Radu Boureanu

FRUMOSUL PRINCIPE CERCEL

Sub soarele de august, trecea Dunărea scăzută, pe la Vidin, un pâlc de ieniceri comandați de un ceauş, însoțind o trăsură unde se aflau doi feciori, care după înfățişare şi îmbrăcăminte arătau să fie din rude alese. Îi însoțise până aci un alai de oameni călări, care după straie, arme şi ținută se vedeau boieri de țară. Pe cutele din carnea obrajilor, pe bărbile unora din ei, stăruia o cenuşie umbră de mohoreală, şi privirile brumate trecător de o apă de tristețe căpătau luciri oțelii, reci, tăioase, când lunecau asupra ceauşului şi pâlcului de ieniceri.

— Şi dacă?... gemu înfundat unul din boieri. Era tânăr şi obrazul brun trecu în vânăt sub năvala sângelui spre creier.

— Şi dacă? făcu el iar, cu privirile înfipte între urechile armăsarului sur, cuprinzând convulsiv crucea mânerului de sabie din şold. Sabia zăngăni lovită de pintenul cismei.

O mână grea, plină de peri albi, căzu asupra pumnului strâns pe mânerul săbiei, prinzându-l în cătuşile tari ale degetelor.

— Stai pe pace!

Boierul tânăr întoarse privirile crunte, către cel ce-i ținea pumnul în strânsoare. Văzu călărind la stânga lui un om în vârstă, tot atât de dârz ca el, care căta aşijderi în coama calului, dar vădit pândind cu toată făptura, cu toate simțurile mişcarea turcilor, legănarea lor domoală, pendulată pe şeile cailor.

— De ce? scrâşni cel tânăr strângând din măsele.

Celălalt nu spusese nici o vorbă. Îndesă capul pletos şi bărbos între umerii lați ca apăsat de o greutate de neîndurat.

— De ce nu? izbucni cel tânăr, dând glas de astă dată. Două capete de turci din apropiere se răsuciră încet cătând în urmă. Nu vorbele dar glasul îi trezise din piroteala de-a-n călare sub căldura de august. O clipă, apoi privind înaintea lor în spinările celor din față-le, îşi văzură de drum.

— Pentru că nu se poate! veni răspunsul întârziat.

— De ce să-i cruțăm?

— Nu pe ei îi cruțăm, ci pe coconi.

— Da-i duce. Îi duc la Poartă. Între păgâni. Şi-i voia Domnului.

— E nevoia Domnului, apăsă celălalt în vârstă. Pătraşcu Vodă îşi scuipa sufletul. Soliman i-a dat poruncă să-i trimeată feciorii, să stea lângă el, după cum sună legământul vechi față de Sultan. Ştii doar. Şi asta după zăbavă, după codeli şi suceli. Ce putea să facă Măria-Sa?

Tăcură. Uruiau roțile trăsurii, țăcăneau potcoavele cailor dând de pietre, până sunară înfundat pe şleau, până să ajungă la Dunărea ce se arăta printre sălciile ce jeleau cu pletele verzi în pământ.

— Dacă am îndrăzni o necugetare, nu că-s mai mulți ei, dar din vârful lor ar trece unii dincolo, scăpați, cu ceauşul, la raiaua Vidinului. S-ar întoarce cu mânie turcii. L-ar mazili pe Vodă şi-ar fi greu pentru țară. Şi pe Pătraşcu ăl mare şi pe Petru ăl mic tot i-ar duce să-i aibă zălogi. Şi-ar veni alt Domn proțăpit de ei în scaunul Domniei, cu alte obiceie, cu alte datorii şi alte plocoane către lipitorile din Țarigrad.

Lângă copitele celor doi care vorbeau cu o gravă ațâțare şi stăpânire se alăturaseră alte boturi de cai. Fără să arate, călăreții, privind înaintea lor, părând că iau seama la mişcările turcilor, ascultau cu chipuri împietrite.

— Şi-acum? se nelinişti boierul cel tânăr.

— Acum am ajuns. Uite podul plutitor. Ienicerii o să treacă întâi caii. Coconii, ceauşul, s-au şi apropiat de mal unde aşteaptă barcazul venit de pe cel mal. Să ne grăbim şi noi pentru rămas bun.

Glasul celui vârstnic păru că se îngroaşă mai mult. Vorbele din urmă păreau că ajung vătuit ca după o uşă închisă, ca un zbârnâit de coardă groasă de dulce tristeţă.

— Ce-o fi în sufletul copiilor? oftă aproape unul din călăreţi. Se făcu o mişcare de copite, un fornăit de cai traşi de dârlogi. Era o grabă în loc, o mişcare fără busolă. Părea că unii se pregăteau să se întoarcă, alţii răsuceau în loc caii.

— Să mergem! zise cel vârstnic — îndreptându-şi roibul spre mal unde osmanlâii pregăteau trecerea fluviului.

Când ajunseră, ceauşul îi îndemna prin semne pe cei doi feciori de Domn să treacă în barcaz. Călăreţul cel vârstnic oprindu-şi roibul călcând pe umbra ceauşului, ridică braţul în semn de oprire, de răgaz. Ceauşul ridică privirea întrebător, nu fără grijă. Ienicerii de pe podul plutitor şi cei de lângă barcaz se uitau ascuţit. Bătrânul trunchios şi păros descălecă. Coborâră de pe cai şi ceilalţi şase oameni ai Domniei ţinând caii în frâie. Pâlcul de lăncieri munteni rămase în aşteptare la câteva braţe de loc, între sălcii. Cei doi feciori se uitau, unul, cel vârstnic, cu o privire obosită, turbure, cel mai mic cu o albastră nedumerire. Ceauşul îi îndemnă iarăşi prin semne să se îmbarce. Mâna grea, cu peri albi se ridică din nou cu hotărâre.

— Iavaş, iavaş! hotărî vocea de bas a bătrânului. Se apropie mai mult. Puse un genunchi în faţa celor doi feciori de Domn. Ceilalţi şase făcură şi ei ca bătrânul.

— Să ne ierte Măriile-Voastre nevolnicia că nu putem opri soartea. Să ne ierte slăviţii principi. Să ne ierţi Domnia-Ta Pătraşcu şi Domnia-Ta Petru.

— Iertare! mormăiră după el şase glasuri.

— Să nu purtaţi vină, să nu purtaţi mânie Măriei-Sale. Cu cuţitul la gât, cu otravă în suflet a fost să se despartă Voievodul nostru, Domnul nostru de copiii săi. Dar Domnul este jurat să se sfâşie între sângele lui şi al ţării. O să fiţi mai mari şi o să înţelegeţi.

De ce n-a venit Măria-Sa? oftă Petru.

— Puţin înainte de plecare, Măria-Sa s-a simţit rău. S-ar fi târât, dar nu i-a îngăduit doftorul genovez, nu-l îngăduiau nici picioarele.

— De ce ne-a dat turcului? mai oftă Petru.

— Nu mai întreba nimic, Petre. Nici Măria-Sa n-are pe cine să întrebe, spuse fratele mai mare, privind peste Dunăre, către nicăiri.

Toţi cei şapte îşi rătăceau privirile, cu mişcări nevoite ale capului, de parcă o mână nevăzută de fiinţă năstruşnică le răsucea gâturile, încet, ca pe un pivot, în direcţii în care n-aveau nimic de căutat. Dar boierul cel mai tânăr care crâşca mereu din măsele, avea numai junghiere în cătări urmărind mişcarea osmanlâilor. Era cel ce fusese împins să lovească în delii, în ienicerii ce-i luau pe Pătraşcu, fiul cel mai mare al lui Pătraşcu Vodă şi pe Petru, cel mai mic. Cu Pătraşcu era legat de o strânsă prietenie ocrotitoare, fiind cu cinci ani mai mare. Îl călăuzea pe feciorul de Domn în toate încercările vârstei, în deprinderea armelor şi cailor, la vânat şi îi mai acoperea stângăciile vârstei în mirările şi turburările sufletului. Îi ţinea tainele. Pătraşcu era la anii când sprâncenele îmbinate, fulgerările galeşe ale ochilor codaţi, mersul legănat de umbre calde îi deschid feciorului, fie el de orice stirpe, mari ferestre în albastru. Acei ochi plini de întrebări şi umbre nemângâiate se pironiră o clipă asupra obrazului întunecat al tânărului boier. Cătările lor întâlnite, aprinseră un fulger de sfâşietoare înţelegere. În grăbita îndepărtare de cetatea de scaun, de casa părintească, feciorul de

Domn ducea în suflet şi în vederile gândului un chip şi o căldură ce-l calcinau şi-l sfâşiau. Îşi lăsă privirile pe fundul barcazului, după o ultimă întoarcere a capului şi un semn deznădăjduit către boierul cel tânăr şi întunecat. Petru, deşi cu opt ani mai scăzut decât fraţine-său, îşi da seama de greul ce apăsa pe sufletul acestuia. Iscoditor

şi simţitor, descifrase, în vremea din urmă, cugetul şi purtările lui Pătraşcu prinzând şi unele semne, unele întâlniri fugare între frate-său şi o făptură luminoasă, aflată la curte, fiind această copilă curteană sora acelui boier tânăr, înnegurat, care-i privea cum se depărtau de malul muntenesc. Îl cuprinse cu sfială, pe fratele mai mare, pe după mijloc, fără să-l privească. Pătraşcu nu-l respinse. Vibră numai scurt şi un geamăt abia auzit de cel mai mic i se stinse în piept.

Feciorului mic al Pătraşcului Vodă îi tremura uşor bărbia de lapte şi o clipă păru că pe Dunărea pe care o tăia pieziş barcazul şi podul cu caii deliilor pluteşte împotrivă-le ca o ceaţă, fiindcă totul îi juca în apele ochilor.

Împotriva anilor puţini şi necunoaşterii vieţii, feciorul cel mic al Voievodului muntean avea mintea chinuită de întrebări felurite. Asemenea gânduri nu-l stăpâneau pe fratele cel mare. Acesta era bântuit de o singură furtună: acea vânzolire sub care pădurile stau adormite, acel chin care nu împiedică apele să curgă, stelele să sclipească în adâncuri paralele. Acea furtună iscată de un simun imaginar care pârjoleşte simţurile, căruia vârsta îi spune dragoste.

Petru se uita înaintea lui peste apele galbene; nu putea să închege o viziune despre ce va fi, unde vor ajunge, în acea ţară a osmanlâilor, în acel Ţarigrad căruia turcii, îi auzise, îi spuneau că ar fi un „Prag al fericirii".

Fericirea lui fusese până în pragul acesta al înstrăinării, cămările palatului, ale casei părinteşti, dulceaţa părinţilor, a maică-si Voica, oboselile învăţăturii cu dascăli greci şi monahi, cunoscători de slovă veche şi miez de datini, feţele schimbătoare ale firii, şi o neînţeleasă râvnă de a şti, de a afla, de a cunoaşte. Îl durea de ce lăsa în urmă, îl nelinişte neînţelesul vieţii, al tainelor ei care se depărtau mai mult cu depărtările.

Pragul fericirii… pragul fericirii… psalmodia fără glas, în mintea chinuită, copilul. Ca un prag, înainta parcă spre ţară. Acolo, pe malul întins, de unde plecaseră, văzu înşirate şapte făpturi. Un nor gros, cenuşiu, răsturnase peste cei şapte boieri o apă imaterială înecându-i în umbră. Păreau de cărbune. Cu picioarele râşchirate, aveau mâinile încleştate pe mânerele săbiilor. Petru nu ştia că mânerele ardeau în palmele celor şapte. Petru ştia că erau negri de cătrăniţi ce erau. Aşa, depărtaţi unul de altul, parcă de silă şi ruşine, aşa întunecaţi, cu picioarele răşchirate şi cu pumnii pe crucea săbiilor închipuiau ameninţare şi aşteptare.

*

A patra zi a lunii Şaban aproape de yatusu zemani, pe socoteala turcilor, timpul culcării, în curtea interioară a palatului Domnesc din Bucureşti, aproape pe neştiute, se dezlănţuise o furtună de ninsoare de nu se vedea la întinsoarea mâinii — în curtea neluminată izbucnise un chiloman de zurnale, tobe şi trâmbiţi. Gărzile de arnăuţi alergau zăpăcite, neştiind ce să însemne aceste zgomote, crezând că a năboit asupra palatului oastea turcă, lucru despre care nimeni nu avea ştiinţă, nu băgaseră de seamă nici ostaşii de strajă din turnuri, nu sosise din vreme nici o veste dinspre Dunăre.

Sub dezlănţuirea pretimpurie a furtunii de zăpadă, palatul Domnesc stătea înecat în beznă. Pe unde ardeau flăcări, pe coridoare şi ganguri izbucnirile tari ale vântului stinseseră totul. Numai spre cămările Domneşti se vedeau alergând umbre şi lumini ce păreau alungate de curentul iscat de uşi repezite în canaturi. Apăsa cu întunerecul o atmosferă stranie, neliniştitoare. Vântul scăpat prin spaţii înguste, cotite, făcea ca toate lighioanele. Şuierat, ascuţit, jelit, gemea ca nevăzute făpturi chinuite. Încreţea

carnea pe cei cu simțuri mai prăpăstioase, mai rău decât frigul. Undeva, parcă tot spre odăile Domneşti se auzeau glasuri psalmodiate; cu vântul veneau crâmpeie de cântece popeşti, neînțelese la ceasul acela şi locul de unde arătau să vină. Voievodul, Doamna sa Voica şi Domnița Maria trebuie să fi încheiat încă sub căderea nopții rugăciunile în capela palatului. Se auzi numai o dată, înspăimântat un glas de femeie:

— „Turcii"! Țâşnise prin plasa sonoră, cât aceasta rămase o clipă în muțenie. Apoi meterhaneaua porni iar agresiv, strident, spărgând întunericul..

Pe lespezile gangului ce ducea spre curtea interioară, răsunară paşi grei, încurcați, şi bolțile auiau vibrând. Uşa grea de stejar fu repezită în afară. La lumina făcliilor, cei din curte văzură lucind oțele de săbii şi în fruntea acestui arici metalic un bărbat trupeş, pletos şi bărbos, sur, dădu glas puternic:

— Cine sparge liniştea nopții palatului Domnesc? Meterhaneaua amuți. Nu veni nici un răspuns grabnic.

Tuşeau câțiva. Bărbatul trupeş care vorbise cu glas dârz îşi dădu seama cine erau cei de afară. Întrebă din nou, pe turceşte, de astădată:

— Cine cutează să turbure odihna Măriei-Sale?

— Aleyke avni' Ilah! se desprinsese un glas din grupul aflat în curte.

Înaintă spre pragul luminat un bărbat înalt în hilat căptuşit după cum se vedea, cu samur. Arăta între două vârste. Avea barba neagră, pătrată. Se voia plin de fățoşenie şi mândrie în ținută şi gesturi. Zise, făcând acel salut al musulmanilor, cu palma în trei scări: la piept, la buze şi la frunte.

— Măria-Sa prealuminatul Padişah mă trimite, cinstite bane Mihai…

— Văz că mă ştii pe nume, şi ştii şi graiul nostru. Cine eşti şi ce vrei?

— Vin din Cadiatul de Silistra cu veşti de la „Pragul Fericirii". Am bătut „menzil" de o zi în goana cailor…

— De ce atâta grabă?

— Aduc hatt-i humaium de la prealuminatul Padişah.

— Ordin? Ce ordin?

— Beiul Pătraşcu…

— Măria-Sa Pătraşcu Vodă! apăsă banul Mihai.

— *Inşallah!*

Dacă vrea Allah? mormăi pentru sine banul. Nici Dumnezeu nu mai vrea. Se gândea cum să se descurce. Să spuie Imbrohorului drept, că Măria-Sa Pătraşcu Vodă îşi dăduse duhul. Abia acum îşi văzu mâna cu sabia goală. O vârî, parcă cu îngrijorare, în teacă. În urma lui se auzi aceeaşi mişcare. Însoțitorii săi urmaseră gestul banului. I se păru acestuia că turcul cu barba neagră care-i vorbise are un zâmbet ciudat. Privi, cum se afla pe trepte, peste capetele celor ce-l însoțeau pe Imbrohor, sau agă al ienicerilor sau ceauş, dracu' să-l mântuie — îşi spuse cu năduf. „Asta ne mai lipsea acum"… îi cuprinse pe toți în privire; pe cei ce purtau instrumente, şi pe cei ce purtau săbii, pe „sansongii", unul peste altul vreo duzină. Kapudanul, căpetenia sansongilor, aştepta privindu-l țintă. Banul se scutură parcă de o plasă grea, cleioasă, nevăzută, de paing. Mai mult gemu decât oftă:

— Să ospătați şi să dormiți, cinstite Imbrohor! Se răsuci către însoțitorii ce priveau curioşi, încordați poate… Să se grijească de masa şi somnul oaspeților.

Cineva în spateie banului porni cu paşi mari stârnind acelaşi ecou sub bolți.

— Ce v-a adus tocmai la căderea nopții? — spuse, privind pe gânduri către Imbrohor şi ceata acestuia.

— Stăpânul meu, luminatul Rustem-Paşa, vizirul…

— Aha! icni nestăpânit banul.

—... Vizirul, musahib al slăvitului Padişah al Islamului, urmă turcul, făcându-se a nu fi prins nestăpânita subliniere a banului — m-a mânat grabnic cu hatt-i humaium, către stăpânul tău...

Banul întinse mâna:

— Stăpânul meu, luminatul vizir, mi-a poruncit să-i înmânez stăpânului tău, bane Mihai...

— De ce?

— Nu ştiu. E pecetluit. Poate că beiul Pătraşcu (trecu peste zvâcnetul nou de mut protest) — poate că stăpânul tău va să se înfăţişeze la „Pragul Fericirii”, la scara împărătească, să pupe papucul slăvitului Sultan, să dea seamă.

— Nu-l poţi înmâna acum. Măria-Sa e bolnav, ostenit, acum odihneşte. Mâine! Poate, mâine, zise cu îndoială în glas. Îi venea să strige turcului că Pătraşcu Vodă a trecut de pragul acestei vieţi, că doarme între făclii şi rugi de călugări şi sub jalea alor săi, Doamna Voica şi Domniţa Maria, că cei doi feciori Pătraşcu şi Petru pe care i-aţi dus voi, hainilor, nu ştiu, acolo, la pragul vostru blestemat, că Domnul şi părintele lor a răposat. A răposat în plină putere şi bărbăţie. O moarte nemiloasă, ciudată. Îşi adusese aminte de temerile lui Vodă, gândurile sale încurcate despre ţesăturile treburilor de la Poartă, mai curând ale acestui blestemat de vizir, Rustem-Paşa, sacul fără fund, cum sunt mai toţi vizirii şi paşalele ce roiesc acolo, la înaltul scaun al osmanlâilor, pe lângă sultanii leneşi, arghirofili, beţivi, ca viermii într-un măr lustruit.

Rustem i-a măcinat temelia tronului Domnului nostru Pătraşcu cel Bun, că bun a fost, odihnească-l Domnul. A murit chinuit, a trăit sfârşitul chinuit, clătinat în liniştea Domniei şi a ţării, de despărţenia de cei doi feciori. Ca o lighioană rozătoare, uriaşă a ros la picioarele scaunului Domnesc. Cum a ros? Pentru ce a ros? Că îl rodea în măruntaie ura împotriva Măriei-Sale. Pentru ce? Pentru că pofteau peşcheşuri mai mari, pentru că pofteau tribut mai sporit. Pentru că urăsc pe valahi, cum zic ei, că i-a snopit în cincizeci şi cinci de ani, i-a snopit în cinci bătălii, Voievodul Radu-cel-Mare, strămoşul; n-a mai vrut să ţină nici un legământ, nici o datorie faţă de Baiazid, că a scuipat pe ahidnamele, pe tratatele cu osmanlâii; că de atunci, Voievozii au fost numiţi de Poartă şi siliţi să verse suta de mii de ţechini de aur pe an şi feciorii Domnului duşi zălog, în stăpânirea Sultanului. Ce vrea Rustem acum, să-l ungă Domn pe o slugă a cămării lui, pe un josnic şi netrebnic Mihail, care nu-i os de Domn, care se târâie la papucul lui Rustem şi făgăduieşte turcului marea cu sarea. Nu sarea ţării, sângele ei, sângele nostru...

Turcul îl privea neclintit, cu o cătare scrutătoare, părând că succesiunea fulgerătoare de gânduri prinde chip, ca într-o oglindă în care străinul vedea simţirile banului. Nici nu era greu, ştiind el însuşi toate câte le gândea banul, fulgerător, vânzolit de furii în faţa lui, doar că nu i le spunea prin viu grai. Sub privirea rece, prepuielnică a turcului, banul simţi că-i năvăleşte un val cald spre gât, spre cap. Îl înecă o tuse. Se lovi în piept cu pumnul greu, acoperit de peri albi. Întoarse capul şi slobozi încet o poruncă şi din spatele lui înaintă un boier tânăr, trecu printre turci, făcu un semn silnic să fie urmat, mormăind ciudos, pentru sine, auzit, sau neauzit de turci:

— Să-i duc la cămări. Duce-i-aş mai curând sub Dunăre, peste care i-au dus pe Pătraşcu şi pe Petru!

*

Mergând prin coridoarele şi sălile neluminate, acum, decât de făclia ce-o purta înaintea lui un slujitor bătrân, banul Mihai, cătrănit, îşi chinuia mintea. Toate i se încâlceau în zarea timpului, toate i se înfăţişau limpede până la o treaptă. Socotelile politiceşti, scârbavnica fire a oamenilor, toate iţele din care e ţesută haina care ne îmbracă; viaţa, timpul istoric, năravurile, cotiturile soartei, toate mergeau până la un prag. De pragul acela se izbea înţelegerea lui. Cum? aşa, de pe o zi pe alta, un bărbat frumos, zdravăn, chibzuit şi înţelept, să se prăbuşească? Ba nu, nu după o zi pe alta… în starea trupească a domnitorului se dezlănţuise cu multe, multe zile în urmă semne neobişnuite, după câte i se pare să-şi amintească… încet, încet, s-a uscat pe picioare, parcă fără vreo pricină de sănătate de vreo boleşniţă. Doamna Voica îşi frământa mâinile, îşi ferea privirile când Vodă o cerceta neliniştit, dar cu o cătare blândă, cercând parcă să o aline, să-i alunge temerile. Îşi aminteşte marele ban că-i spusese fiică-sa, Hrisafina, cum că Doamna Voica bănuieşte c-ar fi dat în lingoare din dorul pentru feciori, pentru Pătraşcu şi Petru duşi de turci la Ţarigrad. O fi clocit durere grea Măria-Sa Pătraşcu pentru despărţenia asta. Toţi s-au chinuit cu grea durere. Şi Hrisafina, da, ştie el, banul, că pe genele ei a-ntârziat multă vreme roua nemângâierii, dar că ea n-a suflat o vorbă despre asta… Ea, Hrisafina, a băgat prima de seamă schimbarea. Ea a-ncercat cu vătuită grijă să-i spună Mariei, fiicei lui Vodă, că nu-i bine cu Măria-Sa. Curând s-a neliniştit şi Doamna. Au văzut că pe Domn îl ia ades cu slăbiciune, că privirile i se întorc parcă înlăuntru. Se plângea de silă, de oboseală. L-au chemat atunci în fiece ceas pe medicul cel nou, italianul, adus la curte cu sprijinul lui Aron Codoşul, cum îi spuneau oamenii curţii ovreiului la care ţinea Măria-Sa. Italianul l-a privit îngrijorat pe Domn şi cercetându-l, i-a dat nişte doftorii… Dar răul a mers înainte. A prins să i se gălbejească pielea pe trup şi albul ochilor. Apoi i s-au vineţit unghiile. L-au chemat iar pe genovez şi iar i-a dat ceva să ia, dar răul înainta. Doamna a chemat-o în taină pe o babă doftoroaie vestită. Baba s-a învârtit câtva timp pe lângă iatacurile domneşti, fierbând ulcele şi Măria-Sa mai vrând, mai nevrând a băut fierturile doftoroaiei, la îndemnul Doamnei Voica. Li s-a părut că se îmbunează boala. Dar medicul italian a prins amestecul doftoroaiei, s-a supărat foarte, mirându-se că la înalta curte Domnească au loc asemenea eresuri şi necunoaşteri a puterilor medicinei. Doftoroaia a trebuit să dispară, dar Hrisafina a auzit-o bombănind, cum părăsea cămările Domneşti, că aici nu-i lucru curat, că ea a mai văzut d-alde astea, că talianul o să-i mănânce capul lui Vodă. Da' ce-a văzut şi ce crede n-a spus. Şi i-au căzut unghiile şi părul Măriei-Sale, şi trecea prin el şi uscându-se i s-au stins zilele. Şi n-au avut putere nici fierturile cu descântecele doftoroaiei, nici doftoriile genovezului… De când a început răul, se trudea să-şi aducă aminte marele ban? De când? Nu mult după plecarea coconilor Domneşti. Cam pe atunci s-a aciuat pe lângă curtea Domnească şi medicul genovez… Şi el n-a băgat de seamă. Poate boala neştiută îşi făcuse mai de mult cuib în trupul Domnului. Da', cum adică, Doamne iartă, n-a prins talianul rostul boalei? Şi ce-a vrut să însemne spusele doftoroaiei că talianul o să-i mănânce capul lui Vodă?… E medic şi ştie el, banul, că un medic are menirea să aline, să izbăvească oamenii de suferinţe… De unde o fi venind medicul ăsta? Din Genova, da, dar pe care căi? Şi de unde-l ştie Aron Codoşul, de l-a adus la curte?… Trebuie să dezlege el, banul, neînţelesurile astea. Şi… şi asta o să-i dea iar viaţă Domnului răposat? Trebuie, trebuie să dea de capătul firului ăsta negru. Mâine, mâine. Acum e prea grea aripa neagră a morţii peste palatul Domnesc. E prea multă otravă în sufletul Doamnei Voica şi al Domniţei Maria, şi a noastră a tuturor. Otravă? Otravă? Oare? Oftă adânc. Uită parcă încotro se îndrepta. Unde-o fi medicul acum? Trebuie să-l cerceteze. Să vadă. Ce să vadă? Dacă ofi cumva… Dar cum să fie? Cum să

dovedească, dacă, dacă... I se învârtejeau sub frunte gânduri şi întrebări. Trecu pe lângă el un zornăit subţire, metalic şi îl învălui nor de mireasmă dulce. Văzu un călugăr tânăr ducând o cădelniţă de argint în care sufla să aţâţe cărbunii sub boabele de tămâie. După el venea un copil de casă.

— Vezi, cată unde se află medicul, talianul! — mugi banul.

Copilul de casă dădu speriat înapoi, ca îndată să pornească în goană, încotro nu ştia nici el. Banul se luă după călugăraşul ce legăna cădelniţa de argint lăsând o dâră de sfinţenie către moarte.

*

Paraclisul era legănat parcă de luminile şi umbrele lumânărilor groase, albe, înfipte în sfeşnicele de argint la capul şi picioarele celui ce fusese Pătraşcu Vodă cel Bun. Stătea întins ca spre veşnică plutire pe apele uitării. De abia în primul ceas al dimineţii acelei zile bolnavul se liniştise de tot, din chinurile trupului şi îndoielile sufletului. Acum, în paraclis, la capul mortului stătea frântă, în negre veşminte Voica Doamna şi lângă ea, susţinsnd-o de-o parte şi de alta, Domniţa Maria şi mlădia şi bălana Hrisafina, fata banului Mihail. Când acesta pătrunse în paraclis, vlădica şi cei doi episcopi de Râmnic şi de Buzău, aflaţi în preajma Domniei de când se bănuia apropiatul sfârşit, slujeau, împlinind slujba pentru cel răposat, împletind versetele cărţilor sfinte cu aminurile şi isonul călugărilor ce lunecau negre umbre, ferit smerite, cu încovoieri de supunere către cei mari şi smerenie sub ceasul de faţă.

Prin palele albe ale fumului de tămâie şi al lumânărilor se împletea fluidul nevăzut al gândurilor felurite ale celor ce se aflau la priveghi. Dacă ar fi putut prinde chip pe fâşiile unduite, ca pe nişte ecrane de o clipă, ar fi închipuit un *lamento* în imagini pentru cel răposat cât şi o vizuală depănare a propriilor tristeţi şi griji iscate de situaţia tragică, a morţii Voievodului şi a viitorului lor.

Numai Doamna Voica şi Domniţa Maria nu gândeau decât la durerea ce le copleşise. Numai ele nu auziseră zvonul paşilor grăbiţi pe săli şi coridoare necum sunarea muzicii barbare a meterhanelei în curţile dinlăuntru. Unii boieri ieşeau mergând cu spatele spre uşi, închinându-se, alţii intrau cu chipurile îngrijorate rămânând pe lângă pereţii paraclisului. Cu ce stare veneau de afară nu desluşeau decât înalţii prelaţi, furându-i cu coada ochilor, între un verset şi o înclinare pioasă, închinându-se în faţa mortului, a Doamnei şi a Domniţei. Acestea stăteau îmbrăţişate, sub noaptea veştmintelor de doliu, cu frunţile răzimate de buza raclei. Aproape deasupra lor, faţa albă a Hrisafinei cu ochii în gol, urmărind o viziune care n-o mai pierdea de când se afla lângă cele două femei doborâte. Pentru privirile gândurilor ei, palele de tămâie unduite în cuprinsul paraclisului se prelungeau ca un drum, ca o înnodare de drumuri, ca o legănare de ape. Pe căile acestea înnodate, legănate, călătoreau la nesfârşit două făpturi, două ceţoase, tot mai ceţoase imagini. Doi coconi Domneşti duşi în surghiun, departe, în primejdii şi durere. „Unde o fi acum Pătraşcu — Ce-or fi întâmpinând? Cum s-or gândi la ai lor? Nici umbră despre cele ce se întâmplau în ţară. Nici o veste. S-or fi gândind cu durere la toţi câţi i-au lăsat aici. Oare la toţi? La ea s-o fi gândind Pătraşcu? Prietenul ei de joacă, apoi, apoi, când crescură... Oh, Doamne, Doamne! Pe şanţurile neadâncite în preajma nasului înălţat i se prelinseră lacrimi. Erau fierbinţi fiindcă Domniţa Maria le simţi pe mâna ce-o ţinea asupra umărului Doamnei. Îşi înălţă privirile la chipul prietenei. O văzu uitându-se în gol. Gândi că-l plânge pe taică-său, pe prea bunul Domn Pătraşcu. Da. Măria-Sa ţinea la Hrisafina. Avea un zâmbet mulţumit, larg, când o zărea alăturea fiului mai mare în

zilele de tihnă ale Domniei. Ce puţine le avu… Ce prăbuşite furtunos au fost toate… Şi Petru, bietul Petru; un copil, crud, nici nu împlinise zece ani… Când le-o fi dat să vadă iar casa, pe ai lor… Dar Domnul? Pe părintele lor, pe Domnul Pătraşcu n-or să-l mai afle. Gândurile i se încurcară. Cu deschiderea unei uşi, pe o palā de aer se răsuceau trâmbele de fum alb de tâmâie, sau odată cu gândurile învârtejite părea că totul se învârte în jurul ei, încât se temu să nu se prăbuşească. Simţi o mână tare cuprinzându-i braţul. Îl ghici mai mult decât îl văzu, înapoia ei, pe banul Mihail. El îşi apropie capul bărbos, şoptindu-i la ureche:

— Fii tare, fata tatei. Sunt dureri mai mari… Arătă cu privirea spre cele două femei, prăbuşite cu frunţile pe lemnul raclei.

Pleoapele Hrisafinei se lăsară în jos a înţelegere, dar lacrimi încă se mai alungau pe obrazul pălit. Vibră o notă adâncă de bas, făcând să se legene flăcările lumânărilor apropiate. Episcopul de Râmnic spunea rugăciunea pentru morţi. Sub apăsarea acestei amare împăcări cu veşnicia, banul puse genunchiul în podea închinându-se. Cei câtiva boieri, tineri şi bătrâni îi urmară îndemnul… O clipă le sțrângea inima gândul la cel ce fusese Voievod şi acum se pregătea să se facă ţărână. Apoi, gândurile fiecăruia urmară parcă aceleaşi încolăciri şi destrămări pe fâşiile prelungi, ale fumului de tămâie care întârzia între pereţii şi sub bolta afumată a paraclisului Domnesc.

*

O clipă se gândiseră unii din cei de faţă la cel ce le fusese Domn. Îl uitară. Uitară cu ce-i dăruise, cu ce nu-i certase pentru clătinările lor, faţă de scaun, faţă de Domn, faţă de neam. Aveau liniştea oarbă a celor ce nu se mai ştiu să stea sub ochiul cercetător al Voievodului, care nu mai privea acum decât spre adâncimile neînţelesului. Nu-i stânjenea nici ochiul triunghiului din bolta paraclisului. Fiecare îşi urma linia sau încolăcirile gândurilor legate de mica lor viaţă pe care şi-o temeau sau pe care o vedeau desfăşurată pe un drum luminos. Dacă cei frământaţi de gânduri şi socoteli osebite nu mai aveau a se teme de privirea şi bănuiala celui răposat, dacă nici de ochiul din triunghiul sacru din bolta paraclisului nu-şi mai aminteau, adânciţi în goana năzuinţelor închipuite, nu bănuiau că-i urmărea neîncetat un ochi scrutător cătând pe sub sprâncenele stufoase cu păr în veşnică răzmeriţă marele ban Mihail, cu toată greutatea ce-o simţea de când Domnul său, preţuit şi iubit încetase a-i mai fi Domn şi părinte, — cu toată vârsta înaintată banul îl ţinea pe răposatul Pătraşcu Vodă drept părinte — fiindcă astfel îi fusese firea şi purtarea cât vieţuise şi domnise peste ţara muntenească, cu toată durerea, nu se putea opri să-i cerceteze, nebănuit, pe cei pe care-i ştia urmăriţi de gânduri viclenite. Ochiul acela, neiertător al banului ţintea în chipul spătarului, adică, mai curând în jumătatea din stânga a feţii acestuia. Jumătatea aceasta era desfigurată, încremenită de o cicatrice urâtă, urma unei răni adânci şi late primită într-o încercare ciudată. Nu luase parte la nici o bătălie, precum bine ştia banul. Avea şi o mână, stânga, arsă, cu strânsură de piele albă-roşie. Se ştie că fusese prins de fraţii unei fete, pe o moşie a lui, că, necinstindu-le sora, aceştia l-au lăsat aproape mort în conacul incendiat. Sculându-se şi el din moarte şi flăcări, ca un strigoi, a apărut după o vreme la casele acelor fraţi răzbunători de ruşine şi oamenii lui Staico spătarul i-au hăcuit cu iataganele şi le-au ars vetrele. Pedepsitorii erau o strânsură de turci, delii, fugiţi din gărzile marelui vizir, ajunşi yaya, oştile pedestre la raiaua Silistrei, de unde veneau în cete şi prădau peste Dunăre. Cu agaua de sansongi, de ieniceri din Silistra avea legături Staico şi prin el legat cu alţii mai mari până la Rustem Paşa.

Banul se gândea, amintindu-şi că nu putea şti sigur să-i fi văzut mai mult de trei ori obrazul cel bun al lui Staico. Acum, obrazul acesta nevătămat stătea întors către Gonția paharnicul, lângă care se afla Dobromir banul. În obrazul cel bun al lui Staico priveau din când în când, prin țesătura de cruci grăbite cei doi. Vedeau acolo ca într-o oglindă toată starea lor, toate aşteptările lor. Mihail, marele ban, îi banuia de mult dar nu izbutise să dea de firele trădării. Firele acestea duceau sigur la vizir, la Rustem, duşmanul răposatului Vodă. Treimea neagră, spătar, ban, paharnic, dădeau în genunchi, se închinau nălucirilor stării lor viitoare, când avea să vină cu firman un nou Domn şi nouă vreme de pricopseală, fiindcă mierea ce le-o îmbiase vechea Domnie le păruse oțet din buretele răstignirii, neînțelegând că acreala, veninul, veneau din guşile lor flămânde de pricini de trădare.

La casele boierului Gonția paharnicul, la scara de piatră ce suie în curțile din spate spre pridvorul larg de lemn, întârzie un om. Nu-i nici gras nici slab, nici tânăr nici bătrân. Nu-i chelbos, nu poartă plete. Privit din față arată un chip slab, mai mult măsliniu decât bălan sau roşcovan. Îi taie fața o mustață pleoştită la colțurile gurii. O mustață sură. Privind în suişul scării unde se vede o uşă grea de stejar, îşi prinde nervos vârful părului din mustață, tocând-o uşor în dinți. Mâinile ținute la spate au un neastâmpăr de vietăți cu viață proprie. Par să nu aparție trupului de talie mijlocie. Privite de aproape, mâinile slabe, cu degete lungi prefiră nişte mătănii negre. Lucrează fără încetare mâinile omului din fața scării de piatră. Consumă în mişcarea restrânsă, dar neoprită, tot ce trupul refuză în mişcarea plină de aşteptare, de nehotărâre. Priveşte circular curțile părelnic lipsite de viață. Nici o slugă nu apare, nici o uşă nu se deschide la casele mari sau la acareturi.

Privind încă o dată în susul scării, spre uşa de stejar la care duceau treptele, omul oftă adânc alungând cu răsuflarea vârfurile mustății. Mainile au încetat să mai vânture boabele mătăniilor negre: Primul pas pus pe scară păru că încearcă trăinicia primei trepte. Dar fiecare pas părea o bănuială, pipăind parcă fiecare treaptă. Ajuns în capul scării, la pridvor, întoarse iară obrazul spre curți părând să cuprindă în gând totul. Nimeni n-ar fi putut spune dacă e bănuială, teamă sau curiozitate în mişcările nehotărâte sau măsurate ale omului ce suia scara. Se afla în fața uşii mute. Ascultă câteva clipe cu fruntea înclinată către lemnul întunecat. Dădu să se întoarcă, părelnic. Rămase locului. Îşi drese glasul cu un hârâit moale în gâtlej. Îşi strânse pe trup caftanul lung de carasie îmblănit cu pielicele de samur, nu din pricina frigului, cu toată zloata, cu dansul zăpăcit al fulgilor ce i se lipeau de ceafă topindu-se. Mai mult pipăi uşa decât bătu. Aşteptă. Nu răspunse nimeni. Poate nu se auzi atingerea arătătorului abia încovoiat, abia apropiat de tăblia grea împărțită în pătrate. Mai tuşi o dată, uşor, scoțând apoi un fel de vorbire oftată:

— Jupâne! — după care îşi drese din nou glasul. Nu mişca nimeni dincolo de uşă.

Vru să cheme din nou, dar i se strânse gâtlejul. Fără să-şi dea seama, puse mâna pe clanța neagră de fier ciocănit. Fără zgomot uşa se deschise uşor. Cu aceiaşi paşi pipăiți pătrunse în încăperea joasă, cu tavanul boltit, încheiat în nod la mijloc. Roti privirea. Lângă o laviță cu cergă albă de lână flocoasă stătea deschisă o ladă de călătorie în care văzu rânduite haine, încălțări. De sub haine se ițeau margini de cărți şi nişte instrumente lucioase ceva ca nişte foarfece şi cuțite în care omul recunoscu socoteli de medic. Fără să fi auzit mişcare, umblet, îi apăru în coastă cel pe care îl căuta. Odaia avea nişte intrânduri care dădeau la altă încăpere. Omul tresări uşor, fără spaimă.

— Aci fuseşi? Nu te auzii.

Celălalt tăcea, privindu-l alb, ca şi cum nu l-ar fi văzut. Dar se simțea că vizita îl apăsa, îl nemulțumea făcându-l să stea încordat.

— După cât se arată, ne călătorim, jupâne?

— După câte pare, iscodim, jupâne Aroane?

— De ce-aş iscodi? Ce câştig aş avea eu din asta?

— Asta zic şi eu. Ce câştig ai avea? N-ai avea câştig!

Vorbise alb, aşa cum îl privise pe cel căruia îi spusese Aroane. Dar acesta desprinse uşor din felul în care-i vorbise, un fior de amenințare, dacă nu de sfat. Acum îşi ținea din nou la spate mâinile nervoase, strămutând pe firul lor mătăniile negre. Asta îl ajuta să se rețină, să fie prudent („Fii prudent ca să nu te facă de ruşine gura ta şi buzele tale, să nu blesteme limba ta”). Tuşi din nou, încurcat. (E un sfat vechi, dar toate sfaturile vechi îşi au rostul de atâtea ori în viață. „Să nu blesteme limba ta”. — Dar cum să nu blesteme limba mea? Oare un blestem e deajuns pentru o moarte? Şi au putere blestemele să întoarcă din moarte? Nu, nu pot da nici moarte pentru moarte. Mai poți cu un blestem sau cu o rugăciune să-l întorci pe bunul Pătraşcu Vodă din drumul fără întoarcere?) Fără să-şi dea seama, cu o tremurare în vorbele abia suflate, rostise: Bunul Pătraşcu Vodă. Celălalt desluşi totuşi oftatul lui Aron. Vorbeau turceşte. Unul cu acea legănare cântată ca-n italiană,. limba-i de baştină. Celălalt, cu alt soi de adaos întrebător la capătul vorbelor.

— Bunul Pătraşcu Vodă? — trase printre dinți întrebarea, italianul.

— Era atât de bun că lăsa lupul să mănânce oile… cum zice înțeleptul persian. Dar şi cel mai bun poate afla un lup care să-l sfâşie, şi pe el, după oile sale.

— Vorbeşti în pilde, jupâne Aron Kodoş — mârâi italianul.

— Kodeş! — şi te rog să nu huleşti ce nu pricepi, ce nu cunoşti! Se miră şi el de liniştea cu care rostise ce rostise. Fricos nu fusese nicicând. Trecuse prin multe în viață şi prin țări, printre lumi felurite până ajunsese om de încredere al lui Pătraşcu Vodă. Lângă acest om şi Voievod se simțise mai mult decât oriunde, decât lângă orice făptură, apropiat, încrezător şi ocrotit.

— Ba cunosc — răspunse italianul în silă, nepărăsind acea încordare de când intrase evreul în cameră, fără să se fi aşteptat la vizita-i nedorită. — Ce să-i faci dacă te-a botezat cine te-a botezat, fantezist, ca pe lada sfântă în care se păstrează sulurile Sifrei Tora. Da mai ştiu că băştinaşii îți zic aşa: Aron Codoşul.

— N-am codoşit pe nimeni. Am fost cinstit față de Domnul meu şi față de țara asta. O singură dată am codoşit fără să vreau. Când mi-a cerut Rustem Paşa să te lipesc pe lângă Domnie.

— Iar vorbeşti în pilde şi nu-i btne. Cred că lui Rustem Paşa nu i-ar plăcea asta. Turcii au şi ei pildele lor şi… dealtfel eu n-am vreme. Am treabă.

Uitându-se jur împrejur, Aron Kodeş opri privirea pe lada cu catrafuse a medicului italian. Acesta îi prinse privirea.

— Am grabă. Sunt chemat la Silistra şi de acolo la Țarigrad.

— Grabă mare! Grabă mare! — îngână Aron Kodeş. Dar cu toată graba, ai să te întorci. Eşti medicul curții Domneşii. Mai ai ceva treabă pe aici. Dacă nu cumva ai dus-o la capăt. Poate, poate mai sunt unii de lecuit!

Înfigând privirea albă, rece, în chipul evreului, medicul. şuieră:

— Ascultă Aron Kodoş! Cine te-a trimis? Ce vrei?

— Cine m-a trimis? Parcă trebuie să mă trimită cineva?. Adică poate că m-a trimis cineva. Cineva care nu mai e. M-a trimis să mă uit în ochii tăi. Să mă uit şi să aştept.

— Să te uiți în ochii mei? Uită-te! Ce vrei să vezi?

— Ce vreau să văd am văzut.

— Atunci eşti un om luminat — zise medicul rânjind cinic. Acum pleacă.

— Nu te păcăli singur, zicând: „am înţeles”, zice Talmudul. Şi dacă ai înţeles, crezi că ai încheiat socotelile? Te poţi îneca şi în cuvintele tale, chiar dacă eşti om învăţat. Precum te poţi îneca în apa dătătoare de viaţă, de nu ştii să înoţi; aşa şi învăţătura, de nu ştii s-o foloseşti spre binele şi folosul omului, poate fi aducătoare de moarte şi năpastă.

— Uite Aron, eu nu am vreme să ascult aiurările tale.

— Nu aiurez. Eu am auzit întâiul sunet al şofarului…

— Care este de trei feluri: Tekia, Teruma, Şevarim, rânji italianul enigmatic.

— Văd că ştii. Eşti om învăţat. Şi asta cunoşti? Dar nu auzi în urechea ta glasul tău, nu auzi Tekia care îţi cântă să fii cinstit, să nu spui ce nu gândeşti, să rosteşti numai adevărul, să nu înfăţişezi strâmbată firea lucrurilor, să nu fii făţarnic, mincinos, ucigaş. E un corn de berbec şofarul. Şi…

— Se suflă în el în zilele lunii Elul… el aminteşte *akeida* — sacrificarea lui Itzhac, evocă momentul creaţiei lumii, şi aşa mai departe… punctă aproape râzând medicul.

Aron îl privi o clipă bănuitor.

— Văd că ştii… dar mai aminteşte glasul şofarului judecata cerească, vremurile de dreptate şi pace între oameni… Văd că ştii… eşti om învăţat. Dar…

— Dar, — nu-l lăsă italianul să termine — dar eşti un prost. Nu le ştiu că-s învăţat. Dar că sunt şi eu jumătate evreu.

— Jumătate? Aici e păcatul. Orice jumătate îşi caută întregul. Tu n-ai s-o găseşti niciodată a doua jumătate! Niciodată n-ai să fii întreg. Mai ales când nici o jumătate nu-i sănătoasă…

— Ascultă jupân Aron, eu am umblat multe ţări. Ştiu şi eu multe zicale de duh.

— Eu nu-ţi spun zicale de duh. Alt duh mă face să vorbesc.

— E o zicală moscălească: “Fă-te vierme dar să nu te miri că vei fi strivit”.

— Nu ştiu, nu m-am oglindit în inima ta să mă văd vierme. De strivit, e o singură talpă uriaşă care ne striveşte pe toţi.

— Ce te împinge să fii atât de arţăgos? Nu te bănuiam cu colţi.

— Nu sunt arţăgos. Mă împinge umbra morţii.

— Te temi de moarte, jupân Aron. Cine vrea să te ucidă? Te împinge umbra mortului? Nu pricep.

— Mă împinge sufletul mortului, sufletul lui chinuit.

— Morţii nu au suflet. — Medicul suflă în palmă ca într-un glob de păpădie. Moare trupul, gata…

— Nu-i gata, că mai stau între ei şi noi, judecăţile.

— Şi ai venit să mă judeci, jupâne? zise medicul strecurând o privire rece, alburie, prin pleoapele strânse linie. Părea stăpânit. Masca îi era de piatră, nu-i juca nici un muşchi pe faţă. Dar se vedea că gândeşte la ceva care-l încremenise. Aşa îl vedea Aron Kodeş, asemenea unei stânci suspendate la înălţime asupra capului, ameninţând să se prăvale nu se ştie cand şi să-l strivească… Doar îi spusese vierme. Poate vrea să-l strivească. Poate italianul este chiar o stâncă dintr-un coşmar. Poate că el visează un vis urât. Un vis urât şi moartea Voievodului. Poate că o să se trezească şi n-o să fie nimic din toate astea. Auzi glasul egal atingându-l ca un suflu rece, venind de dincolo de viaţă.

— Vrei să spui că eu l-am otrăvit, jupâne?

O explozie luminoasă i se sparse în creier. Îl privi drept în ochi căutând să se năpustească prin strânsoarea pleoapelor, cu toată fiinţa în carnea, în sângele, în inima, în creierul italianului.

— De unde ştii că a fost otravă, jupân medic?

— Cine-a vorbit de otravă? Făcu ochii mari. Îşi duse mâna la gât, pipăindu-l. Aron îi văzu degetele boante, unghiile late şi bombate. Îşi dădu seama abia acum, după atâta vreme de când apăruse în ţară, la palat, că are guşă. Şi-o ascundea sub un guler alb de modă apuseană. Ochii însă nu şi-i putea ascunde. Acum îi ţinea căscaţi, cu lobii rotunjiţi în afară! E bolnav, îşi spuse Aron. Nu-i ca toţi oamenii. Îi privi iarăşi mâinile. Ceva îi spunea că mâinile acelea puteau făptui orice. Orice.

— Ce te zgâieşti la mine? aproape ţipă italianul. Ce vrei?

— Ce vreau să văd am văzut.

— Eu, eu sunt medic! Mi-am făcut datoria!

— Ţi-ai făcut-o. Nu eşti medic. Ştiu ce eşti. Medicii au o lege a lor. A fost unul din vechime care le-a dat-o spre binele oamenilor. Eşti medic? N-ai văzut că se-ngălbenea? N-ai văzut cum îi cădea părul şi unghiile? Că trecea prin el. Apoi a murit Pătraşcu Vodă. Era aproape mort şi a murit azi-noapte ca trăsnit. Eşti medic, ce spune medicul?

— Cine ştie ce i-o mai fi dat baba aia?

— Baba doftoroaia a văzut ea bine. Zicea că nu-i lucra curat. Nu ştia ce se întâmplă. Ea a zis că-i cu spânz. Dar nu era Helebogus. Nu era nici Atropa Beladona, Alraune cum zic nemţii. Nu face pchii mai mari că n-ai să poţi. Că n-ai de unde să ştii că în Pera, la Istanbul am fost o vreme spiţer, sau calfa de spiţer, şi-am văzut, am citit, şi-am băgat în cap. Putea să fie şi Daphne mezareum, adică dafin pe graiul de aci. Aia cu fructul al dracului de veninos, cu fructul negru sau roşu, cu sucul verde. O găsiţi voi, pe munţii înalţi din apus. Dar n-a fost asta. A fost poate sărică sau şar cum îi zice peste munţi, în Ardeal. La voi se ştie de arsenic. Este otrava Borgilor. Asta a fost. Să nu-mi spui că nu. Ştii cum am dovedit? Mi-a cântat mie o pasăre ciudată la ureche. Am zis că e otrăvire. Mă chinuia. Cine să fie? Cine să vrea moartea Domnului? Şi tot bătându-mi capul şi chinuindu-mă, am început să te bănui. Ai greşit când i-ai dat doftoria din urmă. Ai lăsat urme. Am luat pocalul Domnului. Ca un hoţ l-am dus la mine. Ştii, eu sunt omenos, dar am dat şi eu moarte. Aveam un căţeluş, alb, mic. Nu aveam pe cine să dovedesc. Am clătit paharul şi i-am pus în blid. Ziceam: poate că nu-i adevărat. Dar simţeam că este. Şi-a murit căţelul.

Italianul sta mut, părând că nu-l ascultă. Dar urmărindu-i vorbele, se gândea cu o panică interioară că evreul acesta, care-l adusese aici sfătuit de Rustem Paşa, îl descoperise. Poate că au aflat şi alţii, sau Aron le deschisese capul şi acum aveau să-l găsească, să-l ucidă. Vorbind, Aron îl urmărea şi el, căutându-i pe chip semnele vinovăţiei. Urmă:

— Şi mai ştii cine-a murit?... Un şoricel. Nu, n-a băut din acelaşi blid cu căţelul meu alb. A căzut din mănuşile mari de piele ale Domnului Pătraşcu, alb de praful de talc de Veneţia. Cine o fi avut ideea să amestece arsenic în talcul de Veneţia? Poţi să-mi spui? Nu poţi să-mi spui, că eu ştiu bine cine a făptuit astea.

— Şi dacă ar fi cum spui tu, ce vrei? Să mă dai în mâna lor? Toţi ştiu că ai stăruit pe lângă Pătraşcu pentru mine. La sfatul tău m-a numit protoartros — primul doctor al curţii. Or să ştie şi or să creadă că eşti omul turcului, al lui Rustem. Am şi mahtup, scrisoare, am primit kâdig de la Rustem Paşa în care te numeşte şi-mi zice să am încredere pentru ce am tăinuit să facem în Ţara Muntenească după luarea la Poarta Fericirii a celor doi Oglani ai lui Vodă, Pătraşcu şi Petru... Mă dai, te dau.

— Nu ştiu ce-o să fie, dar am vrut să ştiu. Acuma ştiu. Nu boierii, nu om din ţara asta i-au curmat zilele Voievodului, bunului Pătraşcu. Mână haină, mână străină... Acuma ştiu. Sufletul lui chinuit cere dreptate... Acuma ştiu...

Mai stătu în fața italianului privindu-l intens de parcă ar fi căutat să-şi fixeze pentru vecie chipul ce-l îngrozea, omul pe care nu-şi da seama dacă-l urăşte, dar pe care îl ştia stăpânit de puterile impure ale iadului căruia îi era sortit. O strâmbătură, de plâns mut sau de tensiune interioară îi chinui obrazul. Se întoarse privind către uşă. Nu simți sub talpă rotirea rotundă a boabelor negre ale mătăniilor pe care le scăpase din mână fără să-şi dea seama. Mergând, mormăia absent, dar cu chipul luminat, inspirat: Acuma ştiu! Acuma ştiu!... Cu paşi vătuiți, elastici, italianul îl ajunse. Când Aron întindea mâna la clanța neagră de fier ciocănit, medicul, trăgând cu iuțeală un pumnal din brâul de mătase ce-i încingea haina scurtă, i-l înfipse prin spate, sub omoplatul stâng, căutându-i, se vede, inima:

— Acum n-ai să mai ştii!

Căzând, Aron ajunse clanța dând să o cuprindă. O lovi numai şi uşa se deschise la atingerea lui. Dar uşa o împingea cineva din afară. Cel ce căta s-o deschidă trebui să opintească să poată învinge rezistența neînțeleasă. Trupul căzut se rostogoli şi din cadrul uşii paharnicul Gonția, privind, rămase o clipă neclintit. Înțelese repede. Închise uşa. Se întoarse către medic, fără să mai privească la cel căzut.

— Jupâne, n-ai timp de zăbovit Marele ban a mânat un copil de casă să vadă unde te afli. O fi amuşinat ceva. Cocia mea aşteaptă în curtea dinlăuntru. Or să creadă că mă călătoresc eu! — văzându-i privirile pendulând de la cufărul deschis la omul de pe podele, paharnicul îi vorbi scurt:

— Lasă bulendrele, ți le-oi trimite mai apoi — pe ăsta — arătă spre mort, pe ăsta îl suim în cocie lângă tine. Mergi în goană să ajungi la Dunărea. Azi e a patra zi a lunii Şaban cum zic turcii şi e bine că în luna lui noiembrie s-a pornit devreme a vremui. La Dunărea trebuie să se afle niscai espalatii aşteptându-i pe turcii ce-au venit aseară cu hatt-i humaiumul, cu ordinul de mazilire ce nu l-a mai atins pe Vodă. Cu una din corăbiile alea mici ai să ajungi curând la Cadiatul de Silistra.

*

Fără zăbovire cocia ieşea duruind pe porțile caselor boierului Gonția. Sub săgețile albe ale vremuirii, trăsura gonea către Dunăre. În cocie ai fi zis că-i paharnicul, nu medicul înfăşurat în blana boierului, cu căciula de samur trasă asupra obrazului, încovoiat, ferind zloata, stând cu picioarele pe trupul lui Aron ghemuit pe fundul cociei. Aron avea capul dat pe spate, ochii deschişi privind cerul de noiembrie care alerga deasupra, împânzit de țesătura căderii albe.

*

Se aşezase, cu lungă vreme în urmă, lespedea cu pisanie asupra rămăşițelor Domneşti ale lui Pătraşcu cel Bun, în pronaosul mânăstirii Dealu, de lângă Târgovişte. După ce îngrijise la toate acestea, banul Mihail se întorsese în cetatea Bucureştilor aşteptând desfăşurarea întâmplărilor. Banul era om în putere, încă tânăr, cu toate înspicările argintii ale părului şi bărbii.

Aceste însemnări asupra trupului său nu era o începătură a vârstei de bătrânețĕ cât un început de greime, de înțelepciune agonisită, dar nu sub apăsarea anilor.

Se aşezase noua Domnie. Banul ştia că nu va fi pururea această Domnie, cât nu au fost şi n-or fi nici altele pururea. Unele mai lungi, altele mai scurte, cum dă Domnul cel de Sus şi cel din casa dracului, a iadului, cum spuneau oamenii țării despre cuibul sultanilor, Țarigradul. Ce avea el de făcut? Să se pribegească precum atâția boieri la venirea noilor stăpâni? Nu poate. Nu s-a gândit la asemenea lucru. Nu că-şi temea

averea, dar îşi plângea ţara. Greu s-ar fi rupt de ţărâna bătrânilor, oricâtă avănie ar aduce cârmuirea cea nouă. Ştia că Alexandru voievod nu era curat ca iarba despre avănia cu moartea lui Pătraşcu Vodă cel Bun. Avănie cumplită a fost că Rustem şi Alexandru au împlinit în socoteala asta neagră cele două jumătăţi de nucă. Miezul faptei l-a gustat bietul răposat Domn, aşa cum o ştie şi o ştiu mulţi şi câţi o mai bănuesc doar. Să fugă din Valahia? De-ar vrea cumva, cât nu vrea şi s-ar împotrivi cu tărie Hrisafina. Dar el nici că gândeşte, ferească cel lăudat de-a pururea! Că uite, el se află în cetatea Bucureştilor, privitor întristat asupra schimbărilor, ci ea, Hrisafina a rămas în Târgoviştea, cu Doamna Voica şi Domniţa Maria, fie-sa. Au rămas tustrele să-i facă pomenirile strămoşeşti, slujbele, pomenile şi câte mai socotesc ele, femeile şi cât îndeamnă, după canoanele şi obiceiurile cele vechi, feţele bisericeşti. De aia au ajunat. Cât or ajuna în Târgoviştea şi la Dealu, nu ştia. El, ca bărbat înţelege cât e de înţeles. Mai departe, după inima şi îndemnul femeilor. Despre altele o vedea ce-o veni şi ce l-o îndemna sufletul şi cuminţenia.

*

E lucru greu durerea muierilor văduvite de viaţa şi sprijinul soţului lor, al părintelui. Mai osebit, când cel pe care-l plâng a fost deopotrivă şi soţ şi părinte bun. Au plâns şi s-au sfâşiat în firea lor şi Doamna Voica şi Domniţa Maria. Pe lângă ele, cu ele şi Hrisafina, fiica lui Mihai banul. Dar când şi soaţă şi fiică s-au ridicat de peste lespedea nouă din biserica mânăstirii Dealu şi s-au dus încenuşate, trase de rude spre odihnă şi linişt ire, Hrisafina a mai întârziat acolo. N-a luat nimeni seamă la aceasta. Călugării treceau cu freamăt uscat, de rase negre, aspre, la trebile monahiceşti şi îşi purtau umbra peste umbra femeii, înclinată asupra lespedei celei noi. Mulţi nu ştiau ce plânge tânăra. Tată sau rubedenie? Ei îi mai sunau şi acum în auz jelaniile, aci tari, aci înăbuşite ale Voicăi şi Mariei... — „Te-au aşăzat, Doamne şi părinte, sub lespede frumoasă, sub lespede grea, sub piatră rece. Au, n-ai fost Tu, bun, Doamne Pătraşcu? Ai fost prea bun... şi eşti aici, lângă cei ce-au fost cu voia Ţării Domni de Ţară, lângă Vlăduţ, feciorul lui Vlad înecatul şi lângă Radu cel Mare Voievod şi lângă soru-sa jupâneasa Caplea. Şi o să staţi aicea fără dezgust cu vecinii, pururea.

Şi Hrisafinei îi auie în auz. E toată auz, că sunetul de sfâşiere ce încetase cu plecarea celor două femei cernite, nu-l mai auzea nimeni, cum nici lespezile reci cu slove de pomenire săpate, ci numai în ea, cutreiera acest auit de sfâşiere. Şi ea şoptea încet, mai mult expira. Duhul ei se revărsa ca dintr-o urnă de umbră şi se întindea peste lespedea celui nu de mult pus sub ea:

— Tată! Doamne Pătraşcu! Iartă-mă că te chem cum n-am putut să te chem. Dar şi eu ca şi Măria-Ta stau moartă, deşi asupra lespedei Tale. Că unde este, Doamne? Unde este Pătraşcu? Feciorul cel frumos, feciorul cel bun. L-au dus la căpcâni, în ţara osmanlâilor, pe el şi pe copilul Petru. Unde este Petru, unde este Pătraşcu? Auzi-mă, Doamne. Mă auzi? Şi se lăsa toată, cu vălurile negre, lipindu-se de piatra rece. Avea părul de aur risipit peste lespede şi de sub cernirea veştmintelor şi aurul părului nu mai rămăsese vederii din scrisul săpat în stelă, decât numele: „Pătraşcu”! — Care Pătraşcu? întrebau pâlpâinde făcliile ce picurau ceara fierbinte pe răceala dalelor. Pătraşcu! Pătraşcu! ritmau bătăile inimii sub vălurile cernite. Părea că ţine urechea lipită de piatră. Aştepta încremenită. De dedesubt nu venea nici un semn... Sunau clopotele Dealului. Şi cum vibra totul din temelii până-n turle şi-n aerul ce le umbrea, a fost ca un răspuns. Cine a ridicat-o? Oare? Nu. El este acolo, cu copilul Petru şi nu ştie poate de moartea celui ce i-a fost părinte şi pe care ea-l aude tunând din toată

arama timpului, din toată nefiinţa lui. Nici nu se uită să vadă cine a ridicat-o, cine o sprijină şi o împinge cu blândă tărie, afară pe pământul Dealului. Au dus-o la lărgime. Se vede de acolo toată întinderea între Amiază-zi. Năucite privirile ei năpustesc mai departe, până unde lăţeşte Dunărea, peste ţara bulgară ce stă sub turcime, peste Balcanii şi Rodopii ce-o despart de el.

— Într-acolo duce drumul la el?

Cel căruia-i vorbeşte de parcă nu-l ştie cine e, îi strânge uşure umărul. Atât. Tace. Ce-i poate spune.

— Într-acolo o să mă duc şi eu.

Cel ce-o aude nici nu-i răspunde, nici nu oftează. Strânge din măsele.

— Îţi aduci aminte, frate, cât era de bun şi de viteaz şi de frumos. Îţi aduci aminte de Pătraşcu al nostru?

Îşi aduce aminte. Era prietenul de joacă feciorul Domnului Pătraşcu odihnitul. Ştie că mai peste copilărie se născuse o închipuire a tinereţii, o îngemănare de suflete. Hrisafina — Pătraşcu. Îşi aduce aminte că iubeau, ei, feciorii, belghirii, caii buestraşi, săgeţile spintecătoare de tării, jocul de halca, suliţa trecută prin inel; visul ca o dată să fie laolaltă în iureşul luptei cu necredincioşii. Îşi aducea aminte… Şi ea, tremura văzându-i şi auzindu-i. Văzându-i cu arme şi vorbind despre moarte. Că moarte dă războiul. „Cu moartea pre moarte călcând”? Nu, cu moarte spre viaţă călcând! Dacă a murit Pătraşcu, trăieşte Pătraşcu. Numele tatălui, şi al fiului. Întru acest nume, al fiului, trăieşte ea. Fără el nu este viaţă.

— Să mă duci iar la mormânt, frate! Să fac legământ în faţa Domnului Pătraşcu. Îl voi urma pe Pătraşcu, acolo, unde l-au dus. Îl voi urma. Jur pe sufletul meu, Doamne!

*

Şi a stat deoparte, Mihail ban, pe ocina lui în vreme ce boierii cari pribegiseră în Transilvania, s-au întors peste munţi şi au venit de s-au închinat la scaunul noului Voievod. Erau Stănică Udrişte vistierul şi Radul, logofăt ot Drăgoeşti şi Mihnea ot Băleni şi Tudor ot Bucov şi Vladul Caplei şi Calotă şi Stan sin Sokol vornicul, precum mai mulţi alţii şi i-a tăiat pre ei Voievodul.

Mihail banul a înţeles să-şi păstreze capul în umbră. Noul Voievod nu luă seama sau îi ieşise socoteala la capete. El avea alte treburi acum. Ctitorea în vecinătatea cetăţii Bucureştilor, mânăstire cu hramul Sf. Troiţă. Se gândea, cum să adune cât mai mult din dări asupra ţării să mulţumească gurile Istanbulului. Mulţumindu-le avu să-i sature mai bogat pentru o pricină ce-i stătea pe cuget. I se părea că totuşi e o nestare, cu greul pe ceafa lui Voievodală din pricina celor doi icoglani, feciorii lui Pătraşcu ce fuseserşă duşi zălogi la Poartă înaintea morţii tatălui lor, Domnul, despre a cărui ucidere nu mai pohtea să-şi aducă aminte… Aşa că, în treapăd, olăcari duseseră degrabă multe pungi, ca beglerbegul să facă să-i ducă din Istanbul pe Pătraşcu şi Petru. Încât fură porniţi către Insula Rhodos, să stea cât mai departe, să-i fie ferită de vicleşuguri şi tihnită, viaţa şi Domnia.

Zile şi săptămâni şi luni s-au petrecut vânturoase prin viaţa neamului banului Mihail. Adică, fierbinţeală mare pe inima lui şi a feciorului său şi a rubedeniilor. Arsuri, focuri cumplite îi dezbina şi ploi de lacrămi cât vărsa Hrisafina, în loc să stingă acele arsuri, focuri, le încingea mai avan salamandrele nevăzute. Fata stătea pe gândul şi hotărârea ce-o luase faţă de frate-său, la lespedea celui ce fusese Pătraşcu Vodă, cu jurăminte să-i urmeze pe feciorii duşi la turci.

Şi era o noapte de mai când leşinau tufele de liliac peste lume dar în casele banului era vreme cu vânt rău asupra inimilor: Hrisafina stătea în fața războiului de țesut părând să lucreze. Dar ce model năştea fuga suveicii, nu alegea nimeni. Altădată din jocul degetelor ei ieşeau minuni de alesătură. Acum i se încurcau degetele albe şi lungi între strunele ițelor şi harfa de sfoară scotea un oftat, un freamăt neliniştit şi suveica fugind şi întorcându-se de la o stângă la o dreaptă îngândurată; se poticnea, suna ca un țipăt. Peste ea cădea o umbră mare ca o cumplită pasăre de pradă ce-şi căuta plean la acel trup subțire aplecat înspre plasa de ițe a războiului. Umbra era a banului. O repezea şi o clătina jocul lumânărilor ce stăteau în sfeşnice în spatele trupului de mare greime a banului. Dar trupul, greu, trunchios, în care pâlpâia lumina dragostei şi grijii era acolo s-o apere. O privea, cum stătea ghemuită, numai durere şi plâns asupra lucrului nelucrat şi i se umezeau firele musteții şi bărbii alb înspicate.

— Fata tatii!

Tăcere. Numai suveica pocnea în lemn în fuga oarbă şi firele harfei de sfoară se frământau cu murmur zăpăcit şi moale, Dintr-un ungher, înecat în umbră, se auzi:

— Hrisafină! Surioară! Răspunde tatii. Dumnealui te întreabă.

Tăcere…

Deodată umbra cumplită de pasăre de pradă, scăzu căzând peste fată, trecu prin ploaia deasă de fire perpendiculare a urzelii războiului, pierind înapoia sculei mari dreptunghiulare. Fără umbră parcă, trunchiul mare al banului se aşeză pe banca lungă din fața războiului, în latura stângă a fetii: Păru că nu-l simte, că nu-l vede.

— Hrisafina tatii! Vezi-mă! Auzi-mă! Ce-i în sufletul tău?

Mâinile se opriră. Una, stânga, îi lunecă pe lângă coapsă. Rămăsese atârnând ca un gât de lebădă moartă. Degetele dreptei stăteau încurcate în firele urzelii. Se auzi ca un oftat de frunze uscate când le alungă vântul:

— Gooool!…

— Gol, fata tatii?

— Pustiiiu…

— Pustiu?

Parcă fără voie ea întoarse obrazul către ban. Acesta se cutremură. Văzu în privirile fie-si, pe care din copilărie i le ştia limpezi, cicori; nici viață, nici moarte, nici durere, nici gânduri. I se păru că priveşte prin două sticle decolorate de la albastru la cenuşiu, dar prin care se arăta spațiul veşnic, fără culoare, fără lumină, nestrăbătut de nici o aripă, de nici o scamă de nor, de nici o amintire a lumilor.

— Ce faci tu, fata tatii? — se înăbuşi cu dreptele sale cuvinte banul…

— Dorm…

— Cum dormi — Hrisaf…?

— Dorm pe o lespede rece. Sub lespede doarme tata… şi… undeva, în lume, o nădejde.

Şi Mihail ban şi feciorul din umbra ungherului înțeleseră despre ce lespede, de tatăl de sub lespede şi de nădejdea ce o gândea undeva în lume.

— Şi ce-o să fie, Hrisafina? şopti fratele din umbra lui.

— O să mă duc să se-mplinească nădejdea.

Cei doi bărbați se priviră. Le juca în ochi flacăra lumânărilor, de le luceau aşa.

— O să dormi şi ai să te trezeşti… copilă…

— O să mă trezesc la sfârşit?!

— Cum la sfârşit? La care sfârşit?

— La sfârşitul drumului, acolo unde e Pătraşcu.

Banul încerca să cugete limpede, liniştit. Dădu să-i mângâie obrazul. Îşi trase mâna. Avea obrazul rece, ca al unei moarte. Încercă să spună ceva:

— O să treacă. O să treacă vreme. Ai să te linişteşti.

— Nu. Nu. N-o să treacă vreme. O să plec la el.

— Unde? în surghiunul feciorilor? La Poartă? Ori unde vor fi…

— Unde vor fi. La Poartă. Dincolo de Poartă… şi… unde nu vor mai fi…

Deodată, banul se scutură. Îşi dădu seama că vorbea ca un copil agățat de un vis bolnav. Începu să-l cuprindă un soi de frământ vecin cu supărarea. Îşi iubea fata, dar înțelegea că trebuie să fie bărbat. Să nu-şi lase slobodă inima să urmeze aiurarea copilei. Glasul i se înăspri, chiar trecut prin căldura părintească.

— Ajunge, Hrisafină!

Ea tăcea încremenită, aşa, cu o mână spre podea, cu una agățată ca mâna unei înecate în răgălia unei salce sub apa malului.

— Trezeşte-te! Ce vrei?

— Să plec, acolo, unde e Pătraşcu!

Vorbele ei rămăseră agățate în bagdadie. Banul se adunase mai mult în trupeşa-i făptură, precum un mistreț sau un taur în clipa când stă să se repeadă.

— Asta nicicum!

— Nicicum, — se auzi glasul tânăr din ungherul de umbră. Numai Hrisafina tăcea. Simțeau că mai mult n-or auzi din gura ei.

— Nici unul din neamul nostru nu se poate înstrăina, nici acum, nici în zilele venitoare. Nu, făr' de cât cu pierderea capului. Dacă unul din noi s-ar încumeta să iasă din țară, Vodă ar gândi că merge să-l hăinească la Poartă. Or l-ar prinde cât n-ar ieşi peste Dunărea, ori dincolo, la pâra lui, l-ar afla şi l-ar pune în lanțuri oamenii beglerbegului.

— Aşa-i, Hrisafină! — întări glasul tânăr.

Ce-i putea spune mai mult? Nu, nici el care-i era frate bun, altoi de acelaşi suflet. El, ce-l iubise şi-i lipsea Pătraşcu. Era încă plin de el, dar era plin şi de gândul înțelept al banului. Crezuseră că mai mult n-or auzi din gura ei. Se înşelară. Alb, cu vocea scăzută, dar cu atâta veşnicie în glas, o auziră:

— Atunci o să plec singură!

De unde, Doamne, atâta nestrămutare şi tărie în acest lujer de floare firavă? De unde? Rămas tot în umbră, fratele gândea parcă citind în cugetul tătâne-su: De unde atâta hotărâre neîmpăcată? De la dumneata, bane Mihail… îşi spuse în sine.

Ieşind dinapoia războiului, prin ploaia de sfori albe, umbra banului crescu, se înălță amenințătoare, şterse tavanul boltit şi se aruncă asupra uşii de stejar. Parcă umbra ar fi împins-o cu putere, repezind-o, lăsându-i cale liberă, trupului puternic al banului. O povară nevăzută îi apăsa pe ceafă. Ieşi încovoiat, lăsând uşa de perete. În umbră, fratele se mişcă. Cu acelaşi glas alb Hrisafina spuse fără să se întoarcă:

— Să nu-mi spui nimic, frate. Să nu-mi spui nimic.

Auzi paşii depărtându-se, uşa închizându-se încet.

*

Stă mai toată vremea cu fața către război. Stă pe scaunul războiului, pe întâia stinghie, cu piciorul încremenit pe călcătoare. Dar nu apasă. Ițele nu coboară, nici urcă. E încremenită ca o alesătură în relief pe rostul pânzei. Stă aşa ca sa nu aibă fața către oameni. O sfâşie cumplit dragostea, mila, durerea pentru tată şi frate, că-i ştie chinuiți de grija ei. Dar nu vrea să i se vadă ochii. Cei ce i-ar vedea l-ar vedea pe el, pe

Pătraşcu. Dar ea ştie că ei nu pot să-l vadă. Că nu vor să-l vadă, că ar vrea ca chipul acela din apele lor să-l scoată, dar chipul se îneacă tot mai adânc în ea. Piciorul e încremenit pe călcătoare. Bate închipuit pe călcătoare. O iță coboară, alta se ridică. Sunt multe ițe şi multe iepe legate de amândouă capetele cu ațe încătuşate în urechile scândurii late. Bătătura cu suvelnița în chip de luntriță, aleargă în vis nebun. Trece suvelnița prin rost; se schimbă ițele, se trag vatalele şi bat firul închis între rosturi. Se închipuie şase, mereu, alte şi alte vedenii pe război sub privirile ei bete de închipuiri.

Când vine banul, sau fratele ei, sau amândoi, o prind nişte friguri şi piciorul apasă smucit pe călcătoare şi totul merge de-a oarba. Şi ei văd. Tac, o privesc ca pe o moartă şi se duc, simt că totul e zădarnic. Aşteaptă să treacă boala închipuirii, îşi zic. Şi nu trece. Trec zilele lui mai. Din Kilkade cum zic turcii, din întâiu al lui mai au trecut şapte zile. De atunci i-a spus în taină, Neacşei, ațigăncii de la curtea lor să afle ce i-a poruncit. Ațiganca se duce, se-ntoarce, cu mişcări tăinuite de sol, de iscoadă, dar vine proastă. Stă mută sau îi toacă altele. Îi simte ochii negri untdelemnoşi curgând cu milă peste umerii ei.

— Ai prins ceva Neacşă?

— N-am prins nica, domniță, sărut dreapta şi picioarele. Sau ca să o mai scoată din gânduri, o aude vorbindu-i cu glas mângâios şi glasul ăsta mai rău o răstoarnă spre încrângături de gânduri.

— Auliuu, Domnița noastră, că mare frumuşață ieşea din mânuțele matale, că tălică mai ca zânele scoteai alesături de te apuca de ochi şi erau mai mândre culorile decât arată şulamandra.

— Taci, Neacşă. Lasă asta. Alta aştept eu de la tine. Auzi? Ațiganca se foia pe lângă război, o ungea cu privirile negre, untdelemnii, peste părul de aur şi-i cânta altele:

— Auliuu, Domnița noastră, că tare eşti trasă la obraz, că tare ai mai albit la obraz. Că s-au străvezit mânuțele. Ce-ar fi să-ți descânte bătrâna Ceanga, ha de la curtea păsărilor, de friguri şi de urât.

— Lasă asta, Neacşă!

— Zău, Domnița noastră. Acu e primăvară. Să ieşi la lumină şi de-i vede întâi şi întâi rândunică şi barză, să stai în loc, să scobeşti pământul sub piciorul drept şi de-i găsi trei cărbuni, să-i iei, să-i păstrezi, că-s buni de leac. Zău aşa!

— Altul mi-e leacul.

— Of, of, Domnița noastră. Numai ce m-o simte boierul ban, după ce umblu şi mă trece-n sabie. Sau mă spânzură.

— Azi ai prins ceva?

Tot foindu-se, tot oftând, ațiganca se ducea către uşă, o încerca, asculta, venea spre război, aşa de câteva ori. Scuturată parcă de friguri sau nerăbdare, Hrisafina o întreba apăsat:

— Ce? Spune!

— Oof, lua-m-ar moartea. Să spui. Am auzit de la un rob, un ațigan de-al meu…

— E! făcu nerăbdătoare Hrisafina. Ațiganca se apropie. Îi şopti la ureche:

— E una, Neagoslava. Bărbat-so e gelep. Face neguțătorie la turci, la Țarigrad. Cică ar pleca curând. El o aşteaptă la Odriu!

— La Odriu? La Adrianopol!

— Da, aşa zice. Da mai bine, Domnița noastră să alunge gândul ăsta. Dacă ar lucra Domnița noastră, i-ar trece urâtul, că am boit firele, lânurile, cum ai spus matale; din sineală şi măr dulce-verde şi iar, verde, din poama cânelui, din frunze şi flori de măr acru, roşu-albastru din droghiță şi măr mistreț şi mac de grădină, verde-albăstrui din

lulachiu fiert în zăr de vacă, din frunze de nuc şi scoarță de ainin undelemniul… spuse ea pe nerăsuflate.

— Taci! Unde se află Neagoslava?

— Acilea, — făcu Neacşa, lungind vorba, de parcă nu vroia să ştie unde.

— Unde?

— Ştii matale casa bolovănită a dumnealui vornicului Dragomir, ăl de are prăvălii, la biserica Ghiormei banul? Pe ulița mare, cătră Târgul de Sus. Acolo, mai la dos şade…

— Să mă duci acolo!

— Nu te duc, Domnița noastră… că dacă te duci şi se dovedeşte, m-a luat benga. Mă ucide boierul. Aşa să-mi ajute ăl de sus… Zău…

Hrisafina rămase câtva nemişcată. Gândea. Se întoarse de la război. O privi fără priviri pe ațigancă:

— Du-te! Lasă-mă!

Aproape târându-se spre ea, Neacşa smârcâi din nas a plâns:

— Nu fi mânioasă, zâna noastră. Sunt slugă proastă şi fricoasă.

— După casa bolovănită a vornicului zici, pe ulița mare către Târgul de Sus?

— Aşa, aşa. Acu, eu mă duc, Domniță… Mă duc…

— Du-te!

Nimeni n-a ştiut şi n-a aflat vreodată, cum s-au găsit, cum s-au înțeles, ce şi-au spus cele două femei. Într-una din diminețile acelui mai era mare vânturare şi spaimă între oamenii curților banului Mihail. Banul trecea prin cămări, de-a lungul pridvoarelor, făcând să răsune podelele sub paşii mai grei ca niciodată. Fratele Hrisafinei fusese pornit spre mânăstirea Bucovăț către care ea plecase pentru trei zile, spre liniştirea sufletului nemângâiat la pacea şi duhul acelei mânăstiri. Dar trecuse aproape o săptămână şi nu răsărea nici ea la curțile părinteşti, nici veste de o întoarcere apropiată. Când sosi feciorul şi însoțitorii cu caii în spume şi osteniți, se află că despre fata banului cuvioasele maici n-aveau ştire să fi venit acolo, că pasul ei nu călcase până atunci pământul între zidurile mânăstirii. Speriate, se dădeau de ceasul morții, se închinau şi o căinau pe jupâniță, temătoare să nu se fi întâmplat o năpastă, în drumul către ele. Feciorul banului, încălecând furtunos, goni către casă, cu inima şi cugetul chinuite de presimțiri: — „Să fi făcut ceea ce visa în trezie? Să fi plecat într-acolo, spre Istanbul? Doamne apără”… Intră ca o furtună în curți, sări de pe calul alb de spumă, căzând ca un trunchi greu, în picioare, drept în fața banului care părea să se afle de mult în capul de jos al scării.

— A plecat, nu? — aproape mugi.

— Acolo nu-i, la mânăstire… Poate…

— După ea! urlă banul.

— După ea? Unde? Încotro? Spre Dii, spre Giurgiu? Sau încotrova.

— În toate laturile. Repezi lipcani şi la Dii şi la Giurgiu. După ei om pleca şi noi. Acei curieri să deschidă ochii şi urechile, să vadă, să audă, să întrebe: să-i cerceteze pe serhadliii de la Dunărea dacă aceşti grăniceri n-au văzut-o, dacă a trecut, şi cum a trecut, cu ce întăriri, de unde? La nazârii cetăților de la Dunărea vom cerca noi, om vedea cum; să nu afle procletul de Vodă; — I *cachi hronia tu!* izbucni bietul ban în greceşte; ar fi oprit sudalma la cheia ei, dar văzând chipul întrebător al feciorului care nu înțelegea greaca, reluă mai cu năduf: „Ucigă-l toaca de gadină spurcată”. Feciorul nu zâmbi, nu-i sta a zâmbi şi nici scoase vorbă. Îl văzu pe taică-său luat de toate idrele. La furie, rar se întâmpla, nu mai privea în juru-i, de-i auzit şi de cine. Şi în acel ceas nu mai lua înainte înțelepciunea. Era tot numai durere şi furie.

Porniră acei dili în raze spre locurile unde se aflau treceri peste Dunărea. Duruiau drumurile sub copitele cailor acelor iscoade ale banului. În urma lor porni şi el cu feciorul şi o ceată de slujitori. Către unde? Cu ce nădejdi? Către amiază-zi cu miază-noapte în suflete.

Într-o amiază caldă, o mică espalatie trecea de la Giurgiu către ţărmul bulgăresc. În barcazul uşor se aflau trei gelepi ce mergeau cu negoţ la Odriu şi la Istanbul poate, precum şi o femeie însoţită de un flăcăuaş bălan ce se ţinea şi se mişca stângaci în straie neguţătoreşti. Stătea încruntat cu nasul către puntea espalatiei. Era foarte tânăr, firav, dar cine-l cerceta simţea o anumită dârzenie, însă dacă ar fi putut să-i privească ochii albaştri, i-ar fi văzut brumaţi, acoperiţi de o pieliţă alburie cum au puii abia născuţi, o perdea imaterială ce-i depărta de lume şi lumină. Ochii se uitau înapoi într-o lume ne a altora. Femeia pe care o însoţea, părea mai curând să-i fie soră decât mamă. Mai înaltă ca feciorul, brună cu ochi albaştri şi ea, dar oţelii, străbătuţi de raze fuginde când căta către aameni sau împrejuru-i. O frunte înaltă cu o cută adâncită între sprâncene de grecoaică, arcuite, negru alunecătoare spre rădăcina nasului. Gura frumoasă, puţin obosită, dar dinţii — dinţii când îi dezvelea aveau un anume luciu şi dălţuire ascuţită ca ai unei lupoaice. Printre dinţii ăştia cruzi, şopti către fecior:

— Strânge caftanul la piept, că văd ăia. Făcu uşor din cap către gelepii şi turcii barcagii. Feciorul îşi adună caftanul larg la piept. Se aplecă mai mult cu faţa spre talpa bărcii. Gelepii vorbeau despre treburile lor neguţătoreşti, neluând aminte la femeie şi flăcău. Vorbeau turceşte şi barcagiii ascultau, cât puteau prinde, trăgând la rame să ajungă cât mai repede la mal să capete bacşişul tocmit, şi să grăbească spre cahvenea. Gelepii vorbeau neobosit. Unul spunea cu câţi funduclii a cumpărat cu luni în urmă la Stambul, pambriu din lână fină de merinos, altul se căina că nu adusese în Valahia destul taclet, că avusese cerere mare, că stofa asta de mătase vărgată avea mare trecere la boierii munteni ce-şi înfăşurau cu ea mijlocul.

— Măi, da ce forfotă-i pe mal! se miră unul din gelepi.

— Văd mulţi cai şi parcă lucesc oţele, pe acolo — se miră, cu un dram de nelinişte, alt gelep.

— Ce-i acolo, bre? făcu al treilea, întorcându-se către turcii lopătari.

— Acolo, portul la Raia, la Ruşciuk.

— Nu, bre, oamenii, caii…

— Aaa! asta? Silahdar, oglan, băiat lui Hair-ed-din, nazâr la cetate la Ruşciuk. Asta şaitan: toată lumea are frică de el. Mereu chief, mereu zurba.

Espalatia ajunse la ţărm, lovindu-se uşor de întăritura de lemn. Cei din luntre se mişcară, pregătindu-se să urce scara. Cei de pe mal, călări, priveau în jos, nemişcaţi. Cei din luntre urcară, pe rând. Gelepii se grăbiră înaintea femeii şi flăcăului. Veniră serhadliii. Călătorii arătară grănicerilor mahtupul de călătorie. Urcară şi femeia cu feciorul bălan. Ea arătă serhadliilor mahtupul, cu pitac Domnesc, care avea şi iscălitura a trei boieri, printre cari a lui Gonţia boierul paharnic, care era de mult în legătură cu beglerbegul ce-l răpuse pe Pătraşcu Vodă. Se uitau la mahtup, la pecetie, la chipul femeii şi al feciorului. Unul din serhadlii, mai şugubăţ, încercă să-l ciupească de obrazul bălan.

— *Ghiuzel oglan!*

Obrazul ferit se roşi. Între călăreţi, unul ţintea în acel obraz ce roşise. După ce-l privi îndelung, făcu un semn. Cel ce sta călare în dreapta, se apropie, strunindu-şi calul. Cel ce-i făcuse semn îi spuse ceva la ureche. Femeia şi feciorul porniră. În urma lor, şugubăţul ce-l ciupise de obraz, închipui câteva mişcări de ghiocec. Conteni

dansul când îşi dădu seama că cel de pe cal, pe care îl ştia ce hram poartă, îl privea întunecat. Privirea îl părăsi ca să-l urmărească pe feciorul ce mergea în urma femeii.

— Nu te uita înapoi! Al de pe calul negru, ăl cu mustața în obezi, ca de tătar, ăl cu themagi din piele roşie — nu te uita acum. E Silahdar, icoglanul paşei eyaletului Silistrei. De el vorbeau turcii în luntre. El şi cu ăl cu care şoptea în taină, Ulama, sunt spaima oamenilor de pe aci. Mi-e că a mirosit el ceva, că se holba după tine. Trebuie să ne pierdem cum om putea prin ulițe, să dăm de gelepi. Ei aşteaptă caravana de catâri care merge la Obişniț lângă Razgrad. Uite diavolul, cum se holbează! Haidem, repede. Hai, că pe diavolii ăştia i-am mai văzut eu, altădată, ştiu ce le poate pielea.

Feciorul bălan mergea repede, cu capul înclinat spre pământ, nu atât de teama de cei despre care-i vorbea repezit femeia, cât împovărat de nişte gânduri ale lui. Călăreții turci rămăseseră pe malul înalt, ca nişte statui ecvestre. Însă unul din ei lipsea. Ulama dispăruse. Rămase lângă perdelele de sălcii un nor de praf.

Când au ajuns la marginea Silistrei, tocmai îşi suiau pe catâri desagii cei trei gelepi.

*

După o săptămână de drum, lăsând în urmă-le Svetigora cu pădurile străvechi, nepătrunse, din adânci vremuri, cu fântâni şi veşnică umbră, caravana de catâri ajunse la Obişniț, lângă Razgrad, de unde, pe Ak-Lom, spre sud se întindeau pământuri mănoase. Catârgiii opriseră la un caravanserai unde hangiul era un burlac înrăit, despre care se spuneau lucruri pidosnice. Celibatarii nu au multe lucruri în casă. În țară musulmană celibatarii nu au o stare, un rând potrivit în lume şi-s bănuiți de sodomie. Hangiul nu suferea femeile.

Femeia îi spuse flăcăului bălan, că ea mai fusese o dată călătoare pe la acest caravanserai, că hangiul nu avea pături şi în odăi nu ținea decât puține lucruri. Când i-a cerut pătură, i-a zis cu arțag: *„Vurgan yuktur bis bakiar”,* că el n-are pături, că e holtei şi n-are nevoie de pături, dar avea nevoie, i se aprindeau ochii când vedea băieți tineri. Făcea zâmbre şi se foia ca un curcan, tremurând din toate penele.

Când femeia şi feciorul bălan intrară în urma celor trei gelepi, şi-l văzu pe fecior, hangiul îşi pierdu liniştea... Făcea ce făcea şi era tot pe urmele băiatului, pe care femeia căta să-l dosească, stând tot în fața sau în spatele lui, până ce izbutiră să primească o odaie.

De ale casei nu avea în hanul lui, dar hrană şi băutură berechet. Era ciudat acest caravanserai, ca şi hangiul. Un patrulater cu dosul la drum. Părea pustiu văzut din depărtare. Un singur cat cu ziduri galbene. 0 singură poartă largă, înaltă până la arcada de zid, orientată spre o pădure hirsută. Se lăsase seara. Gelepii, catârgiii, femeia şi feciorul bălan se culcaseră. Hangiul care dăduse târcoale pe la uşa lor, văzu lumina stingându-se şi se depărtă. În curtea podită cu bârne, catârii fornăiau, strănutau. Unii se prăbuşiseră pe o rână, alții picoteau în picioare, lovind din când în când cu saboții în podeaua de lemn a curții. Apăsa o linişte neliniştitoare, sfâşiată uneori de țipătul unei pasări de noapte.

— Mi-e frică! auzi femeia, şoptit, din culcuşul alăturat.

— Nu dormeai? De ce ți-e frică, Hrisafină?

— Nu ştiu, mă strânge o gheară în piept. Îmi bate inima.

— Dormi, fata mea, dormi!

— Ce bate aşa?

— Lovesc catârii din copite.

Tăcură câtva timp. Nu se simțea nici o mişcare omenească. Numai loviturile scurte ale copitelor în curte.

— Neagoslava!

— Da! Ce e, fata mea?

— Simt că n-am să mai ajung să-l văd.

— O să-l vezi, Hrisafină. O să-l vezi că-i fecior de Domn şi zălog la Poartă. Şi turcii îi păstrează pentru socotelile lor cu treburile în Valahia.

— Ooo! se auzi oftatul fetei.

— Ți-e frig? De ce te-ai dezbrăcat?

— Nu pot să dorm îmbrăcată... Mai avem mult până-n Țarigrad?

— Să dea Domnul să ajungem cu bine la Odriu. De acolo, de la Adrianopol, suntem ca şi ajunse.

— Neagoslava!

— Da.

— Tot timpul, până aici, cât am umblat, simțeam că cineva ne pândeşte, ne calcă pe urme.

— Ei! Eşti obosită şi nerăbdătoare să ajungi acolo, să-l găseşti, să-l vezi, sufletul meu, de aia eşti neliniştită. Dormi, că altfel n-o să ai vlagă la drum.

Tăcură. Neagoslava îşi pironea ochii înainte, în întunerecul odăii părând că vrea să-l spargă să vadă mai departe înspre nelămurit şi neauzit. Ochii ei albaştri erau acum, poate, oțelii. Asculta răsuflarea fetii ce stătea nemişcată în culcuşul ei, dar ştia că nu doarme, că-i numai gând şi chin şi nerăbdare. Se temea biata de ea. O nelinişte o înfăşură şi pe ea, care era mai umblată, mai încercată cu viața. Îşi aduse aminte, de ce-i spusese fata, că simțise că cineva le călca pe urme. Înainte de Obişniț, i s-a părut că zăreşte după o perdea de copaci, un călăreț. I se păruse că-l ghiceşte, că-i Ulama, soțul de chiolhanuri şi blestemății al icoglanului, beiului de Silistra, Silahdar. I se năzărise poate. Dar şi ea simțise tot timpul că erau ființe nevăzute care pândeau mergând pe urmele lor. Să fi ghicit blestemații că feciorul ce-o însoțea e fată*****? Diavolii văd tot, simt tot. Preacurvarii ăştia de păgâni sunt bântuiți de duhuri rele. Ei fir-ar să fie! Ce m-a luat spaima?! Neliniştea fetii m-a ajuns şi pe mine? Că n-or fi trăzniți să bată atâta cale în urma lor, pentru o bănuială, că sub straie de băiat se ascunde o fată. Şi de ce?.. Da zău că e prea frumoasă fata asta. O, Doamne, ce foc o arde din spate şi-o mână pe drumuri neştiute, după o visare. Sărmana! A căutat ea s-o întoarcă din gândurile nestăpânite. Degeaba! Fata a rugat-o, i-a căzut în genunchi, i-a sărutat mâinile, ea, fată de mare ban. A vrut s-o alunge. Ea a vrut să-i dea galbeni şi podoabe de preț. Zicea că de nu poate merge la el, la Pătraşcu, îşi ia viața. Doamne, nebună-i tinerețea şi toanele ei. Nu de mult a fost şi ea, Neagoslava, bântuită. Şi uite unde merge ea. Omul ei o aşteaptă la Odriu. Ce să se mintă. E omul ei de ani de zile şi parcă şi pe ea o duce un vânt spre acolo... Dar e soarta, Doamne, îşi zise. Ascultă. În culcuşul de alături nu auzea nici răsuflare, nici mişcare. O fi adormit! Simțea şi ea o moliciune şi ochii, obosiți să caute în negrul odăii, încercau să se închidă. Se închiseră. Neagoslava dormea. Răsuflarea ei, egală, plină, auzind-o îi dădu Hrisafinei simțământul unei adânci însingurări. Se simțea închisă într-un cub de întunerec, dens, material. O mână uriaşă va cuprinde cubul şi-l va sfărâma. Simțea cu sufletul, cu nervii nevăzutele falange înaintând, sfărâmând odată cu pereții nedimensionați ai cubului negru, bătăile acestei inimi nenorocite care bătea încă pentru el, pentru feciorul de Domn pierdut înspre Asia Mică... sau... nu... la Istanbul... îl va afla acolo. Dar închipuirea de spaimă se topi. Se insinuase în cubul de întunerec un şarpe lin de

sunete joase, straniu de triste, pătrunzătoare. Era ceva neaşteptat şi nefiresc în acea moarte a somnului din caravanserai în care poate numai ea era trează, vie; aşa i se părea. Nici prin gând nu-i trece să apropie acel sunet ce-l credea supranatural, de cel al zurnalei, sau mai curând al curei, al oboiului de mehterhanea pe care le auzise ades în țară, la chefuri boiereşti sau aşezări în Domnie. Ascultă. Asculta şi nu înțelegea ce sună, cum pătrunde în cubul ce-o închidea în negrul spaimei şi închipuirilor năucitoare… Cubul se sparse, se sfărâmă cu un zgomot uriaş. Auzise întâi, un timp, un sâsâit, abia încercat. Ceva ca o lamă de oțel făcându-şi lăcaş în lemnul uşii.

Apoi cubul s-a spart. Prin spărtură a năvălit o explozie de lumină. Nu înțelegea că sunt obraze. Vedea o flacără ce o orbea. Era numai o masală ce-şi repezise flacăra prin uşă. Obrazele nu vorbeau. Unul se aplecase asupra ei. Altul asupra Neagoslavei pe care o auzea zbătându-se, urlând. Urletul fu înăbuşit. Ulama îi apăsa palma uriaşă pe gură. Neagoslava se zbătea numai. Hrisafina tot nu intrase în lumina crudă a clipei. Duhuri. Duhuri necurate au spart cubul de tăcere al întunerecului şi spaimei mute. Dar vedea asupră-i obrazul. Obrazul cu mustața în obezi, ca de tătar. O înecă o tărie de iz de rachi, mirosul o trezi, amețind-o. Încercă să se despovăreze de greutatea ce-o apăsa. Se zbuciumă, dându-şi seama de primejdie. Mâini tari o apăsară înapoi pe culcuş. Strigă: „Neagoslava! “ Al doilea strigăt ieşi gâtuit. O mână grea îi strângea gâtul. Era mâna uriaşă ce cuprinsese cubul de întunerec să-l sfarăme. Se simți înjunghiată. Țipă scurt, strident de câteva ori, apoi, tot tâmpul îi ieşea din gâtlej un sunet ascuțit, scăzut şi prelung ca al unei fiare zdrobite ce se chinuie să moară.

Zăcea moartă pe culcuşul tare. Avea brațele răstignite, pântecul desgolit, picioarele desfăcute. Zăcea moartă. Aşa se închipuia, dacă-şi mai putea închipui, dacă mai putea gândi. În ochii larg deschişi ai leşinatei pâlpâiau două flăcări mărunte. În uşa spartă stătea un soț de zurbale şi blăstămații al lui Silahdar şi Ulama. O mână cu masalaua ce-şi juca flacăra şi pumnul dreptei pe mânerul iataganului. Stătea în cadrul uşii ca o nălucire zugrăvită viu. Se cam clătina năluca în cadrul uşii. Turbanul prinsese să i se desfacă. Îi atârna peste ochi capătul. Îl da mereu cu o mişcare nesigură, deoparte. Privea tâmp, cu ochii injectați, holbându-se spre leşinata crucificată pe destinul ei. În aburii beției se vedea apropiindu-se, culcându-se peste pântecul gol. Dar mai tare decât beția şi pofta era mutra mongolică, cu obezile mustăților de tătar, apărându-i între el şi acel pântec gol şi picioarele desfăcute. Îl pusese Silahdar s-o păzească. Neagoslava nu mai era în odaie. Împinsă de limba iataganului, fusese dusă în crâşma hanului unde chefuiseră o parte din noapte, în tăcere, călăreții diavolului. Voiau să-i servească, să le toarne rachi şi ieni charab, vin acriu, bulgăresc şi să le cânte. Să le cânte, că o auzise Ulama în alți ani, altădată cântând, când însoțită de omul ei mergeau cu caravana către Odriu.

Cu ochii oțelii care dădeau din albastru în fiere, Neagoslava îi privea pe rând numărându-i parcă. Le turna. Le turna, că ei răsturnau ulcelele în adâncul iadului din mațele cu polipi nesăturați. Ulama îi striga să cânte, înțepând-o cu vârful iataganului. Neagoslava cântă în gând un prohod. Erau beți morți. Dar nu morți. Prohodul se cântă pentru morți. Hrisafina! Ce-o fi făcând? Avu o smucire să pornească. Iataganul o muşcă uşor sub țâța stângă, sub inimă. Era de piatră inima. Îşi duse mâna apăsând-o uşor. Era acolo. Îl luase cu ea, şipul mic, pe care omul ei îi spusese să i-l aducă, nu ştiu pentru ce nevoie. Privi repede, în cerc, la obrazele bete. Crezu că-i clipa. Ținea de toartă o oală mare, roşie, ochi plină cu vin. Deşertă, întoarsă puțin cu spatele, tot şipul. Îi numără, unul câte unul. Erau şapte. Erau şase. E bun prohodul şi pentru şase. Le turnă. Le turnă mereu… Cânta în gând prohodul şi-i număra. Îi număra până la şase. Când unul, Ulama, se prăbuşi dintr-o dată

zgârcindu-se, scurmând podelele cu themagii, ea numără numărătoare inversă. „Şase”. Ceilalţi râseră orbi de beţi, zicând că-i trăsnit de băutură. „Cinci”, prohodi Neagoslava şi oţelul ochilor era mai tăios, mai verde fiere, albastrul. „Patru” îi numără pe rând. Începu să psalmodieze, cu glas aproape… Cel din urmă, Silahdar, se ridică odată în picioare. Holbă ochii în jur. Parcă-i număra şi el pe cei prăbuşiţi. Îşi duse mâinile la pântec, se zgârci. Holbă mari ochii asupra Neagoslavei. „Curvă! “ mugi călcând împleticit către ea dând să ridice iataganul. Femeia îl privi lung cu oţelul rece al ochilor. Îi repezi cana cu vin sfărâmându-i-o în mutră. „Unu”, zise ea când Silahdar se prăbuşi. Luă iataganul căzut şi rând pe rând îi numără parcă iar, privindu-le îndelung gâturile. În dosul tejghelei, hangiul se uita alb la tot ce se întâmpla. Nu lega un cap de gând cu altul. Parcă privea la o pantomimă absurdă, neînţeleasă. Un singur gând i se aşeză. Îl făcu să bolborosească: „Auzi, în straie de bărbat şi era muiere! Ptiu! “, scuipă, aşa în pustiu.

Oprită în uşă, Neagoslava mai privi o dată. Ptiu! scuipă ea încheind prohodul. Cu iataganul în mână merse încet până la odaia în faţa căreia se clătina turcul. Privind înainte, zăpăcit de viziunea din odaie, nu auzi paşii vătuiţi. Simţi doar arsura înjunghierii, căscă gura să dea un sunet, dar se prăbuşi mut la picioarele Neagoslavei. „Şapte”, murmură ea, rânjind. Se duse spre Hrisafina. Fata gemea, se zvârcolea când pe-o coastă, când pe alta, de parcă ar fi fost pe grătar încins.

— Scoală, fata mea! Scoală să plecăm.

— Unde să plecăm?

— Acolo!

Se uita împrejur ca o oarbă. Întinse mâinile cu palmele întoarse în sus. Le privi ca o oarbă. — „Ce să-i duc”? — citi în ele Neagoslava.

— Îhmm! gemu ea uitându-se în palmele ei goale. Erau pline de gol. De golul, de groapa ce o vedea adâncindu-se în palmele mici, trandafirii.

Trandafirii erau şi zorii zilei colorând mai viu zidurile galbene şi lemnăria decolorată de vechime a caravanseraiului.

Între Chiutuclar şi Inumlari, uitându-se în urmă, Neagoslava văzu caravana de catâri coborând un drum sinuos. Pământul era uscat de secetă. Tot mai aproape copitele duruiau şi se vedea norul de praf alb învăluind caravana. Fără să-şi dea seama de ea, Hrisafina se suci spre dreapta ei unde, în zare, se scria o dungă de pădure. Neagoslava o prinse de mână. Se lăsă moale, nehotărâtă, ca un copil sau ca o fiinţă uitată de lume.

Cât merseseră, printre lanuri de grâne şi pământuri sterpe, de două ori auziseră din urmă tropot de cal. Întâi trecu pe lângă ele, Neagoslava îl ghici — un lipcan gonind pe un roib îmbâcsit de praf, scoarţă, ducând, se vede, mahtup Domnesc la Poartă. Neagoslava ridicase din sprâncene, crâşcase din măsele, aşteptând. Dar era numai lipcanul care gonind, aproape că nu le luă în seamă.

Al doilea, olăcari în treapăd, poştă grăbită cu cai. Pe ăştia îi auzi târziu, când ajunseră mult aproape fiindcă bătea vântul de sud… Neagoslava, mergând, cu ochii de oţel împungând depărtarea, auzindu-i, se gândea că aruncase şipul în care trebuia să fi rămas câteva picături din tăria ce-i culcase pe cei şase şi ar fi fost mai bine decât să cadă în mâinile urmăritorilor, ce le-ar fi aflat căile…

Când le-a ajuns şirul catârilor, unul din catârgii, un macedonean bătrân, le făcu semn să suie în şeile de lemn. Neagoslava l-a privit o clipă. A luat-o aproape în braţe pe fată suind-o ca pe o lunatecă pe tarniţă… Cât au oprit şi au urcat pe catâri, gelepii suiţi şi ei în şa, au trecut tăcuţi, de parcă atunci le văzuseră. Chipurile concentrate păreau să se gândească la socotelile lor neguţătoreşti sau la perinile şi narghilelele de

acasă sau la ce aveau să găsească şi să rostuiască în Odriu, sau la Kapaligiarşi, la Sandal Bedesteni, în Marele Bazar, sau la cahvenelele Istanbulului unde aveau să audă tot ce-i în lume, să încheie afaceri. Dar cât era de încrâncenată Neagoslava, un sfredel îi pătrundea în piept când se gândea să dea ochi cu omul ei. Cât umblaseră pe drumuri, îi spusese Hrisafinei care mergea oarbă, rece, halucinată:

— Să nu pomeneşti nimic la Odriu, omului meu, auzi?

Fata se ducea nevăzând pe unde umblă. Întindea din când în când mâinile, cu palmele întoarse în sus. Neagoslava se uita şi din nou i se răsucea sub țâța stângă burghiul pe care căuta parcă să şi-l smulgă, apăsând palma sub coastă. Şoptea aproape rugător:

— Să nu spui nimic… Hrisaf…

Tăcu văzând, simțind că în tovarăşa de drum se adâncea groapa, golul.

*

Cei doi icoglani ai răposatului Pătraşcu Vodă se aflau în Istanbul, când nefericita Hrisafina rătăcea cu mințile aproape duse, pe undeva prin Balcani, poate spre Adrianopole, poate pe căi încurcate, înapoi spre Valahia.

Pătraşcu şi Petru urmăriți de ochiul adâncimilor necunoscute ale supravieții, aflară un destin, altul decât al zălogirilor Domneşti, îndeobşte, Pătraşcu având vârsta aproape de bărbăție, nu mai trecu prin şcoala pajilor, fiind ştiutor de carte. Mânat de o paloare ce-i dădea un aer suferind, deşi destul de legat la trup, nu fu găsit bun pentru Muterferrikalar, corpul de elită al pajilor ce slujeau la camerele Sultanului. Petru abia sărise peste zece ani. Frumusețea lui se vestea, dar pe chip şi în ținută purta zugrăvită o mândrie, iradia o lumină care parcă îl înveştmânta într-o armură nevăzută sau o hectoplasmă ce nu îngăduia apropierea altora de ființa lui, decât cu o vădită sfioşenie întrebătoare. În acele începuturi ale vieții lor la Curtea otomană, un duh ocrotitor îi scotea pe amândoi din calea primejdiilor pe care le năştea alcătuirea vieții în Sarai. Şi Pătraşcu şi fratele cel mic deprinseseră încă din vremea cât trăiau în țară scrierea şi vorbirea otomană şi greacă cu dascăli aduşi de părintele lor anume, prevedere ce trebuia să o aibe Voievozii, dat fiind că oricând aveau a se sluji de aceste limbi, atât în țară, cu dregătorii musulmani trimişi cu treburi de stat, din Istanbul sau, în cazuri fericite sau nefericite chiar, umblând la Înalta Poartă, ori pe unde i-ar fi împins aripa vitregiilor, prin Orientul Apropiat.

De când se aflau la Poarta nefericirii, cum spunea cu năduf fratele cel mare, Petru îşi desăvârşise cunoştința limbilor astea două. La şcoala pajilor, dascălii turci îl priveau cercetător pe acest pui de valah, de Domn, văzând cu câtă uşurință şi cât de repede prindea, învăța cele mai grele taine şi valori ale limbii, încât vorbeau între ei că icoglanul os de Domn are pe şaitan în el.

— Icoglanul ăsta o să ajungă hafîa; va spune Coranul pe de rost.

— Eu cred că dacă sabia destinului nu-i retează firul prea curând, va face mai mult decât atât — spuse, privindu-l pe gânduri, un bărbat destul de tânăr, cu un obraz trandafiriu, lucios, ca de faianță, încadrat de o barbă neagră, rotundă, colier pe sub bărbie. Era înveşmântat în caftan lung, liliachiu. Îşi mângâia barba neagră cu mâna străveziu de albă, cu degete lungi, neliniştite ca o actinie.

Petru se depărta împreună cu alți paji, îndreptându-se către enderum, curtea dinlăuntru.

— S-ar putea să rosteşti adevărul, Sa’ ededdin Mehmet efendi, da, s-ar putea să fie cum spui, dacă o fi pe voia lui Alah, slăvit să-i fie numele.

— Are mintea deschisă, învață ca nici unul din paji, e frumos, mândru, dar…

— Dar e prea mândru. Are un fel de a fi, de a privi, pătrunzător, o căutătură necruțătoare, deşi are ochi frumoşi…

— Padişahul, când l-a văzut întâi, când l-au adus la camerele înalte, la slăvita-i față, după Sikma, după încheierea studiilor, l-a privit cu o vădită plăcere, dar icoglanul lui Pătraşcu Vodă a stat drept privindu-l în față pe înaltul stăpân, în aşa chip, încât Măria-Sa şi-a întors obrazul de la el cu un fel de nemulțumire, de tulburare. A făcut semn să fie scos afară şi nu şi-a mai oprit vreodată ochii asupră-i.

— Păcat, ar fi urcat sus, la Poarta Fericirii, dacă nu l-ar fi înlăturat Sultanul, clătină din cap cel pe care, mai marele peste dascălii seminarului, îl numise Sa' ededdin Mehmet…

— Eu cred că puiul ăsta de valah ne urăşte…

— Eu l-am urmărit, atât cât a stat sub veghea mea. Nu ştiu dacă ne urăşte ci doar că iubeşte libertatea. Surghiunul, depărtarea de țară, de părinți îl face să stea zbârlit ca un arici.

— Nici nu ştie, nici el, nici fratele mai vârstnic, că Pătraşcu Vodă a murit de mult, zise mai marele peste dascăli ai seminarului. Strângându-şi caftanul de catifea verde cu guler şi mâneci scurte pe brațe, din samur, plecă clătinând capul acoperit cu turban alb, tăiat parcă în felii ca un dovleac alb subțiindu-se la creştet. Chipul de o dulce şiretenie lumină cu un zâmbet frumoasa-i barbă albă:

— Ei, om vedea… cu timpul. *„Saba alan koruk sarab olur tut japragha sandal olur"* (cu răbdare agurida se face vin, foaia de dud, atlasu). Au mai fost icoglani cu rădăcinile smulse din pământul lor: cu timpul au prins alte rădăcini, aici… Însă, dacă şi-o mai opri ochii asupră-i, luminatul padişah, vreodată…

— Nu ştiu, nu ştiu… ce ştiu este că icoglanul ăsta, e un copil înțelept. Am văzut uneori, în înfățişarea, în gândurile ce le îmbracă în cuvinte, o ființă deosebită.

— Am auzit că beiul Valahiei a trimis pe ascuns scrisori către marele vizir să-i îndepărteze pe cei doi icoglani ai fostului bei Pătraşcu, de pe lângă vederea sultanului. A trimis bairamlâc înaltului padişah şi celor mai mari de la Poartă.

— Se ține cu ghearele de tron…

— Că tronul Valahiei e ca măgarul din poveste… se uşurează cu aur… Râseră. Mâinile lor făcură prin aer morişca salaamalecului în trei scări, la piept, la buze şi la frunte.

*

Grupul de paji în care se afla Petru, scăpați de sub veghea eunucilor aibi ajunseră aproape de Bab-us-Saade, tot vorbind vrute şi nevrute. Petru îi asculta cu o mutră serioasă, zâmbind uneori la auzul unor comice absurdități ale vârstei fragede a celor din grup. Se alăturaseră icoglanilor două ființe care, după cât socotea cine-i vedea întâia oară, gândea că-s obiecte vii, trupuri fără suflete şi fără destin. Era Gok, albăstrelul, cum i se spunea din pricina ochilor albaştri. Înalt, la jumătatea taliei unui om de statură mijlocie. O față rotundă, matură, purtând mustață blondă, subțire, ca un spic de ovăz. Avea obiceiul să fie grav, să mediteze, să vorbească în pilde filosofice. Asta îi sporea sau hazul sau tristețea piticului palatului. Petru văzu venind în urma jumătății de om, îmbrăcat în haine fastuoase, de paj, dar pe măsura trupului scăzută de creație, un paj cu un chip concentrat, mişcându-se cu discreție, privind pe sub gene. Purta un halat vişiniu, strâns în talie, şalvarii se zăreau umflându-se peste

papucii cu vârf răsucit. Petru nu întrebă pe nici unul din paji despre noii veniți care, apropiindu-se de grup, se înclinară:

— *Hoş bulduk!* spuse piticul. Celălalt tăcea. La acest bine v-am găsit, pajii răspunseră zâmbind:

— *Hoş geldiniz!*

— Ne bucură că suntem bineveniți — răspunse tot piticul, dar să vă întreb, în locul lui — arătă spre cel în halat vişiniu — cum ați ajuns în fața Porții Fericirii? Oare să nu vă fi văzut Kapucubaşi Aga că îndrăzniți spre Bab-us-Saade?

— Prin Poarta Fericirii nu intri după înălțime, răspunse unul din paji.

Piticul prinse batjocura icoglanului. Ochii lui albaştri se umplură de o lumină străvezie, erau acum ca cicorile, pure, blânde dar fixe.

— Şi să mai ştii — zise acelaşi paj — că aga, portarul cel mare, dormea în picioare şi lângă el se afla un chiup de vin.

— Poate că vreți să dați o raită prin casa înaltului padişah, — Alah să-l ocrotească. Aşa-i, că numai marele vizir poate pătrunde şi încă vestindu-şi vizita cu multe zile înainte. Dar cine ştie, poate că fiind între voi şi icoglani de soi, s-ar putea, dacă o să vă anunțe el, arată spre cel tăcut, din urma lui. Acesta nu zâmbi, nu vorbi, rămase drept, adică lemnos, cu gura încleiată.

— Cine este el, de ce să ne anunțe el?

— Fiindcă e mutul palatului, şi Gok îşi dilată şi mai mult petalele albastre ale privirii, nu a râs, ci a ironică înțelepciune.

— Să-ți pun o întrebare — zise piticul, oprindu-şi albăstrelele asupra lui Petru. Petru tăcea privindu-l pe Gok, fără silă, fără ascuțime.

— Noi v-am ieşit în cale — eu şi el — arătă spre mut. Ce vezi în venirea noastră, în întâlnirea cu noi?

Icoglanii se priviră ridicând din sprâncene, neînțelegând rostul unei atari cimilituri. Cel ce vorbise mai înainte, fiind mai repezit la fire, dădu semne că vrea să-l înfrunte pe Gok. Petru întinse mâna în fața lui, făcându-i semn să tacă, să aştepte.

— Şi dacă voi ghici, care mi-o fi răsplata?

— Mă leg să fiu sluga ta, să fiu robul tău. Şi albăstrelele piticului îl fixau enigmatic.

Petru rămase cu ochii asupra jumătății de om. Parcă nici nu-l vedea. Se gândea la cele ce-l întrebase Sfinxul pe Oedip, despre care citise cândva, în țară, când învăța cu dascălul grec adus de Pătraşcu Vodă din Istanbul.

— Când te afli în fața Porții Fericirii, când te afli în apropierea acelui care cu umbra lui ar putea să te strivească, şi când eşti mic e bine să fii mut.

— Ei, Gok! Ei, mititelule! acu te-ai prins. O să-i fii slugă, rob?

Gok nu răspundea. Pusese albastrele cătări asupra lui Petru. Era o altă culoare acum în irisul piticului. Era lumina uluirii: cum? icoglanul ăsta necunoscut, el nu ştia cine e, de unde vine; să-l cutremure cu deslegarea ce o dădu, nu întrebării lui... nu, îi venea să-i spună că el, Gok, e o râmă, un cap de vițel pe lângă mintea ce-o dovedea feciorul. Întrebarea asta i-o pusese slăvitul padişah, unui sfânt derviş de la o Medresă din Konya, din Asia Mică. Numele dervişului nu poate fi rostit, el poartă sufletul tainic al celui ce stă deasupra Islamului. Dervişul îl înfruntase pe Sultan. Sultanul se gândea în sinea lui să-i taie capul. Dar era un sfânt om. Căuta să-l salveze şi să se salveze. Atunci ochii Sultanului căzură asupra noastră, asupra mea şi a mutului, cum ne aflam în preajmă. Sultanul i-a pus întrebarea şi sfântul derviş a răspuns aşa, ca icoglanul ăsta. Sultanul era în focul iadului de teamă că dervişul nu va răspunde. Acum ce să facă? Cum să-i arate că el, Gok, este vândut trup şi suflet, lui. Trup, atât

cât are, suflet... sufletul era acum atârnat de voința acestui copil care avea în el ceva ce venea din slăvi.

Petru parcă citea în inima măruntei făpturi. Spuse cu un glas blând însă pătruns de o nevoită măreție:

— Lasă Gok. Atunci când îmi voi redobândi țara şi tronul pe care a domnit marele meu părinte, atunci o să te iau cu mine. Am nevoie de oameni mari, înțelepți, fiindcă omul nu se cântăreşte cât îi atârnă hoitul ci cât îi luminează duhul.

— În ce țară? se bâlbâi bietul Gok.

— În Valahia, peste Dunăre.

Petru prinse că trupul încremenit al mutului tresare. Pe chip îi citi o mare uluire încropită cu tristeță.

— Şi pe tine o să te iau, fiindcă în lume sunt mulți vorbăreți care mişcă morile cuvintelor.

În ochii mutului luciră stele mici, umede. Îşi lăsă o clipă pleoapele, apoi le ridică şi rămase cu ochii lipiți de ființa ce-i deschisese ferestrele amintirii şi ale nădejdii.

— Da pe noi nu ne iei? îi spuseră în cor ceilalți icoglani, unii lăbărțând a joc vorbele, alții parcă cu tot duhul.

— Pe voi? Poate. Care va fi viu, viu cu duhul şi nu va fi înghițit de legea ăstora, o să vă strig ca Apostolul: „Vino după mine şi lasă morții să-şi îngroape pe morții lor”.

*

Acolo, lângă Bab-us-Saade, lângă Poarta Fericirii, îşi trăia icoglanul Petru nefericirea. Locuia în una din cele cinci case ale seraiului. Înaintase mult în ale învățăturii, în otomană, arabă şi elină. Deprinsese italiana, şi în ale muzicii, cânta la chitară. Învățase a mânui iataganul, sulița şi a trage cu arcul. Ades căta cu amărăciune la caftanul lung din postav de Damasc, tesut cu fir de aur, la papucii roşii cu fir tot de aur şi fesul aşijderea şi ofta după straiele de acasă în care se simțea el, nu străin ca în bulendrele astea de osmanlâi şi trupul i se înfiora de silă şi ciudă. Cunoştea totul din serai şi împrejurimi, iscoditor cum era şi nu arare ar fi stat să cadă sub pedeapsă că pune pasul în locuri neîngăduite oricui. Îi era memoria încărcată de turcisme, de numiri care de care mai sucite, mai caraghioase, după cât i se părea; cu Chilergi Paşa — ce diriguia Chilerul padişahului, hasnadarpasa, vistiernicul seraiului. Înghițea încă silnic chebabul şi pilaful gras cu seu de batal.

Pe Pătraşcu îl vedea uneori, în răgazuri, când putea trece pe la casa mare unde stăteau icoglanii de cincisprezece până la douăzeci de ani. Fratele mai mare îşi purta aceeaşi paloare şi aceeaşi tristeță cu care venise din țară. Se plimbau amândoi prin grădinile hotărnicite cu ziduri, asaltate de bolți înflorite, printre sicomori, pini maritimi, narâmzi, cu roade de aur, smochini.

Într-un amurg, când se închideau porțile la Kapicilar Ocagi, odată cu timpul rugăciunii de seară, frații se aflau în una din grădini de pe a cărei terasă se deschidea largă vederea asupra Bosforului. Pătraşcu, care tăcuse până atunci, lăsându-l pe mezin să-şi deşarte sacul de tot ce nu mai putea păstra în el, se întoarse cu fața de la priveliştea mării şi a jocului de umbre şi lumini de pe țărmul Asiei Mici, rămânând cu privirea lunecată înspre departe, înapoi şi pe undeva unde ar fi ființat pământul Valahiei lui.

Petru îl simți plecat, ieşit din ființa-i pământească. Se întoarse şi el către acolo, către unde se pierduse Pătraşcu.

— Ce-i frate? Unde te-ai dus cu gândul?

— Departe, Petrule — răspunse fratele cel mare, întors o clipă de acolo.
— Pe ocinile noastre? Acasă?
— Cine poate spune unde e casa noastră?
— Frate! De ce nu mai vin veşti de acasă? A trecut atâta vreme. Şi nici un suflet din ţară nu s-a mai arătat. Nici un boier de credinţă de pe lângă Măria-Sa.
Fratele mai vârstnic nu răspunse... Stătea cu bărbia în piept, cu ochii înneguraţi duşi în adâncurile amurgului către nord. Stătea rezemat de un trunchi de piatră, un fragment de coloană bizantină din marmură galbenă de Africa. Veneau dinspre grădinile ce coborau în trepte spre Krysokeras, oftările neauzite, de mireasmă de flori de portocali şi miresme revene şi acel duft zăcut al algelor, al iodului şi al sării dinspre Cornul de aur. Slab, mai slab decât mângâierea înmiresmată a grădinilor şi a mării, ajunse în auzul lui Petru glasul Pătraşcului:
— Şi... nici că or să mai vină... Aşa îmi cântă o cobe a gândului. Nu, nici o veste... Şi nici despre... — Se opri. Îşi înclină şi mai greu fruntea privind în pământ... Petru simţi să facă un pas către el, dar se opri. Îşi întoarse uşor bustul şi obrazul până văzu licărind luminile din Scutari. Ştia că Pătraşcu gândea la Hrisafina. În glasul închis, vătuit de tristeţe al fratelui mai mare vibrase tot dorul de acasă. Toată neliniştea despre ai săi, de părinţii ştiuţi acolo, unde încă se clătinau aşezările. Ca o a doua vătămare pe lângă cea a trupului, era în adaos lingoarea amintirii nemângâiate. Nu ştia nici despre bunii părinţi, nici despre toate câte le lăsase, nici despre ea. Petru auzi un fel de freamăt, un clocot mic ca un suspin înăbuşit în pernă.
— Poate s-o sparge tăcerea; poate o pica vreunul cu veste.
— Nimeni...
— Poate că domnul D'Aramont, trimisul Franţei...
— Nici de la el n-am mai auzit glas.
— Nu era contele prietenul tatălui nostru? Ar trebui să cerem să vină să ne vadă...
Pătraşcu, rămas răzimat de ciotul de columnă galbenă, tăcea. Încercă de câteva ori să deschidă gura, dar îşi simţi fălcile înţepenite şi un amar pe limbă. Nu-i venea să-i spună fratelui mai mic, ce-i chinuia gândul şi sufletul...
— Ce-i Pătraşcule frate, parcă ai vrea să-mi spui ceva? Pătraşcu începu să clatine uşor capul, de-a dreapta, de-a stânga, apoi trupul primi legănarea de parcă ciotul de coloană se clătina clătinându-l.
— E ceva... gemu Pătraşcu. E o altă nevoie. Şi iar prinse a se legăna asupra marmorei galbene.
— Ce este, frate?
— Păi mă duce... scrâşni el cu greu.
— Te duce? Cine? Unde?
— Azi...
— Azi? Păi e seară. Se lasă noaptea peste serai. Eşti aici. Unde să te ducă? Azi e aproape dus.
— Azi, în zori, Capiaga ne-a mânat pe toţi icoglanii care trebuie să iasă din serai, către sala cea mare a palatului. Ne-a dus la treptele tronului împărătesc să ne închinăm la pământ în faţa Sultanului, să-i sărutăm poala straiului şi mâna în adâncă muţenie. Erau şapte, ajunşi la vârsta când seraiul ne varsă în lume. Capiaga a rostit veşnicele cuvinte, despre sclavii stăpânului Semilunei, întru a cărui bunătate se roagă lui Alah cei ce va să iasă din serai.
Petru îl asculta încremenit... Cum? O să rămână singur între păgâni, fără Pătraşcu. Singur ca un lemn de luntre naufragiată, în ape duşmănoase? Doamne, ai milă de noi nefericiţii!

— Şi unde... unde te-or duce?
— Nu ştiu. Om vedea mâine.

*

Toată noaptea Petru s-a înfricoşat în singurătatea lui, în patul rânduit între alte paturi, din care se auzeau respirații domoale sau scuturate de febrele viselor ale icoglanilor de atâtea neamuri. Cu ochii dilatați, cu catifelatele-i priviri întrebând umbrele şi tainele nopții despre ce-o să fie cu Pătraşcu, cu el, despre tăcerile de peste întinderile pământului către Valahia, despre necunoscutul orbului mâine.

Se ridica de pe pernă stând în şezut, cuprinzându-şi genunchii cu brațele. Simțea nevoia să se legene. Se legăna pe ritmul mut al unei abia amintite îngânări de stihuri şi vagă melodie uitată demult, odată cu glasul ce le îngânase asupră-i în nopți de veghe şi de boală. Peste greul sufletului de acum doar o stinsă aproape amintire îl mai ogoia şi-l legăna. Îşi aminti cum se legăna Pătraşcu în seară asupra ciotului de coloană. Aşa îi pendula pe amândoi năpasta şi durerea... Şi...

Se trezi în bubuitul tobei mari agățată de zidul curții dinlăuntru a haremului. Bătea în acei zori de zi să se trezească mulțimea eunucilor negri, paznicii acelor Kadân Efendi, ai femeilor haremului să înghită sahurul de post al Ramadanului. Nici nu isprăvise bine să-şi pună veştmintele, ajutat de eunucul alb ce-l slujea, când alt eunuc veni să-l vestească pe tânărul principe că-l aşteaptă în grădină domnul conte d'Aramont, ambasadorul Franței şi fratele Pătraşcu. Îi văzu chipul mai palid, mai tras ca în ajun. Pătraşcu stătea lângă domnul d'Aramont privind absent umbra ce i se-ntindea la picioare. Nici chipul ambasadorului francez, prieten al familiei Pătraşcului Vodă nu era mai îmbietor cu tot zâmbetul silit ce-l trase din colțul buzelor văzându-l pe micul principe apropiindu-se... Cu o mutră gravă, de om înțelept şi resemnat, Petru le vorbi alăturându-li-se:

— Mi-ăți spune sau nu adevărul, tot ştiu că pentru noi nu-i bine.

D'Aramont tuşi încurcat, tamponându-şi buzele cu o batistă fină, cătând să câştige timp să-şi compună frazele trebuitoare să îmbrace negrul în roz. Ştia că odrasla mai mică a Voievodului Pătraşcu, pe care-l sprijinise la urcarea pe tronul Valahiei, cu vreun deceniu în urmă, este un copil dezlegat la minte şi acum, privindu-i obrazul calm, privirea hotărâtă, văzu că are în fața lui, desigur, nu un bărbat, dar un pui de om pregătit să primească semnele vieții, dacă nu cu supunere, cu resemnare, sau cu un fel de maturizare timpurie. Ceea ce era mai greu era că Petru rămăsese cu privirea asupra celor doi, părelnic în deplină linişte, fără să-i întrebe ceva care să prilejuiască începutul unui dialog, să poată spune fiecare ce avea de spus. Petru vedea că fălcile fratelui său măcinau nervos, că dunga dintre sprâncene păstra înfiptă în ea lama unei lovituri ajunsă în inimă, că ochii, la fel de frumoşi ca ai săi, aveau o cătare încremenită, tulbure roşiatică.

— Iubite Principe, începu d'Aramont... Fiecare din noi se poate afla ades în fața unei răspântii în viață. Destinul ne poate încerca fără să-l putem opri, fără să-i putem opune voința noastră... Trebuie să fim înarmați, să fim tari. Am băgat de seamă că nu mă mai aflu în fața unui prințişor, în fața unui copil...

— Ce ne pregăteşte soarta, domnule conte? Vorbise liniştit, căutând să-şi învingă presimțirile sumbre, să-şi stăpânească un tremur care începea de la lingurea suindu-i în gâtlej. Fără să-i privească, Pătraşcu vorbi ca în coşmar, cu un glas neplăcut de uscat, de cârâit ca al unei coabe.

— Tatăl nostru nu mai e de mult. E sub lespede la mânăstirea Dealu. Mama noastră, ce-a fost Doamna Voica, e pribegită în Ardeal… Vornicul Socol cel ce lingea treptele tronului tatălui nostru a suit o vreme acele trepte. Pătraşcu Vodă a fost ucis mişeleşte. Că l-a otrăvit Socol, că l-a otrăvit beglerbegul Rustem, asta de-am şti-o tot nu ne ajută să-l înviem. Acum, pe tronul tatei, stă Mircea cu Mircioaia, Chiajna, mătuşa noastră. Toate astea noi le ştim abia acum… Nu ne-a spus nimeni… ne-a ferit vestea…

— E mort de mult tata? Petru îl privi pe francez. Acesta îşi frământa buzele.

— Nu mult timp după ce-ați fost aduşi la Poartă… zicând, îşi întoarse privirile. Nu putea să vadă boabele ce se prelingeau pe obrazul ca de ceară, bărbia ce-i tremura chinuită din voința de a nu se lăsa în deznădejde zgomotoasă.

— Şi… Pătraşcu?… Unde?…

Mormăit, cu acelaşi glas uscat, Pătraşcu aruncă:

— La Rhodos!

— La Rhodos? De ce?

— E voia lui Sokoli, marele vizir al Porții!

— Am încercat din toate puterile să opresc această hotărâre, dar Poarta, ca o caracatiță, suge aurul prin toate ventuzele ei. Sokoli, după Sultan este cea mai mare ventuză. Dar Mircea Ciobanul şi Mircioaia i-a îndopat pe toți cu aur. D'Aramont tăcu nemaiavând ce spune, parcă.

— De ce pe el numai şi nu şi pe mine? De ce nu merg şi eu la Rhodos? Dacă părintele nostru nu mai este, dacă nu mai e Domn, de ce mă mai țin aici, de ce mai e nevoie să fiu zălog? Şi Pătraşcu?…

— Turcii n-ar mai avea nevoie, dar e voia celor ce stau pe tronul lui Pătraşcu Vodă cel Bun, şi se tem. Vor să vă ştie cât mai îndeparte.

— Poate şi morți?

— Poate. Oh, iartă-mă, Prințul meu!

— O avea grijă soarta, ori de noi, ori de ei.

— Soarta e oarbă! abia şopti Pătraşcu…

— Da, e oarbă, frate, pe unii-i pisează-n coboc ca pe mujdeiu, pe alții îi îmbie tot cu şerbet de trandafir.

În vreme ce vorbeau la umbra unui sicomor, văzură venind dinspre serai un mehmendar. Comisarul turc oprindu-se la câțiva paşi, se înclină aşteptând. Petru, privindu-l, cu toată starea de suflet ce-l chinuia, nu se putu opri să nu încerce un zâmbet. Îmbrăcămintea nenumăraților dregători, soldați, slujbaşi ai împărăției, cu fastul şi încărcătura orientală, îl făcuse ades să râdă în hohote, la început, încât uneori cei ce le purtau şi se vedeau batjocoriți de un icoglan străin, fie el os de prinț, se mâniau, şi nu o dată era să i se înfunde. Acum, felul cum era îmbrăcat mehmendarul şi ținuta-i împăunată îl scoase o clipă din umbra durerii. Mehmendarul, care era un comisar cu grad mare, purta caftan verde cu calpac ca un zar uriaş verde cu pătratul mărginit la bază cu cerc de blană, având brâu şi hangere de argint, şalvari şi papuci roşii, iar pe umărul stâng o eşarfă mare roşie atârnând peste piept şi în spate: semnul gradului său.

— Pe mine mă aşteaptă, spuse Pătraşcu. Frate, eu te las. De acum, Domnul cu voia lui. Cine ştie când şi de ne-om mai vedea. Stătu o clipă, nehotărât, apoi, înaintând spre Petru, deschise brațele. După îmbrățişare nu-şi mai spuseră nimic. Mehmendarul porni înapoi, urmat de Pătraşcu. Când fu să se topească între boschetele grădinii, Petru îl strigă:

— La Rhodos, pe curând, frate! Acesta schiță un salut dar mâna îi căzu la jumătate mişcare.

D'Aramont, stânjenit pentru câteva clipe, se chinuia căutând ce să spună, cum să-l mângâie pe cel rămas la o nouă răscruce a vieții sale tinere.

— *Soyez brave, mon Prince!*

Petru stătea să-i răspundă ceva, când, pe calea pe care plecaseră cei doi, Pătraşcu şi mehmendarul, apăru un negru înalt, grav, în veştmânt impunător: caftan din pânză de mătase albă cu guler din blană aleasă, în chip de crăcană spre gât, peste umeri şi cu alungită bordură din aceeaşi blană pe laturile ce încheiau în fața caftanul ce cădea până peste papucii albi, tot de mătase. Pe cap purta un fel de cilindru alb, înalt. Totul era înalt, grav şi paşii lui parcă porniseră să măsoare eternitatea. Petru îl mai văzuse uneori însoțind alaiul Padişahului sau pe marele Sokoli, vizirul. Era şeful eunucilor negri, om de încredere al Sultanului. Se închină în fața ambasadorului, ceremonios:

— Excelență! Luminăția-Sa, marele Soliman, Stăpânul lumii, Alah să-l binecuvânteze, vă primeşte în sala audiențelor.

Se înclină iar, şi fără să aştepte îi deschise calea ambasadorului.

— Solemnitatea va fi scurtă, *mon Prince*. Îi făcu semn că se va înapoia în acelaşi loc.

Rămas singur la umbra sicomorului, Petru căzu din nou în adâncă tristeță. Îi jucau în gând imagini încurcate, repezite din toate aşezările aducerii aminte. Deci acum va rămâne singur, ca un spin albastru pe buza unei prăbuşiri de luturi. Au fost numai prăbuşiri în preajma lui şi în el... Îşi dădea seama că înțelege cât nici pe sfert cei de-o vârstă cu el. Învățase mult şi multe, şi limbi vii şi limbi moarte, cunoştea istoria imperiului otoman, gramatica şi cea a limbii helene, avea largi noțiuni de istorie, de geografie... Da... Rhodos. Citea în gând harta cu sinuozitățile curenților ce poartă corăbiile prin trecătoarea Dardanelelor, printre insule până la Rhodos. În curând Pătraşcu va fi pe una din acele corăbii, pe vreun galion purtându-i amarul şi şubrezenia spre acest fabulos, spăimântător Rhodos.

Ce va fi făcând domnul d'Aramont acolo, în sala cea mare a audiențelor? Ce poate face, şi ce mai poate îndrepta un om, fie el şi ambasador al Franței, la această „Poartă a Fericirii"? Aici eşti pe tărâmul hidrei, nici o îndurare, nici o scăpare, decât dacă cel mai mare cap al hidrei e sătul sau i se năzare. Odată a trecut şi el printre cele douăzeci şi două de coloane, sub cele douăzeci şi două de bolți. De-ar putea o minune să le prăbuşească. Nu! nu acum când e bietul domn d'Aramont. E un om plăcut, de bună stirpe omenească. A fost prietenul a lor mei. Nu acum! Zâmbi. Ce copil sunt. Nu le prăbuşeşte nimic. Căpcăunii ăştia au prăbuşit fala Bizanțului. Cine-i va putea desgrădina de aici de lângă minunea Bosforului? Cine-i va goni vreodată de peste Dunărea din pământul românesc? Şi eu, pe mine, ce rădăcini otrăvite mă vor încremeni aici? Aş vrea să fiu măcar cu Pătraşcu la Rhodos. Ienicerii cu coif țuguiat şi cu peană lungă în vârf, cu duble semne pe umăr, stăteau nemişcați între coloane, când pe marea poartă ieşi un înalt prelat care, dând cu ochii de ienicerii din gardă, era cât pe ce să facă semnul sacerdotal al binecuvântării, dar îşi opri gestul grav şi inspirat, dându-şi seama că berbecii nu erau din turma păstorită de Christos. Îl urma la doi paşi domnul d'Aramont. Întârziară câteva clipe în cadrul marii uşi cu portal de piatră sculptată. Silueta înaltă, puternică înveştmântată în alb a lui Kizlamgasi, marele eunuc şi Silâhtar Aga, purtătorul spadei Padişahului.

Călugărul de mare treaptă bisericească, după cât arăta, şi ambasadorul francez se îndreptară spre sicomorul la a cărui umbră tânărul Principe părea să nu mai aştepte nimic. Când fața bisericească ajuese lângă el, privind cu blândețe şi reținută întristare chipul tânăr peste care cădea umbra albăstruie a sicomorului, acesta se aplecă repede

şi prinzând mâna uscată a înaltului prelat, i-o sărută cu o cuviinţă la care se adăugă nevoia de a-şi mărturisi pios disperarea. Cu un glas în care strecură cu silinţă o adiere de haz, bătrânul spuse însoţindu-şi cuvintele cu semnul blagoslovirii:

— Iată singurul osmanlâu cu turban şi caftan care cinsteşte un bătrân ortodox.

Contele d'Aramont râse, înţelegând cele spuse şi Petru aduse pe obraz un zâmbet de departe. Contele îl luă pe după umeri cu un gest cald:

— Preafericitul Iosif, Patriarhul Constantinopolei şi cu mine am izbutit să-l înduplecăm pe marele vizir Sokoli, care la rându-i l-a înduplecat pe Soliman, să te încredinţeze marii autorităţi spirituale a Preafericitului Patriarh. Vei trece în grija şi lucrarea Academiei Patriarhiei Ortodoxe care prelungeşte rostul vechii universităţi a Bizanţului.

— Da, fiul meu, aşa va fi; dar mai întâi vei face o călătorie la Halki. În insulă se află monastirea închinată Panaghiei. Este o veche ctitorie a lui Ioan Paleologul şi a Mariei Comnen. Vei face acolo canonul tăcerii. Ce-o să afli acolo o să-ţi slujească sprijin pe lungul vieţii.

— Prea smerit mă închin voiei voastre, sfinte părinte. Patriarhul zâmbi; îl blagoslovi şi-i mângâie turbanul, neaflând creştetul descoperit creştineşte.

— Să te găteşti, mâine va să vină un cuvios slujitor al Patriarhiei să te aducă între ai tăi, Principe!

După închinări şi bineţe, cei doi plecară să iasă prin porţile Fericirii: prin „Bab-us-Selam", poarta izbăvirii, prin poarta imperială, acea „Bab-i-Humayum" ridicată la şase ani după cucerirea Constantinopolei.

*

Eunucul ce-l slujise în anii cât Petru stătuse într-adevăr zălog şi învăţase în şcoala pajilor, îl privea pieziş, strângându-i lucrurile. În sinea lui însă, nefericitul eunuc se gândea cu o melancolie zadarnică dar cu respect că acest fecior de Domn trecuse ferit de toate intrigile şi nefericirile seraiului şi acum ieşea poate în lumina liberă a lumii. Petru îl răsplăti cu galbeni din punga ce-o avea destul de chivernisită din economii şi din darul contelui d'Aramont. Îi întinse la plecare mâna şi eunucul privindu-i chipul şi expresia ochilor, ţinuta dreaptă de Principe încercat, dădu să i-o sărute. Petru şi-o trase uşor la timp mustrându-l cu clătinarea capului. Eunucul râmase încovoiat că nu i se văzu chipul nici căutătura. Numai vârful nasului legăna o boabă incertă, nedovedită a fi lacrimă sau o secreţie a unor mucoase bolnave.

Plecă. Lăsă în urmă ani de amar, de îndoieli, de spaime uneori, dar şi de o îmbogăţire a minţii şi de întărire a firii sale simţitoare. Trecu prin Poarta de mijloc, prin Orta Kapi, cu cele două turnuri tăiate în piatră ce o încadrau. I se mai zicea şi Bab-us-Selam, Poarta izbăvirii. Era într-adevăr izbăvirea pentru el, cel puţin aşa credea acum. Portarii aflaţi sub ordinele lui „Kapucubaşi Aga", şeful portarilor, îl priveau cu nepăsare când mehmendarul ce-l însoţea le arăta îndreptările de liberă trecere prin acea poartă imperială, poartă care se închidea după rugăciunea din amurg şi se deschidea odată cu rugăciunea din zori. Ieşind, Petru văzu în stânga pieţii din faţa porţii Bab-i-Humayum, biserica Sfintei Irina, întâia biserică ridicată de bizantini în cetate. Se descoperi şi se închină odată cu călugărul ce se afla demult în faţa porţii, venit să-l însoţească la Patriarhie. Mehmendarul care avea ordin să-l urmărească, întorcând capul către poarta rămasă în urmă, se făcu a nu băga de seamă gestul de graţie al icoglanului ce învăţase Coranul dar care păstrase în inima lui credinţa străbună.

*

După o săptămână petrecută la Academia Patriarhiei Ortodoxe, aşa cum îi spusese Patriarhul Iosif al II-lea, porni însoţit de un diacon şi un ieromonah şi de acelaşi mehmendar de la serai către insula Halki.

Un caic primind în pânze vântul suflând slab din babord în provă, îi duse cale de mai bine de un ceas să ajungă la Halki, în dreapta ţărmului Asiei Mici. Unde strâmtoarea Dardanilor scoate doi umeri de piatră din albastrul mării, Petru văzu masa de piatră, insula părelnic golaşă peste care marea îşi repezea crestele lăsând algele moarte.

— Ce se vede acolo? — întrebă Petru arătând în depărtarea apelor verzi.

— Unde, cinstite Principe? întrebă diaconul răsucind in toate direcţiile capul cu obrazul ciupit de vărsat şi galben.

— Acolo!

— Către Buyuk-Ada, cuvioase, zise ieromonahul răsucindu-l pe diacon să privească încotro arăta feciorul.

— Aşa? Acolo? Păi e Prinkipo, aşa-i zicea în vremea veche. Împăratul Bizanţului…

— Justinian al doilea… zise Petru ţinând privirea în larg spre Buyuk-Ada.

— Vezi că ştii, Înălţimea-Ta. Acolo a clădit bazileul palat şi sfânta monastire, întâia în vremea Bizanţului…

— Aşa, aşa, făcu ieromonahul bâţâind capul mare, stufos şi bărbos.

— Acolo, în insulă, Constantin cel Mare a năpăstuit un arhiepiscop armean: Nerses îi zicea — şi pe toată suflarea duhovnicească a arhiepiscopului… Veneau acolo capetele mari ale Bizanţului şi de atunci, de la pelerinajul măririlor s-a botezat insula „Insula principilor”.

— Ştiam — zise încet, fără îngâmfare, Petru.

— Aşa, vezi, ştia Înălţimea-Sa, făcu diaconul către ieromonah… cum să nu ştie.

— Părinte, rogu-te nu mă mai înălţa că-s încă mic. Am vreme să mă înalţ…

— Aşa, aşa, vezi — către ieromonah — are vreme să se înalţe Înălţimea-Sa… Păi pe insulele astea au fost mulţi duşi la pedeapsă.

— Împăratul Constantin Kopronimos l-a exilat aci pe patriarhul Constantin al doilea iconoclastul.

— Aşa, aşa, vezi că ştie Înălţ

Mehmendarul stătea la pupa, moţăind, ferit de udeala valurilor spărgându-se la prova. Era o mare mişcată. Între somn şi trezie, legănat de tangajul caicului, mehmendarul se gândea nu la îndepărtata Buyuk Ada, ci la insula de care se apropiau, pe care Sultanii înălţaseră spânzurători pentru vizirii căzuţi din încredere. Ieşeau roci cristaline pătate de rugină din verdele de jad al mării. Faleza se arată neprimitoare, îşi spunea Prinţul. Mehmendarul se gândea la legenda care zice că un uriaş ar fi zvârlit după corabia ce-i răpise iubita, o stâncă de bazalt. De mii de ani valurile se aruncă asupra stâncii negre fără odihnă. În dimineaţa acelei zile cu marea mai domolită, insula, cu legănări de alge putrede la bătaia apelor se lăsa pătrunsă în carnea ei de piatră de o dulce toropeală. Dar, neînţeles, şi când e reflux şi acum, în zona portului de care se apropia caicul, valurile se suiau înalte, cu răsuciri de manşoane imense de ape şi creste înspumate. Barcagiii turci dădură ocol insulei să se apropie mai mult de ţărmul Asiei Mici. Aşa cum se vedea de pe vas, Halki se nălucea lipită umăr la umăr de Buyuk-Ada.

— Musulmanii zic că Halki este poarta dintâi a Raiului, spuse fără evlavie diaconul spelb.

— Grozavă poartă şi asta. Grozave porţi ale fericirii mai au şi ăştia, părinte, spuse înăbuşit Petru, privind peste claia de păr a ieromonahului, spre pupa unde mehmendarul moţăia legănat şi nepăsător, de zbuciumul caicului pe lângă stâncile tăioase roşcate ca sângele de taur, ce se dezgoleau ca nişte dinţi uriaşi şi se acopereau la loc cu năvala valurilor. Ca o a doua mare de un verde întunecat, pădurile de pin se clătinau la locuri înalte, între cer şi pământ. Venea dinspre insulă balsamul răşinilor topind în tăriile lui aerul sărat al mării. Caicul se lipi cu greu de ţărmul duşmănos, intrând cu grijă într-o spărtură în stâncă. Era partea spre miazăzi a insulei. Debarcară patru oameni. Petru, diaconul, ieromonahul şi mehmendarul. Pe pământul ras ce nu primeşte sămânţa ierbii picioarele le lunecau la vale. Singur Petru, gândea privind pădurile din Halki, atât cât întâlnea în cale, că trunchii n-au nimic vegetal, că trunchii îmbrăcaţi în solzi roşietici cu reflexe arămii arată ca o împărăţie de poveste spăimoasă, cu şerpi încremeniţi în vremea împreunării. Crengile înţeapă către miazăzi că vântul coastelor nu află nici o clipă de răgaz. Nu vedea nici un drum umblat. Cerul te lasă fără îndreptare în încâlcirea şi pustiul vast, gândea Petru. Înaintau greu. Pasul li se adâncea în plapoma de ace de pin căzute prin veac. Ce făptură de dincolo de înţeles stăpânea cu vrajă locurile? Totul era nou pentru tânăra odraslă de Domn pierdută în lume. Privirea îi căuta sprijin în albastrul de cobalt al mării, dar toată era ca o trecere nesfârşită de creste de spumă topindu-se în genuni trase, supte de ventuze subpământene. În adâncurile dintre coline, ziduri puternice de piatră ţesută cu cărămidă arsă, sprijinite pe contraforturi bine înfipte într-o stâncă, adăposteau mânăstirea închinată Panaghiei, năpădită de tufele de trandafiri căţărători, luptând cu viţa sălbatică. Cum cei patru înaintau, se arătă portalul de piatră cioplit în rocă dură, iubitoare de lumină a marmurei de Pentelic. Portalul era cu arcadă joasă, îmbiindu-te la umilire, la încovoierea spinării şi a cefei.

Cei doi călugări apropiindu-se, învârteau la cruci repezind mâinile prin aer, lovind frunţile, înclinându-se de şale. Mehmendarul se pierdu prin spatele bisericii, pe la trapeza mânăstirii. Petru pătrunse în pronaos urmat de cei doi călugări ce nu conteneau crucile dar cu rază restrânsă de parcă în spaţiul dintre zidurile străvechii biserici a mânăstirii Panaghiei fereala lor venea din pricina privirilor sfinţilor mucenici ce scrutau din înaltul zidurilor. Nu era la acel ceas în biserică decât un călugăr în strana cu cotelnic înalt, în dreapta altarului. Călugărul mormăia o rugăciune mai mult în vârful buzelor. Era o citanie lăuntrică. Din când în când ochia în vreun sfeşnic, cucernicia unei lumânări înclinată moale pe marginea de alamă. O prindea în două degete luându-i lumina spre stingere. Icoanele împărăteşti la altar, în trimbele fumului alb sidefiu-ialbăstriu, puneau mari dreptunghiuri de fond întunecat, din care prin canoanele zugrăvelii bizantine arătau chipuri ale neînchipuitelor simboluri ale suprapământului, cu o măreţie şi o neclintire tragică, aproape spăimântătoare. Chipul Maicii Preacurate închidea între sprâncene o dungă ce-i tăia pieziş fruntea, nălucind un aer sever, aproape crunt, aproape inuman. Ochii lui Petru plimbându-şi circular cătarea asupra celor ce alcătuiau starea de evlavie şi temere se opriră asupra lespezilor. Diaconul urmărindu-i privirea, se apropie, şi aplecându-se asupra umărului pe care cădea părul negru al pletelor, îi suflă aproape stins:

— Sunt tocite, cu adâncătură, de genunchii învăţăceilor seminarului ortodox, care după ore mântuiau învăţătura la şcoala Patriarhiei din Pera, aici se adânceau în umilinţă şi extaz. Tăcu oprit parcă de o întoarcere a capului a călugărului din strană, sau poate de înfăţişarea severă, de aerul crunt al Fecioarei negre de fumul veacurilor clătinat în faţa altarului. Când i se păru că şi om şi sfântă au încetat să-l urmărească, diaconul se aplecă iar spre tânărul Principe.

— Acolo, în dreapta sfântului altar, lângă strana cu cotelnic înalt a fost crucificat şi ars de viu un călugăr tânăr ce a înfrânt canonul tăcerii. Se zice că a fost răstignit pe o cruce culcată şi jupuit de viu.

— Atunci taci, părinte, să nu afli aceeaşi soartă — spuse Petru cu un vag zâmbet, fără să privească spre diacon. Ieromonahul se înnegrise în umbra unei strane, mai departe. Încremenise ca o momâie neagră. Dormea poate.

— Să fi fost asta în alt veac… Aşa zic.

— Da, da, părinte. Să ieşim din sfântul lăcaş că am înfrânt amândoi canonul tăcerii.

Cu zâmbet spuse, dar un fior nechemat îi trecu prin spate. Diaconul se îndrepta spre strana din care se auzise un uşor şuierat. Îl zgudui pe ieromonah.

*

Se înfăţişară stareţului. Petru se văzu în faţa unui om trecut de jumătate cale spre apoi. Bustul ca o scândură. Pieptul scobit, lipit de şira spinării, parcă fără măruntaie, fără omemeştile scule ale vieţii. Ceacâr, nu la ochi ci la barbă şi mustaţă, jumătate albă jumătate castaniu-roşietică. Căta drept între ochi de parcă ar fi aşteptat ca din cumpăna lor precum din dunga ce tăia pieziş în icoană în fruntea Preacuratei să se deschidă o rană de sfinţenie sau un semn înfricoşător. Stareţul acesta straniu îl nelinişteа pe Petru. Diaconul stătea mult în urmă, aproape de uşa chiliei, stareţului, după ce-i sărutase mâna înmânându-i carte scrisă de mâna Patriarhului. Citind, stareţul se aplecase asupra cărţii apostolice, ca în smerenie, şi văzând toate câte părintele bisericii, constantinopolitanul le pomenea în slove, ridica privirea, o aşeza asupra făpturii feciorului de Domn…

— Fiule! cele spuse de Preafericitul Patriarh mă umplu de încântare şi de tristeţe. E bine că ai venit la curăţia sufletului, oricât n-au păcătuit tinerii voştri ani. Dar păcatul dintru început cheamă spălarea în dăruire şi alungarea păcatului omenesc. Aici e un prag către mântuire…

— Ştiu, Preasftnte Părinte că la seminarul din Halki se pătrunde anevoie…

— Da, fiule! Trebuie să ai virtute mare şi învăţătura lumii. E porunca înaltă să nu te îndepărtezi de canon. Asceza este deplină. Dascălii şcolii veniţi din marea lavră a Ţării Româneşti şi de la Simon Petra, de la Sfântul Athos, citesc adânc în cartea sufletului fiecărui neofit. Au trecut dincolo de bine şi de rău şi multă învăţătură se simte în îngăduinţa şi cumplita neîndurare în care îşi poartă făptura, neîncetat, între bine şi rău.

Stareţul făcu semnul hieratic asupra capului aplecat al lui Petru.

*

Ieşind de la stăreţie, însoţit de cei doi călugări şi de părintele iconom al mânăstirii şi seminarului din Halki, fu aşezat cu loc de dormit şi rânduit la rosturile de învăţătură şi de viaţă monahicească.

Jur împrejurul bisericii erau rânduite chiliile, durate din turf cărămiziu, fără tencuială. Nu se vedea ochi de geam la nici una, aşa că trupurile aflate sub canon să simtă toată răcoarea nopţii la ceasul când toaca îi cheamă la îndatoririle vieţii monahale.

Până la ceasul utreniei, rătăci prin mânăstire. Întâlni grăbite, ca umbre ferite pe cărările mânăstirii, grupuri de învăţăcei ai seminarului. Mergeau în mare sfială cuvioasă şi muţenie. Erau din cei ce împlineau asceza şi canonul tăcerii. Erau nespus

de tineri, păreau halucinați sau sub apăsarea unei taine. Petru se gândea la vremea, la anii copilăriei. În Valahia avusese prilejul să meargă la mânăstiri, cu familia, la hramul unora sau pe scurtă durată în grija unor monahi vestiți prin ştiința de carte bisericească sau laică. Dar în acelea, după cât îşi aducea aminte, ființa o aură de împăcare, de slavă luminoasă. Aici, la Halki, simțea adiind un duh de măreție chinuită, înfricoşătoare, o încolăcire a vinelor apăsând calea sângelui, precum esențele vegetale, trunchii răsuciți şi îmbrăcați în solzi roşcați arată împărăția târâtoarelor încremenite în chip de copaci, copacii pădurilor din Halki. Şi tufele de liliac alb, ca o maramă cu otravă şi explozia sângelui tufelor de trandafiri şi arbuştii de mastic din care se trage acel raki, mastica, şi zvonul, mormăitul, nedesluşit al glasurilor monahilor în rugăciune, topit în îndepărtata răsuflare a mării.

Era întâia noapte într-o chilie din mânăstire. Nu putea dormi. Se gândea la viața ce-o trăise aproape patru ani în medresa seraiului din Istanbul, la temerile, sfâşierile acelor zile şi nopți, rupt din viața şi țara şi neamul lui. Nici acolo nu avusese somnul lin şi vegheat al copilăriei de acasă. Se ridică de pe patul tare, nehotărât ce să facă. Se apropie de ferăstruica îngustă, fără geam, ca o deschidere de ochire la ziduri de cetate. Privi afară cât putea să cuprindă din cer şi din curtea mânăstirii. Pe fărâme de cer astrele îşi urmau neoprita călătorie. Auzi toaca dând ocol bisericii. Aşteptă. Sunetul uscat şi cu ecou tremurat se apropia. Apăru o umbră înaltă, şuie. Desluşi mişcarea, târâşul pe dalele de piatră a unei pelerine lungi. Se apropie mai mult. Lumina stelelor îi ajută să desluşească întâi umbra, apoi ființa unui frate înalt. Văzu ieşind din mâneca largă a camilafcei mâna osoasă ca o alungire a ciocanului din lemn de cedru bătând când larg, când repezit în scândura de lemn fibros de platan. Umbra se depărtă cu sunetul, urmând să bată-n toacă şi să înconjure sfântul lăcaş, după canon. Se lăsă tăcere. Obosise. Se depărtă de fierestruică, se lungi pe patul tare. Auzi un oftat. Crezu că oftase o ființă în apropiere. Ascultă. Desluşi respirația neîncetată a mării, departe, jos, la țărmurii în rotund ai insulei. Ritmul acesta oftat era aproape să-l adoarmă…

— Dooaamneee!

Tresări. Parcă vorbise gemut în apropiere.

— Doaaamnee! Dumnezeul meu… mântuieşte-mă… Nu mă lăsa!

Se ridică în şezut. Auzise limpede. Parcă ar fi fost lângă el, sau foarte aproape. Aşteptă! Deodată, un strigăt sfâşietor de ființă chinuită şi o neoprită rostogolire de cuvinte, de imprecații, şoptite, strigate, urlate:

— Am păcătuit, Doamne! Am păcătuit, fraților. Am stârnit hoardele negre ale duşmanilor lui Savaoth. Am rupt legământul, am rupt canonul tăcerii! Luați-mă, fraților! întindeți păcătosul pe cruce, jupuiți pielea păcătoasă. Smulgeți limba blestemată. Smulgeți, sfâşiați! Aaaaaa! Urletul se prelungi. Îl cuprinse un tremur nervos, o spaimă de absolut, de necunoscut. Peste insulă se târî o aripă grea de vânt, vâjâind prin coroanele pădurilor de pini. Auzi paşi grăbiți, şoapte aspre. O uşă se zbătu în pala vântului, bătând de două ori în canat. Apoi tăcere. Petru stătea nemişcat lângă ferăstruică. Auzi freamăt de paşi, văzu umbre proiectându-se în trecere pe zidul bisericii. Frații, călugării, învățăceii se duceau la slujba din miezul nopții. Nu se clinti din locu-i. Cine-o fi fost stăpânitul de furii? Un frate tânăr? Un învățăcel urmărit de teroarea nemărturisită a întâmplării petrecută în alt veac, o fire stranie sau o fire slabă, căutând extazul unei incubații morbide, un fanatic împingând retrăirea exemplului la o dezlănțuire a demenței mistice. Petru nu şi-o explica prin noțiuni ci prin senzații şi imagini. Când în biserică, diaconul îi povestise despre călugăraşul jupuit pe cruce că încălcase canonul tăcerii, pe el nu-l mişcase dincolo de treapta

legendei, fiindcă o socotise legendă, ca acelea ale Olimpului despre care învățase, o închipuire, precum aceea când pe satirul Marsyas îl jupuise Apollo fiindcă îndrăznise să se ia la întrecere, socotind că prin cântarea lui în fluier va depăşi măiastra liră a zeului.

Îi treceau prin gând ca pe o pânză necuprinsă, mişcările şi nemişcările din insulă, din mânăstirea Panaghiei. Pădurile de pin încremenite în înfăţişarea solzoasă şi înnodată, şerpească, icoanele de sumbră măestrie, de o asprime neomenească. Dalele roase, adâncite de generații de ciolane târâte în umilință şi chin zădarnic. Istoria celui jupuit pe cruce, în naos, sub ochii zugrăviţi cu teamă şi adorare fanatică ai Preacuratei, care nici n-a clipit în suflu-i divin nevăzut, la grozăvia închipuirii, fantomele negre prelinse cu spaimele nopţii şi ale oarbei supuneri canonului necuvântului, pe sub cupole, peste turful cărămiziu al pereţilor chiliilor şi acele sfâşieri în halucinările chinuitului pe care-l auzise în noapte, într-o chilie apropiată... Nu, purificarea asta nu-l chema. Simţea că nu are nevoie de o astfel de baie de credinţă. Vedea o stare de graţie, un Dumnezeu şi un cer plin de lumină, omenesc... îi suna aşa ca un început de cântec... „Tu, veşnicul şi milostivul, blândul" aşa îl simţea, aşa îl auzea, aşa îl vedea... Aşa ar putea să-l slăvească odată... când...

Nu mai auzi respiraţia neîncetată a mării, ritmul ei egal, oftat în jurul insulei, acel oftat care izbuti să-l adoarmă.

Zilele şi nopţile la Halki, în seminar, în biserica mânăstirii, cu ritmul monahal, cu aceeaşi culoare de cuvioşie terorizată de statornicia unor dogme şi deprinderi, erau luminate numai de explozia florală, de sevele răşinoase, de miresmele pământului, mării şi licuricii lumânărilor şi făcliilor, noaptea. Marea ofta ziua şi noaptea. În acele nopţi Petru ţinea auzul la pândă cu o nelinişte trecută prin curiozitate. Dar din chilia neştiută din aproape nu mai porni lamentul chinuitului de viziuni. Era o linişte mai chinuitoare a aşteptării nedorite. Şi marea ofta ca un univers de umbre expiatoare.

Într-o dimineaţă, stareţul trimise un frate, la Principe, rugându-l să vină să-l vadă. Petru îl găsi în chilia lui, care nu era obişnuita casă a stăreţiei, ca la unele mitocuri, ci o odaie mai largă cu nişte intrânduri pe unde apărea sau dispărea călugărul ce-l slujea. Stareţul stătea neclintit într-un jilţ.

— Îngăduie-mă, fiule. Sunt ţintuit de câteva zile. Un necaz pământesc şi o pedeapsă a cerului. Podagră.

— Sărutăm dreapta Sfinţiei-Voastre.

— Domnul cu tine, fiule! îl privi îndelung. Îl îmbie să se aşeze pe un alt jilţ peste care era o blană. Văzu că e o blană de ghepard, puţin cam roasă. Ce-a deprins cugetul şi ce-a auzit sufletul, Principe?

— Cugetul e împăcat — sufletul e cutremurat, sfinţia ta.

— Aşa. Asta mă mulţumeşte şi mă întristează.

— Oare ar fi fost mai nimerit să fie sufletul împăcat şi cugetul cutremurat, cuvioase părinte stareţ?

Bătrânul, fiindcă i se părea bătrân lui Petru, stătu câtva pe gânduri. Apoi, prinzând fuiorul cel negru al bărbii ceacâre şi-l trecu prin veriga degetelor, parcă voind prin gest să-şi stoarcă negreala gândurilor ce s-ar fi cuibărit acolo cănindu-i-l.

— Oare? Care sunt îndoielile, clătinările?

— Dumnezeu este pretutindeni, dar să mă ierte Sfinţia-Ta, nu toţi îl gândesc şi-l simt la fel.

— Dumnezeu este unul.

— Dar oamenii îl zugrăvesc osebit. De ce e icoana Panaghiei atât de negru cutremurătoare?

— A văzut sângele lumii şi sângele Fiului adunat pecete grea să înece păcatul şi strâmbătatea veacurilor.

— Locurile aici stau sub semnul înfricoşării. Credința poate să înflorească şi sub lumina soarelui.

— O, fiule, locurile acestea şi oamenii au văzut ades chipurile şi flăcările iadului. Au fost vânzolite, trecute sub sabie şi prin foc. Împărați şi împărătese şi-au ucis semenii, frații, copiii, sau i-au surghiunit prin aceste insule cum au făcut bazileul Herakleios cu fiul său Attalariki. Cum a făcut împărăteasa cea mândră şi lacomă Irena Dukas a Bizanțului cu fiul ei în 797 ca să-i ia tronul, cum au făcut atâția. Preoți mulți au zăcut şi zac şi azi oasele lor, din vremea mişcării iconoclaştilor… Sunt veacuri multe de dureri nesfârşite…

— Poate de aceea marea oftează neîncetat în jurul insulelor!

— Poate, fiule. Pe pământul şi marea pământului acestuia au pângărit şi jefuit pirații, apoi cruciații de toate neamurile. În 1204 cu spăimoasa cruciadă a patra, Ducele Dandola, venetul, a ras, a curățat suflarea şi locurile pe insule. Şi pirații cretani, apoi în 1412 şi la 1453 la năvala turcilor în Bizanț, în Constantinopole jalea şi sfârşitul…

— Ştiam, am citit, Sfinția-Ta…

— Nu-i de ajuns să citeşti. Dar cred că mintea şi sufletul tău, Principe, cutremurate şi împăcate citesc bine în starea lumii şi-n adâncul veacurilor.

— Eu aud mereu cum oftează marea.

— Da, da, fiul meu, înțeleg! Făcu asupră-i semnul sacerdotal al binecuvântării.

— Eu cred că ai văzut ce era de văzut… Mai cred că Domnul te ştie în căile ce le cauți. Înțeleg.

— Da, Sfinția-Ta. Eu am de împlinit un rost în țara mea, în Valahia. Am de îndreptat nişte strâmbătăți şi de adus din slava Domnului o altă lumină pentru cei de jos.

— Domnul să te călăuzească, fiule. Petru îi sărută dreapta şi-l lăsă în jilțul suferinței.

*

Mehmendarul veni în una din zile şi spuse că marele vizir skoli o să-i taie capul dacă mai întârzie. Fusese trimis să vegheze asupra lui Petru, cu straşnică poruncă să-l aducă înapoi, la Istanbul, să nu cumva să-l piardă prin insule, să fugă în lume, Icoglanul era însuşi sub puterea padişahului. Aşa că le spuse, lui şi celor doi călugări, diaconului şi ieromonahului, să se gătească de întoarcere la Istanbul, la şcoala patriarhiei ortodoxe, la Patriarhul Iosif care îşi zălogise capul pentru icoglanul valah.

Au plecat a doua zi cu acelaşi barcaz pornit din fereastra tăiată în faleza de bazalt. Valurile căutau să-i repeadă înapoi între stânci. Parcă o putere nevăzută a insulei, geloasă de plecarea lor, voia să-i întoarcă, să-l fure pe Petru puterilor omeneşti, să-l supună asprimei şi sfințeniei sumbre, nețărmuritei nevorbiri, a umbrelor furişate.

Pădurile se zbuciumau, gemeau verde întunecat şi un clopot se văita metalic de trist, de inuman.

Iosif, Patriarhul Constantinopolei, înțelese ascultându-l, că feciorul lui Pătraşcu cel Bun, în trecerea prin Halki îşi auzise sufletul şi cugetul vibrind cu o aplecare spre ordinea unei alte pravili de cucernică dăruire şi înțelegere a puterilor de dincolo de fire şi chipul în care înțelegea să le slujească şi să le slăvească. Bătrânul cap al bisericii ortodoxe rămasă ca o insulă în lumea islamului, cunoştea toate tainele şi ocolişurile

vieții, citea în firea oamenilor, având şi el o întortochiată cale străbătută, printre oameni până la acel ceas. Nu-l cercetase decât la depărtată vreme după întoarcerea din Halki. Culesese părerile dascălilor de bună cultură, care îl mulțumiră şi-l umplură de nădejde pentru bietul orfan, căruia acei dascăli silindu-se în truda de a-i împărtăşi câtă carte şi înțelepciune puteau să-i treacă, îi prevedeau un viitor de împlinire deosebită dacă soarta nu-i va fi potrivnică. Dar se vede că aşa cum spusese fratele Pătraşcu înaintea ducerii sale la Rhodos, că soarta e oarbă şi oftase înfrânt: — „Doamne, ai milă de noi nefericiții! “, îi păştea, îi urmărea această oarbă — care deschidea ochii asupra unora, la întâmplare — îi urmărea pe toți din neamul lui, nu se oprise la el, fiindcă veni la Patriarhie, în Pera, în fața Patriarhului un trimis al marelui vizir Sokoli, arătându-i întărire de aducere înapoi în serai a icoglanului valah.

Cu adâncă întristare Iosif al doilea, care avea mare trecere la inima şi prețuirea Sultanului Soliman, din câte ştia şi îi spusese trimisul, un demnitar din preajma lui Soliman, icoglanul valah, după întoarcerea la serai, avea să fie dus la Rhodos, în insulă, unde se afla fratele cel mare, Pătraşcu... Nu mai putea face nimic, nici Patriarhul împotriva aurului ce-l trimetea la Poartă noul Domn al Valahiei, Mihnea. Se temea tânărul Voievod să-l ştie pe feciorul lui Pătraşcu cel Bun acolo, în clocotul intrigilor şi precum făcuseră Mircea Ciobanul şi Mircioaia, turna în sacul fără fund al haznalei seraiului aurul țării, ca Petru să fie dus cât mai departe... să fie împins spre Rhodos, spre insule, sau mai adânc, în cetățile Asiei Mici.

Acelaşi eunuc ce-l slujise ani de-a rândul, îi pregăti nu după mult timp, cele trebuitoare pentru plecarea pe Marmara, pe apele arhipelagului printre meandrele insulelor, către acel pământ al surghiunului. Strângându-i bagajul în cufărul de piele galbenă, eunucului îi tremurau mâinile negre. Mâinile acelea îndeobşte dibace, întârziind asupra îmbrăcămintei iooglanului ce pleca din nou din viața lui, tremurau, se-ncurcau febrile ca nişte animale mărunte fugărite de o amenințare. Petru îi bănui tulburarea. Ştia că acest nefericit, aproape bătrân, ținuse la el, îl îngrijise cu un devotament de dădacă. Îi sui şi lui un nod în gât. I se înroşiră ochii. Pretutindeni oamenii suferă, gândea Petru. Nefericitul ăsta, cine ştie de unde adus în robie, şi de când, — bătrânul nu-i spusese niciodată, — fusese trecut să trudească în madrasaua seraiului pe lângă copiii aduşi silnic din atâtea țări bântuite de Semilună. Mai tânăr fiind, era în corpul paznicilor negri ai femeilor sultanului, acele Kadân Efendi ce lâncezeau în harem. O parte din viață auzise toba cea mare ce-i trezea în zori pe eunucii negri să-nghită sahur în postul Ramadanului. Fusese şi el bătut cu vergile spânzutate de zidul curții interioare, când greşise cu ceva împotriva legilor haremului. Bătuți; aceste umbre ale vieții, castrați, închişi pe viață, să slujească evelor, nefericite şi ele, să le vadă scăldându-şi goliciunea în haman, în bazinele pe lângă care ei, cei mutilați, treceau fără să fie priviți nici cât ar fi fost un câine sau o maimuță. Petru tăcea privind ființa aceea nenorocită, pe care mâine o va lăsa aici, în ciudata, absurda, sălbateca luxură a seraiului. Scoase din brâu-i de mătase o pungă în care avea câțiva galbeni. Se aplecă, încercând să i-o înmâneze eunucului care vântura încă bulendrele Principelui. Mâinile negre dispărură în spatele încovoiat al slujitorului. Mâinile se agitară, ferindu-se, de punga pe care Petru i-o îmbia. Principele rămase descumpănit. Credea că aurul e singura bucurie ce-o mai pot încerca asemenea făpturi. Ce tot o fi răscolind şi striâgând el acolo în lada ce trebuia de mult încuiată?

În sfârşit, cu o ultimă mângâiere, asupra veştmintelor, mâinile negre se liniştiră. Închiseră cufărul. Acum mâinile zăceau nemişcate de-a lungul coapselor grase nemaiştiind ce să facă cu ele. Răsucindu-se pe călcâie, eunucul ieşi târând o umbră mâhnită.

*

Întâi, urma să fie îmbarcat pe o kadârgă, pe un vechi vas de luptă care naviga către Rhodos în urmărirea unor corsari. Vasul era condus de un ofițer din detaşamentul marinarilor goi — numiți aşa din pricina veştmântului. Trunchiul gol, cu brațele tatuate nu îmbrăca decât un ilic roşu. Marele amiral, din ordinul marelui vizir Sokoli, schimbă ruta kadârgei, sau îi amână plecarea. Principele Petru fu îmbarcat pe o espalatie mare din lemn de brad care ducea şi încărca marfă din insulele arhipelagului, luând pe deasupra şi câțiva călători… Ultima escală, Rhodos şi înapoierea la Istanbul. Dar la această înapoiere, Petru nu mai putea nădăjdui. Se bucura însă că o să-l găsească acolo pe Pătraşcu.

După ce trecu strâmtoarea Dardanilor, espalatia începu sinuoasa navigare prin apele Egeei, ocolind insule, apropiin-du-se de unele, cu treburi neguțătoreşti. Lăsă în urmă Liemnos, să facă întâia oprire în port, la Mitilene, în Lesbos. Odată cu marfa suiră pe punte trei călători noi care vorbiră îndelung cu căpitanul espalatiei. Petru stătea pe punte la prova, privind forfota portului. Aproape în spate se aflau doi ieniceri. Ştia că se suiseră pe vas, pentru paza lui, afară de mehmendar, acelaşi ce-l însoțise la Halki. Dacă i-ar fi venit în gând să coboare de pe vas, să se piardă în ulițele din Mitilene, ar fi fost zadarnic. A băgat de seamă că mehmendarul i-a cercetat îndelung cu privirea pe cei trei călători ce urcaseră pe vas. Când cei trei, s-au îndreptat spre pupa, s-a dus şi Petru şi i-a văzut vorbind şoptit cu căpitanul espalatiei. După ce au părăsit rada portului, mehmendarul a vorbit cu cei doi ieniceri care, în timp ce-l ascultau, căutau cu privirile către pupa, unde se trăseseră cei trei nou veniți pe corabie. Cei câțiva călători stăteau pe baloturi, pe puținele lor bagaje. Erau printre ei neguțători armeni care mergeau la Rhodos, doi pelerini ce trecuseră prin Istanbul ducându-se la Ierusalim. Nişte neguțători din Veneția şi Amalfi care traficau în mările Orientului, şi un grup de cinci arabi, care din Rhodos aveau să treacă pe pământul Asiei Mici să meargă, ocolind golful Adalia, peste pământul Siriei şi Hedjazului, să ajungă la Medina şi apoi la Meca să ceară îndurarea profetului.

Mehmendarul aflase de la căpitanul vasului, care ştia povestea celor cinci arabi că îşi omorâseră, cuprinşi de o furie oarbă, pe tatăl lor, nu se ştia de ce. Mehmendarul îi povestii lui Petru. În timp ce-i povestea, nu-i slăbea din ochi pe cei trei îmbarcați la Mitilene…

Flancurile de brad ale espalatiei erau mângâiate zile şi nopți de apele luminoase, albastre ale Egeei. Petru auzea foşnetul neoprit al valurilor ce se spărgeau în prova espalatiei. Noaptea, în scânteierile de fosfor ale undelor, Petru visa la licuricii plaiurilor copilăriei, în Valahia, sau la făcliile ce coborau dealurile în noaptea învierii. Urmărea desenele scrise cu semnele astrelor pe cerul ce boltea între Cyclade şi țărmul Asiei Mici. Zilele îi arătau, uneori aproape, alteori la mari depărtări, pământul insulelor între care luneca sinuoasă cale espalatia. Căuta în gând ecoul adâncilor vremuri şi fapte născut de numele lor neuitat de miile de ani: Chio, Samos, Ikaria, Kos…

Ocolind insula Kos espalatia, străbătând apele golfului Kos, se pregătea să şerpuiască după capul peninsulei Cnidia ținând prova către capul Alupa, când, în spate, echipajul văzu venind cu pânzele întinse, o navă urmărind făgaşul lăsat de espalatie pe apele golfului. Întâi s-a crezut că este o corabie urmând firesc acelaşi drum de ape. Urmăritoarea însă venea cu înaintare sporită, de parcă vântul se aduna numai în velatura ei. După o lungă urmărire, poate de trei ceasuri, vasul îi ajunse între insula Syrni şi capul Alupa. Căpitanul espalatiei, după ce privise îndelung către

vasul ce se apropia nemaivrând să treacă în tribord, începu să alerge dând comenzi repezite, micului său echipaj. Cei trei de la pupa începură să facă semne către vasul care se apropia, apoi, fulgerător se întoarseră spre cei din espalatie, fulgerând prin aer oțelele iataganelor apărute ca prin minune în mâinile lor:

— Coborâți pânzele!

— Stați pe loc.

— Nu vă mişcați.

Mehmendarul, care se afla aproape de căpitan, îl auzi:

— Vas pirat.

Mehmendarul trase iataganul făcând semn celor doi ieniceri care se apropiară cu paşi măsurați de cei trei retraşi la pupa vasului. Erau trei la trei înarmați. Celor câțiva marinari ai echipajului şi căpitanului le trebui un timp să se scuture din nesiguranță. La pupa se auzeau lamele săbiilor încrucişate, lovite. Cei trei străini se repezeau cu răcnete cărora le răspundeau îndemnuri strigate de pe vasul pirat. De la prova unde se afla, Petru văzu cum de pe vasul străin ce se alăturase aproape de espalatie, veneau prin aer, atârnând de frânghiile repezite în balans, câțiva oameni ținând în dinți lamele iataganelor. Doi săriră pe puntea espalatiei, alții, proiectați înapoi cu frânghiile în balans se pregăteau pentru un nou salt. Dar cârmaciul espalatiei dădu barei o mişcare bruscă, depărtând-o de vasul străin. Cei doi căzuți pe punte erau ținuți pe loc de căngile cu care marinarii îi amenințau. Petru văzu un cap, rostogolindu-se pe punte. Unul dintre ieniceri, o namilă, i-l retezase dintr-o lovitură unuia din cei trei de la pupa. Urlase cineva:

— Vas înainte! Vas în prova!

Petru întoarse privirile către unde înainta espalatia. Se vedeau pânzele unei ambarcațiuni mari ce venea împotrivă. O văzură şi cei de pe vasul pirat. Acolo, pe punte, după o încremenire se porni forfotă şi strigăte. Se desluşi un îndemn către cei de pe espalatie să sară în mare, să înoate spre vas, să-i pescuiască, să-i aducă pe punte. Dar ienicerii, (deşi unul era tăiat la braț,) şi mehmendarul, îi țineau pe cei doi străini rămaşi, iar marinarii, la rându-le, îi înghesuiau pe cei doi zburători ce căzuseră pe punte. Al treilea vas se apropia. Cei de pe espalatie, ca şi cei de. pe vasul pirat, desluşiră că noul venit în apele golfului Syrni era o kadârga, un vas de luptă turcesc ce naviga dinspre Rhodos, după direcția ce o avea. Piratul, după o manevră grăbită, se depărtă să se piardă printre insule şi ocolind peninsula Cnidei, lăsă în urmă cinci oameni pradă morții sau lanțurilor. Când kadârga s-a apropiat, încă unul din cei trei zăcea lângă cel descăpățânat, şi cei doi veniți prin aer de pe vasul pirat aruncaseră săbiile. De pe kadârga, ce abordase espalatia, veni un ofițer din detaşamentul marinarilor goi şi trei matrozi.

Cât durase neaşteptata lovire, Petru rămăsese nemişcat, rezemat la prova de parapetul vasului. Nu îşi da seama dacă îl țintuise locului frica sau că nu apucase să vadă limpede ce se întâmplă, sau cum se va încheia acea încleştare nebună între două vase ce plutiseră, până atunci, cu pânzele umflate de vânt pe o mare atât de albastră, sub cerul atât de adânc, nemişcat în aşezarea lui deasupra apelor, deasupra insulelor golaşe pe care puneau pete aşezări omeneşti mici, albe, de un alb de cretă cu irizări nespus de fine în albastru sau verde. Uneori, navigând aproape de unele insule — se auzeau ca prin vis dangăte de clopote în turlele albe ale unor aşezări monahiceşti. I se părea straniu, sau aproape un joc nebunesc ceea ce se întâmpla în atâta lărgime de albastru şi în atâta pace asupra.

În vreme ce pe puntea espalatiei scrâşneau oțelurile iataganelor, în ființa lui, Petru simțea un tainic, un nelămurit imbold să se înscrie mişcării, duhului luptei la care privea. Un alt

Petru, ca o umbră, ca o închipuire a trupului său, se desfăcea din tiparul lui viu, se repezea în încleştarea, în harța luptei. Se vedea rotind o sabie uşoară, doborând rând pe rând pirații năvăliți pe puntea pe care se afla. Sabia grea din mână se făcea trestie tăioasă, — în şcoala silită, în madrasaua din serai, la Istanbul, învățase mânuirea armelor, deosebindu-se în pricepere şi îndrăzneală de mulți din icoglanii aflați acolo. Acum, el, cel care se privea, care-şi vedea dublul luptându-se pe punte, avea şi răgazul să bage de seamă cum îl priveau cu aprindere şi minunare, cei pe care frica de jaf şi de moarte îi încremenise: negustorii armeni, venețieni şi cei din Amalfi, dosiți după baloturi şi coşuri de peşte. Atunci îi veneau în minte eroii antici despre care învățase, lecturile greceşti despre acei akritas, păzitorii hotarelor Bizanțului, pământul apelaților; se credea în veacurile cavalerilor rătăcitori şi vajnici, toți acei Digenis Akritas, Beltandros, Klitobos, care luptau pentru dragoste şi glorie… Se întoarse din închipuire când ofițerul şi marinarii veniți de pe kadârga urcară pe punte luându-i între săbii pe prinşi, cercetând cum se întâmplase atacul piraților. Mehmendarul şi căpitanul espalației povestiră lucrurile de la începutul lor; urcarea celor trei la Mitilene, pe vas, cum li se păruseră ciudați, cum îi urmărise vasul şi toate cele întâmplate până la apariția corăbiei de luptă. Mai târziu, fiindcă kadârga îi escortă până la Rhodos, aflară tot ce se lega de întâmplările zilei aceleia… Vasul pirat era al unor arabi de pe țărmul Siriei, urmărit de o vreme de vasele de luptă otomane… Dar ofițerul şi matrozii săi goi — cum li se spunea — se pricepură mai fără duhul blândeții să le dezlege limbile piraților. Singurul rămas dintre cei trei suiți pe bord în Lesbos, la Mitilene, îngâna mereu că ar fi fost tocmiți de un mare demnitar al înaltei Porți din Istanbul, să urmărească un călător suspect şi că ei n-aveau nici în clin nici în mânecă cu pirații… Ofițerul, auzind ce încerca să spună despre o înaltă față a imperiului, îl lovi peste gură zicându-i că dacă mai îndrugă poveşti, îi retează pe loc capul. Cei doi pirați arabi mărturisiră că o mare doamnă străină, ştiută bogată în Damasc, îi trimisese să pândească trecerea espalatiei spre Rhodos. Spunea, că ştia să se afle pe acel vas, venind din Istanbul, un Principe tânăr ducând bogății cu el. Ei aveau să-l atace, să nu-l cruțe şi avutul al lor să fie.

„Oh, mătuşă Chiajna, mult te mai încurcă viața mea — oftă Petru în sine-şi, înțelegând că bogata doamnă din Damasc e Mircioaia.

*

Espalatia escortată de kadârgă intră lin în apele portului Rhodos. Rămas întreaga zi la prova, Petru privea acum, într-o măsură apăsat de gânduri întunecate, locul în care osmanlâii îl osândiseră să-şi treacă cine ştie câtă vreme viața. Dar firea sa iscoditoare, închipuirea mereu încercată de viziuni, de avânt, îl făcu să privească țărmurile ce înaintau către botul espalatiei, învestite de înfățişările pe care şi le închipuise atunci când auzise sau învățase de la dascălii greci. Îi năluceau crescând în neființa lor cei o sută de coloşi; între ei, în fundul portului, colosul cel mare de bronz al lui Kares din Lindos, ridicat în durata a doisprezece ani, dărâmat înainte de Hristos de un cutremur de pământ. Pe măsură ce espalatia înainta în radă, colosul suia să spargă cerul cu țeasta uriaşă de bronz. Dar când vasul se zgudui uşor aşezându-se cu babordul la digul de piatră, închipuirea uriaşă se sparse şi privirile exilatului căzură cu nepăsare asupra înconjurului. Văzu lângă el pe mehmendarul care îl privea parcă îndemnându-

l să se hotărască a se urni, să coboare pe pământ. În juru-le, hamalii descărcau mărfurile, călătorii coborâseră. Vasul, matrozii, căpitanul, toți, uitaseră parcă tot ce se petrecuseră în urmă cu ore. Hoiturile celor doi dispărute, sângele spălat de pe punte. Încă o poveste adusă de pe mare pentru cei de pe uscat, să îmbrace mai târziu culori şi dimensii de epopee.

*

Înainta pe ulițele în suiş ale Rhodos-ului medieval, călca pe pavimentul de lespezi mari de marmură şi granit ca umbra unei umbre. Avea una din zilele în care durerea de a fi ostatec, exilat, purtat ca un obiect de voința şalvaragiilor din Istanbul, îi dădea o tristețe, o sfâşiere care-l umilea şi atunci începea să gândească, nu fără înfiorare şi deznădejde că viața şi neviața omului este un lucru fără rost şi urât şi nebunesc. Mehmendarul, care, se vede, mai însoțise şi alți nefericiți supuşi voinței şi jocului intereselor osmanlâilor şi al celor în luptă pentru Domnie în țări supuse Porții otomane, îl lămurea despre Rhodos, despre locurile pe unde trecea ostatecul prima oară. Dar Petru, care în lecturile mai vechi şi din câte aflase de la dascălii greci, la şcoala Patriarhiei constantinopolitane, ştia mai mult decât acest turc pe care aproape că nici nu-l auzea, lega totul de imaginea literaturii, a logografilor antici, a cronicelor ce spuneau de alte vremi, eroice, sau absurde, — dar el ştia că istoria nu-i absurdă ci oarbă, o oarbă nedimensionată, fără început şi fără sfârşit, călcând peste voința oamenilor. Cu o febrilă închipuire, i se părea că aceste uliți cu pereții pecetluiți de pecinginea sutelor de ani, pornesc din sau se întorc într-o veche aură, cu o mişcare vie dar stranie. Simțea că în jurul lui e o zi de Crăciun a lui 1522, că Rhodos-ul e asediat de armatele lui Soliman Magnificul. Între zidurile puternice pe creneluri, cavalerii, oştenii ordinului Sfântului Ioan Ospitalierul, reped ploaie de săgeți, răstoarnă smoală topită asupra ienicerilor lui Alah. În mijlocul soldaților, al cavalerilor ordinului trece, dând ordine, încurajându-i, marele magistru Villiers de l'Isle Adam... Pe aceleaşi creneluri, cu aproape o jumătate de secol în urmă, cavalerii aceluiaşi ordin, cu alt mare magistru, Pierre d'Abusson, tot atât de dârz şi inspirat de emblema steagului sacru sub care luptau, răsturnau cazanele cu smoală şi nori de săgeți asupra semilunei năvălind la asediul Rhodos-ului la semnul iataganului Sultanului Mehmed al II-lea. Dar zidurile au stat neclintite, şi cavalerii au luat ostatec la una din îndrăznețele ieşiri din cetate, pe fratele Sultanului, dăruindu-l rob în 1482 Papei.

*

Mehmendarul care-i toca despre geamiile numeroase, geamii aşezate în vechi catedrale creştine, credea că transfigurarea chipului tânărului principe este din pricina măreției Islamului şi a marilor cuceritori slujitori ai lui Mahomed, sultanii.

Ajunşi la Loggiato superiore dell'ospedale dei Cavalieri di San Giovarmi despre care el ştia, Petru îşi aminti, privind arcadele susținute de pilaştri trunchioşi şi logiile umbrite şi pustii, că acolo tânjeşte şi se scurge viața nefericitului — ca şi el — frate Pătraşcu.

Cum o fi oare întâlnirea cu acest alt vlăstar al bunului Pătraşcu Vodă odihnitul întru Domnul, se întreba Petru. Din totdeauna, cât au avut răgaz să se afle laolaltă, îl întristase firea şi resemnarea molcomului Pătraşcu. Acum, cu multă scârbă în inimă, simțea că întâlnirea apropiată nu-l mişcă, ci îi nelinişteşte. Avea să-i citească pe chipul palid, însemnat de viermele nevăzut, acea lipsă nu doar de culoare, ci şi de o lumină a vieții. Avea să citească pe semnele obrazului şi în adâncul gol al privirilor,

acea despărțire de tot ce e viu. Asta i-ar fi clătinat şi lui, mai avan, dorința de a fi departe de acest pământ despre care grecii din Istanbul vorbeau ca despre un Eden ce odată a fost binecuvântat. Ce fel de Eden, acest pumn de piatră înconjurat de nesfârşirea părelnică a mării? Simțea că-l înconjură neclintirea acestui pumn de piatră, deschis. Altădată, cu alte prilejuri mai puțin câinoase, ca al soartei sale, acum, ar fi vibrat cu toate coardele alcătuirii, pe care căuta să şi-o descopere, spre cântecul acestei naturi fabuloase. Dar aşa, tot ce întâlnea sub priviri, toată gama vegetației mediteraneene, cu profilarea intuită a culorilor vechiului Atabryon, al piscului său Tairos în care dalta omului taie felii de marmură şi tasarea geologică a granitului rar, îi rămâneau străine, fără culoare, duşmănoase. Rhodos-ul îl gândea ca o mână de piatră a destinului, care îl ține rob, chiar dacă această palmă de piatră printr-o mişcare neînchipuită nu se închide pumn, asupră-i.

*

În încăperea întunecată, cu ziduri reci, lumina se filtra cu zgârcenie prin fereastra tripletă cu ochiuri de geamuri încastrate în plumb. Pardoseala din dale de piatră părea că suie un frig ce-l îmbrăca în nevăzute linţolii reci. Asta îi mărea senzația de mormânt. Era doar înmormântat în acest castel al cavalerilor ordinului Sfântul Ioan Ospitalierul. Domnea o adâncă tăcere în toată clădirea străveche în care locuise, înainte de cucerirea Rhodos-ului de către turci, marele magistru al ordinului. Din gura căminului înalt, din piatră, părea că suflă o nevăzută ființă adâncită acolo de unde fugiră demult salamandrele albastre ale focului, stins odată cu părăsirea castelului de către cavalerii cruciați. Poate că nici nu fusese vreodată joc de flăcări în acel cămin, fiindcă în insulă se păstra aproape o veşnică climă dulce. Dar între aceste mohorâte ziduri părea că s-a adunat tot frigul fugit din largul naturii generoase. Prima senzație de frig şi pustiu a simțit-o Petru, aflând că Pătraşcu fusese dus de câtva timp pe insula Cipru. I se spusese că principele Pătraşcu, simțindu-se mereu mai slăbit şi aflând că în Cipru domneşte o climă şi mai blândă, ceruse şi primise încuviințarea de la Poartă să se strămute acolo. Locuise în aceeaşi încăpere în care se afla acum Petru. Cel plecat lăsase parcă între ziduri şi în gura căminului sumbru tot frigul de care voia să se scuture. Tot frigul şi acel îngheț al inimii în care mai păstra o candelă cu o flăcăruie ce tremura în răcoarea amintirii. Mai ardea acea inimă, mai tremura acea flacără pentru o icoană vie, sau a cuiva ce poate mai viețuia încă. O icoană din ce în ce mai acoperită de praful imaterial al despărțeniei, dar nu şi al uitării. Bietul Pătraşcu! Biata Hrisafina! Două ființe omeneşti care nu prețuiau fiecare decât o jumătate. Întregirea cu neputință în veac. Nu ştia nici una, nici cealaltă jumătate de neființa, despre neîntregul făpturii lor. Poate o simțeau. Poate Hrisafina nu. Se aşeză în scaunul greu, lucios pe brațe de multele palme ce le cuprinsese. Poate un scaun rămas din timpurile cavalerilor. Era ca un jeț, ca un tron. Cuprinse şi el brațele lucioase şi se simți pătruns, voit, de o stare gândită, că în ființa lui se aşază o umbră, o umbră a cuiva care a stat cu gravitate şi hieratică ținută, dând din acel jeț de căpetenie poruncile de luptă sau gândind la fapte de seamă ce-i măsurau viața şi veacul.

Rămase cu privirea în gol, în vag. Revedea suind din port, ulițele înguste, întortocheate, casele durate din vremea cavalerilor în incinta datând din vremea Bizanțului. Îi năvăleau în memorie atâtea lucruri aflate în cărțile vechi, desenându-i fugare clipe ale măreției trecutului acelor locuri. Zidurile încăperii, tot ce-l înconjura dispăruse. O fulgerare albă îl făcu să ridice privirea. Poate o pasăre, un pescăruş

rătăcit deasupra cetății fâlfâise ras prin fața ferestrei triplet, acel grup de trei ferestre ogivale, înalte, cum aveau bisericile cu veacuri în urmă. Tripletul simboliza sfânta Treime, unit de o arhivoltă.. Poate că încăperea în care se afla să fi fost odată capela castelului. Îngână scandând cuvântul „triplet”, spunând: Tripolep, Tripolep... ajungând prin asociere la „Trimurti”. De unde-i venise acest cuvânt? Da, își aminti: Trimurti, trinitatea hindusă, alcătuită din: Brahma, creatorul; Vişnu, conservatorul; Şiva destructorul. Ei simbolizau cele trei energii veşnice ale naturii. Se juca acum, scandând: Triplet — Tripolep — Trimurti... Era o deprindere mai veche a iscodirii cuvintelor încercându-le sonor valorile, sensurile evocatoare. Uneori frământarea cuvintelor îl ducea la neaşteptate căi deschise jocului poetic gratuit. Alteori, pornind cu acest joc, se vedea creând o stare şi o închegare pe care-o ştia mult timp în memorie. Își aduse aminte că în bagaj erau unele file care purtau nişte gânduri, nişte elanuri încă nelămurite, neînchegate, dar care îi deschideau luminişuri către un orizont de iluminări. Acolo, își notase la Halki, acel întrezărit început de cântec: „Tu, veşnicul şi milostivul, blândul! “ Poate că îl mâna nevoia de a-şi adormi, de a alunga unele gânduri chinuitoare; neliniştea, spaima de zilele ce vor veni, aducând cu ele necunoscutul. Se îndreptă spre fereastra întreită sub care slujitorul turc îi aşezase cufărul din piele galbenă. Deschise cuietorile de alamă, săltă capacul proptindu-l cu umărul. Cotrobăia prin lucruri să afle hârtiile în care avea însemnările. Dădu de un ghemotoc de catifea albastră pe care luându-l în mână, mirat de stofa necunoscută a ghemotocului, simți că în el e înfăşurat ceva tare. Desfăcu legăturica şi fu aproape, aproape s-o zvârle înapoi, în cufăr. Dacă în cârpa ce-o desfăcuse ar fi dat peste un scorpion poate nu s-ar fi cutremurat mai tare până-n adâncul ființei lui. Raza de soare ce împungea pieziş printr-un ochi de geam al tripolepului căzu pe ceea ce apăruse din miezul legăturicii albastre născând un mic fulger, o suită de scânteieri, cum diamantul de o mărime neobişnuită, se rostogolea în palma încremenită pe care Petru o ținea depărtată de trup, privind în ea, parcă, ceva primejdios, ceva ce apăruse ca printr-o vrajă, ca pe un lucru malefic, trimis de forțe impure, să-i căşuneze vreun rău.
— Un diamant. Un diamant. O piatră atât de mare. Cum? De unde? Dacă din palma lui ar fi crescut pe clipă duhul chemat de Aladin cu lampa-i fermecată, din poveştile arabe, n-ar fi fost mai uluit, mai încurcat. Cine? De ce? Cum? îi suna în minte. Stătu mult aşa, cum rămăsese la vederea diamantului, cu palma întinsă, privind-o de parcă n-ar fi fost a lui. În cap i se desfăşură o goană de imagini, de rădăcini ale gândurilor. Își mută privirea asupra cufărului galben. Îi apărură două mâini negre, nălucite, alergând asupra cufărului deschis, mângâind tremurate îmbrăcămintea ce-o aşezase. Încurcându-se febrile ca nişte vietăți mărunte fugărite de o amenințare. Eunucul? El să fi...? Cum? De ce? De unde să fi avut robul acela năpăstuit minunea care-şi juca focurile fațetelor în palma lui? îl furase poate de undeva din serai, din încăperile de taină ale Sultanului? Cum? Cum...? Nu putea să înțeleagă nimic. Nu afla nici o dezlegare a tainei... Bietul eunuc... Făcuse lucru cutremurător, de neînțeles de primejdios, dintr-o pornire de supusă şi tăinuită căldură a inimii nefericite. Dacă s-o fi descoperit furtul din serai, dacă furt va fi fost? Pentru acest lucru aveau ei acolo, la Poarta Fericirii, nenumărate căi să scoată şi şarpele din gaura lui din adânc de pământ. Câți vor fi pierit în cumplita lucrare a zbirilor, a smulgerii mărturisirii, până la el, la eunucul ce-l slujise şi căruia-i adusese năpasta, aşezându-se în inima lui supusă şi doritoare de dragoste... Bietul rob! Şi acolo, pe espalatie, să fi ştiut, să fi bănuit cei ce au năvălit pe punte, că în cufărul galben pe care şedea prințul străin pe care-l urmăreau, doarme între veşminte focul pietrei neprețuite. Asupra lui ar fi năvălit întâi. Petru îşi aminteşte cum a vrut să-i dea punga cu galbeni ființei aceleia

nenorocite. Cum mâinile negre au dispărut ca arse de un fior înapoia slujitorului, ferindu-se de punga cu care-l îmbia... Acum vedea în fațetele pietrei neaşteptate, minusculele mâini negre alergând între focurile vrăjite. Mâinile acelea visat de mărunte se agitau, fluturau un bun rămas la cea din urmă măsură cu putință. Doamne! iartă-mi păcatul fără vină! murmură el gândindu-se la ciudățenia întâmplării. Parcă se simțea într-un fel vinovat. Nu-şi lămurea de ce. Îl cuprinse un soi de neliniştită exaltare. Îi veneau şi se închegau parcă cuvintele unei rugi, sau ale unui cântec şi profan şi tainic. Murmura inspirat frazele ce-i cântau în gând, în suflet: O, Doamne! Nu am cerut neprețuite pietre rare — Comori cu joc de ape de lumină — Tu pe pământ le-ai închegat şi-n mare... îl chinuia acea piatră de preț care-l însoțise aici tăinuită, ca şi dania ciudată pe care o va fi plătit-o greu, cu viața, dăruitorul.

Îi venea s-o arunce, să o ascundă într-o tainiță, — poate în căminul de piatră, în vreun cotlon.

Rămase aşa cu diamantul rece în palmă, vizitat de gânduri grele, de întrebări, până căzu întunerecul şi auzi deschizându-se uşa grea plângând în țâțânele-i vechi. Slujitorul turc aduse un sfeşnic cu lumânarea aprinsă. Petru închise palma asupra pietre, stingându-i fulgerările şi cu ele gândurile ce nu-i dădeau pace.

*

În primele timpuri ale şederii lui silite în Rhodos, în castelul cavalerilor ordinului Sfântului Ioan, Petru era stăpânit de jale, de furie neputincioasă. O vreme nu voia să se atingă de mâncarea ce i se aducea. Se simțea ca un osândit la temniță pe viață. Nu putea părăsi castelul. Ştia că în altă aripă, undeva prin marea clădire, se aflau şi alți ostatici, alți nefericiți zălogi la voia Semilunei. Nu ştia câți, nu ştia cine: zi şi noapte, lună după lună închipuia felurite mijloace prin care să fugă din castel, din Rhodos. Zbucium de prisos. Cetatea era păzită. Ienicerii împânzeau insula, portul. Cerceta să vadă pe cine ar putea cumpăra. Avea galbeni. Era în cămin, pe o piatră, înapoia bortei prin care trebuia să iasă fumul, piatra de preț. Cu asta ar fi putut cumpăra pe oricare slujitor, pe oricare ienicer, pe mai marele peste castelul-închisoare. Dar se temea. Se temea să nu fie urmărită piatra. Lipsa ei din tezaurul Sultanului, dacă de acolo venea, răscolise viața seraiului, zdruncinase liniştea multora. Era sigur că dacă nefericitul eunuc fusese pus la cazne, până să-i taie capul, nu mărturisese ce cale a luat diamantul. Dar îi era teamă. Pe toate căile împărăției vestea despre neprețuita piatră se dusese. Nu, nu-l putea folosi.

*

După primul an, cerberii cetății văzând răbdarea mocnită şi cumințenia mințită a Principelui valah, au crezut în ceea ce vedeau şi i se îngădui să părăsească în timpul zilei nu numai încăperea în care zăcuse înnegurat, ci să meargă în voie prin Rhodos. Numai în port nu putea pune piciorul. Era urmărit. Ienicerii apăreau când nu gândea. Într-un târziu îşi dădu seama că mai erau paşi şi ochi ce-i cercetau ființa şi drumurile. Înțelese că din alte locuri erau rânduite aceste urmăriri. Aflase că în Valahia, după moartea lui Mircea Ciobanul, soțul Chiajnei, domnea, diriguit de aceeaşi Chiajnă, feciorul ei cel şchiop, Petru în vârstă de 12 ani. Mai ştia că boierii scrâşneau sub urgia Chiajnei după ce mulți sângeraseră la gât sub sabia Ciobanului, răposatul soț al Chiajnei. Petru se gândea cu tristeță la plaiurile țării unde văzuse lumina zilei, unde petrecuse pruncia şi cu îngrijorare pentru soarta acelor plaiuri şi a poporului mereu încercat de năpasta Domniilor întunecate şi de lipitorile otomane. Începuse să cugete

tot mai des la acele lucruri. Îşi spunea, fără cuvinte, că depărtarea de ţară şi lipsa lui din rosturile ei ar fi nefirească. Era doar ţara şi tronul şi poporul asupra cărora veghease cu cinste şi iubit de toată suflarea, dispărutul Pătraşcu Vodă cel Bun, tatăl său. Dar nu vedea cum s-ar putea întoarce cârma lucrurilor, aşezările istorice aşa cum le sileau oamenii hulpavi de bogăţii şi putere, de stăpânirea ce nu li se cuvenea şi nu li se potrivea...

*

Îşi privi, din întâmplare, în dimineaţa acestei zile de primăvară, chipul, în oglinda veneţiană ce i-o vânduse un neguţător levantin, dintre cei cu tarabele pe uliţa ce cobora în partea de jos a oraşului spre acel Loggiato dell'ospedale dei Cavalieri di San Giovanni, cum îi spusese un meşter cioplitor italian, arătându-i clădirea şi locul unde se aflau dughenele negustorilor. Oglinda ovală îi arătă un oval al feţii sale ce i se păru nou. Deosebi o umbră asupra buzei de sus. Ciudat, era umbra unei musteţe ce se vedea blondă, în contrast cu bogatele plete negre ce i se odihneau pe umeri. Eşti aproape bărbat — îi şoptea o o nevăzută fiinţă visată, adâncită în apele şi umbrele oglinzii. Numără în gând anii de când se născuse până în pragul acestui an. Îi ieşeau cincisprezece ani. Zâmbi acelei năluciri din apele oglinzii care-i şoptise „Eşti aproape bărbat"...! Zâmbi din nou. — Bărbat, bărbat, îngână el... Bărbat nu-i nici o minune să fii. Este un dar al firii. E firesc. Nu ai nici un merit să-ţi spui: „Sunt bărbat... " Om să fii. Asta da. Om, în tot largul şi înaltul înţeles al cuvântului. Un om, o voinţă, un caracter, un om folositor sieşi şi altora. Un om atins pe frunte de mâna Creaţiunii. Însemnat pentru fapte de seamă. Simţea un val de căldură în inimă, un val suindu-i prin artere spre frunte, spre creier. O emoţie ca atunci când eşti proiectat de aripa unor mari elanuri... „Fă să-mi vibreze-n suflet calda strună" — se auzi el ritmând cuvintele. Cine să-l facă să-i vibreze-n suflet acea caldă strună a visului de mari înfăptuiri? Cine? Cine altul decât cel ce păstrează armonia universului. Aşa trebuie să trăiesc, să cuget şi să înfăptuiesc...

Îşi aminti că într-una din săptămânile din urmă, cunoscuse un om deosebit, preot la catedrala Sfântului Ioan, profesor la o şcoală franceză unde învăţau copiii multor neguţători străini. De la acest deosebit călugăr auzise o seamă de lucruri ce-i lărgiră şi mai mult zările ce i se deschideau largi anilor săi tineri, cu toată starea de ostatec cu care nu se împăca, şi pe care o suferea cu greu. Călugărul îi vorbise despre tradiţia mistică a Rhodos-ului, despre cultul vechi al Soarelui... Ştiuse Petru anumite lucruri despre cetatea celor o sută de coloşi, despre uitarea în care insula fusese lăsată de către Zeus la împărţirea pământului despărţit de mare. Rhodos fu uitată, ca apoi să fie scoasă asupra mării, cum spune Pindar. Insulă de mare faimă legendară pe care a pus stăpânitor piciorul Tlepolemo, cel coborâtor din Heracles şi urmaşii cei coborâţi de pe corabia Argos. Neamul doric a înălţat cetatea celor o sută de coloşi cum zice Plinius. Ce au făcut din atâta strălucire, ce au făcut din Rhodos? Sangiacul Rhodos... Străşniceşte asupra-i Capudan Paşa, comandantul general al flotei otomane. Ospedale dei Cavalieri, spitalul cavalerilor ordinului Sfântului Ioan, e acum cazarmă turcească. Din biserici au făcut geamii. Auzi seara muezinii chemând îndurarea lui Mohamet. Dar se mai aud şi clopote. Dangătul lor e parcă vătuit intrat în el, în adâncul aramei, către o altă lume. Se aud murmurând cişmelele, multe, răspândite în Rhodos. *Sebil e ceşhme* — deşi turcite, ele murmură din adânciri de timp, din epoca helenistică, din veacurile romane, din vremea asediului făcut de Demetrios Poliorcete prin 225 înainte de Christos. Toate îi sună lui Petru, toate îi cântă, îl încântă sau îl cutremură. Peste

toată frământarea lumii, peste rămăşiţele lăsate de aripa timpului în aria istoriei, soarele luminează puternic, generos sau calcinând, pustiind. Aici în Rhodos a fost cultul soarelui ca în Heliopolis. Amenofis al IV-lea în cel de al patrulea an al Domniei sale, a deschis braţele către noul zeu al cultului Heliopolitan. Atunci i-a părăsit pe slujitorii zeului Teban. A durat cetate la Amarna. S-a închinat soarelui, lui Helios. Amenofis şi-a spus Akenaton — cel ce e plăcut globului terestru. Călugărul de la catedrala Sfântului Ioan Ospitalierul i-a vorbit despre Akenaton, soţul reginei Nefertiti şi închinătorul către zeu, către stăpânul cerului, Helios. I-a vorbit călugărul de imnurile lui Akenaton către soare în care imnuri, mistica regală se sileşte să înalţe sub căldura soarelui, cu iubire, toată umanitatea… Imnurile către soare! Cum ar putea să le citeasă, l-a întrebat Principele pe învăţatul călugăr. Dar cuviosul ştia despre ele de la un învăţat arab născut la Amarna… Călugărul îi mai spuse, ştiind tot de la acel învăţat sau preot arab născut şi trăit la Amarna, că nimeni n-a văzut scrisurile acelor imnuri ale lui Amenofis al IV-lea, ce şi-ar fi zis Akenaton. Nici numele acelui faraon nu-i pomenit pe vreun papirus ci poate prin tradiţie orală, din mileniu în mileniu, din veac în veac să fi ajuns până aici aceste lucruri, aceste nume de legendă.

*

Akenaton — cel ce e plăcut globului… Un imn către înalt, către soare sau către cel ce a creat totul, simte Petru că ar vrea să izbutească odată, cândva, să aştearnă pe hârtie… O, Doamne!… Fă să-mi vibreze-n suflet calda strună!…

*

1572. Cetatea Braşovului. Hanul „Cocoşul Alb”. Sala hanului, joasă, cu tavan în arcade, afumat. Ferestre mici, pătrate cu ochiuri de geam încastrate în plumb, lasă avar lumina să intre.

Nu pare a fi nimeni în încăpere. Nici hangiul nu se vede, nici sluga. În faţa vetrei mari, în care se rotesc uneori frigările, moţăie o flăcăruie palid gălbuie asupra unei forme arătând a lemn topit până la cenuşă. În faţa căminului, pe pragul de piatră, adunat ghem, un motan negru. Uneori deschide rotunde cătări galbene părând să ţintească asupra unei nişe cu arcade şi tavan mai scăzut decât în restul sălii. Un om stă la o masă, acolo, cu spatele încovoiat. Lumina lumânării din sfeşnicul de alamă de pe masă desenează un limb auriu, tremurat, îmbrăcând tiparul trupului voinic ce curbează asupra mesei greoaie. Omul stă în nemişcare, arătând gânditor. O singură dată a ridicat braţul, trecând printre cele cinci degete ale mâinii ca printr-un rar pieptene de ivoriu, străluminat, pletele negre ce-i veneau pe ochi, cum stătea aplecat.

Seară târzie. Uliţele pustii. Se auzi strigarea unui paznic de noapte al cetăţii. Prin faţa primelor ferestre dinspre intrare trecu lumina clătinată a fanarului pe care paznicul îl înălţă, privind în încăperea sălii. Trecu fanarul pe rând, prin faţa celorlalte fereşti. La cea din urmă paznicul se opri iar, privind înlăuntru. Apoi, ferestrele rămase oarbe, chemarea se auzi mai departe. „E miezul nopţii şi e linişte în cetate…!“

La masă, în colţul îndepărtat al sălii, omul, nimbat de aur palid, imaterial, părea să moţăie sau să cugete în pace. Dar dacă, pe taburetul greoi, din faţa omului, de cea parte a mesei, pe care tremura lumânarea scăzută, ar fi fost un privitor, nevăzut de cel ce sta cu spatele spre sală, ar fi întâlnit doi ochi larg deschişi, cu albastrul întunecat de gânduri, de viziuni, ce treceau cu toată starea lor lăsând asupra trăsăturilor chipului încadrat de buclele pletelor întunecate umbrele şi luminile trecerii lor.

În acei ochi mari, ca într-un joc de lentile, se perindau, proiectându-se în adâncurile memoriei, zilele unei vieți. An după an, loc după loc, cu tipare, cu forme, când vagi, când acuzat desenate… Fulgerau clipe, oameni, gesturi, veneau, stăruiau, se spărgeau risipindu-se… Omul se vedea prunc, dus de mâna soartei la Istanbul… Rob în haine strălucitoare, străine, oameni, grai, gânduri, suflete străine, vrăjmaşe… Chipuri dragi şterse de buretele timpului… Călătorii silite. Rhodos. Evadări; Cipru, Trebizunda, Caramania, Damasc. Rude căutându-l cu ucigaşi plătiți, să-l înlăture din calea spre Domnie. Râuri de aur ucigaş curgând între oameni, înecând omenia… Şi toate pentru ce? Doamne, de ce? se mai întrebă omul nimbat de aurul lumânării. Pentru neliniştea sufletului, pentru chinuirea cărnii pieritoare. Asta e blestemul genetic. Chinuie-te! Ai să simți că trăieşti. Nu, nu pentru asta. Pentru a aduce lumină şi alinare pământului strămoşesc, poporului din care ai ieşit la lumina zilei. Pentru asta trebuie să te scrii pe răbojul istoriei. Cine te cheamă? Cine te-a investit cu asta? Cine? Se zice că legământul şi voia strămoşilor. Dar şi alții se cred chemați. Şi alții aduc în sprijin strămoşii chezaşi. Dar ce fac ei, alții? Ce-a făcut Mircioaia cu Ciobanul ei, rudele mele? Ce face Oaie Seacă? Ce fac ei cu sângele norodului schimbat în aur? Tu ce-ai să faci? Tu ce-ai să faci? Tu'ce-ai să faci? Trebuie să fie unul care să vrea, să încerce altfel… Ar fi de ajuns zece drepți să mântuie cetatea — spune Scriptura… Ar fi de ajuns, poate, un singur om, cu gând curat, cu voința tare, să mântuie răul, să dea pildă, în juru-i, să oprească dezbinarea, prăbuşirea, să-i ducă pe ai lui la treptele unei alte vieți, între oameni… Iei tu crucea asta? Eşti hotărât să bei şi paharul cu otravă, de va trebui? Cu otrava m-am dedat, încet, încet, ca Mitridate. Otrava cu care te adaptă viața ades. Crucea? Crucea n-o iau. A luat-o unul singur. Eu îmi dau sufletul şi sângele. Dau spada când va fi s-o iau. Iau mlădierea şarpelui şi… O, Doamne, mă pierd în vânare de gânduri… Trebuie să mă hotărăsc. Ce caut eu, aici în cetatea Braşovului? E adevărat că aici se strânge, se înnoadă şi se deznoadă ghemul perfid al istoriei. Că aici se trag sforile, se pipăie vâna mişcărilor sângelui, ambițiilor şi poftirilor. În această cetate a Braşovului… Dar eu, însingurat! Principe rătăcitor, nu aici la prietenii duşmanului meu pot afla îndurare şi reazăm, să ajung unde a domnit părintele meu. Unde pradă şi ucide şi vinde turcului, ruda mea Alexandru, care mă sapă la auzul principelui Bathory. Nici pe sufletul lui Laski nu pot să jur. Mi-au spus mie boierii aflați în surghiun, în Transilvania, să nu mă încred în spusele lui Albert Laski. El are în adevăr lunecuşul şarpelui, cântec de sirenă în grai, cunoaşte rosturile în Bogdania pe care-o jinduie, la Valahia pe care, pasă-mi-te mi-o rânduie. Voi merge cu el în Polonia, la Sigismund. Riga Poloniei mă va ajuta la înfăptuirea vrerii mele, să capăt scaunul țării munteneşti, de la Sultan. Voi merge, voi ruga. Mă voi umili poate… Şi dacă tot nu voi izbuti… atunci? Atunci voi merge în Apus, la Regele Preacreştin şi la maică-sa, la Catherina de Medicis… Poate că au primit scrisoarea… Nu, aici nu mai pot face umbră…

Simți pleoapele grele. Goana închipuirilor se stinse… în sfeşnic lumânarea se mai zbătea… ca şi gândurile lui ce se rătăceau, se regăseau… Se auei murmurând:

… Sur les tombeaux de mes ancestres,
Les ames desquel Dieux embrasse!
On n'y voit couronnes, ne ceptres.!

Pauvre, qu'avoir este seigneur
Et pourrir soub riche tombeau!
Qu'avoir este seigneur!…

Zâmbi îndelung, mirat că-i veniseră crâmpeie din ritmurile poetului vagabond, certat cu legile, plângând timpul ce fuge şi zădărnicia trudirilor noastre, cu durerea transcedentală a Eclesiastului. Îşi dădu seama că e singur în marea tăcere pe care o strica din când în când pârâitul lumânării ce se pregătea să-şi dea duhul. De când stătea aşa? Uneori faci vise care părelnic străbat somnul îndelung, când în adevăr țin o mică frântură de timp. Se ridică. Privi împrejuru-i. Întâlni ochii galbeni ai motanului negru. Nu clipea. Nu întoarse după el pupilele încremenite. Dacă aş crede în asemenea lucruri, aş zice că-i diavolul. Că din cătarea lui necurată, s-au năpustit asupră-mi toate gândurile, tot frământul… Bietul animal! Trecu pe lângă vatra stinsă. Nu întâlni pe nimeni. Dormeau toți în hanul cu uşile prinse în zăvoare şi drugi de fier, curmeziş. Sui scara ce ducea spre cerdacul unde avea odaia. În sala de mese a hanului, nemişcat, în fața vetrei în care tăciunii dormeau sub plapuma cenuşii, motanul negru părea că mai cuprinde în lunulele-i de chihlibar magic, locul în nişă, unde pe scaunul greoi de stejar întârzia, în lumea-i sensibilă forma gândită a trupului celui ce o părăsise.

În sfeşnicul de pe masă, lumânarea sfârâi, apoi se stinse.

*

Îl trezi o lumină pătrunzătoare, rece, egală. Coborî din pat. Era frig în odaia simplă a hanului. Se apropie de fereastră. Pătratul geamului împărțit în mici pătrate plumbuite, arăta priveliştea unui crâmpei de cetate, cu masa puternică, avântată a Bisericei Sfintei Fecioare Maria, zugrăvite toate pe fundalul ce-l punea în dosul lor înălțimea Tâmpei. Ninsese peste noapte. Pădurea de foioase, uscată, suia spre culmea de piatră, cenuşiu-albăstrie. Trupul bisericii, turnurile, bastioanele cu tonuri de brunuri, de cărămiziu, țesătura de lemn şi palide culori, îi dădea impresia unui arras, a unei tapiserii vechi. Se întindea asupra priveliştei, afară, apa sonoră a bătăilor de clopot. Îi răspundea abia ghicit zvonul altei arămi auind în departe. Ştia să fie glasul Sfântului Nicolae din Schei. Trebuie să merg odată acolo, unde e pomenit numele Domnului Pătraşcu… Odată? Când? Chiar mâine. Nu suferă amânare. Nu ştiu cât voi mai întârzia în cetate…

Nu-i era foame, nici sete. Stătea într-o mințită tihnă, fără dorinți. Un soi de amorțeală, o delăsare… Gândea:… Ce ciudat! Din vâltoarea vieții te aşază un val pe o plavie de linişte… Necunoscut, uitat… Necunoscut? Uitat?… Nu mă uită cine trebuie. Cât a fost Ioan Sigismund a fost o părelnică linişte, dar la Bathory s-a silit să mi-o zdruncine ruda mea, Oaie Seacă.

Se mai arătase la curtea lui Ştefan Bathory şi acel purtător de mască prepuelnică, Buzescul, Radu din neamul Buzeştilor, hăiniți la Domnia părintelui său, cel Bun. Iată că nu-i linişte nicăieri, nicicum…

Se auziră câteva ciocănituri uşoare în tăblia uşii.

— Pofteşte! îmbiă Petru, clătinând din cap, gândind: —… nicăieri, nicicum…

Cel intrat făcu o înclinare cavalerească:

— Bun găsit şi bună dimineața, Principe!

— Bun venit, cinstite Laski! Când ai căzut în Braşov? Te gândeam în Polonia.

— Am avut nişte drumuri. Mi-am zis că-i mai bine să mă abat şi să întreb de nu-i mai nimerit să merg odată cu Domnia Ta la Curtea lui Sigismund. Ne poartă o cauză comună. Aici nu mai avem nimic de nădăjduit.

— Da, aici e totul ascuns şi totul dat pe față, după cât ştim.

— În Bogdania, feciorul Lăpuşneanului a fost pus pe fugă. E Domn Ion Vodă. Alexandru e pe drumul întoarcerii spre Valahia. Ferdinand de Wittenstein n-a primit încuviințarea şi sprijinul Veneției, să vină cu oaste de leafă să te ajute să te aşezi în scaunul Valahiei…

— Nu m-am bizuit atât pe sabia acelui Wittenstein, cât pe voia boierilor şi norodului ce nu-l mai rabdă pe Oaie Seacă. Dar văd că aici, e un nod greu de desfăcut. Alexandru, Bathory, stau sub puterea şi întărirea turcească. Trebuie căutată desfacerea nodului pe altă parte.

Petru se apropiase din nou de fereastră. Ciocănea sâcâit dar uşor în geam privind către biserica mare cu perucă uriaşă de zăpadă. Se auziră alte ciocăneli, sfioase în uşă. Petru se întoarse privind întrebător către Laski, apoi către uşă. Polacul zâmbi tainic sub mustață scriind cu jocul mâinii un semn de întrebare în aer.

— Pofteşte — spuse, nehotărât, Petru.

Întâi se văzu înaintând de după uşa deschisă cu grijă, o tabla de argint cu două pocale de argint, o carafă înaltă de cleştar jucând în ea licoare aurie. Mâinile ce țineau tablaua erau albe, goale până-n coate, după cât se vedea. Apăru şi stăpâna lor, o tânără săsoaică, bălană cu nurii strânşi în pieptar de catifea verde, fustă lungă şi şurță scrobită.

— Toarnă Măriei-Sale, îi zise Laski, trecându-i mâna pe sub bărbie, în vreme ce săsoaica aşeza cu mâini tremurânde tablaua pe masa de lângă fereastră, ținând îmbujorată pleoapele plecate.

Petru nu se mişcă din locu-i încadrat în rama ferestrei. Nu i se desluşea bine chipul, din pricina luminii tari a iernii cu zăpadă. Fata ieşi, dar până să se topească după uşa închisă, încet, îl cuprinse pe Principe, cât îi mai lăsă ziua-mpotrivă, într-o cătare de uluire şi rugă.

— Au boiu plăcut flamandele astea, că flamande-s, coborâte din pânzele marilor meşteri ai Holandei. Nu, Principe?

Primind numai un zâmbet din partea lui Petru, se apropie, luă un pocal, i-l întinse Principelui, ridicându-l pe al său:

— Să-mi îngăduie Domnia-Ta să închin pentru izbândirile noastre viitoare: Tronurile Valahiei şi Bogdaniei. Şi pentru grabnica noastră plecare spre Cracowia. — Văzu că Petru ar fi vrut să spună altceva. Ştia de dorința şi credința lui să meargă la curtea Franței, la Roma la Papa. — Urmă, împiedicându-l să o spună: Fiindcă în Polonia, la Sigismund zic să avem norocul, fiind regele ascultat de turci, eu având multe legătari în Dieta poloneză, cu nobili puternici. Apusul e acum în friguri. Vărsările de sânge în războaiele lăuntrice ale Franciei, încuviințarea lui Grigorie al XIII-lea, chiar amestecul Papei, toate au înnegurat lumea Apusului. Puterea Semilunii pălită de greul războiului cu perşii, şi atâtea alte necazuri ce le-am avea de-am mai rătăci prin Transilvania… Nu, Principe, e grabă să pornim. Când? Cât mai curând cu atât mai luminos… Când hotărăşte Domnia-Ta?

— În două zile. Vreau să merg la Sfântul Nicolae din Schei. Am de aşezat o lumânare şi o floare a gândului la iconostas.

*

Intrau pe Poarta de Aur a Bisericei Sfintei Fecioare Maria întâmpinați de prelatul lăcaşului, Petru însoțit de Laski şi doi boieri aflați în pribegie, care îl vedeau uneori pe Principe. Erau Dragomir din Orboeşti, pribeag, cu fratele său Tudor, din vremea Domniei lui Mircea Ciobanul care-i tăiase alți doi frați, Dragu şi Stroe. Dragomir

fusese sol al lui Pătraşcu cel Bun, în Transilvania, ca *Supremus thesaurarius* la 1554. După moartea lui Pătraşcu cel Bun, s-a pribegit împreună cu soţia în Transilvania. Acum era bătrân şi lăcrima la aduceri aminte de câte ori îl vedea pe Principele Petru.

Al doilea, boier, Dumitru din Cepturi — Dumitru cel bătrân, pribeag cu soţia în timpul domniei lui Alexandru. Avea ocine la Cepturile şi la Dudeşti. Amândoi boierii trăiau feriţi, dar toată vremea trimiseseră oameni de-ai lor în ţară, cu limbă către boieri pentru Petru. Se temeau şi se fereau de Radu Buzescu ce umbla la curtea lui Bathory. Îl ştiau dil, iscoadă a lui Oaie Seacă…

În timpul anului cheltuit în zadar în Transilvania, Petru mai intrase în marea biserică. Se mâhnea că nu fusese încă la Schei, la Sfântul Nicolae. Tocmai acolo unde găsea o alinare şi apropiere de duhul tatălui său. Pătraşcu Vodă înzestrase sfântul lăcaş al românilor din Scheii Braşovului. Dar hotărâse să meargă chiar în acea zi. Intră iar în Biserica Mariei voind să-şi mai rânduiască, să-şi cerceteze unele credinţe, unele păreri. Trăise la Rhodos în apropierea unor prelaţi catolici, prin care dobândise multe daruri spre desăvârşirea spiritului, înţelepciunii şi curăţiei omeneşti. Se întreba cugetul său unde este adevărul. Se mai ţinea legat de vechile deprinderi ale copilăriei, ale duhului strămoşilor, fiind rupt şi rămas în lumea mişcărilor lor sufleteşti, voia să mai vadă, să mai audă. Intrând, auzi. Auzi marea voltă a golului gol sub bolţi şi sufletul îi rămase rece. Auzi orga şi marea tălăzuire de cântec mecanic îi înălţă sufletul, dar pe zborul muzicii, pentru ea însăşi. Văzu în stânga, sus, pe tâmplă stema Corvineştilor. Se ştia că era aşezată de Matei Corvinul, dar se mai spunea că ar fi a bătrânului, a lui Iancu de Hunedoara, ctitor, şi el al bisericii. Dar şi un visat ctitor de Ţară românească întreagă, fiind el biruitor al Semilunei ce s-ar fi stins de ar fi lovit-o mulţi ca el, laolaltă cu el.

Nu vru să mai întârzie mult în umbra rece a înaltei catedrale. Îi luă după el pe cei trei însoţitori, îndreptându-se către Sfântul Nicolae din Schei. Merseră pe jos, prin uliţele înguste, printre casele în care de veacuri se auzea graiul curat, în care ades se înnegurară sufletele sub sceptre străine. Le ieşi în întâmpinare popa Vasile, cu toată lumina făcliilor aprinse la iconostas şi în sfeşnicele mari de alamă adunată în cătări. Boierii erau de-ai locului. Laski, un străin. Petru, adunat în el, se răsleţi căutând cu ochii şi cu sufletul, ce nu se vede. Rămase îndelung gânditor la jertfitul său părinte, la drumul ce-l străbătuse, la cel ce-l urma. Sufletul său făcu o călătorie sub bolţile bătrânei biserici. Se regăsi fără să-şi pună în cuvinte o rugă. Privea şi cântărea tot ce-i dădea locul, ce nu-i dăduse cealaltă biserică mare a Braşovului. Dar acolo sunt veacuri multe de căutare, de înălţare şi şlefuire… Dar aici, între afumatele zugrăveli bizantine, e atâta umilinţă şi durere… Fără cuvinte, fără svon în el simţea, mai mult decât închega… Unde este adevărul?.. Unde?

Făcu legământ, după ce întârzie mult, cumpănind ce gândea, ca, venind la Domnie, să facă pentru lăcaşul de suflet al românilor din Scheii Braşovului.

*

La capătul lungii călătorii, cu halte prin hanuri, pentru odihnă şi schimb de cai, caleaşca, înaintând printre păduri şi întinderi mlăştinoase, se apropia de Cracowia. Încă nu se vedeau decât pragurile de stânci povârnite, râpoase, ale platoului Jurasic şi coturile marei curgeri a Vistulei. Când se desenară în depărtări întâi ca umbre cu foarte slabe mărginiri, pe coline, despărţite înălţimile Sfintei Bronislava, Skalka, Wawelul, Laski oftă uşurat. Spuse numai:

— În sfârşit…

— În sfârşit, iată-ne ajunşi la oraşul lui Boleslav-Gură Strâmbă, zâmbi Petru.

Cu o mutră trasă de oboseală, tovarăşul de drum se uită la Principe, cu o cătare distrată, albă:

— Da, e adevărat, acest Gură-Strâmbă a îndreptat destinul Cracowiei, se grăbi Laski să adauge, temându-se să nu-l audă pe prietenul valah spunând cum Boleslav a curățat pământurile Polonilor şi Slezanilor de năvălitorii din Boemia, Prusia sau Pomerania, şi atâtea din istoria țării lui, cum îl auzise în lungul călătoriei. Nu s-ar mai fi mirat, dar era atât de obosit încât îi vuia capul şi fără asta.

— Eşti tânăr, Principe, greu te ajunge oboseala... Văzând semnul de tăgadă ce-l încercă Petru, adăugă — Ei, poate nu cu mult, dar oricât, chiar cei câțiva ani vin în cumpănă... Căscă îndelung. Dar chiar de-ar mai fi adăugat ceva, Petru nu-l mai asculta. Privea o pădurice rară de mesteceni pierind înapoia rădvanului, în vreme ce închipuirea şi năzuințele fugeau înainte-i către acel Wawel, unde avea să meargă să se închine lui Sigismund. Oare acest Laski o fi aşa cum vrea să pară? Se zice, el o zice, că-i are la degetele dreptei şi stângii pe mulți din Dieta Poloniei, că-i legat cu puternicele familii Sboroski, sau seniori palatini ca Iaslowiki şi apropiații acestora... Se va vedea... Dar el auzise, poate neîntemeiate glasuri, bănuindu-l ungur... acest aventurier, adăugau glasurile cârtitoare. Nu ştiu... L-am dovedit iscusit. Are ceva din unduirea țiparului. Bun diplomat, uneori prea stăruitor la vreme nepotrivită şi loc nepotrivit... Că ar fi uneltitor şi cavaler rătăcitor... O, Doamne, dar poate că împrejurările şi neînțelegerea i-ar putea face pe oameni să mă creadă tot un cavaler rătăcitor, vânând fără temei ce nu-i dreptul şi căderea mea.

— Măriile-Voastre! se întoarse vizitiul de pe capră, către ei. Pe care poartă porunciți să intrăm în cetate, prin Sfântul Florian, sau?...

— Prin Sfântul Florian, către piața Rynek Glowny, îi strigă Laski. Este acolo un han bun în care să ne odihnim truditele oase şi să ospătăm omeneşte, se întoarse el către Petru. Principele, cu toată fuga rădvanului prinse măreția ce-o vestea străvechea aşezare. Trecuți de întăriturile cu creneluri în care era cuprinsă poarta Sfântului Florian, se arătau ulițele cu case, palate şi domuri medievale până în larga Rynek Glowny în care se putea desfăşura o întreagă oaste, nu prea mică, cu tunuri şi bombarde, cu călărime. Ca în toate depărtările lumii pe unde-l dusese soarta şi întâmplarea, în Cracowia, ochiul şi mintea culegeau, aşezându-le-n cumpănă cu altele pe care să şi le aducă aminte, odată când va fi nevoie, când va putea, în țară...

— Am ajuns, îl trezi Laski din gândurile-i fabuloase, făurind palate în gol...

Zile, săptămâni, aşteptând primirea la Wawel, de către Sigismund August pe care i-o tot cânta Laski să i-o mijlocească, Petru umblă prin străvechea Cracowie. Cu cât o cunoştea mai în amănunt cu atât i se lipea de suflet. În sinuoasa mişcare prin lume văzuse multe oraşe, aşezări de seamă, începând cu Istambulul care avea podoaba Sfintei Sofii, durată de bizantini şi pângărită de osmanlâi. Văzuse cetățile Orientului, sigiliul ce-l puseseră cruciații şi cu sânge şi cu mistrie clăditoare de cetăți întărite, palate şi bazilici, ca în Rhodosul unde învățase să cugete adânc asupra valorilor istoriei, să înțeleagă şi să-şi apropie duhul înfăptuirilor.

Se afla într-una din zile în marele dom Mariacki, al Maicii Domnului, privind îndelung la tăbliile altarului policrom sculptat de Wit Stosz. Urmărindu-l dintr-o coastă, un bărbat încă tânăr, cu vestminte sobre, dar de aleasă tăietură, cu plete lungi încadrând un chip fin, blonziu, îl observa. Văzând adânca reculegere a impunătorului străin, se ținu departe într-o latură mai umbrită a bisericii vaste. Într-un timp se apropie încet, şi cu un glas în care parcă-şi cerea iertare, îi vorbi Principelui într-o

franceză puțin chinuită, de stricarea accentului slav. Îl bănuise, privindu-l, să fie un călător dinspre apus, un francez, poate…

— V-a cucerit măiestria lui Wit Stosz? Iertați-mi îndrăzneala. Dar n-am văzut de mult o atât de adâncă reculegere în fața acestui retablu.

Petru, întorcându-se, îl cuprinse în privirea-i catifelată, strălucind de comuniunea cu lumea marelui cioplitor în lemn.

— E într-adevăr o minune, domnul meu…

— Numai o ființă dăruită cu puterea înțelegerii frumosului, sau o inimă prea pioasă ar privi astfel. Eu vin din când în când să văd aceste minuni şi poate venind de atâta vreme să-l fi înțeles. De altfel sunt vechi cracowian…

— Mă bucură, domnul meu… — întârzie aşteptând ca să-l audă spunându-şi numele, sau fiindcă ar fi vrut să fie lăsat în pace să privească mai departe. Omul îi plăcuse însă. De altfel, de când mă aflu în Cracowia, am văzut multe încântări pentru ochi şi suflet…

— Mi-aş îngădui, de nu-s prea îndrăzneț, să mă învrednicesc a vă arăta şi alte lucruri de seamă ale cetății noastre.

— Sunteți prea bun… Care vă este numele?

— Piotr Cohanovski, prea plecat Domniei-Voastre… Ieşiră din bazilică îndreptându-se după îndemnul polonului către clădirile înscrise într-un patrulater ale străvechiului *Collegium Maius,* Universitatea Jagellonă. Pe drum Petru află că însuflețita-i călăuză este poet, că a tradus din Ariosto… Poetul polac rămase uluit, auzind cum Principele mergând, recită versuri, endecasilabi din „La Cassaria”, apoi frânturi din “Orlando Furioso”…

— Dar stăpâniți… doamne, ce desăvârşită italiană literară… O, de-aş vorbi-o aşa, de-aş cunoaşte-o astfel, mi-ar fi fost mai uşor, aşa m-am chinuit… Am stat foarte puțin în Florența, numai doi ani, când eram foarte tânăr, aproape copil. Tatăl meu lucrase în Florența. Adică mai mult învățase. Era arhitect tatăl meu.

Petru avea acea plinătate sufletească ce-o dă împărtăşirea cu frumusețea. Se simțea şi ciudat de nou, de liber. Era un om obişnuit, preumblându-se printr-o cetate străină dar atât de cunoscută, parcă, după ce-i pătrunsese tainele, atât de apropiată sufletului şi înclinărilor sale. Suflul Renaşterii, stilul ei încoronând tot ce durase Evul Mediu, umanismul, se făcea simțit şi văzut în cetate, peste toate amintirile goticului. Aripile închipuirii, elanul, ritmurile, îl transfigurau pe Principe. Nu doar cracowianul traducător din Ariosto, ci şi trecătorii întâmplători, bărbați, femei, se întorceau, privind o vreme cu interes, cu o mică uluire, străinul înalt, cu plete lungi, cu mers princiar, întrebându-se sau întrebând din priviri pe ceilalți trecători…,. Cine-o fi oare? “ Plecau apoi, ridicând din umeri, cu fața îngândurată.

— Pe aici, înalte Domn — Petru nu-i dase nici un amănunt asupră-i, — intrăm în catul de jos al Colegiului Maius, despre care ați binevoit să spuneți că ştiați înainte de a gândi să veniți în Cracowia. Pe aici, Înalte Domn!… Să nu vă mire că nu ne va opri nimeni. Eu sunt cunoscut aici… Am fost student al Universității… Aceasta este *Stuba Communis,* sala de recepții în care se adună profesorii. Aici e *Wegielnica,* Biblioteca Jagellonă.

Ieşiră, trecând pe lângă săli de cursuri, *auditoriums,* mergând în lungul unui coridor, dând în curtea din lăuntru a clădirilor.

— Am uitat să vă arăt *Lectorium Galeria.* Aici a învățat Mikolay Copernic. Petru îl opri.

— Te-aş ruga să-mi arăți sala… domnule Cohanovski.

Se întoarseră. Petru se opri în prag rotind privirile de parcă se aştepta ca într-un ungher, la un pupitru să-i apară silueta marelui poet al sferelor. Se mai învârtiră prin încăperea marei curţi, coborând, urcând scări, pe care urmărea paşi nevăzuţi. Mergând, ştia că în acest *Maius Collegium* se va mai întoarce. Şi s-a întors. Săptămâni şi luni au văzut studenţii, profesorii, portarii, chipul iluminat al marelui străin, pe care-l cunoscură, despre care aflară ce aveau de aflat, care se dovedi un împătimit de străvechea universitate, în care, treptat, cu stăpânirea limbii polone îşi adăogea lumii lui lăuntrice cunoaşterea unor chei ale spiritului.

Veni într-o zi Laski, având pe chip mândria şi siguranţa unui om care ştie şi poate multe. Se socotea, se ţinea a fi unul din spiţa acelui cancelar Laski la vremea scurtei Domnii a lui Alexandru Jagellonul.

— Principe, de azi în două zile, Sigismund August te primeşte la Wawel. Regele este cam şubred. Ar însemna să nu fie obosit cu o audienţă prelungită. A fost pregătit asupra obârşiei, asupra odiseii pe care o trăieşte Domnia-Ta. Îşi va da seama cine e Principele Petru Demetrius. Da, îşi va da seama, de asta sunt sigur. Eu l-am tămâiat şi pe cancelarul regal. Chiar m-a poftit să locuiesc la curtea lui. Ceea ce am şi făcut, de ieri. Îi am pe mulţi membri ai sleahtei, ai Dietei, pentru noi. Nădăjduiesc să nu treacă mult să ne înscăunăm. Valahia şi Bogdania ne aşteaptă... declamă el cu emfază.

Bogdania însă era un tron incert. Pământul Moldovei era pământ nesigur sub paşii rivnitori la Domnie. Bogdan al IV-lea nu se lipi de el. Ion Vodă îi da târcoale căutând sprijinul polon, al lui Sigismund. În Muntenia, Alexandru Oaie Seacă se ţine ca o căpuşe de tron. Regele îl ştia bine pe Albert Laski. Nu-i venea la socoteală că prea cunoscutul aventurier să tragă sforile sub nasul lui, lăsând să pară că leagă şi dezleagă cu şiretenia unui Ulise nordic, cu diplomaţie de târg, încercând ce mai încercase cu ani în urmă, precum a fost în Moldova cu Iacob Eraclid. Asupra lui Petru părerea rigăi Sigismund era bine întemeiată. Oameni ai palatului, urmându-l pas cu pas, îl dovediră cumpătat, aplecat asupra unor îndeletniciri potrivite unui Principe luminat. Ştia că îşi petrece timpul în studii, în Biblioteca Jagellonă a universităţii, a acelui *Maius Collegium,* că nu-şi rătăceşte paşii în locuri unde Laski şi nobleţea bezmetică se destrăbălează. Asta l-a hotărât să-l primească în cel mai apropiat timp. Era şi vreme, întrucât Sigismund înainta în boală. Cancelarul îl vesti pe Laski. Laski îl vesti pe Principe, lăsându-l să creadă că el, Albert, îl aducea în faţa regelui. Regele l-a primit întărindu-şi părerea asupră-i. Audienţa n-a fost lungă. Amândoi au înţeles că trebuie să se încreadă unul în celălalt. Audienţa avu loc într-o sală aproape de odaia de culcare a regelui, care nu se simţea tocmai bine. Petru fu introdus într-o sală în stilul Renaşterii. În căminul mare jucau flăcările asupra butucilor. Sigismund veni înfăşurat în blană, purtând pe cap un fel de bonet îmblănit. Se simţea că-l ţine în braţe un frig neînvins. Petru, care se afla rezemat de o coloană ce susţinea în mijlocul odăii arcul de boltă al tavanului, înaintând către Sigismund, păstra ceva din rigiditatea ce i-o imprimase spinării coloana rece. Numai când fu aproape, se înclină în aşa fel, încât ochiul pătrunzător al Jagellonului deosebi atâta mândrie cât nu i-ar fi plăcut să n-o găsească în fiinţa acestei cuceritoare apariţii. Cântărindu-l, dintr-o dată, regelui îi plăcu.

— Mă bucur să primesc un atât de distins Principe.

— Augusta bunăvoinţă a Înălţimii-Voastre...

— Şi se pare şi înţelept şi studios. Credeţi că Biblioteca Jagellonă are destule lumini pentru foamea spiritului vostru, Principe? Zâmbi. Zâmbi şi Petru. El băgă de seamă că ochii regelui vii, râzători, se acopereau fugar, de-abia bănuite ceţuri de dincolo. Că

barba mică şi mustața căzută acopereau trăsăturile unui obraz chinuit. Îi fu milă. Nu ştia cum, îi apăru o clipă, se suprapusese peste acest chip, icoana lui Pătraşcu cel Bun. Avu o strângere de inimă. Dar făcu aşa ca Sigismund să nu bage de seamă.

— A fost îndestulătoare Biblioteca Jagellonă, pentru spirite ca ale ilustrului Copernic, sau Dlugosz, Măria-Voastră!…

— Să ne aşezăm, Principe. Eu sunt mai bătrân.

— Oboseala nu alege vârsta, Măria-Ta!

Clătinând din cap, zâmbind, Sigismund se aşeză pe un scaun lângă căminul vast, strângându-şi în jurul trupului mantia îmblănită.

— Ştiu ce te aduce la mine, Principe, dar nefiind zodier, cititor în stele, nici clarvăzător…

— Eu cunosc bine istoria Poloniei, Sire. Ştiu cât datorează acest popor dinastiei Jagellone. Măria-Voastră, regele unui stat mare, mare duce de Lituania, ilustru fiu al unui părinte şi rege magnific şi al slăvitei Bona Sforza, care a adus luminile Renaşterii italiene în Polonia umanistă… Cum ar putea spiritul vostru ocupat cu mişcările mari ale istoriei, ale încrengăturilor diplomatice între state majore, să se aplece asupra istoriei şi destinului țării mele, atât de aproape de voia Islamului, atât de stoarsă de ei, atât de părăsită de vecini, la voia lor. Ei, turcii, schimbă Domnii după cântarul aurului ce-l dau la Poartă. Ei ucid, pun să ucidă Voievozi, cum au făcut cu bunul meu părinte, cum m-au surghiunit, m-au lipsit de moştenirea din străbuni, tronul ce mi se cuvine. Să zugrăvesc Măriei-Voastre lungii ani de robie, de însingurare în Istanbul, în Rhodos, în cetățile Asiei Mici? Ar fi să obosesc din cale afară pe Măria-Voastră. Ar fi nevoie de sute de pagini aşternute în cerneluri de sânge. M-au ținut în ființă gândul pios la strămoşi, la suferințele poporului meu şi râvna de a cunoaşte, de a-mi desăvârşi ființa morală. Am trudit, am răbdat şi am aşteptat… Măria-Ta.

— Un nobil triptic de virtuți, Principe…

— Vedeți, Sire. Eu nu mă cred centrul universului. Nu am îngâmfata dorință ca toate, totul să se învârtă în jurul ființei mele. Mă învârt şi eu în jurul soarelui, aşa cum cer legile vieții şi ale măsurii, dar mi-au luat lumina şi se mai cearcă să fiu cu totul scos din mişcarea sferelor, a luminii, să mi se ia închipuita mişcare diurnă a tuturor stelelor, să fiu lăsat într-o veşnică noapte.

— Te arăți copernician… Ai citit, mi-am dat seama. E bine să ai prieteni devotați. Prin grija discipolului său Rheticus şi a noastră a fost salvată de la uitare şi pieire nemuritoarea *De revolutionibus orbium caelestium*… Da, da… să fii lăsat într-o veşnică noapte… Eu, ce-ți pot făgădui acum. Sigur, turcii ar ține seamă de părerea noastră. Vom folosi un prilej. Să nu crezi că nu-mi stă la suflet soarta unor principi creştini. Şi… mai ales soarta Domniei-Tale şi a țării pe care văd că o iubeşti. Şi o cred. Mai cred că merită în fruntea lui, poporul, un Principe atât de ales. Mă voi gândi… Mă voi gândi. Să nu crezi că sufletul meu doarme îmbătat de smirnă şi aloe… Cu turcii mă țiu în trează veghe de prietenie. Cu nebunul de Ivan al IV-lea am semnat o pace pe trei ani. Cu suedezii, din pricina Livoniei… ce să-ți mai spun… şi mai e şi afurisita asta de boală… Ei, dar vom vedea… Vom face totul pentru domnia ta, Principe…

Ridicându-se, Sigismund se clătină uşor. Petru făcu un pas dând să-l ajute. Regele se sprijini de masa rotundă de lângă cămin, făcând semn că nu e nevoie. Îi întinse mâna. Petru i-o cuprinse uşor în palmă-i înclinându-se ceremonios asupra acestei mâini reci, tremurânde. Sigismund se îndreptă către uşa cu portal sculptat cu elemente decorative de gotic şi Renaştere împletite. Aproape de uşă Sigismund făcu o mică întoarcere a bustului, puțin adus de spate:

— Spune-mi, Principe! Ce crezi despre Albert… despre acest Laski „al nostru”?

La acest — Laski al nostru — lăsat în suspensie, Petru săltă abia bănuit din umeri şi dreapta-i desenă un început de semn al întrebării, în aer. Sigismund se întoarse să plece, gonind parcă cu stânga, pe lângă el, o muscă supărătoare.

*

Duruiau caleşti arătoase către Wawel. Nobili din şleahtă şi soațele lor, conți palatini, episcopi, hatmani, ambasadori străini, coborau din lustruitele echipagii, în strălucitoare haine, cu săbii bătute în pietre de preț. Sălile mari ale Wawelului străluceau în lumina clătinată a candelabrelor. În vasta sală din al cărei plafon părea că privesc în creştetul invitaților figurile policrome sculptate, încastrate în țesătura bârnelor ca în mari rame de lemn aurit, se anunță sosirea regelui şi a reginei Catherina. Nobilii şi doamnele se traseră pe lângă pereții acoperiți cu imensele arrasuri ce înfățişau scene ale Potopului. Regele, aşezându-se în jilțul său, privi îndelung oamenii vii şi figurile legendei Diluviului. Făcu roată privirea şi se opri asupra Principelui Petru ce se afla în stânga lui, foarte aproape. Îi făcu un semn pe care nimeni nu păru să desluşească cui îi era destinat. Petru văzu. Se apropie încet. Încă un pas, îl îndemnă Sigismund, încă un pas. Petru îl făcu. Sigismund se aplecă uşor, în stânga lui unde Petru se apropiase îndeajuns ca să-l audă şoptindu-i:

— Principe, dacă am să uit, să mă întrebi odată, ce-aş fi vrut să-ți spun, după ce am privit acei pereți şi peretele viu din fața panourilor. Dar n-am să uit… Nu. N-am să uit.

Petru se trase înapoi uşor, punând o cuvenită depărtare de tron deşi venise, făcând parte din suita regelui. Devenise o figură cunoscută în Cracowia, făcându-şi chiar prieteni printre nobili. Laski într-o măsură bătuse monedă pe seama strălucitului său prieten, Principele valah, care este în legătură cu unele curți apusene. Dar văzând gestul lui Sigismund, privindu-l pe Principe, nu doar Laski, ci şi unii dintre polonii de seamă ce se aflau în sală, simțiră o împunsătură sub coaste. Cum se dădu semnalul deschiderii balului şi muzicanții puseră stăpânire pe auz şi ritmurile pe clocotul sângelui, întâmplarea fu îngropată în memorie.

Se apropie de Petru un bărbat trecut mult de pragul tinereții. Era de o statură mijlocie, cam pirpiriu, dar chipul, bătrânicios, îşi spuse Petru, era luminat de o privire vie, iscoditoare.

— Nobile Principe! sunt contele George Iaslowicki. Soția mea a aflat că Domnia-Ta eşti poet de seamă. Ea este împătimită după poezie. Am fi măguliți dacă în una din zile ne-ați face cinste să fiți oaspe în palatul Iaslowicki. Văzând că în apropiere, unele profiluri tinere întorceau obrazul punând priviri aproape rugătoare asupra Principelui, contele se grăbi să adauge: I-ați face o nespusă plăcere contesei Iaslowicki dacă ați dansa cu ea.

— Hait, îşi spuse bietul Principe. — Am căzut în capcană. Cine ştie ce babă o fi. Se înclină, spunând:

— Strălucite conte Palatin — aflase tot de la prietenul Laski despre soții Iaslowicki. Eu nu sunt nicicum un poet de seamă! Ar fi să se usuce cununa de lauri dacă mi-ar fi pusă pe frunte. Dansator, mă ştiu destul de stângaci… Dar…

Văzuse umbra uşoară trecând peste chipul pleşuv… Dar… nu pot să nu mă înclin unei atât de măgulitoare… Nu isprăvi, că se simți uşor luat de braț şi împins către un grup în care erau câțiva bărbați printre care şi Laski ce stătea vorbind reverențios unei doamne. Ştiu că este contesa Iaslowicki. O privi îndelung. Nu, nu se putea. Nu se putea să fie soața palatinului conte, pleşuv, căruia i-ar fi stat bine tată, nu soț lângă

acea femeie blondă, care deşi nu era ce se cheamă o tânără, era o femeie, o floare învoaltă. Uitându-se mai bine, o găsi chiar frumoasă. O frumusețe nordică. Ar fi putut să-i fie lui o soră mai mare. Ar fi putut…

Deodată muzica se stinse. Foşneau mătăsuri, se mişcau neliniştiți invitații. Toate privirile urmăreau ieşirea grăbită din sală a regelui şi reginei. Sigismund era susținut de valeți apăruți ca din podele.

— Regele are o clipă de slăbiciune şi vă roagă să nu vă neliniştiți şi să petreceți în voie, vesti cancelarul regal. Dar glasurile, ca şi instrumentele aveau surdine, privirile se întâlneau unele întrebătoare, altele pline de nelinişte. Încet, încet sălile se goliră. Caleştile cu invitați se depărtară la pas de Wawel să nu se audă înlăuntrul palatului plecarea nevoită.

Palatina familie Iaslowicki îi luară cu ei în caleaşcă pe Principe, pe Laski, însoțiți de alte două caleşti ce aveau să-i urmeze.

Aruncând o privire din mersul caleştii ce trecea pe lângă Wawel, prin fața acelei părți căreia i se zicea „Kurza Stopka”, Petru văzu acel uriaş picior de cocoş, clădit din piatră şi mortar, înfipt simbolic cu ghearele în pământul colinei; pintenul uriaş, nevăzut, împungând înapoi în palatul în care se stingeau luminile şi poate o viață.

*

Nu, viața nu s-a stins. Sigismund ceru ca să vină Principele Petru. Îngândurat veni la palat. Fu condus către iatacul regelui. Sigismund se afla în patul cu baldachin şi stâlpi sculptați, în apropierea sobei de faianță înflorată, înaltă până-n tavanul vast. Tot peretele de care sta alipit capul patului cu tăblia sculptată, era acoperit de o tapiserie de mulți coți. Sigismund arăta mic, pierit în patul larg, în spațiul vast al odăii de dormit. Petru stătu în picioare la o bună depărtare de alcovul regal. I se strâmbă rigăi chipul micşorat de suferință, făcându-i semn să se apropie:

— Ştii ce-am vrut să-ți spun, Principe, în seara balului, rugându-te să-mi aminteşti… — Suflă agitat. — Să-mi aminteşti? Nu, n-am uitat… Ştii, uitându-mă la pereții îmbrăcați în arrasurile cu scenele biblice pe care le ştii şi la cei din fața chipurilor țesute pe covoare, mi-am zis: „După mine, Potopul”. Da, fiindcă, ține minte, va veni potopul după mine… Nu protesta! Ştiu bine. Cu mine se stinge dinastia Piaştilor, a Jagellonilor. Ai să vezi sau ai să auzi ce-or să facă nobilii, cum or să se sfâşie între ei, să dea pas celor din afară să pună mâna pe Domnie în Polonia.

— Măria-Voastră să nu se lase pradă închipuirilor…

— Nu-s închipuiri, Principe. Iată, vezi, nu numai acolo, mai la sud, în țara ce-o iubeşti apasă gheara şi cată să smulgă — nu numai acolo. —

Petru avu imaginea acelui Kurza Stopka, acelei uriaşe încleştări a piciorului de cocoş. Nu-şi lămurea prea bine simbolica. Vru din nou să-l încurajeze pe Sigismund.

— Nu, Principe… Eu… Ai văzut cumva capela Sigismunzilor? E aici, în catedrala Wawelului, înlăuntrul cupolei. Pe dreapta, vezi firidele boltite. Jos este sarcofagul lui Sigismund, bătrânul, tata… Sus, firida e goală. Acolo, poate mă vor pune şi pe mine. Da.

— Sire!

— Da. Ce-mi pare rău e că amândoi n-am avut noroc. Nici eu să împlinesc ce aş fi vrut pentru Domnia-Ta, nici dumneata, Principe, să-ți recâştigi prin mine ceea ce ți s-a luat… Da, n-am avut noroc. Iartă-mă.

Păru să fi căzut slăbit între perne, că sufla greu, grăbit. Petru rămase mult timp în tăcere. Apoi ieşi cu paşi vătuiți.

În palatul Iaslowickilor Petru fu dorit mai des. Într-una din zile, Principele temându-se de sfârşitul apropiat al lui Sigismund, deplângea soarta acestui monarh pe care el îl socotea o pierdere pentru destinul Poloniei, fără să mai vorbească de al său. Nu prinse ce trecea pe chipul contelui palatin, dar îl auzi:

— Ce să-i faci, ilustre Principe, boala nu iartă. De altfel, mulți vor răsufla uşurați. Cine se va bucura, vor fi oameni ca episcopul Hosius. Dacă nu era episcopul Ermeland, calvinismul înghițea toate conştiințele. Prea era tolerant Sigismund. Roma era nemulțumită că se crease partidul disident, ostil Vaticanului. Petru tăcea. Ştia de la Albert Laski poftirea grozavă ce-o avea palatinul să câştige tronul Poloniei. Iaslowicki, cu avuțiile mari ce le stăpânea, avea o foame mai mare, de mai mult. Regele încă în tron, dar bolnav şi George Iaslowicki uneltea la Sultan... Avea tot, afară de coroana regală a Jagellonilor. Contele palatin ar fi vrut să simtă asupra măruntei sale ființe trupeşti piramida gândită a coroanelor ducând sau coborând de la acel Kazimierz Odnowiciel, înnoitorul, care a pus bazele statului şi capitalei Cracowiei. Are tot contele palatin, afară de o conştiință curată... o conştiință curată e un lux... Asta nu trebuie s-o uit niciodată...

*

Era luna iulie. Petru primi printr-un valet al palatului Iaslowicki o scrisoare, câteva rânduri prin care contesa îl ruga să ia parte la o mică adunare, la care vor fi de față iubitori de muzică şi poezie. Era iulie dar din largul platoului Jurasic venea un suflu nehotărât între uncrop şi răcoare. Cerul aci sticlea, aci se acoperea cu o rară pânză de nori sau de ceață. Se îmbrăcă cu calțe de mătase, negre, trase bine pe picior, cu zipon, haina scurtă, pe talie, din țesătură de fir şi alcaz, pe cap aşezându-şi căciulița a la Schiavone, îmblănită cu samuri. Era o modă nouă, venită din Italia sau Franța. Lui Petru îi plăcea ştiind că asemenea căciulă ar fi purtat şi Frangois Villon despre care nu doar ştia, ci-i iubea baladele ce i le dăduse vechiul dascăl din Rhodos, călugărul de la Catedrala Sfântului Ioan, ce-i vorbise şi de legenda lui Akenaton... ciudat călugăr căruia-i plăceau stihurile unui poet blestemat!!

Alese o năframă țesută din fir, împodobită cu horbotă, o sirincă moldovenească, ajunsă la neguțătorii cracowieni. Porni către palatul Iaslowicki. Se dovediră de față Laski, două jupânițe, rubedenii ale contesei şi spre mirare domnul Piotr Cohanovski stihuitorul ce tălmăcise din Ariosto, care stihuitor îi fusese cu mult în urmă călăuză când desluşea frumusețile cetății... Fără a se întreba ceva anume, Petru cerceta împrejur, parcă în căutarea cuiva. Bălana contesă, poate ghicindu-i gândul sau numai spre a lămuri lipsa soțului, spuse fără să-l privească:

— George e de două zile în drum spre Țarigrad... Apoi tăcu scurt, poate socotind că asta nu trebuia s-o spună. Prevedere zadarnică. Dacă Petru nu aflase, Laski ştia de mult că palatinul soț al contesei tânjea după coroana Poloniei şi drumul la papucul Sultanului putea să-i dea, precupețind mult aur, botforii sburători ai unei întoarceri triumfale.

Se vedea că palatul este al unui nobil tare avut. Valeții veneau ducând tablale cu dulciuri şi băuturi de soi. Laski făcu un fel de înconjur al hărții politice a timpului, alunecând în socoteli mărunte, în bârfeli despre unii sau alții care nu-i avea la suflet şi mai ales nefiind de față. Petru privea pe rând ferestrele în ogivă, cu vitralii colorate înfățişând scene cu cavaleri înzăuați, căşti cu penaje, cai colorați, jupânițe în atitudini hieratice. Se vedea gustul palatinului conte râvnitor de măriri. Ce toca Laski îl mai auzise tocând.

Cele două tinere, rudele contesei, foindu-se pe scaune priveau la frumosul străin pe care-l vedeau întâia oară. Mai ales cea mai suită în ani, mai înălțată decât sora ei, făcea ce făcea şi ca atrasă de un magnet îşi aşeza cătările albastre asupra Principelui. O chema Irina. Era foarte înaltă şi foarte şuie, cu o gură mare care întindea un surâs plăcut. Sora ei, Catharina, avea părul roşcat, chipul lat, mai îndesată şi tăcută. Irina încerca să închege, să arunce nişte punți, spunând o vorbă lui Laski, alta poetului cracowian sau contesei Iadwiga. Abia acum îi auzise numele mic rostit de şuia Irina. Dar vorbele ei aruncate în dreapta, în stânga, păreau un zbor de rândunică țesând aerul ca să se întoarcă mereu la cuib, adică să-şi aşeze albastrele lumini asupra Principelui.

Iadwiga zâmbea privind-o. Vru să-i taie înflăcărarea, să-i aducă aminte că nu-i decât o fetiță neroadă.

— Irina, ar trebui să ne cânți ceva…

Irina se roşi. Îi veni să se ridice, să fugă în altă încăpere.

— Foarte bine Irina, dar lasă, chemăm valetul să-ți aducă harpa. Ea se aşeză cu buze tremurânde. Fără să mai arunce vreo privire spre Principe…

Ei, îşi spuse Petru. O să petreci o după-amiază plictisitoare. Fu adusă harpa. Tremurând, fata se lipi de instrument. Se auziră corzile tremurând, întâi acorduri nesigure parcă. Cântecul se închegă. Răsună un glas pornit din adâncuri de spații. Unul din acele glasuri care se despart de uman, care povestesc ceva de neînțeles, de neatins. Părea o arie liturgică, dar se dovedi un cântec profan. O veche baladă care povestea din vremea aşezărilor protoslave din vremi mult depărtate, un cântec care adunase senzații ale unor suflete simple venite la lumina expresiei în vremea culturilor străvechi ale Vislanilor, poate la marginea Vistulei, sau a bungetului de codri nepătrunşi sau în una din burgadele durate din trunchiuri de copaci la Iagellonia. Cântecul unei fete tot atât de blonde ca Irina, dar primitivă, trimițând în aria lumii tremurul neînțeles al unei inimi…

Petru prinse încet sufletul baladei cântată în stilul şi lexicul străvechi popular. O privea pe fată ca pe o abstracție, ca pe o ființă venită de acolo, din adânc de veacuri, de multe şi uitate veacuri. O privea cu devoțiune, cu recunoştință, pentru încântarea pe care i-o dăruise. Iadwiga avea o stare ciudată. O mişca şi pe ea cântecul fetei, dar simți o uşoară stringere de inimă văzând cât de cucerit era Principele. Îşi dădu seama abia acum că acest frumos străin venit din sud, cu tot aerul de cavaler de baladă şi el, cu boiul şi ținuta de rege neîncoronat, a trecut prin inima ei, şi că plecând într-o zi spre alte zări, va lăsa pecetea de neşters.

Cântecul se rupse parcă. Aşa se stinse glasul. Mai vibrară scăzând coardele harpei. Sparse farmecul bătaia palmelor. Toți se fereau să şteargă cu vorbe duhul cântecului ce mai plutea încă în aerul încăperii… Petru care era încă în lumea baladei ce-o cântase tânăra Irina, păru că aude un glas care-i vorbea. Era glasul tânărului tălmăcitor din Ariosto:

— Cer iertare Înălțimii-Voastre, să vă tulbur…

— Da, da, vă ascult, îşi reveni Petru.

— Aflu cu uluirea încântării că Înălțimea-Voastră este un binecuvântat al muzelor…

— Cine v-a spus? Laski? Domnul Laski înfloreşte mult tot ce-i vine pe buze. Eu cred că Domnia-Sa este un neîntrecut ticluitor de poveşti…

— Principe! Rog să mi se dea crezare! Poate este una din clipele rare când nu țes poveşti.

— Oare? — Nu, vă rog să mă credeți, poezia este o parte din viața mea, iubesc poezia, marii poeți ai lumii.

— Ceva îmi spune, Principe, că ai putea fi unul din ei, — spuse Iadwiga, privindu-l adânc în ochi.

— O, Doamne! Iată, astfel se nasc legendele! zâmbi stânjenit Petru.

— Ce-ar fi totuşi, Principe, să ne spuneți şi nouă muritorilor una din poeziile pe care ştiu că le scrieți — spuse hotărât Albert Laski, ghicind că asta ar încânta-o pe contesa Iadwiga.

— Da, da, ar fi minunat, bătură din palme tinerele. Piotr Cohanovski tălmăcitorul lui Ariosto îşi împreună palmele a rugă, punând cuviincios un genunchi în podea. Iadwiga îl privea într-un chip care-i desluşi lui Petru adevărul. Era rugămintea unei nobile roabe. Încurcat, Principele îi privi pe rând pe fiecare. Văzu că nu mai putea fugi de primejdie. Scutură din cap clătinând pletele, aplecă fruntea. O înălță, îi veni în minte Villon, la care se gândise îmbrăcându-se:

— Nu ştiu nici una din încercările mele pe de rost. Vă rog să mă credeți. Dar am să vă spun una din baladele unui mare stihuitor cu un veac în urmă în Franța. Poet tâlhar, scăpat de ştreang şi înălțat de glorie…

— Villon! Frangois Villon! făcu în extaz tânărul poet cracowian. Am auzit, dar nu m-a învrednicit pronia să-l pot citi.

— O să-ți dictez odată. Mi-au rămas multe în memorie — îi zâmbi Petru. O să vă spun „Balada doamnelor de altă dată”. Ştiu că limba francilor o ştiți cei de față, ca dealtfel mulți cracowieni. Îmi va fi greu să vă încălzesc auzul cu glasul meu, după ce vi l-a miruit balada auzită adineauri, dar mă salvează glasul lui Villon. Aşadar… *Ballade des Dames du temps jadis.* Cinci perechi de ochi îl priveau. Iadwiga după un timp lăsă pleoapele peste privirile tulburate. ÎI auzea şi îl vedea prin pleoapele lăsate…

Dictes moy ou, n’en quel pays
Est Flora la belle Rommaine;
Archipiada, ne Thais,
Qui fut sa cousine germaine;

Echo, parlant quant bruyt on maine
Dessus riviers ou sus estan,
Qui beaulte ot trop plus qu’umaine?
Mais ou sont les neiges d’antan?

După ce vibră glasul lui prin celelalte două strofe şi catrenul final, invocarea, Petru plecă fruntea. I se tăie o cută adâncă între sprâncene. Era stânjenit. Nu ştia dacă franceza medievală putea să le dea celor ce ascultaseră frumusețea înaltă a baladei.

— Iată un tâlhar de geniu rostit de un Principe… spuse încet Laski… un Principe, care deşi ne-a încântat cu balada unui stihuitor de geniu, ne-a tâlhărit, văduvindu-ne bucuria de a-i auzi vibrația lirei sale…

— V-am spus, doamnele mele şi poete drag, că Albert Laski e un tâlhar de vorbe. Ştie să le fure, ştie să le vândă…

Au râs… Au râs şi cleştarele ciocnite… S-au aprins lumânările, în sfeşnice aduse de valet. Frângându-şi mâinile, mototolind încurcate năframele brodate, Irina şi Catherina trebuiră să se smulgă din farmecul serii. Era târziu şi caleaşca lor trasă la scară. Îşi luară mai apoi rămas bun Laski care avea să meargă — spunea el — la un festin în palatul unui prieten. Mulțumind, cu plecăciuni recunoscătoare, tânărul poet cracowian îl însoți.

Petru se ridicase şi el, dar Iadwiga îl înfăşură într-o privire atât de rugătoare, încât Principele, care îndeobşte îşi asculta numai pornirile-i gândite, se opri încurcat, lăsându-i pe cei doi să plece.

Întorcându-se spre el, Iadwiga îi văzu privirea întrebătoare. Privirea acelor ochi calzi, dar hotărâţi, ce păreau să-i spună: Bine, dar acum Albert Laski va fi un povestitor… Iadwiga se apropie, îi luă mâna într-ale ei, înclinând capul spre umărul acoperit de buclele negre:

— Poate că mie ai să-mi spui una din poeziile atât de gelos tăinuite?…

În gând îi mai suna ultimul vers al baladei! *Mais ou sont les neiges d'antan?*… Şi un alt gând venea să-i spună că poate, mai târziu, după ani, când el nu va mai fi acolo, în timpul ei ci în altă măsură de timp, îi va mai vibra în auz şi-n inimă acel: *mais ou sont les neiges d'antan?*

*

În acel iulie, Sigismund August s-a stins. S-a stins dinastia Piaştilor, a Jagellonilor. S-a stins şi nădejdea principelui Petru să-i vină din această parte a lumii sprijin la turc să-şi capete tronul Valahiei. Vedea prin oglindire în mişcările marilor familii nobiliare polone târcoalele diplomaţiei Catherinei de Medicis ca Franţa să pună piciorul în ţara rămasă cu tronul liber prin moartea lui Sigismund. Lunile se scurgeau. Peste toate lucrările ascunse sau făţişe ale curţilor streine vânând regatul Poloniei, izbuti Catherina să-şi aducă în Wawel, asupra polonilor şi marelui ducat de Lituania, pe feciorul ei, Henric de Anjou, frate mai mic al lui Carol al IX-lea ce se afla pe tronul Franţei. Erau partide potrivnice. Dieta împărţită. Izbutiră francofilii. Se mişca printre aceştia palatinul Iaslowicki, întors din Istanbul, cu coada-ntre picioare. Nu-i era dat să fie Rex Poloniae. Palatinul se alătură grupării profranceze, în care se mişca şi Laski şi principele Petru. Catherina de Medicis nutrea planuri nebănuite de mulţi. Să aibă Polonia sub rege de spiţă franceză, să aibă voia de a veghea asupra Moldovei şi Valahiei, acestea plătind tributul sultanului. Domnii să fie aleşi şi numiţi de suzerana Poloniei care, fiind în bune legături cu turcii, aceştia nu s-ar fi împotrivit, mai ales că regele de casă francă era dorit şi chemat de partea cea mai puternică a Dietei Polone.

Petru nădăjduieşte din nou. Cum scrisese cândva Catherinei, nutrea credinţa că nu i s-a uitat numele şi avatarul vieţii sale. Îl aştepta pe Henric de Anjou. Henric sosi însoţit de o curte regală intimă, cu consilieri, cu mulţumire şi nemulţumire de a fi părăsit Franţa, a fi trecut la un tron nedorit. Aici, în Polonia, însă, era de capul lui, departe de tutela autoritarei Catherina, maică-sa. Îşi luase cu el noul uns rege leah un alai de soţi de petreceri şi abateri de la viaţa obişnuită a oamenilor, pe acei Joyeuse, Saint-Megrin, Maugiron, Quelus cu care se ţinea în hore bachice, dedându-se şi la practici atât din sfera unei mistici bigote şi fanteziste, cât şi altele de o rafinată sexualitate debordantă.

Făcură mulţi leahi mutre lungi. Se clătină şi Petru în părerile ce le nutrise privind alcătuirea unui principe de înaltă stirpe, a unei ţări de cultură. Toata ţesătura partizanilor unei Domnii din spiţă francă începu să se destrame uşor, ajutată de moliile lui Henric, el însuşi destructor al legendei ce-l adusese la Cracowia. Petru însă stătu în aceleaşi gânduri. Nu îndrăznea să se creadă înşelat în credinţe sau visuri. Henric, noul rege, auzind noian de laude despre Principele valah, îşi aminti că îi scrisese cândva Catherinei. Ştia că e un tânăr Principe cu duh şi ştiinţă mare de carte, dăruit cu sufletul Franţei şi, cunoscându-l, nu putea să nu fie câştigat atât de

adeverirea laudelor, de distincția înnăscută. Ascultându-l, înfățișând încercările și loviturile primite în lupta de a i se face dreptate, nu putea să nu-l agreeze și să nu-l lase să creadă că-l va sprijini. Dar noul rege își vedea de deprinderile extra crăiești. Nu lua seamă la ce visau alții, nu se pleca la intrigile interne, nici nu intra în uneltiri împotriva crailor vecini. Nu-i păsa ce se întâmpla în Bogdania cu Ion Vodă. Nu-i păsa de nimic decât să-și cheltuie din plin și oricum tinerețea cu tinerețea bezmetică a celor ce-l însoțiseră în aventura regală.

Petru se ținu deoparte, cu toate îndemnurile tagmei lustruite. Cum nu avea să-și cheltuie puterea gândirii și a trupului decât în ceasurile pe care i le smulgea Iadwiga Iaslowicki și dorința de a-și crește cunoașterea, cu încercările tăinuite de a-și turna gândurile în stihuri, înăbuși cât putu nerăbdarea să-și vadă împlinită marea dorință, apropierea de ziua când va fi Domn al Valahiei.

Descoperi printre francezii veniți cu Henric un om, o neașteptată și negândită bucurie pentru cel ce visa să lucreze cu cuvântul, cu jocul închipuirii. Într-una din zile, mergând Petru către *Collegium Maius* să cerceteze vechi texte despre trecutul Poloniei, văzu ieșind spre curtea dinlăuntru, coborând pe scara de onoare, tânărul traducător din Ariosto — Piotr Cohanowski, însoțit de un alt tânăr pe care îl bănui străin de cetate, poate chiar de Polonia…

— Ilustrissime Principe! izbucni cracowianul, înclinându-se adânc. Ce bucurie să vă întâlnesc… Doamne, ce zi binecuvântată, să vezi doi poeți într-o singură dimineață…

Cei doi se priviră. Străinul uitându-se la Petru cu o curiozitate măgulită, poate nu atât că auzise să fie numit Principe, nici că mai auzise să fie acest Principe un fiu al muzelor, cât impresionat de înfățișarea acestui Principe-poet… Petru cercetă chipul străinului. Avea fața luminoasă, surâzătoare. Ochii strecurau o privire blând-ironică. Gura cu buze cărnoase, răsfrânte, ar fi putut fi disprețuitoare, dar era mai mult poftitoare. Trebuia să fie de o lacomă senzualitate, gata să înghită mâncărurile ce-l ațâțau, să soarbă bucuros destul de multe cupe, dacă vinul se dovedea cu duh și sevă bună a pământului. Era îmbrăcat simplu, cu o haină largă din care ieșea un mare guler de cămașă, răsfrânt. Avea mai ales o frunte nespus de înaltă și frumoasă.

— Îngăduiți-mi, Excelență, să mă numesc. Mă cheamă Desportes: Philippe, pentru prieteni. Am 28 de ani și muzele încă nu m-au ucis alungându-mă din paradisul poeziei, ca Furiile pe Oreste. Se înclinase cuviincios. Petru îi întinse mâna: — Mă bucur să întâlnesc aici, la norduri, un poet născut în luminoasa Francie. — La Chartres, Excelență

— La Chartres… la Chartres, căuta Petru, părând să pipăie începutul unui poem.

— Este cetatea, orașul copilăriei mele. În râul Eure mi-am văzut întâi chipul și în oglinda ei visurile. Este orașul care ține *comme une pierre enchassee”* marea minune: Chartres, catedrala… Sanctuarul privilegiat al Fecioarei. Vitraliile ei deschid uriașe ferestre în ceruri apoteotice, Prințe! Și sunt atâtea figuri tăiate în piatră că ai alcătui o armată…

— De sfinți? făcu mirat și uluit cracowianul.

— Voi merge s-o văd când voi fi în Franța.

— O! să mergeți! Fără greș. Este un uriaș poem de piatră, de culoare și de taină.

Rămaseră câteva clipe privindu-se în tăcere. Fiecare își auzea gândul: „Cred că vom fi prieteni”…

*

Prietenia n-au apucat s-o întărească în Cracowia… Ştia că e poet al curţii lui Henric. Îi auzise versurile… îl cucerise uşurinţa cu care franţuzul cu o limbă fluidă, cu o uşurinţă neînţeleasă îşi făurise poemele pe care îl auzise spunându-i-le în desele lor întâlniri. Cea din urmă fu când Petru îl duse la palatul Iaslowicki. Iadwiga şi soţul ei îl plăcură pe bard. Spuseră că are farmecul unui poet monden. Era doar un bard al curţii spumoase, nepăsătoare, certată cu morala severă a episcopilor poloni care priveau strâmb, clătinând capetele dezaprobatoare, dar adoptau o mască de prefăcută supunere sau nepăsare…

În seara aceea, palatinul soţ îşi ceru iertare, avea o întâlnire cu anumite mărimi, în Wawel. Iadwiga nu-l întrebă mai mult. Se vedea că avea să rămână singură în braţele poeziei. Aşa spusese… Privindu-l pe conte plecând surâzător, franţuzul îşi spunea: „Il *fait la sourde oreille”* — rămâne de văzut în care braţe vrea să rămână palatina. Dar era convins unde înclina blonda, plinuţa polacă…

*

Rămaseră ei trei. Iadwiga ar fi înclinat să fie doi. Dar franţuzul era un oaspete pentru întâia oară în casa ei. Să-mi îndur soarta — îşi spunea, căutând să arate a gazdă bună. Nu avea însă oaspele nevoie de îmbiere la câte se aflau pe tablalele mari de argint şi nici bogăţia palatului nu-l puneau pe poetul curtean în admiraţie, pe el care venea de la splendorile curţilor franceze, cu toate că palatul Iaslowickilor nu era mai prejos decât palatele unor suverani… Petru simţi umoarea ascunsă a Iadwigei. Ca să nu-şi aşeze între ei, ca să nu-şi desfacă aripile cenuşii duhul plictisului, îi spuse franţuzului:

— Ce-aţi zice, admirabile bard — distinsul oaspe este un mare poet al Franciei, doamnă contesă, v-am mai amintit cândva. Ce-aţi zice, dacă v-am ruga să ne bucuraţi auzul şi sufletul cu stihurile domniei voastre?

— O, da, desigur, ar fi o încântare… se făcu Iadwiga ecoul lui.

— De ce nu am auzi ritmurile ilustrului Principe — nobilă doamnă?

— Principele este de o modestie bolnăvicioasă…

— Nu-i asta, dar întâi că nu ştiu pe de rost nici două strofe. Şi apoi, lira mea are corzi aşa de puţin încercate încât… Nu, să ne spună domnul Desportes… A fermecat şi auzul şi sufletul atâtor Domniţe ale Franciei.

— Ar fi o mare izbândă a mea să pot face la fel cu auzul şi sufletul onoratei noastre gazde.

El simţea adevărata stare şi dorinţă a Iadwigei dar trebuia să iasă din scenă onorabil… şi să lase câmp liber frumosului Principe. Dacă asta ar dori şi el… Dar de ce să nu dorească?! E bărbat tânăr, splendid. Oricât ar fi de virtuos, oricât ar fi cu duhul pe înaltele trepte, omul, trupul acesta, de carne, ţesut cu nervi şi inundat de sângele-n veşnic flux şi reflux…

— Sunt servitorul doamnei, — se înclină el — deci vă voi chinui auzul cu…

— „Villanella”! spuse Petru, surâzând…

— „Epigramme”! spuse subliniat, franţuzul cu un zâmbet mai smerit, aproape obsequios.

Petru zâmbi înclinând capul, rămânând în aşteptare. Nu cunoştea versurile. De fapt nu cunoştea decât puţine versuri auzite din gura poetului de curte al lui Henric de Valois, dar îi plăceau; chiar mult. Îl admira. Iadwiga îi privea neprinzând sensul, taina surâsurilor. Era o femeie destul de lustruită, cunoscând franceza şi pe unii din poeţii acelui ev. De acest Desportes nu auzise.

— *Notez chers auditeurs que je ne tousse point, comme le font maintes gens avant de commencer. Mais je m'eclaire vollontairement la voix avec un peu de vin…* Bău şi înălţând capul, începu:

Je t'apporte, o sommeil, du vin de quatre annees
Du lait, des pavots noirs aux tetes couronnees;
Veuille tes ailerons en ce lieu deployer,
Tant qu'Alison, la vieille accroupie au foyer,
Qui d'un pouce retors et d'une dent mouillee,
Sa quenouille chargee a quasi depouillee,
Laisse choir le fuseau, cesse de babiller,
Et de toute la nuit ne se puisse eveiller;
Afin qu'ă mon plaisir fembrasse ma rebelle,
Uamoureuse Isabeau qui soupire aupres d'ele.

Bătură din palme. Philippe Desportes se înclină cu o modestie teatrală. De fapt tot ce făcea era un joc.

— Foarte frumos tablou medieval, de dragoste, domnule. De ce aţi ales tocmai acest poem scurt… Deşi e clar, nu-l prea înţeleg. Are vreun tâlc?

— Da, nobilă doamnă, tâlcul este că bătrâna Alison nu e altul decât sclavul domniei voastre, acest Philippe, care la anii lui de tânără bătrâneţe, după ce-şi simte pleoapele grele, mai are şi spectrul datoriei. Mă tem ca regele Henric să nu aibă nevoie de mine, chiar atunci când eu n-am nevoie de el.

— Atunci nu rămân în scenă decât nenumitul şi Isabeau.

— *C'est ă loisirs, madame la comtesse.*

Râseră toţi, Iadwiga puţin cam galben. Principele cam încurcat. În sfârşit franţuzul plecă.

— Nu-mi place poetul tău, Principe. Dar are totuşi, dacă nu bun simţ, intuiţie. Ştie când nu mai e dorit.

Petru ar fi vrut să o ia pe urmele franţuzului. Îi sărută mâna, dar Iadwiga îl trase uşor, conducându-l de-a lungul marii săli a palatului spre iatacuri mai tăinuite.

*

Zadarnice au fost toate frământările şi ţesăturile diplomaţiei Catherinei de Medicis. Abilu-i colaborator Jean de Monluc duse planurile ei până la un prag. Ducele de Anjou, Henric, nu voise tronul Poloniei, fiind ancorat în pasiunea pentru Marie de Cleves, principesă de Conde, pe care-o voia soaţă după ce-i fusese amantă, Carol al IX-lea, sângerosul ftizic şi rebel voinţei mamei sale Catherina, cel de al treilea fiu, Frangois, d'Alegon nevrând să se căsătorească cu Elisabeta a Angliei: toate dejucau planurile, reţeaua întinsă de regina mamă spre a câştiga în îndepărtatul orient alianţa pe care nimeni în afara ei n-o vedea în rosturile orbitei Franţei privind imperiul, împlinite cu alianţa Turciei.

Fiul preferat al Catherinei, ducele de Anjou îi punea prag în calea visurilor ei de stăpânire a frânelor politicei favorabile Franţei. Al patrulea război religios se încheiase prin tratatul de la La Rochele în 24 iunie 1573. Dar înlăuntru, Franţa, peste starea politică era încercată de plăgile biblice: epidemii, lipsuri, scumpirea mereu crescândă a tuturor mărfurilor, mizeria lovind tot poporul muncitor, peste toată harta regatului Franţei.

Şi iată că după o cumplită agonie, la 30 mai 1574, Charles IX se stinge. Catherina rămâne singură la cârma statului. Iubitul ei fiu, cel mai iubit, acum rege al Poloniei,

primeşte o înflăcărată chemare să se întoarcă în Franța. Lucru pe care el îl va regreta mai târziu. În acele clipe de răspântie şi într-o criză de iubire maternă, Catherina dărâmă întreaga țesătură pentru care luptase. Îl vrea acasă. Are simțământul că a împăcat racilele deosebirii de credință, pacificând Franța. Nimeni în Polonia nu avea habar de întorcearea destinelor. Singurul care după intimii regelui, aflase că Henric îşi pregăteşte plecarea tainică, era Philippe Desportes. Bardul de curte căutându-l pe Principele Petru în una din diminețile mijlocului lui iunie, se arătă nespus de tulburat, cuprins de un neoprit neastâmpăr. Petru prinse deosebita stare a franțuzului:

— Ce se întâmplă cu Domnia-Ta, monsieur Philippe? S-ar zice că eşti în una din stările preîntâmpinătoare unei noi căutări sau împliniri a unui nou vis închegat în stihuri.

— Da, Principe, sunt în preajma unui, sau mai bine zis a unei mari bucurii. Orice s-ar întâmpla, să ştie Înălțimea-Voastră că Philippe Desportes vă rămâne prieten devotat, cu voia Înălțimii-Voastre… Cât despre versuri v-aş citi ultimele pe care le-am aşternut pe hârtie, azi noapte.

— Azi noapte?… Bucuros să vă ascult.

Înainte să despăturească hârtia, Desportes îl privi cercetător.

— Ce se întâmplă? Parcă ați voi şi n-ați prea voi să citiți?

— Ba ard de nerăbdare, dar… dar aş ruga pe Înălțimea-Voastră să nu spună nici cui, nici unde că am scris ce vă voi citi.

— De bună seamă, dacă asta vă e dorința.

După ce-l mai privi încă o dată, cerându-şi parcă o mută iertare, citi:

„Adieu, Pologne, adieu, plaines desertes,
Toujours de neiges et de glaces couvertes,
Adieu, pays, d'un eternel adieu!
Ton air, tes moeurs m'ont si fort su deplaire,
Qu'il faudra bien que tout me soit contraire,
Si jamais plus je rentourne en ce lieu. “

Petru ascultă cele opt strofe ce urmară, cu un simțământ amestecat de mirare şi turbure presimțire. Când isprăvi, Desportes, puțin aprins la chip, părea a-i ocoli privirea, tot împăturind şi despăturind manuscrisul.

— Foarte puternică pornire, dar cred că n-ar fi pe gustul polonilor. Credeți că ăsta-i tabloul adevărat al acestui pământ şi acestor oameni? Nu ştiu, poate că aşa vi se arată domniei voastre. Nu ştiu… dar de ce „Adio Poloniei? “ Vreți s-o părăsiți?

— O, nu, Excelență, este, cred, numai o intimă pornire. N-am vrut cu tot sufletul să viu aici, dar am urmat voința regală… Şi… Abia acum, francezul îşi dădu seama că poate se lăsase pradă plăcerii de a-şi spune cuiva noul poem, că făcuse o greşeală…

— Aş ruga pe Înălțimea-Voastră să şteargă din memorie această zbârlire poetică, fiindcă…

— Nici o grijă… Eu am un burete care şterge, face ca ceea ce-mi rămâne înscris pe veci, să nu lase altora decât tabla goală. Nici o grijă… Însă îl prinse o îngrijorare pe el. Petru se întreba, nu ce-l făcuse pe poetul curtean să-i citească, ci să scrie filipica ce-o auzise. — E ceva în acest „Adio Poloniei”. Îi fulgeră în acelaşi timp tâlcul acestui cântec de rupere, de desprindere şi bucuria aproape sălbatecă… cu toate că versul din urmă al ultimei strofe îl lăsa clătinat: — *„Bien que mon coeur soit brulant de la voir”.*

*

Se despărţi de franţuz, care nu-şi găsea liniştea, temându-se că greşise citindu-i Principelui. Cu cât treceau ceasurile, lui Petru îi creştea îngrijorarea. Simţea că este timpul unei cotituri. Îl mai întâlni pe Desportes în după-amiaza lui 18 iunie. Bardul părea întors la firea-i jovială. Îi povesti unele întâmplări galante de la curtea Wawelului însă Petru îşi urmărea gândurile ascultându-l. Seara trecură pe la Iaslowicki. Palatinul şi Iadwiga îi părură fireşti, urmându-şi, ea, firul crescând al pasiunii ce-o credea ascunsă, dar care străbătuse, mobilând curiozitatea multor nobili. Poate chiar palatinul soţ se prefăcea neştiutor. Îşi vedea de nepărăsitele planuri de mărire şi de creşterea marii sale avuţii.

*

Noaptea, Petru nu se odihni. Rumegă mereu faptele, cât le încercase desluşirea. Adormi spre zori. Îl străbătu un vis chinuitor: O ceată de călăreţi urmau o caleaşcă având roţile înfăşurate cu paie, în legături iscusite, să nu trezească ecoul pe uliţele Cracowiei. Nu desluşea chipurile călăreţilor. Caleaşca avea perdele trase la ochiurile ferestruicilor. În urma micului convoi, un călăreţ înveştmântat ca un histrion, în caraghioase vestimente violete, ca un cardinal de bâlci, călărind un asin alb, bardul de curte, ţinea în faţa ochilor un sul de hârtie, lung, de pe care citea. Vocea, cu un tremurat de tristeţe caraghioasă, mai mult o gâlgâire comică a glasului vrând să pară îndurerat, declamă… „Adio Polonie!! “ Se auzea doar atât: „Adio Polonie! “ Vorbele se despărţeau, dar se legau totuşi între ele, « ca auitul aramei clopotelor, sau întoarcerile ecoului: A: a: a: di — o — o — o! Po — o — lo — ni — e — e — e!

Dar această clamare nu trezea nici un suflet în marele somn al cetăţii. Îl auzea numai somnul lui, el care era numai spirit în trupul culcat în moartea somnului: Aşa vedea înaintând la nesfârşit pe golul platoului Jurasic, trupa de călăreţi nescăzută în tiparele lor omeneşti, iar în urmă-le histrionul violet vocalizând în bolţile nevăzutului, straniul rămas bun de neomenească alcătuire…

Apoi, venind împotriva călăreţilor ce se depărtau de platou rămânând cum plecaseră fără să se micşoreze, topindu-se în depărtări, veni un alt călăreţ cu aprigă înfăţişare. Se apropia mereu. Trecu prin fiinţa celor ce se duceau spre zări, crescu, crescu, acoperind tot spaţiul. Se arătă să fie călăreţul, Bathory, Ştefan Bathory, cu capul lui hirsut înfipt între umeri, fără gât parcă. În mână înălţând o lance uriaşă. Nu văzuse nicicând această străveche armă, dar ştia fără să ştie că e lancea Sfântului Mauriciu, pe care împăratul Otton al III-lea i-o dăruise lui Boleslav cel viteaz când se întâlniră la Gniezno în anul una mie… „Ce caută lancea Sfântului Mauriciu în mâna lui Bathory, uzurpator de domnii, sprijin al uzurpatorilor de domnii”?… Bathory rămânea în depărtare dar lancea din mâna lui se apropia, ţintea în pieptul celui adormit, în locul spectrului ce ţintea cu lancea, Petru văzu că era Alexandru, ruda lui: „dar parcă Oaie Seacă era mort! “ Toate se amestecau… Un du-te vino de închipuiri ce se încâlceau, numai lancea se apropia ameninţătoare, uriaşă. Când lovi, Petru se trezi în aşternutul frământat şi perina udă. Îşi reveni cu greu, aproape înăbuşit. Se ridică în capul oaselor. Privi în jur. Ascultă. Peste Cracowia se dilatau şi se strângeau bătăile aramei în înaltele turle ale bisericilor.

Erau zorii de 19 iunie 1574. Răvăşit, obosit de noaptea cu somn chinuit, Petru stătea în faţa ferestrei, privind în largul marii porţi spre Sukienice, spre Hala cu pânzeturi. Îl mai apăsa încă amintirea visului de peste noapte. De când se ştia, întâmplările ieşite din firea lucrurilor îl urmau în imperiul nopţii cu împletiri din viaţă

şi supra viață, cu înfățișări şi tâlcuri neînțelese sau mergând spre anume dezlegări ciudate.

Cineva străbătea piața îndreptându-se către clădirea în care el se afla. Apropiindu-se omul, crezu că e tânărul Cohanovski, tălmăcitor din Ariosto. Poate că nu spre el se îndrepta. Nu prea-i era la-ndemână să stea de vorbă cu nimeni azi. Dar când auzi bătăi în uşă, îşi reveni, căutând să nu lase ca tânărul să-i simtă starea sufletească. Nu avea nevoie de duhovnic, fie el şi fără rasă. Când tânărul intră, Petru îi citi pe față o îngrijorare care nu părea să fie iscată de un fapt obişnuit. Rămăsese câteva clipe în cadrul uşii închise fără să închege o vorbă, un sunet. Apoi, ca în vis vorbi descleştându-şi gura cu o mişcare de cleşte urias:

— Excelență! Ați aflat?

— Ce să aflu? Ce-i de aflat?...

— Polonia nu mai are rege.

— Cum?

— Henric şi toată suita au părăsit Wawelul... şi..

— Şi Cracowia, au plecat peste platoul Jurasic... merg şi acum...

— Acum... au trecut şi hotarul... Cracowia nu e departe... Au mers noaptea întreagă!... Dar de unde ştiți, Excelență? Abia acum, de-o jumătate de ceas s-a băgat de seamă. Cohanovski îl privea cu ochi mari pe Principe, neînțelegând dacă nu-şi bate joc de el.

— Nu ştiu nimic. Îmi închipui.

— Vă închipuiți, Excelență?

— Ce te-a făcut să vii la mine?

— Nu ştiu, Excelență... Ceva neînțeles mi-a îndreptat paşii aici. Cui să-i spun? Ştiam că regele Henric vă prețuieşte. Domnul Desportes mi-a spus că regele vă doreşte tot binele şi că veți avea sprijinul său august.

— August a murit. Henric a fugit. Sigismund şi Henric, pentru mine tot o moarte. Mă urmăresc furiile ca pe eroii antici.

Tăcu. Îşi dădu seama că nu avea nici o noimă să-şi deschidă plăgile inimii față de acest tânăr... Îşi alcătui o față nepăsătoare.

— Hai, poete! Să ieşim, să rătăcim prin cetate ca oamenii fără nici un țel.

*

În cetate era o forfotă ca de sărbători. Dar o sărbătoare zăpăcită, stranie. Clopotele sunau dar metalul nu vestea un timp anume de slujbe. Grupuri de cetățeni se adunau, vorbeau, clătinau frunțile, făceau semne ca în pantomime, apoi se despărțeau şi îşi vedeau de treburi sau de drum. Spre Wawel se îndreptau caleşti sau călăreți. Aproape de scări, un om mărunt veni spre ei făcând semne să fie văzut. Era palatinul Iaslowicki. Îşi compusese un chip ce voia să arate uluire, disperare, dar masca nu era bună. Sub masca închipuită tremurau un soi de unde de veselie...

— Ați văzut, Principe? Am luptat pentru un principe luminat care credeam să ne dea un rege bun... Dacă Jagellonii s-au stins, dacă de tronul Poloniei fug toți...

— Unii nu fug, ci numai mor.

— Da, dar şi fuga-i o moarte.

— Asta aşa e...

— Atunci? la ce-a folosit votul nostru, renunțările noastre? Petru înțelese ale cui renunțări. Îi venea să spună palatinului:

— Excelența Voastră n-a renunțat. Nu ai fost dorit. Dar tăcu.

— Se pare că unii se gândesc, pe loc, la Maximilian. Alţii la Bathory… aşa cum i-am auzit, cum am prins din zbor.

— Oricine va fi ales, tot una. Pentru mine…

— Ce anume, Excelenţă?

— Pe mine m-a prins dorul de larga lume!

*

Petru nu mai putea rămâne mult în Polonia. Bathory, ales rigă, s-ar fi aflat în primejdie din partea acestuia, care, prieten fiind lui Alexandru Oaie Seacă, îl împingea pe acesta să-l întemniţeze, sau să-l dea pe mâna duşmanului ce sta pe tronul părintelui său Pătraşcu cel Bun. Se gândi încotro s-o ia, prelungindu-şi pribegia. Află că împăratul Maximilian ridică oaste în Germania, să năboiască asupra pământului polac, să-l alunge pe Ştefan Bathory care luase o domnie ce i se cuvenea lui, Împărat al Germaniei, ales de Dieta poloneză, fiindcă principele transilvan făcuse uzurpare de drepturi, venind înainte-i cu oaste, răpindu-i tronul polonez. Bănuia că Maximilian, având furia împotriva uzurpatorului, va primi cu bucurie un Principe năpăstuit şi el de Bathory.

Se gătea să se strecoare sub umbra unei nopţi, din Cracowia. Dar era un prag de trecut. Cum o să primească vestea contesa Iaslowicki? Să fugă, să dispară fără s-o înştiinţeze? Nu putea.

Simţea că ar fi rănit-o de moarte. Îi era dăruită cu trup şi suflet. El nu călcase niciodată darurile ce i le făcuse viaţa, cu nepăsarea sălbatecă. O iubise oare? îi spusese blonda polacă deseori că e închis ca un sipet. Era dornică să-l audă destăinuindu-i dragostea. Dar el rămânea sipet închis. Chiar pătimaşii, adevăraţii îndrăgostiţi arată stângăcie. Aşa-l crezuse. El a rămas sipet închis. Se temea să jure strâmb. Cu sufletul el nu vroia trădare. Se temea să nu fi rămas lângă ea nădăjduind să urce prin ea şi tagma ei, la sprijin spre împlinirea visului său, scaunul valah. Putinţa de a înfăptui şi făptuind acolo să se împlinească. Ştia că palatinul conte era lipsă din Cracowia de o vreme, cu treburi de stat în Lituania. Se hotărî să meargă la palatul Iaslowickilor. Merse. Fu o seară, o noapte de dulce chin, de lacrimi, de jurăminte, a neuitare. Era mâhnit că trebuie să lase o rană deschisă. Dar ştia că rănile îşi găsesc mai curând sau mai târziu alinare. Îşi aminti de fratele Pătraşcu şi de Hrisafina… O, dar rănile trupului se mai vindecă, oblojite, spălate, cu rănile sufletului e altceva. Uneori nu le spală toată roua anilor. Uneori… Deie Domnul ca blonda contesă să-şi afle mai grabnică alinare… O să şi-o afle. Focul neaţâţat scade…

Se călători. Maximilian îl primi cinstindu-l ca pe un prinţ mai ales dându-şi seama de darurile cu care firea şi osârdia de strălucire le dovedea. Îi făgădui reazăm să-şi câştige tronul strămoşesc. Vieţui nelipsindu-i cele trebuitoare rangului său. Dar împăratul germanic, rege al Boemiei şi Ungariei, ginere al lui Carol Quintul, luând parte la luptele împotriva Franţei şi a protestanţilor şi mai ales la războiul împotriva turcilor, plătindu-le tribut, hărţuit cu toată slava sa de împărat al germanilor, răposă, spre durerea lui Petru, care nădăjduia şi de la Maximilian, cum nădăjduise la sprijinul lui Sigismund. Urmaşul lui Maximilian, Rudolf, fiul împăratului, nici nu luă în seamă pribeagul, mai ales retezându-i orice stipendiu.

Se alese din anul ce-l petrecuse la curtea imperială cu o adâncire a limbii germane, cu îmbogăţirea cunoştinţelor şi cu prietenia ce i-o arătă legatul papal la curtea imperială, cardinalul Morone…

Se întreba unde să se îndrepte? Spre răsărit nu vedea să-i surâdă soarta. Către apus? Unde? Trăise în lumina Renaşterii, cunoştea italiana. Se hotărî. Va străbate Italia către Malta, să-şi pună braț şi spadă în rândul cavalerilor ce luptau împotriva Semilunii. Aceşti băutori de aur şi sânge creştin, îl siliseră în surghiun. Din voia lor rătăcea, în vreme ce în Valahia domnea acum Mihnea, fiul lui Oaie Seacă răposat cu un an în urmă…

Îi mureau duşmanii dar şi susținătorii. Cumplit joc de şah jucau mâinile nevăzute ce-i puneau la sorți anii, tinerețea, viața poate…

*

La Genova, ajunse în mare nevoie. În hanul de teapă proastă închidea ochii pentru somn bântuit de vise răsucite, trezindu-se în zori mai abătut, dacă mişcările din lumea somnului îl amăgiseră cu jinduitele prefaceri ale vieții sale. Hangiul, slujitorii, străinii în trecere, locuind ca şi el în han, îl cercetau îndelung. Nu-i cunoştea nimeni hramul ce-l purta, nici obârşia, nici numele. Lăsa să se bănuie, sau să se creadă a fi un gentilom bătând căile Genovei cu rosturi numai de el ştiute. Era îmbrăcat cu îngrijire însă fără nici o osebire de oamenii obişnuiți. Dar privirile îl urmăreau întrebătoare pe acest om de aleasă ținută, mai mult înalt decât de statură obişnuită, purtând bustul şi capul cu o mândrie necăutată, cu lungile-i plete ondulate căzându-i pe umeri. Privirea ochilor frumos tăiați în migdală, mari, albaştri, nu fugeau cu dispreț în lături, nici se opreau cu îngăduință asupra celor ce-i veneau împotrivă sau se aflau în sala de mese a hanului. Mai ales întârziau asupră-i privirile femeilor, fie călătoare, locuind ca şi el în trecere, ori slujnicele tinere ce se foiau roşindu-se în preajmă-i, se auzeau strigate de glasul hangiului şi trezindu-se din zăpăceala gândurilor, grăbind, se loveau de lucruri, gata să răstoarne tăvile cu mâncare şi băutură.

În acea dimineață, părăsind hanul i se încrucişară paşii cu ai unui bărbat între două vârste, îmbrăcat destul de bogat cu robă largă până la încălțări, în poale, cu mâneci largi şi beretă. Roba era de culoare vişinie armonizându-se cu chipul jovial, trandafiriu. Privindu-l cu interes, străinul îi surâse încercând o uşoară înclinare a capului, ca şi cum s-ar fi temut ca binețele să nu-i fie răsplătite cu o privre aspră, a marțialului personagiu.

Petru se pierdu pe ulița ce cotea coborând ca toate celelalte, pantele colinelor joase, uliți strâmte mărginite cu case înalte, ducând spre portul unde se vedea legănată pădurea de catarge. De la această coastă a Liguriei nădăjduia să pornească pe vreo navă către Malta.

A doua zi, la vremea prânzului, ca din întâmplare, la o masă în apropierea uşii, străinul se afla sorbindu-şi liniştit vinul din pocal. Îl urmărise toată vremea imaginea bărbatului străin. Era sigur că nu era nici genovez nici din alt pământ al peninsulei. Nu putea să-l aşeze potrivit în vreo parte a lumii. Îi apăruse ca un cavaler străin, mai mult o ființă de înfățişare regală, ducând după ea o întreagă taină. Cum se întâmplă uneori cu oamenii curioşi, înfierbântați uşor de închipuiri şi poveşti din lumea largă, fu atras către hanul în care nădăjduia să-l mai găsească. Cum în sala de mese a hanului nu se mai aflau locuri, singura masă la care s-ar fi putut aşeza, unde hangiul îl îmbia, era a străinului pe care-l încrucişase cu o zi înainte în fața hanului. Ar fi vrut să se depărteze. Străinul însă, înclinându-se, îi arătă scaunul din față-i:

— Dacă nobilul cavaler nu are nimic împotrivă să fie soț de masă unui burghez genovez?…

Petru rămase câteva clipe pendulând interior între da şi nu. Apoi se apropie privind drept în ochii străinului.

— Mulţumesc domniei voastre, dar n-aş vrea să vă turbur liniştea şi gândurile.

— Gândurile mele se risipesc şi se adună uşor, Excelenţă!

— Nu sunt o excelenţă — răspunse încet, rece, Principele, aşezându-se, rămânând închis în el, cu privirea asupra lemnului întunecat al mesei pe care pendula o rază de soare scăpată prin unul din ochiurile plumbuite în formă de fagure ale ferestrei. Aşteptă să i se aducă hrana şi vinul. Mânca tăcut, fără grabă, fără poftă parcă, urmărindu-şi gândurile. Auzi că străinul îi vorbeşte.

— Poate nu mi-o luaţi în nume de rău, dar nu sunteţi de pe la noi?

— Nu.

Străinul nu se descurajă. Sorbi uşor din pocal vinul de Samos şi îndrăzni:

— Poate din Franţa?

— Nu.

— Aşa e. După vestminte nu s-ar părea... Aşa vestminte am văzut mai mult la nobilii poloni sau maghiari... Ştiţi, în Italia, în cetăţile noastre vin des de prin acele ţări... la studii, sau pentru negoţ. Îşi dădea seama că Petru nici nu-l ascultă anume şi nici nu o nimerise, fiind vestmintele Principelui departe de tăietura şi bogăţia unui costum de nobil... — Dar eu am călătorit în acea parte! M-au dus treburile şi prin Bogdania, veneam din Polonia. Am trecut şi prin Valahia. Eram atunci foarte tânăr. Eram emisar al ordinului Carmeliţilor din Genova, cu însărcinări... Dar se opri. Băgă de seamă că vorbind de acele ţări pe unde umblase, la pomenirea Valahiei, cel din faţă-i ridicase uşor fruntea, rămânând gânditor... E ceva, bănui genovezul. Urmă: Nu aveam nici douăzeci şi cinci de primăveri atunci. Mult mi-au plăcut acele locuri... şi oamenii; dar după cât mi-aduc aminte, nu era duh liniştit în acea ţară frumoasă... Era Principe regnant un fost cioban, sau cam aşa ceva... Tocmai cursese sânge de nobili ai pământului tăiaţi de acel cioban... Să mă ierţi, foarte sălbatic Principe, spuneau oamenii şi faptele. De altfel şi pe meleagurile noastre oamenii mor ades cu sau fără vină anume.

Petru nu-l mai auzea. Îl duceau gândurile înapoi, acolo unde-şi lăsase umbra copilăriei şi morţii...

— Mi se arată că v-aş fi întristat cumva, cu vorbăria mea. Petru clătină uşor din cap.

— Nu, domnule...

— Paolo Battista del Connio e numele meu.

— Cunosc şi eu acele locuri de care aţi vorbit... Le cunosc...

— Aş fi bucuros să nu mă bănuiţi... — căuta cum să-i spună... dar, negăsind o formulă, urmă:

— Aş fi fericit să mă socotiţi un om înclinat să vă fie de folos. Îmi aduc aminte ce greu mi-a fost *şi* mie umblând prin străine ţări, fără să cunosc pe nimeni, căutând un suflet nobil cu care să-mi împărtăşesc gândurile.

Ce poate urmări acest om? Ce poate nădăjdui din parte-mi? îşi spunea Petru în sine. Arată a om de treabă... Poate-i un vorbăreţ ce nu află linişte dacă nu stă de vorbă cu oamenii ce-i întâlneşte. E un suflet deschis, după cât pare. Totuşi, urma să tacă, sau să îngâne cuvinte clătinate.

— Ştiţi, noi genovezii, suntem firi mai aşezate decât veneţienii... — adăugă del Connio. O să credeţi că-s vorbe de fanfaron fanatic, dar pentru noi, prietenia e lege sfântă. O, Doamne, nu-mi îngădui să mă socotiţi prieten. Ar fi o prea mare cinste pentru mine...

— De ce?

— Fiindcă, bănuiesc în Domnia-Voastră o ființă aleasă, peste alcătuirea mulțimii… Şi poate că e prea îndrăzneață curiozitatea mea, dar nu m-am putut stăpâni…

— Nu, de ce? Sunteți prea bun să vă intereseze persoana mea.

— O, e firesc să te apleci asupra destinelor omeneşti. Ştiți, privindu-vă, cred să nu mă înşel, cred că oameni cu o alcătuire ca a dumneavoastră, cu asemenea înfățişare nobilă, au a urma şi împlini un destin deosebit…

Cum Petru tăcea privindu-l cu o umbră de îndoială încă, străinul care-şi zisese Paolo Battista del Connio, urmă:

— Aş vrea să vă fac mai uşoară trecerea prin cetatea noastră. Ce mă îndeamnă? Pură simpatie. Se întâmplă între oameni de inimă. Dacă-mi e îngăduit…

După câteva clipe de tăcere, în care timp o slujnică tânără şi îmbujorată strânse de pe masă, fâstâcindu-se când Petru ridică privirea spre ea, del Connio urmă:

— Dacă nu e cu supărare, mai rămâneți în Genova?

— Nu. Aştept o corabie care să mă lase la Malta.

— La Malta? Iar o să mă socotiți un curios bătrân…

— Mai întâi, Domnia-Voastră nu e ce se cheamă un om bătrân. Apoi şi Malta e un pământ al lui Dumnezeu.

— Da, mai ales că acolo se pregătesc brațe şi săbii să apere alte pământuri ale Domnului.

— Asta voi încerca şi eu…

— Da, e foarte nobil elanul ce vă îndeamnă, dar…

— Dar ce? — făcu într-un fel sâcâit Petru.

— Cred că ființe ca Domnia-Voastră sunt demne de alt destin. Lumina ce o văd pe fruntea ce o privesc, vine de sus… Cred că ar trebui să tindeți la treapta care vi se cuvine.

— De unde ştiți ce mi se cuvine? De unde ştiți de unde vin, ce a însemnat şi ce-o să însemne viața mea?

— Eu am un suflet păcătos şi nişte simțuri care mă fac să văd în oameni… Eu cred că ar fi mai bine să rămâneți aici, ca între prieteni…

— Şi ce pot aştepta eu de la nişte prieteni întâmplători? Ce pot eu însemna pentru aceşti prieteni ce nu-i speram?

— Ce poate aştepta un om de la oameni? înțelegere… Nu-şi dădu seama cum, câştigat de felul deschis al genovezului, sau obosit să mai joace tainicu-i rol, Petru, încet, încet alunecă pe panta destăinuirilor. Îi povesti lui del Connio întâmplările vieții, nedreptățile soartei şi ale oamenilor. Del Connio nu arătă uluire ci, cu o duhovnicească lumină în priviri îl asculta. Când Petru tăcu, del Connio îi vorbi înflăcărat:

— Inima mi-a spus-o, ilustre Principe. Nu se putea, nu se putea un asemenea înveliş să nu îmbrace un ales. Rog pe Înălțimea-Voastră să simtă în mine un prieten. Am oameni de seamă şi cu trecere în ordinul Carmeliților. Vă voi ruga să îngăduiți să-i vorbesc despre toate unui mare suflet, unui patrician genovez din ordinul Carmeliților, Fra Lorenzo Parizola… Dar nu la Malta, Excelența-Voastră. Nu la Malta!

*

Paolo Battista del Connio îl duse la Fra Lorenzo Parizola care-l ascultă, se întrecu în mlădierea purtării aşa ca să nu-l jignească prin o prea mare familiaritate. Cu căldură îi desemnă toată harta posibilităților. Îi spuse că averea lui stă la voia Principelui.

— Vom ajunge în fața Sanctității-Sale Papa Grigorie… Asta e sigur, Excelență. Este datoria noastră să ajutăm pe cei încercați de soartă, pe principii creştini năpăstuiți de urgia Islamului. Problemele orientale nu pot lăsa nepăsătoare această parte a lumii. Trebuie să mergeți la Roma, Principe, trebuie, e o datorie a Excelenței-Voastre să luptați, să vă întoarceți la tronul părintesc, să apărați poporul şi credința.

Turburat, înaripat, Petru vedea deschizându-i-se zările ce păreau să i se păstreze încenuşate vederii. Rămase în Genova. Îşi făcu noi prieteni. Aflase de la Fra Lorenzo Parizola că la Roma se înapoiase din Viena cardinalul Morone. Rămase oaspetele lui Fra Parizola, în locuința acestuia, în mânăstirea Carmini.

Nu află mulți artişti şi oameni de mare cunoaştere a poeziei şi artelor. Aoest oraş, port deschis la Marea Ligurică, sub dominația hispanică, sub amiralul Doria căpătase o constituție aristocratică făuritoare a unei republici negustoreşti. Îşi făcu însă prieteni de nădejde, decişi să-l ajute cu sfatul şi fapta. Mari negustori, printre care domnul Benedetto Sivori şi alți patroni de mari case de comerț sau bănci. Erau dispuşi să-l susțină, să-l stipendieze, văzând deschise în calea acestui superb Principe o încrengătură de relații şi că izbutind să se întoarcă la Domnie, în țara sa, nu va fi un capital investit în vânt.

Lui Petru i se deschiseră aripi încrezătoare pentru zbor, spre înalt. Încă nu larg. Le încerca născutele aripi. După câteva luni, cu siguranța unor sume, cu scrisori de la Fra Lorenzo Parizola către Morone şi alți cardinali, pornea pe drumul Romei să îngenuncheze la tronul papal.

*

Prin cardinalul Morone, care-l primi cu prietenia legată în Viena, Petru intră în lumea Vaticanului. Cardinalii Comendone, Galli, d'Este, Bolognetti şi atâția alții îi arătară o caldă prețuire, dovedindu-l pe acest valah rupt din înalta alcătuire a principilor cărturari cum chiar în lumea Renaşterii nu se aflau mulți. Precum în Rhodos, în anii tineri, călugărul învățat ce-i ajutase să-şi împlinească ființa spirituală, îi deschisese o fereastră spre religia apostolică romană, cardinalul Nossio, polonezul se bucură să-i desăvârşească cunoaşterea întru acestea. Papa Grigorie nu putu să-l primească de îndată, dar prin cardinalii ce-l observau şi prin Nossio, auzi lucruri atât de plăcute despre acest principe din Răsărit, îi fusese zugrăvit cu atare culori, încât soarta lui începu să se îndrepte spre o lumină făgăduitoare. Grigorie a hotărât să i se dea mijloace de trai la Roma, în virtutea rangului şi lăudatei alcătuiri de spirit şi înfățişare a Principelui năpăstuit de Semilună.

Petru era în Vatican o figură cunoscută acum. Sufletu-i cucerit de sacra Romă, se înălța cu fiece nouă descoperire a miracolului artistic şi al impunătoarei, marțialei case a lui Petru Pescarul pe culmile simțirii şi adâncirii ființei sale… Asta îi ajuta mult în lucrarea pe care o încerca Nossio, asupra spiritului şi atragerii sale în sfera disciplinei, dogmelor religiei apostolice. Era uluit cardinalul şi o mărturisea tuturor celorlalți cardinali ce-l ştiau, uşurința nu numai a pătrunderii ştiinței doctrinelor, dar şi frumusețea cu care mânuia dialectul toscan.

*

Într-una din zile, pe când se afla, pentru a câta oară? se întreba, în fața „Judecății de Apoi", cardinalul Morone, căruia i se spusese că Principele ar fi fost văzut rătăcind prin labirintul uriaşului lăcaş, îl află împietrit, în picioare, în Capela Sixtină. Îl observă mult, neîndrăznind să-l turbure. Într-un timp nu izbuti să-şi înăbuşe un icnet de tuse.

Principele tresări. Nu se întoarse. Nu ştia cine poate fi, dar auzi că un glas cunoscut îi spune:

— Ilustre Principe! Să-mi îngăduiți să vă vestesc, că înaintea „Judecății”, trebuie să treceți prin „Purgatoriu”...

Atunci se întoarse. Morone îi întâlni privirile albastre întoarse din culorile michelangioleştilor viziuni. Petru se îndreptă către cardinal înclinându-se, încă neînțelegând spusele ticluite ale lui Morone.

— Sanctitatea-Sa Grigorie al XlII-lea vă primeşte în dimineața aceasta. Ați fost căutat pretutindeni. La locuința Excelenței-Voastre, pe unde se ştia că s-ar putea să fiți găsit. Am avut eu bucuria de a vă vesti. E timpul să vă conduc. Sfântul Părinte se află în cabinetul său de lucru. Să mergem.

Principele îl urmă pe cardinal prin meandrele ce duceau spre nord către apartamentele private ale Papei. Morone îl lăsă în grija cardinalului Galli, secretarul de stat al Vaticanului, să-l ducă la Sanctitatea-Sa. Îi şopti în drum ceremonialul ce trebuia urmat.

Dar ceremonialul începu, sub privirea secretarului de stat, să-şi schimbe tipicul. Aflați unul în fața celuilalt, se priviră un timp fără un cuvânt...

Papa: E înger sau demon, chipul ăsta coborât de pe una din pânzele lui Rafael?

Petru: Când să-l mai fi văzut? Nu-i unul din bătrânii de pe fresca Sixtinei? Şi papii vin la Judecata din urmă. Seamănă cu unul din bătrânii zugrăviți. Fiecare, alt chip, şi aceeaşi întrebătoare teamă, dacă nu groază. Asta îi aseamănă... Pare că Michelangelo a văzut în ei tot cortegiul de papi venind până la el. Cu ei seamănă Grigorie. Acolo l-am văzut...

Papa: E stânjenit. E tânăr. Trebuie să-l înalț până la mine. Să mă vadă ca pe un părinte, nu ca un judecător ceresc.

Petru: El vede în mine un răzvrătit împotriva dogmelor catolice, împotriva canonicității cărților deuterocanonice. Mi-a întins o mână, dar ca să mă ajute mi-o va cere şi pe cealaltă. Ei nu dezarmează... Eu sunt pentru ei încă un schismatic. Trebuie să vadă că vin către ei. Dar sunt atâtea piedici şi în afară şi în mine. Chiar de s-ar dovedi celor din Vaiahia câştigul acestei alte credințe, nu s-ar lepăda de legea lor. Dar eu? Doamne! Pot eu jura?... Dar el, privindu-mă se şi întreabă. Mă cercetează: „— Care ți-e drumul? “ Să iau şiretenia şarpelui?

— Apropie-te, fiule.

Cardinalul Galli, ieşise de mult. Petru înaintă spre Papă. Făcu precum îl învățase secretarul de stat al Vaticanului. Îngenunche. Aplecă fruntea jos, jos de tot la picioarele lui Grigorie. Schiță sărutul. În aceeaşi clipă Papa se aplecă, îl prinse de braț, săltându-l. Simți o mână viguroasă. Îi arătă un scaun. Petru se aşeză... Aştepta să-l audă vorbind pe Grigorie.

— Vii din Polonia... Principe.

— Vin din toată lumea în care mi-au spulberat ființa păgânii, Sanctitatea-Voastră.

— Da, da, ştiu. Vra să zică, Preacreştinul rege Henric nu i-a iubit. Nici Dumnezeu nu-i iubeşte. Răposatul Sigismund August i-a lăsat pe calvini să năpădească regatul, să ducă o luptă schismatică împotriva Romei. Dar l-am avut acolo pe Ermeland Hosius, care a vegheat să se țină seamă de hotărârile conciliului din Trenta. Cu Bathory va fi altfel. Dar să ne gândim la cele ce privesc pe iubitul nostru Principe... Cardinalul Nossius nu conteneşte cu laudele, privindu-vă. Se pare că nu mulți din cardinalii mei vor mai sta alături de treapta cunoaşterii dogmelor religiei apostolice, la care va ajunge Principele — îmi spune polonezul Nossius.

Auzindu-l, Petru îşi aminti ce-l sfătuise Sigismund. Să se ferească de luptele religioase interne, şi când va fi să domnească, în țara lui, să pipăe cum primesc cei mulți, fiindcă, ai văzut ce se întâmplă în Franța — îi spunea regele, la Wawel, nu mult înaintea morții. Sigismund avea dreptate, şi cum şi mai târziu, dacă va fi Domn va fi mai înțelept să stea departe de pricinile, țesăturile şi luptele de credință. Ce-a făcut Sfântul Părinte, la picioarele căruia m-am închinat. Cum a privit el grozăvia nopții Saint-Barthelemy? A sărbătorit-o la Roma ca pe o îndurare divină. A cântat *Te Deum,* spunând de la înalta treaptă a scaunului Sfântului Petru că vestea l-a bucurat mai mult decât cincizeci de victorii ca la Lepante. A celebrat o procesiune. A bătut o medalie: *Ugonotorum strages,* masacrul hughenoților — şi l-a pus pe pictorul Vasari să zugrăvească faptele din Paris… Doamne, el păstorul creştinătății…!

— La ce gândeşti, fiule?

— La câte stau în fața mea, până la recâştigarea tronului părintelui meu, şi după aceea.

— Atunci vei fi păstoml turmei. La treapta laică.

— Voi fi… vreau să fiu un drept slujitor al poporului meu. Văzând că Grigorie îl ascultă cu ascuțime… dar parcă fără interes, adăugă:

— Dacă mă învredniceşte pronia cerească, prin mâna Sanctităţii-Voastre, să capăt domnia, voi osteni ca poporul să treacă la dreapta credință. Şi eu însumi…

— Fiule, cred în râvna şi în iluminatul vostru spirit… Vei afla răgazul să te cercetezi, să te întrebi şi să ajungi la adevărul cuvântului Domnului. Spune-mi. Am auzit că poporul asupra căruia vei domni este un popor cu „frica lui Dumnezeu”, aşa mi s-a spus… Ar fi bine să ajungă numai la iubirea de Dumnezeu şi la unitatea creştină. Sigur, vor fi greutăți. Rătăciții îşi află calea cea dreaptă, cu jertfe.

— Viața, până azi, m-a însemnat ca pe un om al jertfelor! Papa îl privi cu căldură şi făcu asupră-i semnul pontifical de binecuvântare.

— Vom scrie Preacreştinului rege al Franței şi augustei sale mame, Catherina de Medicis. Ei au apropiere cu Poarta Otomană. Mergi sub ocrotirea Celui de Sus. Vei fi vestit când va sosi timpul.

Parcă măsurând timpul, cardinalul Galli intră. Principele se înclină asupra mâinii lui Grigorie. Ieşi însoțit de secretarul de stat şi de simțământul că-i merg alături nevăzute duhuri ocrotitoare.

*

Ca în vremea tuturor aşteptărilor, crezând să se apropie de dezlegarea nodului fatidic, Petru vedea şi acum trecând săptămânile, lunile. Roma avea însă cu ce să-i umple toate prăpăstiile îndoieliior şi aşteptărilor. Îl întâlni la Vatican pe cardinalul Hippolyt d'Este care îl îmbrățişă, şi îi spuse că în ziua următoare vrea să-l aibă oaspe de seamă printre alți înalți bărbați ai Romei, la vila Tivoli. Le pregătea o după amiază asupra căreia voia să păstreze cu gelozie o taină.

Cum îi ajunseră din urmă cardinalii Bolognetti şi Nossio, aceştia se bucurară auzind că Principele Petru va fi la Tivoli. Galli care-i urma, era nespus de nemulțumit că nu poate lua parte la dezlegarea tainei de la Tivoli, dar Înaltul Părinte voia să lucreze în acea după-amiază cu secretarul de stat. Petru se închipui cum arăta printre toți acei cardinali în straie roşii, cu pălăriile largi în boruri la care atârnau baretele roşii. Era învestmântat în acea dimineață într-un *juste au* corp de culoarea perlei cu striări din fir de aur. Trebuie să par un biet guguştiuc cenuşiu într-un stol de stranii păsări de sânge… răpitoare… Îi veni în gând că tainic, ca într-o conjurație, voiau să-i

răpească libertatea, să-l scoată din drumul lui, să-l aducă la lumea lor, la clanul de păsări roşii, răpitoare… Dar poate că ei începuseră să-l socotească ca şi intrat în armata lor spirituală. Ei, drace, am început să văd cai verzi… D'Este le vorbea despre nesperata şi tainica întâlnire din după-amiază de la Tivoli… Se apropiaseră de porticul de la fațada bazilicei Sfântului Petru. O tânără romană ce da să intre în bazilică făcu o genuflexiune în fața înalților prelați, dar cu ochii la Principe se împiedică *şi* nimeri în brațele celui mai în vârstă, ale Cardinalului d'Este, care primi oița Domnului, făcându-l pe Bolognetti să-i şoptească hâtru, pe sub borurile largi, Principelui:

— Să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului şi lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu…

Petru întinse brațele scuturând a împotrivire palmele:

— Nu, nu, departe de mine, *monsignore!*

— Da, dar nici *„Vade retro Satana!* "

*

D'Este făcuse la Tivoli, dintr-o veche mânăstire benedictină, un palat la care lucră prin 1550 Pierro Ligorio. Într-una din marile săli decorate de Zuccari în stilul pompos al artei erudite venind din manierism, se aflau o seamă de cardinali, acei *majores romanae ecclesiae,* câți nu se aflau convocați la Vatican pentru treburi administrative. Mai puteau fi văzuți unii laici, gentilomi înrudiți cu casa princiară d'Este. Se auzea un murmur uşor sub cerul marei încăperi fantezist decorate. Petru, cucerit de frumusețea majestuoasă a palatului, se apropiase de o fereastră. Era un impuls, o nevoie de totdeauna, aflându-se într-o încăpere, sub acoperişul durat de oameni, să privească afară, spre largul firii, spre văzduhurile albastre nepătate, cu bulucire de nori încremeniți sau în goană. Odăile închise îi spuneau despre o neînțeleasă asemănare cu criptele sau celulele unor închisori. Se întrebase întotdeauna de unde-i veneau aceste nefireşti simțăminte. Vedea acum, prin fereastra mare, terasele în trepte, grădini cu verdele aproape veronez, petele negre-verzi ale cipreşilor şi stejarilor bătrâni, fântânile cu jocuri de ape, grotele, lăsând prin deschideri idilice, prin rarişti, să fugă privirea peste *campagna* romană.

Îl aduse înapoi mişcarea ce-o auzi în spatele lui în adâncul sălii. Se lăsă moale toată țesătura de murmure şi foşnetul mişcărilor încremenite. Auzi glasul cardinalului d'Este, gazda.

— Iată, a venit clipa să ridic vălul tainei, distinsă, prea nobilă asistență. Am izbutit să-l conving pe acel „prinț al muzicei" pe care îl ține scump în auz şi în inimă orice italian. Maestro Giovanni Pierluigi Da Palestrina. Divinele sale armonii au mai vibrat între zidurile acestei case, de multe ori, în anii rămaşi. De când dă suflet din nou Capelei Giulia din Roma, zidurile acestea au rămas fără suflet şi noi nemângâiați. Astăzi, maestrul Palestrina este iarăşi printre noi.

Toți cei ce se aflau bătură din palme, cu zgomot scăzut, dar îndelung. Nu se afla unul să nu fi fost adesea înălțat deasupra stării umane, de luminoasa elocință a muzicei Palestrinului.

— L-am rugat să vină între noi, fiindcă între noi se află astăzi un mare prieten, coborâtor din vechea spiță a Paleologilor, Principele Petru Demetrius, jefuit de turci de tronul şi țara strămoşilor, marea Valahie. Principele este un bun catolic, şi un dăruit făuritor de versuri toscane. În cinstea sa ne-am întrunit azi, în cinstea Principelui poet ne va face să-i auzim sublimele sale ofertoare sau madrigale spirituale „Principele muzicei".

Doi oameni stăteau înclinaţi primind omagiul sonor al eminenţelor şi nobililor. Plasa de murmure se înălţa iar asupra capetelor spre tavanele pictate.

Petru îl privi o clipă pe ilustrul muzician. Era un om înveşmântat în straie de nuanţă închisă, cu singura pată în alb colereta din jurul gâtului. Avea un cap prelung, se purta cu părul tăiat scurt. Faţa ar fi fost gravă aproape dură dacă n-ar fi luminat-o fruntea înaltă, inspirată. Mustaţa desenată parcă, subţire, ocolind colţurile gurii, în jos, spre iluzia unei bărbuţe încă neagră. Ai fi zis, un cinstit negustor, un burghez demn, dacă n-ar fi fost lumina chipului, mai ales a ochilor cu cătarea pătrunzătoare.

Îi plăcea acest om... Când toţi luară loc, Palestrina se aşeză in faţa micii orgi pozitive, zisă şi *Cabinet d'organe.* Într-o latură a sălii, în faţa lui Palestrina, erau vocile capelei Giulia, glasul egal, aproape alb al muzicianului, vesti: urma să se audă un *Cantus firmus,* pe o temă de cântec popular, o *Missa brevis* nouă *Ricercari* pentru orgă şi *i vaghi fiori.*

— Aşteptam să cânte *Alla riva del Tebro...* şopti lângă Petru unul din ascultători, o eminenţă pe care el n-o cunoscuse. Petru înălţă din umeri, neavind ce să-i răspundă. Nu-l mai auzi, deşi eminenţa necunoscută mai şopti:

— Tot atât de bine cânta şi Antegnati...

Nu, nu-l mai auzea. Era acum în plutire departe asupra acelei câmpii romane, printre mari bătăi de aripi albastre ca nişte imenşi fluturi Urania, venind din necunoscute Finistere. Apoi, cum plutea în adânc de zări, cerul se bolti peste munţi, peste coline şi şesuri cunoscute, încinse cu brâul unui mare fluviu... Era Dunărea.

*

Se stingeau într-un suspin de mătase vocală ultimele măsuri din *I vaghi fiori...* Căzut înapoi, printre fluturii albaştri ai nesfârşitelor spaţii, cu viziunea spartă de fluturii sonori ai aplauzelor, Petru privi împrejuru-i ca un om trezit din somn sau din vis... Armoniile lui Palestrina îl trecuseră prin vămi purificatoare. Fusese ca un nou botez al sufletului. Îşi amintise de anii crudei copilării. De meterhanelele ce răsunau barbar la ferestrele iatacurilor caselor Domneşti, la Palatul din cetatea de pe Dâmboviţa. Nu de cântecele de ţară, ci de aceste muzici de Mehter, această muzică a ienicerilor trebuia dezbărată Valahia lui. O, de voi veni acolo, voi căuta să seamăn asupra ţării armonii precum cele auzite aici, la Tivoli... Nici nu-l simţi aşezându-se alături pe bancheta pe care visase, pe Nossio, Cardinalul, care îi spuse şoptit:

— Principe, Sanctitatea-Sa Grigorie al XlII-lea vă îndeamnă să mergeţi de îndată la Vatican. Va trebui să vă închinaţi Sfântului Părinte. Am fost trimis anume să vă aduc.

— E grabă?

— Este. Pleacă în Franţa legatul papal. Veţi călători împreună. Curtea Franţei este înştiinţată. Sanctitatea-Sa a scris regelui Henric. Tăcu. După câteva clipe Nossio, cu un glas mai vătuit în care se simţea o notă de melancolie, şopti:

— Ştiţi, Principe! O să ne lipsiţi.

Petru îi luă mâna şi i-o strânse cu căldură. Se ridicară. D'Este, care ştia despre chemarea Papei, îl însoţi până la trepte, unde aştepta o caleaşcă.

— Drum bun, Principe. Izbândă, *chez les Vallois!* O să ne lipsiţi, Principe.

*

Grigorie al XIII-lea avea cuvânt greu la curtea Franţei. Catherina de Medicis care ţinea frânele statului în vreme ce fiii săi se între-duşmăneau şi îi îngreuiau atât lupta împotriva duşmanilor din afară şi dinlăuntru; Filip al Il-lea, Elisabeta Angliei, care se foloseau de sfâşierea internă, Coligny cu hughenoţii săi, ducele de Guise, le Balaffre

cu catolicii şi pofta de putere; singur Henri IV, regele Navarei, ginerele Catherinei, pendula între şi între, prudent, socotit, ca să-i iasă socotelile, suferind-o şi pe soaţa sa Margareta de Navara, a doua fiică a Catherinei. Păci şi războaie cu cei dinlăuntru, războaie şi păci cu cei din afară, precum pacea încheiată la Troyes cu Elisabeta Angliei, pace albă din care se aştepta o alianţă pentru mai târziu. Asta se întâmpla la 1564. Ronsard, poetul oficial al Curţii franceze dedica bineînţeles însărcinat, acel discurs liric, care se încheia optimist şi apoteotic:

Et l'Age d'Or verra, de toutes parts,
Fleurir les Lys entre les Leopards"

Pe de altă parte Catherina nu uita că papa Grigorie al XIII-lea făcuse semnul pornirii Ligii împotriva hughenoţilor, *„la Lega antigonatta francese",* acţiune la care-l alipi şi pe Filip al II-lea al Spaniei, apoi celebrase, socotind masacrul din Saint Barthelemy „drept o mare izbândă a creştinătăţii", apoi aţâţase revolta în Irlanda, împotriva Elisabetei. Toate acestea nu le lăsa uitării Catherina. Petru venea din mâini bune pe mâini bune. El nu ştia multe, sau aproape nimic din intrigile, din râcilele adânci ale stărilor din Franţa. Asupra lui Henric al III-lea, în scurta oprire a acestuia pe tronul Poloniei se lămurise în bună măsură. Îl gândise pe Preacreştinul rege, dacă nu nimbat cu aureolă sacră, măcar cu haloul desenându-l, chiar palid, ca pe un Principe luminat, îndrituit să guverneze o ţară de faimă străveche ca Franţa.

Scrisoarea ce i-o dictase Papa Grigorie lui Galli, secretarul de stat, către nunţiul apostolic de la Paris, Salviati, îi spunea acestuia să-l prezinte pe Principe regelui Franţei şi mamei sale. Nunţiul, primindu-l, îi desenă un tablou cât putu de adevărat, dar cu acea diplomaţie apostolică în care fiinţa vie grija de a sluji atât Papei, punând în gardă protejatul înaltului său stăpân, luând seama în acelaşi timp, ca persoană oficială, să nu spună în această proiectare a faptelor, mai mult decât îi era îngăduit, oprindu-se la pragul formal.

Petru şi-a cules singur, cu timpul, toate culorile cu care să învie şi să împlinească realitatea. Dar el venise ca să primească sprijin pentru ce urmărea, nu să închege o critică istorică a politicei Franţei şi a Casei ei regale.

*

Primăvară palidă, dacă primăvară putea fi acea lună martie în care Parisul fu pudrat de grăbită cernere de fulgi. Pe ţărmul dreptei, spre Bastilia, spre Luvru, casele înalte înclinau pignioanele crenelate asupra uliţelor strâmbe. Principele şi nunţiul apostolic Salviati se îndreptau către Luvru unde-i invitase mareşalul palatului pentru audienţa la Catherina de Medicis. Regina mamă se scuza prin mareşalul Birague, fiind a trei oară când Principele era chemat. Acum primirea era sigură. Întâia oară, Şiverni ceru iertare în numele Catherinei, care era reţinută de treburi de stat ce nu sufereau întârziere. Află Principele mai târziu, că fusese vorba de o ceartă în familie, de planurile de alianţă, de unire a Casei Franţei cu cea a Angliei. Regina voia să-l însoare pe Monsieur cu Elisabeta, dar Francisc, fiul cel mic, nu voia în ruptul capului s-o ia pe regina Angliei, mai bătrână decât el cu câţiva buni anişori. A doua oară, Catherina zăcuse bolnavă destul de rău. Sigură pe vigoarea trupului, credea că-şi poate îngădui orice. Se dăruia demonului ce nu-i da pace, politica, sau trecea dincolo de ce se cuvenea să-i alcătuiască mesele, îndopându-se... Atunci îşi dicta scrisorile stând pe acea *„chaise d'affaire"* sau *„chaise necessaire"* cum i se zicea. Lucru obişnuit şi la capetele încoronate să primească pe acel scaun de „afaceri" dacă nu le îngăduia stomacul linişte.

De data asta, regina mamă se afla în cabinetul ei de lucru pe un scaun normal. Îl avea lângă ea pe Preacreştinul rege. Era unul din răgazurile, una din clipele de pace între Catherina şi fiul ei cel mai drag. *„Oh, dio mio,* oe soartă are Catherina! Tragica Medee şi-a sugrumat pruncii, proprii ei prunci. Pe mine mă sfâşie fiii mei, proprii mei copii. Oh, *maledetta”!* se văita, când toți cei trei fii îi scăpau de sub mână. Acum nu mai folosea imprecația. Acum, „dragii ei ochi”, cum îl dezmierda pe Henric, favoritul, se afla lângă ea, în una din rarele dăți când se armonizau planurile ei de dominație a taberelor potrivnice, şi pauză în lanțul de nesocotințe şi destrăbălări ale dragilor ochi”.

Din anticamera în care trebuia să aştepte o măsură de timp, Rene Birague, mareşalul palatului îi însoți conducându-i prin şirul de săli de marmori până la sala în care erau primiți îndeobşte ambasadorii străini sau chiar marii seniori ai Franței.

Regina mamă şi Henric se aflau în apropierea căminului monumental. Catherina stătea în jilț înapoia unei mese din lemn prețios de palisandru. Regele, în dreapta ei, în picioare.

Petru nu gândise asupra felului în care avea să apară în fața suveranului şi a mamei sale. Înaintă fără să-şi măsoare paşii după ştiutul protocol. Chipul firesc, curtenitor, dar demn, în care făcu înclinarea către cele două ființe ce trebuia să le cucerească, de care-i atârna într-o mare măsură viitorul, păru să fie ceea ce trebuia. Nunțiul apostolic se înclină şi el trăgându-se apoi în urmă, lângă Birague. Cei trei se pipăiră un timp cu privirile, „Asta este Catherina — gândea Petru — Regina devotată destinului Franței. Femeia asta împătimită pentru putere cum altele pentru dragoste. Este, cum spun venețienii, cu toată ființa ei *Vafjetto di signoreggiare.* Şi ea voia, ştia să domnească, să conducă, — îi spusese Salviati. Această mare principesă are spiritul atât de puternic precât îi e trupul. Petru auzise şi în Italia multe asupra firii acestei coborâtoare din Medicişi. Ştia că veghează asupra treburilor, asupra cârmuirii unei țări sfâşiate de lupte interne. Primea în audiență, îmbrăcându-se, mâncând, păstrând un aer vesel... Cum putea fi atât de vie, de surâzătoare, într-o țară, într-un timp sângeros, între fiii săi cu firi atât de potrivnice şi totuşi atât de aproape prin alcătuire, prin păcate şi laturi dăruite? O privea cu aceste gânduri, fulgerător trecându-i în minte. Era aşa cum o descria în 1577 ambasadorul venețian Jerome Lippomano...

„E destul de bătrânică îşi spunea Petru... Cască deseori cu voluptate. Obrazul rotund, deloc slab, are pielea întinsă, fără zbârcituri. Îi atârnă buza de jos, la fel cu a lui Henric... E învestmântată în negru, ține un doliu veşnic după iubitul ei Henric al Il-lea, soțul. Vălul negru îi cade pe umeri lăsându-i fruntea liberă, fruntea înaltă, largă, pe care i-a moştenit-o şi fiul de lângă ea, regele Henric. Este, cred, cum se spune, o fire ambițioasă.

— Principe, eu vă cunosc prin ochii fiului meu, regele Henric. Când am primit scrisoarea ce ne-ai trimis-o nouă şi am tălmăcit-o regelui, el mi-a amintit de epoca cracowiană. L-am auzit spunând vorbe măgulitoare despre Domnia-Voastră. Ştiu şi durerea ce v-a adus la curtea noastră. Mi-a făcut plăcere să văd în acea scrisoare cât de bine mânuiți dialectul toscan... Îl privi deodată atentă. Urmă:

— Dar văd, nobile Principe, că purtați la ureche cercel asemănător cu al regelui... E o perlă foarte frumoasă... Ochii ei mari, negri, se plimbau de la unul la celălalt cu o întrebătoare stăruință.

— Înaltă regină! Să-mi fie îngăduit să întreb dacă Majestatea Sa regele Henric îşi mai aminteşte să-i fi mărturisit în Polonia că port această podoabă, după un obicei câştigat în Orient şi că de altfel, la noi în Valahia, este un obicei de a țintui în lobul urechii o floare de argint sau de aur. Este o credință, o deprindere care fereşte pruncii

de boli şi duhuri potrivnice... Dar sunt fericit, am fost măgulit să văd că lobul urechii mele este leagănul unei podoabe aidoma cu a Marelui Rege.

— Oh, dacă aceste podoabe ar putea să ferească toţi copiii Franţei de duhul potrivniciei, spuse ea cu năduf, răspunzându-i Principelui tot în italiană...

Regele, care nu stăpânea aproape deloc toscana, întrebă despre ce vorbeau. Catherina îi traduse numai cele ce spusese Principele. Petru însă cunoştea unele lucruri despre acei „Mig*nons*”, amicii de petreceri destrăbălate ai regelui. Îi cunoscuse în Polonia, la Cracowia, pe aceşti paraziţi ai coroanei, care o urau pe Catherina. Regele, aproape că nu mai dădu ascultare dialogului în limba maternă a reginei mame. Vorbind şi el, fără evlavie cu nunţiul papal, îşi urmărea propriile-i gânduri... O auzi pe maică-sa vorbindu-i Principelui, din nou în franceză, de astădată:

— Ne bucură să auzim despre înclinările de credinţă ce vă animă, Principe. Ne mai bucură să ştim că, dacă aţi veni la tron, la tronul ce v-a fost răpit, vreţi să staţi cu interesele şi sabia alături de ceie ale Franţei. Nu-i aşa, Henric?

Regele se întoarse către ea, cu o mutră distrată, întrebătoare. Catherina îi spuse din nou ce-i mărturisise Principele.

— Este un gând ce ne bucură deopotrivă şi pe ilustra mea mamă, şi pe mine, Principe.

Dacă părăsise în ascuns tronul Poloniei, nu mai puţin nutrea ca în acea parte a lumii să-şi asigure aliaţi. Tronul Poloniei însă era acum sub Bathory... Vorbiră despre acea zonă de influenţă a Franţei, despre Valahia şi Moldova. Numele lui Laski fu şters din vorbire, cum ai fi dat cu un bobârnac uşor şi neglijent o scamă de pe vestmânt. Catherina se adresă nunţiului Salviati, poate mai mult din italiana-i *„cortesia”* decât din nevoia de a-i auzi glasul.

— Ce face înaltul părinte Grigorie al XIII-lea, monsignore?

Înclinându-se ceremonios, nunţiul căuta să pună în glas atâta miere apostolică încât să nu-i facă greaţă acerbei regine mamă.

— Să-mi ierte ilustra Doamnă a Franţei întârzierea de a-i aduce din partea Sanctităţii-Sale urările de viaţă lungă, spre binele Franciei şi ai tuturor naţiunilor creştine... Ştie poate Majestatea-Voastră că am sosit de foarte scurtă vreme în Paris, însoţindu-l pe nobilul Principe Petru Demetrius, spre a-l prezenta, cu rugămintea Sanctităţii-Sale de a fi ascultat de către Majestăţile Voastre.

— Transmiteţi, monsignore, Sfintului Părinte, că protejatul Sfinţiei-Sale, Principele Petru Demetrius, ne-a bucurat privirile şi auzul şi sufletul şi că vom osteni spre a-i fi de folos în ceea ce nutreşte să izbândească, încercând să facem tot ce-i cu putinţă. Nu-i aşa, Henric?

Regele se apropie de Petru. Îl luă cu o vădită căldură de braţ, vorbindu-i:

— Augusta mea mamă a fost în gândul meu în tot ce a spus. Voi adăuga, însărcinându-l pe domnul mareşal al curţii să îngrijească de buna găzduire a Excelenţei-Voastre în palat, ca pe un oaspe de seamă şi să mai însemne domnul Birague, amănuntul ca să se discute asupra pensiunei ce vom hotărî-o pentru ilustrul Principe. Nu-i aşa, mamă?

Catherina zâmbi „dragilor ochi” şi întinzându-i Principelui mâna, îi cântă în grai toscan, lăsându-şi dubla bărbie pe colereta albă scrobită, aducând cu chipu-i energic toată graţia ce-o putea afla dura dar şi magnanima-i alcătuire:

— Sperăm, Principe, să vă simţiţi la curtea Franţei, între noi, ca în propria Voastră familie.

Se aplecă, mişcat, asupra mâinii, sărutând-o. Se înclină în faţa lui Henric care-l petrecu câţiva paşi, luându-l uşor de talie.

Domnul Birague îi însoţi pe Principe şi pe nunţiul Salviati prin succedarea sălilor, până unde cerea eticheta, lăsându-le însoţitor un tânăr căpitan al Gărzilor Franceze.

*

Coborau scările, când se încrucişară cu un bărbat tânăr, de frumoasă ţinută, pe care însă îl ameninţa corpolenţa, după cum gâfâia în mersu-i grăbit. Omul se opri ca meduzat, la patru paşi de cei doi bărbaţi ce ieşeau din palat.

— Principe! Ce minune! Înălţimea-Voastră e! Aţi venit să vedeţi Chartres?

— Da, domnule Desportes. M-am ţinut de cuvânt. Am venit să văd uriaşul poem de piatră şi culoare al veacurilor franceze.

Salviati asculta mustăcind un zâmbet, ţinând mâinile împreunate sub larga-i pelerină.

— Îngăduiţi monsignore să vă prezint un mare poet, domnul Philippe Desportes. Este un prieten câştigat în recea, tainica, îndepărtata Polonie. Se afla acolo în timpul scurtei Domnii a regelul Henric, cu a cărui curte venise în Craoowia. Desportes, se închină în faţa nunţiului. Salviati se înclină, ţinând mâinile sub mantilă. Poetul izbucni din nou:

— Ce bucurie pentru Philippe Desportes, să vă vadă aici, Principe. Nesperată bucurie… Zău, spuneţi. Când vreţi să mergem la Chartres. N-o să vă pară rău. Poate mâine, nu? Dacă nu aveţi ceva mai bun de făcut. Eu vă însoţesc… Monsignorul, nunţiul papal cunoaşte minunea de la Chartres. Da? Atunci, poate ne însoţeşte şi Domnia-Sa. Zău, Principe — se ruga el ca un copil — merită. Mâine, nu? Vin să vă iau cu o trăsură, de unde să vă iau?

— Domnule Desportes, spuse domol nunţiul, Majestatea-Sa regele a hotărât ca principele să locuiască în Luvru. Trebuie să se aşeze, aşa că mâine…

— Peste două zile. E bine? Voi veni să vă iau, Principe. Eu lucrez în fiecare zi în biblioteca palatului. Vin peste două zile…

Se depărtă înclinându-se, întorcându-se iar, să-i salute reverenţios până dispăru în marele edificiu.

— Mi-a plăcut acest om de când l-am întâlnit în Cracowia. Are o jovialitate nejucată. Este un epicurian şi un sincer.

— Şi eu cred, spuse domol nunţiul. Soarta i-a surâs din zorii vieţii. A fost tot timpul o mână protectoare asupră-i, afară de cea a Domnului.

— Este poet curtean, dar are şi sentimentul onoarei. Cel puţin aşa aş vrea să cred. Dacă se poate împăca una cu alta.

— Ronsard le-a împăcat, Principe. Dar steaua lui de curtean, de poet la modă al curţii a pălit. I-a luat locul Desportes. Eu îl cunoşteam şi pe Ronsard şi pe Desportes, v-am lăsat să mi-l prezentaţi…

— Să vă spun drept, pe Ronsard îl cunosc mai puţin. Dar cred că steaua poeţilor adevăraţi nu apune. Ea îşi mută tăcerea minţită prin vadul timpului, al istoriei. Nu?

— Aveţi dreptate, Principe. Ronsard, afară de asta este şi bolnav şi bătrân. De la înscăunarea lui Henric i-a scăzut şi prestigiul la curte.

— Dacă nu mă înşel, se spune că cel ce a compus cu geniu epic „Imnurile”, *„Hymnes”*, credea cu tărie că menirea poetului este să îndrume popoarele şi regii, cârmuitorii… şi, cred monsignore, că avea dreptate s-o creadă.

— Spuneaţi că ştiţi prea puţin asupra lui Ronsard… Eu cred că îl cunoaşteţi mai bine ca mine, care am legături mai vechi cu Franţa… Se spunea cândva aici, că domnul Ronsard ar avea rădăcim vechi prin lutul valah…

— S-ar putea, fiindcă la Mărăcineni, o aşezare în ţara mea, stăpânea un boier, Baldovin Pârcălabul. Rădăcină de mărăcine o fi şi domnul Ronsard… cine ştie?

— Adevărat, *chi lo sa?* Numai Domnul ne cunoaşte toate căile.

*

Şi domnul Philippe Desportes se dovedi să cunoască toate căile. După două zile, cercetând, ca om de curte, ca bard al coroanei, află că Principele valah nu se aşezase încă în apartamentul rostuit într-o aripă a palatului. Găsi calea spre locuinţa nunţiului apostolic, unde încă mai era găzduit Petru. Se anunţă. Principele îl primi, ca să afle că poetul nu umbla prin nori ci se înfăţişase la scară cu o caretă gata să-l poarte pe principe pe calea către Chartres.

— Domnule Desportes — râse Petru — oare tot atât de sigur porneşti la alcătuirea stihurilor şi tot atât de uşor le împlineşti, cum m-ai convins pe mine?

— Excelentissime Principe! E bucuria mea a vă fi hotărât, dar a fost uşor fiindcă am simţit să fie intima voastră dorinţă să vedeţi acel „poem de piatră şi culoare”.

— Aş voi să vă mărturisesc ceva — începu Petru, oprindu-se o clipă, să-l privească pe însufleţitul Desportes. — Din toţi oamenii pe care i-am întâlnit în peregrinările mele, oameni cu titluri înalte, oameni puternici, cel mai aproape m-am simţit de două fiinţe. Doi dăruiţi de fire cu darul poeziei şi cu pecetea sincerităţii pe chip. Unul, l-am aflat la Florenţa, un poet făuritor de rime toscane şi om de legi. Se numea Francesco…

— Pugiella.

— De unde ştiţi?

— L-am cunoscut. A fost în Paris, dar despre asta vă voi vorbi altădată.

— Al doilea, îl am în faţa mea, spuse Petru zâmbind.

— Principe! Dacă nu coborâm îndată, să luăm calea spre Chartres, aţi avea ciudatul prilej să vedeţi un bărbat lăcrimând.

Petru îl cuprinse pe după umăr, împingându-l uşor, afară din iatac, coborând amândoi treptele spre echipajul care-i aştepta sub un cer albastru ca sticla de curat.

Tot drumul care leagă Parisul de Chartres, în hurducăturile caretei trasă de patru cai suri, lăsând în urmă nori rotunzi de praf ca în icoanele naive, Desportes nu încetă să sporovăiască. Era şi vorbăreţ de fel, era şi bucuros de regăsirea principelui care-i lăsase o puternică amintire din vremea Cracowiei, cucerit de majestuoasa înfăţişare şi duhul neîntâlnit la mulţi dintre marii nobili, principi, pe care-i avea sub ochi în Franţa. Petru îl asculta, dându-şi seama pe măsură ce franţuzul vorbea, că drumul către Chartres se preface într-o cunoaştere a stărilor din Franţa şi un îndreptar, datorită căruia, să ştie să ocolească sau să se apropie de unii oameni legaţi de coroană.

— Dacă aş avea un frate mai mic, aş căuta să-l feresc de multe capcane nevăzute, la o privire mai pe deasupra lucrurilor. Dacă acest frate ar fi fost departe de aceste lucruri, i--aş spune: Fräţioare, fereşte-te de oamenii bine, de nobilii, de ducii, de toţi seniorii care se învârtesc în carusel împrejurul pivotului coroanei. Aproape toţi sunt ca acei *Gens de la Matte,* sunt un fel de *Mattois,* de şmecheri, de trăgători de sfori, care ades nu pălesc alături de, „*ces enfants de la Matte”*. O singură deosebire: acei păcălici, şmecheri, fraţi buni cu acei *Bleches,* cu acei *Contre Porteurs,* cu acei *Gueux de l'hotiere,* cu care lucrează şi au un fel de a vorbi şmechereşte asemenea, nu ucid, nici nu se gâtuie între ei ca nobilii şi ducii… Cât despre popime, episcopi sau fraţi theologaştri, falşi teologi, fie catolici, fie protestanţi, hughenoţi, în ale căror sutane şi furii se

încurcă ducii şi principii Franţei, cu bogăţiile stoarse din cultul relicvelor, te fac să stai alături indignării lui Erasmus din Rotherdam, care-şi bătea joc de ei.

— Asemenea vorbe am auzit şi în Polonia şi în Italia... hotărât că nu la Vatican, asupra clerului... asupra stărilor şi treburilor de aici...

— Să mă ierte Excelenţa-Voastră. Să nu mă socotească clevetitor al celor a căror pâine o mănânc. Dar conştiinţa are nevoie într-o zi de o fereastră. Am deschis-o azi, în faţa Domniei-Voastre, fiindcă vreau să aveţi o hartă adevărată, pe care să vă duceţi lupta, lupta pentru ceea ce vreţi să dobândiţi. Regina mamă este o femeie dârză, un mare spirit şi o iubitoare a Franţei. În vreme ce ea alcătuieşte planurile unei mari politici, de împăcare a taberelor care sfâşie regatul, Henric se scaldă-n petreceri sardanapalice, în curvăsării... O să aveţi prilejuri destule să vedeţi ce-i adevărat în spusele mele... Eu, pot să înot în balta noastră, sunt de aici, n-am ce face. Dar Excelenţa-Voastră...

— Îţi mulţumesc... poete! Îţi mulţumesc pentru grija ce o nutreşti pentru mine...

— Mă doare că trebuie s-o spun, dar Henric e un proteiform, degenerat superior, bizar, o altoire de măreţie regală pe un trunchi bolnav. Un războinic viteaz, cum a dovedit-o la Moncontour şi Jarnac, cât şi jucător de bilbochet, crescător de maimuţele, de căţei, precum şi ctitor de academii... Gândiţi, cum poate bietul Desportes să cânte ode unei astfel de fantoşe? E împătimit şi de graţiile femeii, dar şi de cele ale bărbaţilor. Credincios, bigot, lăsându-se bătut cu biciul de călugării ordinelor bezmetice. Văd că mă priviţi uluit, Principe, cu neîncredere... nu?

— Nici gând. Nu pun la îndoială spusele domniei tale. Urmează. Ascult.

— În vreme ce Catherina duce o luptă uriaşă să nu pălească albastrul pe care înfloresc crinii Franţei, el, deşi se lasă ades condus de geniul mamei, o tiranizează, o spionează, se dă părtaş duşmanului ei, ducele de Guise, lui Frangois, fiul ei mai mic, sau tagmei de prieteni, „Mignonii” regelui. Unde-o să ajungă Franţa, Doamne! Unde?

Poate repezit de un hop ce scutură trăsura, sau împins de un elan compătimitor, Petru îl cuprinse pe după umăr.

— Vă înţeleg.

— De acei prieteni de blestemăţii ai regelui să vă feriţi, Principe, mai ales de unii din ei. Henric se dă lor, trup şi suflet. Când o cădea o să cadă rău, ca într-o vorbă a Catherinei ocărându-i pe nobilii ce împiedicau pacea, gândind să se umfle în măriri din sângele şi pârjolul Franţei. Cum credeţi că i-a admonestat? Le-a strigat că o să dea cu fundul de pământ, căzând între două şei, nemulţumiţi să stea călare pe a lor.

Petru râse. Râse şi francezul, care urmă:

— Totuşi, Principe, e tragic. Şi e bine să le ştiţi toate acestea. Ca să-şi împace fratele invidios, pe Frangois, regele a dat, — asta se petrecea cu doi ani înainte să fi venit Excelenţa Voastră, — a dat, ca să-l onoreze pe Monsieur, o serbare suigeneris, la Plessisle-Tours, o drăcie în duhul Insulei Hermafrodiţilor. Femeile erau costumate ca bărbaţii, bărbaţii ca femeile. Erau, pasămi-te, învestmântaţi în culoarea verde care-o purta Catherina în vremea când trăia Henric al II-lea, soţul. Ei, amicii regelui, au hotărât-o culoarea veselei nebunii.

— La noi se înveştmântează aşa, în felul ăsta de sărbătorile iernii, Irozii şi caraghioşii...

— Ceea ce a făcut-o pe Catherina, ca să întărească, să pecetluiască împăcarea fraţilor, a „ochilor dragi”, cu Monsieur — a lui Henric cu Frangois —, a făcut-o să dea pe terasa castelului Chenonceaux un aiurit banchet ca-n decadenţa romană. A fost ceva ce a uluit pe toţi francezjl, în acel timp, un festin heliogabalic; Simfonia hermafrodisiacă a fiului a fost un fleac. Păgânismul Medicişilor a inspirat-o, şi cu

ajutorul confidentei şi spioanei ei, Charlotte de Sauves, a închipuit acea nebunie păgână. Aveau hughenoţii din ce bate medalii. Am fost de faţă. Regele şi-a schimbat sexul în acea seară. Era îmbrăcat în rochie de damasc roz-argint, purta bijuterii fără măsură. Îl serveau domnişoarele de onoare ale reginei mame. Nimfe goale sub văluri subţiri, mai subţiri ca pânza de paing. Cu pletele de aur în vânt, cu cărnurile, cu torsurile de zăpadă trandafirie fremătând turnau nectar şi ambrozie în cupe, ritmau sub jocul faclelor un dans al vintrelor.

— Drept să spun, cât am umblat şi nici în seraiul sultanilor n-am văzut aşa ceva.

— O! Şi câte s-au mai petrecut în afară de utreniile parisiene, de Saint-Barthelemy. O să le afle viitorimea. În orice caz, cu înţelepciunea, cu tactul ce vi L-a dat natura, cu experienţa Voastră eu insist să vă feriţi de ei, Principe, mai ales de Nogaret de la Valette. Este, ca şi vicontele Joyeuse, favorit al regelui. Este elegant, îl veţi vedea. Brav gascon, e adevărat, dar jinduit de mărire, ambiţios şi gelos… În aceste zile nenorocite ale Franţei, în afară de plagile mari, la fiecare pas, un cocoş din aceştia îngâmfaţi poate trage sabia, pasă-mi-te spre a-şi apăra onoarea. Favoriţii regelui se măcelăresc cu favoriţii ducelui de Guise… Aşa cum au căzut Quelus, Schomberg, Maugiron şi nu de mult Saint-Megrin… Cocoşi tineri, bezmetici în acest mare, coteţ al nebuniei.

— Să vă spun drept, poete, e dureros. Mi se înnegurează gândul, cum mi se-mpâcleşte calea ce-o văd înainte-mi.

— Calea e limpede, Excelenţă. Iată, în zare se văd turlele cathedralei. Acolo e Chartres.

— Vorbeam de calea mea. De rostul venirii mele la Curtea Franţei.

— La Curtea Franţei trebuie să câştigaţi sprijinul ca să mergeţi la Curtea Voastră, Principe. Îl veţi avea. Catherina este un sprijin. Nasul meu îmi spune că n-aveţi nevoie nici de horoscopul lui Como Ruggieri, astrologul, chiromantul Doamnei Catherina, nici de altcineva, decât de horoscopul pe care-l va scrie cu mâna ei către Dogele Veneţiei şi către Sultan, mai ales.

— Să te audă Domnul, poete…

— Noi avem darul ades, să simţim ce alţii văd mai târziu, spuse, nu fără îngâmfare Philippe Desportes. Şi ca să vă vor-besc nu doar despre lucruri sinistre, să-mi îngăduie înălţimea Voastră să vă pomenesc despre încă un „drăgălaş” de-al regelui, despre Frangois d’O. Este ultimul vlăstar al unei mari familii normande care coboară din secolul XI. Aveau o segnorie în Montree în Orne, castelul se numea O. Băiatul ăsta, Frangois al nostru, e într-adevăr în graţiile lui Henric, dar e un băiat de treabă. Ia parte la toate destrăbălările lui Henric şi ale „drăgălaşilor”, dar ştie să şi fie bărbat când se cere. Este locotenent general al regelui în *basse Normandie.* Maestrul meu, Ronsard, în vremea când mai venea pe la Curte, când l-a văzut întâia oară pe Frangois, acesta i s-a prezentat veneratului poet:

— Îngăduiţi-mi, scumpe, mare poet, să mă prezint: eu sunt Frangois d’O.

— Cum? făcu poetul, căruia îi cam slăbise auzul.

— D’O.

— O? Aveţi numele cel mai scurt din Franţa.

— Şi domnia voastră, spiritul cel mai înalt din Franţa. În jurul lor se aplaudă. Se vorbi despre acest joc de cuvinte şi Ronsard se împrieteni cu D’O. O! dar iată, am ajuns, Excelenţă. Sunt sigur că vocala O, va fi de multe ori pe buzele voastre, cât vom vizita Chartres. Neamul celor de pe Orne, toată linia acelor d’O nu se va stinge-n uitare. Cât va dura această minune de piatră şi culoare, cei ce trec pe aici, admirând, îi vor pomeni pe O.

*

Răsturnase de două ori clepsidra, care se afla pe masă, în odaia de dormit, din locuința în care se găsea acum, într-o aripă a Luvrului. Uitându-se cum se scurgea nisipul, măsurând timpul, părea că în privirea urmărind, albă, căderea, fir după fir a prafului, a grăunțelor aurii, nu se încheagă nici un gând. Cum întorsese de două ori ceasul de nisip, trecuseră două ore. Depănase în aceste două ore, toate întâmplările de când se afla în Franța… Urcase primele trepte. Deschisese întâile uşi, dar cât mai avea de urcat, de deschis: uşi, bunăvoințe, încredere. Izbutise să-i vadă pe suveranii Franței, pe regele Henric, dar mai ales pe regina mamă, pe Catherina. În ea îşi punea nădejdea… Trebuia să soarbă adânc paharul răbdării. Trebuia. Trebuia să se strecoare ca o pasăre de apă, cu însuşirea acesteia, să rămână neatins de apele impure ale împrejurărilor, ale locului, ale vremii acestui loc. Îşi da seama că e cumplit de greu să-şi ducă luntrea prin anii prin care treceau fără aceasta şi cei ce o stăpâneau. Dar nu necazurile lor îi stăteau la inimă, ci necazul lui. Catherina şi Henric îi făgăduiseră. Voia să creadă că n-au făcut-o într-o doară, că nu-şi vor mânca făgăduielile precum îşi mănâncă Cronos copiii. Trebuie să-i facă să-l ajute. Le zugrăvise în puține cuvinte, tot zbuciumul vieții, toată nedreptatea ce o suferise în robia musulmană, scaunul Domnesc al părintelui său răpit de alții. Trebuie, îşi spunea, lovind cu pumnul în masă. Abia avu timp să prindă clepsidra ce se răsturnase, rotind către marginea mesei. O reaşeză. Cine poate să-mi oprească rostogolirea prin timp, să-mi aşeze o durată, în rosturile ce le gândesc? îşi spunea Petru… Salviati, nunțiul apostolic, căruia îi destăinuise îndoielile ce-l munceau, îi spusese: „O să mergi la Chartres. Este sanctuarul privilegiat al Fecioarei. Să o venerezi, să te rogi miraculoasei statui ce-o îmbracă neprețuita mantie ce a purtat-o. Sfintelor imagini ce închipuiesc „Legenda Aurită” şi cea cu „Notre-Dame de la Belle Verriere” din înaltele ferestre… Am fost, îşi spunea Petru. Am privit. Am căutat să mă adun, dar m-a strivit largul şi înaltul de arcade, ziduri, coloane, galerii cu arcatură şi n-am mai gândit nimic. Am fost topit de măreție şi culoare… Poate într-o bisericuță întunecată, de la noi, într-un paraclis de lemn, m-aş fi întâlnit cu duhul în care m-am născut şi am crezut, în para lumânărilor sărace… Aici, nu. Atunci, şi Papei, şi celorlalți, le-am făgăduit?… Le-am făgăduit şi le voi mai făgădui, Doamne, iartă-mă. Dar asta-i altă poveste. O s-o dezleg când voi fi eu, nu cel ce bate la porțile milei celor puternici… Mă voi mântui prin păcat, fiindcă am credința că aşa-i voi putea ajuta pe ai mei, pe cei mulți din Valahia, din țara mea… Doamne.

I se sparseră gândurile. Se prăbuşi totul în închipuirea chinuită. Prin ferestre năvăleau sunetele multor trompete şi bubuiri, înfundate. Se ridică, se apropie de fereastră. Zări numai printr-un unghi al clădirilor cum treceau trupe. Un timbolier bătea grav, ritmic, în cele două tobe aninate la flancurile calului pe care călărea. Ropoteau saboți de cavalerie. Fluturară, pe rând, steagul Regimentului de Piemont; crucea albă pe fond negru, crucea albă pe fond roşu, al regimentului de Picardia şi al gărzilor franceze; crucea albă cu coroane de aur în vârfurile crucii şi crinii de aur pe fond închis albastru. Parada îi fură câteva clipe gândurile.

„Ce-o fi însemnând trecerea de trupe cu steagurile atâtor regimente? Poate o desfăşurare de forțe în inima Parisului, ca să dea un simțământ de aşezare burghezului, omului din popor, despre puterea coroanei? “

Dar Desportes i-a spus doar că toate au rămas ca după adunarea din 6 decembrie 1576, a acelor *„Etats generaux”*, la Blois, când Catherina a scris că… „Acolo unde noua religie a fost scoasă, scoasă să rămână; să i se înapoieze regelui toate oraşele

ocupate de Hughenoţi; să nu mai fie vorba de înalta justiţie decât de hotărârea suveranei Curţi, şi fără camere *mi-partite;* să nu aibă nici o şcoală, nici să ţină întâlniri, adunări, iar dacă vor siguranţă, pentru ei, bunurile lor, femeilor şi copiilor, să le ceară cum le doresc, ca regele să le-o dea, să poată chiar să-i ceară oraşe, dar să nu fie altele decât cele care, pentru siguranţa lor, le-au fost acordate prin ultimul edict, şi-n care vor putea face tot ce vor dori, fără să fie luaţi, nici cercetaţi, şi vor reda pe toate celelalte, ca să fie, precum sunt toate cele ce acum dau ascultare regelui. Toate lucrurile ce-au trecut, uitate, să fie repuşi toţi în onoruri şi bunuri, şi toate, până ce printr-un nou consiliu general sau altă adunare, a statelor, va fi vestită prin cele mai blânde mijloace".

— Aşadar, Catherina vrea împăcarea religiilor şi a tuturor franţuzilor. Vrea pacea religioasă. Şi pentru asta fâlfâie steagurile cu cruci albe pe fond de negru, roşu şi aur. Dar ei cu ale lor, eu cu singurul meu chin. Aşteptarea şi nădejdea. Trebuie să trimit o închinare către Filip al II-lea al Spaniei. O va duce noul meu prieten gentilomul Robert Lins de Dorandoff. În Anglia, la Elisabeta, va duce o asemenea suplică domnul Saint Bonnet. Ce bine că mi i-am apropiat pe aceşti oameni.

Pentru mine, politica reginei mame e o mană cerească. Dacă se aşază pacea în regatul Franţei va fi timp şi pentru robul lui Dumnezeu, Petru.

*

Petru avea, trebuia să aibă nervii tari, să ştie să aştepte. Jinduise, şi aşteptase doar atâta amar de vreme. Cerceta pe toate căile să înţeleagă firea şi politica marii regine. Înţelese că urmaşa Mediciştilor, venind în Franţa, luând la văduvie frânele statului, îşi urmărea firul, făcându-se a-şi lăsa fiii să conducă, conducând ea, fără să-i distrugă în lupta surdă sau făţişă de a cârmui Franţa, când ei coteau din linia pe care ea ştia că e drept şi bine s-o urmeze. Ducea această linie politică, slujindu-se de milă, de respectul ideilor şi al inşilor, până la hotarul îngăduit, cât să nu pună în primejdie soarta statului şi a poporului. Petru aflase mult despre apriga regină. Că ea nu se abătuse de la ce învăţase în Machiavel; „Că oamenii pot ajuta norocul dar nu-i pot sta împotrivă destinului". Că „Principele nu este legat să-şi ţină cuvântul dat"; o auzise odată, din gura ei şi auzind-o, Petru îşi aminti de sfaturile către „Principi" ale lui Machiavel: „… un principe prevăzător nu poate şi nu trebuie să-şi ţină cuvântul, decât atunci când o poate face fără să-şi dăuneze, şi dacă împrejurările în care au fost încheiate angajamentele mai fiinţează încă".

… „Oamenii sunt răi, gata să-şi lepede cuvântul dat — spunea Catherina. — Cei ce au de cârmuit, ţări şi popoare, nu sunt ţinuţi să fie ei credincioşi faţă de cuvântul pe care alţii îl încalcă, fiindcă astfel pot dăuna cauzelor mari ale statului. Această lipsă a credinţei în cuvânt este întotdeauna uşor de justificat…

Asta se petrecea în timpul uneia din vizitele pe care Petru le făcea, reginei mame, la Blois. Era şi frumoasa ei fiică, Margareta de Navara. Puţin în urma Catherinei, stând cu mâna albă pe o măciulie a spătarului jilţului pe care se afla augusta-i mamă, zâmbea părând că o ascultă. Îşi asculta propriile-i gânduri ţinând frumoşii ei ochi asupra Principelui valah. Petru o privea nestingherit, dar gândul îl urmărea pe al bătrânei doamne. — „E bine de ţinut minte aceste credinţe asupra cuvântului dat, ale «Florentinului» şi ale urmaşei Medicişilor" îşi spunea zâmbind Petru. Regina Navarei îl simţea către ea încercat acest zâmbet. Şi nu se înşela decât pe jumătate. Frumuseţea Margaretei, care totuşi nu-l oprea pe Henric al Navarei, soţul, să jinduiască şi alţi nuri, îl tulburase de când o văzuse întâi, tot la Blois. Dar Petru căuta să nu-şi trădeze

tulburarea. El se gândea acum, sub acele catifelate, adânci priviri, la firea aprigei lui protectoare. Fiindcă Doamna Catherina îi scrisese, în ce-l privea, Dogelui şi Serenissimei în 6 ianuarie din castelul Chenonceau. Tot din acea zi de 6 ianuarie era datată şi scrisă, în castelul Blois, scrisoarea lui Henric către ai săi: *„Tres chers et grands amys et confederes”,* Dogele şi seniorîei Veneției.

Se gândea cu recunoştință la această aprigă descendentă a Medicişilor, pe care, în sinea lui o asemăna, într-un fel, cu Mircioaia, cumplita sa mătuşă. Dar destinele şi treapta pe care se afla această doamnă a Franței erau altele decât ale Mircioaei. Catherina nu era crudă din patima, scăzută în simbol, a rudei sale valahe. Cruzimea Catherinei era dictată de grija pentru soarta țării pentru viața poporului, pe care le apără cu pasiune. Nu era crudă din pornire. Suplicii, otrăviri, le îngăduia, cu linişte, dacă nevoile cârmuirii spre binele țării, le cereau.

Şi-n aceasta îl urma pe Machiavel, gândind după sfatul marelui om al Renaşterii; Că: se află şi o bună şi o rea folosire a cruzimii; Florentinul spunând: „Poate fi socotită bine folosită” (dacă poate fi numit bine, răul) atunci când n-o împlineşti decât o singură dată, când este dictată de nevoia întăririi puterii, şi că, în sfârşit, nu s-a împlinit decât pentru nevoia poporului”.

Era ceea ce simțea şi gândea Petru când îl încercau aripile încă legate, pentru timpul când va putea face tot ce nutrea să facă pentru Valahia. Dar erau atâtea oprelişti, atâta depărtare de pământ şi de suflet până atunci.

Rene Birague, mareşalul palatului, cu care se împrietenise, în acest an, îl asigură că atât regele Henric, cât şi regina mamă, scriseseră Dogelui, Serenissimei venețiene. Felul în care Petru primi înştiințarea, îl făcu pe Birague să nu insiste. Totuşi în nerăbdarea ce nu şi-o trădase, Petru ar fi fost bucuros să cunoască, în ce termeni, amândoi cârmuitorii Franței, au intervenit pentru el. La fel şi cu scrisorile către înalta Poartă, către Sultan, Henric îl susține cu căldură numindu-l *„Notre cher cousin et amy”,* — scrisori trimise încă din luna aprilie. Catherina îi scrise sultanei-mame — Valide. Nu oboseşte să-i trimită şi amiralului Uluş-Ali, lui Ibrahim mare agă al ienicerilor, vizirului Siavuş, marelui vizir Sinan, pentru punerea în drepturi a prințului disperat ce a fost scos din averile şi moştenirea sa.

— Principe, mama a bombardat Istanbulul cu misivele în favoarea Domniei-Tale — zise zâmbind Margareta, stând în picioare lângă scaunul Catherinei!

Petru, nu înțelese pentru o clipă ce-i spunea frumoasa Regină de Navara. O privise, părând că nu se uită într-adevăr la ea. Îi mângâiase cu ochii talia subțire ca de viespe; brațul stâng, cu *manche en aileron,* mâneca în cinci bufuri, „gâtuite”, micşorându-se către mâna mică, părând un trup uriaş de viespe — mâneca. Îi vedea coafura ca o diademă, acel „touret”, cu burleți şi cu *rehauts d’orfevrerie* şi ochii şi surâsul. Surâsul cu care-l cerceta acum şi aerul mirat, că n-o înțelege. Sau ştia bine de ce n-o înțelege, sau nu a auzit-o, privind-o. Era atras de siguranța pe puterea ei de a subjuga. Catherina simți şi ea ce se petrece. Se uita lung la fiică-sa, îl privi puțin distrată pe Principe şi întoarse vorba:

— Scumpe văr. (îi spunea văr şi îl privea amuzată). Ştii că Hasseki, soața Sultanului, ar vrea... *des petits chiens turquette a poil tout court, n’ayant aultre que le nom de ce pays, ou ne s’en voit sente...* Şi eu am nişte dorinți curioase. Am auzit că în Valahia sunt cai frumoşi şi pitici...

— Da, cai frumoşi... şi... pitici, mărită regină. Făcu ca un ecou, Petru, întors din gândurile împrăştiate. „Pitici? pitici? se întreba în gând Petru, crezând că regina glumeşte. Nu, nu glumea. De unde pitici, în Valahia? Nici pe unde umblase nu...... Ba

da, a văzut unul, la Istanbul, la madrasaua în care, copil, zălog, învățase, Era Gok, piticul înțelept, cu ochi albaştri. Ce mult e de atunci. O mai fi trăind Gok?

Cele două regine, a Franței şi a Navarei, mamă şi fiică, se priveau nespus de amuzate. Catherina căută să-l scoată pe Principe din apele Fetei morgane.

— Iubite Principe. Domnul Phillippe Desportes, poetul nostru, ne spune că Domnia-Ta eşti un minunat versificator, în rime toscane. De ce ne-ai tăinuit asta? — spuse dulce mustrător Margareta.

— Ilustre Doamne! Cu ce v-ar putea încânta auzul, şi sufletul, un neştiut cântăreț din Soare-Răsare, când v-au legănat armoniile poeților Pleiadei, când v-au fermecat versurile marelui Ronsard, Ronsard care-şi trăieşte ultimii ani în ale sale... *prieures de Saint Cosme et de Croixval,* bolnav, melancolic, frânt de la nefericita pasiune pentru Helena? Şi apoi, îl aveți pe Philippe Desportes.

— Pe Domnia-Ta nu te atrage necunoscutul, timbrul nou, ineditul? „Ba da!, păreau să spună privirile Principelui învăluindu-i ovalul, talia de viespe...

— Ba da, Ilustre Doamne. Dar nu tot ce te atrage poți izbuti.

— Eu cred că da — răspunse regina Navarei... Totul e să ai pasiune.

— Am avut pasiunea să încheg versuri frumoase în toate ritmurile. N-am izbutit să scriu versuri adonice sau asclepiadee, sau alcaice.

N-am vrăjit nici un suflet cu versurile mele. Hermes nu mi-a frecat buzele cu „moly”, cu iarba magică ce poate robi inimile. Nici nu le-am citit nimănui, încă. Versurile mele, ca cenobiții în pustnicie...

— Trimite-le în lume! Sunt suflete ce se vor robite. Petru ascultă privind cu luare aminte chipurile celor două regine. Se întreba — dacă Margareta îi vorbea în simboluri. Dacă-i întinde o scară de mătasă sau capcane.

Catherina se ridică brusc, căscând. Căsca, dar mai cu osebire, când o încerca foamea. Îi întinse mâna Principelui. Petru i-o sărută ceremonios. Margareta ar fi urmat-o, ar fi rămas... îl privea, tăcând. Dar era o privire grea, lacomă... Catherina îi spuse aproape fără să se oprească. O chinuia pofta să înfulece ceva. Îi vorbi aproape căscând din nou:

— Mâine o să fie bal la Blois, Principe. Cred că Margaretei i-ar face plăcere să-i fii *chevalier servant.*

Petru se înclină adânc. Cele două regine ieşiră.

*

Începutul serii acelui bal a fost pentru Petru o deschidere către pământul făgăduielilor. Margareta de Navara, era atât de apropiată, atât de încurajatoare. Părea să nu-l piardă din ochi. În timpul dansului, când figurile îi despărțeau şi adunau iar, era ca un spăimos adio, şi o fericită regăsire. Ea îi vorbea mereu. El îi spuse că în adevăr, Hermes nu avea nevoie să-i ungă buzele cu iarba magică. Buzele ei robeau auzul şi inima. Regina Navarei zâmbea atunci cu o suavă modestie. O urmăreau ochi mirați de chipul nou al Margaretei. Când nu urmărea o pradă, chipul ei se sumețea, îşi punea parcă acel „Touret de nez” acea mască purtată de femeile de soi. Acum era fără mască, cel puțin pentru Principele valah. Dar erau, între nobilii de frunte, ochi şi obraze zâmbind, cunoscând toanele Margaretei. Petru, care căutase în lungul timpului, de câte ori stătuse în preajma ei, să-şi păstreze firea, deşi atras, acum, era ieşit ca un al doilea Petru, din alcătuirea-i firească, pornit să o urmeze, să-i fie din plin *chevalier servant.* Se vede că unul din „drăgălaşii” regelui îi şoptise acestuia, ceva.

Henric îl prinse o clipă, când Margareta se oprise într-un grup de femei, şi îi şopti cu un zâmbet drăcesc:

— *Soyez prudent, mon Prince...*

— Prudent? Pentru ce, Majestate?

— Margareta are pe dracu în vintre! Porni apoi cu un râs isteric către Joyeuse şi Nogaret de la Valette...

Petru rămase descumpănit! Ce-a vrut Henric să spună? Adică, de ce a spus ce a spus, despre regina Navarei, sora lui? E un rege. Acest om cu fruntea înaltă, cu ochi iscoditori, pătrunzători. Îl ştia deschis către arii vaste de gândire, înțelegând multe... Şi totuşi. Îşi aminti despre ce îi vorbise Philippe Desportes: „dacă aş avea un frate mai mic — spunea poetul — aş căuta să-l feresc de multe capcane nevăzute... de nobilii, ducii, de toți seniorii care se învârtesc, carusel, împrejurul pivotului coroanei... “ Tresări. O lunecare moale, ca de şarpe, dar caldă, i se strecură pe după braț, abia simțită, nevăzutâ de nimeni. Totuşi, trezit din buimăceală, Petru o văzu pe Margareta şi peste umărul ei, mutra sfidătoare, obraznică, a lui Nogaret de la Valette, care îi vorbea lui Henric. Joyeuse îşi întoarse şi el o clipă capul, îi privi, dar Henric îi luă pe după talie pe amândoi „drăgălaşii” depărtându-se de-a lungul monumentalei săli, trecând printre dansatori, urcând scara ce ducea către apartamentul său.

Ce-a mai fost? A fost grandios, strălucitor în gătelile femeilor şi ale bărbaților. Străluceau podoabele, culorile, pietrele de preț la gâtul frumoaselor doamne, în coafurile ce străluceau de podoabe de aur şi nestemate. Sala cu arcade şi bolți împodobite cu lambriuri, era un freamăt şi joc de sclipiri, de mici săgeți luminoase, scăpând din fațetele diamantelor. O amețeală, un murmur galic... O amăgeală, îşi zise Petru, prins deodată de o stare de nemulțumire. De ce se-nnegurase... Dar de-ar fi ştiut că în podoabele strălucind, în rubinele jucate, în coliere şi diademe, s-ar fi putut să sângereze bogățiile pârcălabului Huru, averile lui Iancu Sasu, cel ce va fi descăpățânat din porunca Sultanului, în piața publică din Liov, de către preacreştinul rigă polon, Ştefan Bathory... — De ce s-a-ntunecat frumosul Principe? — undui glasul Margaretei. Apoi privindu-l pieziş: „Ce ți-a spus Henric? Am văzut, că în treacăt, s-a aplecat către obrazul vostru, Principe. Părea că vrea să vă sărute sau să vă muşte... Râse. Îi apăsă mai tare brațul, părând că vrea să-l ducă cu ea în unghiuri mai liniştite, în marea sală. În aceeaşi clipă muzicanții începeau o nouă arie de dans. Un grup de gentilomi se apropiară, făcură cerc în jurul reginei Navarei şi al Principelui. Fiecare îşi încerca norocul să primească favoarea unui dans cu frumoasa fiică a Catherinei. Privindu-l, cu o galeşă disperare, ea se lăsă furată de primul dănțuitor. Se dansă o pavană, o farandolă, apoi o sarabandă, apoi... apoi...

*

Petru rătăcea prin sălile, prin galeriile şi grădinile castelului. Era în zori, după noaptea balului. Se pierdea în labirintul castelului început prin secolul X, aici, în Loir-et-Cher, de către Thibaut, poreclit Trişorul, conte de Blois. Urca, cobora, fără să-şi dea seama, pe scara monumentală din aripa clădită de Francisc I. Altădată desenase cu privirea toate aminuntele aripilor clădite succesiv, prin veacuri de regii Franței. Acum era neliniştit. Plictisul, îndoiala îl făceau să treacă pe lângă frumusețile castelului, parcă fără să le vadă. Ieşi, coborând marea scară pentagonală. Nu-şi dădu seama când ajunse în grădina reginei. Se vedeau în depărtare marile păduri de la Blois, Boulogne şi Russy. Se vedea oraşul vechi clădit în amfiteatru pe colina malului drept al Loirei. Ulițele medievale, întortocheate; o biserică în stil roman, şi biserica Saint-

Sauveur, unde în 1429 fusese binecuvântat steagul Jannei D'Arc. Se opri în loc. „Ce eşti tu, Petrule?... Ce se întâmplă?... Scutură din cap să nu se mai gândească. Roti privirea în juru-i. Între aripa castelului, ridicată de ducele Gaston d'Orleans şi cea a lui Francois I-ul, se înălța un turn, din secolul XIII, căruia i se zicea, *la vieille tour des oubliettes"*. Acolo şi-ar fi găsit sfârşitul, închişi, uitați, cei căzuți în dizgrație, cei stânjenitori, prin veacuri, se zice... Râse, râse atât de tare, încât se trezi din rătăciri, privind în juru-i. Nu-l auzise nimeni. Puținii oameni, gărzi, slugi, cu socotelile lor, nu-l luaseră în seamă... Eu mă strămut de colo-colo, ca un turn al oublietelor, înfăşurat în uitare. Şi ea,... ea... zâmbi mustrându-se singur. „Ce este cu ea? Petrule? Te-ai copilărit. Poate că înaintând în timp până la bătrânețe, o să te chinuie lingoarea dragostei pentru Ea... Pentru sora lui Henric. Dar Henric care-şi suduie sora, umplând-o de ruşine. Ce fel de oameni sunt aceşti copii ai celei mai alese între țările alese ale lumii? Atit de repede te-ai îndrăgostit Petrule? Tu ai altă menire, pentru asta te-ai chinuit, ai rătăcit şi ai luptat ani după ani? Dar ea n-are nici o vină. E o muiere frumoasă. Henric de Navara îi e soț şi nu-i e soț. E încă strălucitoare. Este în flăcările tinereții. De va fi aşa cum spune frate-său, Henric, va juca în flăcările iadului... dar e o salamandră născută din pâlpâirile albastre ale dragostei. „Precum o salamandră... Precum o salamandră"... Îi treceau ritmuri prin gând şi-i jucau şi lui mici zbateri albăstrui, încălzindu-i pieptul. Aşa i-aş spune: „Precum salamandra".

Poemul se închega în memorie. Vedea materializându-se slovele, strofele:

„Grădina crinilor de aur
Da floare-n bolți arcând la Blois
Cum pe tavane arcuia-n
Simbol al Galiei tezaur.
Lumină, crin uman, de aur
La vatra regilor ardeai,
Un vegetal pârjol creşteai
Şi-n pieptul meu mânii de maur
Că, cerc curtean te închidea
Crin al Navarei, şui, de aur;
Asclepios din Epidaur
Să mă dezlege nu putea
De răul ce mă chinuia-n
Grădina crinilor de aur.
Envoi:
Prin flacări treci precum o salamandră
Prin foc hrănind din foc aprind clipita
Blois, unde mi-am visat întâi iubita
Şi-o cânt precum Ronsard pe-a lui Cassandră.

— Nu te teme, nu ți-au crescut aripi, frumosule Prinț! Nu o auzise venind cu umbra peste iarba terasei. Îi simți mâinile mici aşezându-i-se pe umeri. Nu se întoarse. Rupse în memorie poemul născut în gând, dar nu se putu opri să şoptească: „... Lumină, crin uman, de aur"...

— Ce spui? Parcă ar fi un vers? De cine? De unde?

— De neunde venit, către neunde.

— Cum a fost la bal?

— Lume...

— De ce ai dispărut? Te-am căutat.

— Prea multă lume.

— Prea multe femei frumoase.
— Numai una.
— Cine-i fericita?
— Un crin.
— Dar de aur.
— Sunt şi crini negri.
— Spune. Unde-ai dispărut aseară?
— Acolo!
— Unde?
— *Dans la vieille tour des oubliettes.*
— Atunci eu ar fi trebuit să fiu în turnul Foix, acolo unde mama a aşezat un observator pentru astrologi... Numai că acum, Commo Ruggieri, astrologul curţii, nu se află la Blois. Cu ajutorul lui, de acolo, din turnul Foix, te-aş fi putut găsi, stea capricioasă...

Îl privi lung, micşorându-şi migdala ochilor.
— Nu cumva ai fost gelos?
— Am văzut cândva, cred că aici, în Franţa, un arras, o tapiserie de mari proporţii. Înfăţişa... *„La Damme ă la licorne”* Inorogul îi da în genunchi. În faţa cortului doamnei cu inorog, era o deviză scrisă *„A mon seul desir”...*
— Aş înţelege, dar totuşi, nu-nţeleg... Sau poate nu vreau să înţeleg. E sensul abscons, Principe. Nu vrei să-mi tălmăceşti.
— *„Laus tua în fines terae”*
— Sună a psalm.
— E al XXXXVII-lea.
— Aşa mi se pare şi mie.
— De unde atâta cunoaştere a textelor sfinte?
— Am să-ţi spun la Nerac.

*

Cum a ajuns la castel, la Nerac, pe Lot-et-Garonne? Ar fi vrut să nu meargă... Ea, îi spusese că-l aşteaptă, peste zece zile, acolo, la Nerac. Sunase ca o rugăminte, sau ca un ordin. „Nu pot să nu ascult de porunca unei regine”, se înclinase Petru. “Fie ea şi a Navarei, încă, încheiase ea în glumă. Caleaşca îi legăna visele şi neliniştile. Priveliştile erau mereu schimbătoare în lunga călătorie către sud. Se gândise să-l roage pe Philippe Desportes să-l însoţească, dar Margareta îi spuse că-i mai bine să vie singur. Bietul Desportes. Femeile nu-l doreau. Nici Jadwiga Iaslowicki, palatina cracowiană nu-l primise bucuroasă... îşi aminti că mareşalul curţii, Birague, nu-i trădase cuprinsul scrisorilor Catherinei şi a lui Henric, către Doge şi Serenissimă. Philippe care avusese, ca secretar, scrisorile sub ochi, i le povestise. Îşi amintea rânduri întregi, aşa cum fuseseră scrise. *„Le prince de la Grande Valqquie, Pierre Demetrio, notre tres cher cousin et bon amy, partant de notre cour pour se transporter a la Porte du Grand Seigneur, soub notre protection et Sauvegarde, avec saufconduit que Sa Haultesse lui octroie a notre prierre et recommandation pour aller ă son Heureuse Porte et affin d’estre par Sa Haultesse’ restitue et restably en son estat de Valaquie”...* O întreagă corespondenţă diplomatică, dusă de rege şi regina mamă, cu Veneţia, cu Constantinopole... îşi aduse aminte de acea dimineaţă, după bal, la Blois;... două mâini mici pe umerii săi... „Nu te teme, nu ţi-au crescut aripi”... „Mi-au crescut, le simt, le voi încerca. Îmi voi lua zborul! Nimic nu mă va opri să zbor la cuibul

strămoşilor… Nimic? Simţi o mică strângere de inimă, gândind încotro se îndreaptă, cine-l aşteaptă, acolo, în castelul de pe Lot-et-Garrone… Strânse pumnii, crâşcă din măsele, voind parcă să strivească orice trezire a slăbiciunii, cât de mică. Nimic! Nimic nu-mi va putea opri zborul”.

*

Un nor de hulubi se ridica, se lăsa, frământând aerul curţii interioare, pătrate. Caleaşca se opri în dreptul aripei castelului, aripă ridicată în veacul al XV-lea în timpul vieţii lui Alain le Grand, seigneur d’Albert. În loggia galeriei primului cat, între coloanele răsucite, Petru o zări, puţin retrasă în umbra loggiei… Îl văzuse venind. Urmărise caleaşca înaintând. Norul de hulubi se înălţa, se aşeza pe dalele curţii, agitat parcă de respiraţia ei. În orice caz aşa i se ridica şi i se lăsa pieptul, ori magnetismul ei agita norul de aripi, ori freamătul suit, coborât, o agită. Era o pasionată, o nestăpânită. Când dorea, dorea cu o furie mocnită, pe care ştia să şi-o ascundă sub o jucată candoare, cu o graţie născută şi acel adaos de poleire a spiritului viu, crescut de o cultură şi o dârzenie moştenită de la ilustra-i mamă.

Petru o văzu, încă venind în carrossă, acolo, în umbra loggiei. O lăsă în acea voită retragere şi pândă, ca după o părelnică cortină străvezie. Coborând din carrossă roti o privire asupra împrejurului, înscriind într-un inel gândit faţadele pătratului Nerac. Ştia că aici trăise, prin veacul cincisprezece, deosebita Margareta de Valois, sora lui Francisc I, soaţa Ducelui d’Alengon. La Nerac, ea trăise necurmat, cântând în versuri galante, o morală virilă, un ascetism obscur. Clement Marot, a definit-o, ca având: „Trup feminin, inimă bărbată, cap de înger”… Aici scrisese povestirile „Heptameronului”. Aici, a trecut umbra căsniciei Margaretei de Valois, fata Catherinei, cu Henric de Navara. Acolo, în umbra loggiei primului cat al acestei aripi a castelului amintind de stilul palatelor iberice îl pândea. Ştia, simţea că-l pândeşte Margareta, regina Margot. În acele clipe, şi începând chiar de la Blois, Margareta îl dorea, îl simţea al ei, pe acest straniu de frumos Prinţ al acelei îndepărtate, necunoscute Valahii. Nu-i păsa ce a auzit, ce ştie despre ea, ce i-ar fi turnat în auz lătrătorii. Nu-i păsa ce-i mârâise la ureche Henric, regele. Ştia ce crede şi ce spune despre ea, acest frate care n-o iubise niciodată, de care-i era silă şi uneori milă, cum îi fusese milă şi de fratele cel mare, de chinuitul, nefericitul, istericul Charles al IX-lea.

Petru simţi, urcând scara, pătrunzând într-o frumoasă sală cu largă boltă nervurată, că în această latură a vastului castel ar trăi o singură făptură. Nu se auzea nici o mişcare. Nu văzu nici o slugă apărând sau dispărând înapoia uşilor. Margareta îl întâmpină în capul scării ce urca la graţioasa galerie a primului cat, unde o zărise, de unde-l privise la sosire. Îl aştepta dreaptă, cu chipul şi ochii enigmatici, şi abia bănuitul surâs părea mai curând un aer de greu ascunsă mulţumire că-l atrăsese la Nerac. Îl vedea urcând treaptă cu treaptă, drept, cu pasul elastic, cu trupul şui dar puternic, într-un *justaucorps* din mătase, albastru cer, cu fir de aur, cu pulpele în ciorapi lungi, în calze negre. O ameţea nemărturisit această frumuseţe dar o nemulţumea pasul măsurat cu care valahul urca spre ea. L-ar fi văzut suind în grabă, cu ochii căutând-o, cu o încercare de a întinde braţele, nerăbdător s-o cuprindă… Ajuns, se înclină protocolar, ca în faţa unei regine. Îi sărută mâna cu devoţiune, cum i-ar fi sărutat-o şi bătrânei ei mame, Catherina. Văzu că privirile ei se îngustează şi îşi trase uşor mâna cu un tremur nervos. Petru văzu că trupul ei zvelt nu e ascuns în obişnuitele rochii largi, grele. Era aproape înfăşurată, ca orientalele, într-o rochie de casă albă, moale. Gâtul lung îi apărea liber de acel *„cottoire”* din *lacet de*

passementerie, strâns ca un colier, ca un cordon, cu lanțuri ușoare de care atârnau bijuterii.

„E frumoasă, își spunea Petru, dar căuta să nu-și trădeze încântarea. Uneori are un aer feciorelnic... cu toate câte se spun pe socoteala ei. *„La reine Margot”,* cum îi spunea batjocoritor — Charles, sau răutățile și mai veninoase ale lui Henric. Surorile ei, Elisabeth și Claude erau cruțate de ghimpii fraterni sau trecute cu vederea. Vanitoasa și dârza Margareta îi stânjenea. De ce? Pentru că i-ar fi supărat neastâmpărul și foamea ei de dragoste? Dar tocmai frățiorii? Unul cu scrânteala lui, altul cu „drăgălașii”, cu orgiile lui? Ei, astea-s socotelile lor și sunt multe, în Franța slăbită de războaiele religioase, de dezbinarea dintre cei trei fii ai bătrânei doamne Catherina. Auzi că Margareta îi vorbește. — Tot mai visezi crini de aur, Principe?

— Nu, fiindcă mi-a apărut un crin alb.

— Spuneai că sunt și crini negri.

— Cel pe care-l privesc are numai miezul negru...

— Ca păcatul.

— Păcatul n-are culoare, suavă regină. Păcatul are culmi și adâncime.

— Culmea nebuniei, apoi adâncimile iadului, — râse abia adiat, împotriva a ceea ce spunea. Vino, Principe, să-ți arăt Neracul... De fapt, n-o să te plimb prin toate aripile acestui pătrat de ziduri cu toate fantomele veacurilor... Eu locuiesc doar în această aripă de când m-am măritat cu Henri de Navara. Acum, la Nerac e și el o fantomă...

*

Erau în camera ei de dormit, la câteva ore de la sosirea principelui. Avusese răgaz să-și schimbe hainele de călătorie, să se îmbăieze, ajutat de un valet bătrân. Neîmbiat la vorbă de către Principe, valetul nu rostea decât cuvintele cerute de îndatoririle sale, sau cererile Principelui pentru ce avea nevoie. Nu-l privise nici o clipă în față, dar când fu între ceilalți slujitori la bucătării sau pe culoare, vorbi despre Petru ca despre o veche cunoștință.

— Nu ai senzația că te afli în liniștea unei mânăstiri Principe?

— Uneori în mijlocul unei lupte sau al unei furtuni poate ființa mai multă liniște decât într-o mânăstire.

— Cum să înțeleg asta?

— Știi, Ilustră regină...

— Aș vrea să te rog ceva, Principe. — Petru o privi ascultând:

— De vreme ce mama și regele îți spun: *„Notre cher cousin”.*

„Știe. Cunoaște și ea cuprinsul scrisorilor către venețieni și Sultan”, își spuse Petru. Întinse un surâs, clipind din pleoape, înclinând capul supus:

— Scumpă și fermecătoare verișoară...

— Ei da, de ce nu mi-ai spune Margareta?

— Reginei de Navara? Fiicei Catherinei de Medicis?

— I se cuvine unui viitor rege al Valahiei.

— Cel ce stă pe tronul Valahiei se cheamă Domn, Voievod.

— *Ca revient au mesme...* Dar, spune-mi, scumpe văr cum să înțeleg ce ziceai despre liniștea mânăstirii asemenea celei a furtunii?

— Era figurat... În vechiul Bizanț, mânăstirile au cunoscut furtunile schismelor, ale războaielor lăuntrice și cele duse cu statul, cu Bazileii.

— A! așa?

Din jilțul pe care şedea, Petru cuprindea cu privirea întreaga încăpere. Patul vast, cu baldachin şi stâlpi ciopliți închipuind torsuri de nimfe, pe care era leneş întinsă Margareta, sprijinită în cot, răzimându-şi capul în palmă, uitându-se întrebătoare la frumosul valah. Printr-o fereastră înaltă, deschisă, cerul, adânc albastru spre negru, îşi călătorea astrele. Arătau ireal de mari, de o lumină cu străluciri minerale, păreau zugrăvite şi înviate. Petru întârzie asupra nopții. Păreau că-l cheamă, că-l atrag călătoarele astre. Un foşnet de nerăbdare îl întoarse de la vederea nopții. Dar alunecând, privirea întâlni un „cabinet”, un dulap cu patru uşi, bogat sculptat… Margareta îi urmărise tot timpul privirea. I se păru că întârzia prea mult cercetind cabinetul.

— Te fascinează mobila aia, dragul meu văr? — Petru ridică din sprâncene şi din umeri.

— Poate crezi ce au crezut unii şi poate mai cred… sau se fac a crede.

— Ce-aş putea să văd decât că-i o piesă frumos lucrată.

— Am să-ți deschid îndată uşile acestei opere, frumos sculptată. Ca să vezi că nu păstrez acolo capul fostului meu amant, La Molle, ca să-l scot şi să-i sărut buzele moarte, când m-ar prinde dorul — aşa cum binevoiesc să spună dragii noştri francezi. Şi nu doar burghezii, ci şi unii din cei ce-mi fac curte, îmi sărută mâinile, îmi jinduesc trupul, nopțile. Ah, îi urăsc, îi urăsc. Sunt şi catolici şi hughenoți. Deosebirea de rit nu-i deosebeşte. Porci, porci, toți. Petru ştia că vorbeşte despre La Molle şi Anibal de Coconat, conjurați în complotul din acele zile tragice, numit „Complotul zilelor de dulce”. Frumoşii aventurieri Joseph de Boniface de la Molle şi Anibal de Coconat au fost ghilotinați din porunca reginei mame…

— Te înțeleg regină de Navara…

— Şi vară.

— Şi verişoară. Te înțeleg. Adesea am simțit şi eu că undeva în viață, am lăsat o poartă deschisă. Ai uitat o poartă deschisă. Pe acolo amenință să năpustească primejdia. Ca acea *„kerkaporta”,* rămasă deschisă în zidurile de apărare ale Constantinopolei, pe unde a venit pieirea Bizanțului, turcirea lui pentru vecie.

— Şi acuma ce simți? Ce gândeşti…

— Acuma? nu doar acuma. În unele clipe din viață, îmi pare că mă asemăn cu acei *„Mevlevi”* pe care i-am văzut în Anatolia…

— Nu ştiu, nu înțeleg — spuse Margareta, schimbându-şi poziția cu un foşnet, cu un freamăt nervos al rochiei de casă.

— Mevlevii sunt dervişi învârtitori, răsucitori *„destourneurs”*. Erau într-o *Mevlevă,* în Anatolia, o mânăstire fundată de Celaladdin Rumi. Sunt înveştmântați în halate albe, largi, strânse pe mijloc. Se răsucesc fără oprire, ca nişte clopote largi şi vii de pânză moale. Se răsucesc aşa intrând într-o stare de amețeală mistică.

— Şi acum eşti în urma unei asemenea practici, scumpe văr şi Principe? fiindcă am băgat de seamă că eşti într-o astfel de stare, ca aceea dobândită de dervişii răsucitori… S-ar părea că drumul te-a obosit — spuse surâzând cu o ascuțime ucigaşă.

— Nu Înaltă Regină… dar…

— De fapt mă simt şi eu obosită. Ştiu şi eu un singur cuvânt turcesc. Am uitat de când şi de la cine-l ştiu.

— Ce cuvânt?

— *Iyi geceler…*

— Asta înseamnă: noapte bună…

— Da, *iyi geceler!*

— I*yi geceler!*

Nu-şi dădu seama prin ce semnal tainic chemată, apăru o slujnică, rămasă în cadrul uşii, aşteptând porunca reginei de Navara. Cu o mână moale, a plictis, Margareta îi arătă unul din candelabre ce pâlpâia, legănate, patru flăcări de lumânări.

— Arată Alteței Sale cum să ajungă în camera sa.

— Dar rămâneți în întuneric. Să aprind alte lumânări — spuse şoptit fata. Cum ținea candelabrul în fața ei, para lumânărilor îi lumina chipul tânăr. Părea o mască de faianță, vie, cu acea strălucire a faianțelor ieşite din atelierul lui Girolamo della Robbia. Aşa părea, încremenită, aşteptând porunca reginei. Margareta îi făcu semn să iasă.

— Nu mă sperie întunericul… Şi uite! — arătă fereastra. — Cerul e plin de lumină. Da, *iyi geceler,* scumpe văr!

Petru se ridică, se înclină în fața reginei de Navara. Ieşi tăcut urmând fata cu chip de faianță.

*

Nu se culcă. Rămase un timp cu ochii asupra ferestrei înstelate. Prin fiecare ochi de geam plumbuit, aproape, licărea câte o stea. Poate că şi ea, la fereastra odăii de dormit, vede aceleaşi licăriri venite din necuprins şi necunoscut. Dar poate gândurile lor, al Margaretei şi al lui, nu se întâlnesc călătorind pe acelaşi pod de lumini astrale…

„Ciudată întâlnire. Este o hărțuială, o nemulțumire şi un chin; poate al unei nepotriviri. Nu ajunge să doreşti ceva cu pasiune, e nevoie şi de o nimbare a două dorinți, a două pasiuni, cu acel abur nevăzut şi sensibil.

Ce caut eu aici, la Nerac? — îşi puse iar întrebarea. Să nu te dezvinovățeşti. Priveşte adevărul în față. Sufereai în seara balului, la Blois? O iubeai? O iubeşti? Sau este numai fugarul foc de paie, la para căruia încălzeşti o chibzuială rece? Nu ai vrut să-i nesocoteşti dorința să te aibă aici, în acest castel singuratec, rece. E fata Catherinei. Trebuie să ții seama. Respinsă, s-ar putea răzbuna. Catherina îşi iubeşte fata, poate mai mult decât pe „ces chers yeux”, pe neechilibratul, neîmplinitul Henric. La Henric, Margareta n-ar avea trecere ca să-l sape…

Petrule! Fii cinstit cu tine însuți. Ai spus cândva: „Pater *peccavi miserere mei!* Fă să-mi vibreze în suflet calda strună”…

Mult timp, întins pe pat nu putu să pună geană pe geană. Se ridică. Se duse la fereastră. Pe mişcarea gândită a astrelor, încadrat cu toată făptura în acea ramă a nopții, nu îşi lămuri multe gânduri, simțăminte, asupra rosturilor grele ale sufletului şi vieții.

*

Îl trezi o dimineață ploioasă, una din desele zile ploioase ale climatului acvitan. Se auzea, chiar prin ferestrele închise, cântecul disperat al privighetorilor în secularii copaci ai pădurii ce înconjura pătratul clădirilor. Undeva, foarte aproape, în adâncituri de zid, guruiau hulubi şi jelea o turturea. Umezeala aerului în acest anotimp acvitan, pătrundea parcă prin ziduri. În cămin ardeau buturugi. Nu simțise, în somnul greu al dimineții, cum se aprinsese focul în cămin.

Abia se îmbrăcase, când fata care-l călăuzise pe coridoare luminându-i calea, în seara trecută, veni să-i aducă o scrisoare, din partea reginei — spuse ea. Fata părea şi acum să poarte o mască de porcelan, cu toate că nu ardeau în fața-i lumânări şi dimineața împrăştia o lumină difuză, surie. Sub privirea lui, masca de porcelan a fetei

se făcu purpurie. Ieşi împiedicându-se în fuste. Petru zâmbi cu privirea în gol. Desfăcu misiva:

„Iubite Principe… şi văr.

Am privit mult, azi noapte, stelele călătorind prin fața ferestrei. Mă întrebam dacă şi tu le vedeai. A fost o seară ciudată. Am simțit cum între noi se aşezau duhuri potrivnice care ne înstrăinau. Eram amândoi ciudați, sau sub influențe nefaste. Am fost nemângâiată. Am luat poeziile, sonetele lui Ronsard, pe care-l iubesc şi pe care Philippe Desportes năzuie să-l înlocuiască… *„Peine perdue”…* Ştiu că Desportes îți place. Am citit sonetul: *„Maria baizez moi, non, ne me baizez pas”.* Ți-l transcriu, cred că-l cunoşti. Cu toate că plouă, cu toate că e o lumină rece filtrată prin sitele ploii, cred că auzi cum îşi sparg guşile privighetorile în pădure?

Marguerite de Navare

Citi scrisoarea, punând puncte de mirare, paranteze de îngândurare. Zâmbind la unele fraze, ca: — Am privit mult, azi noapte, stelele călătorind prin fața ferestrei… M-am întrebat dacă şi tu le priveai? Gândiseră poate, în aceeaşi clipă, la fel. Este… Este totuşi o fire autoritară, poate capricioasă, instabilă? Poate? Sigur!!

În camera ei, înduioşată câte o clipă, nerăbdătoare ades, îşi spunea: „Este o fire rece, bănuitoare… Să fie cu mine, aici, în sudul Franței, în Aquitania, în Neracul în care… Da, în care… Poate asta îl face să-şi țină aripile culcate pe lângă trup?… Atunci, de ce a venit? Poate din slăbiciune. Poate din duhul curiozității. Doar e poet, după cât se spune. Sau poate că… Ah cercelul? Poate că l-au racolat în banda scârboasă a „drăgălaşilor” lui Henric. Şi cine ştie ce i-o fi îndrugat drăguțul meu de frate? El, el care… Păcat de frumusețea lui stranie, venind de departe! Nu, nu se poate. Mă doreşte. Am simțit-o la Blois… O! Nerac! Te voi îmbogăți oare cu încă o legendă defăimătoare asupra mea?

În odaia lui, Petru, nu-şi mai punea întrebări prepuelnice. Stătea aplecat asupra unei mese de scris, vădit stilul renaşterii florentine, cu picioarele închipuind patru delfini. Avea în fața ochilor sonetul lui Ronsard, transcris de mâna ei. După aproape o oră puse peana jos, privi lung textele, cel francez şi pe al său. Îl citi odată. Luă sonetul, originalul. Îl puse jos, citi încă odată cu glas tare, ce izbutise:

Sărută-mă Marie — nu, nu mă săruta
Ci inima mi-o soarbe cu dulcea-ți răsuflare
N-o soarbe, suge-mi vinele-ncet, din fiecare,
Tot sufletu-mi ce-n brațele tale se zbătea.
Nu-l soarbe că atuncea când el s-o destrăma
Ce voi mai fi eu alta decât ne-ntruchipare,
Lipsit de trup, pe țărmul unde iubirea moare?
(O, Pluton) cu mințite zvâcniri de dor în ea.

Cât ne e dată viața să ne iubim Marie!
Că nu domneşte Amorul pe ceata colilie
A morților, ce-n somnul de fier, în rând s-aştern;
În van iubit-a Pluton pe stearpa-i Proserpină.
Cu-n piept de piatră dulcele chin nu se îmbină;
Vrea pe pământ domnie, iubirea — nu-n infern!

Se încruntă privind petecul de hârtie. Îl prinse cu degetele de capete, pregătindu-se să-l rupă.

— Nu! auzi înapoia lui.

Tresări. Se ridică răsucindu-se. O văzu pe Margot, în aceeaşi rochie de casă din ajun, albă. Veni către el:

— Pentru asta te ascundeai? Mă chinuiai, să te aştept, bănuind…

— Ce?

— Îmi spuneam că te-a fermecat frumoasa Christina…

— Cine?

— Cameriera mea.

— A! râse Petru! Fata cu mască de porcelan? Nu Doamnă, nu am obiceiul să fac dragoste cu slugile gazdelor.

— Atunci e bine. Altfel i-aş fi spart masca.

— Ei, iată, aproape drept de proprietate!

— Sigur. E doar sluga mea.

— Nu asupra ei, asupra mea.

— Dacă-mi îngădui…

— Ce?

Margot îl privi pieziş. Se apropie mai mult de el. Întinse mâna: — Dă-mi-o!

Abia acum, Petru văzu că păstrase în mână tălmăcirea.

— Nu, este o zmângălitură. Am încercat ceva. Am s-o rup.

Margot, cu agerime de pisică, îi smulse hârtia, fugind cu ea prin odaie, ca în hârjoană.

— E după Ronsard, nu? Ascultând când o citeai îmi suna aproape. Acelaşi ritm, simțeam ce nu înțelegeam. Te rog să mi-o laşi.

— Nu, e o jucărie.

— Şi eu sunt o jucărie pentru tine, vere, aşa văd…

— Dă-mi-o, te rog, e o prostie.

— După Ronsard şi din peana ta, nu poate ieşi o prostie, dragul meu verişor.

Petru se duse spre ea, căutând să-i reia sonetul. Erau unul lângă altul, într-o tăcută înțelegere că-i un joc. Ea îşi ferea mâna în care avea sonetul, lipindu-şi aproape trupul de al lui. Cu mâna liberă încercă întâi să-l împingă, să nu-i dea pas să-i smulgă hârtia. Dar mâna, căutând un sprijin, îi întâlni umărul, se lăsă pe umăr, se închise ca un cerc moale în jurul gâtului. Răsuflările calde erau una şi Margot îi astupă gura cu buzele lacome.

Se făcu noapte. Dreptunghiul ferestrei era negru. Nu se vedeau stele după perdeaua de nori. Margot era goală în patul cu baldachin. Cununa albă a brațelor înstăpânise cu drept de proprietate grumazul frumosului văr…

— Te rog, dulcele meu văr, spune-mi acum, acum, întâiele versuri, întâia strofă a sonetului… Ştii strofa cu *„Sucez moi toute Vame eparse entre vos bras”*. Spune-mi-o în graiul tău valah.

— Nu, Margot!

— Ba da! Te rog, acum, acum. Spune-mi! Cu glasul cald, adâncit de clipă, Petru îi spuse:

— *„Tot sufletu-mi* ce-n *brațele tale se zbătea”…* Margot îşi uitase toată viața…

*

A fost o trecere de zile pudrate de ploi fine, strecurate. Acelaşi clocot de cântec în pădure. Nu simțeai când se strecoară ziua în noapte, noaptea în zi. În cămin se legănau salamandrele, pânze de alcool albastre. Forme fantastice jucate asupra

pereților când ei se mişcau prin fața căminului. Era seara din urmă. Cu greu se hotărâseră să părăsească, poate pentru totdeauna, castelul Nerac.

— Ne vom întoarce oare vreodată-n Aquitania?

Margot nu se recunoştea. Simțea un gol în suflet, ea, care crezuse că nu are acea boală a sufletului. Golul era ca o prăpastie ce amenința s-o soarbă; cădere în propriul ei suflet. „Margot, să fii într-adevăr îndrăgostită? “ se întrebă ea, rămânând singură. Atuncea se căsca acel gol care-o înspăimânta. Ea, care în dragoste era călău, acum era victima, osândită. Aşa se judeca. Atunci când Petru venea s-o găsească în dormitorul ei, sărea şi se făcea iederă, şoptindu-i înfrigurată, cu ochii lărgiți:

— Unde ai fost? De ce ai lipsit atât de mult, Principe de Aquitania. (îl unsese principe al Aquitaniei).

— Am încercat ceva…

— Citeşte-mi, Prințul meu.

După ce-i citea, ea îi lua mâna, i-o privea îndelung. I-o săruta. Îi cerea, ca de fiecare dată, foaia de hârtie. Se îndrepta spre dulapul sculptat, scotea o casetă de argint, în care lăsa să cadă foaia ca o frunză desprinsă de pe ram. Îi veni în gând o imagine despre dulapul tăinuitor, dar se temu să nu-i amintească despre La Molle, şi sinistra legendă, şi asta să le strice cea din urmă seară la Nerac.

— Petru! — pronunța, încercând, cum se pronunță în româneşte. Suna, acuzat de acel „r”. rulat, comic, aşa cum ai struni un cal. „Petrrru”. — Dacă aş fi avut darul povestirii ca înaintaşa mea la Nerac, Margareta de Valois — care a scris suculentul ei „Heptameron”, aş fi însemnat şi eu nişte pagini. „Zilele şi nopțile unui prinț valah în Aquitania”… O, dar mă copilăresc. Bine că n-am avut darul surorii regelui Francisc… sau naivitatea s-o cred… Numele tău nu va rămâne în memoria Franței, pe această temă.

— Va fi îndeajuns memoria dulapului, spuse Petru liniştit, fără umbră de proastă humoare… De fapt, o asculta cum vorbeşte, fiind cu gândul la Paris, la ce-l aşteaptă, poate, acolo. Trebuia să vină într-o zi chemarea înaltei Porți, consimțământul Sultanului. Margot gângurea… Drace! Regina de Navara gângurea ca o turturea în călduri. N-ar fi crezut nimeni, nici dacă ar fi fost de față, nimeni din nobilimea care-i cunoştea vânturata viață. Margot îndrăgostită ca o gâsculiță, ca o fată de fermă? Fiindcă nu era vorba de o făptură suavă, de o femeie normală. Ci de o îndrăcită din naştere… de una „care avea pe dracu în ea”, cum îi spusese Henric, punându-l în gardă pe Principe, sau din voluptatea urâtului.

*

— *„Jour de Dieu”!* izbucni Margot, întâmpinându-l pe Principe. Petru se uita la ea, întrebător. Era prima oară când o vedea astfel ieşită din apele ei, folosind înjurătura obişnuită a regelui Charles VIII.

— Ce nu merge? o întrebă Petru, zâmbind.

— Nu zâmbi, că mie îmi vine să turbez… Nu vom putea pleca împreună. Am primit o ştafetă din partea mamei. Neobosita Doamnă vrea să vină în Sud. Simțind că bătăioasa nobilime a Gasconiei şi Languedocului, reformații, pretextând că sunt năpăstuiți de catolici, caută să rupă învoielile de la Nerac, vor să reia armele. Îl au în fruntea lor pe domnul soț al meu, pe Henric de Navara… Mama îmi scrie s-o aştept aici la Nerac… Auzi! vrea să mă convingă să mă împac cu Henric… *Jour de Dieu!* Asta nu se mai poate… Eu te… îşi înghiți vorbele. Îşi reveni… — Totuşi trebuie s-o aştept…

Bătrâna Doamnă mă imploră… Şi după rugăminţi, pot veni ameninţările… Şi chiar fără ameninţări, îi sunt datoare, totuşi…

— Nu te frământa! Dacă regina te roagă…

El ştia că Margot va rămâne. Nebucurându-se de dragostea, de prietenia fraţilor ei, Henric, regele şi Monsieur le Prince, avea nevoie de sprijinul Catherinei. Regina mamă se afla în unul din ceasurile sale grele. Feciorii îi dădeau de furcă, neînţelegând intenţiile ei de pacificare a Franţei, de echilibrul ce-l nutrea să se facă între catolici şi reformaţi. Henric de Navara, ginerele, atacase, pe neaşteptate, în noaptea de 28 mai şi cucerise Cahors… Dădea astfel un semnal de reluare a ostilităţilor. Catherina căută să înăbuşe acest „Război al îndrăgostiţilor", cum era numit al şaptelea război intern, religios. Fiindcâ se părea că meridionalii, sătui de tot ce se întâmplă, de toată starea Franţei, de aventurile reginei Margot, ale lui Henric de Navara, cu fetiţele lui vesele şi gentilomii lui, Henric, regele cu „drăgălaşii", zăpăceala lui Francois, Monsieur le Prince, care făcea pe războinicul, şi totul împotriva politicii Catherinei, totul dădea pas protestanţilor să sfâşie pânza Penelopei, a păcii franceze, pentru care bătrâna Doamnă lupta, din adâncă dragoste pentru pământul şi poporul Franţei. Petru căută s-o liniştească pe Margareta. Dar aveau să se reîntâlnească la Blois, sau la Paris. În adâncul inimii sale, Petru se bucura de această întorsătură. Îşi dădea seama de focul de paie de la Nerac. Ştia că trebuie să se întoarcă la rostul vieţii sale, Valahia. Visul şi datoria lui. Despărţirea a fost ciudată ca şi întâlnirea. — „Ţi-am spus că Neracul este Castelul duhurilor potrivnice; ne-au îngăduit numai un interstiţiu de fericire. " „Petrule — îşi spunea Principele… Nebuniile, slăbiciunile se plătesc. Carnea, carnea asta nevolnică. " Dar privind-o pe Margot îşi dădea seama, că de-ar fi să mai întârzie la Nerac, carnea asta slabă, lunecătoare în păcat, l-ar supune patimii. Se despărţi aproape bucurându-se ca de o eliberare. Totul se jucă după legile veşnice; atâta părelnică înduioşare, atâta comedie. Nu-şi mărturiseau, dar o simţeau. Fusese o toană, de muiere îndrăcită şi trecătoare, spulberată iluzie. Sita ploilor se închisese. Pluteau negurile asupra pădurii şi pe întinderi.

— Le auzi?

— Da, le aud.

— Zile şi nopţi ne-au cântat preotesele din mai.

— Ciudat. Aici cântă zi şi noapte.

— Uneori poate amintirea guşilor lor sfinte. Nu apărea nimeni, la nici o fereastră, la nici un unghi de clădire. Acelaşi pustiu, aceeaşi cetate moartă ca la sosire. De fapt, Petru, în tot timpul nu văzuse decât pe valetul bătrân ce-l slujise şi pe fata cu candelabru. Mesele erau servite tot de ei doi. Poate era regia reginei Margot, pentru mai mult mister şi eden al însingurării şi patimii nestingherite. Muşcat de un mic diavol hâtru, Petru încercă s-o necăjească. Mai mult să-i aţâţe orgoliul.

— Să ştii scumpă verişoară, Christina avea o frumoasă mască de porcelan.

Margot râse. Cum stătea pe trepte, părea o cariatidă fugită de sub un fronton, de sub un capitel imaginar. Petru, care văzuse cariatidele Epechteionului, nu se putu opri să nu tresară, înfăşurată aproape în acea rochie albă, care ştia că-i desenează liniile trupului, era mai fluidă în încremenirea ei decât austerele fete de piatră ale templului antic. Era o cariatidă vie. Vântul îi juca pe trup cutele albe ale rochiei uşoare… Gândind că o va părăsi, simţi umbra unei păreri de rău. Coborâse din loggia de unde-l privise la sosire. Petru sui în carrossă. Vizitiul pocni din bici. Roţile grele scrăşniră dureros în pietrişul aleii. Nici unul, nici celălalt nu ştia dacă ecoul scrăşnetului roţilor se va fi prelungit în piepturile unuia dintre ei.

Roule carrosse!

*

Mai dură aproape un an aşteptarea. Corespondenţa diplomatică a regelui şi Catherinei, cu Istanbulul, cu înalta Poartă, îi aduse Principelui îngăduinţa, în 6 septembrie a anului 1580, să meargă la Constantinopol, să se înfăţişeze Sultanului Murad al III-lea. Primi paşaportul de străbatere a provinciilor turceşti. Regina mamă, Catherina, scrise tuturor principilor italieni prin ale căror ţări avea să treacă protejatul ei şi al lui Henric. Plin de daruri şi urări, Petru părăseşte Parisul, Franţa, abia în februarie 1581. Lasă mulţi prieteni în urma sa… şi… o iluzie, o amintire, pe Margot, pe care şi-o închipui uneori, în lungul călătoriei către Veneţia şi Istanbul, ca în clipa plecării din Nerac; ca în dimineaţa când pădurea răsuna de cântec, când, ca o cariatidă vie, vântul îi juca pe trup cutele albe ale rochiei părând înveşmântată cu khitonul şi peplosul ce-i modela formele, precum Acroterelor templului din Ahaia de la Egine.

*

Întors de aproape doi ani, din Sicilia, cel mai tânăr vlăstar al respectabilei familii de negustori genovezi, Sivori, Franco, ce fusese trimis de tatăl său Benedetto, încă din fragezi ani la Messina, să deprindă negoţul, cum făceau mulţi genovezi, era acum urmărit de o singură dorinţă.

Hrănit de tot ce povestea Benedetto, tatăl, despre aproape legendarul, pentru el, Principe valah Petru, nu poftea alta decât a-l cunoaşte, a-i intra în voie şi în slujbă. Mai era şi părintele Parizola, cel care-l ajutase pe Principe să meargă la papa Grigorie şi apoi, prin acesta, la regele prea creştin al Franciei. Parizola îi arăta dreaptă şi folositoare această cale, oploşirea sa, a tânărului Franco, pe lângă Principe. Spunea abatele că i-au sosit veşti din Franţa, îi scrisese Petru că sultanul îl cheamă la Istanbul să-l aşeze pe tronul Valahiei. Abatele îi arătase actele acelei chemări traduse în italiană. E hotărât. Ilustrul Principe va începe în scurtă vreme o Domnie splendidă. Ar fi bine pentru tânărul Franco să caute să se facă folositor şi de se va putea, să intre în slujba strălucitului Principe, îi spunea abatele. Numai că avea nevoie, pentru toale câte le cere o asemenea călătorie lungă către Constantinopole, de bani. Îl rugă pe el, pe abate, să vadă de-i poate avea de la unul din genovezi. Cel ce ar voi să-şi pună banii]a o asemenea treabă ar fi larg răsplătit, când Principele-şi va recăpăta Domnia. Făgăduielile erau cu aşa aşezată chezăşie, fără laude, încât Parizola se punea el chezaş.

Tânărul Sivori umbla acum însoţit de un alai de vise şi gesturi. Familia Sivori stătu la sfat de oameni chibzuiţi, căutând treburile pe toate feţele, sfătuindu-se cu abatele Parizola, hotărându-se să-i trimită Principelui patru mii de scuzi aur. Era o sumă frumoasă pe care putea s-o dea Benedetto Sivori. Se hotărî ca banii să-i ducă Franco, la Veneţia, unde trebuia să vină din Franţa Înălţimea-Sa. Dacă Principele va socoti şi va găsi potrivit, atunci Franco, cu binecuvântarea părintească, se va rupe cu durere de familie, de pământul Genovei să meargă acolo, în Valahia, după Domnul ei cel nou. Îl însoţeau pe Franco, fratele Nicolo de Asti din ordinul Carmelitanilor, trimis de părintele Parizola să-i sărute mâinile în numele său, să-l urmeze pe Principe, cum suna încuviinţarea părintelui general al ordinului, ca să primească în ţara Valahiei tot ce va voi să dea Măria-Sa, atât pentru ordin, pentru mânăstire, cât şi daruri pentru Paolo Battista del Connio ce-l ajutase, cât şi altora ce se arătaseră grăbiţi să-i fie de ajutor Principelui. Banii avea să-i primească Franco, înfăţişând o scrisoare de la

domnul Giacomo Cattaneo, bancher genovez, domnului Pasquale Spinola, bancher venețian care-i va înmâna suma ştiută pentru Principele Petru.

Franco Sivori străbătu drumul până la Veneția, trecând prin Piacenza, Parma, Reggio, Modena, intrând cu luna martie în cetatea lagunelor, unde Principele nu se arătase. Apăru după trei zile… A patra zi de la sosirea lui Petru, împins de nerăbdare şi de visurile ce le făcuse în lunga-i călătorie de la Genova la Veneția, tânărul genovez se înfățişă la Palazzo da Mulla unde descinsese cel mult aşteptat… Primul om pe care-l întâlni fu domnul Frangois Berthier, secretar, pus pe lângă Principe de către Henric. Domnul Berthier îl duse în fața Principelui. Tânărul genovez stătu câtva, cu gura încleiată, neputând a-şi muta în altă parte privirile de la chipul ce-l vedea. Aşa îşi închipuise figurile legendare de principi eroi, sau înțelepți. Nu-l auzise vorbind, dar lumina ce-o răspândea privirea, statura, ținuta mândră dar prietenoasă, frumusețea rafaelită a chipului îl uluiau, îl făceau să tacă şi să privească devotat, cum ar sta un învățăcel în fața unui mare înțelept, investit şi cu darurile unei înfățişări negrăit de atrăgătoare.

— Bine ai venit, *signor* Franco Sivori. Am fost vestit din vreme de către scrisoarea veneratului Fra Parizola, de sosirea voastră în Veneția. Îmi pare rău că ați avut de aşteptat până să sosesc, dar cred că Veneția cu farmecele ei nu v-a lăsat în plictis.

Tânărul genovez era atât de fâstâcit, încât făcu un pas stângaci, se împiedică uşor în muchea abia simțită, ieşită, a unei dale. Păru că vrea să pună genunchiul în podea. Dar Petru îl luă de braț ducându-l înspre un scaun pe care-l aşeză. Se aşeză şi el, Berthier îl privea uşor amuzat pe tânăr, căruia îi mai suna în auz ultimele cuvinte spuse în acea italiană demnă de Petrarca sau Alighieri. „Doamne, îşi spunea Franco, ce muzică sună în vorbirea lui. Mai melodioasă decât în gura multor toscani. Nu putea pentru început decât să-i înmâneze scrisorile de la Fra Parizola, de la *signor* Benedetto, tatăl său şi suma de patru mii de scuzi aur pe care o ridicase de la signor Spinola, a doua zi de la sosirea sa în Veneția.

Principele Petru le primi înclinând uşor capul, mulțumi simplu, în câteva cuvinte, pentru început, dădu totul domnului Berthier şi-l rugă pe vădit turburatul genovez să-i spună despre prietenii din oraşul său şi despre el însuşi. Franco, înghiți greu, îşi simțea sufletul şi cugetul tulburat.

— Excelentissime Principe! începu el răguşit, ca un cocoş ce-şi sumețeşte glasul a bărbăție — stau în fața Voastră cu dorința, dacă ar fi şi a Înălțimii-Voastre, să vă fiu supus cu viața şi bunurile pe care vi le trimit ai mei, din Genova, spre a vă sluji cu credință. Atât pot să vă spun… restul…

— Se va dovedi, fără greş, *signor* Sivori: văd în domnia voastră bunăvoința şi dorința de a izbuti întru ce gândiți, veți fi dar între prietenii şi ajutătorii mei în cele ce visez şi eu să înfăptuiesc la mine în țară. Vom fi răsplătiți cu toții, după cât vom voi şi vom izbuti.

În dimineața zilei de 8 martie, câteva gondole traseră la peristilul palatului da Mulla. Luară loc, Principele, secretarul Berthier, noul secretar Franco Sivori şi încă vreo câțiva gentilomi, francezi, italieni din suita ce se alcătuise în jurul Principelui.

Principele avea să se înfățişeze, să fie primit de către Dogele Niccolo da Ponte şi Excelentissimul Colegiu venețian. Străbătând spațiul de la Molo, printre cele două coloane monolite, prin Piazzetta, către Pallazzo Dogale, fiecare îşi urmărea gândurile, măsura puterea ce răzbătea din tot decorul locului. Petru privea înaintând pe sub porticul Foscari, cele două statui ce tronau la culmea scării Uriaşilor: Neptun şi Marte. Chipurile simbol ale puterii venete: Marea şi războiul. Acestor puteri îşi încredința Petru soarta. Tânărul genovez nu se oprea asupra nici unui asemenea simbol. Ca să

nu-l ia, ameţindu-l, în trecerea lor jocul arcadelor alergând deasupra celor 36 de coloane cu capiteluri ce susţin galeria superioară, îşi arunca privirea pe suprafeţele de zid decorate cu cărămizi albe şi roz, închipuind desene geometrice. Albe şi roz, albe şi roz, sărind peste rotundul de piatră al coloanelor ce-l ameţeau în procesiunea încremenită. Nici nu-şi dădu seama parcă de tot ce străbătură să ajungă în marea sală a consiliului, sala cea mai vastă a palatului dogilor…

Văzu marea estradă cu aripi laterale. Acolo şedeau: Dogele Niccolo da Ponte pe tronul ducal, purtând acea calotă ducală, Biretum, roşu în coroana de aur cu pietre de preţ, cu mantia de hermină şi brocart încheiată în nasturi de aur. De-a stânga şi dreapta, Procuratorii Sfântului Marc, cei şase consilieri ai Dogelui şi înapoi, în sală, cei 1200 de nobili, membri ai Senatului. Fu o mare tăcere când Principele şi ambasadorul regelui Henric, Du Ferrier, înaintară în acel careu al estradei dogale, Principele de-a stânga şi Du Ferrier de-a dreapta. La locul său, Sivori se făcuse mic şi inima-i bătea încât se temea să nu strice adânca linişte ce se lăsase. Îşi apăsa pieptul cu palma, şi-i juca un nod în gâtlej. Auzi glasul ambasadorului francez… abia târziu prinse zvonul clopotelor Sfântului Marc de parcă se mutase bătaia in creierul său…

—… „aşadar, implor pe Luminăţia-Voastră să-şi însuşească nu ceea ce am spus eu, ci ceea ce îi scrie regele şi regina, anume că nimic nu le va fi mai plăcut decât să audă că Luminăţia Voastră a îmbrăţişat cauza Principelui, acordindu-i ajutorul, aşa cum va spune Principele însuşi, cum va referi şi secretarul care a fost trimis de chiar regele Franţei ca să însoţească pe Principe. Eu nu pot să spun mai mult decât spun scrisorile ce mi-au fost trimise de Majestatea-Sa regele în conformitate cu cele trimise Luminăţiei-Voastre.

Franco îl văzu pe Doge zâmbind, înclinând din cap către locul unde se aflau Principele şi ambasadorul. Îl văzu pe Principe marcând cu un pas începutul vorbirii sale; Sivori auzi un fel de freamăt străbătând marea sală a consiliului. Părea un uşor suflu crescând din om în om. Tot acest freamăt îi trecea prin auz. Se potolise freamătul şi în urechile lui stăruia… Din vorbirea Principelui, desluşi târziu:

—… că el nu vrea să istorisească nici una din nenorocirile. peregrinările şi nefericirile ce-a suferit, fiindcă ambasadorul Franţei a înfăţişat din plin încercările trecute şi starea de faţă, dar cerca să spună că, în vremea când se afla la graniţa Ungariei, când a trecut în lumea creştinătăţii, valahii, poporul său, recunoscându-l ca adevărat urmaş, moştenitor al Marii Valahii, l-au vestit că de voia să intre în ţară, fie că venea însoţit, fie că venea singur, i s-ar fi supus cu totul. Ştiind însă că, dacă ar fi făcut astfel şi-ar fi primejduit viaţa, ar fi adus o prea grea insultă Sultanului şi s-a ferit de la un astfel de lucru, gândind mai cu seamă la cele ce ar fi putut pătimi poporul său de ar fi trecut la înfăptuirea unei atari hotărâri. Încredinţându-se însuşi în aceste chinuri ale sale, Majestăţii Divine, rugându-se a-l ajuta, a-l lumina cu a sa graţie, Stăpânul tuturor, i-a insuflat gândul să se îndrepte spre regele Franciei. Ajungând acolo, primit de Majestatea Preacreştină cu mare bunăvoinţă, cu toată cinstirea, încurajat, ajutat, nădăjduieşte — aşa cum a spus amabasadorul — să-i fie redat tronul dacă şi Luminăţia-Sa şi aceşti excelentissimi domni ar voi să-l ajute…

Sivori era în nori, auzind spusele Principelui. Sunau atât de înalt, de simţit, în minunatul grai toscan, ce atât de bine stăpânea, încât simţea că în acea sală nu era un suflet să nu fie mişcat adânc, socotind că avatarul acelui superb Principe trebuie oprit. Principele urmă să-şi spună durerile şi revolta:

—… Dacă această Republică a dat atâtea semne, în trecut, de înţelegere şi aplecare asupra unor destine asemănătoare, sau despărţite de al său, el îşi punea mari nădejdi în ea întrucât cunoştea măreţia de suflet şi puterea acestei Serenissime Republici,

încrezându-se în foarte calda recomandare a majestăților lor care, după ce au făcut totul cu putință, sub îndemnul inimii lor, mai doreau ca, prin strânsa prietenie care le leagă de Serenissima Republică, să fie ajutat de această Republică, aşa cum era şi dorința lui, făgăduind nu numai să înapoieze cu ce va fi împrumutat de către Luminăția-Sa — valoarea împrumutului fiind la voia Luminăției-Sale — dar îşi va arăta prin toate actele sale recunoştința pentru ajutorul dat.

Cu privirile strălucitoare, privea peste lungile bănci unde şedeau nobilii, membri ai senatului. Dar nu vedea decât acea estradă unde trona Dogele, procuratorii şi consilierii. Pe jocul petelor de culoare ale mantiilor se profila acea siluetă care pentru el, acum, era centrul lumii. Auzea în fața lui unii din acei „zonta", membri suplimentari la dezbaterile senatului, vorbind. Unii căinau greaua soartă a Principelui, alții îi lăudau verbul şi ținuta regală. Alții spuneau cu năduf cuvinte de ură față de samavolnicia islamică.

Genovezul îşi roti încă o dată privirile asupra sălii. Ştia că un incendiu ştersese cu flăcările minunile zugrăvite de Carpaccio, Tițian, Veronese şi atâți maeştri ai Renaşterii. Dar închipuirea lui zugrăvea un Paradis propriu. I se deschidea drum luminos lângă acest Principe. Soarta fusese bună cu el.

*

Coborau, Principele însoțit de doi din acei „Savii", de înțelepți şi de toată suita, când în capul scării de aur se opri, ajungându-i din urmă un bărbat înveşmântat cu o sobră eleganță.

— Să-mi fie iertat, domnii mei, dar iată un alai plin de regească splendoare... O / *che bellezza!* ce pânză ar fi!..

— Ilustre Principe! *Messer* Paolo Caliari Veronese este unul din marii artişti ai Veneției.

— Ai Italiei, corectă al doilea înțelept.

— Dar *messer* Veronese nu ştie că principele Petru al Valahiei se află în trecere... aşa că din păcate, *messer* Veronese nu poate picta pânza pe care o doreşte.

— O! m-aş mulțumi cu un portret, restul îl am de pe acum în cap... Portretul, chipul Înălțimii-Sale îmi trebuie. I-am găsit şi titlul: „Pe scara de aur".

Genovezului i se părea că pluteşte, că scara de aur este una din acele imateriale cărări apoteotice pe care făpturile ideale ale „Paradisului" urcă sau coboară ca în acel canto quinto al marelui Florentin: *„Si vid'io ben piu di mille splendori I Trarsi ver noi«...*

— *Allora, a domani, Eccelenza?*

— *Domani, Sua Altezza, vuo andare al Campo dell'Arsenale signor Veronese. Mi dispiace,* spuse onctuos unul din cei doi Savii.

— *Anche a me. Allora per domani, Eccellenza.* Voi veni cu gondola să vă aduc, cu voia Înălțimii-Voastre la atelierul meu, în parohia Santo Samuel, unde locuiesc. Da, *Eccellenza?*

— La voia Domniei-Voastre, *signor* Veronese.

— *Sono molto felice, Eccellenza!* Va fi un portret nesperat. Întreaga suită străbătea Campo dell'Arsenale, a doua zi.

Petru voia să viziteze Arsenalul Veneției. Era 9 martie şi pe cerul albastru, mai, se profilau clădirile arsenalului. Zidurile de o nuanță cărămizie cu crenele, Porta dell'Arsenale încadrată de leii de piatră, cu asupra ei, în loggia ca un mic fronton, cu

leul înaripat al Sfântului Marc. Cele două turnuri crenelate, şi cu ceasuri, flancând un canal ce ducea spre inima atelierelor şi docurilor, stăteau mute, păstrând parcă cu zgârcenie secretul puterii venețiene.

Ieşiseră în întâmpinarea oaspeților *signor* Ammiraglio dell'Arsenale, il Maestranza dell'Arsenale însărcinați de către Seniorie să-l poarte pe ilustrul oaspe, Principele iubit de Sanctitatea-Sa Papa, de regele Henric al Franciei prin Cantier serrato all'Arsenale.

— Ilustrissime Principe, aşezările pe care le veți vedea, care sunt izvorul puterii şi rațiunii de a fi a cetății venete, s-au început cu patru veacuri înapoi. Strângând în mănunchi atelierele şi şantierele ce lucrau despărțite, au atins sub conducerea statului venețian mari proporții, au înfăptuit marele arsenal şi marele şantier naval. Nevoile comerciale şi militare au dat imbold creării unei flote puternice de pace şi de război…

În timp ce străbăteau vastele ateliere şi dane de construcții de vase, ochii Principelui nu scăpau nici un amănunt. Îi vorbeau atât Ammiraglio dell'Arsenale cât şi Maestranza dell'Arsenale, dându-i lămuriri asupra miliției maritime, asupra locurilor unde se găteau în şantierele navale galerele *da milio botte* sau cele de *cinquencento tonellate,* sau acele *Bucio o rotonda, le navi di comercio, triremi e quadriremi…* Petru întreba cu o vie curiozitate, în vreme ce gândea dacă va fi în Valahia, cum să aducă meşteri de aci să-i gătească țării sale o flotă. O flotă care să stăpânească pe Dunăre, să ție în frâu espalatiile, corăbiile turceşti, de la Porțile de Fier, până spre Deltă şi poate să iasă şi la Marea cea mare.

— Acestea sunt *carcase con feceie ed archetti,* înălțimea Voastră, îi spunea il Maestranza. Iată şi aceste *elmi,* căşti de luptă, acestea-s *le martelle d'arme.* Acestea — erau în Arsena] — sunt *Balestra da posta a molinello o torno,* acestea, de *fanteria, da porta a Martinetto.*

— Şi aici? Petru întinse mâna spre o *Colubrina di ferro battuto con ornati di bronzo.*

— Este modelul colubrinelor datorit lui Alberghetti. Toate i se învârteau în cap sau se înşirau în lungă procesiune, închipuind în mintea încălzită de nădejdi şi năzuințe, izvorul puterii Valahiei. Doamne, dă-mi puterea şi răgazul să înfăptuiesc unele de aci, acolo, acolo.

Mergeau prin marile şantiere navale, prin atelierele în care trudeau mii de oameni să călească armele puterii venete. Dar parcă nici nu mai auzea, nici cuprindea ce-i în jurul său. Văzuse destul să-i aprindă focul ațâțător în care se durau dincolo de ce urmărise. Tot ce închipuirea arăta crescând fabulos. Acolo. Acolo în Valahia, spre slava ei şi alungarea Semilunei. Va creşte şi acolo un arsenal. La poarta lui vor deschide aripi de fier vulturii munților Munteniei.

*

Portretul nesperat se afla pe şevaletul lui Paolo Caliari Veronese, în atelierul său din parohia San Samuel. Era a treia şedință. Pictorul îi dăduse libertate modelului. În fața Principelui Petru, pe o măsuță joasă din lemn de sicomor se afla un coşuleț cu rodii şi portocale. Veronese, ştergându-şi pensulele fugea cu privirile de la model la şevalet. Se vedea că „portretul nesperat” îl încântă, dar se văicărea:

— Serenissime Principe, păcat, trecerea voastră pe aici va fi *come Vombra d'un sogno.*

— De ce? zâmbi Petru.

— Încă trei şedințe, numai trei; sau măcar două… Văzând gestul de neputință al Principelui, urmă:

— Ştiu, nu se poate face nimic. Alteţa-Voastră pleacă mâine... Ce să-i faci. Îl voi isprăvi din memorie. Aş fi vrut să vă fac şi o copie, s-o duceţi cu Înălţimea-Voastră... dar...

— Şi asta se poate împlini. Când voi ajunge în ţară, mă voi gândi, voi trimite un om de al meu, şi dacă veţi voi, îi veţi da acelui om copia. Mi-ar face mare bucurie. Am să am un chip al meu ieşit de sub penelul unui mare artist ca Domnia-Voastră...

— Înălţimea-Voastră mă măguleşte.

— Nu, şi în Franţa am auzit de numele lui Paolo Veronese. Ştiţi, când am aflat că focul a distrus catul de sus al Senioriei, m-a durut ştiind că pârjolul a prefăcut în cenuşă opere sublime de Veronese, Tiţian, Carpaccio... Cred că aţi încercat o durere asemenea pierderii unui copil.

— Pe noi, artiştii, nu numai focul ne poate nimici sau mutila. Mai vin şi alte năpaste...

Văzând chipul întrebător al Principelui, zâmbi amar:

— Noi avem, Principe, şi nişte băgători de seamă, acei *„Savii aH'eresia"* — înţelepţi în ceea ce priveşte erezia.

— Erezia în artă? Cum vine asta?

— Este un tribunal în Veneţia noastră, cu delegaţi din partea Papei: Nunţiul papal, patriarhul de Grado şi un călugăr, „Părintele Inchizitor", iar din partea Serenissimei, trei magistraţi, acei „Savii all'eresia"... Aceştia m-au chemat şi pe mine judecându-mă pentru unele tablouri ale mele. — Pictorul se opri luând din coşul de pe masă o portocală, îmbiindu-l şi pe Principe.

— Spuneţi. Cum s-a petrecut? Este ciudat, opere judecate drept eretice?

— În anul 1573, era în luna iulie, în 18, era sâmbătă, după cât îmi aduc aminte. Mă aflam în faţa acestui tribunal al Inchiziţiei. Drept să vă spun, Principe, nu prea mă simţeam în largul meu. Mă întrebam ce vor de la mine. M-au luat de la nume, de la vârstă, de la profesie, de parcă nu mă cunoşteau. Îmi cunoşteau şi dinţii din gură. Pe scurt, mă socoteau eretic, fiindcă într-o pânză pictată pentru mânăstirea Sfinţilor Ioan şi Paul, îmi cereau să pictez în locul unui câine, — ce făcea parte din compoziţie — o Magdalenă.

— Sărmana Magdalena — sărmanul câine! râse Petru.

— Le-am răspuns că bucuros aş face tot ce trebuie făcut, pentru onoarea mea şi a tabloului, dar că nu înţeleg ce rost ar fi avut imaginea Magdalenei în tablou.

— Despre ce tablou era vorba?

— „Cina cea de taină", a lui Isus Christos, cu apostolii în casa lui Simon Petru. M-au sucit, m-au întrebat de toate drăciile. Unde se află pânza? Dacă-i pe pânză sau frescă? Cât e de lată, cât de înaltă. Dacă în această „Cina" am pictat oameni? Da, le-am răspuns. La care m-au întrebat, câţi şi ce hram poartă fiecare. Le-am spus şi eu, le-am lămurit rostul fiecăruia. Da' cel în haine de bufon, cu papagal pe pumn, ce rost are acolo, pe pânză? Ca ornament Aşa se obişnuieşte în compoziţii. Dar cei ce stau la masă cu Isus? Cei doisprezece apostoli, le-am spus. Da' Petru, Petru ce face? Petru taie bucăţi din mielul de pe tavă, le-am răspuns. Da' cel ce urmează? Păi, întinde o farfurie să primească ce-i dă Petru. Şi al treilea? Al treilea îşi scobeşte dinţii cu o furculiţă. Da', cine v-a comandat să puneţi în tablou, germani, bufoni şi de-al de astea, cum şi ornamentele, pe care eu am obicei să pun în tablouri? Toate astea nu trebuie să fie în legătură cu subiectul, nu la jocul fanteziei, fără raţiune? Fac pictură cu toate simţurile şi raţiunea mea, cu spiritul meu. Dar vi se pare de cuviinţă ca în „Cina" Domnului nostru să înfăţişaţi bufoni, germani beţi, pitici şi alte prostii? Le-am răspuns că le-am pus acolo, pe pânză, socotind că se află în afara locului, a încăperii

unde avea loc „Cina”. — Nu ştiţi că în Germania şi-n alte locuri îmbolnăvite de erezie, au obiceiul, cu zugrăvelile lor pline de aiureli, să coboare, să ia în bătaie de joc sensurile sfin-tei biserici catolice, răspândind astfel falsa doctrină în mulţimile neştiutoare lipsite de bunul simţ?

— S-ar putea, dar v-am mai spus că e datoria mea să urmez exemplele maeştrilor mei. Ce-au făcut maeştrii voştri? Asemenea lucruri poate? Le-am răspuns că Michelangiolo la Roma, în Capela Papei, a înfăţişat toate personagiile sale, chiar şi pe Fecioara Maria şi în nişte poziţii pe care marea religie nu le-a inspirat. Mi-au spus că în „Judecata” lui Michelangiolo, nu-s nici câini, nici bufoni, nici arme nici alte caraghioslâcuri. M-au întrebat dacă pictând astfel, socotesc că este decent şi dacă sunt împăcat în spirit? Ce era să fac, dacă-i înfruntam ieşea rău, rău de tot.

— Şi ce s-a ales cu pânza, cu judecata, nu a lui Michelangiolo, ci sentinţa lor?

— S-a ales că Sfânta Inchiziţie l-a osândit pe numitul Paul să-şi afurisească, să dreagă tabloul în răgaz de trei luni, aşa cum hotărăşte sacrul tribunal şi totul pe cheltuiala numitului Paul. *Et ita decreverunt orani melius modo!*

— E o grozăvie, *messer* Veronese.

— Mai rău e să fii prăjit ca un porc, pe rug.

— O, Doamne! fereşte-mi cugetul să judec cândva ca un cleşte!

— Nu se ştie la ce ne poate sili viaţa, Principe.

— Da *messer* Veronese, cred că atunci când te afli singur în casă şi gândind ţi-e teamă de gândurile tale, atunci nu e bine. E rău.

Între timp, Veronese luase penelul şi paleta, încercând să prindă unele accente surprinse pe chipul lui Petru. Vorbind şi lucrând, uitară amândoi de timp. Pictorul nu-şi da seama de puterea modelului la care se adăuga şi îngăduinţa, înţelegerea faţă de elanul, de inspiraţia artistului. Obosi pictorul. Lăsă uneltele pe masa de lângă şevalet. Au rămas amândoi privind chipul de pe pânză ca pe un lucru apărut acolo ca prin încântare.

— E o încântare. Sunteţi într-adevăr un mare artist.

— Am avut noroc să întâlnesc un mare model, Principe! Nu departe de locuinţa lui Veronese era *chiesa* di San Samuel. Acolo băteau clopotele de vecernie, ca un ecou stins, graduat se auzeau altele din parohii mai depărtate. Valetul pictorului veni anunţând că *signor Segretario* al Înălţimii-Sale a venit să-l caute pe Principe, împreună cu alţi seniori. Petru mai îndreptă o dată privirea spre şevalet. Se ridică, îşi încinse sabia, dând să-şi ia rămas bun de la pictor. Acesta se înclină cu o mână pe inimă. Petru se apropie, îl prinse în braţe sărutându-l pe obraz. Mult timp după plecarea Principelui, Paolo Caliari Veronese rămase în picioare în faţa şevaletului, aşteptând parcă să se anime chipul de pe pânză, să-l audă vorbind.

*

Numai în ziua a doua a Sfintelor Paşti galera pregătită de Serenissimă pentru Principe, galeră al cărei căpitan era nobilul veneţian Benedetto Giuliani, se desfăcu de la chei punând capul către Ragusa. Stăruise vreme potrivnică pe Adriatica. Răbufnea în Lagună furtuna întreţinând balul corăbiilor ancorate. Acum, a doua zi de Paşti, ridicase ancora şi un vânt potrivit îi purta din zori, aproape din noapte, prin golf. Cei din suita Principelui, cavalerii francezi, îşi aminteau de vremea petrecută în Veneţia. Sivori vorbea despre primirea regească ce i se făcuse Principelui. De semnele de cinstire şi dragoste ale Serenissimului Doge Niccolo da Ponte şi ale nobililor seniori din consiliu, de marele festin ce l-au dat veneţienii în marea sală, despre Consiliul celor

zece, în frunte cu Capo del consiglio dei Dieci. Vorbea genovezul de parcă totul se făcuse în cinstea lui, atât era de încântat. Când galera lunecă pe lângă Bucentaur, el a văzut cum Principele a privit întâi vasul, pe care Dogii în larg se logodeau cu marea, apoi el şi-a ridicat ochii către steagul acelui Bucentaur, care fâlfâia mişcând emblema „Leul lui San Marco” şi pe care, lângă prăjina ce susţinea steagul, scria: *„In hoc signo vinees”*. Atunci, am simţit asta ca o prevestire, spunea genovezul. Principele va învinge. Se va încorona - Domn al Valahiei, fără nici o îndoială.

Au făcut o escală la Pola. Pe pământ au coborât la Zara, în vechiul oraş-cetate al Sclavoniei, aflat la hotar cu pământurile cucerite de turci în mereu împinsa lor poftă spre inima Europei. I-a primit regeşte comandantul cetăţii, *messer* Vincenzio Moresini care a dat Principelui şi suitei sale o cină de zile mari şi le-a prilejuit să vadă o comedie jucată de artiştii locului. Galera a trecut prin Liegene şi a ancorat la Ragusa, după opt zile navigate.

Prin ce mijloace vor fi fost vestiţi mai marii cetăţii Ragusane, că va trece pe la ei un Principe, în drum spre Istanbul, cei de pe galeră nu îşi dădeau seama. Însuşi messer Benedetto Giuliani, căpitanul galerei, zâmbea tainic. — El ştia că vestea venise pe aripi, cu porumbei călători.

Pe cheiul Ragusei, la căpitănie, fâlfâia steagul şi rânduiţi, solemni, învestmântaţi în straie alese, nobilii, conducătorii cetăţii, aşteptau să coboare pe pământ oaspeţii. Când a apărut în fruntea micii suite Principele Petru, a sunat goarna, undeva pe metereze şi cavalerii au tras săbiile, - făcând salutul de primire, ca unui rege. Au urmat apoi acolade, strângeri de mâini, ovaţiile mulţimii, adunate în port de când se văzuse în larg sosirea galerei.

Trebuiau să vină de la Castel Novo ienicerii meniţi să slujească drept escortă.

*

Un alai de vreo patruzeci de călăreţi străbăteau, dinspre Ragusa, munţii prăpăstioşi, sălbateci, către ţara sârbească, prin Terebingh, spre Cozza Casale unde-şi avea aşezarea Sangiacul Serbiei. Zile după zile, ceata călare a mers intrând în Bosnia, la Novo Bazaro, au urcat Muntele de Argint peste care curgeau valurile de sânge ale amurgului… Turcii le spuneau că acolo sunt cariere în care se sapă şi se caută argintul. Dar în văi şerpuiau de argint râuri şi drumuri ce se vedeau, de acolo, din culmile muntelui de argint, cum curg pe şesuri, prin ţara bulgară către Filipopoli, către Adrianopol, către mare.

La Sofia, Sivori află de negustori raguzani, care îndată i-au primit, i-au ospătat, ţinându-i acolo câteva zile, pregătindu-le cai de schimb. Au mai stăruit să ia alaiul Principelui încă o gardă de treizeci de spahii, fiindcă prin iscoadele lor, raguzanii aflaseră că se întind curse să-l prindă sau să-l întoarcă pe Principe din drum. Petru îşi dădu seama că asta nu venea decât din partea Mihnii. Au plecat totuşi, cu aceste întăriri. Mergeau acum către Filipopoli, pe o întinsoare nesfârşită de pământ unde în movile mari zăceau oasele cohortelor lui Octavian şi Marc Antoniu care s-au bătut cu cele ale lui Brutus şi Casius, le istorisea Principele…

— Şi toate s-au întâmplat într-o singură zi, domnii mei… Cavalerii italieni şi francezi roteau priviri curioase în cercul uriaşei câmpii. Petru se întreba, în mintea cărora din aceşti cavaleri va fi înaintat umbra unei metafizice spaime. Care va fi avut o clipă strania viziune, ca a unei judecăţi de apoi, cum deschizându-se acele movile mari, cu platoşe, căşti şi arme, scheletele cohortelor să înainteze asupră-le.

Negustorii raguzani din Sofia şi iscoadele lor nu se înşelaseră. În întâmpinarea alaiului se înălţă un pod lung şi larg. Când se apropiară se vedeau arcadele boltind peste fluviu.

— Acum trecem peste Mariţa! strigă aga spahiilor. Arcadele podului de marmură săreau cu douăzeci de arcuri peste fluviu. Malul era înalt şi se vedea din latul apei aproape jumătate, cea spre malul dimpotrivă.

Când primii călăreţi se apropiau de pod, din buza malului, de după primul picior, cu urlete ascuţite, urcau în salturi călăreţi străini. Tot alaiul, ienicerii şi spahiii din garda Principelui ţinură caii, trăgând săbiile.

— Treci în urmă! strigă Principele către Sivori.

Îl ştia tânăr şi nededat cu armele, după cât socotea să fie un învăţăcel în ale negustoriei. Dar genovezul dădu pinteni mânând calul până se alătură Principelui.

— Excelenţă! Soarta voastră e şi soarta mea!

Nu mai era timp de împotrivire. Principele strigă ceva, ca o poruncă scurtă. Ienicerii şi spahiii când aga auzind porunca Principelui, o strigă şi el, se desfăcură în două arcuri, cu vârfurile larg unduite spre mal, să-i prindă în cerc pe năvălitori. Erau la vreo treizeci de săbii. Nu-i putea nimeni dovedi să fie ostaşi rânduiţi şi porniţi de vreo poruncă a stăpânirii turceşti. Erau săbii de adunătură, îmbrăcaţi ca toţi dracii. Căutând să spargă arcul gărzii, trei călăreţi roteau turbat iataganele, încercând să se apropie de locul unde vedeau să fie Principele. Cineva le zugrăvise înfăţişarea şi chipul să nu dea greş de-al ajunge.

Unul din cei trei, umbros la chip şi larg în umeri scăpase dincolo de linia spahiilor, doborând doi din ei. Ţinându-i aripi, ceilalţi doi îl ajutau să înainteze. Când crezu să fie la larg şi ajuns să poată lovi, izbi un strigăt:

— Pe el măă-ă!

Ceilalţi doi mugiră scurt împingând şi ei caii, lovind în toate laturile să iasă din strânsoarea spahiilor şi ienicerilor care acum închideau linia arcului. În aceeaşi clipă, Principele văzu zvâcnind pe lângă el calul genovezului. Sivori se afla în faţa celor doi, lovind cu sabia în morişcă. Unul din cei doi se prăbuşi din şa. Principele nu mai avut răgaz să-l urmeze. Cel ce strigase în grai valah, era în latura lui stângă. Petru îşi răsuci din frâu calul în clipa când mătăhala cu chip umbros cumpănea lovitura. Vâjâi iataganul în gol şi-l curmă pe după gât, peste umărul drept sabia Prineipelui, cu atâta iuţeală şi putere încât capul mătăhalei rămase înclinat pe umărul stâng, de parcă ar fi stat \ gândind, până ce se prăvăli din scări. Dar rămas cu un picior în scară, îl duse calul târâş, departe, oprindu-se ca ancorat de greutatea leşului.

Spahiii şi ienicerii doborâseră mulţi din tâlhari, cât se putea socoti din grabă. Îi urmăreau galopând pe câmpie. Dar urmăriţii nu o luară înspre Filipopoli. Rotiră larg spre fluviu. Se aruncară călări în ape nădăjduind spre malul dimpotrivă. O parte a spahiilor întoarseră caii, atinseră podul, trecându-l. Îi aşteptau acum pe cei ajunşi cu greu la mal strigându-le să arunce săbiile. De pe malul dimpotrivă se slobozіră câteva flinte asupra celor din valuri. Prinşii, legaţi, erau târâţi în urma cailor de către ieniceri.

Prinţul îl căută din ochi pe genovez. Se afla în grupul gentilomilor şi vorbea cu domnul Berthier. Petru se apropie. Îl privi lung pe genovez. Sivori dădea semne să se dosească înapoia grupului de gentilomi. Petru băgă de seamă că postavul la umărul stâng întinde o pată întunecată. — Ce mi-ai făcut, messer Sivori…

— *Niente, Eccellenza* — văzând că Principele-i priveşte cu îngrijorare umărul, râse mânzeşte:

— *C'e una…*

— *C'e una* nebunia. Era să mă laşi fără secretar, *messer* Sivori.

Întreg grupul de gentilomi, cu Berthier, Sivori se trase deoparte când aga ienicerilor porunci oamenilor săi din gardă să aducă prinşii. Îi târau legaţi de cozile cailor. Rămăseseră din cei treizeci de tâlhari, vreo şaisprezece. Petru îi făcu semn lui Sivori să se apropie.

— Nu ştiu, ori i-ai doborât pe cei doi ce veneau spre mine, la strigarea în grai valah a celui de colo?

Arătă spre leşul namilei ce năboise asupră-i.

— Nu, Înălţimea-Voastră, numai pe unul. Al doilea a întors calul şi-a fugit.

— E printre prinşi?

Genovezul se roti în jurul celor legaţi pe după gâtlejuri şi cu frânghiile prinse de şei. Se opri în faţa unuia dintre ei.

— Acesta-i, Înălţimea-Voastră! Fără greş.

— Făceţi-l încoace!

Ienicerii aproape-l prăbuşiră la picioarele Principelui.

— Saltă sus! De unde eşti?

Bărbatul era scurt, îndesat, cu picioarele ca obezile. Tăcea.

— Dacă nu vrei să spui de unde vii, o să-ţi spun eu unde o să mergi.

Făcu semn din cap şi din mână către cer. Îndesatul se suci într-o parte de parcă ar fi vrut să se ferească. Crezu că semnul însemna urcare în ştreang. Rotea privirile tulburi în largul câmpiei.

— Te temi că nu se află copaci, crengi! N-avea nădejde, se află la podul de colo, unde o să atârne un tâlhar…

— Cruţă-mă, Măria-Ta! De mă cruţi, spun. Eu sunt de la Vii.

— A, de la Vidin, de lângă Valahia. V-a trimis Mihnea?

— Da, Măria-Ta! Adică eu îs bulgar. Ăsta m-a tocmit — arătă spre leşul matahalei — m-a tocmit pe mine şi pe frate-meu, de l-a doborât el, — arătă spre Sivori — să jefuim o caravană, zicea. Alta nu ştiu, decât că mortul — arătă în spre matahală — e de peste Dunăre. Aşa.

— Luaţi-l! Întorcându-se către gentilomi, grăi în italieneşte. Nu m-am înşelat când am bănuit că-i de către Mihnea. Ucigaşi tocmiţi de cel ce mi-a uzurpat drepturile în ţară. Să pornim, domnii mei. Mulţumim celui drept că nimeni din noi n-a suferit stricare…

Urlă în turcă Aga, şi la porunca urlată trupa se porni aproape târând după ea prinşii care alergau, cădeau sau ridicau iscând nori de pulbere în urmă.

Când se zărea Adrianopole, Petru, călărind între Berthier, Sivori şi Francois Ponthus de la Planche, îi auzea vorbind o vreme, dar nu lua seama despre ce anume vorbeau. Legănat în şa, îi stăruia în minte câinia Mihnii, ce căta ucigaş să-l răpună. Dar mai apoi, peste asta se aşeză închipuită, puterea acelui Munte de Argint din Bosnia. Îi auzise pe turci spunând că se sapă şi se smulge muntelui vâna de preţ… Genovezul care-l oblicise apăsat de cuget, împinse calul şi-i stătu aproape. Îl auzi lăsând vorbe chinuite printre dinţi. Crezu că l-a văzut şi-i vorbeşte. Se aplecă în şa şi îndrăzni.

— Da, Doamne!

— Da, Francesco — îi spunea întâia oară pe nume şi spunea Francesco în loc de Franco. Dar îl apropiase inimii, că-i spunea astfel.

— Da, să ţii minte Muntele de Argint, Francesco! Numirea asta îmbracă un tâlc…

— Ce tâlc, Măria-Ta?

— Ai să vii în Valahia. Ai să vezi munţii ei. Aici e un Munte de Argint, după cât se spune. Acolo, peste toţi munţii stăruie argintul şi aurul în adânc. Dar în adânc or să

rămână cât n-om scăpa de turci. Atât trebuie, să deschizi munții că sar ca lupii să-i smulgă măruntaiele... Acolo or să rămână în veac.

Se întorceau în galop, tinerii gentilomi, Zuan de Polo şi Francesco Vincenti. Ce se întâmplă? îi întâmpinară glasuri nu tocmai sigure. Or se mai arată primejdie?

— Nu, e linişte, râse tânărul Zuan de Polo... Se arăta un mare pod cu totul de marmură... Dar mai departe e linişte şi tăcere. Înaintând, grupul, vedea cum cresc ca plantele în închipuirea basmelor, clopotnițe de vechi biserici, trunchiurl de piatră de minarete la moschei.

— Aga ienicerilor mi-a spus că târgul se desfată în ruine, dar că un Mustafa Paşa a durat o casă de ospeție, cu cheltuiala lui, cu legământul să fie găzduiți şi hrăniți vreme de trei zile călătorii, de-ar fi turci, de-ar fi creştini. Aşa că nu vă temeți, om avea unde poposi.

În casa de ospeție a turcului în acea seară, la lumina lumânărilor, Petru porni să scrie scrisoare către Dogele Niccolo da Ponte. Aflaseră la acea casă de popas nişte neguțători genovezi ce veneau din Istanbul. Nu luaseră drumul mării, având socotelile lor negustoreşti care-i făcea să ia calea pe care venise alaiul principelui. Sivori, ca genovez, îi rugase şi neguțătorii primiseră să-i fie tovarăşi de drum domnului Mellier de la Constance, ce avea să ducă scrisoarea către Doge.

Noaptea, parte din ienicerii de pază ai Agăi, se rostuiră ca jumătate din timp să stea treji şi câte doi din alaiul Principelui. Locurile nu erau sigure. După cele întâmplate în timpul zilei la podul de peste Marița, nu strica prevederea. Aflară a doua zi că ienicerii, ca să-şi odihnească oasele în pace, îi tăiaseră pe cei luați prizonieri, ca să nu-şi mai bată cagul. Erau legați dar ienicerii şi spahiii ziceau că se plimbase un kalb, un câine printre lucrurile şi armele lor când au poposit. Câinele era negru şi un câine negru poate să fie şaitan, care dacă-şi bagă coada între oameni, iese rău. Câinele a fugit când au strigat numele lui Alah. Erau încredințați că fusese şaitan. Cum atinsese, în treacăt lucrurile unor ieniceri, au spălat acele lucruri spurcate cu pământ. Apoi au tăiat toți cei şaisprezece prinşi, fiindcă ziceau să aibă legătură cu şaitan şi o să vie să-i omoare în somn. Toată noaptea se auzea un câine urlând undeva în nişte ruine, în apropierea casei în care odihnea alaiul şi turcii.

Nimeni nu prea puse geană pe geană, cu toată oboseala. În zori caravana porni spre Istanbul şi mulți din călăreți se legănau moțăind în şa.

După o lungă călătorie intrau atât de sleiți de oboseală, încât cei ce călcau întâia oară locurile, văzură doar urâtul din ele. Pe cele şapte coline între zidurile vechi ale cetății le veneau în ochi casele turcilor rostuite din lemn şi lut, pădurile şi grădinile largi. Principele, care trăise în Istanbul, le lăuda monumentele, şi îi făcu să-şi dea seama de locul ca nici unde mai apropiat de grădinile raiului. S-au aşezat, Principele în casa ambasadorului De Germigny, iar curtea Principelui, cei aproape cincizeci de gentilomi, francezi, italieni într-o casă învecinată. Curând, ambasadorul cu o suită, fură primiți la seraiul Sultanului. Era întâiul pas de pornire spre deschiderea drumului Domniei lui Petru.

Sultanul se afla în acel serai într-o încăpere nu prea mare. Sivori, care făcea parte din suita ambasadorului, privind tavanul boltit în mozaic închipuind frunze în care erau încastrate puzderie de smaralde, safire, rubine şi turcoaze, ca şi pereții, văzu semn luminos, se deschidea peste soarta Principelui său o apoteotică bogăție. Sărutară toți poala vestmântului Padişahului care stătea pe sofa şi perne din fir de aur, înconjurat de paşale: Sinan, Mehmet şi Mesit Paşa.

Ambasadorul aduse salutul regelui Franciei şi darurile ce le trimitea Sultanului. Între altele un orologiu în care se arătau stelele cerului în mişcare, sunând orele după ce se auzea o muzică, o melodie turcească.

Nu după mult, izbucni ciuma. Muriră doi din suita Principelui: carmelitanul frate Niccolo, socotitorul cheltuielilor Principelui şi mai apoi un gentilom francez.

Treceau săptămâni, luni şi soarta Principelui se arăta stearpă de noroc. Amânări. Mihnea trimitea din Valahia noi şi urcate sume de bani să-şi păstreze Domnia. Sivori îşi încurcă socotelile cătând să scoată din robia unui Asan Aga, vicerege la Alger, pe un genovez, Aurelio Tagliacarne. Pe acest Tagliacarne, cu ajutorul altor genovezi bogaţi din Pera l-au făcut să evadeze şi să fugă cu un vas în Italia. Trecu prin mare primejdie şi Sivori, dar şi Principelui putea să-i dăuneze, fiindcă legea turcilor pedepsea cumplit pe cei ce ajutau sclavii să fugă. Domnul de Germigny, ambasadorul Franţei, neobosit, prin scrisori către marele vizir, prin prezenţa sa la Poartă, prin legăturile cu unele paşale şi cu autoritatea regelui Henric, nu slăbea intervenţiile întru dezlegarea nodului gordian, fără sabie, dar insinuând abil şi putinţa unor acţiuni armate ale Franţei, în Alger, care ţinea de împărăţia islamică.

Dar din partea Mihnii, din Valahia, veneau noi peşcheşuri către paşalele ce puneau parte Domnului din scaun, care îşi mărea mereu tributul şi lăsa să vadă turcii că atât cât l-or ţine în scaun vistieria Valahiei e „Hazine" pentru ei. Ambasadorul Franţei nu-l lăsă pe Principe să-l întreacă în dărnicie pe Mihnea. Dar Petru ştia, după lăcomia de totdeauna a turcilor pentru aur, că vorbele diplomatice şi stăruinţele Regelui Henric, ale Catherinei de Medicis nu vor atârna mai greu în balanţă decât ce dădea unul din valahi, Mihnea şi cu ce venea mai mult, mai greu, Petru.

Regele Henric începe a se îndoi de cuvântul Sultanului. Veştile din Paris sau din Blois spuneau că: *„Le roi commen-goit a doubter grandement".* Şi spre încheierea anului 1582, în octombrie, *„qu'il ne veut pas que le dit prince, ayant vecu quel-que escorne et deffaveur de par dela, se retiroist cy-apres en mon royaume"* şi cu cât se întârzia, cu atât avea mai rea părere asupra acelor treburi ale valahului.

Petru, în deznădejde, gândea să fugă din Istanbul, să lase acolo în grija ambasadorului şi a bietului secretar genovez, lunga şi prepuelnica socoteală a înscăunării, ce nu se mai hotăra. Apoi îi scrise regelui Henric să-l îngăduie să trateze el, peste ce întreprindea de Germigny, să-i dezgrădineze din somnul lacom de aur, cu aur, pentru că, îi scria regelui:… „onoarea şi faima acelei naţiuni, a turcilor, stă în aur şi argint".

Dar Germigny era mai degrabă hotărât să moară decât să abandoneze, *„plustot mourir que s'absenter de ce lieu",* ameninţând că va face să fie întemniţaţi turcii aflători în Franţa şi pregătirea unei flote împotriva algerienilor.

Se întâmplă că De Germigny să întâlnească un musulman bătrân care avea drum liber şi crezare la faţa Sultanului, mergând ades cu el la vânătoare. Ambasadorul îi vorbi acestui Hagi Paşa despre tot necazul Principelui. Că Mihnea unelteşte cu unele paşale să-l înlăture pe Petru, să fie exilat cât mai departe în Asia Mică. Hagi Paşa, bătrânul, izbuti ce nu au fost în stare vizirii, sultana Valide, sultana Haseki, care jinduia şi nădăjduia să capete din Franţa *„des petits chiens turquette ă poil tout court, n'ayant autre que le nom de ce pays, ou ne s'en voit sente"* — şi farduri, *„des plus exquises eaux conservatifs du teint, comme jardz, vermillons et autres semblables remedes* et, *ayde de la nature… "*

Şi la îndemnul lui Hagi Paşa, în ziua de Sfânta Ecaterina din acel an, Petru îndrăzni ce n-ar fi îndrăznit mulţi. Luând cu el oamenii săi şi pe cei ai ambasadorului, învestmântat ca un rege, cu lungă dulamă de brocart cambrată, cu câmpul ţesăturii

din păsări şi flori de aur, s-au aşezat să aştepte pe o câmpie pe unde îi spusese bătrânul Paşă să treacă la vânătoare Sultanul însoţit de fiul său şi de însuşi Hagi Paşa binevoitorul.

Când s-a văzut alaiul padişahului, Petru a înaintat lăsându-i pe ai săi în urmă… Se făcu o adâncă tăcere. Se auzeau numai fornăiturile cailor, câte un iatagan lovit din mişcarea calului şi izbit de pinteni, sau altă unealtă sunând. Pe pumnii înmănuşaţi ai slujitorilor, câte un şoim se trezea din piroteală scuturând aripile.

Amurat, lângă care se afla fecioru-său, şi mai în urmă Hagi Paşa bătrânul şi Mesit Paşa, se uitau curioşi la valahul strălucitor care venise în pas măsurat, dar hotărât, stând locului, la două prăjini depărtare de alaiul Sultanului. Se înclină cu mândrie supusă către Amurat.

— El e, stăpâne! făcu Hagi Paşa bătrânul la urechea Sultanului.

— Slăvite Padişah, stăpâne al lumii! începu Principele a grăi în cea mai curată osmanlî. — Să-mi ierte Măria-Ta îndrăzneala să-i opresc pasul pe care nu-l pot opri nicicând puterile lumii. Dar poate Înălţimea-Ta ai auzit de necazul meu, asupra căruia s-a aplecat şi regele Franciei pe care l-am rugat să mă sprijine la magnificul vostru tron, ci nu din pofta de a domni, ci de mila bietului meu popor din Valahia, asuprit de cei ce mi-au răpit tronul, ce-mi vine din străbuni şi voia înaltei Porţi…

— Aşa cum arată, aşa şi grăieşte… spuse şoptit, către Amurat, fiul acestuia, stând cu ochii strălucitori de încântare asupra Principelui. Petru simţise starea fiului şi văzu că Amurat ascultă cu faţa liniştită.

—… Dar aproape doi ani s-au dus, din voia Celui de Sus, şi de când am fost chemat la înalta Poartă de Înălţimea-Ta, spre a mă pune în scaunul ţării, iar, spre a sta la treapta rangului meu, am stricat mari sume de bani, dar prietenii ce mă ajutau, văzând că se întinde timpul şi nevoia, s-au tras înapoi, lăsându-mă în lipsă. Dacă Înălţimea-Ta mă va lăsa aşa mai departe, mă va sili nevoia să mă întorc la Curtea Franciei, pentru care supus voiu cere îngăduinţa slăvitului Padişah!…

Toată vremea cât principele vorbi, Amurat ţinea privirea în coama calului alb pe care călărea. Fiul său se sucea la dreapta şi la stânga în şa, cătând când la Mesit Paşa, dar mai des către Hagi Paşa, bătrânul care-i urmărea Sultanului obrazul să-i prindă un semn, o tresărire. Şi el şi Principele îi vedeau faţa cu trăsături neclintite, dar luminată fie de răsfrângerea albului din capul şi gâtul armăsarului, sau de plăcuta îngândurare ce i-o lăsase vederea şi auzirea acelui principe. Nu se schimbă nici o vorbă din partea Sultanului. Alaiul mare al Padişahului îşi urmă drumul întoarcerii de la vânătoare spre serai, spre palatul Topkapi, către Babi-Humayum, poarta împărătească. Veniră a doua zi unii din apropiaţii fiului lui Amurat să se plece Principelui şi să-i spună că fiul Sultanului îi trimite gândurile sale bune, că înfăţişarea şi vorbirea Principelui i-au plăcut negrăit de mult, că Înălţimea-Sa să fie cu lumină în suflet şi gând, că el îl va ruga pe tatăl său să-i împlinească dorinţa de a-l pune în tronul ţării sale. În altă zi a sosit veste din partea Paşei cel mare şi a lui Hagi Paşa bătrânul, că Sultanul îi va face voia în scurtă vreme, de aceea să stea în pace şi fără îngândurare. Hagi Paşa, ca mai bătrân şi încercat de viaţă, îi mai trimitea vorbă, spunându-i că şi o oaste mare nu poate trece în grabă un râu fără să se dureze *toribaz,* punându-se vas lângă vas de scânduri să se facă pod peste acel râu. Dar că el, Principele, să facă *Sikiatname,* în scris, şi Sultanului şi regelui Franciei.

De la aceasta, iar se lungi vremea, că Mihnea nu sleia trimiterea de bani la Poartă. Nu se lăsă nici Petru. Dădu ruşvet după ruşvet, unde simţea că e nevoie de această mită, către cine auzea să fie *musahib,* favorit al Sultanului. “Ne-ar suge şi sângele din noi dacă ar fi un praf de aur, „Fiii Lupului hrăpăreţ”, spunea îngândurat Petru, celor

ai săi, serile, când priveau din capul zilei ce trecuse fără vreo veste bună. Prin dili, prin iscoade, Petru ştia că mama Sultanului ţinea cu dinţii parte Mihnii, ba îi trimisese vorbă să nu se mai zbată pentru Valahia, ea nevoind să fie scos Mihnea Voievod, dar să primească a merge Domn în Bogdania, fiind tot ţară românească şi Moldova. Îi răspunse Petru, mamei Sultanului, în scris, că padişahul îi făgăduise Valahia, statul său, ce-l avea de drept moştenire de la Pătraşcu Vodă cel Bun, tatăl său, că pe acesta îl va primi, de-i va fi dat, că Moldova n-o voia, nefiindu-i de drept să-i fie în stăpânire.

Au mai curs nesigure şi cu amară aşteptare aproape jumătate din an, în care Principele legăna gânduri de părăsire a Istanbulului. Sivori, împins de Petru, căuta să scoată împrumut de unde o putea. Voia să meargă înapoi la regele Henric, să se întoarcă cu mai puternice scrisuri, care să zdruncine puţina credinţă şi cuvânt a turcilor. În vreme ce Sivori se afla în Pera, să scoată banii de împrumut de la un Prodanelli, s-a întâlnit cu valetul ambasadorului de Germigny, care gonea să-i cheme pe unii dintre gentilomii franţuji, să-l însoţească la Aga ienicerilor, volnic şi ascultat de Sultan, ce trimisese să-l cheme pe Principe la o grădină, la un chioşc, să stea de vorbă în taină, dar fără ambasador, zicând că-i spre binele lui. Clătinat în încredere, totuşi, Principele se duse. Cum nu se înapoiase curând, neliniştit, ambasadorul voia să meargă la acea grădină să vadă ce se întâmplă. Principele însă se înapoie în Pera, la ambasadă, luminat.

Era într-o seară a zilei de luni. Veniţi din porunca Marelui Vizir, oameni de seamă ai Porţii îl vestiră pe Excelenţa-Sa Principele Petru, că datorită regelui Franciei, Sultanul i-a dat Domnia. Să-şi pregătească deci banii ca să se ţină de făgăduielile de daruri şi să meargă să sărute veşmântul Sultanului. În ajunul Sfântului Ioan Botezătorul, în 24 de iunie, în anul 1583 s-au trimis la casa ambasadorului însemnele Domniei. De la Sf. Ioan Botezătorul până la Sfânta Marie din august, adică de la 24 iunie la 15 august, oamenii Principelui, mai ales Sivori, s-au făcut luntre şi punte să scoată încă şapte sute de mii de scuzi împrumut, cu mari procente, de la neguţătorii greci, evrei şi genovezi. Negustorii de altfel se cam ofereau, mulţi făcând negoţ şi afaceri în Valahia.

Adunându-se banii ce trebuiau plătiţi, în doi ani, în ţară, Petru stătu mult îngândurat. Cu atâta bănet adormea pe o vreme arşiţa de aur a turcilor, peste tribut şi alte jafuri şi împilări. De unde se vor întoarce aceşti bani la negustorii şi zarafii Istanbulului?… Chinuit, duhul Principelui aducea din vremi îndepărtate răspunsul. Îşi amintea să ştie că înspre sfârşitul imperiului bizantin, birurile cădeau cel mai greu asupra „săracilor”, ţăranilor. Marii proprietari, nobilii, erau într-un fel ocoliţi, încât spăimântătoare biruri cădeau asupra satelor. În veacul XIV, oamenii cătau să moară, să se răscoale. În agonia Bizanţului, ţăranii se strămutau la alţi stăpâni, nădăjduind să-şi mai schimbe soarta. În vremea luptei prin cinci ani de zile, dintre Anna de Savoia, văduva Bazileului Andronic al III-lea şi marele slujitor al tronului Jean Cantacuzin, care fusese cu împăratul Andronic ca Oreste şi Pylade, birurile şi jaful lingăilor nobili ai tronului pustiiseră averile Bizanţului, precum lăcustele natura. Atunci, războiul dintre cei mari ai imperiului; acum la zilele lui, Petru, îi avea pe turci. Greul va cădea asupra ţării, Doamne! se jelea în suflet, Petru… Nu l-au ţinut oare încă în grea aşteptare, turcii, până ce nu a venit cu cel din urmă haraciu ca apoi să-l ducă ostatec în insula Rhodos, pe Mihnea? Cei ce înving prin înşelătorie vor fi pedepsiţi prin şiretenie. Aşa au făcut turcii cu Mihnea, cum au făcut cu atâţia Domni. Dar Mihnea era uzurpatorul tronului moştenit de mine. Firesc, eu îi urmam în Domnie.

În 10 al lui august, Mihnea, îmbarcat pe un vas turc, pe un caramusel, e dus la Rhodos. În 12 august vine fratele lui Petru, Pătraşcu, pe care-l întârziase boala... Principele îşi îmbrăcă suita, plăti datoriile până la acea dată, veniră din ţară, din Valahia, boierii cei mai de seamă şi cei doi nepoţi de soră, ai Mariei. A venit un trimis al unui mare demnitar la Poartă să-i spună că dacă Principele dă o sută de mii de scuzi, Mihnea, care se afla în drum spre Asia Mică, ar putea fi ucis în taină. „Mergi şi spune stăpânului ce te-a trimis, că nu vreau să fac să curgă sângele tânărului meu potrivnic. Mai spune-i că de ar fi cu obicei să fie doi Domni în aceeaşi ţară, eu l-aş îngădui alături".

Revederea dintre Petru şi fratele Pătraşcu, aduse umbră în sufletul celui dintâi. Aceeaşi stingere treptată a viului se vedea în făptura fratelui mai mare. Aceeaşi despărţire, voită, de viaţă, pe care o aştepta. O singură dată mai sui spre obrajii de pergament, o geană slab trandafirie din zorii aducerii aminte. Nu pomeniră nici un nume, dar amândoi gândiseră la Hrisafina. Unul o avusese veşnic în gând, altul o îngropase de mult sub valurile potrivnice, mereu adăugite ale frământatei sale vieţi.

Pătraşcu avea să rămână capuchehaie a lui Petru la Poartă. O făcea simplu, cum ar fi stat în chinul şi gândurile lui firesc, la Rhodos sau în Cipru.

Primind Petru scufa, cuca, căciula înaltă cu pene de struţ şi cabaniţă, „mantaua ducală" cum i se scria regelui Henric, steagul, *„l'octroy et grace de ses Estats",* cât şi patentele şi poruncile să plece în ţară, fu chemat, după ce Miralem-Aga, purtătorul steagului împărătesc, îi dădu Domnului Petru steagul şi tuiurile, — fu dus la Kandili-Bachi, în Scutari. În acel serai, lucru neobişnuit, din pricină că laudele ce se aduceau strălucitului principe, le-au făcut pe mama, soaţa, surorile Sultanului să ceară să se petreacă acolo închinarea şi sărutul pus pe vestmăntul şi mâna Sultanului lumii islamice, ca să vadă şi ele, ascunse după geamlâc, ceremonia şi mult lăudatul Valah. Întoarcerea de la seraiul din Scutari fu ca un alai de mare rege. Urmat de o suită strălucitor înveştmântată, Principele, în trecere, călare, pe uliţele Istanbulului, către Pera, punea să se asvârle bani mulţimii ce se aduna bulucindu-se la vederea unui astfel de alai cum nu mai văzuseră.

În pasul cailor, la opririle ce le cereau gesturile largi semănând pumnii de bani peste mulţime, Francois Ponthus de la Planche îi spunea celui ce se afla călare lângă el.

— Priveşte-l, signor Sivori! E magnific. Aşa trebuie să-i fi apărut lui Nicetas, cronicarul, făptura seducătorului bazileu, Andronic Comnen: „O frumuseţe demnă de tron", cum spunea acel biografal bizantinului veac al XII-lea.

Sivori îl privea cu o aproape bigotă adoraţiune, avea cătările împâclite de lacrimi. Îşi apăsa cu pumnul globurile ochilor.

— Iartă-mă, *messe* De la Planche, dar eu am o fire păcătos de sensibilă. Să nu râzi de bietul Franco.

— Cum să râd, la atâta măreţie! Fiindcă suntem pe locurile vechiului Bizanţ, în faţa Ayei-Sofia, nu pot să fac să nu-mi vină sub priviri altă icoană ce-o evoca acel Nicetas, cronicarul. Basileul Manuel Comnen, însurându-se cu principesa Maria, fiica principesei Constanţa din Anatolia, zvârlea şi el bani mulţimii, aici, în faţa Sfintei Sofii, precum Măria-Sa Petru, acum...

Şi în acea după-amiază care aurea zidurile vechi ale catedralei bizantine, convertită la islamism, prizonieră între suliţele uriaşe ale minaretelor, braţul Principelui Petru, acum Voievod al marii Valahii, părea să preia, prelungind în timp şi în spaţiu gestul de magnificenţă al Comnenilor.

*

Erau zile de mari pregătiri în vederea plecării în Valahia. De când murise de ciumă carmelitanul Fra Niccolo, socotitorul şi cămăraşul lui Petru, Sivori îşi crescuse munca şi grijile. Genovezul se dădea de ceasul morţii, să ţină seama de tot ce trebuie vieţii de toate zilele a suitei, de noile îmbrăcăminţi alese pe care le poruncise Principele pentru toţi. Se afla tocmai în dârdora acestor treburi. Petru îşi punea în gânduri şi hârtii însemnări ce-i priveau viaţa, scrisori către Franţa, Veneţia şi unora din principii şi ducii pe la cari fusese, nădăjduind ajutor şi căpătându-l în parte. Tocmai lucra cu Berthier, secretarul ce i-l alipise regele Henric şi cu Sivori, când se vesti un trimis de la Poartă, cu o misivă din partea surorii Sultanului şi soaţa lui Ciauş Paşa, primul vizir. Ca să-i facă rostul nepoatei unei nobile din Pera, prietena ei căreia îi creştea acea nepoată, îi cerea Principelui valah, să şi-o ia soţie, s-o ducă cu el în ţară.

Citind, se făcu la faţă ca hârtia ce-o ţinea în mâna tremurândă de uluire, de furie. Hârtia îi căzu la picioare, plutind legănat, ca un fluture, ca o frunză desprinsă de ram. Privindu-l, arătând nehotărât s-o ridice, Berthier o ridică, dând să i-o înmâneze iar.

— Departe de mine cu şopârla asta… Vrea baba vizirului să-mi pună ştreang de gât. Nu le ajunge aurul, îmi vor şi sângele, îmi calcă şi-mi scuipă obrazul…

Le spuse scurt ce vrea soaţa vizirului. Se plimba furios prin încăpere. Ochii lui blânzi erau acum ca două săgeţi otrăvite. De-ar fi avut-o în faţă, ori pe vizireasă ori pe nevinovata fată, poate le-ar fi ucis cu privirile. Abia izbutiră, cu grijă cei doi să-i adoarmă câtva furia. Ceru să i se pregătească caleaşca ce o primise în dar de la Mihnea, căruia şi el îi făcuse daruri…

Porni, îmboldind vizitiul să ajungă cât mai curând la Ciauş Paşa. Era la locuinţa acestuia şi era un ceas de linişte încât putu să fie primit fără adăstare lungă. Îl durea că el, acum Domn al Ţării Româneşti, trebuia să bată la uşa Vizirului. Acesta-i ieşi cu grabă, dar şi cu semeţia ce i-o da rangul la Poartă şi în împărăţia ce-l unsese Voievod pe Principe. După salutările obişnuite, Petru izbucni:

— Nu se poate, nu, mare vizir! Îl gâtuia dosada ce-o simţea.

— Ce nu se poate, Măria-Ta? făcu mirat turcul.

— Nu se poate! N-o pot lua soaţă pe acea perotă cu numele Fieschi. Nici chiar nefiind uns Domn de înaltul Padişah n-aş fi putut, n-aş fi voit s-o însoţesc cu mine, împotriva voinţei mele, nu doar că n-o voiesc, ci că nu stă pe treaptă cu mine, fecior de Domn, urmaşul unui întreg şir de Domni ai Valahiei mari.

— Cum, socotiţi că fata care-i e ca o fiică soaţei mele nu e de seama ta, Doamne Petru? Sultanul şi eu poftim să ţi-o iei soaţă şi Doamnă…

Văzu că Petru se scutura semeţindu-se, părând că vrea să plece:

— Ţi se va îngădui vreme de un an ca să se facă nunta. Apoi, vizirul simţind că nu îl va putea îndupleca să-şi schimbe pe loc hotărârea, urmă:

— Nu e bine să arunci totul dintr-o dată. E bine să creadă sultana că va fi pe voia ei. Să lăsăm timpul să lucreze. E mai înţelept.

Principele domolindu-se, văzând că vizirul îi deschide o poartă de fugă, primi jocul:

— Prea bine, luminate vizir. Când voi ajunge în ţară şi mă voi aşeza în rosturile Domniei… vom mai vorbi despre această însoţire…

Îi lăsă vizirului să înţeleagă că noi daruri vor fi îndreptate atât spre el cât şi pentru sultana-i soaţă. Vorbiră despre multe lucruri despărţite de treaba pentru care venise. Vizirul îl urmă până la ieşirea din palat. Petru sui în caleaşcă. Simţinându-se uşurat de povara închipuită, de pietroiul ce voiau să i-l pună după gât muierile turcului.

Cât mai rămase timp, Petru stătu în taină tristă cu Pătraşcu ce avea să-i fie chezaş la Poartă. Simțea că-l privea şi-l auzea pentru cea din urmă oară. Fuseseră atât de mult înstrăinați, Pătraşcu era atât de mult tras în sorbul sumbrei, chinuitei sale vieți, încât vorbele se legau între ei, însoțite de un suflu rece şi un şuier trist chinuia un cântec de durere abia auzită.

— Frate Pătraşcu, ce voie aş putea să-ți împlinesc, acum la plecare?

— Numai voia Domnului, a celui ce ne-a rânduit astfel viețile, frate. Eu nu am a voi, de mult... Eu stau dincolo de treburile ce mişcă semenii, unde eu n-am a umbla. Dar sunt bucuros că Măria-Ta...

— Frate!

—... Că Măria-Ta a înfrânt soarta şi merge la scaunul tatălui nostru, Pătraşcu Vodă.

Era atâta linişte în mocnita, strânsa lui durere încât Petru avu nevoie să întoarcă privirea, să nu-i mai vadă chipul. Ca să depărteze vorbirea de tot ce se ocolea, îl întrebă:

— Ştiu că trudeai la acea Gramatică... — Pătraşcu legănă din cap, în chip de: — om vedea...

— Ce bine ar fi fost să fi putut să mergi în Valahia... Rămase cu vorba agățată, când privindu-l, îi văzu chipul.

Îi auzi iar glasul. Părea că se desfac din maldăr frunze uscate, ştergând cărarea de lut uscat, ca un suspin omenesc... de... foioase...

— Să merg în țară?... Tuşi prelung de parcă frunzele acelea ale pieptului se rupeau roşii, cu un foşnet nefiresc de omenesc...

— Când ajungi, când poți, de poți s-o afli... O lespede de mormânt...

Se porni mai uscat foşnetul frunzelor în pieptul chinuit. Petru, ca să-şi ferească lăcrămile, se ridică, se duse la fereastră, privind departe peste case, geamii şi grădini, până-n Bosfor, fără să vadă nimic.

*

În august, în 15, luându-şi bun rămas de la Pătraşcu, de la domnul de Germigny, mulțumindu-i pentru toate câte le ostenise întru izbânda lui, la câştigarea Domniei, începu drumul către țară. Ieşea după doi ani de încercări şi amânări, din Istanbul, în mare alai şi strălucire. De-a lungul ulițelor, mulțimea vedea în fruntea alaiului Domnesc, un Imbraule-Aga, cu 60 de capugii, arcaşi ai gărzii Porții, cu cinci steaguri mari. Dar înaintea lor călăreau la cinci sute de români, cu steagurile şi surlele lor. Îl urmau trei sute de spahii călări, cu arme uşoare. În jurul steagului Sultanului, mehterul, cu tobe, cymbale, zurnale, nefire şi clarine şi duble tambure, iscau un mare chiloman de sunete. Urmau caii oamenilor slujindu-l pe Vodă, apoi marele logofăt, marele spătar ducând spada Domnului. Se făcea un gol de o duzină de paşi şi venea Vodă Petru călare şi doi peichi împărăteşti duceau calul de dârlogi. Petru Vodă îmbrăcat în mantie înflorată, cu dulamă cambrată de brocart încheiată cu nasturi de aur şi mărgăritare; urmându-l, la stânga Ischemne agaşi, iar la dreapta, Sângeac agaşi, stegarul. Apoi, duşi de dârlogi, treizeci de cai arăbeşti cu hamuri de aur şi argint, apoi italienii şi franțuzii, cei doi nepoți ai măriei sale, boierii români veniți din țară; boieri greci, lume de mijloc şi cei cinci sute de cai şi iar lume venită să întâmpine pe noul Domn.

*

Cine plutea în al noulea cer, călărind între gentilomii italieni şi francezi era Sivori. Din măreţia investirii, a glorioasei treceri prin Istanbul, acum, pe albul cerului vast, era o zi cu pâclă pe zări. Genovezul vedea mişcându-se închipuiri fabuloase, despre viaţa ce va veni, despre ce credea să întâmpine în noua Domnie, sub acest Voievod ales al proniei. Călărea transfigurat, mângâind cu privirea, cu mâna, spada împodobită cu aur, legănată la şold, dăruită de Măria-Sa Petru, odată cu haina de brocart de aur ce-o mângâia în închipuire, acolo în lada săltată-n căruţele cu bagaje, cu corturile, cu bucătăria lui Vodă la o milă sau mai mult înaintea alaiului. Şi acest alai ce însuma poate şapte mii de suflete, înainta rânduit, ca o armată strunită, nedând loc nici unei dezgrădinări din omenie, mergând măsurat şi cu falǎ prin ţara bulgară. Când avea prilejul, Sivori se afla prin preajma Domnului şi îşi spunea măgulindu-şi sufletul plin de credinţă, că pătrunde ades în gândurile Domnului său, văzându-i chipul, ori luminat de soarele şesurilor, ori umbrit de negurile trecătorilor din munţi.

Când convoiul se apropia de Dunăre, ziua îşi aşezase asupra pământului cortul albastru. Nu se făcu tombaz de vase ci începu trecerea căruţelor pe barcazuri late. Se aşezaseră pe cel mal, corturile pentru noapte, după trecerea fluviului, aproape toată suflarea ce îl urmase în lungul drum pe Petru Vodă. Rămăsese Măria-Sa şi marele scutier al Sultanului, pajii şi valeţii Domnului, pe malul către Giurgiu. Priveau marea lăţime a fluviului şi mişcarea pe celălalt mal. Acolo pe limba de pământ în faţa corturilor, se vedea mulţime de oşteni călări aşteptând rânduiţi ca pentru o mişcare. Începuse să năpustească din neştiut pale de vânt tare. Sălciile de pe malul unde încremenise călărimea, se zbăteau ca nişte furii înlănţuite, despletite. Se lăsă asupra pământului un nor vânăt-negru. Se rupse parcă norul lumii năvălind apele ploii, potopind, bubuind. Dunărea se rostogolea parcă, urmărind să spargă zarea vadului în care se lăţea.

— Ce facem? întrebă cu îndoială în glas marele scutier al Sultanului.

— Ce-au făcut şi ceilalţi! zise scurt Petru. Se aşteptase la asemenea întrebare.

Turcul întoarse privirea spre Domn. Apoi descrise cu braţul un arc arătând prăpădul din văzduh şi de pe ape. În preajmă, pajii şi valeţii aşteptau tăcuţi.

— Vă temeţi? se întoarse Domnul către ei.

— Nu, Măria-Ta!

— Treceţi toţi în luntrea mare!

— Vâslaşii aşteptau cu palmele pe bobăici, cătând să cumpănească luntrile pe jocul valurilor din bătaia latului bobăicilor. Vodă şi marele spătar turc suiră în luntrea cea de a doua. Cât se socotiseră părea să mai fi scăzut toiul furtunii. Dar când se depărtară de malul bulgăresc, scăpară iar din furia adâncurilor lumii răbufnirile duşmănoase. De pe malul românesc, cei ce urmăreau lupta luntrilor în mijlocul Dunării răscolite, se temeau, închinându-se, socotind uneori cu deznădejde că luntrile nu vor afla iertare în valurile cât casa. Aripi uriaşe de vânt ridicau lespezi mari, cenuşii-verzui, ce se prăvăleau să spargă, să facă puzderie, luntrii, rame şi oameni. Coborâseră oştenii călări, punând genunchiul în pământ, închinându-se. Corturile erau de mult smulse, încurcate în crengile sălciilor sau duse peste jepşi, pe pământuri şi se auzea un bubuit neîncetat şi urletul a milioane de guii ale iadului, slăvind pe stăpânul întunericului ce răscolea firea, îngrozindu-i pe oameni, jucându-se cu vieţile lor. Marea mulţime ce urmărea lupta celor două luntri părea încremenită sub un blestem. Nimănui nu îi lucra gândul să facă să-i ajute pe cei sortâţi scufundării, înecului. Se auzi însă un glas grozav, o adâncă voce de bas, urlând o poruncă.

— Oşteni! Auziți la mine! Bateți împrejurul! Cătați vase! Scoateți din pământ o luntre.

Cei 400 de călăreți cu care venise Mihail banul, se desmeticiră pornind buluc, cete, în laturile malului să scoată din pământ luntrii, când se auzi mare strigăt în mulțimea ce privea îngrozită:

— Uitați-vă! Acolo! Se apropie! Scapă! Aduceți frânghii, prăjini! Se vedea o barcă, apoi, scoasă din gropile moi de valuri, a doua. Se vedeau, la fiecare, douăsprezece rame bătând îndârjite apa, înaintând cumplit de greu, scăzând în adânc, luptând ca nişte gângănii, cu multe picioare, mişcându-se în gol, pe creste de val, apoi înfigându-se în apa duşmănoasă. Le păru şi celor de pe mal şi celor din luntrii, o nesfârşire până se apropiară, până se prinseră parâmele zvârlite fără încetare. Bărcile se izbiră aruncate aproape pe malul scund cu plavie spălată cu tunet de lespezi de apă. Cei din luntrii erau pătrunşi de udeală şi-n suflete. Când îi traseră, aproape intrând până-n brâu în apa vânzolită, banul Mihai se repezi şi-l prinse în brațe aproape pe Domn. Glasul lui cumplit tremură, ca un schieunat de zăvod înăbuşit de dragostea pentru stăpân.

— Măria-Ta! Doamne Petru!

— Banul Mihail? făcu Voievodul cu o uluială înceată.

— Măria-Ta! Eu. Eu, care te-am adus la acest mal, acum o viață. Eu te primesc la scaunul şi moşia părintească.

Cu fruntea, cu capul pletos alb şi barba albă, pe umărul lui Petru, bătrânul ban plângea. I se zguduiau umerii şi pieptul uriaş fără oprire.

— Mărite bane! Să-i plângem pe cei duşi, pe cei iertați, de Dumnezeu, că noi stăm încă, fără iertare, decât cu mila celui din slavă.

— Lung a fost drumul întoarcerii, Măria-Ta!

— Toate stihiile mi-au fost potrivnice.

— Dimonii din stihii, Doamne, nu stihia Țării! Cei 400 de călăreți, urcați în şei, săltară săbiile, strigând ca un piept:

— Să trăieşti, Măria-Ta!

— Bine v-am găsit, copiii mei!

Toată suflarea, câtă stătea pe mal, îi ura bun sosit, noului Domn Petru, fiul lui Pătraşcu cel Bun, nepot al lui Radul Voievod cel Mare. Descins în țară, după furtuni şi o grea furtună a firii, nădăjduia să aducă aşezare şi vreme de linişte în Valahia cea greu încercată, sub Domnii crunte, sub Domnii nevoite, unele, şi se întreba, aşa, cu temere: Ce zile o întâmpina, din partea potrivnicilor țării şi acest vlăstar de Voievozi şi de fală?

În ziua a noua a lui septembrie din anul 1583, alaiul domnesc ce străbătuse atâta pământ din Țarigrad, se afla în aproape de Bucureşti; pe o largă câmpie multă suflare omenească din târg, aştepta de vreme îndelungă, să-l întâmpine pe noul Domn. Când s-a văzut venind alaiul, atât de cuprins, de măreț prin oameni în arme, pe cai de soi, cu larma mehterului şi norii de praf, se crezu că o armată turcă vine cu neştiute rosturi. Dar cei cărora le nălucise o clipă, înțeleseră că aşa-i rostul venirii la Domnie. Vedeau mulți oşteni români şi boieri, plecați din țară, să-l însoțească pe Domn către țară. L-au înălțat din şa, pe Vodă, precum şi pe boieri şi oşteni ca svâcnirea şi lovirea unui mare vânt, uriaşul strigăt unit, de slavă, din pieptul norodului. L-au dus până la porțile cetății, ale palatului Domnesc, unde au stat multă vreme, cu mare glas de slăvire şi apoi în îngândurată tăcere.

*

Ziua ce urmă se împlini încoronarea, după obiceiul pământului. Petru, feciorul lui Pătraşcu Vodă cel Bun se afla în tronul cu baldachin. Erau de față, mitropolitul, boierii de toate treptele, oamenii Sultanului şi afară mulțimea norodului, al cărui murmur tălăzuia ca o surdă sunare de curgeri de ape. Se porunci tăcere. Ischemne agasi înmână, hicumfermani, ordinul împărătesc. Îl luă logofătul Divanului şi îl citi cu mare glas. Poruncea acel firman împărătesc, că dacă țineau la îndurarea Sultanului, să se supună, să fie cu credință Domnului acesta de drept, căruia Sultanul îi dăduse Domnia Valahiei. Domnul Petru scoase din sân hatişeriful împărătesc, îl duse la buze, îl înălță până la frunte, dându-l după aceea lui divan-Efendi, care-l citi tălmăcindu-l. Ischemne agasi îmbrăcă pe Domn în caftan, puindu-i pe cap căciulița din brocart de aur împodobită cu nestemate, în chip de coroană, cum se obişnuia în Valahia. Au strigat atunci mulțimile, afară, slăvindu-l pe noul Domn, urându-i: Să trăiască Măria-Sa Petru, Domnul nostru, din mila lui Dumnezeu şi voia Sultanului, lucru care se auzea mai din puține glasuri. Veni la rând Mitropolitul, vorbind întru slăvite rosturi, urându-i Domnului fericite zile şi împliniri înalte, sărutând mâna lui Vodă, care de asemeni se plecă sărutând mâna acelui mitropolit, după binecuvântare. Episcopii, boierii, în bună rânduială, au venit de au sărutat mâna şi pulpana caftanului Domnesc, urmând cei mai răsăriți oşteni, neguțători ai târgului. Vreme de douăzeci de zile s-au perindat pe la Domnia țării cei ce făcură act de supunere, sărutând picioarele lui Vodă. Boierii toți din țară, gentilomii veniți cu Petru, făcură asemenea. Apoi au urmat mesele de cinstire, darurile multe făcute de Domn tuturora, după rang şi au început, după ce s-au dus oamenii Sultanului la ei la Poarta Fericirii, zilele visate de fericire, de o aşteptată şi volnică prilejuire de aşezare a păcii şi vindecării rănilor țării.

*

Francesco Pugiella, doctor în ştiința legilor, scriitor, poet, venea de la Roma unde înmânase o scrisoare din partea lui Petru cardinalului Comendone. Cardinalul aflând că Pugiella intrase în slujba Principelui Petru, îi spusese cuvinte de laudă, atât pentru noul său patron, cât şi pentru norocul de a fi secretar al unui atât de ales principe.

Bietul Pugiella se simțea nespus de obosit din pricina drumului. Nu mai era în prima tinerețe şi mersul de la Roma la Veneția nu era atât de uşor. În timpul călătoriei, îşi depăna impresiile, gândurile pe care le năştea hotărârea ce-o luase, simțămintele noii stări, a rosturilor noi, socotind ce lasă în urmă şi ce îl aşteaptă acolo, în Valahia, în acea țară despre care Principele îi vorbise cu atâta căldură şi culoare încât parcă mai fusese cândva, în altă viață poate. Ştia că noul stăpân, omul pentru care va lucra, este un ins croit din fire din tot ce se aflase mai deosebit. Ştia că va avea şi alți secretari. Regele Franței, Henric, i-l dăduse pe Berthier şi mai sunt şi alții, dar ce înseamnă şi alții? El, el îl va sluji pe Principe pentru cu totul alte îndemnuri decât căpătuiala. Gândea că va fi răsplătit dacă, slujindu-l, va aduce slavă Domnului şi mulțumire Principelui.

Acum, că se apropia timpul să se despartă de patrie, de prieteni şi rude, mergea să-şi ia rămas bun de la un prieten de seamă, cavalerul Stefano Guazzo a cărui nobilă familie stăpânise sau stăpânea încă o parte din feuda Villa Nuova, în regiunea Lomellina. *Signor* Stefano Guazzo era literat, filosof, om cu o mare capacitate de seducție. Pugiella socotea că era cu neputință să plece pe meleaguri depărtate, fără să-i împărtăşească gândurile, să vorbească despre viitoarea-i viață în țară străină, să-i asculte părerile şi îndemnurile.

Cavalerul Stefano Guazzo, gentilom di Casale di Monferrato, îl întâmpină pe Francesco Pugiella cu o explozie neobiş-nuită firii sale cumpănite. Luându-l de braţ şi petrecându-l în casă, îi spuse:

— Este adevărată, messer Pugiella, hotărârea să vă părăsiţi patria, rudele, prietenii, ca să intraţi în slujba Principelui Valahiei?

— Puteţi să credeţi că eu sunt hotărât să intru în slujba Principelui. Mă voi socoti destul de onorat şi de răsplătit dacă prin truda mea voi fi adus slavă lui Dumnezeu şi mulţumire noului Domn.

Intrând în casă, aşezându-se, au depănat un întreg caier de judecăţi asupra principilor şi regilor, asupra virtuţilor unora, a câinoşeniei şi nerecunoştinţei altora faţă de cei ce-i slujesc. Au ajuns să fie amândoi în cumpănirea unei balanţe de fapte care-l priveau pe Principele Petru şi soarta ce-l aştepta pe Francesco Pugiella, acolo, în îndepărtata Valahie unde avea să domnească Petru.

— „Acolo, scumpe Francesco Pugiella, drag prieten, se pare să afli o deosebire de obiceiurile noastre. S-ar putea să nu întâmpini simpatie. La ce va aduce oamenilor locului, spiritul vostru ce-l ştiu bogat în ştiinţă, larg în dăruire, adânc în simţire, nefiind cunoscute, neînţelese, s-ar putea să nu fie preţuite şi nici domnia ta neînţelegându-i să nu-i preţuieşti.

— Vă pot spune atât, ilustre cavaler, cum zice înţelepciunea străveche: *„S'addestra Vuom saggio a diversi costumi! “*

(Se deprinde omul înţelept şi cu alte obiceiuri).

— Eu cred — spuse cavalerul — că acest bun Principe poate fi socotit acum vesel şi mulţumit uitând de toate trecutele nefericiri şi că înarmat cu o mai mare tărie sufletească şi-o fi amintit adeseori în suferinţele lui de versurile Mantovanului:

„ Se poate ca amintirea unei soarte atât de crude să ne fie de folos”...

— Există unii principi care au o înfăţişare plăcută, cuvinte dulci, dar faptele lor sunt foarte amare. În ce-l priveşte pe Principele Petru, oricine îl priveşte bine, este silit să spună că el poartă pe fruntea sa regală, ca pe o suverană pecete, via imagine a generozităţii. *Quae donavi habeo* — am ceea ce am dăruit. Îmi dau seama că vorbind despre liberalitatea sa nu fac alta decât să ies cu o candelă în miezul zilei. În Constantinopole se aflau mulţi sclavi creştini cărora, el, Principele, le-a răscumpărat libertatea în timpul în care s-a dus să se închine Sultanului. Aceştia venind la Roma au dat mărturii uimitoare despre strălucirea acestui Principe. Regele Franţei a fost înştiinţat despre aceste fapte şi altele. Mie mi-a scris reverendissimul vicar, Fratele Felice Torre, prelat virtuos de mare faimă, despre înaltele daruri şi omeneasca aplecare a Principelui asupra nevoilor celor năpăstuiţi.

— Te cred, drag prieten, fiindcă blândeţea este un magnet care atrage la sine şi inimile de fier, nu doar pe cei de bună-voinţă.

— La începutul vorbirii noastre, cinstite cavaler, am amintit despre darurile de suflet ale Principelui, doresc acum să dăm citire unui evlavios capitol pe care l-a compus şi mi l-a trimis de la curtea Franţei. Îl port totdeauna cu mine, oriunde aş merge, atât pentru că e o foarte plăcută amintire despre el cât şi o foarte clară mărturie a sufletului său. Iată-l:

Pugiella scoase un sul pe care-l desfăşură parcă oficiind. Îl privi o clipă pe Guazzo, văzând pe chipul cavalerului o resemnată aşteptare binevoitoare:

Domn veşnic pe adâncuri şi lumină!
Tu cerul l-ai creat, pământul, marea,
Îngeri-n slavă, omul viu, din tină.

Tu pentru noi ales-ai întruparea
În pântec pur, utotputernic, tată
Cu naşterea, cu moartea şi-nălțarea.

Propriul tâu sânge l-ai jertfit — şi iată:
Drepții i-ai scos din iad — deschis-ai cerul
Zdrobindu-l pe Satan cu neagra-i ceată.

Cu sfinte brațe ne-a primit eterul
Tu veşnicul şi milostivul, blândul,
Chemându-ne în cer dezlegi misterul

Umilu-mi suflet, Doamne — ascultă-i gândul
Te-ai întrupat, Slăvite, dându-mi mie
Prin jertfa Ta, în nemurire rândul.

Plăti-mă-voi, vreodată-n veşnicie
De-ndurătoarea ta bunăvoință?
Î*n schimb, ce să-i duc Celui din tărie?*

Ai pus în pasul meu fără credință,
Fără de număr, daruri şi-ndreptare
Veghind un păcătos în umilință.

Nu ceri neprețuite pietre rare
Comori cu foc de ape, de lumină
Că pe pământ tu le-ai creat şi-n mare.

Sub semnul Tău de toate-i lumea plină
Şi bieții muritori, nidcând, pe-o clipă,
Un fir de pai măcar al lor să-l țină.

Rotindu-ți uriaşa Ta aripă
Tu dai mişcare rosturilor firii,
Edenului, gheenelor ce țipă.

Nu vrei răsplata-n jocul nălucirii
Din mințile umane — inimi pure,
Nu strâmba închinare-a amăgirii.

Să fii Tu dreptul Dumnezeu — secure,
Cel ce pe Faraonul trufaş, mării
Cu roşu val l-ai dat în ea să-l fure.

Tu vezi doar drumul bun al nestrâmbării
Şi vezi din slava Ta, în orice gânduri;
Divinu-ți dar e treapta alinării.

Răsplata slabă în atâtea rânduri

De-o drămuim să-ți dăm din ea— o, Sfinte!
Ne faci urmaşii slavei, nu te-ngânduri.

Ne leagănă iubirea ta fierbinte
Cu care mângâi, însă noi, arare
O recunoaştem păcătoşi'nainte.

Cu acelaşi pas județul tău apare
În pas unit cu-a Ta milostivire
Călăuzind armonic tot sub soare.

E noapte grea în noi, în omenire
Păcatul greu, orbindu-ne, ne-ndeamnă
Să nu-ți dăm pure inimi în jertfire.

Mai mult, vai nouă, păcătoşi, înseamnă,
Suprem monarh, că împotrivă-ți, toate
Le-nfăptuim, cum neam de neam ne-ndeamnă.

Sleim comorile ce ne-au fost date
Dar pân'nu rupe firul Oarba Parcă
Anilor mei plăpânzi — ierta-vei poate

Păcatele ce grele mă încarcă
O, milostive! păcătosul, iartă-l!
Spre nemurire bietu-mi duh încearcă.

Nu-mi da pedeapsă, păcătosul ceartă-l,
La umbra milei Tale mă adună
La treapta ultimă-a iertării, poartă-l.

Înflăcăratu-mi duh de Tine sună
Pater peccavi miserere mei!
Fă să-mi vibreze-n suflet calda strună!

Să viu spre Tine poartă-mi paşii, greii,
Că Tu eşti viață, adevăr şi cale
M-ai săturat ca-n Cana Galileii.

Bogat de-oi trece-n fericită vale
Să nu-mi sluțească duhul bogăția;
Cu spaimă să-l închin slăvirii tale.

Să nu mă rumpă chinul şi mânia,
Ci răbdător, ca Iov, mereu să stărui
Ca să-ți slujesc în veci împărăția.

O, rege al Înaltei Curți — mă dărui
Prin Tine simt ce firea mi-o desfată;

Primesc tot — de mă-nalţi sau de mă nărui.

Splendorii Tale veşnice — mi-e gândul
Să îi slujesc, închinu-mi viaţa toată
Ca-n zbor — spre cer, suind să-mi suie cântul.

Pugiella sfârşind, sta în picioare, cum citise cinstind clipa, aproape în extaz. Guazzo rămăsese şi el pe gânduri. Prin fereastra în ogivă, o fascicolă piezişă din soarele-n amurg cădea asupra celui ce citise şi pe sulul desfăcut ce-l ţinea încă în faţa privirii, cu devoţiune.

— Într-adevăr, — zise cavalerul, parcă trezindu-se din prelungita îngândurare — capitolul acesta înalţă şi exaltă în cer şi pe pământ pe cel ce l-a scris, fiindcă e plin nu doar de spirit divin, ci şi de cel poetic. Îmi închipui că-n zbuciumul dureroaselor cutreerări prin lume, a dobândit şi marea cinste să fie cuprins în rândul poeţilor Italiei, lucru de care nu ştiu să se bucure astăzi vreun principe italian, de parcă ar fi convinşi că poezia este tot atât de nepotrivită pentru un principe precum unui comandant de oşti să facă pe trompetistul.

— Voiţi să spuneţi că principii se duc în Parnas călare fără osteneală, prin atitudinea binevoitoare faţă de poeţi care îi duc în spinare până la cea mai suită nemurire. Aşa li s-ar putea ierta principilor, cârmuitorilor, ignorarea poeziei, dacă ar da cuvenita cinste poeţilor care pot spune pe drept cuvânt: „Acum zace goală iedera onoarei sale”.

— În privinţa asta, a avut mai multă dreptate Dionis cel Tânăr, spunând că el dă pâine multor literaţi, nu pentru că el i-ar iubi şi i-ar onora cu adevărat, ci ca să fie admirat de ceilalţi oameni prin ei.

Se stinsese lumina de aur roşu strecurată prin ochiurile ferestrei. În încăpere plutea o lumină nesigură ce scădea treptat stingând culorile. Cavalerul Guazzo lovi cu un ciocan mărunt un talger de aramă. Nu după mult, un slujitor puse pe o masă un sfeşnic rămuros şi se răspândi în încăpere aurul pâlpâit al luminărilor. Francesco Pugiella se ridică. Avea de făcut un lung drum spre casă.

— E vremea să vă părăsesc. Nu încă a plecării din Italia. Voi lua peste câteva zile drumul spre Valahia.

Guazzo îi strânse mâinile, mulţumindu-i pentru tot ce-i făcuse cimoscut despre ceea ce-i sta la inimă prietenului pe care nu avea să-l vadă multă vreme.

— Vă urez — zise el îmbrăţişându-l — să mergeţi sănătos acolo, în ţara Principelui care să vă preţuiască precum l-a preţuit Augustus pe Mecena. Şi-n binele ce vă urez să vă-nconjoare, să nu-l uitaţi pe Stefano Guazzo.

— De-o fi bine, de-o fi rău în slujba mea — şi cred că va fi bine cu un asemenea Principe — sufletul lui Pugiella nu va trăda şi nu va uita. Veţi mai auzi despre Principele Petru şi al său Pugiella şi veţi putea spune odată cu poetul adâncului imn ce-l auzirăm:

O, rege al Înaltei Curţi — mă dărui
Prin Tine simt ce firea mi-o desfată,
Primesc tot, de mă-nalţi sau de mă nărui.

*

Aşezându-se Petru în palatul Domnesc al Bucureştilor, punându-şi, după atâta zbucium şi perindare prin lume, gândurile în bună rânduială, se hotărî dintre toţi ce-i

erau în preajmă, cu care venise la Domnie, să-l cheme la un sfat de taină pe genovezul Franco Sivori, secretarul pe care şi-l alese Logofăt de taină. Când copilul de casă, aflându-l, îi spuse că Măria-Sa Vodă Petru îl pofteşte să vină la el, grăbi în urma acelui copil de casă, cu gândurile împărţite şi cu o mică bătaie de inimă.

— Te-am chemat, cinstite mare cămăraş, să stăm un timp de taină.

— Înălţimea-Voastră, eu nu mă ştiu cum m-aţi numit.

— Dar eu te numesc cum te ştiu, şi te ştiu cum mi te-ai arătat, slujindu-mă cu credinţă, cu cinste. Chiar după câte mi s-au adaos prin Domnia-Ta spre ajutor, acolo în Italia, prin cei ce-ţi sunt aproape, prin osârdia, înzestrarea ce ţi-a pus-o în fiinţă natura şi pronia cerească trebuie să socotesc că sufletul şi mintea Domniei-Tale puse în slujba mea trebuiesc răsplătite…

— Înăiţimea-Voastră este prea bună, eu…

— Domnia-Ta nu poţi socoti ce socotesc eu. Socotesc că nicicum nu mă voi plăti destul. Astfel, că peste altele, am chibzuit să te pun la treapta de mare cămăraş.

— Înălţimea… Voas!…

— Înălţimea ţi se cuvine; este una din cele douăsprezece trepte de boierie de seamă în trebile statului şi acea de a patra în şirul însemnătăţii.

— Dar Înălţimea-Voastră… eu…

— Am chibzuit să-ţi fac asemenea dreptate şi alegere, socotindu-te potrivit şi priceput să îndeplineşti acea slujbă. Mai vreau să-mi deschid sufletul în faţa domniei tale, despre câte vreau să împlinesc pentru Valahia, pentru norodul ei. Vreau să-mi fii alături şi îndemn, folosindu-te întru asemenea treburi. Pentru aceste toate vreau să te numesc mare cămăraş.

Tăcură, privindu-se unul pe altul îndelung. Chipul lui Vodă era grav, cald, hotărât. Văzu în ochii genovezului luciri prevestitoare de lacrămi. Zâmbi, mai blând:

— *Che cosa e successo, signor Sivori?*

— *Niente,* Înălţimea-Voastră, *niente… io…*

Începuse să-i joace omuşorul, să-l înăbuşe o căldură ca de boală. Îi veniră în gând *signor* Benedetto care ca şi fraţii îl sfătuiseră ca, acolo, în ţară străină să stea treaz, să nu-l muşte şarpele poftei de mărire, să nu-şi facă duşmani din oamenii locului, să nu stârnească pizma boierilor ţării.

— Ei, *caro,* Franco Sivori?

— Mulţumesc cu umilinţă Înălţimii-Voastre, dar o rog să-mi îngăduie… *un tempo necessario per riflettere. Io dubito, io non credo che sia l'uomo che ci vuole per questa dignità.* Să-mi îngăduie Domnul şi Stăpânul să judec adânc, cinci zile… să-mi îngăduie Înălţimea-Voastră…

— Bine, bine, *signor* Sivori. Vom mai vorbi asupra acestui lucru. Dar să ştii că am nevoie de Domnia-Ta. Îmi vin sarcini grele. Vor fi şi din afară şi dinlăuntru… Cred că le gândeşti. Vom avea de ţinut mai multe cumpeni. Acea grijă faţă de turc şi de cât va trebui să scot de la norod pentru potolirea turcului. Apoi de vecinătăţi şi de boierimea ţării. Am mai mângâiat uneori, în treacăt şi alte visuri şi nădejdi faţă de domnia ta. Ştii că vreau să aduc Valahia la lumina mare a lumii, a scoaterii ei din vechi şi nepotrivite deprinderi. Sunt multe de îndreptat, de zidit, pentru şi cu acest norod bun, hărtănit de colţi hrăpăreţi din afară şi dinlăuntru. Pentru credinţă şi pentru luminare vor veni împotriviri, şi din afară şi dinlăuntru, de la o parte a boierimii. Am hotărât pentru început alcătuirea noului Divan Domnesc, i-am aşezat în slujbe, să mă slujească pe mine, să slujească ţara. Om vedea. Mai sunt cei ce au venit cu noi, gentilomii, cei din Italia, din Francia. Ştiu că unii au menirea, cum e Francesco Vincenti, să trimită ştiri asupra Domniei mele domnului de Germigny. Domnul

Berthier este lipit lângă mine de Henric al Franciei tot în ăst chip. Şi mai sunt şi alţii ştiuţi şi neştiuţi. Mai se află, poate, sau chiar sigur, din cei de stirpea mea, de înrudire, care n-au venit şi nu vor veni la mine, cum este banul Iani, unchiul unui frate de tată, care mă doare să nu-l ştiu în aproape. Dar om vedea. Eu îţi mulţumesc Franco Sivori. Îţi mulţumesc pentru tot ce mi-ai dat şi-mi vei da, pentru care am vrut să-ţi fac acea dreptate. Dar îţi las răgaz. Mergi în linişte şi cugetă! Voi asculta ce vei hotărî!

Sivori plecă turburat. Rămase cugetând Petru. Se afla în acest palat din care fusese smuls din pruncie din sila turcului. Se afla în acest palat pe ale cărui ziduri fusese înfipt capul unui frate mai mare, acel vodă de patru zile, Vintilă. Se afla aici unde două fiinţe dragi nu vor mai face umbră nicicând: Pătraşcu şi a sa Hrisafină. A! va avea de căutat o lespede, i-a spus Pătraşcu. A aflat-o. La umbra unui stejar la mânăstirea Bocovăţ. Va merge acolo să vadă dacă umbra lui şi nu a lui Pătraşcu poate trece cu mângâiere asupra acelei lespezi aflătoare la nefiinţa răposatei mirese a lui Hristos, cuvioasa… monahă… Teofana.

Nu, în această casă cu prea grele dureri nu pofteşte Petru a rămâne. Cât mai departe de turc. Cât mai aproape de Dealu. Mânăstirea Dealu păstrează oseminte scumpe, Domnul şi tatăl Domnului, Pătraşcu cel Bun. Cât mai departe de turci pentru cele ce le gândeşte împotrivă, dacă soarta i-o fi volnică.

Curând, Petru Voievod intră în iureşul treburilor Domniei. Vru să-l trimită pe Sivori, care nu îndrăznise a primi cinul de mare cămăraş şi Vodă-l înţelese; vroi să-l trimită în ambasadă la Regele Ştefan Bathory al Poloniei. Dar îi dădu veste domnul de Germigny, aflând că Sultanul neînţelegându-se cu acel rege, pusese de-i omorî ambasadorii mergând la Istanbul, în preajma Adrianopolei.

*

Ţinu Vodă divanul întâiu, în care se cercetară şi judecară pricini felurite. Ţinea Vodă Petru sfat în fiece zi. Legea era vrerea sa, după obiceiurile de demult ale ţării. Se aflau faţă în sfat cei doisprezece boieri de frunte cu care se sfătuise Domnul, dar el hotărăşte, cum şi ce şi e bine făcut şi se înclină tot leatul, fie boier, fie sărman.

Se judecau în acea zi de septembrie pricinile unor oameni din norod şi altele a unor boieri. Şi înfruntaseră acei împricinaţi judecata altor Voievozi, mai bună sau mai rea. Veneau acum, şi-i văzu şi-i auzi Petru şi se bucură că pe dreptate, veneau în faţa lui netemători, nu-şi înghiţeau vorbele cu spaimă, ci rosteau răspicat, cu bună cuviinţă. Ştia Petru Vodă că ori boier, ori sărac, om din norod, mai ales, se duceau într-o singurătate, înainte a se înfăţişa judecăţii Domnului, în faţa unui arbore, spunându-şi de mai multe ori necazul, pricina, cum ar fi stat în faţa Domnului. Cu pricină cumpănită, cu dreptatea în cuget vorbeau şi se lăsau la judeţul Domnului. Omul se afla în genunchi cu faţa deschisă spre Voievod, care-l întreba:

— Ei, ia spune moşnege, — de era moşneag — spune cine ţi-a fost ascultător şi sfătuitor… ce vârstă şi ce soi?

Şi moşneagul zâmbind către Vodă, spunea că să tot fi numărat la două sute de cercuri şi de ascultat, l-a ascultat adânc şi răbduriu şi de răspuns i-a răspuns, i-a foşnit cu lamură de gorun că-i drept ce i-a spus şi că Măria-Sa Vodă va înţelege şi-l va izbăvi.

— Aşa e, moşnege. A foşnit drept gorunul, zâmbi Domnul. Şi veni la Sfat la judecată, pricină ca aceea legată de Sfânta Episcopie a Râmnicului, adusă de părintele arhiepiscop Chir Mihail de la acea episcopie. Şi a dat Măria-Sa poruncă spunând:

„Din mila lui Dumnezeu, Io, Petru Voievod şi Domn a toată Ungro-Vlahia, fiul marelui şi prea bunului Pătraşcu Voievod, nepot lui Radu Voievod, dă Domnia mea această poruncă a Domniei mele preacinstitului şi preasfinţitului părinte arhiepiscop Chir Mihail de la Sfânta Episcopie din Râmnic, ca să-i fie în Găvăjdibrod părţile Vlăsiei şi ale Stanei, fiicele Stanei din Hotărani, toate, oricât se va alege şi din câmp şi din vecini şi din bălţi unde este pescuit de peşti şi din vinărici şi de pretutindeni, cu tot venitul cât este boieresc, pentru că au venit Mitrea Vornic şi fratele lui, Drăguşin ban, înaintea lui Mihnea Voievod, de au dat şi au miluit mai sus spusele părţi ale Stanei şi Vlăsiei din Găvăjdibrod, toate, la Sfânta Episcopie de la Râmnic, ca să fie preacinstitului, părintelui Episcop Mihail şi fraţilor ce trăiesc la Sfânta Episcopie, de folosinţă şi de întărire, iar lor de veşnică pomenire. Însă Mitrea Vornic şi fratelui lui, Drăguşin ban, ei au cumpărat mai sus spusele părţi ale Vlăsiei şi ale Stanei din Găvăjdibrod, toate, cât se va alege, de la Vlăsia şi de la Stana, pentru 30.000 de aspri de argint. Şi au vândut ele bună voia lor. Astfel, întru acestea, Mitrea Vornic şi fratele lui, Drăguşin ban, au drept aceste părţi care sunt mai sus spuse, de au miluit Sfânta Episcopie, ca să fie ohabă, de nimeni neatins. Şi s-a scris numele lor în sfântul marele pomelnic şi ca să pomenească în veci cu ctitorii de mai înainte ei şi părinţii lor. Şi martori au fost atunci preacinstitul şi preasfinţitul părinte mitropolit Serafim şi încă mulţi dregători şi boieri au fost la această întocmire. lar apoi, au venit preacinstitul părinte, arhiepiscop chir Mihail de la Râmnic de a arătat înaintea Domniei mele cartea lui Mihnea Voievod. Deci întru aceasta, Domnia mea a cercetat şi a văzut şi a cetit Domnia mea cartea lui Mihnea Voievod şi foarte bine am aflat şi am adeverit Domnia mea că au dat Mitrea vornic şi fratele lui, Drăguşin ban, mai sus spusele părţi din Găvăjdibrod la Sfânta Episcopie. Deasemenea am dat şi Domnia mea părintelui Episcop Mihail de la Râmnic ca să-i fie mai sus spusele părţi din Găvăjdibrod cu vecini şi cu baltă şi cu vinăriciul şi cu tot venitul, ocină şi ohabă şi neatins de nimeni, după porunca Domniei mele. lată şi martori punem Domnia mea: jupân Mihalcea mare ban şi jupân Mihail mare vornic şi jupân Pătru mare logofăt şi Ianachi mare vistier şi Dumitru mare spătar şi Pătru mare comis şi Gherghea mare stolnic şi Dumitru mare păharnic şi jupân Staico mare postelnic. Ispravnic Pătru mare logofăt.

Şi eu, Bunea, fiul lui Coresi logofăt, care am scris în cetatea de scaun numită Bucureşti, luna lui Septembrie 6 zile de la Adam până la această scriere, cursul anilor, în anul 7092/1583.

Io Petru Voievod, din mila lui Dumnezeu, Domn.

Încheindu-se Sfatul, se închinară boierii din sfat înaintea Domnului, trăgându-se la casele lor. Rămase lângă Domn secretarul genovez, ce-l ţinu Petru, luându-l la iatacurile sale.

— O zi grea de muncă, Înălţimea-Voastră.

— Toate vor fi astfel. Altcum nu se poate. Că-s multe pricini şi multe strâmbătăţi. Iată, pricina cu Găvăjdibrodul şi episcopia Râmnicului. Drept a fost judecată şi hotărâtă?

— După cât înţeleg eu graiul şi treburile, drept, înălţimea Voastră.

— Da, *signor Segretario.* Drept, dar astfel de hotărâri se aşază strâmb.

— Cum strâmb, dacă-i drept, Doamne?

— Auzitu-m-ai odată vorbind la Istanbul, la ambasada Franciei, cu Domnul de Germigny, asupra monahismului din Bizanţ? De primejdia ce-o pregătea Bizanţului aşezământul monastic. Că se adunau averi de către părinţii bisericii, că se trăgeau înapoi de la dări, că lipseau de braţe munca câmpului, atât crescuse numărul monahilor. Şi se trăgeau de la oaste şi bogăţia crescându-le, au căpătat puteri de

temut. Şi a venit din orbirea bazileilor, lupta împotriva icoanelor. Aţâţau călugării norodul şi se petreceau ridicări împotriva stăpânirii şi vărsări de sânge şi grăbirea prăbuşirii Bizanţului ei au fost.

— Îmi amintesc, Doamne. Era şi domnul de Germigny, care ca prelat, totuşi ţinea parte Înălţimii-Voastre, că ştia că-s drepte spusele Înălţimii-Voastre, nu că ar fi fost el catolic…

— Drept e. Drept am hotărât azi în Sfat asupra Găvăjdibrodului, dar mă uit înapoi la ce ne învaţă trecutul… Multe se deschid capcanele firii… dragul meu Secretar… Şi iată ce vreau să auzi, înaintea tuturor: Am gândit mult şi am hotărât. Voi aduna Sfatul şi voi spune boierilor că Cetatea de scaun eu n-o văd aşezată în pace şi la largul mişcărilor, aici. Am gândit s-o strămut la Târgoviştea. Este o aşezare pe care au ctitorit-o Voievodul Mircea cel Bătrân, şi au întărit-o Vodă Ţepeş. E mai aproape de munţi la nevoie şi la urgia turcului. E mai plăcut aşezată. E acolo un palat căzut în ruină. Gândesc să-l ridic pe tenieliile rămase. Să înalţ o sfântă biserică, să întăresc aşezarea. Voi aduce în sfat gândul meu. Vor fi şi boieri volnici la această treabă dar şi împotrivă, chiar în gânduri. Dar ne vom strămuta.

*

În ţară, târgurile erau fără întăriri, fără ziduri de apărare, nici cetăţi, că fuseseră dărâmate de turci, să nu fie stavilă şi ridicare împotrivă-le. Verigă de nelinişte împresura Ţara Valahă din miazăzi, din miazănoapte. Oaste nu avea Petru Vodă decât o mie de ostaşi: trei sute de lăncieri şi şapte sute de archebuzieri. Mai erau cei 200 de arnăuţi, paza Voievodului comandată de Andrea Demonogiani, fost căpitan în Candia în vremea războiului Veneţiei cu turcii. Era timpul să se gândească Vodă Petru şi la o încropire a unei oşti. Se gândea şi la ce văzuse în Arsenalul Veneţiei, la gurile de foc, la o turnătorie de tunuri, dar nu acum, ci la strămutarea la Târgoviştea. Acum erau de strâns dările. Vistiernicul Ianachi cu ajutoarele sale aveau să vegheze asupra strângerii prin taxidari, a veniturilor din biruri, din bogăţiile pământului. În luna lui mai trebuia trimis haraciul la Poartă. Mai erau şi marile datorii făcute cu împrumuturile la neguţătorii constantinopolitani. Lipitorile Porţii, vizirii, paşalele, sultanele, aşteptau peşcheşuri ca să stea pe pace şi să i se dea pace. De unde atât bănet, atât de repede. Silit, cu durere în suflet, trebuia să pună alt bir pe ţară: „Goştina pe oi”. Dumnezeu să mă ierte, îşi zicea Petru. Asta o să-i ia din strălucire şi din dragostea norodului, îşi spuneau tainic cei apropiaţi Domnului.

Urmând sfaturile ce i le dase domnul de Germigny, să cugete, cu o bună balanţă cântărind faptele şi înfăţişarea lucrurilor în ţară, nu grăbi să pună în mers planurile cu care venise să schimbe în bine viaţa în Valahia. Gândi însuşi Petru că nu cu repeziciune puteau fi împlinite schimbarea năravurilor, nu cu foc de paie sau cu spinări de licurici se poate răspândi lumina în casele, în sufletele şi cugetele, atât a norodului truditor, cât şi a multora din boieri. Ştia că se află pe la curte şi în ţară boieri cu neastâmpăr şi nemulţumiri nestinse. Veneau de la alte Domnii şi noua Domnie nici n-o cunoşteau, nici n-o doreau.

În dimineaţa în care Petru Vodă având lângă el în cancelarie Domnească pe Sivori şi grămăticul Bimea, fiul lui Coresi logofăt, se auzi mare tropot de copite sunând pe drumul podit cu trunchiuri de lemn, ce trecea prin apropierea palatului Domnesc, unde se opri. Ceru să vină în faţa Domnului ispravnicul Dumitru, având degrabă a-i aduce veşti.

— L-am adus, Măria-Ta! Adică… a cerut să vină.

— Cine, ispravnice?
— Dobromir din Runcu, frate lui Calotă banul.
— Ei, îl uitai. Ce voieşte boierul Dobromir?
— Să plece capul, Măria-Ta.
Vodă stătu câteva bătăi de inimă, îngândurat. Îl privi pe Sivori:
— Să vină, să şi-l plece, ispravnice!
La înscăunarea lui Petru, Dobromir din Runcu, mare ban la Mihnea Vodă, temându-se, încercase a trece munții la transilvăneni. Ducea cu el şapte care cu avuții, dar i-au dat de urmă oameni din înfundăturile văilor, printre muncele şi l-au ştiut fugar şi hăinit, jefuindu-l de toată povara căruțelor. Întors din drum de oamenii Domniei, intra acum spăşit, cu sufletul în ochi şi pe buzele albe de frică, în cancelaria Domnească. Văzând chipul încruntat al Domnului, se repezi în genunchi, lovind cu fruntea podeaua.
Petru privi curios trupul prăvălit, lăsându-l un timp în nemişcare şi muțenie. Părea mort. Când îi zvâcni, fără voie, un picior, mişcând toată ghemuiala de straie, cărnuri şi oase, îl întrebă:
— De ce-ai fugit? Numai fiarele pădurii fug când le gonesc copoii. Nu te vâna nimeni. Auzitu-m-ai să fi cerut eu pedepsirea cuiva, pentru ceva?
Se auzi ca un şuierat, ca un gâlgâit de plâns.
— Nu... Măria-Ta...
— Atunci? Ai fugit ca un iepure. Şi acum te tăvăleşti ca o babă la icoane. Care ți-e ruga?
— Iertare, Măria-Ta! M-a gonit prostia — şi teama.
— Ridică-te! Teama ți-o iert. Prostia nu, dacă se mai întâmplă să te-ndemne la vreo necugetare.
— Să trăieşti, Măria-Ta! Iartă-mă!
— Te-am iertat. Cată să nu mai vii la iertarea mea.

*

Se aşeza iarna. Se apropia Crăciunul. Cerul îmbrăca pământul cu straie potrivite unei asemenea sărbători. Era o pretutindenească albime. Totul străluminat de alb şi de sticliri. Îşi pusese la gât, la brațe, fecioara de gheață, fibule lungi şi reci, țurțuri la streşini, nestemate albe pe crengile subțiri, cruci de diamant şi mărgărint pe troiene. Sticleau în bătaia soarelui şi-a lunii. De le-ar fi putut lua şi păstra, ar fi făcut-o turcimea cea nesătulă de comori.
De la fereastra iatacului Doamnei Stanca, în brațele roabei tătarce, Marcu, pruncul Domnului, întindea degetele mărunte, tinând să prindă acele străluciri ale iernii. Clipea din pleoapele trandafirii cum sunt unele scoici mărunte, că-l săgetau dureros de dulce şi mângâietor de cald săgețile imateriale fulgerate din cristalele reci atinse de soare.
Doamna Stanca, apărută în ochiul de geam, geamăn celor din fereastră, zâmbea urmărind lăcomia de iluzii a neştiutorului prunc. Cine ar fi privit din curtea palatului la acel geam al iatacului Doamnei, ar fi zis că stă în aproape unei ciudate icoane a maternității sacre. Dar pruncul nu era în brațele Mariei, ci ale unei fete, al cărei chip şi rost nu se vădea în canoanele zugravilor de subțire. În spatele Doamnei, altă roabă cu chip aşijderi celei ce juca în brațe coconul Domnesc, trecea prin dinții unui pieptene mare de fildeş părul Doamnei într-aurit de năvala de soare.
— Au! Neugevan, mă doare!

Roaba tătarcă din spatele ei, zâmbea numai, ştiind că strigătul trecut prin dulce lene, suna mai mult a răsfăț decât a durere. Roaba cu pruncul o certa tătăreşte, uşor, să nu supere auzul Doamnei. Roaba cu pieptăn o ciupea pe nevăzute şi cea cu pruncul țipa înfundat.

— Ce-i Gulnyal, de ce țipi, pe mine mă trage de păr, nu pe tine.

Porniră toate trei pe râs şi pruncul Marcu râse şi el bănuind un joc. Nu auziră că în iatac intrase cineva. Cel ce intrase, neauzit, stătu mult lângă uşă privind. Deodată roaba cu copilul în brațe simți, aproape fără să fi întors capul. Îl întoarse. Văzu. Țipă slab. Trebui să strângă tare brațele să nu scape pruncul.

— Ce-i, Gulnyal?

— Domnul! făcu palidă roaba. Stanca se întoarse:

— Petru! Măria-Ta!

— Rămâneți aşa. Erați frumoase. Piaptănă mai departe, Neugevan.

Râseră iar. Numai Stanca, Neugevan şi pruncul Marcu. Gulnyal arătă un obraz în care se trăgea şi năvălea sângele cu dogoare trandafirie. Neugevan căta lung la ea. Băgase mai adesea de seamă starea ciudată a surorii ei de sânge. Întâi, crezu că din teama de Domn. Dar văzuse că uneori Gulnyal rămânea cu privirile încremenite asupra Voievodului. Mai văzu că privirile surorii arătau altfel decât ale unei fete spăimoase. Atunci îi fu ei teamă. Neugevan era alcătuită din mai multă tărie a neamului ei de mârzaci. Dar o cuprinse o îngrijorare să nu bage seama Domnul Petru, sau Doamna Stanca. Erau două fete aduse din crudă vârstă de mişcările de oşti, pare-se de oştile lui Ion Vodă, când l-au înscăunat pe Vintilă Vodă. Rămăseseră în zestrea de robi a Curții Domneşti.

În acele clipe, în iatac pătrunse Domnița Maria, surora lui Petru. Avea o mare asemănare cu frățânul Domn. Uşor mai smeadă la chip. Încă tânără, dar mai mare în ani decât Petru. Cu zâmbetul ei cald, stătu şi ea, privind o clipă, alături de Domn. Apoi se duse lângă Stanca, mângâind cu dragoste pletele lungi unduite pe spatele Doamnei, până peste şale…

— Asemenea podoabă avea şi Hrisafina.

Tăcu şi Petru. Tăcu şi ea. Un scurt gând de tristă aducere aminte îi stăpâni.

— Fetelor! Aduceți mesalul.

Neugevan grăbi să aducă ce-i porunci sora Domnului.

— De ce, lasă, Maria!

— Fă ce-ți porunceşte Domnița — spuse cu zâmbet Petru.

— Nu, zău! Lăsați jocul, doar nu-s păpuşă.

— Ba eşti o păpuşă tare bine ticluită.

Stanca râse. Domnul se apropie de grupul femeilor. Încet, nevăzută în mişcarea ei, pe lângă perete, Gulnyal se şterse dând ocol pereților. Atinse uşa. Cum nu era bine trasă, cu inima să-i spargă pieptul, împinse uşor şi nu se iscă zgomot. Tăcea şi pruncul, câştigat de pasul vătuit şi mişcările de tainică grijă. Neugevan aducând mesalul, o văzu. Îi suna şi ei inima de taina surorii. Domnița Maria o împodobi pe Stanca ce se împotrivea moale.

— Neugevan! Adu şi cununa Doamnei.

— Nu, Maria. De ce? Ce rost are… Eu…

Nu sfârşi. Nu îi venea la-ndemână jocul Mariei, cu roaba de față. Maria prinse împotrivirea şi pricina. Rotind privirea prin iatac, văzu lipsa celeilalte roabe şi a pruncului.

— Da unde-i Marcu?

— O fi trebuit să-l ducă. Vezi Neugevan ce se întâmplă.

Roaba ieşi. Maria îi puse cununa pe cap, asupra mesalului.

— Nu, ce rost are? Nu-s Doamna țării. Sunt numai...

— Eşti Doamna mea — şi a țării... vei fi.

Stanca vru să mai spună ceva. Maria îi puse încet mâna moale pe buze, împungându-i cu degetul coastele. Stanca râse. De sub coroană, cobora mândrul mesal vărgat lăsat pe spate. Era din pânză de canavăț, brodată cu fluturi de aur şi mărgăritare...

— E frumoasă, frate! E ca...

Îşi înghiți vorbele. Era să facă iar alăturarea de Hrisafina. Petru se apropie de Stanca. Îi luă capul în mâini, o privi cu privirea lui care topea orice împotrivire. Îi sărută uşor buzele umede şi roşii. Stanca bătu din pleoape şi în obraji simți acea năvală ce-i colorase chipul brun mârzăciței privindu-şi stăpânul.

— Rămâneți între podoabe şi visuri, copilelor. Mă duc să dau porunci logofătului de obiceiuri şi vistiernicului Ianachi să grijească de daruri pentru sfintele sărbători ale Crăciunului.

Priveau în urma lui, soața şi sora, fiecare cu un simțământ de tainică dragoste şi bucuria să-i vadă şi-n lumina liniştii, frumosu-i chip.

În timpul iernii, Măria-Sa Petru însoțit de o întreagă suită în care se afla şi un arhitect, pe care îl ceruse încă de la plecarea din Istambul spre Valahia, de la Serenissima venețiană, mersese la Târgoviştea. În sănii sau în rădvane, după vreme şi starea iernii, făcuse mai multe drumuri. Priviseră ce rămăsese ca ziduri şi bolți de sub clădiri. Rostuiseră cum să se dreagă, cât să fie adaos. Arhitectul venețian era bucuros, lăuda munca din trecut a meşterilor şi tăria rădăcinilor de piatră ale zidurilor în ființă sau stricate. Stătuse mult de plănuit, Petru cu arhitectul venet, cu Sivori şi Pugiella şi cu unii din boieri dând suflet planurilor aşternute în fața lor. Unii boieri, cu toată însuflețirea ce-i cuprinsese pentru atâta muncă de aşezare a unei noi cetăți de scaun, păreau să se îndoiască să fie în scurtă vreme...

— E mult de zidit şi întocmit, mărite Doamne! Timpul fuge, vor trece ani.

Arhitectului căruia i se tălmăceau temerile boierilor, se însuflețea, vorbind repezit. Îl priveau boierii cu gură căscată...

— Ce zice? Ce tot spune talianul? Sivori le tălmăcea, râzând:

— Spune, *signor* arhitectul, că dacă i se dau meşteri buni ai locului şi brațe, la o mie de oameni, nici un an nu durează. Că în plan este cuprinsă şi ridicarea bisericii Domneşti, în curtea palatului şi dregerea turnului chindiei ridicat de Vodă Țepeş.

— Apără, Doamne sfinte! Că n-o fi vrăjitor, talianul, sau Moise, să le salte lovind cu bățul.

— Vor fi săltate, boierii mei. Nu au a şti cei din Valahia, că în anii 1577, arzând o bună parte a palatului Ducal al Veneției, Antonio da Ponte, arhitectul, l-a reclădit în opt luni aşa precum fusese înainte de foc.

— Ei, dar poate aveau temeliile bune, poate şi mai mult, Măria-Ta!

— Aveau, cinstite Mihail ban, dar nici lucrarea noastră, din păcate, nu poate râvni la atâta întindere şi înălțime ca la palatul dogilor.

Îi nălucişeră atâtea podoabe ale oraşelor din țările umblate. Palatele Renaşterii în Italia, ale Parisului, cetățile lumii şi acel Wawel al Cracowiei ce-i rămăsese întipărit...

— Da, da! clătinau bărbile îndoielnic, boierii mai vârstnici, afară de unii ca banul Mihail, sau postelnicul Oprea, ce păreau şi voiau să înțeleagă.

— Da, da, îi îngâna Vodă pe prepuelnici. Se poate. Andronic Comnenul a refăcut şi înfrumusețat cetatea lui de scaun, marele Constantinopole, în mai puțin de doi ani. E adevărat că se făcea asta într-un Bizanț în splendoare...

Auzind boierii, încuviințau, murmurându-şi în bărbi: „De, o fi, s-o putea! Mai ştii minunea diavolului!

Din ce veniră mai des, cât se lucra, le scăzu treptat neîncrederea. Văzură boierii că nu minunea diavolului sau bățul lui Moise, ci credința şi munca omului, a celor mulți, împlinise minunea.

În vreme ce urmau cu mult spor lucrările la Târgoviştea şi multe case boiereşti se strămutau acolo, precum şi o întreagă scurgere de meşteşugari şi negustori, Petru era în drum spre mânăstirea Bucovăț. Venise trista ştire că fratele Pătraşcu se săvârşise din viață. Îl însoțeau pe Vodă sora sa Domnița Maria, care fusese bună prietenă Hrisafinei; cei doi feciori ai ei şi nepoți ai Domnului, precum şi sfetnicii Domniei, boierii: Mihail ban, tatăl Hrisafinei, Danciu, mare vornic, Neagoe ban, Miroslav, mare logofăt, Theodosie, mare spătar şi alții.

Se trudeau mugurii pe crengi să împuşte cu viață şi flori. Grăbeau norii să şteargă sticla cerului deasupra Bucovățului. Cimitirul mânăstirii avea ceva tainic, primăvăratec, încât cei ce veneau la pomenirea morților, încercau neliniştitor de dulcea mințire că nu la pomenirea ci la învierea celor dragi se îndreptau. La lespedea maicii Teofana era şi culoare şi mohoreală. Culoarea florilor în noian căzute asupra mormântului, aduse cu greu în acel început de primăvară, mohoreala din sutanele şi camilafcele maicilor. Slujeau mitropolitul Varlaam al Ungro-Valahiei şi un sobor de preoți. Era atâta cântare liturgică, atâtea spirale de tămâie se încolăceau pe sunete, încât cei mai uscați la suflet şi încrâncenați de viață îşi simțeau genele adiate şi gândurile reavene.

Pe lespedea în care era săpat numele pomenitei maici Teofana, Petru vedea mişcând şi dispărând chipuri, crâmpeie din trecuta-i copilărie. Se arăta migdalată privirea Hrisafinei, zâmbetul acelei primăveri de şasesprezece ani îndreptat spre un fecior de Domn. Acel fecior de Domn murise în pribegie. Spiralele de tămâie înfăşurau lespedea şi nu se mai citea lungul drum spre negurile cugetului, fiindcă nu ştiuse nimeni de acea Neagoslava ce se pierduse în Orientul îndepărtat, nemaipovestind despre lungul drum spre negurile sufletului şi cugetului străbătut de fecioara de şasesprezece ani…

„Frate! Nu ştiu nimic”… gemu în el Petru. Tăcu unduirea glasurilor de maici. Varlaam Mitropolitul făcu semnul crucii asupra mormântului. Din soborul de preoți se desprinse cu adâncime un glas: „S-o pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăția Sa, pe binecuvântata şi pomenita sa roabă, cuvioasa Teofana. “ Dar înaintea aminului, care nici începu că se stinse, *se* auzi ca un muget de taur înjunghiat: „Hrisafina'!…

Nimeni nu îndrăzni să privească la cumplitul loc unde părea să fi fost trăsnit un copac. Tunetul încă auia în împrejurimi sau în suflete. Snopul de glasuri monahiceşti se stingea în aerul limpede. Se mai ridica şerpuită o singură spirală albăstruie pe mormânt dintr-o cățuie, cătând să-şi înfăşoare vremelnicia pe un copac întunecat, trunchios, răsărit din nimic sau din durere, aşezându-şi umbra omenească asupra lespezii pe care era săpat numele maicii Teofana.

*

Nu mai gândeau acei boieri clătinați în încredere, nu mai gândea nimeni la minuni sau neminuni. Târgoviştea începea să arate a târg Domnesc, a aşezare de scaun. Boierii îşi duraseră şi ei case încăpătoare şi destul de făloase. Negoțul înflorea. Veneau din toate depărtările, din țări străine, neguțători cu mărfurt alese. Priveau străinii cu mirare, cei ce mai umblaseră pe acolo, de unde răsărise acel palat şi lângă el o impunătoare biserică. Fântânile din piață şi curtea palatului, cu apa adusă de la izvor

depărtat la patru mile. Chindia înnoită şi în culmea turnului se auzeau, mai ales la vreme de noapte, strigările străjilor. Mai grijise Domnul să se ridice o mitropolie, în târg, mânăstiri la Căpreşti în Argeş şi scoaterea din ruină a Căluiului, înzestrarea şi adăogirea la Sfântul Nicolae din Scheii Braşovului.

În aproape de palatul Domnesc, către râu, se lucraseră de către meşteri italieni grădini ca acele de care-şi amintea Petru să le fi văzut la Tivoli, la vila cardinalului d'Este, sau în alte părți, grădini în trepte şi în aproape locuri cu îngrădiri şi cuşti de fier pentru fiare sălbatece, aduse din depărtate locuri. Se înconjurase măria sa Petru de zugravi străini, ce-i zugrăveau chipul său, al Stancăi, al copiilor şi să dreagă văpseaua la vechile biserici din târg sau mânăstiri, în țară. Îşi simțea sufletul deschis şi aripi mari îi desfăceau cugetul şi vrerea, să aducă tot ce văzuse, cât va putea, înfrângând adormirea şi înapoierea. De ce Doamne, aceştia, oamenii cu care am izbutit ce se vede, că cu ei, cu mâinile lor, ale rumânilor s-au împlinit toate câte se văd azi la Târgoviştea, să nu le dau o altă viață şi o altă zare? Se plimba uneori, înconjurat de boieri, de curteni, cercetând ce s-a făcut, cum şi ce mai rămâne de împlinit. În acea dimineață auzind apa fântânii cântând cu argint moale peste piatra cioplită, îl auzi pe messer Pugiella spunând, de parcă ar fi rostit versuri:

— *Guardate, Ilustrissime! E un vero Arghirocastron!*

Pentru o clipă, risipit în gânduri, nici Petru nu desluşi înțelesul vorbelor lui *messer* Pugiella, omul de legi, de mare învățătură şi făuritor de rime toscane. Boierii întindeau gâturile şi bărbile, privind a râs spre talianul ce cânta stihuri neînțelese... Petru, zâmbind, îi scoase din cimilitura talianului:

— Boieri dumneavoastră, messer Pugiella, care-i om învățat, ar zice că acea casă ce ne stă în față, căreia îi zicem palat Domnesc, este aidoma unui palat pomenit într-o străveche istorie întâmplată în Bizanț... Arghirocastron", adică: „Palatul de argint"... Aşa că e...

— E, e, Măria-Ta. Curat palat de argint!

— Vede bine talianul!

Râzând, Petru se îndreptă spre clădirea bisericii la care se adăogase un cafas, cu galerie din lemn, sprijinită pe pilaştri de piatră. Făcea cot cafasul, pornind cu ieşire din sala Sfatului Domnesc, dând la înălțimea catului de sus al palatului, intrând prin coasta bisericii. Astfel, Vodă, Doamna şi cei ai palatului puteau veni nevăzuți la sfintele slujbe.

Intrară în pridvor, ridicând privirile către bolta semicilindrică ce se odihnea asupra a doisprezece stâlpi de zidărie în secțiune octogonală. Pronaosul acoperit cu o boltă mică tot semicilindrică pe care suiau două turle. Larg văzură naosul, monumental, sprijinit pe patru bolți de leagăn asupra cărora se înălța turla mare a pantocratorului. Altarul mărginit de proscomidie şi diaconicon.

Domnul se opri sub balconul în care Doamna şi însoțitoarele puteau, venind prin cafas, să pătrundâ în biserică. Vedea altarul, proscomidia mică şi cea mare şi diaconiconul unde preoții vor îmbrăca vestmintele pentru sfânta slujbă în biserică. Vedea acolo în diaconicon, fiindcă tâmpla încă nu era mântuită, cele două ferăstruici boltite ca doi ochi ce priveau din altar în adâncui lumii.

Privirea i se plimbă asupra laturilor naosului, sub ferestre, închipuind pe spațiile goale iconografia. Aflase Petru Voievod un zugrav de subțire despre care auzise laude. Zugravul era fugit din o mânăstire a Athosului, pentru tainică pricină. Cu el, zăbovise Domnul altădată, în biserică, aşezând cu ochii înfățişările, planul şi canoanele după care trebuiau zugrăviți.

Sub ferestre, în margine, către altar Sfinții ostaşi, cu săbii trase şi suliți în cumpănire; Sfinții Micurie — Theodor — Nichita — Nestor — Artem — închipuind să tragă luare aminte tuturor duşmanilor care s-ar încumeta a ne călca pământul, a ne'turbura aşezările de neam şi de duh… Vorbiseră că e potrivit de-a dreapta şi stânga scaunului arhieresc să fie zugrăviți sfinții ierarhi: Grigorie Teologul — Ioan Gură de aur — Vasile ce! Mare — Athanasie din Alexandria… Toate îi înviau lui Petru în coloare, linie şi hieratică înălțare. Îi desena şi-i colora, în aşa chip de adâncit la această prefigurare, încât avea simțământul că dacă ar întoarce spatele şi s-ar duce, ei ar rămâne pe ziduri. Dar cineva încercase o bătaie cu limba clopotului în turnul bisericii şi dangătul răspândind în biserică apele sonore, totul se şterse rămânând zidurile albe, goale, în aşteptarea închipuirilor… „Nu te încumeta să întocmeşti lumea fără cuvânt şi fără har, că e cineva aproape de tine care ascultă cele ce gândeşti— îşi zise Petru înfiorat. Ieşiră din noul lăcaş, încă nemântuit, pornind spre palat prin chiar cafasul ce ducea către sala Sfatului Domnesc. De aici Petru vedea Chindia, iar când ajunse în dreptul intrării sălii Sfatului, vru să vadă precum din Turnul Chindiei privirea îi lunecase odată asupra bisericii Sfintei Vineri şi printre turlele bisericii noi, Domneşti, spre biserica veche a lui Stelea.

Hotărâse Domnul ca să urmeze şi la curtea cea nouă deprinderea începută la Curtea din Bucureşti. În amintirea desfătărilor spiritului ce le încercase în anii italieni, între cărturarii, poeții şi artiştii din Roma, din Florența sau Veneția, îi aduna pe curteni, pe cei străini şi pe boieri să vorbească despre alta decât pricini zilnice, despre ițele ce se-ntind de la țară la țară, despre treburile gospodăreşti ale Curții şi ale țării. Să uite o vreme, deşi era greu, de haraciul ce-l aşteaptă turcii, despre ce uneltesc unii principi peste hotare, despre biruri sau alte boli. Erau puțini în acea zi în jurul Domnului şi mai mult străinii. Din boierime, din cei ce căscau sau adoroneau când se vorbea despre ce nu le intra în cuget, cereau iertăciune, fie pentru boală, fie pentru ce urgie li se întâmpla pe moşii… Dar veneau cu sfințenie din cei mai tineri, postelnicul Radul, postelnicul Oprea, precum şi Aldulea deschişi la minte şi doritori să audă. Mai era Udrişte, mare postelnic, purtător al toiagului de argint „vorbitor", înaintea Domnului, judecător al curtenilor, aprozilor şi turcilor, cărora le vorbea turceşte şi era tălmăcitor în limbi streine, câte le ştia. Venea de fiecare dată şi se obişnuiseră cu el să-l vadă ascultând neobosit, cu toate că era surd ca surzii.

Până să se aşeze toți, Petru văzu cum Pugiella se uita îndelung la un vas aşezat într-o firidă. Vasul era din ceramică de Izmir cu fondul albastru şi încondeieri de flori albe şi peruză.

— Frumos vas, Înălțimea-Voastră.

— Am venit cu el din Turcia. E un dar ai sultanei Hazeki.

— Vă e drag, cu toate că-i din lumea pe care o urâți?

— Nu-i urăsc orbeşte, *messer* Pugiella. Îi urăsc în limpezime. Cum în sânge rece şi în limpezime fac ei rău lumii noastre. Dar vasul mi-e drag, că-i frumos şi dar de la o femeie de treabă.

— Înălțimea-Voastră iubeşte mult țara şi poporul acesta al Valahiei — spuse Pugiella, nu numai că o credea cu adevărat, ci cu gândul de a-l zugrăvi astfel boierilor de țară.

— Dacă cugetăm aşezat, *messer* Puggiella, simțământul ăsta vine din străfundurile ființei noastre. Fiecare din noi ne mândrim cu stirpea, cu străbunii, cu vârstele neamului nostru. De-a lungul timpului, a istoriei şi alte popoare se pot alătura darurilor stirpei noastre, de care suntem mândri. Unii erau atât de mândri, nerăbdători la împilare, nu doar venind de la oameni — Herodot ne spune că erau

popoare, precum cei din care ne tragem, geții și dacii, care se răzvrăteau și împotriva nevăzutului. a puterilor oarbe ale firii, trăgând cu arcurile împotriva cerului. Se visau și se voiau liberi. De aceste semne ar fi să fim mândri. De cele ale războaielor, a luptei dintre oameni… le înțeleg, se întâmplă să fie doar tot spre scuturarea jugului nedrept. Dar ades, firea este mai înțelegătoare decât omul. Ea urmează legile ei așezate la întâiul prag al creației.

Întru acestea intră armașul Danciu și un ispravnic, fără a mai aștepta să fie anunțat, veni grăbit în fața jilțului pe care stătea Petru, se înclină, punând un genunchi pe podea, cerând voie să vorbească numai Domnului. Se mișcară boierii și gentilomii străini, dând a se scula și a părăsi încăperea.

— Nu, rămâneți! zise Vodă. Îi făcu semn ispravnicului să se apropie. Ce veste, ispravnice?

Acesta se apropie, se aplecă cu sfială la urechea Domnului vorbind pe șoaptă, dar cu aprindere. Cei de față vedeau pe chipul Măriei-Sale că nu-i lucru obișnuit. Ispravnicul se trase spre ieșire, așteptând.

— Mergi, ispravnice și cată să se pună în obezi fiarele înțepate de tăuni.

Se făcu tăcere. Petru îi privi pe rând, pe fiecare. Apoi, cu glas potolit:

— Mergeți, boieri dumneavoastră, la îndeletnicirile și grijile ce vă stau la inimă. Că eu trebuie să mă lupt cu himerele și grijile mele.

Boierii ieșiră, unii întrebându-se ce soi de fiare vor fi himerele de care vorbea Domnul Petru.

Cum Sivori și Pugiella erau cei de pe urmă, spre ieșire, Petru le făcu semn să rămână. Întârziau totuși, nehotărâți, lângă ușa sălii.

— Rămâneți. N-am a mă feri de Domniile-Voastre. Boierii n-aș fi voit să audă atât de grabnic.

În apropierea ușii, cei doi italieni tăceau, așteptând ca Domnul să le îngăduie să plece.

— Himerele cu care lupt… se înmulțesc mereu. Tai un cap, cresc altele la loc; ca în basme… Corinthianul a ucis-o… i-a fost în ajutor Pallas Athena…

Sivori se uită la Pugiella, dând din umeri. Poetul se aplecă spre secretar, șoptindu-i: „Bellerophon a ucis Himera… Tăcu. Sivori se lumină. Înțelesese.

— Se înmulțesc, cinstiți boieri și monsegniori. În februarie i-am trimis la translivăneni pe Udriște postelnicul, pe Hader, pe Mănăilă logofătul, precum și pe Gheorghe stolnicul, să-i cheme, să vină în țară, fără grijă, pe boierii pribegi. N-au voit să vină. De ce? Acum Dobromir, care veni nu de mult să-și plece capul. L-am iertat. Dar iertarea nu i-a priit. S-a legat cu alți sicofanți. Au dovedit oamenii banului Mihail un purtător de scrisoare, în care cei trei mă pârau, înfierându-mă la Poartă că țes ițe de trădare cu puteri străine. Călărețul dădea să treacă la vilaetul Silistrei. Mă mai pârau că cerc să trec norodul Valahiei la credința papistășească și că am primit de la un misionar al Papei Grigorie o coroană de cavaler și mult aur, adus de acel misionar pe nume Antonio Possevino. Le-am lăsat slobod franciscanilor din Târgoviștea să-și facă biserică *„alla romana”* fiind mulți de credință catolică în acest târg și cetate de scaun. Dar silnic asta n-o pot face. Nici norodul, nici boierii n-ar fi volnici să-și schimbe legea la poruncă. Am văzut în Francia ce răni deschise, ce pierderi dădu lupta între catolici și protestanți; războiul împotriva imaginilor; tot ce era chip zugrăvit sau cioplit, era zdrobit noaptea. Statui la biserici, descăpățânate. Patimile credințelor potrivnice nășteau războaie lăuntrice, ucideri de oameni, ura dezlănțuită între frați…

În sinea lui, ferindu-se de cei doi catolici, Petru își spunea chinuit: „Nu, nu voi putea, cu a mea voie, cu bună știință crește vipera unei atari discordii. Nu pot da

otravă şi aşa chinuitului popor, de vitregia aşezării lui între vecini hrăpăreți si deschişi la voia şi lăcomia Islamului”.

— Ce să fac, Doamne, cu ăşti trei nemernici?

— *Io credo, Vostra alteza* — începu timid Pugiella — *la virtu e fuggir vizio, e saper primo trovarsi vuoto di sciocchezza, stimo!*

— Da, *messer* Pugiella — şi eu socotesc că virtutea este fuga de viciu şi credința că eşti lipsit de prostie. Dar sicofanții dovediți cu trădare nu au acea virtute. Prostie şi ură, din belşug. Da’ ce pot face cu ei?! De-i las, nu mă lasă ei. Şi nici gâdelui nu-i pot împinge cu mâna mea. Nu asta am voit să se întâmple în vremea Domniei mele.

— Dar ce alta aveți a face, Ilustrissime — îndrăzni Pugiella. Nu ştiți că a ierta pe cei răi, înseamnă a face rău celor buni şi că de multe ori iertarea este o mare cruzime?

— Aşa să fie? Eşti om de legi, *messer* Pugiella, dar nu aşa am gândit să-mi ocârmuiesc țara.

Intrară în sala Sfatului, împinşi de oşteni, Dobromir, Gonțea şi Mihăilă. Închis la chip, călca în urmă-le Mihail banul, ispravnicul, Belobrad, logofătul cel mare şi încă patru boieri. Petru îşi ținea bărbia în piept. Nu voia să-i vadă. Dobromir se lăsă moale în genunchi. Încercă să smulgă iar mila Domnului.

— Iar te-nchini ca babele?

Nu-l privea. Gonțea şi Mihăilă stăteau înfipți în picioare, cu pleoapele lăsate însă.

— Ți-am spus, Dobromire, să nu te-mpingă răul să vii iar la iertarea mea. Văd că ai făcut şi pui!

— Au făcut aripi şi-au cucurigat şi fără el, Măria-Ta, spuse încet Belobrad.

— Da’, au ciugulit aceleaşi boabe — îndrăzni un boier mai tânăr.

Petru îşi mută ochii de la Dobromir, la Gonțea. Îi vede chipul împietrit, alb, dar îi nălucea să fie roşu. Îi apăruse că-i roşu de sângele de mult răposatului Voievod Pătraşcu cel Bun. ÎI vede pe fostul paharnic al bunului Pătraşcu, alb, la tâmple şi-n barbă. Tace Petru. Nu spune nimic. Nu simte pornirea să scoată jungherul, să-l taie. Îi cade greu, că lui îi vin sorții să-l răpună, să-l pedepsească pentru uciderea de atunci, a tatălui, adică să-l răzbune. Simte că privirea grea a banului Mihail îl caută şi-l întreabă mut. “Ce facem cu ăşti hicleni, Doamne Petru? “ Se aude rostind cuvintele de mai’nainte ale lui Pugiella:

—… A-i ierta pe cei răi înseamnă a face rău celor buni, şi de multe ori iertarea este o mare cruzime…

— Drept e Măria-Ta! făcu apăsat, Mihail banul…

— Aşa e. Drept e…. Cine se hăineşte să pătimească, spuse Belobrad, urmându-i murmurul de încuviințare a celorlalți boieri, câți se aflau. Vodă Petru întinse brațul către uşă, fără să mai rostească ceva. Oştenii, Ispravnicul şi Armaşul Danciu scoaseră din sală boierii a căror soartă era scrisă.

*

În amiaza călduță a Duminicei Sfintelor Paşti, cobora de la mânăstirea Dealu o cocie poleită, căptuşită cu cocârlat, trasă de şase cai albi cu şabracele stropite cu perle. Se zice că ar fi fost danie către Vodă Petru de la Mihnea Vodă, care şi el fusese dăruit de către Petru, la Istanbul; dar unii oameni se îndoiau să-i fi făcut daruri cel ce-i luase întâi dreptul la scaun şi nici că lepădase gândul şi pofta să-l lipsească iar de acesta. În cocie se aflau Petru Vodă, Doamna Stanca, în haine de sărbătoare. Amândoi purtau dulame lungi, pe talie, din postave cu flori şi obraze de aur, croite din zabră țesută din fire de mătasă şi sârmă, mărginită cu urşinic negru. Dulamele erau prinse,

încheiate în găitane de aur şi nasturi de aur cu boabe de mărgăritar. Domnul avea pe cap coafă, „a la schiovone”, cu marginea despicată în frunte, având calota de catifea roşie, împodobită cu pețiene.

În urma cociei Domneşti călăreau boieri şi ostaşi din gardă. Vodă vroise să fie față la slujba învierii de la amiază, la Dealu, drept prilej a îngenunchea la lespedea Voievodului Pătraşcu.

La trecerea alaiului, rumânii purtând încă, unii, sarica din piele de capră flocoasă, neîncrezători în toanele timpului, se opreau săltând căciulile, frângându-se de şale. În capul alaiului, gonind pe cai, deschizând calea, trâmbițaşii sunau fără încetare, stârnind zburătoarele ce ciuguleau brazda întoarsă, lucie ca oțelul în bătaia soarelui.

Trecuseră cinci luni de la nunta prin care Petru vroise a da drept de urmare în Domnie primului născut din Stanca, precum şi celui aflat în leagăn şi noului născut, Radul. Poate amintindu-şi sau din pricina răsfrângerii duhului primăverii obrazul Doamnei Stanca strălucea. Tocmai în acea dimineață dăduse peste podoabele de aur trimise de braşoveni, prin Hern Conrad Elias, ca dar de nuntă. Dar ea ştia că nunta fusese aşa legiuită ca să asigure starea copiilor. Rădvanul poleit opri la scările palatului nou. Boierii urară un înalt Christos a înviat, se închinară Domnului şi Doamnei Stanca, trăgându-se apoi, ca tot creştinul, pe la casele lor să sărbătorească întâia zi de Paşti, cu ai lor, cum se obişnuieşte. În ziua a doua avu loc mare ospăț, la care fusese poftită boierimea de frunte, cum şi franțujii şi italienii aflători pe lângă Domnie. Mitropolitul Varlaam binecuvântă ospățul care se desfăşură în bună voie şi cu obraz. Ca niciodată, nu se îmbătă zdravăn nici o față boierească. În aceste zile în care se îmbrățişau iertându-se şi cei aflați în dezbinare, veniră multe daruri către Măria-Sa, de la oamenii de frunte, de la negustori şi prostime, iar Măria-Sa împărți curtenilor, oştirii, haine din brocarturi de aur, postavuri de mătase, catifele, postavuri de lână. Mare era numărul celor dăruiți şi sărăcimea şi cerşetorii îşi avură partea. Se trăgeau sânețe şi cântau muzicile, dar Domnul a poruncit să se cânte numai de către lăutari şi trâmbițaşi, iar nu mehterul turcesc, fiind acea zi de praznic şi înălțare creştinească.

Era mare ospăț boieresc, a treia zi de Paşti în casele „Surdului”, cum i se zicea marelui postelnic, purtător al toiagului de argint, „dvorbitor înaintea Domnului Țării”. Casele se aflau în spatele bisericii Stelea, unde trăgeau rădvane, din care coborau boieri îndeaproape prieteni marelui postelnic. Era atâta auit de aramă încât carul se legăna beat de neîncetatul sunet împletit. Băteau limbile de clopote la toate bisericile; la Stelea, îndeaproape, clopotele noi de la Curtea Domnească, de la mica biserică a Sfintei Vineri şi din dangăt în dangăt până-n Dealu, stingându-se asupra lespezilor adormiților voievozi.

În larga sală de ospăt a marelui postelnic, se vedea o lungă masă aşternută cu o față gălbuie din țesătură de cânepă cu muşte de borangic roşii şi negre; peste care, rânduite tipsii şi pocale de argint. Se auzeau undeva în vreun ungher dosit coarde încercate. Din catul de sus al casei, cele trei fete ale marelui postelnic, cătând să nu fie descoperite, urmăreau ce boieri şi jupânese le călcau pragul în acea zi de sărbătoare.

— Uite! soră, uite, coboară din rădvan jupâneasa lui Miroslav, marele logofăt…

— Ba nu e a lui Miroslav, e a lui Theodosie marele spătar; a lui Miroslav e mai frumoasă.

— Tu taci, ce ştii tu, eşti prea mică, şi n-ai văzut niciodată pe nici una din ele. Eu ştiu, a lui Theodosie e tare grasă şi nu e bălană.

— Da de unde ştii că-i bălană? Nici nu se vede de sub maramă ce păr are.

— Ba e bălană, nu vezi ce străvezie-i marama din giolgi.
— Ce-i aia giolgi? strigă mezina supărată.
— Taci, că se aude jos. Ai un glas de gaiță. Mai închide pliscul!
— Aia-i jupâneasa marelui vornic Danciu, care urcă treptele.
— Care? care? unde-i. Se repezi mijlocia plecată din fereastră.
— Ai fuga, că intră în casă. Uite, aia cu halatul verde din care ies mânecile lungi.
— Ii, parcă-s aripi de barză beată! se strâmbă cea mică.
— Taci din gură, proasto! Unde-ai văzut barză beată?
Pe rând rădvane, carete, ocoleau, opreau la trepte, se făceau goale şi coteau să iasă din curte. Vreo două, văzură fetele, să aibă cioltare, valtrapuri argintate şi cu mărgăritare.
__ Ei pun şi la cai şi eu n-am şi eu un mărgăritărel pe-un degețel!
— I-auzi! Nici nu şi-a şters bine nasul şi vrea podoabe.
— Plecați din fereastră, că şade ruşine! Fete de boier şi vă zgâiți ca prostimea la măscărici.
Vorbeau toate patru, fetele şi bătrâna dădacă, dar nu se mai auzeau, fiindcă de jos, din sala de ospăț tuna din puternicele gâtlejuri boiereşti şi ascuțimile de glasuri de jupânițe un, „Christos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcând*', de se cutremurau ferestrele cu ochiuri plumbuite… Apoi, se vede că s-au aşezat în jilțuri şi s-au auzit ciocniri de căni, de pocale, vase zăngănite, vorbe încâlcite. Se ridicau mirosuri de mâncări, dar în iatacul lor, cele trei fete, sătule, luaseră masa cu mult înainte, stăteau cu urechi ciulite să prindă zvonurile de jos. Dar spre necazul lor, nu culegeau mare lucru. Întâi că era larmă mare de glasuri. Apoi se deşteptară iar clopotele. Când adormi arama, şi se loviră pocalele cu argintii dangăte uşoare, şi se făcură rânduite urări pentru Domn, pentru toate câte se fac la o atare petrecere şi ospăț, izbucniră muzicile. Cu cât turnau slujitorii în pocale, cu atât jupânesele înțelegeau că trebuie să se tragă în iatacul jupânesei marelui postelnic, mai depărtat în iconomia casei. Dar încă nu era, se vede, vremea. Nu goliseră domniile lor, boierii veliți, încă, al treizecilea pocal din vinul rubiniu mânăstiresc. Se pomeni însă Ianachi, vistiernicul să ridice al treizecişiunu-lea pocal, grăbit, să-l golească, să-l închine cum mai făcuse de două ori la acea masă, Măriei-Sale, Vodă Petru, care…
— Bine, bine, boier Ianachi, da eu zic să închinăm întâi pentru Măria-Sa Petru, care…
— Care lucru îl făcu, Ianachi, îi urlă, marele vornic Danciu, la urechea surdului.
— Păi asta zic şi eu. Intâi pentru Vodă şi-apoi pentru…
— Pentru Măria-Sa, zise, urlându-i în ureche Danciu, arătându-i în acelaşi timp lobul urechii.
— Păi da, pentru Măria-Sa, Vodă… Se opri însă. Nu le venea uşor boierilor să-i spună cu porecla de mult împământenită, şi folosită şi de toate peste hotarele.
— Să ne trăiască, cu Doamna şi cu feciorii, întru mulți ani. Că iată, ne-am aşezat la nouă Cetate de Scaun. Şi viața în târg e-n floare şi s-au ridicat palat şi biserică şi se-naltă mândră mitropolie şi se-nzestrează şi se durează…
— Prea mult durează — făcu scăzut banul Neagoe, către jupâneasa marelui spătar. Surdul n-aude dar o potriveşte.
— Se aude, în el, în de el. E „dvorbitor" înaintea, dar şi în spatele lui Vodă. Da'numai de bine, făcu jupâneasa lui Theodosie, cu limba ei ascuțită, ştiută de toți. Neagoe ban se făcu să n-o audă şi strigă atât de tare: „Să trăiască! " încât „surdul, tresări, vestit de vibrația vocii care-l lovise-n obraz, nu în auz. Încetase şi muzica, se

temuseră lăutarii să nu fie o dovadă să nu fi ținut ei potrivirea cântării, cu toanele boierilor.

Tocmai când pe uşă intrau întârziați, rugând cu glas mare să fie iertați, postelnicul Oprea şi comisul Balea, ce veneau de la Curte unde-i chemase Domnul Petru, se auzi ca un trăsnet şi zidurile tremurară uşor iar pe masa lungă vibrară talere şi pocale. Toți boierii rămaseră cu ochii în gol, jupânesele se ridicară speriate, una țipă scurt când o a doua bufnitură îi sculă pe toți în picioare…

— Ce, au dat turcii? făcu sughițând, dintr-odată, de spaimă, Ianachi, vistiernicul.

— Apără Doamne! Suspină jupâneasa cea grasă a boieului Theodosie, repezind nişte cruci largi, după care se închinară şi alte neveste de boieri şi chiar şi unii dintre aceştia.

— Nu vă potriviți, boieri dumneavoastră, nu-i loc de spaimă cinstite jupânese. Trag tunurile noi turnate din voia şi porunca lui Vodă. Că-i prilej de sărbătoare.

— Aha! făcu Ianachi, înecându-se iar, că din nou răbufniră două bătăi ale pomenitelor tunuri, de către logofătul Oprea, care nu-şi putea potoli râsul.

— Mai bine aveți bunătatea de ne turnați şi nouă, mie şi comisului Balea, că tare-am rămas însetați.

— Poftiți, poftiți la masă, cinstiți boieri, luați şi ospătați că ai noştri nu dovedeau, aşteptându-vă — îi îmbie cu glas dulce jupâneasa „Surdului”.

— Mândre scule, tunurile astea. Le-a adus Măria-Sa tiparul în ochi şi în suflet, de le-a turnat cu sufletul cât îi e drag duşmanul… Scule bine ticluite. E arătoasă stema cu vulturul purtând sfânta cruce în cioc.

— Şi meşter bun a fost talianul de le-a turnat. E drept că i-au stat în rând şi meşteri de la noi… adăogi logofătul Oprea.

Slujitorul ce se apropia să toarne în cupe noilor oaspeți, cum făcu că se-mpiedică şi veni de-a-n boulea, răsturnând olul cu vin rozaliu peste dulama de adamască scumpă a lui Neagoe banul şi asupra rochiei de catifea înflorată a jupânesei marelui spătar. Sări de la locul lui, din fruntea mesei, „Surdul ridicând toiagul de argint, de care nu se despărțea, dând să lovească sluga vinovată ce stătea năuc, înțepenit de spaimă. Îi prinse brațul logofătul Oprea:

— Lasă, boierule, e sfânta zi de Paşti, şi-i rumân de-al nostru, nu proclet duşman de credință!!

— A greşit omul, ce să-i faci. Ş-apoi e dulama mea, nu a dumitale, făcu râzând, Neagoe, cu toate că-i părea rău de straiul de adamască ce-l purtau mai mult voievozii, aşa era de scumpă adamasca.

— Să ne iertăm între noi cei vii… să cinstim după ce-om vărsa şi pentru morți — zicând, Neagoe ban, înclină pocalul lăsând să lunece stropi pe podea. Asta n-avea nevoie „Surdul”, să audă. Văzu. Dădu să împlinească şi el obiceiul, dar se opri, oțărându-se…

— Om vărsa pentru răposați… dar cată să vedem pentru ce soiu de morți. Că-s şi din cei preste-al căror duh să nu strici vinul şi buna rânduială veche, ci venin şi scârbă să le torni de n-au luat tot veninul şi toată scârba cu ei în groapă! Ştiți la ce gândesc? La häiniți şi vânzători de Domni şi de moşie. Aproape toți încuviințară din cap. Numai Ianachi era lipsă cu auzul fiindu-i urechea ațintita să nu mai răbufnească vre-o bătaie de tun. Sughița încă de spaima trasă…

— Nu, făcu vistiernicul, cu gândul la tunuri, cu trupul întors jumătate spre ferestre.

— Cum nu? urlă „Surdul”, ațâțat de băutură şi că nu-şi domolise furia să-l lovească pe omul ce greşise…

— Cum îl auzi, doamne! făcu mirată o jupâneasă…

— I-a cetit mişcarea buzelor. Aşa aude! Şi-a zis că Ianachi e potrivnic la ceea ce spune el, despre acei morți. Spune-i, omule, că nu pentru aceia ai zis nu. Îl zgâlțâi Theodosie pe vistiernic, care se legăna, şi fără să-l fi zmucit.

— Cum nu? Urlă „dvorbitorul surd". Cum nu, mă, Ianachi? Citit-ai tu răvaşul ce-l îndreptau cei trei hicleni către turc? Că Măria-Sa strămutând cetatea de scaun la Târgoviştea, a turnat guri de foc, a-ntărit cetatea şi stă cu ochiul şi cu gândul a viclenie aşteptând ajutor străin să lovească în puterea Islamului? Auzit-ai sau n-ai auzit?

— Zi ca-i auzit, îi şopti stând cu spatele Theodosie şi clătinându-l iar pe vistiernic, încât aproape să-l dea cu fața de lemnul mesei.

— A auzit. A auzit, boierule. Îi vorbi Theodosie aproape de obraz „dvorbitorului". Hai să ciocnim în sănătatea Măriei-Sale şi să-i dăm pustiului pe cei de la ducă-se pe pustii.

Ianachi era acum cu fruntea răzimată de marginea mesei. Înainte-i, de la frunte, se-ntindea o baltă mică trandafirie. Parcă-i sângerase fruntea lovindu-se. Răsturnase pocalul în prăbuşirea capului pe masă. „Surdul", nedomolit glăsuia tare. Tot pe acelaşi fir. Nu-l mai ascultau. Jupânesele, încet, se sculară strecurate pe lângă pereți spre iatacul Jupânesei gazdă.

Afară, trei dintre surugiii caleştilor şi rădvanelor boiereşti stăteau pe un trunchi gros de stejar culcat, tot ascultând la zvonul ospățului şi la unele frânturi din vorbirea boierilor. Zvonul muzicii care venea acum pusese o perdea de sunete între ei şi casa boierească. Cerul, deasupra, era limpede şi gol de sunete în adâncimea lui. Nu mai băteau clopote. Jeleau undeva printre crengile unui tei cu mugurii crăpați nişte guguştiuci, asupra capetelor celor trei.

— Eu, zise unul din surugii — de-aş avea numai cât prețuie mâncarea şi vinul ce-l beau şi mănâncă boierii apoi n-ar răbda de foame ai mei, acolo în satul meu, doi ani de zile… -

— Ce tot spui? E preț de mai mult. Toți ai noştri ar scăpa din nevoie… că din bir, din dijme, nu mai ungi căpisterea cu mălai îndestul să-ți hrăneşti neamul. Că să le numeri nu ți-s destule deştele de la o mână. Ia! şi zicând îşi lua câte un deget şi-l numea: văcărit, unu!… goştină, doi! desetină, trei! fumărit, patru! vinericiu, cinci! şi mai rămâne stingher cu găleată şase şi tot s-adaugă, cum fu mai nou, goştina pe oi! Da' Vodă nu ştie? Ai?

*

— Ştie, mă! Da ce să facă şi el, că şi alți Domni de-au domnit până i-au gonit sau i-au căsăpit turcii, după ce le-a scos şi ultimul scuz, de le-au scos şi sufletul şi i-a silit să tragă pielea de pe țăran. Ce-aveau să facă?

— Ce să facă? Să tragă de pe boieri că ei au tot şi ne iau tot, Dumnezeul lor!

— Mai încet, mă, omule, că or fi şi din ăi de zic ca noi şi-i ling ca nişte oi, cum ling oile sarea!

— Să-i lingă limba coasei morții, dacă au suflet de oi, dacă-s dintre noi şi zic ca ei.

— Taci mă, că uite, ăl de-i la cai la boier Theodosie, trage cu urechea. Ala vinde şi pe mă-sa pentru cine-i zvârle un ban de aramă.

— Mă, eu zic că Vodă ăsta, Cercel, după cât s-arată şi cât făcu, că de-abia veni, ar fi să fie cârmuitor cu milă că-i de neam şi sânge bun, ca taică-so, ca bunicu-so, Radu

cel Mare. Să ni-l fi dat fără turci, soarta, alta ar fi… Bufniră, trăsniră două sânețe, undeva spre Curtea Domnească, spărgând curăția de geam albastru a înalturilor.

— Trage mă! unde ştiu eu! strigă unul din cei trei de pe trunchiul de stejar. Dintre surugiii ceilalți, de lângă grajduri, unul, se uita lung către cei de pe buştean. Cel ce strigase, întoarce cu silă dar şi cu îngândurare capul.

— Uită-te, iudă. Uita-te-ai la groapa ce nu te-nghite!

*

Curtea Domnească era plină de cai înşeuați şi cu frâie din piele galbenă, cu podoabe de catifea unele roşii, altele verzi, cu arginturi. Erau caii boierilor şi ai curții Voievodale. Petru poruncise, de la venirea în țară să se grijească nu doar podoaba trupului şi casei, ci şi a cailor de trăsură şi călărie. Spusese cândva, poate cu un an în urmă, sau poate chiar din scurtele popasuri la Giurgiu şi Bucureşti, amintindu-şi de vorbele lui Neagoe Voievod către fecioru-său Teodosie:

„Să fie slugile îmbrăcate şi împodobite cum veți şti mai frumos că aceea este lauda şi cinstea Domnului şi comoara cea înfrumusețată şi vie — şi nu strângeți avuție multă şi s-o ascundeți ci să puneți avuția voastră pe slugile voastre, dacă vă este să fie avuția şi strânsoarea voastră tot vie şi să aveți veselie înaintea ochilor voştri".

În fața scării palatului, un copil de casă ținea frâul calului ce-l încăleca Vodă. Un alb, țintat în frunte, frământând pământul sub copite. Avea şaua şi frâul de zile obişnuite, nedeosebindu-se mult de ale boierilor. Într-o latură a curții se auzeau boierii ce aveau să-l însoțească pe Domn la vânătoarea din acea zi. Fiecare lăudându-şi şoimii ce îi purtau slugile pe pumnul drept, înmănuşat cu mănuşă groasă. Mai departe, gata urcat în şa un slujitor ce se dovedea a fi tătar, ținea pe pumn un bercut de stepă, din cei învățați să vâneze şi iepuri şi vânat mai mare: vulpi, lupi iar lângă el un slujitor, ținând un uliu, de parte femeiască, bun şi acela la vânat, iepuri şi păsări de apă. Amândoi erau ai Domnului.

Petru Vodă tocmai apărea în cerdacul casei Domneşti, când capetele celor din curte se întoarseră, cu obraze îngrijorate către poarta curții unde se auzeau multe glasuri, unele întărâtate. Andrea Demonogiani, căpitanul gărzii se duse fuga să vadă ce se petrece. Întorcându-se, Vodă, care cobora treptele, întrebă:

— Ce se aude căpitane?

— Măria-Ta, se află la poartă, o mână de oameni de țară cu pricini de judecată.

— Ce vor?

— Au prins un boier, pe Tudorache, ajutorul de vistiernic şi l-au făcut vornic de poartă, ca pe vornicii de gloată la Moldova, şi se plâng la el.

— Să le dea drumul încoace!

— Da Măria-Ta. Alergând, Demonogiani, la poartă, în vreme ce Domnul dădu semn de încălecare, se deschiseră porțile. Ceata de oameni, vreo doisprezece, țărani de vârste amestecate, pătrunseră pe sub bolta gangului porții şi se opriră de parcă i-ar fi lovit în față o altă lumină decât cea din afara curții Domniei. Vodă Petru înaintase calul către acolo. În urmă se rânduise tătarul şi sluga cu bercutul şi uliul, pe pumni, apoi boierii, unii cu şoimi, apoi ostaşi şi slugi cu câini duşi în funie. Oamenii îşi lepădaseră căciulile. Doi, puseseră genunchiul în pământ. Petru, le spuse:

— Ridicați-vă de jos, oameni buni! Cei doi parcă n-auzeau.

— Ridicați-vă!

Înghesuiți de cei din spate, se ridicară. Unul, zăpăcit îşi acoperi capul. Al doilea îşi scutură țărâna de pe ițari — lovindu-i cu căciula. Vodă zâmbi.

— Aici, sub cerul Celui de Sus, nu-i judecată şi nu se stă în genunchi. În cămara judecății e altcum. Om vedea mâine. Care-i pricina necazului? Spuneți!

După o scurtă tăcere şi stânjeneală, la auzul glasului bun şi căutăturii blânde, unul mai alb la păr şi barbă, glăsui încet, dar din ce în ce mai apăsat.

— Măria-Ta! Iertați de îndrăzneală, da'avem pricină grea. Suntem de la Gorgota. Am avut senin peste creştete în vremea slăvitului domn Pătraşcu cel Bun, părintele Măriei-Tale. Da'apoi a venit greul. Şi-acum, că eram la voia unui boier cam lung la unghii, pe care Măria-Ta l-a scurtat de cap şi pe care nu vrem să-l numim, că şi numele ne otrăveşte…

— Ba să-l numim, să-l ştie de hiclean şi proclet şi copiii copiilor voştri — că uneori scurtații de cap dau ca balaurii din poveste alte capete…

— Aşa-i Măria-Ta!

— Dacă-i aşa, eu zic să nu judecăm de-a-ncălare. Să stăm de vorbă mâine la sfatul Domnesc. Ce e drept, cu dreptate va fi judecat. Mergeți în pace şi fără umbră de îndoială.

— Aşa om face. Să trăieşti Măria-Ta, strigă bătrânul, însoțit de mai scăzută urare a celorlalți unsprezece săteni din Gorgota.

— Până mâine, de se-nvoiesc, aceşti oameni să fie găzduiți şi hrăniți la curte, zise Domnul către căpitanul Andrea Demonogiani… Un copil de casă îi însoți pe oameni, să li se rânduiască loc de odihnă şi cină.

Alaiul Domnesc ieşi pe poartă. Domnul făcu semn să oprească sunatul, trâmbițaşii. Străbătu ulița Coconilor şi se-ndrumă pe lunca Ialomiței către miazăzi.

Călărind, Petru se gândea la acei doisprezece oameni din Gorgota. Se gândea şi la boierii ce călăreau în urmă. Poate unora nu le-o fi căzut bine ce văzuseră şi auziseră. Cât va trebui până să-i aducă la o îndulcire a vederii şi rosturilor dintre ei şi cei doisprezece? O mână de oameni, dar după cât întrebase şi ascultase şi din unele judecăți la sfatul Domnesc, erau mulți în simbolul celor doisprezece. De ce o fi atât de felurit alcătuită firea omenească şi întreaga fire însăşi? Unde fi-va sufletul lucrurilor şi al oamenilor? Nu-l vede, nu-l pipăie nimeni. Pocalul din care beau, oare ființează cu adevărat? Nu golul este pocalul?…

În lunca abia trezită, numai țăcănitul potcoavelor destrămau liniştea. Şi undeva în coada coloanei, un glas tânăr îşi amintise de un colind. Temător întâi, glasul, pipăind să vadă de nu supără vreun auz. Părea că-şi cântă sie-şi, dar valea avea auz şi lărgime:

Tânăr fecioras
Pe un buestraş
Hrăneşte
Îngrijeşte
D'un cal.
D'un ogar
D'un vânat şoimel
Calul cum grijeşte
Şi cu ce-l hrăneşte?
tot cu fân tocat
şi cu orz pisat
De vânt vânturat,
Cu-apă
Din năstrapă
Şoimu cum grijeşte

Şi cu ce-l hrăneşte?
Tot cu păsărele
Păsări mititele
Păsări gălbioare
Prinse de pe mare

Boierii întindeau gâturile să-l cerceteze pe Vodă şi să vadă, ori aude, ori îl supără firul de glas ce zvoneşte înapoia mersului lor. Unii se apropiară. Împinseră caii cu boturile aproape de jumătatea greabănului bălanului pe care călărea Petru. Se adaoseră şi curtenii cei nelipsiți din alaiurile Domnului, Giovanni dei Marini di Polo şi Francesco Vincenti, şi chiar Franeesco Pugiella care îndura stoic săltatul calului, nefiind un împătimit călăreț. Îl auziră într-un târziu pe Vodă:

— O fi având şartul ei vânarea cu şoimi şi răpitoare dedate la asta... Cei din preajmă-i tăcură. Nu se-ndemnau încă să-şi dea cu părerea. Să vadă ce-o mai spune Domnul... — care urmă:

— E însă o nepotrivire.

Ce nepotrivire o fi? Se uitară, unii la alții, tăcând mai departe.

— Potrivirea ar fi să se vâneze, zburătoarele cu zburătoarele, fiarele cu fiarele şi oamenii cu oamenii...

lar nu se-ndemnau nicicum cei ce-l ascultau să scoată o vorbă. Ascultau.

— Dar, doveditu-s-au, de la Facerea Lumii, oamenii, cele mai nestăpânite fiare. Se ucid între ei, ucid fiarele, ucid zburătoarele. El, omul, are blestemul să ucidă totul. S-a născut sub zodia săbiei. Semnul nu e scris între cele douăsprezece ale zodiacului lumii. E al treisprezecelea. Dacă ar fi întors capul în dreapta, în stânga, sau roată împrejur, ar fi văzut Petru multe guri căscate, de parcă ceva negrăit de neînțeles le-ar fi împietrit aşa. Numai cei trei italieni, care încă nu deprinseseră graiul valah, ci prindeau cât puteau din înțelesul vorbirii, zâmbeau privindu-l. Dar Petru, după o tăcere stânjenitoare, schimbă vorba:

— S-a scos de sub teascuri, la Veneția, cu patruzeci de ani în urmă o tipăritură „Despre obiceiurile, legile şi datinile tuturor popoarelor”. Zice acolo şi despre strămoşii noştri, că săreau pe stâncile coperite cu ghețuri, vânând fiare, ca să se nutrească. Cu o uşoară întoarcere către italieni, spuse acelaşi lucru: *„correvano sopria gli stagni gelati, cacciando le fiere per nutricarsi”*. Italienii zâmbeau. Boierii, cei ce erau mai în stare să audă, clătinau din cap, încuviințând sau a nedumerire, că Domnul îi dă cu vorba, când ei se aflau în apropierea vânatului. Se vedeau în zări pânze de ape stătătoare, cu ochi rotunzi sau migdalați, cu gene multe de stufuri — şi, presărate, lunci prefirate, cu smocuri de mestecăniş sau ariniş. Glasul tânăr se mai auzi, rostind un crimpei de cântec:

• • • • •

„La vânat d’o sta
peste ei c-o da,
‘n goană i-or lua

• • • • •

Cu şoimeii
Cu ogăreii...
Dat-am ochii la şoimei
Oasele la ogărei...
în câmpul curat
De toți lăudat,
Unde se tot bat

Doi vulturi în cer
pe-un fulg d'aurel.

Petru simțea parcă să fie nerăbdare între oamenii săi…

— Şi când mă gândesc că nu mai e mult şi odată cu haraciul va să le trimitem turcilor şi şoimi… cum au hotărât în poftirea şi nelegiuirea lor. Avutu-s-a grijă despre şoimi, boier ispravnice?

— Da Măria-Ta — spuse scurt boierul Dumitru, ce era ispravnic. Se apropiau mai tare de locurile unde se ştia de rostul vânatului. Nişte ogari schieunară dar schieunatul le fu gâtuit de lațul tras de oamenii ce-i aveau în grijă. Unele mutre de boieri se legănau posomorâte în şa, având căciulile înfundate pe urechi, trase peste sprâncene. Semănau cu şoimii ce-i purtau pe pumnul înmănuşat, arătând ca nişte călugări armeni, cu glugile mărunte acoperindu-le țeasta mică cu clonț încovoiat şi dințat

— Ce să-i faci, le-om trimite. Şi Carol al şaselea, împărat, îi dăruia lui Baiazet, şoimi, vulturi şi mănuşi anume, cusute cu pietre scumpe, să-i poarte pe pumn la vânătoare… Spuse mai departe, cu o plăcere copilărească parcă, să le încerce boierilor răbdarea:

— Un cărturar din Francia, îi zice frumos — Fleuranges, aminteşte că-n vremea Domniei lui Carol al optulea, şoimii erau tare scumpi şi aduşi din Persia, iar cel ce grijea de aceste păsări dăruite, plătite scump, era şi el dăruit cu patru mii de florini şi avea sub dânsul cincizeci de nobili şi cincizeci de vânători ce grijeau de şoimi… După o mică tăcere:

— Oare pe cine l-om ridica la Curtea noastră la treapta de mare şoimar?

Boierii nu mai stătură întunecați, aproape râseră de plăcere, având a auzi-n închipuire sunetul a patru mii de florini zornăind în punga lor, a ălui de s-o potrivi să fie… mare şoimar.

— Dar… va să fie volnic să ştie pe de rost multe scrieri, pe care eu le ştiu de la curtea prea creştinului rege Henric al Franciei. Şi anume: opul: *„La Fauconnerie”*de domnul Enguilbert de Marnef, sau: *„Recueil de tous les oyseaux de proie qui servent ă la vollerie et fauconnerie”* de domnul Guillaume Bouchet, apoi, încă:… un op mai greu, că-i în stihuri în întregime. Îi zice: *„Hieracosophion”,* sau tractat „De *re accipitraria”,* de numitul Jaques-Auguste de Thou. Petru nici nu mai cătă să vadă ce se scrie pe chipurile boierilor. Nici nu vru să tălmăcească italienilor cele spuse. Nu ținea să-i aşeze pe-ai lui în lumina în care-i aşezase necunoaşterea şi vitregia locului şi stărilor. Şi apoi nici nu era o treabă de frunte să cunoască toate slovele despre lucruri ce le făceau din moşi strămoşi, fără îndreptar de slove. Italienii bănuind ceva, țineau privirile pe fuga câmpiei, făcând aceeaşi judecată ca şi Petru. Dar unii boieri mai bătrâni, se lepădau de visul sunător a patru mii de florini şi atâta osârdie şi stricare din ochi. Batâr, de-ar fi fost în grai valah însemnate:… Dar aşa?…

— *Ecco, la lepre, jugge… scappa!*

Strigase Marini di Polo şi după el, Miroslav, mare logofăt.

— Iacă, sări urechiatul!

— Domnul se suci către tătar. Acesta înțelese. Scoase gluga mică de pe țeasta bercutului, întinse brațul spre fuga iepuretului. Trase pumnul în jos. Bercutul îşi luă zborul. Îl simțeau cum caută ager, cu ochii rotunzi, împrejurul, lăsându-se în zbor ras peste pământ, apoi se înălță, roti, roti zborul, până-l descoperi şi căzu săgeată în ceafa iepurelui, înfigând ghearele, lovindu-l cu clonțul întors ca un hanger turcesc şi dințat. Fuga prăzii dură fără ca bercutul tătarului să-i dea drumul până se prăbuşi în brazdă. Bercutul bătu din aripi să stea deasupra. Îl lăsă când veniră câinii să-l ia-n bot, să-l

ducă slugilor ce adună vânatul şi leagă câinii iarăşi. Bercutul se aşeză planând pe pumnul tătarului. Fusese pradă uşoară pentru el, iepurele, fiindu-i sortit vânat mare spre luptă. Tătarul îi dădu momeala, după ce-o înghiţi, mâna asiatului îi aşeză iar somnul, noaptea, cu gluga măruntă de catifea întunecată.

Se desfăşuraseră pe valea Ialomiţei, boierii, ţinându-şi caii până se dovedea vânatul. Uliul, scos şi el de sub obrocul de pânză, se dovedi abraş, necruţând nişte potârnichi, nişte raţe dintr-un iaz venit în cale. Căzură şi vulpi. Se vestea pradă bună; lipsă erau lupii. Tătarul arătă către zarea răsăritului. Se dălungea şi se târî şi-n suiş pe boltă a întunecare, întâi sură, apoi din ce în ce învineţindu-se ca un obraz uriaş de beţiv.

— Suhovei!… făcu tătarul şi tăcu.

— Suhovei! încuviinţară unii boieri. Dar înaintau, cătând încă pradă pe câmpie, în ape şi-n rarişti, până ce suflarea suhoveiului asiat, începu să culce genele stufului şi papurei la ape, să legene tare, din ce în ce mai către pământ, copăceii, să se izbească de rarii copaci bătrâni semănaţi pe câmpie, către dealuri. Într-o vreme pale mari de vânt împingeau şi răspândeau toane de aduceri de praf, de nisipuri, ce întunecau vremea şi răneau sub pleoape călăreţii, făceau caii să strănute şi să încovoaie gâturile… Domnul făcu semn de întoarcere.

*

Gonit din urmă de suflarea asiată, alaiul intră cu spinări încovoiate, încâlcit pe uliţa Coconilor. Îl petrecură pe Domn la casele Voievodale, şi se traseră, fiecare boier, la vatra lui. Slugile, oamenii la cai, la câini şi purtătorii de şoimi, cu îndemnuri scurte, oţărâte, la rosturile slujbelor.

Se aşeză o înserare timpurie din pricina norului uriaş. În turnul Chindiei, străjile cu greu îşi mai făceau strigările. O umbră vânătă, joasă se lipise parcă de aşezarea Târgoviştei. Pe după unghiurile clădirilor, vântul puternic, rotunjea braţe nevăzute şi scăpa din tot nevăzute piepturi ale neînţelesei firi, gemete, urlete, şuierături.

— Face ca toţi diavolii! zicea, tare, o femeie de la bucătăriile Domniei, străbătând încovoiată curtea. Dar vântoasa îi smulse vorbele de pe gură, furându-le, ducându-le, destrămându-le. Femeia se închină şi grăbi, topindu-se şi ea după un unghi al caselor.

Marele cămăraş Neagoe şi cămăraşul Wilhelm Walter, îl întâmpinară pe Domn, petrecându-l la iatacul Măriei-Sale. Cătau să-i schimbe straiele ce le purtase la vânătoare…

— Ar fi fost o vânătoare bună de nu s-ar fi răzbunat vremea, Măria-Ta.

— Se mai răzbună şi firea nu doar oamenii, boier Neagoe.

— Aşa-i, aşa-i Măria-Ta.

— Eu îmi îngădui, rugând de iertare, să cred că firea n-are nici o socoteală cu oamenii — zise încet neamţul. Şi în sinea lui, Neagoe îşi spunea că el gândise asta îndată după ce tăcuse Vodă. Ceva îi aduse tristeţe, în suflet, lui Petru. Iată, socotea în sine-şi, cât gâtuie vrerea şi gândirea veacuri de teamă, de silă a duşmanului — se gândea la turci. — Neagoe-i un boier, un om, cu duh şi lasă parcă, altul să-i fure gândul sau să i-o ia nainte.

Nu-i bine Doamne. Trebuie să ferim oamenii locului să fie dezgrădinaţi din matca simţirii lor, a dreptului lor. Să nu fie numai mătănii vii, şi ecoul altora, nu al unui Walter, a celor tari şi a silniciei.

Petru ieşi îndreptându-se către iatacurile Stancăi şi copiilor. Stătu înaintea uşii luându-şi seama să intre la copii. Se simţea năduşit şi năclăit de praful ce-l înfăşurase din bătaia acelei furtuni de nisip, venit pe vânt din pustiuri, din depărtări asiate. Auzea gângureala pruncului mic, a lui Radul. Glasul ca o cântare, al doicei grecoaice, al Faidrocaitzei, cu scâlciate vorbe în cântecul de leagăn, cu o melodie de prin Moreea, de unde era. Auzea mereu, acel, *„psihi-mu, psihi-mu”* când se oprea din cântec şi gânguritul lui Radul, ca un răspuns. Nu, nu-şi îngăduia să intre murdar la copii. Plecă mai departe. Îi veni în gând că trebuie să se spele. Baia Domnească era nou ridicată, în spatele palatului, spre de unde coborau în trepte grădinile, *„a la italiano”*. Se auzeau din spre menajerie răgete de fiare de urşi, şi de undeva mugetul unei cămile... Se întoarse, îi spuse cămăraşului neamţ că vrea să se îmbăieze. Cu toate cele potrivite pentru atare lucru, cămăraşul îl urmă. Asupra clădirii băii se vedea ieşind fum gros, pe hornul mare. Baia era rostuită după chipul celor turceşti, şi ele făcute aidoma celor vechi greceşti sau bizantine, cu aproape aceleaşi *prefurnium* care încinge dalele, în acel tepidarium, numai că i se zicea baie turcească.

Femeia ce-i întâmpină în cămara unde se despuiau cei ce se-mbăiau, căzu pe o bancă rămânând cu gura căscată, văzându-l pe Vodă şi pe cămăraş...

— Ia te uită, că dădură drumul la baie, făcu bucuros Petru. Ia să vedem de-i îndeajuns încinsă, de-s aburii buni. Şi zicând, o lasă pe muierea ce părea să fi căzut într-o spaimă înţepenită, şi zicând deschise uşa. Năvăliră aburii, înfăşurându-l ca o prăvălire de neguri pe ţancuri de munte. Vântura cu mâna întinsă, cu palma deschisă, ca să alunge aburii. Uşa ce-o deschise rupse parcă ceva din desimea albă a norilor de vapori şi se clătină tot aerul încăperii. Începu să desluşească, să vadă din ce în ce mai bine. Cine oare ar fi cutezat să facă începutul la băile Domniei? Într-o măsură înecat de aburi, cuprins de umeda înfăşurare pe trupul nedespuiat, Petru deosebi mişcări, braţe, picioare, încovoieri... Glasul îi sunase de cum dase uşa de perete şi pusese un pas peste pragul încăperii încinse:

— Care vă aflaţi înăuntru?

Se auzi un ţipăt uşor, al doilea. Îşi dădu seama că în încăperea în care se mişcau palele de aburi se aflau femei. Ochii i se deprinseseră. Văzu întâi un trup zvelt, o piele întunecată. Desluşi obrazul. Ştiu că era roaba tătară, Neugevan, care rămăsese dreaptă, încremenită, alături altui trup mai bălan, mai plin. Cum uşa rămăsese deschisă şi aburii se buluceau ieşind dincolo, în încăperea unde se despuiau cei ce făceau baie, aerul se făcu mai limpede. Văzu că trupul balan era al Doamnei Stanca. Nu izbuteau s-o îmbrace pletele aurii-roşiatice. Muiate de udeală de aburi se adunau în suluri groase, căzându-i pe spinare pe un umăr. Trupul stătea gol cu carnea roz-albă, cu rotunjimile ademenitoare. Îşi ţinea braţele încrucişate peste sâni, ferindu-i, lăsând pântecul, pulpele şi delta umbrită, neapărată, uitând de ele. La câţiva paşi, Petru desluşi o a treia goliciune... în uşa deschisă nu se afla nimeni. Cămăraşul neamţ se ferise după zid sau plecase grijuliu afară. Femeia rămăsese mai departe înlemnită pe bancă. Se vedea din ce în ce mai limpede. Totul se desfăşura pe clipită. Rămase cu ochii la a treia umbră goală. Era un fuior de umbră vie. Cu cât desluşea mai bine, vedea un trup ce se dovedea să fi fost parcă mângâiat de palma şi degetele unui olar cu dar dumnezeiesc. Răsărise o amforă păgână, un trup ce nu mai era carne ci închipuire vie, căuta parcă în muţenie şi nemişcare împătimite privirea ce întârziase asupră-i. Văzu că era surora roabei Neugevan, frumoasa Gulnyal. Ea stătea cu braţele duse în spate ca două aripi în odihnă sau în clipa când căuta să-şi ia vânt. Trupul stătea drept, nemişcat dar parcă avea o nedesluşită pornire să se dăruie. Amfora parcă golită de sânge, aştepta să fie din nou umplută cu alt sânge, cu sângele celui ce o

privea: Domnul. Petru îşi plimbă privirea peste cele trei ființe goale precum peste trei coarde la trei lăute de carne, de sânge şi taine! Fiecare îi cânta felurit, pe timbrul şi graiul ei deosebit. Arcusul privirii trecu peste trupul bălan al Stancăi. Îl cunoştea acest trup. Acolo, în mişcarea de neguri albe şi calde îşi unduia moliciunile şi culoarea, ştiute. Îi ştia cântecul acestei strune. Îl încercase, îl iscase şi-l potolise, de mult. În nopțile de aşteptare încordată, în nopțile țarigrădene de îndoială şi nerăbdare. Atunci cântecul ei, al strunei vii, îi mângâiase sufletul şi carnea şi îndoielile. Cântecul iscase noi cântece de carne şi de sânge: copiii: Marcu, Ionaş, Radul… îi cunoştea acest cântec de lăută omenească. Îl purta în ființa-i lăuntrică, în pielea vârfurilor de degete… Stanca era încă tânără, încă frumoasă. Văzuse în drumurile lui prin lume multă şi felurită frumusețe muierească. Îi amintea de tiparul figurilor acelor femei chioggiote. În Chioggia, de unde-şi luau modele pentru portrete pictorii Renaşterii, văzuse unele frumuseți care se alăturau chipului de dulceață şi sănătate al Stancăi. În acea clipă, ea făcea, să se ferească de privirile drepte ale Domnului, o mişcare de răsucire şi de înclinare. Spatele, bazinul, precum se arată la unele femei mai pline, se lăți. — N-ar trebui să se arate astfel, niciodată, femeile. Le frânge farmecul, le lățeşte. E o mişcare de despărțire de idealul trupului femeiesc, gândit de ochiul lăuntric al bărbatului. Gândea astfel, uitând că totul se întâmplă clipnic, şi în spaima moale, în care trupul se mişca pe pornire, fără să mai fie ordonat de gând, de grija înfățişării.

În spatele Stancăi, Neugevan, stătea țapănă, băiețoasă. Era frumoasă dar avea o încordare dârză, de luptător tânăr, stând să se încaiere. Îşi dosea trupul lung şi brun după alba mlădiere cu rotunjimi înfiorate ale Stancăi. La două brațe de ele, amfora, Gulnyal. Îşi înălțase brațele brune, la cap, să-şi adune părul. Dar rămase aşa cu brațele ca două toarte, arătând şi mai mult înălțarea frumuseții, pe care parcă şi-o ştia. Trupul era acum mai liber, aripile de adineauri, brațele ca două aripi se ridicară şi parcă toată era o pasăre brună, cu liniile, cu formele scrise din peană de îngerire sau vrăjitoare. Nu era o stare cu ştiință ațâțătoare în înfățişarea ei. Era o dăruire, plină de bucurie şi de orbire a ruşinii… Sub privirile lui Petru, ale frumosului ei vis de neatins, se simțea pătrunsă, plină. Încerca o bucurie a cărnii nuntită prin visare, era cântată de arcuşul privirii lui. Simțea că în ea începe o rodire tainică, aproape adevărată, aproape omenească.

— Fugi, Doamne! Iartă-ne, Petrule! Se auzi, cu o înfiorare de ruşinare şi necumpănit răsfăț, glasul Stancăi.

… „Rămâi, Doamne, îşi auzi lăuntric şi cu dilatată şi deznădăjduită încântare, Gulnyal, glasul. Petru se trase înapoi. Numai un pas înapoi peste pragul încăperii. Lăsă uşa deschisă. Un val de aburi, ca nişte neîntruchipări îl împingea parcă să se depărteze. Totul se petrecuse alunecat de repede. Îi păruse o lungă scurgere de timp. Se depărtă, neîmpăcat, stânjenit de stânjeneala Doamnei şi a celor două roabe tătarce. Cu firea-i deosebită, cu ochiul minții lui pătrunzătoare şi cuprinzătoare, nu prinsese starea şi rostul stării roabei Gulnyal. Ducea o rămurită simțire. Ducea o fulgerare de frumusețe şi o îngreunare a gândului şi inimii… Cămăraşul neamț, apăru de după un cot de clădire al băii. Arătă să nu fi văzut nimic. Aştepta să audă ce va spune Domnul. Petru porni îngândurat, aproape neluând în seamă că-l însoțeşte cămăraşul.

Nu era mare depărtare de la clădirea băii la intrarea din spatele palatului Domnesc. Dacă s-ar fi gândit la acest lucru şi-ar fi amintit să ştie, că sunt unele împrejurări în viață, când în cuprinsul negândit de scurt al timpului îți pot trece prin cuget, dacă nu întreg lanțul unei vieți întregi, o nesfârşire de gânduri, de înfățişări, pe care nu le vrei, nu le chemi, dar ele pătrund prin pielea, prin oasele țestei, învolburându-se acolo, în ghemul acela cenuşiu, moale, aşa alcătuit, de cine l-a alcătuit, să fie desfăşurarea pe

largi, întinse, nemăsurate depărtări, înfăşurată înapoi cu o uluitoare strânsură de viaţă şi neviaţă.

Uşa băii din care îl năpustiseră înapoi oarbele buluciri ale aburilor se închisese în amintirea lui. Îl urrnăreau acum năluiri de gânduri. Se aliniau înapoia cefii, năboiau îmbulzindu-se izbucnind în ghemul cenuşiu, în creierul înfierbântat, fără istov fără şir, închipuiri neînchipuite de el. Veneau, se învârteau prin lungile căi înfăşurate cu o repeziciune cu o voinţă, o încăpăţânare oarbă. Dacă încerca să le rânduiască, să le dea o cale voită, să le alunge, ele se ascundeau unele înapoia altora, reapăreau chinuindu-l fără să-şi dea seama că e chinuit, că e o unealtă supusă…

… O vedea pe Stanca, nu în aburii băii, mişcându-se cu cele două năluciri, roabele tătarce, ca într-un vis tulbure, ci înapoi, în ziua când Domniţa Maria, ajutată de cele două roabe, o gătea pieptănându-i pletele aurii, puindu-i mesalul, coroana… Şi asta i se arăta ca în aburii unei băi, în ceţurile închipuirii… O auzea zicând:…, Nu, ce rost are? Nu-s Doamna ţării… Sunt numai”… Se aude pe el, spunând:… Eşti Doamna mea… şi a Ţării… vei fi… Ce va fi? îşi spuse Petru, mergând spre casele Domneşti spre palat… E Doamna mea… e mama fiilor mei, şi… Nu, nu va fi! Ce nu va fi? Doamna ţării? Ţara, adică nu ţara, El, Petru, e la o răspântie a gândurilor şi a sufletului. A sufletului? Nu, a gândurilor, a gândurilor în care se mişcă atâtea întrebări, atâtea sarcini ce i se aşază pe umeri. Nevoile ţării, ale timpului de acum ale acestei ţări.

Ca ţara să stea în voie sub albăstrimi de cer paşnic, ca ţara să nu fie silnicită şi norodul limpede în gânduri şi liber în mişcări, ca el să poată să-i dea norodului şi ţării acest cer de albăstrime, fără nori negri venind de peste hotare, trebuie să-şi întărească, prin legăminte şi legături, tronul şi să poată pregăti ce-i făgăduise Papei şi cardinalilor şi lui Henric. Nu, lui Henric nu-i vorbise de cruciadă împotriva Turcului. Dar pentru ca să se lege şi să facă legăminte şi să-şi întărească scaunul şi ţara, ce trebuia să facă? Să se apropie de un sceptru, de o ţară volnică a-l ajuta cu oaste la nevoie. Asta ar fi fost să se lege cel mai bine prin înrudire; o nuntire cu o Domniţă a acelei ţări. Şi Stanca?… El ţinea la Stanca. O iubise? Era mama pruncilor lui… Făcuse o căsătorie pentru a da fiilor lui dreptul la moştenire la tron. Dar ea nu era Doamna ţării… Ea nu putea ajuta ţara, nici pe el… Dar era Stanca… era… îşi aminti de atâţi principi creştini sau păgâni care-şi repudiau soţiile, cu pricină sau fără pricină, cu… Doamne! se cutremură Petru! Ce gânduri mă încearcă?… De ce?… Oare cum e alcătuită firea asta omenească? Să-i treacă fără voie, prin gând, nu prin suflet, lucruri de care te cutremuri. Îşi aminti de o străveche înţelepciune a Egipetului, care spunea: Păzeşte-te să desfaci nodul care leagă cele nebănuite din tine! Cum? să o alung din viaţa mea, să-i zdrobesc şi viaţa şi sufletul. Nu. Nu! Izbăveşte-mă, Doamne! Auzi în urma lui paşi ce se voiau uşori, vătuiţi de grijă de a nu-l tulbura pe Domnul său.

— Tu erai Walter?

— Eu, Măria-Ta. Poruncă?

— Mergi în voie. Te-oi chema mai spre noapte. Rămân puţin afară, sub cer.

— Voia Măriei-Tale. Să trăieşti Măria-Ta.

Se depărtă cămăraşul neamţ. Petru se întoarse pornind în josul treptelor spre largul grădinilor ce se duceau către vadul Ialomiţei. Cu gânduri şi fără gânduri. Cu o întrebare ce-l încovoia cu fruntea către pământ. Stătu acolo sub cer. Străjile cătau din înaltul turnului Chindiei spre făptura Voievodului ce se ducea pe latele cărări între paftale de iarbă şi tufe de copăcei de podoabă. Ce-o fi făcând Măria-Sa? Pare că se uită când în pământ când către cer… Cerul era subţire zugrăvit cu boia slabă, străluminată, luată parcă prin vrajă de pe o petală de piersic înflorit. Apoi se întuneca, venea o umbră viorie, apoi adânc albastru încenuşat dintr-o dată… Când se întoarse,

Petru văzu trei umbre grăbind către poarta din dosul palatului. Înfăşurată în văluri, Stanca, însoțită de cele două roabe tătarce.

*

Intrând, Franco Sivori îl văzu pe Domn, neclintit, privind prin fereastră. Părea să se afle în această nemişcare de multă vreme. Poate, de când trimisese să-l cheme. Îl vedea din semi-profilul stâng. Cum pletele negre, grele, alunecau pe înclinarea capului, Sivori se gândea, întrebându-se, dacă în lobul frumoasei sale urechi cu desen de scoică luminează perla, sau apropiindu-se vremea culcării, Voievodul o lepădase.

Zâmbi, mustrându-se pentru uşurătatea gândului ce-l vizitase, în vecinătatea acelui om, acelui Principe deosebit. Simțea că nu trebuie să facă nimic spre a-şi dovedi ființa în odaia domnească. Gândi că Măria-Sa îl ştie acolo, la câțiva paşi, în spate. Îşi ținea răsuflarea. Aştepta. Mirat numai, că îndeobşte, Petru era primul care marca clipa întâlnirii cu fiecare din demnitarii Curții. Acum întârzia ca o figură închipuită de un meşter zugrav, în rama înaltă a ferestrei, pe fondul întunecat la nopții, de miez de septembrie.

Îl văzu răsucind uşor capul. Simți că-l întâlneşte nu o privire ci o întreagă lume de gânduri, o mişcare de fapte, convertite în noțiuni, în idei, în confruntări, care odată cu întoarcerea frunții spre el, spre Sivori, se topeau în fundalul adânc al ferestrei oarbe de noapte.

Italianul se înclină adânc. Îl răscolise chipul concentrat, privirea care putea fi când ageră, când catifelat mângâioasă, niciodată absentă, nevizitată de lumină binevoitoare.

La început Petru îi vorbi în italiană. De câte ori începeau o discuție i se adresa secretarului în limba lui maternă. Se chinuise mult bietul genovez, de când se afla în preajmă-i, să deprindă graiul valah. Petru îşi stingea schița zâmbetului, auzindu-i scâlcierile comice. Unii boieri râdeau pe față. Secretarul Domnesc râdea şi el, nesupărat, cu înțelepciunea şi voia bună care-i câştigase pe băştinaşi.

— Haide boierii, învățați italiana sa râd şi eu.

Domnul plecă de la fereastră, apropiindu-se de secretar, cu un început de zâmbet. Întâi, i se păru că zâmbetul Voievodului se leagă de cele ce gândea el despre chipul în care stârnea veselie vorbirea-i românească, ca şi cum Petru i-ar fi pătruns în cuget. Dar zâmbetul, care de altfel se şi stingea fusese pentru cele câte îl frământaseră.

— Te-am chemat *signor* Sivori…

Italianul îşi ascuți auzul. Domnul era protocolar. Aşa îi vorbea numai în timpul sfatului Domnesc, față de boieri şi de gentilomii străini. Altfel îi spunea simplu, pe numele de botez. Va fi oare ceva în munca lui să-l fi supărat pe Voievod? îşi dădu seama că i s-au îmbujorat obrajii, că sângele îi bătea puternic în artere. O, cu nimic n-ar fi voit să-l nemulțumească pe acest Prinț, pe acest…

— Te-am chemat — zise din nou Domnul, risipindu-i întrebările mute — Pe măsură ce-i vorbea, părea că se întoarce de departe. Te-am chemat — îngăduie-mă, sunt încurcat în gânduri… Se aşeză pe patul cu baldachin, rezemându-şi umărul drept de unul din cei doi stâlpi de la picioarele patului.

Da, are încă la ureche perla — nu se putu opri să observe Sivori. Zâmbi vag, jenat că nu-şi putea stăpâni gândurile. Domnul îi arătă cu un gest moale jilțul din apropierea ferestrei. Rămase în picioare.

— Mă gândeam, dragul meu Franco… — Repetă gestul arătându-i scaunul. Secretarul se aşeză parcă pipăind jilțul de piele…

— Mă gândeam la multe când ai intrat. Te-am auzit, dar nu mă puteam smulge din plasa lor încâlcită. Auzeam toată mişcarea vieţii din cetate. Auzeam străjile din Chindie zvârlind strigările de seară peste cetate, peste târg. Auzeam clopotele de vecernie. Auzeam apele căzând din jgheaburile fântânilor. Îmi auzeam sângele făcând ocolul fiinţei mele. Şi nu mă puteam smulge din lumea închipuită a ferestrei negre. Se mişcau multe lucruri acolo… Sivori tăcea privind la Voievod, încă nelămurit.

— E departe Franţa…

Tăcu, privindu-şi inelul din arătător… Sivori îşi mişcă privirea urmărind parcă în spaţiul odăii pornirea şi continuarea unui gând materializat.

— Franţa e mult prea departe. Istanbulul mult prea aproaoe…

Ajutorul să-mi vie de la Henric, la vreo nevoie, e ca o părere…

— Ce temeri are Înălţimea-Voastră? încercă Sivori, nesigur

— Nu temeri, temeiuri, dragul meu Franco… Nu ştii cât de nestatornică-i încredinţarea turcilor, credinţa lor. Nu despre legile lor sacre vorbesc, despre încrederea pe care o poate avea un principe, un popor, în legăminte, în statornicia hotărârilor, în lăcomia lor.

— Dar Sultanul, vizirii, cunosc valoarea şi drepturile Înălţimii-Voastre…

— Tocmai, că le cunosc mă nelinişteşte.

— Dar sunteţi ocrotit de autoritatea marelui rege. Majestatea sa regele Henric vă are sub protecţia sa. El nu ar lăsa…

— Franco, Franco: eu îi cunosc mai bine. Nu de minte au nevoie, nu de valoare au nevoie pe scaunele ţărilor. Ar pune şi un cioban, ar pune şi un casap; i-ar înscăuna fără preget, dacă beglerbegii, paşalele, cadânele împărăteşti primesc rusvet bun. Mita, bacşişul face să lunece Domnii pe, sau de pe scaun, ca o unsoare magică. Sau, cu cât goleşti vistieria ţării şi storci sudoarea norodului încercând să creşti haraciul, să le umpli gâtiţa nesătulă. Care dă mai mult poate cumpăra, *enchidişi,* cum spun ei, orice treaptă, oricare tron, al Valahiei, al Moldovei, sau al altor ţări ce stau sub strânsoarea lor… Aşa-s osmanlâii: *„Amant quia turpe, quia indignum”* — iubesc fiindcă e odios, fiindcă e nedemn. Umblă uneori prin lume vorbe despre cinstea turcească; eu o cunosc. Îmi amintesc cum l-au ucis pe marele meu părinte, pe Pătraşcu Vodă cel Bun, cum ne-a purtat pruncia prin străine meleaguri asiate. Nu uit, în robia lor s-a stins şi bunul meu frate mai mare, Pătraşcu.

— Dar Înălţimea-Voastră este, musahib, cum spun ei, favoritul sultanului.

— Beglerbegul Greciei îmi poartă ură că nu l-am cercetat şi pe el când a fost exilat Mihnea, că nu i-am cerut sprijinul ca să-l îndop şi pe el cu aur. Mai are năcaz că nu i-am cumpărat pentru 60. 000 de galbeni, o coroană de aur bătută în pietre de preţ.

— Mai valoroasă-i coroana ce v-a trimis-o Sanctitatea-Sa Papa numindu-vă Cavaler Splendid.

— Coroana Papei e simbolică. Fâşia neagră ce ţi-o pune pe umăr imbrohorul Sultanului, mazilindu-te, e mult mai grea.

— Beglerbegul Greciei nu poate hotărî… Sultanul…

— O, Franco, Franco, multe se-ntâmplă între pahar şi vârful buzelor, spune o zicală a lor şi beglerbegul o ştie.

— Înălţimea-Voastră!

— Totuşi, — *„o juna giren o jnajakzak”* — ca să te ţiu în zicale turceşti. „Cine se prinde-n horă trebuie să joace”… Şi o să jucăm. O să jucăm cât or bate tobele şi-or suna zurnalele soartei, zise Petru râzând, oarecum silit. Dumneata ştii, Franco, cum au fost şi câte cotirile vieţii mele. Nu mă îndoiesc că de azi încolo toate câte-mi sunt date nu vor merge numai pe linie dreaptă… „Omul este ca iarba, zilele lui ca floarea

câmpului”, zice psalmistul. Mai ales când floarea, omul, nu stă numai sub mâna nevăzută ci sub mila şi sila Sultanului, a samavolniciei, lăcomiei beglerbegilor, paşalelor, când leagănul şi mormântul se află sub puterea aurului.

Secretarul simţi cum un nod îi strânge gâtul. Ar fi vrut să spună ceva care să spulbere starea de spirit a Voievodului. De mult nu-l mai văzuse şi auzise gândind astfel. Avea Înălţimea-Sa anumite veşti care să îndrituiască umoarea ce-l stăpânea acum. Ar fi ştiut şi el. Veştile rele vin pe mai multe căi. Era ceva în firea acestui Principe — îşi spunea Franco în sinea lui, ceva care-l îndrituia să se fericească să-l fi urmat cu deschisă încredere şi dăruire. Chiar în ceasuri de cumpănă şi îndoială, Domnul Petru îşi păstra frumuseţea umană, lumina lăuntrică ce-i îmbrăca şi înnobila tiparul unic al trupului. Îşi aminti cele ce vorbise cândva cu *messer* Pugiella. Despre Principele Petru şi despre principi în sine. El le făcuse amândurora cunoscută fresca vibrată şi vibrantă a ilustrei sale vieţi şi-i luase în liniştea fericirii lui. Dar oare să simtă Voievodul umbra norilor venind de departe?

— M-am gândit şi vreau să împărtăşesc şi Domniei-Tale cele ce mă frământă. Ca să pun o stavilă, pe cât se poate, destinului orb şi orbirii celor potrivnici care, plătiţi mai scump, se dedau, cum ne arată istoria, la fapte crunte, că şi-ar înlătura şi pe cei de-un sânge, la sunetul pungilor, dar să scoată din scaun un Voievod. Vreau să-mi deschid o cale către nord. Sigismund Bathory, principele Transilvaniei, are oaste puternică şi un colan de cetăţi întărite care îi pregată, mai ales fiind peste munţi, prestigiu şi greutate faţă de turci. M-am gândit că un sprijin, în zile de nevoie s-ar putea afla acolo. Nu pot jura că cerul va fi mai albastru deasupra şi pământul neclintit sub picioare în urma, legămintelor dintre principi. Dar omul e făcut să uite şi să creadă. Poate că o înrudire între Bathory şi mine…

— Sora principelui Sigismund?

— Da, sora lui. Ştiu ce gândeşti. Ţi-am desprins din glas şovăiala. Dar jupâniţa Bathory n-ar fi cerută de un văduv. Da, citesc altă întrebare în ochii Domniei-Tale, Franco. Copiii? Stanca e mama lor, dar nu Doamna ţării. Ştii bine Domnia-Ta, Franco. I-ai ţinut în braţe, pe Marcu, pe Ionaş, pe Radul. Şi mai ştii Domnia-Ta că ce-am făcut am făcut pentru ca să nu fie înlăturaţi din drepturile lor, chiar dacă dintr-o unire cu sora lui Sigismund s-ar naşte alţi copii.

Sivori deschise braţele în lături şi zâmbi cu supunere. Petru îl privi îndelung, parcă pentru a-i împrumuta gândurile sau a-i da secretarului simţământul că-i împărtăşeşte şi o să rostească propriile sale năzuinţe.

— Iată, *signore* secretar domnesc, de taină, cum s-ar petrece lucrurile. În luna lui septembrie am hotărât ca Domnia-Ta să mergi ca ambasador la principele Sigismund Bathory ce se află nepot regelui Poloniei, Ştefan Bathory. Rostul acestui drum în Transilvania este precum am hotărât şi domnia ta ai înţeles. Pentru ochi şi urechi lăturalnice ar fi că ceri din împuternicirea mea să mi se întoarcă în ţară boierii fugiţi la urcarea mea pe tronul Valahiei. Îi ştii după nume pe dumnealui Dumitru vornicul, pe Ionaşcu, Stanciu logofătul, pe câţi sunt şi-i vei avea şi trecuţi în înscrisuri. Nu e nevoie să te dăscălesc mai mult. Priceperea şi sârguinţa mereu dovedită nu-mi lasă decât să-ţi aduc mulţumire şi să-ţi urez izbândă.

Petru se ridică prinzând cu mâna stâlpul strunjit al patului. Secretarul înţelese că e timpul să-l lase singur pe Domn. Se înclină cu palma pe piept. Începuse să facă cei câţiva paşi retrăgându-se cu spatele către uşă. Îl însoţi un zâmbet blând şi sunetul vocii armonioase.

— *Allora?…*

*

Într-o amiază aurie de septembrie ieşea pe poarta cetăţii Târgoviştei un pâlc de oameni călări şi două trăsuri. Era misiunea ce o hotărâse Vodă către Sigismund, în Transilvania şi erau însoţiţi de un alai de boieri de ţară şi câţiva gentilomi. Când au ieşit din cetate să străbată târgul au sunat trâmbiţe. Oamenii târgului ce se aflau pe aproape au stat şi au privit cum se scurgea alaiul de călăreţi, de boieri îmbrăcaţi în dulame lungi iar gentilomii franţuzi şi italieni, câţi ieşiră să-l petreacă până-n afara târgului pe Franco Sivori şi oamenii ce-l însoţeau în solie, purtau ziponi, tunicile scurte în chipul straielor apusene, din ţesături de fir şi aclaz. Era o zi caldă de septembrie în acel an 1584. Dând la marginea Târgoviştei se vedeau peste Valea Voievozilor, pe vechiul drum al Branului, peste apa Ialomiţei, colina pe care albea mânăstirea Dealu şi înălţimile mai îndeparte, cu pădurile încă în frunză, începând să se coloreze a toamnă, poleite cald de mierea luminii.

La urările de drum şi despărţire, date cu glasuri mari, unii cai au săltat în două picioare muşcând zăbalele. Cei ce se călătoreau au pornit mai departe pe drumul ce ducea spre munţi, iar boierii şi gentilomii ce-i însoţiseră, au întors caii şi au intrat înapoi în Târgoviştea.

— Cam două, trei zile, după mers, până să ieşim peste munţi la Braşov, boier Sivori, raspunse la întrebarea acestuia, postelnicul Aldulea ce călărea în trap săltat alături de secretar, în fruntea coloanei. Îi urmau cinci gentilomi şi doisprezece ostaşi călări, oamenii lui Sivori şi alţi oameni de dârvală ce săltau şi ei în şa pe lângă cele două trăsuri pline cu haine şi daruri de solie, trase de câte şase cai. Călăreau în tăcere. Cei doisprezece ostaşi încuirase, baibarace de câlţi şi înarmaţi uşor, îi dase comandantul gărzii palatului, Andrea Demonogiani, din cei 200 de arnăuţi. Cât era drumul larg mergeau în rânduri de câte trei, tăcând, cu ochii cătând drept în drumul lor. Gentilomii ce călăreau în urma lui Sivori şi a postelnicului se dovedeau cu glasuri încă proaspete. Din vorbele lor ostaşii din urmă-le nu înţelegeau nimic chiar de ar fi luat seama la sporovăiala lor uşoară. După câteva ceasuri de mers, rar se mai legăna o vorbă între cei din coloană.

Când treceau pe îngustimi, în suiş, legănat în şa, Franco Sivori se gândea la ţinta şi ţelul ce i le hotărâse Voievodul Petru. Se simţea în fiece clipă fericit că slujeşte unui Principe atât de înţelept, de larg în gesturile şi apropierea de oameni. Nu-i dase Înălţimea-Sa galbeni şi scuzi cât să facă cu cinste faţă în durata ambasadei la Sigismund? Cum o fi acea curte a Principelui transilvan? Oare cum o fi arătând acea soră a Principelui de peste munţi din cetatea Albei Iulii? Înălţimea-Sa, nici nu vorbise despre acest amănunt. Oare-i un amănunt de neluat în seamă? Un Principe atât de arătos, atât de înţelept şi instruit să se lege de o mai ştii ce podoabă a lumii? Poate că or fi ajuns la înaltu-i auz o vorbă. Despre cum arată, despre cât preţuieşte. Poate. Dar nu cred. Mi-ar fi făcut măcar o mică aluzie. Despre toate mă înştiinţează. Se sfătuieşte cu mine precum cu o rudă. Mă cinsteşte ca pe un frate mai mic. El ştie că nu-s de os ales. Că cinstitul *signor* Benedetto tatăl meu este negustor. Este negustor cu o casă de comerţ de frunte în Genova. Dar negustor. Înălţimea-Sa mă tratează ca pe un om de spiţă aleasă. În faţa lu, alte daruri fac preţul unui om. Dar chiar, să nu-i pese deloc, de cât preţuieşte şi cum arată aceea pe care vrea să şi-o facă soaţă şi Doamnă? Ei, dar naiv mai eşti Franco! A spus-o limpede. Principele Sigismund are oaste puternică şi un colan de cetăţi întărite şerpuit peste ţară. M-am gândit că un sprijin s-ar putea afla în zile de nevoie, acolo… Aşa a zis Înălţimea-Sa. Raţiunile, interesele politice se abat ades… Ce ades? întotdeauna, de la mişcările, de la bătăile inimii. Suiseră, ceasuri,

până au ajuns în crucea munților. Greu au urcat trăsurile, caii, cu frânghii, cu scripete, peste trepte şi falii de stânci, lângă prăvălişuri spăimoase. Fugeau în calea lor sălbăticiunile pădurilor; şerpii, prin jnepenii ce întindeau târâtoarele tulpini ca alți şerpi vegetali, ciudați. Trecură larg desfăcute, cutezătoare aripi de vulturi peste creştetele lor. Caii nechezau bătând steiurile cu copitele. Totul trecu ca umbra, coborând în voie şi fără pagubă, cu umbra norilor ce luneca peste țara Bârsei...

Cei din cetatea Braşovului, guvernatorul, demnitarii îi primiră cu toată cinstea pe secretarul Domnesc şi însoțitorii săi, mai ales că saşii din burg țineau legături de negoț cu principatul valah. Ambasada însă având țel şi grabă la Alba Iulia, plecând, trecu prin Sibiu, unde mai marii oraşului neputând să-i rețină, le făcură daruri ca şi cei din Braşov, petrecându-i o bucată în calea ce ducea către Sebeş. Ceata înainta pe drumuri şerpuite, printre coline, printre păduri înalte de pini cu trunchiuri ca nişte coloane roşii, într-o tăcere de catedrală. Fără să mărturisească şi Sivori şi gentilomii fură cuprinşi de un simțământ grav în fața şi în mijlocul acelor locuri. Duhul firii majestuoase, tainice, îi imbia la reculegere, la amintiri, o ciudată dilatare a spiritului le isca viziuni pe măsura acelor privelişti, sacre în frumusețea lor. Era altceva decât dramatica încremenire a munților, a amețitoarelor hăuri din prăpăstii. Cânta mut, o baladă colorată, un fragment de simfonie vizuală a naturii. Se auzea scrâşnetul roților de la trăsuri, dând peste colțuri de piatră. Ritmul copitelor a cincizeci de cai, fornăiturile, strănuturilor lor şi din când în când îndemnul vizitiilor la trăsuri. Oamenii, reculeşi parcă, tăceau săltați mecanic în şei.

Se făcea să le fie tot drumul o încântare fiindcă străbătură mândra vale a Sebeşului, să ajungă aproape de căderea nopții, după două zile de marş întins, la porțile Sebeşului. Şi aici, găzduit şi omenit, convoiul trimisului Domnesc a primit toate semnele prin care erau cinstiți cum se cuvine trimişilor unui Principe care-şi făurise o faimă de Voievod înțelept, prețuit în aria statelor civilizate ale Apusului.

Când să pornească spre Alba Iulia, trecând printr-o piață a oraşului, însoțiți de notabili, oei din alai, Sivori, Aldulea şi gentilomii văzură mişcare mare, se auzeau plânsete de femei. Câțiva soldați îi împingeau pe curioşi cu sulițe sau halebarde. Se ciocănea undeva. Zgomotul ajungea născând ecou în careul de clădiri al pieței. Unul dintre gentilomi i se adresă lui Sivori care-şi struni calul: convoiul se opri într-un dans de copite şi nechezături.

— *Signor Ambasciatore. Ecco.*

— *Che cosa e succeso?*

— *Una impiccagione!* Spânzură pe careva!

În acelaşi timp, țâşnind de nu se ştie unde, aproape sub picioarele cailor, un bătrân şi o bătrână căzură în genunchi, târându-se cu brațele ridicate, cu palmele convulsiv agitate, cerând îndurare, căutând cu ochii plini de disperare, fețele străinilor, cercetând care-i mai de seamă, care ar putea să-i scoată din neînțeleasa lor durere.

— Înălțimile-Voastre! boieri mari! — urla bătrâna. Părul despletit ca o flacără albă era învârtejit de vântul ce bătea. Se prindea cu mâinile slabe de curelele scărilor de argint ale lui Sivori, apoi de ale lui Aldulea, ca şi bătrânul de ale câte unui gentilom, cum îi venea în cale. Sărutau cizmele sau poalele dulamelor prăfuite, țârâți de caii ce se cabrau speriați de mogâldețele negre ce se încurcau între frământul copitelor.

Secretarul făcu semn unui slujitor care se repezi prinzându-i calul de dârlogi. Descălecă. Descălecă şi Aldulea. Îi ridicară pe bătrâni din praf, oprindu-i din deznădăjduitul târâş. Încercă să-i liniştească, întrebându-i de durere.

— Ni-l omoară, Măria-Voastră! Băiatul, copilul meu! Unul am şi mi-l omoară. Se bătea într-una cu pumnii în piept, în cap, îşi smulgea părul şi urletul ca al unei fiare

rănite de moarte făcea parcă înconjurul pieței, crescut de ecou. Unii din notabili, judecătorul, pare-se, apropiindu-se de cei din grupul oaspeților îi lămuri că era vorba de un flăcău de vreo optsprezece ani, care ar fi avut un oarecare amestec într-un furt de cai.

Sivori, zguduit de durerea bătrânilor, îl rugă pe judecător să-i îngăduie să-l vadă pe împricinat. I se arătă locul unde avea să se consume osânda. Sub stâlpul şi ştreangul spânzurătoarei, cu călăul înapoia lui, pe estrada încercuită de soldați şi târgoveți, văzură, apropiindu-se prin mulțimea ce se desfăcea la semnul unui aprod sau ostaş — o făptură şuie în cămaşă desfăcută la gât, cu capul gol şi mâinile legate la spate. Sivori şi însoțitorii priviră îndelung. Condamnatul căta înaintea lui, peste capetele mulțimii, către un punct îndepărtat sau spre nicăieri, cu nişte ochi atât de albaştri, de încremeniți, ai fi zis ochii de sticlă ai unei figuri de ceară. O singură dată pâlpâiră când auzi urletul dureros al maică-si chemându-i numele: — Petru, — Pe-tru-leee! Apoi chipul îi rămase ca de lapte, încadrat în pletele lungi blonde. Părea o fată, sau o păpuşă înaltă de ceară, sau o ciudată neființă ce părea să fie pusă acolo, pe locul osândei în aşteptarea unui fioros făptaş de rele care în adevăr va suferi ştreangul şi moartea.

— Înalte domn, i se adresă secretarul Domnesc judecătorului ce se afla lângă el… Durerea acestor doi bătrâni nenorociți şi cruda vârstă a celuilalt nenorocit de sub umbra ştreangului ne-au turburat inimile. Fiecare avem sau am avut nişte bătrâni ce ne-au dat viață. Poate că vina făptaşului nu-i atât de grea şi îngăduie îndurare. Noi vom ajunge la Înălțimea-Sa principele Sigismund, din partea Principelui nostru, pentru treburi deosebite. Am ruga pe Înălțimea-Voastră să îngăduie ca pedeapsa să fie ridicată până ajungem în Alba Iulia, să cerem ca nefericitul de colo să fie iertat de osânda cumplită, dându-i-se o altă pedeapsă mai uşoară.

Judecătorul, un om între două vârste, grav, cu o expresie încremenită a feții, păru că reflectează preț de un minut. Înclină din cap a răspuns. Chemă unul din suită şi-i şopti ceva, ofițerul plecă. Curând, locul osândei rămase gol, soldații împrăştiară mulțimea care se retrase însoțită de un freamă scăzut de glasuri. Cei doi bătrâni stătură prosternați cu frunțile în țărâna drumului. Alaiul porni spre drumul Albei Iulii însoțit de cei mari ai oraşului. Când întoarse capul, Sivori văzu în mijlocul pieței aria goală, numai cei doi bătrâni mai întârziau, stând cu capul şi umerii înclinați către pavajul de bolovani. Umbrele lor proiectate de lumina soarelui, urcând deasupra cetății Sebeşului, păreau prelungindu-se să-i urmărească pe cei ce se depărtau.

*

Cam la vreo patru mile de Alba Iulia, secretarul Domnesc făcu semn de oprire, cum îl sfătuise postelnicul Aldulea, care mai fusese în Transilvania, cunoscând cum era obişnuit prin părțile acelea, pentru ambasadori, mânând un călăreț să le vestească sosirea. Nu după mult timp văzură venind un pâlc de oaste. Se apropiară de cei din Valahia patru gentilomi însoțiți de câțiva oşteni, călări şi ei, spunându-le după urări de bun sosit, că Înălțimea-Sa, primul regent al Tranisilvaniei, contele Francisc Kendi, le urează bun sosit, poftindu-i în cetatea Albei Iulii.

— Înălțimea-Sa, principele Sigismund Bathory, se află la vânătoare de gâşte, cam la o depărtare de patru leghe de oraş — spuse unul dintre gentilomii veniți din cetate. Dar se va întoarce de bună seamă, nu prea târziu. Înălțimea-Sa, primul regent Francisc Kendi vă va întâmpina în locul Înălțimii-Sale Principele.

Străbătând cele patru mile până sub zidurile puternice, alaiul intră prin cea de a treia poartă a cetății, pe sub zborul încremenit al vulturului de piatră cu stemă, şi călărețul trufaş din culmea arcului porții.

*

Trimişii Voievodului Petru al Valahiei, după cincisprezece zile petrecute la curtea lui Sigismund Bathory, ieşeau pe aceeaşi a treia poartă a cetății Albei Iulii, grăbiți să ducă roadele misiunii Voievodului lor. Secretarul Domnesc călărea îngândurat. Ajunseseră la auzul său anume zvonuri, că Voievodul Petru ar fi bolnav. Nu voise a da crezare unor asemenea zvonuri, gândind că ele ar fi răspândite, poate, de boierii fugari din Valahia, tocmai pentru a slăbi importanța ambasadei care, după câte ştiau şi se temeau, veneau să ceară transilvanilor extrădarea lor. A şaptea zi după trecerea munților, îi veniră în întâmpinare oamenii săi spunându-i că în adevăr Domnul căzuse în boală, cât pe ce să nu se mai ridice, dar că puterea trupului şi duhului său învinsese în scurtă vreme. Domnul primise scrisoarea trimisă de secretar din cetatea Braşovului, în care-i înfățişă desluşit mersul şi sfârşirea cu bine a misiunii ce i-o încredințase.

În apropierea Târgoviştei se văzu întâmpinat, din porunca Măriei-Sale de către mulți gentilomi călări, care-i spuseră că Măria-Sa se află afară din primejdie, dar slăbit şi că în acel ceas de vreme se odihneşte însoțit de curtea sa într-o grădină în afară din cetate unde-l aştepta cu nerăbdare. Se îndreptară într-acolo, aşa cum se afla după atâta drum, fiind la rându-i nerăbdător să se afle înaintea celui pe care îl slujea cu credința şi mândria de a-i fi în preajmă.

După toate cele ce se petrec, la o astfel de regăsire, Domnul se trase deoparte cu secretarul său într-o lature a grădinii. Sivori văzu că Domnul e încă palid şi tras la chip; dar parcă mai frumos, mai spiritualizat de cum îl ştia.

— Am citit, dragul meu Franco, cele ce mi-ai scris din cetatea Braşovului, dar aştept să te aud. Uneori slova stă stingheră pe foaia împăturită şi sigilată. O mai încălzeşte graiul, adaosurile. Deci, e precum doream noi.

— Mai rămâne, Înălțimea-Voastră, să le vină transilvanilor, din Tara Leşească, cum zic valahii, încuviințarea regelui Poloniei întrucât viitoarea Doamnă a Înălțimii-Voastre îi este nepoată, după cum v-am scris… Să mă ierte Înălțimea-Voastră, dar pe această soră a tânărului Principe nu am avut prilej s-o văd. Şi nici nu am fost atât de abil încât să fac să mi se dea prilejul ca…

— Nu-i nimic, dragul meu Franco. Am văzut-o…

— ?

— Am văzut-o prin ochii şi nevoile țării.

— *Ah, ho capito! Soa altezza, e una cosa…* şi Sivori era cât pe ce să urmeze în dialectul genovez şi în ditirambe, să-i arate Domnului său că-i înțelesese gândurile, despre unirea în scopuri politice şi de asigurare a spatelui în caz de…

— Spune-mi, ce crezi despre Sigismund?

— E un *giovanotto:* nimic deosebit. Se ocupă cu vânătoarea. E pasiunea lui. De fapt, treburile statului le poartă, din pricina fragedei vârste a înălțimii sale, — nu a împlinit nici patru-sprezece ani — cei trei regenți ai statului, cei trei preşedinți; în timpul cât Principele va fi minor, domnul conte Francisc Kendi, întâiul regent, domnul Ladislau Zombor, cel de al Tioilea şi al treilea, domnul Wolfgang Kowachoczy, mare cancelar al Transilvaniei.

— Da, da, îi ştiu din vremea când am stat pe acele meleaguri transilvane, la Braşov. Cum ți s-au părut? Domnia ta eşti un subțire cititor în oameni.

— Plini de curtoazie. Datorită faptului că eram amabasadorul Înălțimii-Voastre, m-au găzduit pe rând, bine, splendid. Mi-au dat cinstea şi după uzanțele protocolului. Au la curte oameni de valoare, un medic din Piemont, Giorgio Blandrata, om de carte şi mare pricepere. Face parte din Consiliul de Stat. Se vorbeşte italiana deseori la curte… Cu prilejul marelui banchet la palat, Înălțimea-Sa Principele mi-a vorbit în latină, o ştie foarte bine, spunându-mi — şi încă nu lucrase paharul asupra tinerei sale alcătuiri — „să fiu vesel, că îi făcea plăcere, era bucuros să mă vadă şi că dorea să mă onoreze ca şi cum aş fi fost ambasadorul regelui Poloniei, unchiul său, şi pentru faptul că eram ambasadorul principelui Valahiei, pe care îl iubea ca pe un frate.

— Da, da, iubitul meu logofăt de taină… „ca pe un frate”. Spunând aceasta, ochii săi frumoşi, duşi, urmăreau o imagine ce nu prindea contur. Sivori căută să-l întoarcă din acele gânduri pe care şi el le încerca:

— Obiceiul lor la mese, Înălțimea-Voastră, e să închine multe toasturi. Beau cu pasiune. Dar pe mine m-au lăsat după cum îmi era voia şi obiceiul.

— Da, da, văd. A ieşit bine. Ai venit încărcat de daruri, ai dat darurile noastre?

— Din plin, Înălțimea-Voastră. Ştiu să facă daruri dar şi se bucură de primesc. L-a bucurat pe Înălțimea-Sa Principele, calul turcesc pe care i l-ați dăruit. L-a bucurat de asemenea pe domnul Wolfgang Kowachoczy, marele cancelar, pumnalul cu lama fină de Damasc şi teaca de aur împodobită cu rubine şi peruzele ce mi l-ați dat să îl duc în dar. Este un înțelept, al cărui glas e ascultat acolo. A studiat la Padova… Am vorbit mult cu Domnia-Sa, cerându-i sfatul şi fiind bine sfătuit, încât am câştigat de la Înaltul Principe Sigismund viața unui tânăr ce urma să fie spânzurat în oraşul Sebeş, pentru o vină măruntă. A fost o scenă de tragedie antică, Înălțimea-Voastră. Doi bătrâni cerşind în țărână, la picioarele cailor noştri, viața fiului lor încurcat într-o pricină măruntă. Era un tânăr frumos, ca o fată… Avea un nume binecuvântat, care a fost o binecuvântare pentru el şi bătrânii lui. Se numea… Petru, Doamne…

Domnul îl privi îndelung. Zâmbi. Îl bătu pe umăr, îndreptându-se către boieri şi gentilomi. Părăsiră grădina, încălecând să se înapoieze la palat. Seara, secretarul fu chemat la Vodă. Sivori îl găsi întins pe pat, încă obosit după boală.

— Am cugetat, şi îți mulțumesc, bunule Franco, pentru oboseala şi pentru cum m-ai slujit în această treabă diplomaticească deosebită. Eşti întâiul meu om de nădejde al curții şi Domniei.

— Doamne, se înclină cu modestie şi supunere, secretarul.

— Drumurile Domniei-Tale abia încep. Sunt slăbit încă de boală, dar…

Sivori făcu un gest precum ar fi voit să se retragă. Paşii incerți, înapoi, o semiînclinare…

— Dar rămâi. Încă nu-i noaptea jumătate. Şi nu-i grabă. Trebuie să afli la ce am gândit cât boleam. Ce am gândit şi voiam să apuc să împlinesc.

Sivori se înclină uşor, rămase pe loc.

— Vino mai aproape — îndemnă Petru.

Secretarul făcu câțiva paşi lunecați, apropiindu-se de pat.

— Gândesc că încă mai de mult ar fi fost nimerit să trimit o ambasadă la Henric al Franței. Să-i ajungă semnul gratitudinii mele pentru înaltu-i sprijin şi înalta prietenie. Ne-au întârziat treburile, grijile… Vream să gătim totul ca la începutul primăverii să mergi ca ambasador în Italia şi la regele Henric. Roti o privire prin iatac. Tăcu o clipă, ascultând, îndepărtat, ca un foşnet, paşi, undeva, poate în jurul palatului. Răsunau când şi când chemările oştenilor de pază în turnul Chindiei.

— Vreau — îl privi drept — în cea mai mare taină să nu dea de bănuit turcilor… vreau să duci o sumă de bani, peste hotare. M-a ars îndelung focul recunoştinţei, dar n-am avut răgaz. Din pricina tiraniei şi lăcomiei turcilor, am amânat, nevoit, mereu. Datoriile şi dobânzile uriaşe cu care am venit de la „Preafericita Poartă” — aproape rânji spunând acestea — cheltuielile şi tributul mi-au legat mâinile, mi-au adormit conştiinţa şi onoarea. Of! răbufni prelung Domnul. Vreau să duci douăzeci de mii de ducaţi ungureşti, în dar tatălui Domniei-Tale pentru ajutorul ce mi l-a dat şi mi l-ai înmânat la Veneţia. Şi cu aceasta nu mă socotesc limpede şi plătit. Vreau să duci zece mii de ducaţi părintelui Fra Lorenzo Parizola, recunoscător fiindu-i faţă de multul ajutor şi preţioase îndrumări ce mi-au slujit la Genova. Două mii de ducaţi aur lui Paolo Battista Connio care, la rându-i mă servise şi îndrumase la Genova… binecuvântat oraş de baştină al domniei tale. Apoi banii trebuitori călătoriei, o sumă de douăsprezece mii de ducaţi trebuitori nevoilor celor doi nepoţi ai mei de soră, ai Mariei, şi a celor patru feciori de boieri ce i-am hotărât să înveţe la Roma. Astfel, încât…

Cum stătea sprijinit în cot, cu capul în palmă, secretarul îl văzu cum îi lunecă fruntea în palmă şi cotul i se frânge.

— Înălţimea-Voastră e după boală. Străjerii din turn au vestit *mezza notte*… Ar fi bine să se odihnească Măria-Sa.

Ridicând pleoapele, Petru surâse. Făcu un semn moale cu palma:

— Aşa, bunul meu Francesco… Toate le-am gândit noaptea, sub boală… mâine…

Secretarul se înclină: ieşi, vestându-l pe cămăraş că Domnul se culcă.

*

Casa în care locuia Sivori se afla în apropierea palatului Domnesc în care îi mai era rânduită o odaie. Se dezbrăcă cu mare încetineală, adâncit fiind asupra tuturor întâmplărilor prin care trecuse, oamenii pe care îi întâlnise şi mai ales închipuirile mult făgăduitoare ce se desfăşurau cu gândurile în urma celor ce le destăinuise Domnul său. Culcat în pat nu i se îmbinau pleoapele a somn. Îi treceau pe necuprinsurile minţii, viziuni ale zilelor petrecute ca ambasador la principele Transilvaniei, la Sigismund Bathory, oamenii deosebiţi cu care se întâlnise şi vorbise. Izbânda misiunii sale, fiindcă nădăjduia, şi dorea cu ardoare să se petreacă precum era voia Voievodului Petru. O, desigur, fiinţa aceasta deosebită, Prinţul acesta de Renaştere, cum nu ştiau mulţi, nici în acel Apus de unde venea el Franco, merita o soartă generoasă, un viitor apoteotic, strălucitor. El îl urmase meduzat de fiinţa-i cuceritoare, deosebită, de prinţ cărturar şi nu se înşelase nici asupra valorii sale umane, a demnităţii de prinţ descinzând din ilustră spiţă, nici asupra generozităţii sale. Secretarul îşi aminti înduioşat, cum nu mult de la luarea domniei, Voievodul Petru voise să-i dea treaptă de boierie, să-l numească mare cămăraş, lucru pe care el nu l-a primit, ca să nu se nască invidie şi ură între el şi boierii de ţară.

Îşi aminti de multele, bogatele daruri ce i le făcuse Voievodul, de cei zece mii de scuzi anual ce-i veneau de la dările Buzăului, de beneficiile pe timp de patru ani, a zecimilor din acele impozite, din acele dări asupra vămilor, minelor de sare sau pescării, cum îi răsplătesc Domnii, după obiceiul din această ţară, pe cei care le sunt pe plac. Nu, nu putea dormi şi pace. Ce-i mai spusese oare, Înălţimea-Sa? A, da, sigur, darurile pregătite pentru Maiestatea Sa Preacreştină, Henric, pentru regina mamă, pentru regina domnitoare, pentru ducele de Nevers. Secretarul număra pe degete, dar degetele nu-i ajungeau. Mai avea de dus pentru alţi principi şi seniori,

daruri plăcute, haine de zibelină, scumpe, cai turceşti tare frumoşi, cu echipamentul aurit, cai de trăsură cu harnaşamente aurite, spade şi iatagane turceşti cu tecile lucrate în plăci de aur roşu, o sabie şi un pumnal cu teci, în care erau încrustate în aur multe rubine şi diamante, arme care au fost lucrate anume la Istanbul, la preț de zece mii de ducați ungureşti aur, pentru regele Henric. Şi, mai era... mai era şi... şi somnul îl doborî pe bietul secretar domnesc, după atâtea emoții şi atâta oboseală adunată în drumul la Alba Iulia şi înapoi.

Toată noaptea se răsuci în pat, năduşind, deşi vremea se răcorise şi pe acoperişul de şindrilă se auzeau stropii de ploaie dând sunet de bile de plumb. Uneori adormea. Atunci îl bântuiau vise. Visa întrerupt, în fărâme despre viața-i de, acasă, din Genova, sau din Sicilia unde trăise o bucată de vreme, la Messina, unde la fragedă vârstă fusese trimis de signor Benedetto Sivori, tatăl, să deprindă negoțul. Apoi visă că e la Istanbul şi gealații, şi ceauşii lui Hassan Paşa îl urmăreau să-l prindă că-l păgubise de un rob, că scăpase din sclavie pe genovezul Aurelio Tagliacarne. Hassan Paşa cu ai săi neferi spărgeau uşile locuinței ambasadorului francez, şi Paşa creştea amenințător, fantastic, precum duhurile din poveştile persane, invocate şi eliberate din vreun şip fermecat. Apoi se făcea că se află în palatul lui Sigismund Bathory, la festinul dat în cinstea lui. Era în sala cea mare, o masă pregătită după moda italiană. La mijlocul mesei era Sigismund, iar la dreapta acestuia stătea el, Franco, pe când pe locul din stânga Principelui, era duşmanul lui Franco, Hassan Paşa, care-i tot şoptea la ureche prea tânărului Principe. Dar postelnicul Aldulea care urmărea jocul Paşei Hassan, cu o fulgerare de sabie îi reteză turcului capul şi în locul acestuia, la stânga Principelui, rămase doar trupul, dar nu era trup de om, ci un catâr fără cap, care o luă la fugă în acest chip, râzând a nechez, în vreme ce muzicanții cu instrumentele italiene şi mai ales cu o orgă suavă, cântau o muzică nepământeană.

Se trezi lac de apă. Încă nu desluşea unde se află. Era încă neîntors din vis, fiindcă auzea nechez de cal, aşa că senzația din somnie părea că-l păstrează încă în atmosfera halucinantă. Dându-se jos din pat, se apropie de fereastră. În fața uşii, un valet domnesc căta să stăpânească, ținând strâns frâul, un frumos cal turcesc care frământa pământul sub copite, iar alt valet stătea la scară, vorbind cu unul din oamenii de casă ai secretarului, purtând pe braț un balot mare. Valetul îl dădu slugii, iar acesta intră în casă. Peste puțin, îmbrăcat, secretarul află că Măria-Sa, Petru Voievod, îi trimisese în dar calul de afară, cu şa şi frâie de preț, precum şi o haină de brocart de aur lucrată cu mătasă cârmâzie, căptuşită cu zibelină şi alta din damasc vânăt, nespus de bogate şi frumoase. Luă ceva în gură, pe fugă, şi ieşi din casă îndreptându-se spre palat. Nici Petru nu avusese somn întins. Nu ca urmare a bolii ce-l încercase greu. Îi mărturisi secretarului că cheltuise o bună parte a nopții depănând amintiri, făurind planuri. Sivori l-a aflat pe Măria-Sa jucându-se cu Marcu, feciorul cel mai răsărit, cei doi, Ionaş şi Radul care erau mărunți tare, se aflau în iatacul mamei care-i veghea cu doicile. Se mai aflau pe lângă Domn şi cei doi nepoți, feciorii Domniței Maria, sora Măriei-Sale. Petru îi ținea mult în preajma sa în palat. Erau aceşti doi feciori ai surorei Domnului şi ai lui Radu din Drăgoeşti, mai ales Radul, cel mai mare, deschişi la minte şi dedați la mânuirea armelor, dar mai ales cu minte isteață, ceea ce plăcea Petrului Voievod. Radul, îndeosebi, prin nedesluşitele căi ale spiței aducea cu, neuitatul frate mai mare al Măriei-Sale, cu principele Pătraşcu, săvârşit din viață la Istanbul, nu mult după înscăunarea lui Petru în Valahia. După câteva minute, veniră cele două tătarce şi-l luară pe Marcu, să fie dus lângă ceilalți prunci şi lângă Stanca, muma lor. Îndată purceseră şi cei doi nepoți în urma cămăraşului domnesc, sasul Wilhelm Walter.

Privind lung în urmă-le, Petru spuse pe gânduri:

— Mă uit mereu la copiii noştri. Ce va fi cu Marcu, cu Ionaş, cu Radul. Domnia-Ta, Franco, ştiu fiindcă simţi nu departe de gândurile mele, de îndoielile mele. I-ai ţinut pe tustrei în braţe, i-ai avut lângă inimă şi le-ai auzit bătăile inimii lor mărunte. Or întâmpina şi ei ce a întâmpinat părintele lor? O fi soarta lor mai blândă sau mai aspră. Păzească-i Domnul cel îndurător. Şi feciorii Mariei? Le-o fi dat să-şi ducă crucea pe aceste pământuri sau sub alte ceruri? Vreau să-ţi înnoiesc din nou credinţa şi puterea în a-mi izbuti cele ce le-am hotărât împreună. Cu prilejul ambasadei ce-o vei împlini nu departe de această zi, în Italia, la Sfântul Părinte, la Serenissimul Colegiu Veneţian, la Henric preacreştinul rege al Franciei, să-i aşezi la învăţătură la Roma pe odraslele Mariei şi încă măcar patru feciori de boieri. Îi vom alege pe cei cât mai deschişi la minte, dar ar fi să se nimerească să fie şi feciorii acelor boieri anume de care sufletul meu se îndoieşte. Aşa că, odraslele departe, la carte, şi zălogi va fi mai bine.

— Cum să nu fie bine, că doar nu-i ducem zălogi la necredincioşi şi la urgie întâmplătoare, ades, ci la desăvârşirea lor, prin luminarea minţii şi deprinderilor alese. Măria-Sa are nevoie de oameni tineri care să vadă şi să înţeleagă ce se întâmplă prin locuri mai puţin barbare. Să mă ierte Înălţimea-Voastră, dar…

— Nu Franco, Domnia-Ta ai spus ceva care ar suna cu dreptate. Dar bietul acest popor al meu, al strămoşilor, stors de bunuri şi avuturi, a stat tot sub primejdie de sabie. Sub întunecarea minţii. Are multă sevă curată pădurea, dar i se ciuntesc mereu ramurile şi-l năpădesc lăcustele. Ştii ce visez eu pentru aceste pământuri unde odihnesc oase scumpe şi pentru acest norod căruia ar fi să-i fie menită altă soartă şi altă răsplată.

— *E cosa certa.* Ştiu, Înălţimea-Voastră. Am nădejdea că toate se vor clădi după cum aţi clădit până acum! Şi secretarul înghiţi ultimele vorbe, emoţionat aproape.

— Ne trebuie răgaz. Răgazul vine de la multe din lumea ce ne înconjoară. Oamenii, în măsură largă, nu îşi dau seama de rostul întâmplărilor vieţii, nu izbutesc decât dezlegările cele mai simple ale înţelesurilor neînţelese. Ridicăm rareori vălul care ascunde tainele de dincolo de înfăţişarea goală şi părelnic limpede a celor fireşti. Omul, cu rădăcinile ce-l trag sau îl pornesc din trecut, cu firea lui vădită îşi pune pecetea parcă pe întâmplări şi vremea acestor întâmplări, dar ele îşi pun pecetea pe firea lui, pe fiinţa lui. Suntem chimvalul sunător şi dăm sunetul tuturor celor câte ne lovesc, mai uşor, mai greu. Fapte prielnice, au fapte neprielnice. Mă simt alcătuit, modelat de toate câte mi-au stat împotrivă, de toate câte m-au înălţat.

Am în mine şi curăţia polenului tămăduitor şi scârba păcatelor omeneşti. Domnul să mă izbăvească. Nici un înger n-a pogorât din icoana lui ca să-mi umple făptura, să-mi alunge fiinţa lăuntrică urâtă şi să se veşnicească în mine.

Sivori nu spuse nimic. Rămase gândind, aproape cu gura căscată, nici un sunet neputând să articuleze, darmite o replică prin care să dea semn că a înţeles ce voia să spună Domnul său… Era descumpănit. Dar simţea ca venind de departe, sau iradiate de spiritul lui Petru, presimţiri nelămurite, stranii. De unde oare? Ce oare îl munceşte pe Înălţimea-Sa? — îşi spunea în sinea lui genovezul.

— *Io dubito…*

Cămăraşul intră în iatac, vestind că s-au adunat boierii pentru divanul Domnesc şi îl aşteaptă pe Măria-Sa.

— Nu te îndoi, *signore.* Mă îndoiesc îndeajuns eu asupra multor lucruri.

Cămăraşul ieşi.

— Niciodată nu poţi fi sigur ce are să-ţi vestească cel ce-ţi intră pe uşă.

*

— E bogat, după câte ştiu, pământul Valahiei, chiar şi simbolic te întâmpină darnic cu toamna lui de aur.

Vădit plin de încântare, oaspetele de peste munți, cu un gest larg al dreptei desenă un imaginar arc către colinele sub-carpatice pe unde coborau spre Târgoviştea.

— Aici toate anotimpurile au farmecul lor. Între aceste dealuri şi aceste ape ale Ialomiței şi Dâmboviței aerul are virtuți ce spală trupul şi sufletul — domnule conte de Cluj — i se adresă lui Francisc Kendi, gentilomul Francois Ponthus de la Planche ce ieşise împreună cu Sivori să-l primească cu alai, în numele Domnului Petru.

Contele Kendi coborâse de mult din trăsura în care călătorise, încadrat de suita sa. Acum călărea între cei doi veniți să-l întâmpine. Sivori se cheltuia cu toată ființa, căutând ca dintru început oaspetele transilvan să se simtă bine. Nu uită secretarul domnesc chipul în care fusese primit la Alba Iulia şi peste tot, căldura ce i-o arătase contele Kendi.

Ajunşi în cetatea Târgoviştei, oaspetele fu îndreptat la cea mai fățoasă şi plăcută casă, ca pentru un musafir de soi, ce avea la el, pe pământurile transilvane, castele şi viață de fast. Cu boierii de țară contele nu avu să se întreție decât cu prilejurile meselor făloase, date în cinstea sa de Domn şi de Sivori, la acesta acasă. Zilele, cât oaspetele îşi îngăduia să le petreacă la Cetatea de Scaun, trecură cheltuite în ospețe bogate, în vânători pregătite anume în văile şi pădurile Târgoviştei.

Sivori aflase un lucru prețios de la preacinstitul conte de Cluj, dar nu voia să-l vestească pe Domn despre aceasta, înțelegând că oaspetele o va face cu întâiul prilej solemn. Prilejul se arătă curând.

Contele Kendi arătase Principelui Petru că se află în trecere prin Valahia, cu voia Măriei-Sale, îndreptându-se spre Constantinopol ca ambasador al Principelui Sigismund, la Înalta Poartă, la Sultan. El mulțumise Domnului Valahiei, pentru toată cinstea ce i se arătase la Scaunul Domniei şi de către oamenii ce îl slujeau pe Voievod. Cu puțin înaintea plecării, Măria-Sa dădu un festin, o masă crăiască, în cinstea oaspelui transilvan.

Sala ospățului era în acea zi, după deprinderea ce se luase, de la urcarea pe tron a lui Petru, împodobită cu ghirlande lungi din rămurele de conifere împletite cu flori, atârnând între stâlpii de piatră cioplită ce susțineau bolțile. În colțurile sălii ardeau în vase de aramă esențe din care suia subțire un fir de fum înmiresmat. Oaspele fu aşezat lângă Vodă. Boierii după treaptă, apoi gentilomii francezi şi italieni ai curții lui Petru.

Se auzi la început sunetul unei muzici din instrumente italiene. Contele Kendi zâmbea luminos, gândind că la această curte Domnească se făcea simțit spiritul şi gustul unui Principe despre care se spusese fără greş că ar fi alcătuit din calitățile unui Principe de Renaştere. Când începură să fie aduse tăvile cu mâncăruri, nările contelui fură gâdilate plăcut de miresme cunoscute. Erau feluri gătite, se vădea, de bucătari încercați, aduşi după cum află, din Italia şi Franța. Era în tot ce observase Francisc Kendi, o înțelegere şi adaptare a formelor de trai si etichetă a curților princiare ale Apusului. Observase cu prilejul altor ospețe, la Sivori şi chiar la Curte, că unii boieri valahi se uitau ca găina-n blid, chiondorâş la unele bucate alese, de ei neînțelese şi nici prețuite.

Mai văzuse că după ce beau mai ades şi mai adânc, ochii le luceau oțelii, bărbile şi mustețile se zbârleau ciudat, acestor boieri, de parcă vreun magnet nevăzut le

învârtejeau. Glasurile se făceau mai aspre sau mai răguşite şi cu mare stăpânire grea scădeau, dând cu ochii de chipul lui Vodă. Se însufleţeau auzind sunetele unui soi de cântare barbară, orientală. Îi cuprindea parcă o jale şi o adormire la armoniile instrumentelor italieneşti. Atunci, parcă pentru a ieşi din acea plasă imaterială a plictisului şi somnolenţei ce părea să-i moleşească, să-i adoarmă, se ridicau unii boieri şi înălţând clondirele cu gâtul lung, închinau, cu glasuri solemne în slava Domnului ceresc, în slava Măriei-Sale Domnul Valahiei, iar câte unul care îşi amintea de ceva, ce-i stătea în ceafă ca o umbră, întru slava slăvitului Sultan.

Întorcând capul spre dreapta sa, Petru văzu cum contele Kendi priveşte de-a lungul mesei, cercetând chipurile boierilor, cum în ochii oaspelui pâlpâie o lumină ironic îngăduitoare, înflorind pe buze un zâmbet nehotărât. Îşi întoarse lin, curtenitor obrazul, auzind glasul Domnului Petru:

— Poate, Excelenţa-Voastră, să pară nedumerită de unele înfăţişeiri şi unele nepotriviri?

Contele Kendi, surprins în gândurile sale, de care îşi dădu seama sa nu le fi păstrat în sinea lui, Domnul prinzându-le tâlcul vădit cumva, lărgi zâmbetul nehotărât, deschizând palmele a nedumerire, a rugă de iertare.

— Adesea ne formăm o părere după fapte părelnice. Unii din boierii noştri pot arăta ca nişte urşi, alăturea stându-le acei gentilomi pe care i-aţi întâlnit la curtea noastră. Dar pe ei îi cunoaşteţi mai de mult. Prin alţii, aciuiaţi şi pe la curtea principelui vostru, sau în alte cetăţi ale lumii, pe unde v-au dus paşii. Dar aş vrea să fiţi încredinţaţi că sub bărbile unora din aceşti urşi ai noştri, bat inimi generoase, viteze. Înţelepciunea lor este înnăscută, moştenită în linie coborâtoare de neam. Eu îi cunosc din pruncie.

— Măria-Voastră să fie încredinţată că privind această masă, mi se înfăţişa tabloul şi încercam sentimentele, gândurile, pe care Înălţimea-Voastră a avut bunătatea să mi le împărtăşească. Să-mi îngăduie Măria-Voastră să mărturisesc că după puterea mea de înţelegere, îmi dau seama, nădăjduiesa de viziunea, de ţelurile de înfăptuire, de desăvârşire a vieţii în această ţară a Înălţimii-Voastre.

Petru ocoli cu privirea încăperea marii săli a ospăţului, cum făcuse oaspele transilvan, la care oprindu-se, îl cercetă îndelung. Dar Kendi îşi dădu seama că privirea Voievodului trecea prin el ca printr-o fereastră, după care îşi lăsa cătarea în adâncurile unei mari oglinzi imateriale, în care se compuneau şi se descompuneau lumi numai de el văzute.

— Înălţimea-Voastră, — începu contele Kendi, aplecându-şi uşor bustul către Voievod. Apele marii oglinzi se clătinară. Lumile nălucite lui Petru se atrânseră violent în dimensiile unui con răsucit către adâncuri spre nicăieri. Întoarse privirea frumoşilor ochi încă brumaţi de vrăjitul imprecisului.

— Vă aud, domnul meu.

— De când am marea cinste să mă aflu în preajma Măriei Voastre, am tot căutat prilej să vă vorbesc despre un fapt pe care trebuia dintru început să-l fac cunoscut Înălţimii-Voastre. Dar n-am prins o clipă prielnică. Se aflau mereu alţii în jurul Domniei.

— Ca şi acum, cinstite oaspe.

— Dar acum, mai toţi stau asupra talerelor şi asupra pocalelor… aşa că…

— Aşa sunt boierii mei. Când luptă, luptă; când petrec, petrec. Toate la rostul lor.

În drumul meu către Istanbul, Înălţimea-Sa, principele Sigismund Bathory mi-a poruncit o îndoită sarcină. Până să mă înfăţişez Sultanului, să aduc Măriei-Voastre vestea, din partea Principelui meu, că Măria-Sa, regele Poloniei, a trimis răspuns de

învoire la căsătoria Înălțimii-Voastre cu nepoata sa, sora Principelui Sigismund. Maiestatea-Sa va trimite la timp potrivit un ambasador să ia parte, în numele său, la nunta care ar putea fi pregătită pentru luna lui iunie.

Chipul lui Petru păru şters, preț de o clipire de umbra unei uşoare melancolii. Kendi, însă, socoti că mesajul său avea darul să-i lumineze a zâmbet obrazul. Din locul unde se afla, pe latura potrivnică a mesei lungi, Sivori, atent la mişcările şi înfățişările ospățului Domnesc, îşi dădu seama, după ținuta şi jocul obrazului, că solul transilvan spusese Domnului Petru ce avea de spus şi că privirea ce-o aşeză Petru asupră-i lămureşte totul despre ce împlinise secretarul în acele treburi. Văzu că cei doi stau de taină mai departe, cu aceeaşi curtenie aleasă, neluând seama la murmurul şi freamătul şi sunetele ospățului. „Oare să-i spună, urmând unor întrebări nepotrivite, ale oaspelui… oare să fie nevoit Petru să lămurească precum că Doamna Stanca nu-i este soață legitimă şi nici Doamnă a țării… că pe deasupra, vărsase mulți galbeni în poala soației Paşei şi mamei acelei fete perote pe care sultana i-o sortise soață Înălțimii-Sale, Domnul Petru, când i se dase însemnele Domniei la Istanbul? Nici vorbă… se linişti secretarul. Nici vorbă. Aceea era treabă încheiată, iar despre Stanca, nu era ținut Petru să mărturisească, întrucât socotelile astea se petreceau la mai toate casele principilor.

Văzându-i chipul îngrijorat, Domnul îi zâmbi din acea depărtare. Văzând că îşi înclină puțin fruntea arătând astfel că treaba este încheiată, secretarul, care stătuse încordat asupra mesei, scăzu încet spre speteaza scaunului cu un oftat neauzit.

*

Contele Kendi, primul regent al Transilvaniei, pe durata cât Sigismund Bathory era încă minor, încheiase vizita la Curtea Târgoviştei. Plecase într-o dimineață cu peisajul haşurat de căderi lungi de ninsoare. Nu urcase în trăsură. Călărea calul arab, alb tărcat, cu echipamentul aurit, dăruit de către Sivori. Îl călărea ca să cinstească darul secretarului Domnesc. După un ultim salut şi înclinare Domnului Valahiei, pornise către Dunăre, către mai departe, spre țara turcă, însoțit o bună cale de către boieri şi gentilomi ca Frangois Ponthus de la Planche, Sivori, şi alții. Ningea des şi îndelung, țesând parcă o cortină rece, care unea cerul cu pământul şi după care, la despărțenie, cei ce rămâneau şi cei ce se depărtau nu se mai văzură.

*

Taxidarii, strângătorii dărilor, le adunaseră din toată Valahia. Din ținutul Buzăului pe care Petru Voievod îl hărăzise spre răsplată secretarului său de taină, Franco Sivori, din zeciuiala acelor dări şi din alte venituri, de la vămi şi pescării, de la ocnele de sare se adunaseră în doi ani aproape peste patruzeci de mii de scuzi. Secretarul, covârşit de mărinimia Principelui, se bâlbâia mulțumind, confuz, neştiind cum să-şi facă mai vie recunoştința.

Dar Petru îl opri, reamintindu-i cele ce-i spusese acestuia la întoarcerea din ambasada ce o izbutise la Alba Iulia. Secretarul ascultă cât de înflăcărat era Petru de ideea trimiterii acelei ambasade a recunoştinței în Italia şi Franța.

— După cum ştii, Domnia-Ta Franco, nu mai avem a ne teme de bănuiala şi pizma turcimii. Scrisorile noastre către Sultan pentru cale slobodă a unei ambasade către Henric au primit răspunsul de îngăduire. Tot Domnia-Ta vei conduce această ambasadă care va avea țelurile pe care le ştii, despre care am plănuit în amănunțime când te-ai înturnat, cu bine, şi cu rost, de la scaunul lui Sigismund.

—Înălțimea-Voastră rămâne la hotărârea veche asupra feciorilor de boieri pentru învățătură la Roma?

— Aceeaşi, iubite Franco. Al lui Dimitrie vornicul, al lui Miroslav logofătul, al lui Neagoe, cămăraşul ce-a fost mare ban în timpul Domniei lui Alexandru — şi pe al lui Udrişte cel din neamul celor de la Mărgineni. Şi pe măsura timpului şi alții.

— Nu-i tocmai o potriveală între vârstele a tuspatru…dar…

— E o potriveală la care am gândit eu asupra taților lor, boieri de frunte şi asupra celor ce nu ştiu să potrivească gândul drept sub frunte.

— Şi feciorii Doamnei Maria, sora Înălțimii-Voastre.

— Şi ei.

Domnul zâmbea privindu-l pe secretar, fără să-l vadă, parcă. Era felul său de a rămâne cu privirea asupra celui ce-l avea înaintea sa, cu care vorbea, dar pe care îl umbreau viziunile mereu jucate ale plăsmuirilor spre viitor. Franco avea credința să-i cunoască toate stările şi frământările Domnului său. Tăcea, zâmbind şi el. Zâmbea secretarul triumfului vieții sale. Îl învrednicise Domnul cu atâta cinste şi încredere. Unele le dusese la bun sfârşit. Acum altele i se zugrăveau pe zilele venitoare, pe pânza destinului. Se vedea în fruntea unei ambasade strălucite. Ducând bogății şi daruri de preț la curțile mari ale Franței, Italiei. La sfântul părinte, la Roma unde avea să lase la învățătură feciorii de boieri şi nepoții Domnului Petru, după care să urmeze alții, să fie pregătită stirpea tânără de cin boieresc, cu darul gândirii înalte, a slovei alese, pentru vremea ce-o visa Voievodul poporului român al Valahiei. Era bine cum gândea Vodă. Îi alesese pe vlăstarele unor dregători, care, deşi arătau să fie cu credință scaunului Domnesc… Nimeni nu poate fi sigur de nimeni. Firea omenească poate fi şi bună, poate fi şi rea, poate fi şi slabă. Şi mai sunt şi vremurile şi arcanele împotrivirilor istorice. Nu poți şti de unde poate veni ispita asupra orgoliului, lăcomiei, necredinței. Aşa, cu câți feciori mai departe, ca zălogi, dar şi cu folos pentru ei şi țară, cu atât mai mulți oameni, cugete şi săbii în preajma tronului.

— Îți voi da la timp potrivit cărți către sfântul părinte Papa. Va trebui să fii cu mare veghe asupra lor. Eşti singurul care poți împlini o asemenea solie.

Îl privi pătrunzător. Lumina de pe chipul secretarului îl făcu pe Petru să-şi mute privirea asupra pupitrului pe care se vedea, începută, o scrisoare. O peană albă, cea cu care Petru scrisese, căzuse jos lângă piciorul de stejar al pupitrului. Secretarul porni s-o ridice. Petru se aplecă. O luă, o depuse curmeziş peste foaia cu scriitura începută:

— Arma căzută ți-o ridici singur.

Sivori se trase înapoi, pe locul unde asculta spusele Domnului. Înclinase fruntea. Petru lăsase şi el capul uşor asupra umărului stâng. Ca marele macedonean, gândi Franco. Ştia, citise undeva că tumultuosul stăpân al lumii orientului antic îşi purta ades partea gânditoare, cum o sculptase Lysippe, sculptorul său de curte. Domnul Petru este şi el din marea familie. Chip şi trup de erou. Frumos ca făptură, frumos la suflet. Văzuse cât putea închipui, dirigui, să fie înfăptuit în atât de puțină vreme… „Arma căzută ți-o ridici singur”. Da. Pentru el peana de scris poate fi o armă. Asta a spus-o parcă odată Pugiella, despre o scrisoare a Domnului Petru. O scrisoare sau o suplică îndreptată către Dogele venet, precum şi în altele către alte mărimi ale timpului, unde fraza mlădie se ajuta cu verbul tăios, necruțător asupra nedreptăților suferite în calea sa spre recâştigarea tronului părintesc.

— În zilele ce urmează, Domnia-Ta vei veghea să se împlinească toate cele trebuitoare călătoriei. Mâine chiar, cu Ianachi şi ajutorul său Tudorachi vom rostui

sumele ce le-am hotărât să le duci cu Domnia-Ta, pentru cei din Italia şi toate darurile şi scrisorile pentru Henric şi anume demnitari din Franța.

Pe aceste din urmă cuvinte, secretarul; se închină în fața Domnului părăsind încăperea.

*

Nu dormise toată noaptea secretarul Domnesc de taină cum îl numea Vodă. Era una din zilele postului mare din anul 1585. Mai aveau să se scurgă preț de trei ceasuri până să se facă ziuă. La intervale măsurate se auzeau strigările străjerilor din Chindia sau de la porțile palatului. În casa în care locuia Sivori, peste drum de aşezământul Voievodal, era o linişte grea pe care n-o turbura decât dangătul unui clopot venind slab, abia ghicit, de la mitocul uneia din mânăstirile mai apropiate, sau paşii secretarului care se mişca neodihnit prin încăperi. Pe masa de lângă patul răvăşit pe care-l părăsise înainte de miezul nopții lucea luminată de lumânări o carafă de cleştar pe jumătate cu o licoare sângerie şi un pocal de argint. Uneori, secretarul pe jumătate îmbrăcat, se apropia, turna din carafă în pocal, sorbind aproape fără să ia seama ce face. Când şi când se îndrepta spre fereastra arcuită, privind afară prin ochiurile rotunde de geam, plumbuite. Vedea înconjurul slab luminat de albul zăpezilor întârziate, auzea croncăntul unori ciori, stârnite de cineva, fâlfâind aproape de zidurile casei.

Se frământase nopți întregi, chinuit de îngrijorări, de presimțiri nelămurite. Se trezea uneori, în acele nopți sărind din aşternut, speriat de coşmarul ce-l bântuise. Se făcea că întregul cortegiu al ambasadei cu care-l însărcinase Petru, străbate un defileu muntos, şi că de printre stânci şi copaci se năpustesc cete cu iataganele goale vâjâind asupră-le, doborând oştenii, jefuind toate averile, ucigând feciorii de boieri, prăvălindu-i pe toți în hăul unei prăpăstii. Atunci sărea din culcuşul cald să asculte, să privească prin ferestre, umblând neliniştit prin odăi, nemaidând geană de geană.

Începuse să bea, să-şi stingă pojarul spaimei, el care nu suferea băutura. Se trăsese la față. De ce mă tem — îşi spunea cătând să se liniştească... La mijlocul postului s-a hotărât plecarea. Voi pleca. Voi împlini voința Voievodului. Va fi un triumf pentru mine. Voi descinde în Genova, important, cu misiuni de seamă, date de un Principe strălucit. *Signor* Benedetto Sivori, tatăl, va fi mândru de fiul său. Va merge la Sanctitatea Sa Papa, la regele Henric... el, Franco, nu altul. Domnul Petru, pe el l-a ales secretar de taină. Erau atâția în jurul scaunului Domnesc. Erau oameni distinşi, talentați. Signor Francesco Vincenti, monsieur Dominic Furneto Perot. Amândoi erau ataşați pe lângă Petru de către domnul de Germigny, ambasadorul lui Henric la Istanbul. Erau ca şi Mellier de la Constance însărcinați să dea date asupra Domniei lui Petru regelui Henric ca şi Berthier lui Germigny. El strângea totul în cugetul şi inima sa în care Principele Petru, Domnul Valahiei trona stăpân absolut şi iubit.

Dar ce-l nelinişte? Ce-i punea jarul nerăbdării sub călcâie că nu-şi putea afla odihnă?

Se apropia data plecării ambasadei. Era încă frig de iarnă peste câmpiile şi dealurile între care se afla Cetatea Târgoviştei. Era încă îngheț şi drumurile sub zăpadă, deşi timpul se trecea prin jumătatea postului. Sivori stătea în preajma Voievodului cu frații Tommaso şi Giacomo Alberti, care erau însărcinați cu treburile negoțului Valahiei cu țări apropiate sau mai depărtate. Apoi au venit chemați de Domn, vistiernicii Ianachi şi Tudorachi pentru cele din urmă chiverniseli băneşti ale ambasadei ce-avea să o conducă Sivori.

Un copil de casă intră şi închinându-se faţă de Domn şi boieri, dădu veste că au venit la palat şi vor să îngenunche la scaunul Domnesc unele jupânese ale boierilor. Petru privi la cei de faţă arcuind a mirare sprâncenele. Tăcu o clipă. Făcu semn copilului de casă…

— Să vină Domniile Lor.

După câtva timp, în vreme ce Petru vorbea cu secretarul său şi cu cei doi vistiernici, intrară una după alta, patru jupânese, cu rochiile lor lungi până-n pământ, din ţesăturile cele mai scumpe. Pe cap cu legături din pânza cea mai albă, de bumbac, tinând în mâinile împreunate năframe fine ţesute din fir, împodobite cu horbotă, se sfiau să înainteze. Stăteau în preajma uşii, ţinând unele, pleoapele plecate, cu obrajii îmbujoraţi sau păliţi de emoţie, altele, aruncând prin coada ochilor săgeţi negre, furând o clipă chipul frumosului Voievod. Îşi lăsaseră în vreo sală a palatului blănurile grele. Mai toate erau plinuţe şi înalte, dar se sfiau să se mişte, să înainteze în faţa lui Petru.

Erau acolo, jupâneasa vornicului Dimitrie, jupâneasa lui Miroslav logofătul, a lui Neagoe cămăraşul şi a lui Udrişte.

Dumnealor, jupânesele, cele mai sfioase, văzură de îndată că Vodă era strâns în zipon, în haina scurtă de modă francă; avea trase pe frumoasele-i pulpe, calze, ciorapii de mătase. Cercelul cu boaba mare şi albă a perlei li se legăna în inimă ca un clopoţel de gheaţă fierbinte. Mişcându-se uşor înspre cele patru cariatide vii, Petru vorbi:

— Ce rosturi fac să se bucure ochii noştri de atâta graţie, şi frumuseţe, cinstite jupâniţe?

Cea mai copticică şi îndrăzneaţă, dumneaei, jupâneasa vornicului Dimitrie, se rupse din grupul femeilor, făcu un pas şi puse genunchiul în faţa lui Petru.

— Mărite Doamne, noi…

Petru se aplecă, o prinse de braţ, ridicând-o.

— Vă ascult. Care este pricina venirii Domniilor-Voastre?

— Mărite Doamne, toate avem feciori. Sunt încă copii aproape. Pe feciorii nostri s-a milostivit Măria-Voastră a-i soroci să meargă la învăţătură, la papistăşime, pe depărtate pământuri.

Vodă înălţă iarăşi sprâncenele la unul din cuvintele jupânesei vornicului. Aceasta, ascuţită la minte, prinse încruntarea iute a Domnului.

— Pentru asta aducem mulţămire Măriei-Tale şi ne vom ruga Maicii Preacurate, pentru viaţa şi Domnia Măriei-Tale. Dar…

— Dar? Făcu Petru zâmbind. — Mai e ceva care v-ar împiedica să vă închinaţi Prea Curatei, pentru mine?

Ca un cor antic, toate patru, uitând sfiala şi rânduiala de curte, porniră într-un glas. Sau cu glasuri încurcate:

— Să îngăduie Măria-Voastră!

— Sunt tare tineri feciorii noştri!

— Duce-s-or departe!

— Om rămâne cu lacrimi în suflet!

— Măcar un răgaz!

— Că-s întinderile pământului încă sub ger şi zăpadă!

— Şi unii vin de la capetele pământului în zile ca acelea!

— Da, Doamne. Vin la casele lor, din lume!

— Şi-ai noştri se află aici, la vatra lor!

— Şi vin Paştile Sfinte, Mărite Stăpâne!

— Să nu plece acum!

— Că-i ger şi zloată şi zăpadă!
— Să facă Paştile cu mameie şi taţii lor.
— În preajma Domniei.
— Că ci-i-i-ne ştie când i-om mai vedea.
Unele lăcrimau. Altele smârcăiau pe nas a plâns, ducând năframa sub ochi. Petru le privi pe rând. Zâmbi. Rotind privirea, întâlni chipul consternat al secretarului său. Tuşi, dregându-şi încurcat glasul. Clătină din cap către Sivori, schiţând o neputincioasă ridicare din umeri. Îşi duse şi el fina, nelipsita năframă, apăsând-o asupra buzelor. Vădit, îşi ascundea un început de râs.
— Aţi câştigat, cinstite jupânese. Se pare că-i înţelept ce spuneţi Domniile-Voastre. Să fie pe voia doamnelor boierilor mei. Dar după sărbători, să fie gata de drum feciorii.
Bucuroase, cele patru jupânese râdeau, plângeau, se înclinau în faţa lui Petru. Se încurcau dând să iasă, toate odată pe uşă, parcă arse de privirea vie a Domnului.
Pleoştit, dezumflat, disperat de întorsura treburilor, secretarul stătea înlemnit în mijlocul încăperii.
— Ce să facem, iubite Franco? Putem oare mâhni femeile?
Stiu că orice arguţie va fi zadarnică. Domnul îşi dăduse cuvântul faţă de jupânese. Acestea plecaseră cu inima împăcată. Nu se mai putea schimba nimic. Totuşi Petru îi făgăduise, îl asigurase că va pleca la mijlocul postului. Franco arsese ca o lumânare, nu scăzând ci crescându-şi emoţia cu fiecare zi. Înima i se strângea gâtuită de temeri superstiţioase. Dacă se aşează ceva de-a curmezişul visului acesta de glorie? El să conducă o ambasadă atât de importantă. Să facă ce gândise şi-i poruncise Domnul Petru. Şi iată, au fost deajuns toanele a patru femei, să-l înduplece pe Vodă. Nu, nu avea el căderea să-l judece. Poate că era şi firesc. Vremea era potrivnică. Oamenii au slăbiciunile lor. Mai ales femeile. Nu, nu slăbiciuni, înclinări, simţăminte fireşti. Ei, va pleca mai târziu, îşi spunea ca să se liniştească. Dar ceva ca o piază rea, ca o rece alăturare îl însoţea. Mintea îi era chinuită… Bolborosi o seamă de cuvinte, fără să le cheme, fără să le înţeleagă parcă. Ieşind pe sub bolta porţii la zidul de incintă a Curţii Domneşti, abia avu timp să se tragă la perete. Un călăreţ trecu în goană pe sub boltă. Negândind încotro se îndreaptă, Franco tăie curmeziş Calea Domnească. Călcă pe oglinda îngheţată a unei gropi. Gheaţa trosni. Piciorul i se înfundă în apa rece. Da, da, oftă, bietul genovez, — *sic erat in fatis* — nu mai e nimic de făcut. Aşa hotărâse soarta.

*

Poate fiindcă ocolise, rătăcind, absent pe uliţi, cu picioarele murate de apa îngheţată mustind în încălţări, ori zgâlţâit de febrele stării nervoase, zăcu câteva zile. După duminica Floriilor, îl vizită din partea lui Petru, odată cu medicul Curţii Domneşti, care venea în fiecare zi din porunca anume a Domnului, gentilomul Francois Ponthus de la Planche, care îi spusese că fuseseră aduse scrisori de la Constantinopol, de la agenţii Înălţimii-Sale, care vesteau că totul este aşa cum e bine. Sivori nu se putu opri să nu-şi destăinuie neliniştea, nesiguranţa asupra perspectivei ce o avea în faţă. Era obsedat tot de îndoiala asupra plecării ambasadei. Gentilomul de la Planche care era un om echilibrat, deşi de o veşnică jovialitate, căută să-l liniştească. Însă secretarul îl privi bănuitor, rămase tăcut, cu bărbia în piept. Când cei doi, doctorul şi domnul Ponthus de la Planche plecară, începu, deşi slăbit, să se învârte fără rost prin odaie. Era trecut de amiază.
Veniră să-l vadă în acea după amiază fraţii Tommaso şi Giacomo Alberti. Îl priviră lung, îngrijoraţi. Poate pentru că arăta slăbit, nebărbierit, cu hainele în neorânduială.

Se uitară unii la alții câteva clipe. Sivori îşi dădu seama că cei doi Alberti sunt într-o stare de încordare ciudată, că se privesc între ei neştiind ce să spună. Tommaso, mai în vârstă decât frate-său, rupse tăcerea stânjenitoare:

— *Caro Franco, siamo perduti..*

— Da, zise la rându-i Giacomo, ca să ocolească parcă altceva. Ni s-au încurcat treburile. Trebuia să ducem câteva căruțe cu blănuri de samur către Veneția, prin Transilvania, Austria şi acum…

— Ce să mai vorbim aiurea. Noi ca vameşi munteni, aflăm multe, zise sec fratele mai vârstnic.

— Ce-ați aflat? întrebă în silă Franco — aşa, ca să spună şi el ceva.

— Umblă zvonuri, din Transilvania şi din Moldova că Principele nostru a fost scos din Domnie.

— Scos din Domnie? Franco pălise ca o rufă albă. Chipul neras i se schimonosi ca al unui om înjunghiat în pântece.

— Umblă vorbe că douăzeci de mii de turci aşteaptă dincolo de Dunăre la Vii sau la Giurgiu, un semn să intre în Valahia.

Franco, de unde până atunci nu se oprise din mersu-i fără rost prin odaie, se lăsă moale, neştiind pe ce se aşeză, încât era să se lase aproape dincolo de marginea patului răvăşit.

— *O I Dio mio! O, Santa Maria di Loretto!* bâiguia Sivori.

— *Siamo poveri sfortunati!* oftă adânc cel mai tânăr frate Alberti.

Peste Curtea Domnească, peste târg, trecea în valuri ca o apă sonoră, auitul dangătului de clopote. Părea că toate turlele bisericilor şi-au dezlegat limbile ducând între ele un dialog de ramă de argint, fără alfabet descifrabil pentru pământeni. Venea o chemare de sus, neînțeleasă jos.

Cei trei italieni, prinzând această zarvă cerească, se simtiră mai goi, mai vulnerabili. Uitau că era glasul prin care vesteau limbile de aramă, cu înfiorare materializată, ceasurile sacre ale unui plurimilenar mister, al unui timp sacral, ce se înfățişa odată cu învierea naturii.

În curtea largă din fața clădirilor Voievodale se auzeau comenzi ostăşeşti. Glasul puternic, baritonal, al comandantului gărzii Domneşti de arnăuți, glasul cretanului Andrea Demonogiani, căpitanul celor două sute de arnăuți, spărgea uneori trecerea apei sonore, răzbind în geamurile casei învecinate palatului, în care cei trei italieni, *messer* Tommaso Alberti şi fratele său Giacomo, şi nemângâiatul logofăt de taină, Franco Sivori” secretarul Domnului Petru Cercel, mazilitul, tăceau, îşi uitau contururile umane, deveniți parcă vibrație dematerializată, sau reluau cunoştință de trupurile lor, dar simțindu-se apăsați, striviți nedureros, de o neînchegată, totuşi apropiată amenințare.

*

Noaptea de după duminica Floriilor trecu neturburată de nimic îngrijorător, dar Sivori o petrecu nelipind geană de geană, vizitat de aceleaşi nelinişti, îndoieli şi coşmaruri. Auzi toate strigările străjerilor din Chindie şi de la porți. Fiecare dangăt târziu de clopot, fiecare chemare, strigăt sau lătrat de câini îi izbea în inimă, îi răsuna în cap, în toată făptura. Se gândea cu mâhnire şi suferea ca de o durere a lui, închipuindu-şi care este starea lui Petru dacă toate câte se zvonesc au ajuns la auzul, la ştirea lui. Şi nu se poate să nu fi aflat ceva. Îşi ținea chipul în palme stând aşa de multă vreme. Îşi simțea obrazul supt, țepii bărbii crescute îi înțepau pielea subțire.

Într-un timp îşi dădu seama că palmele îi sunt umede. Din coada ochilor şi spre rădăcina nasului se prelingeau lacrămi. Le simţi sărate, pe buze. Plângea. Fără voie. Îşi luă palmele de pe obraz. Ridicând privirea văzu că ferestrele devin lăptoase. Nu mai era mult până-n zori. Stătu încremenit, fără voinţă. Era frig. Focul murise de mult. Tremura. Bătu cineva în uşă. Trebuie să fie valetul, gândi. Vine să facă focul. Se auzi chemat. Cel de după uşă vorbea mai departe. Secretarul, buimăcit de nesomn şi oboseală, simţea că-i vâjâie urechile. Nu înţelegea.

— Ce este? Ce vrei? Intră!

— Măria-Sa Vodă vă cheamă la palat.

Mă cheamă Înălţimea-Sa… De ce mă cheamă? îşi spunea. Dar se ridică şi ajutat de valet, se îmbrăcă cu greu şi sprijinit porni spre ieşire.

Domnul Petru îl primi aproape venindu-i în întâmpinare. Îl luă de braţ sprijinindu-l. Îl privea cu îngrijorare văzându-l în ce stare se află, sau neliniştit pentru el însuşi.

— Cum se simte dragul meu Franco?

— Bine, Înălţimea-Voastră.

Petru zâmbi cu îngăduinţă şi tristeţe în priviri.

— Iartă-mă că te-am chemat sub noapte, că te-am sculat din pat.

— Să mă ierte Înălţimea-Voastră că mă înfăţişez în starea asta. Nu am putut să dorm. M-au chinuit gândurile.

— Nici eu n-am dormit. Şi pe mine m-au chinuit gândurile.

— Aşa să fie, mărite Principe? aşa să fi hotărât soarta?… Petru văzu că bolnavul nu aiurează, că ştie şi îşi dă seama.

— Nu soarta a hotărât, ci duşmanii mei.

Secretarul se legăna uşor pe picioarele slăbite. Chipul lui smead, prelung se lungise parcă mai mult aducând a papuc turcesc mototolit. Petru îl duse, sprijinindu-l, până la un jilţ. Îl aşeză, rămânând cu mâna pe umărul secretarului său de taină.

— Duşmanul meu Mihnea, pe care l-am cruţat când Ceauş Paşa se prindea să-l ucidă pe un preţ mare. Ştii lucrul ăsta, Fanco. Mihnea şi Messit Paşa, care-l adoarme pe Sultan, care mă sapă fiindcă-n loc să dea Sultanului ce-i al Sultanului, adică două sute de mii de scuzi, la împlinirea celor cinci sute de mii, darul smuls ca să-mi dea Domnia, şi-a oprit o sută de mii, pentru ce-i datoram şi pe care-i scrisesem că o să-i trimit la strângerea dărilor.

—Ştiu, Înălţimea-Voastră, doar eu am scris turcului în numele Măriei-Voastre, că-i vom trimite.

—Dar el n-a vărsat banii în trezoreria Sultanului, ci i-a oprit pentru el. N-a vrut să aştepte. I-am scris lui Osman Paşa, mare vizir, care-l privea strâmb pe beglerbeg.

— Beglerbegul se înţelesese cu un prinţ tătar să-l ucidă pe Osman Paşa, care venea din Persia.

— Ştiu, Franco. Beglerbegul rânduia toate după bunul său plac. Îl îngăduie Sultanul nevolnic. Am trimis un om al meu la Osman. Beglerbegul l-a aflat, l-a pus la cazne şi a smuls ce voia.

— Câinele, n-o să se împace, Măria-Ta.

— Ştiu. I-am scris, am căutat să-l împac, cu toată furia indignării ce mă stăpânea. Acum ţese plasa trădării cu Mihnea.

Sivori nu pomeni despre ce auzise de la fraţii Alberti. Îşi dădu seama că Principele ştie. Îşi simţea sufletul greu, inima sfâşiată. Gata. Gata, toate se prăbuşesc. *„Alea jacta est”.*

— Doamne, n-ar fi bine să înfăptuim ce-am plănuit? Mai e timp. Şi poate că estimp s-ar linişti şi aşeza lucrurile la Poartă. Dar banii trebuie trecuţi, duşi din ţară şi

ambasada să ajungă la Roma şi la regele Henric... E bine, Doamne, aşa. E bine, Înălțimea-Voastră.

Petru rămase puțin pe gânduri. Apoi îl privi ascuțit pe secretar. Acestuia i se părea că surprinde o uşoară grimasă de tristețe sau îndoială. Apoi văzu că i se înseninează chipul.

— Bine, *messer segretario*. Peste două zile ambasada va pleca. Voi mări suma de bani care o vei duce la Genova. În noaptea aceasta de duminică vom pregăti şi vom trimite un sol la Constantinopol. Domnia ta vei scrie în italiană domnului de Germigny, ambasadorul Franței. Eu voi scrie în greceşte şi turceşte, voi trimite daruri să încerc să-l îmbunez pe câinele de beglerbeg.

Sivori îşi dădu seama că Petru se teme de mişcările turcului. Oare va mai putea el să oprească mâna destinului şi urzelile de la Poartă? Cine ştie de când a început trădarea. Pare că Domnul nu-şi dă seama. — O, *misericordia divina. Oh, Dio mio,* se chinuia mental genovezul. Din clipă în clipă puteau sosi, puteau fi vestite lucruri rele. Îşi aminti de ce-i spusese, nu de mult, Domnul Petru: „Niciodată nu poți fi sigur ce are să-ți vestească cel ce-ți intră pe uşă".

*

După ce petrecu jumătate din noapte ticluind, după spusa Domnului, şi scriind scrisorile, secretarul se duse la palat să le înfățişeze să fie semnate. Valetul de la iatacul lui Petru îi spuse că Măria-Sa doarme. Nu s-a culcat de mult timp. El, valetul, a văzut lumină, târziu de tot în noapte. Secretarul ştie că Petru trebuie să fi scris multe scrisori şi pe deasupra, cine ştie, dacă după aceea, nu l-or fi bântuit gândurile şi aşteptările.

Se aşeză în fața căminului în care se încolăceau şerpii vii ai focului, aşteptând ca Domnul să se trezească. Dar, i se păru că dinspre târg se apropie, adus de vântul acelei zile, un zgomot crescut de uşi trântite, de glasuri cu timbru neobşinuit de tare şi iritat.

Privind pe fereastră, nu putea prinde mare lucru. Câțiva slujbaşi Domneşti se îndreptau în grabă spre poartâ. cea mare a palatului.

Sivori ieşi grăbind şi el în urma lor. Chiar în poartă, sub boltă, dădu peste Tudorachi, al doilea vistiernic al Domniei, care aproape se izbi de Franco. Secretarul răsucit în loc, aproape să pornească înapoi spre palat, îl cercetă grăbit:

— Ce se aude? Ce-i larma care vine dinspre târg?

— E grozăvie, cinstite domn. Neguțătorii închid pe fugă prăvăliile. Oamenii aleargă care încotro, cu spaima în suflet.

— *Che cosa e successo?*

Tudorachi, care înțelegea limba secretarului, spuse înfricoşat:

—Ce să se întâmple? Vine prăpădul. Zice că a sosit în Bucureşti un ceauş cu ştirea că Măria-Sa Vodă Petru a fost scos din Domnie şi că va fi înscăunat, prin porunca Sultanului, Mihnea Voievod.

Spre poarta palatului grăbeau, aproape alergând, Nicolae Nevridi cel venit de la Moldova şi un chisar care mergea des cu însărcinări în Transilvania. Secretarul Domnesc nu mai aşteptă să audă şi din gura lor năpasta. Îi fusese de ajuns să le vadă mutrele îngrijorate. Porni pe goană şi intră în palat. Trecu peste cămăraşul care încerca să-i spună ceva şi intră drept în iatacul unde Petru se afla stând liniştit, în capul oaselor, între perne. Secretarul se opri ca înmărmurit, abia acum dându-şi seama că era neobişnuită, din parte-i, o astfel de intrare la Vodă. Avu o clipă

simţământul că nu afla rost în ceea ce făcea. Nu ştia ce voia să spună Domnului. Inima i se strânse venindu-şi în fire şi înţelegând că nu-i putea aduce el, Voievodului, ştirea cumplită. Îi tremurau buzele şi mâinile, tot trupul, scuturat parcă de ger sau friguri de boală. Petru îl privea liniştit, aşteptând să vorbească. Îi fu dat bietului genovez să nu-i aducă el, cu graiul lui, vestea întunecată.

Cu aceeaşi grabă intrară ca ne-altădată, cu grijă, dar cu ne-răbdare, câţiva boieri şi unii gentilomi ai Domniei. Toţi se înclinară în faţa Domnului. Unii îşi cerură cu glasuri scăzute iertare că au năboit la acea vreme nepotrivită în faţa Înălţimii-Sale.

Petru, calm, îşi purtă privirea asupra tuturor, asupra chipurilor care vorbeau fără cuvinte:

— Cinstiţii mei boieri şi gentilomi. Înţeleg. Nu vă turburaţi. Să ne păstrăm firea şi bărbăţia. Ridicând dreapta spre cer, Voievodul Petru îşi înclină frumosul cap încât pletele bogate îi acoperiră obrazul şi spuse cu glas stăpânit: *„Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen domini benedictum”!*

Se auzi vocea profundă a mitropolitului, care abia intrase pe uşa iatacului Domnesc:

— Fie numele Domnului binecuvântat! Amin!

— Amin! răsunară glasurile celor de faţă. Unii făcură cruci largi.

— Amin! Dar încă nu e amin, boieri dumneavoastră. E lucru hotărât că se află trădare la mijloc. Vom căuta să îndreptăm ce poate fi îndreptat.

Murmurul glasurilor, cu aprobări de uşurare, făcu înconjurul încăperii. Basul mitropolitului încheia: Să dea Domnul, Măria-Sa.

Petru ceru să i se aducă straiele. Se îmbrăcă în linişte. Toţi câţi fuseseră de faţă ieşiseră. Domnul porunci cămăraşului să-l vestească pe căpitanul gărzii sale, Demonogiani, să adune toţi oştenii în curtea palatului unde va coborî îndată şi Măria-Sa.

Bătea vântul în acea dimineaţă. Băteau clopotele. Bătea vântul aducând şfichiuri de măzăriche cât gămăliile sămânţei de mac, dar albe. Băteau clopotele dar parcă băteau de-a surda. Părea că trec prin auzul oamenilor ca un fum, fără zvon. Oamenii târgului de după ziduri şi uşi închise ascultau alte zvonuri, alte vuiete.

*

Demonogiani îşi aliniase cei două sute de arnăuţi şi toată oastea câtă încăpea în curtea Domnească. Când apăru Petru Voievod, Demonogiani strigă o poruncă scurtă. Din toate piepturile răsuna: Să trăieşti, Măria-Ta! Măria-Sa ridică mâna dreaptă răspunzând astfel strigării.

Dinspre biserica curţii, venea un preot ducând grav în mâini o biblie ferecată în argint: preotul se închină în faţa Domnului Petru şi se trase aşteptând într-o lature.

— Oştenii mei! se auzi glasul lui Vodă. Merge vorbă că turcul m-ar fi scos din Domnie. Dar noi ştim că este la mijloc trădare din partea lacomului Mesit Paşa. Vom trimite soli la Poartă, să vedem cum arată adevărul. Acum, în aceste clipe bântuite de un vânt rău, nu de la Domnul ci de la necredincioşi, cată să avem nevoie de toată credinţa şi cinstea omenească a ostaşilor mei. Cine vrea să mă slujească mai departe, cu dreaptă credintă, să jure din nou pe această Sfântă Evanghelie! (Preotul înălţă sacerdotal biblia). Cine nu-l îndeamnă inima şi virtutea, va fi slobod să n-o facă şi să plece la vatra lui.

— Să trăiască Măria-Sa Petru Voievod! Jurăm credinţă! strigă cu glasu-i puternic, cu faţa întoarsă către ostaşi, căpitanul Andrea Demonogiani.

— Să trăiască Măria-Sa Petru Voievod! Jurăm credință! tălăzui strigarea celor două sute de arnăuți ai gărzii cât şi restul oştimii ce umplea curtea palatului.

Se dădu poruncă domnească să li se plătească tuturor leafa şi să se împartă daruri potrivite. Se auzeau încă strigările de sănătate pentru Domnul Țării, în vreme ce acesta urmat de curteni intrau în palat pentru un scurt divan. Boierii care veneau de afară, din târg, iar unii de mai departe, erau cuprinşi de spaimă şi temeri nedomolite. Zice că mulțimea necredincioşilor răbufnise peste Dunăre şi în mersul lor prădalnic se dădeau la toate blestemățiile, aşa cum făceau la schimbările cârmuirii în țară.

Petru îi chemă pe toți boierii şi curtenii aflători la cetatea de scaun. Îi linişti spunându-le că va chibzui cât mai bine şi mai pe grabă. Dădu poruncă spătarului Stoica să țină sub mână căpitanii de oaste care să împânzească cu trupe târgul, împrejurimile şi căile ce duceau spre Bucureşti, spre Dunăre. Să fie întărite străjile. Curând fură aduşi turci dibuiți şi spânzurați pe dată, afară din cetate, spre văzul şi liniştirea târgoveților. Mai puse Petru să se răspândească zvonul că Domnul se călătoreşte catre Bucureşti ca să domolească neliniştea poporului şi să prindă, să cerceteze şi să pedepsească pe ceauşul care turbură țara cu venirea lui neîntărită de o poruncă adevărată a Sultanului, ci cu lucrătură mincinoasă. De ar fi avut Hatt y-humaiurnul Sultanului s-ar fi înfățişat la Curte ca să-şi arate îndreptările.

Nu trecu mult şi iscoadele Domniei aduseră ştirea că ceauşul se afla nu departe de Târgovişte şi chiar se îndreaptă, după ce a trimis vestitori înainte-i, către târg şi poate către Curtea Domnească. Oamenii ceauşului veniră spunând că Beiul să aştepte, că ceauşul vine să-l depună din Domnie. Comandantul Andrea Demonogiani dădu poruncă arnăuților să-i înhațe pe turcii obraznici şi oamenii îi înşfăcară ducându-i la beciuri.

Comandantul se înfățişă la Vodă spunându-i cele întâmplate. Petru îi pofti pe boieri să se îndrepte liniştiți la casele lor şi-l reținu doar pe secretar, pe spătarul Stoica, pe postelnicul Aldulea, trimițându-i poruncă căpitanului Demonogiani să vegheze cu străşnicie ca ceauşul să nu poată vorbi cu nimeni, fie el dregător de curte, boier, sau om de rând, înainte de a se afla în fața Măriei-Sale.

Îl aduseră pe ceauş în cămările tăinuite, de față fiind lângă Vodă oamenii săi de credință. Turcul căută să-şi poarte îngâmfarea îndrăzneață, dar făcu salutul turcesc, în trei scări, ducând palma la piept, la buze şi la frunte. Vodă Petru îl privi țintă, atât de cercetător, de rece, încât turcului, îi deveni dintr-o dată, mult prea strâmtă şi întunecată încăperea. Totuşi se sumeți:

— Măria-Sa, prea luminatul Padişah, a trimis la curtea Târgoviştei un imbrohor al său purtător al unui Hatt-y-humaium scris la înalta Poartă, nu un mubayac, negutător de grâne. Slugile tale, beyule, m-au luat silnic şi m-au…

Nu sfârşi de vorbit, fiindcă la vorba obraznică a turcului, postelnicul Aldulea făcuse un pas către el lovind cu palma garda săbiei. Domnul îl opri cu un gest hotărât:

— Şi un mubayac, un simplu cumpărător de grâne poate afla cinstire în țara noastră, chiar la curtea noastră, dacă face negoț cinstit… Ai înțeles? Dacă nu înțelegi, deşi îți vorbesc pe limba ta, te vom sili să înțelegi prin limba noastră, a țării, a obiceiurilor ei… Acum ai înțeles?

Vodă tăcu. Îl mai privi o dată, rece, atât de rece cât putea deveni căutătura sa îndeobşte mângâioasă. Apoi întoarse capul, vorbindu-i secretarului în italiană, spunându-i să scrie tot ce vorbesc, dar scurt şi zicând, reteză aerul cu palma. Turcul păli. Crezu că Vodă dă poruncă să-l descăpățâneze.

Ceauşul se descumpăni. Se pierdu cu totul. Avea limba lipită de cerul gurii. Cu un zâmbet înghețat, Petru îl întrebă pe turceşte:

— Ştii greceşte?

—Ştiu, răspunse abia auzit ceauşul.

—*Erotetheis ti! an eie ton cata bion. aphobon, eipen orthe syneidesis.*

Petru îl privea mai departe cu acelaşi zâmbet de gheață, cu acea măreție ce-i venea de acolo, de unde şi turcul înțelese că-i vine.

— Cum s-ar tălmăci asta, ceauşule?

Cu un început de unduire a spinării, turcul bâlbâi ceva ce nu se putea desluşi.

— Haide, efendi ceauşule, mai limpede, să audă şi dumnealor boierii, că înțeleg şi dumnealor turceşte. Să audă şi dumnealor că un slujbaş al înaltului Sultan ştie ce-a spus şi cine-a fost cel ce a spus, ce vei tălmăci domnia ta!...

— Aşa a spus, Măria-Ta.

— Cum? să auzim.

— A spus Bias că... — Petru îi spuse din nou citatul pe greceşte.

— Că... întrebat ce lucru în viață nu cunoaşte frica, a răspuns: că... o dreaptă conştiință.

Boierii şi secretarul stăteau să dea în râs, dacă nu s-ar fi stăpânit în clipe ca acele. Îl înfundase Domnul pe turc.

— Aşa a spus Bias, unul din cei şapte înțelepți ai Heladei, aşa să ştii ceauşule... Acuma, spune ce ai de spus, ce ai fost învățat să spui?

Cu glas scăzut, cumpănit de astă dată la vorbe, ceauşul îndrăzni:

— Înaltul Padişah i-a trecut Domnia lui Mihnea Voievod, iar Măria-Sa Petru, fiind depus, trebuie să trimită tributul obişnuit la Poarta Fericirii, după care poate să plece oriunde i-o plăcea.

— Da? Apoi, de când e-un nou obicei la Poartă? De când Sultanul îi lasă pe principii descăunați să meargă unde le e voia şi nu la Istanbul, să fie mai departe în puterea lui, să nu încerce cumva răzvrătiri şi întoarceri?

Ceauşul tăcea. Boierii se frământau. Secretarul ascultă, să audă:

— Ce mi-ai spus mie, nu intră în deprinderile fireşti, aşa cum le aveți voi. Dar dacă aşa zici, atunci să ne arăți porunca scrisă a stăpânului tău, Sultanul.

Cu încetineală, ceauşul descheindu-şi caftanul de brocard siniliu căptuşit cu piei şi guler de blană de râs, scoase ce ascundea în sân. Din zăpăceală şi dibuind, cu mâna tremurândă, în loc de o scrisoare, scoase două. Zăpăcit, dădu să bage la loc una din ele. Petru care prinsese pripeala doveditoare a înşelăciunii îl lovi peste mână şi scrisorile împăturite căzură în fața Voievodului. Sivori se aplecă iute, luându-le şi înmânându-le lui Petru. Despăturindu-le, văzu că una era pentru el, cealaltă îndreptată către boierii şi demnitarii Valahiei.

— Să fie dus sub pază bună la loc de păstrare!

Staicu şi Aldulea îl luară mânându-l către încăperi dosite.

— Să nu vorbească cu nimeni! adăugă Domnul. Apoi, către Sivori: Să poftească toți boierii şi gentilomii ce pot fi ajunşi din urmă.

*

Până să sosească cei chemați, Petru citi şi reciti scrisorile. În cea către boieri, cel ce o scrisese — hotărât că beglerbegul — îi îndemna pe boieri, pe dregători, ca din partea Sultanului, să pună îndată mâna pe săbii, să-l ucidă pe el, Domnul, şi să încredințeze ceauşului toate averile căzutului Vodă, să fie duse la Istanbul. Altfel să nu facă şi să nu stârnească mânia Sultanului care va trece prin foc şi sabie toată țara valahilor.

Se auzeau paşi grăbiți pe săli, mulți paşi. Toți câți fuseseră găsiți. Erau mulți, fiindcă temători, se învârteau în jurul palatului vorbind, întrebându-se unii pe alții, ce s-o alege de ei, de ai lor de țară. Petru băgă în pupitru scrisoarea către boieri. Nu avea rost să-i ducă cu gândul, pe unii, poate, spre alunecarea firii. Ştia el că în lume este ades mai multă negură decât lumină. Şi că şi soarele se întunecă…

Intrară boierii. Rânduindu-se pe lârigă pereți. Unii se răsuceau oftând, alții stăteau drepți, bărbăteşte în fața lui, întrebându-l din priviri.

—V-am poftit, boierii mei, să vă împărtăşesc trădarea turcului, a beglerbegului Greciei, care mă vesteşte ca din partea Sultanului, că eu trebuie să las tronul Valahiei lui Mihnea Voievod… Eu cred şi ştiu, prin agenții noştri la poartă, că Sultanul a fost mințit. Şi vă întreb dacă e firesc să mă supun orbeşte până nu voi trimite ambasadori la Istanbul, să audă Sultanul de la paşalele lui dacă s-a dat poruncă să las Domnia?

— Nu, Măria-Ta, nu se cade. Nu-i cu dreptate! răsunară glasuri.

— Aşa gândesc şi eu. După ce or fi aflate şi cele drepte de la ambasadorii şi prietenii mei, am credința nu numai că nu voi fi scos, ci întărit în Domnie. Aşa că îndemn pe domniile voastre, bărbați cu firea tare şi mintea ageră, să mergeți în linişte şi pace la rosturile şi casele domniilor voastre, iar eu şi capii oastei vom hotărî măsuri să nu fie zarvă şi nelinişte în cetate şi în țară. Boierii au înțeles, au tăcut, s-au închinat Domnului şi au pornit la casele lor nu fără să-i însoțească neliniştea, spaima chiar, pe mulți dintre ei.

Secretarul, care pornise către casă, fu ajuns din urmă, nici nu ieşise pe poarta palatului, de un copil de casă, spunându-i că îl pofteşte Măria-Sa. Petru îl aştepta în odaia de sfat de la catul de sus, din care prin cafas se mergea în biserică. Îi ieşi în cale şi-i mărturisi despre a doua scrisoare ce n-o arătase boierilor. Secretarul se înspăimântă la gândul că acea scrisoare ar fi putut afla ecou în unele minți înfierbântate, în unele firi boiereşti mai bănuite. Se auziră paşi. Căpitanul Andrea Demonogiani pătrunse în loggie. Se închină în fața lui Petru.

— Măria-Ta, se află un purtător de scrisori, de la oamenii Măriei-Tale de la Istanbul. Abia a descălecat.

— Să fie adus la mine.

Demonogiani plecă pe fugă, întorcându-se cu omul Domniei. Era plin de praf şi murdar, prăpădit de goana ce-l va fi purtat spre Târgoviştea. Puse genunchiul în pământ, aproape să se prăbuşească de nu-l sprijinea căpitanul Andrea. Curierul înmână scrisorile, abia ținându-se drept sub ochii lui Vodă.

— Să fie ospătat şi dus la odihnă.

Nici nu ieşiră cei doi, că Petru, despăturind scrisorile, le cercetă în fugă…

— Hainul de beglerbeg m-a încondeiat nespus la fața Sultanului. Auzi, Francesco… îl face pe nevolnicul stăpân al Fericitei Porți să creadă că am fugit din țară cu întreaga vistierie. Beglerbegul trage sforile pe voia lui. Nici nu va avea ordinul Sultanului. Sultanul e el. Nădăjduia să mă ucidă boierii.

— Blestematul!

— Nădăjduiesc că îşi va primi pedeapsa. Voi trimite ambasadorii la Istanbul. Să arate că n-am fugit. Că voi sta în țară cât va voi Sultanul, cu voia de a înfăptui lucru de folos pentru țară, pentru oamenii ei.

— *Si, Vostra Altezza. E certa cosa…* Se vor întoarce lucrurile spre bine.

În sinea lui, Sivori însă se îndoia că se vor întoarce. Ceva îi spusese de mult, de când văzuse că se aşează praguri în calea voiei lor: în loc de *certa cosa* îi suna obsesiv în cap, implacabilul „dubito, dubito”. Îşi da seama că beglerbegul îl înfăşurase pe molâul de Sultan. La minciunile ce-i turnase şi le luase de bune, i-a dat mână liberă şi

sluga lui mincinoasă a lucrat cum a vrut. N-a cerut înaltă poruncă scrisă. De ar fi cerut-o, Sultanul putea să-l întrebe ce rost are ordinul scris, dacă Petru a fugit din țara lui.

Boierii veniră iarăşi la palat, mai cuprinşi de turburare, înfricoşați că veniseră veşti cum că prin aşezări din vecinătatea târgului se petrecură silnicii, jafuri, că cete mai multe de turci pătrundeau în târg. Se auzi în acele clipe când boierii suiau treptele, vuiet mare, larmă şi oameni veniră spunând că năboise o ceată mare de necredincioşi. Se află curând că au fost încolțiți şi ucişi de ostaşii țării.

Boierii care ajunseră primii, căzură în genunchi în fața Domnului.

—Doamne! dară unii glas mare, Mărite Doamne! Mântuie-ne! Învoieşte-ne să ne scăpăm pielea, viața nevestelor şi copiilor. Năvala turcilor se va umfla.

— Vom pierde avutul. Ne-or necinsti soațele şi fetele.

— Să-şi pună Măria-Ta viața la adăpost! Fugi, Măria-Ta. Să fugim din calea păgânilor.

— Boieri dumneavoastră! Păstrați-vă firea. Rămânem locului până s-or întoarce ambasadorii de la Constantinopole.

— Măria-Ta. Nu ne porunci să stăm în fața săbiei duşmane, aproape strigă Tudosie, nepotul de frate a lui Dobromir banul, cel ce fiind dovedit în trădare, Domnul, după ce-i iertase capul, fu silit să i-l taie. Se auziră şi alte glasuri întărâtate de spaimă.

Lângă Petru se alăturară despărțindu-se de răzvrătiți, Mihail banul, părintele răposatei Hrisafina; odată cu el trecură lângă Domn postelnicul Aldulea, postelnicul Oprea, Udrişte. Gentilomii, italieni şi franțuji, stăteau tăcuți, cu capetele plecate, simțind că nu-i bine să spună sau să facă ceva, dată fiind răsturnarea firii unora din boierii de țară..

Petru ascultă, pălind uşor, cu fruntea înclinată. Cântări în sinea lui greutatea clipei. Deşi văzu lângă el boierii cei mai de ispravă, simțea că teama de turci, de moarte, putea să-i facă pe unii din cei mai speriați, să-şi uite de ce-i datorau Domnului țării, să spună cuvinte necumpănite, să treacă la răzvrătire.

— Boieri dumneavoastră! Nu uitați că vă aflați în fața Domnului țării! răsună glasul banului Mihail, care căzu ca o aripă grea peste forfota din încăpere.

Se lăsă o tăcere mocnită. Se auzi vocea Domnului Petru:

— Bine, voi vreți să vă pierdeți pe voi şi pe mine cu voi! Vă voi face pe plac. Mergeți şi vă pregătiți, şi pentru că nu pot să rămân singur, fără mare primejdie, stau gata să vă duc la Istanbul, să arătăm deolaltă Sultanului înşelăciunea slugii sale beglerbegul. Am hotărât. Mergeți.

O parte a boierilor, cei mai inspăimântați, care-şi uitaseră de ei în fața Domniei, plecară şi, afară din palat se sfătuiră în grabă să se pregătească, cu averi, cu familie, pentru fugă peste munți, să-l lase pe Domn să meargă la Istanbul, cum hotărâse.

Domnul Petru ceru să fie lăsat singur, zicând să chibzuiască singur, pe a sa răspundere, fără a hotărî soarta sa legată de aceea a niciunuia din oamenii Domniei.

Oricât încerca, cu mintea sa ageră, tot nu putea să ajungă la o dezlegare firească, chibzuită, a faptelor, aşa cum le vedea încurcate de o țesătură haină şi nevăzută, care mai curând încurca ițele pe o urzeală, mereu alta, prin care treceau suveiei cu fire din pântece de uriaşi păianjeni, cleioase, întunecate fire, care se topeau să lase altele să le ia locul. Oftă adânc, apropiindu-se încet de fereastră. Nu privi în curte. Ochii săi, atât de calzi de obicei, aveau acum o lumină verzuie de acvariu, translucidă, rece. Îi lunecă pe o linie imaterială, drept şi de-a lungul orizontului închis de dealurile ce păreau că răsuflă ca nişte plămâni smulşi din trupuri de giganți, grămădiți acolo, în depărtări, pe care o rece lumină făcea să pară că se înalță, scad, cu ritmul unei imense

respirații. Privirea i se opri pe colina pe care albea Mânăstirea Dealu. Oftă iar. Întinse brațele apucând cu degetele crispate capetele cercevelei transversale răzimând fruntea de lemnul rece, perpendicular, ce forma cu cea transversală o cruce. Rămase cu privirea asupra colinei şi mânăstirii. Acolo se afla lespedea ce pomenea pe cel ce era de mult țărână sub ea, cel ce se numise şi domnise în Valahia, Vodă Pătraşcu cel Bun, cu peste trei decenii înapoi.

— Tată!

Atât. Aproape şoptit. Urmă în gând: De ce sunt toți din spița ta tot atât de neîndurător sortiți pierii? Ce-au păcătuit? Ce n-au împlinit strămoşii? Aproape neauzită, înainta în odaie o umbră. Se opri la câteva brațe de locul în care se afla Petru.

— Parcă ar fi Răstignitul — gândi umbra.

Petru nu tresări. Îşi încordă auzul. Simțise o fâlfâire în aer. În sus, în jos, de-a stânga, de-a dreapta. 0 atare fâlfâire cu freamăt mlădios. Simți în nări o vagă, abia bănuită, miroznă de tămâie.

—Cuvioşia ta eşti, Înalt Preasfinte?

— Eu, Măria-Ta.

— Ce te aduce la mine?

— Durerile. Întristarea tuturor, Doamne!

— Credeam că ai să spui Dumnezeu.

— Cine altul ne îndreaptă, oriunde, paşii, slăvite?

— Rătăcirile din noi înşine, prea sfinte.

— Sunt ceasuri de cumpănă, să nu-l mâniem, Măria-Ta.

— Gândeşti că mă îndoiesc? Nu mă îndoiesc nici de bine, nici de rău. Dar tot mai des răul e în preajma noastră.

— Vin din altar, Măria-Ta.

— Şi eu de la mormânt, Sfinția-Ta.

— ?

— Am fost cu gândul la părintele meu.

— Odihnească-i Domnul țărâna.

— Unde l-au culcat răul oamenilor. Acolo ne-om duce toți.

— Acolo ar trebui să meargă neîntârziat Măria-Ta şi Doamna Stanca. Şi feciorii Măriei-Tale: Marcu, Ionaş, şi Radul.

— În mormânt, Sfinția-Ta?

— Să mă ierte Domnul meu, dar nu-i pas de cimilituri. De îndată trebuie să-i luați pe toți ai Măriei-Tale — şi pe Domnița Maria cu feciorii ei, să vă trageți la sfânta Mânăstire Dealu, cu oaste. Năboiesc necredincioşii pământul nostru. Acolo să vă trageți de îndată, pentru început. Apoi se va vedea.

Se auziră bolțile răsunând de paşi mulți, de paşi mai grei, de paşi mai mărunți. Abia acum Petru se întoarse cu fața de la fereastră.

— Petru!

Era glasul înfricoşat al Doamnei Stanca mergând repede către el prin penumbra loggiei slab luminată de un sfeşnic de argint arzând într-o firidă.

— Doamne! zise iar cu glasul înăbuşit.

Îl descoperise într-o latură a încăperii, aproape în umbră pe Înalt-Preasfințitul Varlaam. Petru veni către Stanca şi copiii purtați: Marcu, pe picioarele-i mărunte lipăind pe lespezi; Ionaş şi Radul de către roabele tătarce. Gulnyal şi Neugevan.

— Nu te pierde cu firea, Doamnă!

Petru îşi dădea seama de pricina spaimei mamei copiilor săi. Avea şi de ce, biata femeie, gândi el. Căută cu glas potolit, blând, dar bărbat, să scadă greul ceasului de nevoie, care trecea printre ei.

— Nu te speria. Am eu grijă de voi. Andrea cu garda şi căpitanii cu oastea vor potoli primejdia trecătoare. Mergi în pace în iatacul tău. Ai grijă de feciori. Or să se aşeze toate la locul lor. Mergi liniştită!

O mângâie uşor pe părul desfăşurat pe umeri, cum venise în grabă, plină de spaimă, din iatacurile ei. Se întoarse din umeri către locul unde-l auzise pe mitropolit. Îşi plimbă cu înţeles şi rugător privirea de la el la Stanca şi copii. Se înclină şi-l luă uşor, pe cel mai mic, pe Radul, din braţele tătarcei, sărutându-l. Frumoasa Gulnyal tremura, ca întotdeauna la vederea şi mai ales acum, la apropierea lui Petru, tăinuita, nedovedita nălucire a mârzăciţei. Sfinţia sa, cu duhul autorităţii şi al glasului grav, adânc, izbuti să o îndrepte pe Stanca spre încăperile ei. Neugevan o urmă pe Doamnă, săltându-l pe Marcu şi luându-l în braţe. Gulnyal cu cei doi plozi mărunţi în braţe ieşi ultima, sufocându-se aproape de un plâns interior şi de bucuria prilejului de a-l fi privit, de a fi oglindit în privirile-i negre lumina chipului visat. Chipul Domnului, luminat pe o parte de lumânările scăzute, arăta întunecat, de o paloare aproape verzuie. Tresări din gândurile ce-l răvăşeau. Paşi grăbiţi înaintară în odaie. Postelnicul Aldulea se opri, răsuflând iute. Aproape nici nu schiţă inclinarea obişnuită:

— Măria-Ta! Ce se întâmplă, postelnice?

— Se află jos, abia sosiţi, deodată toţi, patru trimişi ai boierilor de la hotare, oamenii Măriei-Tale. Boierii înştiinţează că turcii au astupat toate trecătorile de pe căile spre Istanbul cu mare năvală de spahii.

Postelnicul rămase nemişcat în faţa lui Vodă, privindu-l, aşteptând poate un cuvânt, o poruncă. Petru tăcea. Postelnicul crezu că Vodă n-a auzit bine, n-a înţeles ce-i spusese, văzându-l tăcut, pierdut într-o părelnică încremenire, fără gânduri. Dar Petru gândea, chiar cu repeziciune: — „Da. E firesc, la trădarea lui, beglerbegul, să facă ceea ce-i spusese Aldulea. Socoate turcul că dacă nu izbuteşte îndemnul scrisorii, celei de-a doua, către boieri, şi el, Petru, porneşte şi ajunge cu bine la Poartă, şi-l dovedeşte hain şi mincinos în faţa Sultanului, beglerbegul îşi pierde capul. Dar aşa, înainte ca eu să fi trecut Dunărea, trebuie să dau drumul oştenilor mei, că nu-i îngăduit principilor creştini să meargă cu arme în ţara turcă. Spre acolo mi-e calea închisă… “ între acestea, în încăpere veni şi Franco Sivori. Domnul se reculese o clipă uitându-se la secretar şi la postelnic.

— Ce pot face oare, domnii mei?

Amândoi, Aldulea şi Franco, aşteptau, fără cuvânt, fără mişcare.

— Daţi-mi un sfat. Încotro să mă îndrept?

Sivori îl privi pe Aldulea, nu atât să vadă dacă postelnicul ar afla vreo ieşire la întrebarea Domnească, ci să-şi mărturisească neputinţa de a da Voievodului lor un sfat. Petru, fără să aştepte acel sfat, urmă:

— La Sultan nu mă pot duce fără primejdie de a fi tăiat. Nădejde în toţi boierii, deopotrivă, nu ne putem pune. Nu-i aşa, Aldulea?

— Aşa-i, Măria-Ta.

Sivori ştia bine că spusa postelnicului era cinstită. Că boierul acesta, ca şi alţii, îl iubea şi-l cinstea pe Vodă. Îl ştia bine.

— Măcar că n-am fost hain. Că de-am dat pieirii pe cei ce s-au hăinit, am făcut-o cu amar în cuget. Că de nu, mă vindeau, sau mă tăiau ei. Că ţara n-ar fi oftat sub biruri dacă nu ne-ar fi jumulit osmanlâii. Boierii îşi fac socotelile lor. Eu ce să fac?

— Sub rostogolirea faptelor şi în turbureala ce ne cuprinde mintea, nu ştiu, Doamne, ce îndemn să dăm Măriei-Tale.

Secretarul încuviinţă, înclinând cu tristeţe fruntea…

— E un singur îndemn. Ni-l dau cei ce-şi tem pielea. Boierii, ştiu, vor să grăbească, fugind din calea turcului, să treacă munţii în Transilvania. Vom face ca ei, să intrăm în Ungaria, ţara împăratului. Nu mă încred în nobilii unguri din Transilvania. Ei sunt aliaţi ai Sultanului. În numele Sultanului îi va struni beglerbegul, spre prăpădul nostru. Sigismund e aproape un copil. Îl duc de nas regenţii şi consilierii, nobilii. Căsătoria pentru care aţi mers şi aţi ostenit, puf de păpădie — suflă uşor în aer o închipuire spulberată. Dar alta nu ne rămâne. Zarurile au fost aruncate!

— Da, Măria-Ta! oftară cei doi, deodată.

— Da, bunii mei sfetnici. Începe lunga călătorie a lui Ulise!

— Drumurile au întoarcere, Măria-Ta, făcu hotărât Aldulea.

— Cu bani, îi cumperi pe cei potrivnici! întări secretarul.

— Dar nu poţi şti niciodată unde pune stavilă lăcomiei, duşmanul.

Auzind spusele lui Vodă, cei doi, secretarul şi Aldulea înţeleseră că Petru nu-i deosebea pe nobilii de peste munţi de turci. Că lăcomia şi necinstea poate domni în cuibul cel mai parfumat, ca şi în colibele mizeriei unde întunericul minţii cloceşte aceleaşi ouă ale urâtului, pizmei şi setei de sânge ca în făloasele castele însemnate de o heraldică îngâmfată. Inima secretarului genovez se strânse dureros. I se desfăşura toată harta vieţii trecute şi viitoare. Veneau zile de umbră sufletească şi de secetă a bucuriei. Se gândea la tot ce-şi făurise în gând, la tot ce crezuse să împlinească sub oblăduirea acestui prea dăruit Principe. La mâna lui n-a mâncat nimeni pâine de piatră. Binele nu l-a făcut cu asprime. Oare or să fie mulţi din cei pe care i-a răsplătit şi plătit cu mână şi suflet larg, să preţuiască, să-şi amintească? Câţi din ei vor fi scris binele primit pe nisip şi răul pe marmură? Ce rău a făcut Petru Voievod vreunuia sau vreunora? Se va vedea. Mai ales acum în ceasurile de cumpănă grea. Dar Petru va trece peste toate cu marea sa înţelegere. Se gândea Franco la darul ce împodobea fiinţa sufletească a Domnului: Poezia. În zbuciumul vieţii, Petru fusese întâmpinat de toate harpiile şi răutăţile vieţii şi ale oamenilor. El care merita nemărginita lor dragoste. Dar… „Ve*xatione uberior”*. Prin suferinţă rod mai bogat… Dar suferinţa se adâncea în inima secretarului. Înfăşurând înapoi harta ce-o întinsese sub privirile gândului, nu înceta în cugetul lui jălania mută. Mâine! Ce va fi mâine?… Se scutură totuşi, murmurând: Mâine? Vom vedea. Bine a spus poetul: — *S'addestra huom saggio a diversi costumi…* " Şi aşa e, oftă el din rărunchi: omul înţelept se deprinde cu toate…

*

Toată noaptea scările, bolţile palatului erau linse de lumina fugărită a faclelor. Slugile, copiii de casă, zburaţi parcă pe aripile de flăcări, alergau care încotro, cu poveri felurite, dar fără glas mare, păstrând un ritm egal, cu chemări şoptite, deşi feţele lor erau supte de oboseală şi îngrijorare. Primiseră îndemnuri, poruncă, să facă totul în vătuire de paşi şi zgârcenie de vorbă. "Vâlvătăile măsurate ale faclelor ţâşneau pe uşile palatului, din tainiţele adânci ale clădirilor, acaretelor, luminând curtea. Umbre lungi, înhămate la poveri se îndreptau înspre carele, căruţele şi cociile ce aşteptau cu hulabele goale, lăsate la pământ. Veneau mereu, şi mereu alte mişcări moi, lungite, strânse ale umbrelor, aşezând poverile în care şi căruţe. În spaţiile libere, garda arnăuţilor şi ceilalţi oşteni ai Domniei stăteau în linie, cercetându-şi armele. La

grajduri se auzeau cum saboți fără număr pritoceau parcă podina de lemn. Nechezau caii stârniți sau împinşi spre ieşiri, cu hamurile adunate pe spinări. Între unele umbre care aduceau şi aşezau cu greutate, cu icniri, cu trosnet de încheieturi, de oase şi şuierat de uşurare, poverile, lăzile, se închegau unele vorbe, tot şoptite.

— Grele poveri!

— Ni se surpă mațele de greul lor!

— Şi nu mai se încheie numărul lor.

— Uf! Ține, mă! Taci, mă şi saltă, că vine de mă striveşte lada!

— Ce-o atârna aşa greu?

— Ce s-atârne? Bănet şi iar bănet.

— Lăzile cu pungile din vistierie...

— Pleacă seul țării peste munți.

— De unde ştii încotro pleacă?

— L-am auzit pe talian, pe secretarul Domnului. Spunea dumnealui postelnicului Oprea, ceva de Transilvania.

— Dați zor, oameni buni, dați zor, că ne-apucă ziua, — spunea Wilhelm Walter, cămăraşul, trecând printre care, îndemnându-i pe cei ce încropeau crâmpeie de fraze ferite în glas.

Cămăraşul se depărtă.

— Se bucură sasul că trece la săsime. Să nu-l scurteze turcul.

— Talianul a împărțit mulți bani ostaşilor aflători aici.

— De unde ştii tu?

— Păi l-am auzit pe căpitanul Andrea, când le spunea arnăuților din gardă şi tuturor oamenilor din oaste, că Măria-Sa le dăruie, să fie împărțiți, drept, între ostaşi, zece mii de scuzi.

— Zece mii de scuzi? făcu ascuțit o femeie.

— Taci! Mai uşor, că te-aud boierii, femeie.

— A zis căpitanul că-i va împărți cu mâna lui, secretarul.I-a şi împărțit, că oştenii rânduiesc armele şi caii, pe de-ndată.

— Au spart şi tunurile.

— De ce le-au spart?

— Păi nu-s cai destui să le tragă. N-ați auzit?!...

— Asta era larma aia de sub buza nopții?

— Au prăpădit şi muniția, să n-o prindă turcii.

— Hai, fraților, dați zor, că iar trece cămăraşul.

— Treacă! Ne mai tragem şi noi sufletul.

Umbrele se întindeau, se lățeau, urcau scări, coborau spre beciuri, veneau cu noi lăzi şi baloturi grele. În palat lucrau alții, de zor, sub veghea secretarilor şi ispravnicului Dumitru şi unchiul Domnului, Petru din Băleni bătrânul, frate cu Doamna Voica, mama Măriei-Sale.

— Da' mulți bani or fi?

— Multi! Ce gândeşti, să-i lase Domnul în urma lui, să-i ia buluc liftele turceşti, ducă-se mai bine. Că aşa s-au dus mereu şi aur şi scule...

— Da-s din biruri, din pământul ăsta şi din...

— Taci că iar trece sasul.

— Treacă! Hai! Sus! Saltă, mă, că se răstoamă lada!

— S-a dus.

— S-or duce. Cine? Sasul? Boierii?

— Banii. Da' decât să-i ia turcii, mai bine ducă-se pe pustii!

— Or sluji să-şi capete Vodă iar Domnia.
— Că fu un Domn bun.
— Că birurile grele tot turcul le apasă. S-o duce şi ăsta ca toți Domnii alungați de turc.
— Păcat! Era Domn bun! A tăiat el câteva capete de boieri.
— Dacă erau hăiniți şi nu țineau jurământul dat Domnului!... De!
— Of, că tare mai e frumos! se auzi în întuneric.
— Taci, măi, muiere. Tot la asta vă stă gândul.
— Păi ce să facă? într-o asemenea strânsoare a timpului, nu avea alta de ales.
— Aşa zic şi boierii spăimoşi. Că alta n-au de ales. Să fugă. Şi se bucură că Măria-Sa a luat calea asta.
— Da' lăzile de colo ce hram poartă, că nu merg la căruțele Domniei?
— Astea patru-s ale secretarului. Lada aia de piele, lada aia galbenă şi astea două.
— Sus! Hai, sus!
Căzu din mâna unui copil de casă o masala pe spinarea unuia din oameni. I se aprinse nu mondirul care era leoarcă, pătruns de năduşeală, ci părul ce-l avea lung. Fără să strige dădu drumul la partea de ladă ce-o sălta, pocnind cu palmele părul aprins pe ceafă. Schimbând echilibrul, lada se povârni înapoi, peste oameni. Tot tăcuți se feriră şi lada căzu pe pietre. Se sparse că era grea şi poate subțire, poate slab încheiată. Curgeau din sfărâmătură straie. Dulămi aurite, şube de brocart. Blănuri de jder, de cacom, de zibelină, năfrămi străvezii curgând ca apa uşoare, colorate, şi altele. Cămăraşul venea pe fugă. Oamenii se scărpinau în cap — cel cu părul aprins, după ceafă:
— Ce făcurăți, oameni buni?
— Făcurăm! că i s-au aprins ăstuia ceafa!
— Altora călcâiele — mârâi o muiere, aşa, într-o parte, mai mult în ea.
Scena rămase în întuneric. Masalalele cu răşină jucându-şi para, se îndreptară spre sălile palatului. Intrase pe poartă un mare număr de boieri şi acum urcau scările suind să-l vadă pe Voievodul Petru.
Începea să se lumineze, slab. Pe boieri îi chemase chiar Petru. Erau mai mulți de o duzină, boieri mai de seamă. Câțiva lipiți de sufletul Măriei-Sale, câțiva oameni drepți şi de ispravă şi vreo patru mai aşa şi aşa, dar nu bănuiți.
— Ne-am hotărât, boieri dumneavoastră.
Se auzi aşa ca un freamăt uşor, ca atunci când un suflu blând, călduț de primăvară îşi face loc uşor printre tufe. Petru îşi plecă iarăşi fruntea ca pletele să-i acopere un vag surâs. Veniseră cu chipuri trase, întunecate, tragice. Acum căpătaseră o mască uniformă. Nici fericire nici neferieire. Împăcare şi nădejde.
—Nu mergem la Sultan. Până la el, nu sfinții, capcanele ne mănâncă. Trecem peste munți. Cum om putea, pe unde om putea, să ajungem în Ungaria. Acolo domneşte împăratul, nici nobilii maghiari şi nici turcul nu-şi pot întinde mâna. Se face ziuă, boierii mei…
— Mâria-Ta! Să trăieşti, Măria-Ta!
— Slavă Domnului nostru Petru! Câțiva, din cei mai săltați în ani: Dumitru din Cepturi,
zis Dumitru cel bătrân, mare ban, Stanciu, mare logofăt, căruia i se zicea *Belobrad* adică Barbă Albă, Danciu din Brâncoveni, şi alții se repeziră, care mai de care să-i sărute Domnului ba picioarele, ba poala vestmântului, care cum apucă, zeloşi sau mânați de emoție, de mulțămire că Vodă alesese, înțelept, calea salvării sale şi a lor şi a neamului lor.

— Noi n-avem oaste gătită să-i înfruntăm pe năvălitorii necredincioşi, nici sprijin din afară.

— Da, Măria-Ta! Aşa vom face, cum a gândit Măria-Ta. Încuviinţau pe rând, sau laolaltă boierii, bătrâni, cât şi din cei mai tineri. Ei ştiau că nu pot aştepta iataganul şi lăcomia turcească. Nici în faţa voiei sau nevoiei de a-i ierta, că au slujit lui Petru, a noului Domn ce-l aduceau turcii. Se mai întâmplase aşa şi la alte schimbări. Trăgând nădejde de iertare, la supunere, a fost că s-au supus, dar plecând capul sub sabie, sau scoşi din ranguri, jefuiţi de moşii şi câte şi alte năpaste.

— Mergeţi dar, degrabă şi grijiţi, scuturându-vă de temeri, de tot ce vă face nevoie, că la lăsarea nopţii pornim şi mergând toată noaptea către munţi, să punem depărtare între noi şi hainii osmanlâi.

*

Odaia se înecă în tăcere. În firidă, sfeşnicul de argint îşi dădea duhul. Mirosul de ceară şi de fum se mişca pe vinele de aer ce străbăteau printre subţirile spaţii, la încheierile lemnului de cercevele. Se luminase. Petru se apropie iar de fereastra ce-l crucificase în ceasul de noapte şi însingurare sumbră. Scutul întunericului ce se lipise înainte de geamurile plumbuite, îl împiedicase să vadă afară. Acum vedea Chindia, vedea noua biserică, fântânile din curtea palatului; cuprindea cu mintea tot ce-l înconjura, grădinile, serele cu plante aduse din depărtate meleaguri. Tot ce ctitorise, tot ce înfăptuise şi care însumau întâia literă a cărţii vii pe care o visase să fie împlinită. Ar fi fost marele poem închipuit, nescris. *„Finis coronat opus”,* murmură, dând cu tristeţe resemnată din cap. — „Rămâne-va opera neîncununată”. Nici doi ani. La timpul ăsta, dacă nu mai merg de-a buşilea, tot se împleticesc în paşi pruncii. Rămâi la vârsta şi la starea lor, visul meu. Visurile mele, pentru tine, pământule acesta”. — Scutură din cap, atât de violent încât pletele-i bogate loviră ochiurile de geam prinse în reţea de plumb ce sunară uşor. Parcă un duh al împrejurimilor, cu o aripă sau cu o moale răsuflare ar fi încercat să-i facă semn că au auzit toate întinderile şi toate adâncurile. Se depărtă hotărât de ogiva ce pălise de chinul ieşirii din noapte. Simţind că secretarul se află în apropiere, chemă:

— Apropie-te, Franco!

— Sunt aici, Înălţimea-Voastră!

— Atât. Să nu-mi spui nimic. Timpul acesta nu e timp; e început de moarte. Atât, Franco!

Sivori tăcea. Ce-ar fi putut spune, peste ce-i vorbise Petru.

— Vreau să te întreb dacă boierii or fi grăbind pentru plecare. Nu, nici asta să nu-mi spui. Au făcut-o de mult. Fără să le-o cer. Alege zece din boierii de seamă şi de ispravă. Îi ştii. Ai să le împarţi o sută cincizeci de mii de ducaţi de aur. Aşa or trece mai uşor de primejdia risipirii. I-om aduna înapoi când vom lăsa primejdia în urmă. Cred că toate-s gata pentru pornire.

— Gata, Măria-Ta.

— Şi bunurile tale, Franco?

— Şi, cu voia Înălţimii-Voastre.

— Şi ale celorlalţi gentilomi…?

— *Per tutti, Eccelentissime.*

— Vei pleca primul cu căruţele şi oamenii tăi, Franco. Te vor escorta optzeci de archebuzieri ai gărzii mele. Să ştie asta Demonogiani. Vor merge şi italienii şi franţujii

cu toate ale lor. Dacă nu vă va sta nimeni şi nimic în cale, mă veţi aştepta la cetate, la Satu Mare, cetate supusă împăratului.

— Nădăjduiesc că vom ajunge. Că voi putea să mă slujesc de prietenia ce mi-au arătat-o atâţi oameni înalţi, când am fost în solie trimis de Înălţimea-Voastră cu prilejul…

— Prilejul s-a dus pe pustii. Prieteniile făcute or fi bune dacă s-or arăta. Nu crezi?

— Cred că nu voiu să cred, Măria-Ta. *Veramente, non voglio credere.* Unde va trebui voi face daruri cum mi-a poruncit Înălţimea-Voastră.

*

Pe la ceasurile zece din noapte, secretarul se afla primul în piaţa palatului Voievodal. Făcu înconjurul celor două care şi a trăsurii. Observă că cei optzeci de archebuzieri, cei unsprezece valahi şi omul pentru serviciul său, un italian din Lucca, aşteptau domolind doi cai arabi şi alţi patru turceşti. Nu peste mult timp sosiră boierii cei mai de seamă gata gătiţi în toate pentru lungul drum al pribegiei.

Sivori îi observa cum aproape toţi cuprinşi de o mare fervoare îşi rânduiau căruţele, trăsurile, femeile şi copiii, oamenii de dârvală, învârtindu-se aproape fără rost, făcând aceleaşi gesturi, spunând tot vorbele spuse o clipă înainte. Îl aşteptau pe Domn cu îngrijorare. Nu priveau la ce lăsau în urmă-le. Palatul, târgul, totul, părea că se ştersese, dispăruse din aria simţirii şi văzului. Cerul stătu o vreme ţintuit în caielele de argint ale adâncurilor înalte.

Se auzi un plâns de copil, nechez de cai. Urletul unui câine lovit de vreo cizmă sau bâtă de argat. În turnul Chindiei străjile nu mai strigau. Se apropia miezul de noapte. Undeva, bocea un glas de muiere. Nu se deosebea de-i tânără sau bătrână. Era un bocet monoton. Un copil, apoi altul ţipă, apoi plânseră împreună. Un duet de glăscioare ascuţite venind de la nefirescul stării acelui ceas şi loc.

— Unde va fi întârziind Măria-Sa? murmurau în bărbi unii boieri. Sivori nu putea şti cine. Noaptea-i învălmăşea.

— Iată vine Domnul Petru — spuse un glas de femeie, repezit.

— Aduceţi calul Măriei-Sale! se auzi cineva dând poruncă.

Un scutier venea cu paşi repezi, ducând de frâu un arăbesc alb-tărcat. Sivori se apropie grăbit de scările pe care cobora Petru. Secretarul ridică ochii spre cer. Trase pe nări aer rece. Bolta o văzu năvălită de o aripă neagră ce înainta cu repeziciune. Îl văzu pe Vodă că ridică şi el fruntea şi scrutează înaltul nopţii. Părea că înfruntă cu o căutătură încrâncenată acea aripă sumbră ce ştergea bolta venind dinspre tăriile munţilor. Dinspre Bucegi şi Leaota suflau duhurile de piatră, aducând un aer ceţos ce îneca. Aripa vânătă, neagră se lăsase spre Dealu şi Gorgota. Ca din senin se porni zăpadă repezind pieziş fulgi cât palma, punându-se pe obraze, orbindu-i cu măşti moi şi îngheţate pe cei ce se aflau acolo. Spaima cuprinse nu doar femeile. Şi boierii se închinau încovoind grumajii de parcă aşteptau ca după zăpada nefirească să nu se prăbuşească cerul asupră-le.

— Doamne, Dumnezeule. Aibi-ne în grija şi paza ta!

— Semn rău! Semn rău — se văicăreau alte glasuri. Petru stătuse câtva nemişcat, privind asupra pieţei: umbre fantastice jucau între care şi trăsuri. Se dălungeau urcând şi coborând pe zidurile palatului, ale Chindiei şi bisericii noi. Apoi, dându-se îndărăt cu două trepte, să fie mai în vedere, dădu glas peste forfota umbrelor:

— Cine se teme de semnele cerului să rămână la mila turcilor. Este miezul nopţii, oameni buni. Plecăm.

Văzându-l pe Sivori îi făcu semn. Secretarul veni în fugă.

— Eşti gata?

—Gata, Înălțimea voastră!

Îl învălui într-o privire adâncă. Îi căută ochii. Ai genovezului jucau în lumina masalalelor cu răşină.

—Doar n-o să lăcrimezi, Franco.

—Mi s-a topit zăpada pe obraz *Eccellentissime Domine.*

— Pleci înainte. Aşa cum am vorbit. Te vom ajunge. După plecarea secretarului, la vreo jumătate de ceas, porni şi alaiul Domnesc. Târgul auzea scârțâit uşor de care unse, tropot de multe copite, nechezat de cai, strigări. Târgul ținea ferestrele închise. Gânduri şi inimi loveau în timpanele timpului şi parcă şirul lung de care şi oameni era însoțit de o ritmică a inimilor celor ce rămâneau, care n-aveau de ales decât mila nevăzutului şi îndurarea turcului.

Când se depărtară de Târgoviştea, ieşind la vechiul drum al Branului, Petru se înălță uşor în scări, trăgând uşor de frâu. Întoarse o dată privirea spre acolo de unde plecaseră. Perdeaua de zăpadă închidea zarea. Dincolo de ea... Dineolo de ce? gândi Voievodul fugar. Dincolo de mine. Fiindcă acolo a rămas o parte din mine. Întoarse o dată privirea către Dealu. Nu se vedea nici mânăstirea culcată sub aripa vânătă ce parcă o clocea ca o pasăre nenumită a pierzării. Greu trebuie să apese peste lespedea ta, tată! Dar am rămas şi acolo. Sau poate să-ți fie mai uşoară. O parte din greul de piatră a lespedei o duc după mine. Mă ține parcă în loc. Mă împinge în spre departe cum îmi apasă, pe umeri.

Convoiul şerpuia pe drumul subcarpatic, printre dealuri cu vii şi livezi înghețate, neatinse încă de mirul primăvăratec al învierii întregi a firii. De n-ar fi fost acea cădere groasă de palme moi alcătuite de geometrii, de microgeometrii de gheață, şi ar fi privit de pe înălțimi ochi omeneşti sau de fiare ar fi văzut şerpuirea marelui convoi de care, căruțe, încărcate cu averi domneşti, boiereşti; trăsuri cu catrafuse grămădite între neveste, copii, rude bătrâne. Cincizeci de care, o sută de trăsuri şi căruțe. Îi urma călare Principele Petru, Voievodul Țării Valahiei, cei opt sute de pedestraşi, cinci sute de călăreți, echipați cu toate armele. Opt mii de suflete pornite pe drumul pribegiei, fugind de lăcomia şi haina năvală a osmanlâilor neprieteni, către alte meleaguri, alte țări şi prepuelnici prieteni.

Când se mai domoli, când căzu vifornița negândită, se lăsă un frig pentru încremenirea oaselor şi a cărnii. Mulți şi multe ființe din căruțe şi trăsuri pândeau cu ochi obosiți să surprindă moartea. Târziu, convoiul fu înecat de apele lunii. Se mişca parcă un alai lung de fantome albe.

Două ceasuri după-amiaza zilei de miercuri — care miercuri s-or fi întrebat mulți din convoi, care vedeau în zile sau cuțitul uriaş al sfârşitului, sau eternități nemăsurate de chin.

Când cu mare desfăşurare de voință, de tendoane şi muşchi şi cabrări cumplite, ostaşii, folosind frânghii, pârghii, butuci şi scânduri ca scări mereu mutate, urcară toate carele, trăsurile, caii, pe înălțimi, răsuflând până să înceapă coborâşul spre poale, spre Țara Bârsei, către Braşov, sosiră ştafete vestind că se văzură cete de turci venind de către Moldova şi Transilvania. Erau cetele asmuțite să taie calea convoiului valah, de către Petru cel Şchiop, Voievodul Moldovei, unchi bun lui Mihnea Voievod cel ce urma să ia scaunul lui Petru.

Duşmănosul Petru Şchiopul le deschisese turcilor calea prin Moldova. Mâna beglerbegului Greciei îşi întindea căngile să prindă şi pe Voievod, şi carele în care bănuia mari averi de jefuit pentru Poartă, pentru Sultan, pentru el.

Sivori care află mai curând de primejdie, ştiindu-se cu mâna de archebuzieri, singur, lăsă toate şi pe toţi la desime de pădure, pornind cu câţiva călăreţi înapoi, spre înălţimile unde-l bănuia oprit pe Domnul Petru.

— Am aflat, îi spuse el lui Sivori. Bine ai făcut că n-ai mers ai departe. Să treacă toţi. Când ne vei vedea la poalele muntelui să porneşti mai departe, înaintea noastră. La Braşov te aşezi la adăpost.

În vreme ce Petru îi vorbea secretarului, se porni o nelinişte de glasuri, de mişcări. Unii dintre boierii care nu-şi ţineau firea sau şi-o dau acum pe faţă, se luau la harţă cu cei ce-şi urmau rândul coborârii din munte, voind să treacă ei întâi. Glasurile se făceau aspre, întărâtate. Cineva răspândi zvonul că vin turcii. Printre răstelile bărbaţilor străbătură jelanii, ţipete de femei. Se iscă un virtej de rochii, de copii împiedicaţi, căzuţi între căruţe şi cai. Urlete, bocete, sudălmi. Poate aşa să fi fost la sfârşitul Sodomei şi Gomorei, gândeau cei mai potoliţi făcându-şi cruci repezi. Alergară către Domn. Însoţit de scutieri purtători de făclii şi de ostaşi, strigă către ei să-i potolească:

— Opriţi-vă! Încetaţi! Boieri! Fiţi bărbaţi. Nu vine nici un turc. E un zvon mincinos!

— Măi fraţilor! Boierilor! Ce v-a pălit? Unde vă e virtutea? Ce, sunteţi muieri? urlă gros banul Mihail. Îi înşfăcă pe câte unul zăpăcit de spaimă. Îl scutura, ţinându-l apoi pe loc, cu braţele-i lungi, grele. Încet, încet se potoliră şi boierii şi plânsul muierilor şi al copiilor. Vodă trimise vreo două sute de oşteni să mântuie trecerea rânduită a carelor, trăsurilor. Femeile, copiii, bărbaţii mergeau pe lângă care şi trăsuri încă înfricoşaţi, dar purtându-se mai omeneşte.

Stelele încă nu păleau. Mai era timp până să vină lumina şi siguranţa în înecul acela, în negrul necunoscut şi pânda primejdiilor. Pădurile puneau negru în negru cu desimea lor. Erau păduri de conifere, neclintite, grave. Domnul Petru dădu zvon să se oprească toţi locului. Să nu se facă nici fir de foc ca sa nu-i adune şi să-i îndrepte pe duşmani în acele locuri unde începeau să se deschidă trecătorile spre Ţara Bârsei.

Alaiul Domnesc acolo, ceata cu căruţele secretarului mult înainte sufereau aceleaşi chinuri. Îngheţau cei din trăsuri. Băteau din braţe jucând pe loc, oştenii, oamenii de la care şi căruţe. Nemâncaţi, ascultând zgomotele părelnice, îndepărtate, răsufletul pădurii. Frigul de noapte muntoasă îşi încerca pe nefericiţii strânşi în de ei şi de miliardele de caracatiţe de gheaţă nevăzute, ventuzele gerului. Cădea o brumă bogată care îngheţa pe sol, pe braţele largi ale molizilor şi brazilor. Când au început sitele luminii, totul părea mort. Chiar şi cei ce se aflau pe picioare, arătau ca stâlpi încremeniţi, pudraţi de bruma groasă. Aşa se petrecea şi-n mica tabără condusă de Sivori.

*

Îngheţaţi, sleiţi, înfometaţi şi oameni şi cai se aflau acum sub zidurile cetăţii Braşovului. Era către seară. Secretarul nădăjduia, crezându-se în primejdie, să afle adăpost în cetate, în oraş. Dar porţile erau închise. Nu puteau pătrunde în Braşov. Secretarul află că din ordinul guvernatorului se făcuse asta. Îşi aminti că legase prietenii cu mai marii cetăţii, când mersese la Alba Iulia pentru peţirea surorii lui Sigismund. Îi sunară bietului genovez în auz cuvintele ce i le spusese, nu de mult, Domnul Petru:

— Prieteniile făcute ar fi bune dacă s-ar arăta, Franco… Nu crezi?

Când gândea la acestea, veni către el din cetate un medic care vorbea italieneşte. Unul din cei cu care legase prietenie, atunci, când cu ambasada. Medicul, om civilizat,

devotat Voievodului Valahiei, îi spuse aproape cu lacrimi în ochi că guvernatorul şi ceilalţi diriguitori nu puteau face nimic pentru ei. Se afla de două zile în cetate un ceauş care-i ameninţa cu furia Sultanului. Regenţii Transilvaniei le poruncise să asculte de ceauş. Se aflau cei mari din acele locuri în alianţă cu turcii, şi se temeau de urmări.

Singura urmare fu că medicul, cu învoiala mai marilor cetăţii, să-l ducă în gazdă la depărtare de şase mile, în locuinţa unui pastor lutheran, ce avea biserica întărită cu zid de cetate.

Petru Vodă, nici el nu găsi liberă trecere în Braşov. Se aşeză cu tot şirul de care, trăsuri şi oameni, boierime şi ostaşi. Prin iscoade, secretarul află în care sat. Încălecă pe fugă şi se înfăţişă Domnului Petru.

Au stat de taină şi au rânduit multe după faţa întâmplărilor şi viziunii viitorului. Sivori asculta îndreptările şi sfaturile date, cu ochii cercănaţi de oboseală, cu chipul sigilat, încremenit, lipsit de lumina, voia-i bună obişnuită.

— Am gândit să dau libertate boierilor, să se ducă unde or socoti că le e mai prielnic, cu familiile lor. Satele, aici în Transilvania, sunt pline de români. Ei sunt cei de bază, dar…

Petru se opri o clipă gândind un gând pe care secretarul îl intuia. Tăcu, ascultând mai departe:

— Boierii… Sigur, nu toţi, îmi îngreuiază mai mult nesigurele mişcări în greaua mea încercare. Unii au rude, prieteni prin satele transilvane. S-ar descurca. Dumneata, dragul meu Franco, foloseşte îndrumările medicului acela ce te-a călăuzit cu sau fără voia mai marilor lui. Mergi cu Dumnezeu, salvează-te cu tot ce ai.

— Să rămân cu Înălţimea-Voastră!

— Nu. Eu voi rămâne cu ceilalţi curteni, francuzi şi italieni, cu oastea. Eu prevăd că-mi vin în cale mari necazuri… Ce crezi? Nobilii din aceste pământuri dorm? Nu. Le adoarme orice simţ de nobleţă şi omenie când gândesc ce poveri duc carele şi căruţele noastre. Şi boierii… nu-i fericesc. Unii, poate, vor merge la capăt cu bine. Alţii poate vor fi jefuiţi, de-ar scăpa nevătămaţi Eu voi încerca prin daruri să-i îmblânzesc pe nobili să pot trece liber în ţara împăratului. Du-te cu bine, Franco. Aş vrea să ajungi în Italia, acasă, poate vei putea vesti prietenii din Veneţia şi Franţa despre încercările prin care trec! Mergi şi Domnul să te ocrotească.

*

Secretarul se despărţi cu inima în gât de Domnul său, de Petru. Când se aşeză ziua, veniră iscoadele trimise de el, spunând că nobilii se înarmau să le taie calea către Ungaria, urmând ordinele beglerbegului. Se întoarse la Petru cu noile veşti. Vodă îi spuse că-i mai bine să nu se răzgândească, ci să se tragă cu toţii în linişte, într-un târg apropiat, de unde să trimită misive secrete către preşedinţii Transilvaniei însoţite de daruri, să le dea cale liberă.

Dar toate au mers din acele ceasuri într-o încurcătură de iţe din care nu se mai desluşea cât de cât un desen al celor ce aveau să se întâmple. Nu veneau veşti bune, spre o limpezire. Soldaţii unguri din oastea Domnului Petru, apoi grecii, plecară. Rămaseră vreo două sute de lăncieri sârbi, dar după cum se purtau şi priveau pe sub sprâncene, era vădit că la primul prilej vor porni la jaf. Şi archebuzierii secretarului făcură la fel. Îi rămăseseră acestuia puţini oameni. De aci totul se petrecu asemenea unor încurcate şi ilogice coşmaruri. Pe de o parte transilvanii, adică slujbaşii transilvani cu ostaşi alergau după cetele răzleţite şi răspândite, de fugari, ce

formaseră corpul de oaste al Voievodului Petru; sârbi, unguri şi greci, care jefuiseră carele Voievodului şi bunurile secretarului domnesc şi ale gentilomilor curteni ai Măriei-Sale. Gărzile cercetau locurile unde fuseseră ascunse în grabă parte din bunuri în bani şi podoabe de preț, în curțile caselor unde locuise vremelnic secretarul, la unele mori înfundate în apă. Jefuitorii care fugeau cu prada din averea Voievodului şi a gentilomilor, erau prinşi în comitatele lor şi jefuiți de nobilii unguri. Secretarul, în unele ceasuri nu doar jefuit, lipsit de toate, mai prinse şi zvonuri care spuneau că gentilomii, prietenii săi, oameni ai Domniei fuseseră ucişi de jefuitori. Petru nu mai da nici un semn de viață. În zadar îl căutară oamenii ce stăteau cu credință lângă Franco, toți români de acasă. Aflară casa în care se ascunsese Domnul şi-n care el era lipsă spre marea deznădejde a secretarului.

Veniseră la Petru oameni de credință să-l vestească în mare taină, din partea guvernatorului Braşovului, că primiseră poruncă, precum şi toate aşezările înconjurătoare, să ia armele, să pună mâna pe Domn şi pe toate averile sale, zicând că trebuie să dea seamă de toate Sultanului. Petru, văzându-se gata în capcană vânat ca o sălbătăciune, cu prilej de ucidere, se travesti cu haine de cioban. Luă cu sine câteva bijuterii mai mici, două mii de ducați aur, fără a mai vesti pe ai săi de teamă să nu i se vadă pe față neliniştea, sări pe fereastra casei la care trăsese, depărtându-se, mergând toată noaptea. Se opri într-un sat de români, în casa unui cioban, unde rămase, fără a fi recunoscut, vreo douăsprezece zile, pândind să vadă ce se va petrece în răstimp. Nimic nu răzbătea până-n singurătatea lui. Nu ştia cum se răsleţiseră toţi, cum uitaseră de jurăminte, cum fiara lăcomiei, demonul jafului îi înnebunise. Sivori stătuse sub spaima iataganelor, bruscat de proprii-i soldați lefegii pentru care stăruise, în Târgovişte, ca Domnul să-i dăruiască cu bani adesea. Voievodul era ca o fiară încolțită, era cel ce putea să-şi ceară înapoi drepturile. Era cel ce putea să-şi susțină dreptatea fiind liber. De asta se ferea şi beglerbegul şi nobilii jefuitori. El trebuia să fie prins, închis undeva în taină sau ucis... Ceauşii Sultanului împânziseră oraşele şi satele, veghind ca Petru să nu scape şi nici averile să nu le piardă. După multe frământări şi primejdii, secretarul, prin scrisori, prin plângeri, după o scurtă detenție în Cetatea Făgăraşului, ieşi spre libertate. Îşi recăpătă o parte din bunuri, dijmuite de multe mâini lacome, ca şi cele ale domnului Francois Ponthus de la Planche şi ale celorlalți gentilomi despre care, fericit, află că sunt în viață. Dar de Petru nu aflase încă nimic hotărât. Se frământa blestemând soarta oarbă şi ingratitudinea; necinstea oamenilor. La scrisorile trimise în taină marelui cancelar, în una din zilele Paştelui veni răspuns. Marele cancelar îi spunea din partea principelui Sigismund că toate s-au întâmplat aşa, în rostogolirea faptelor, că n-au aflat din timp să i-a măsuri, că turcii stau cu ochii pe ei, şi tot aşa, înseilări de vorbe, de scuze şi de neputințe.

Erau toți acei mari dregători cu care legase prietenie, cărora le făcuse daruri, cu care-şi juraseră cele mai nobile legăminte atunci, când fusese la Alba Iulia, sol al Domnului Petru. Presimțea că Domnul Petru e în primejdie, dar stătea în oarbă neştiință. Îl urmărea cu gândul amar pe Voievod, în pâclele presupunerilor, o siluetă de nefericit erou de legendă.

Singur, contele de Cluj, Francisc Kendi, unul din preşedinții Statului şi prim regent al Transilvaniei în timpul minorității lui Sigismund Bathory; singur el fu cu tot sufletul pentru cauza bieților valahi şi a nefericiților gentilomi, curteni ai lui Petru. Dar cu sufletul şi cu sfatul. Manifest, practic nu putea lua poziție pentru ei, împotriva tuturor nobililor şi a samavolniciei turceşti.

El care fusese atât de cald primit în Valahia şi se legase de frumseţile ţării şi de Vodă, şi de secretar, căută să-l susţină moral, să deplângă avatarurile prietenilor valahi, dar… dar…

Îl îndemnă pe Sivori să vină să stea cât va voi în castelul său de la Iernut, unde locuia. Îi spuse să vie împreună cu domnul Frangois Ponthus de la Planche, ceea ce făcură. Primiţi de conte şi contesa de Kendi, au fost ţinuţi pe puf, princiar. Printre sfaturi şi încurajări însă, se strecurau şi reflecţii, chiar afirmări directe, în sensul că nici el, secretarul, nici Voievodul său nu vor primi înapoi ce li se luase. De ce? Fiindcă toate erau încurcate. Se găsiseră cele mai multe din lucruri şi bani, dar că în realitate cei mai mari din stat împărţiseră prada şi ce rămăsese dădură turcilor.

— Ceea ce mă frământă dincolo de bani şi lucruri, este viaţa şi libertatea Domnului Petru. Unde se va fi aflând? Ce-o să se întâmple cu Înălţimea-Sa în acest ocean de adversităţi?

— Mă tem şi eu — zise contele Kendi. Dacă va fi arestat, nu va fi nicicând eliberat, ba mă tem să nu fie făcut să dispară.

— Să dispară?… Cum? De ce să fie făcut să dispară? iz-bucni gâtuit de spaimă, secretarul.

— Cei ce şi-au împărţit ce-i aparţinea, ar fi bucuroşi să scape de el, spre a nu fi cerut de Sultan şi astfel să se descopere jaful făptuit. Turcul îl vrea şi pe Petru şi averea lui. Aşa că cei de aici ori îl vor aresta ţinând tăinuit locul unde va fi închis, ori îl vor face să dispară.

— S*acrilegio! Brutti! uccidere un uomo come lui…* Urmă întreagă avalanşă de exclamări, de blesteme. Se oprea, îşi cerea iertare faţă de conte, apoi se pornea iar în dialect genovez.

Kendi, care deşi ştia italiana, îl urmărea greu. Contele încercă să-l liniştească:

—Dragă prietene, eu care n-am nici o vină în toate acestea, voi face totul să vă ajut. Nu voi şovăi să pun totul: autoritatea, averea mea, să-l eliberăm pe Principele vostru, dacă va fi întemniţat. Nu mă voi da în lături să merg în Polonia, la regele Ştefan Bathory, ruda mea, să-i dezvălui Majestăţii-Sale toate cele întâmplate, pentru că, fiind unchi şi tutore al Principelui Transilvaniei, ce-i e nepot, să dreagă tot ce va fi de dres.

Bietul Sivori se mai linişti, însă liniştea, amorţeala în care trăiau la Iernut, în viaţă de castel şi fără lipsuri îi măreau şi mai mult, cu trecerea zilelor goale de veşti, spaima de ce putea să se întâmple, în zilele în adaos Domnului Petru.

*

Pe uliţele Mediaşului aurit mergea un om care silise privirile trecătorilor să se întoarcă, urmărindu-l, până-l pierdeau din vedere. Ciobani mai văzuseră oamenii târgului, chiar aşa, de statură înaltă, bine clădiţi, cu sarica întoarsă, miţoasă deşi dăduse bine în primăvară. Dar cel ce trecea părea că împrumută ceva straniu straielor simple, agreste. Un cioban cu asemenea chip inspirat, demn dar nu semeţ, cu plete castaniu închis ondulate pe umeri, cu un mers hotărât dar mlădiu, uşor pentru făptura-i puternică, spunea mai mult de o deghizare trecătorilor ce-l cântăreau de la distanţă. Unii, poate, mai înclinaţi spre jocurile închipuirii, îl credeau coborât din balade. O reîncarnare a cine ştie cărui erou, al marilor poveşti ale lumii.

Ciobanul simţea cercetătoarele priviri, dar neîncrezător, păstrându-şi ritmul mersului, egal, căuta uliţele ce dădeau spre laturile cetăţii, ulicioarele însingurate, umbrite. Umblase până aci la cetatea Mediaşului, singur, căutând căile neumblate, rătăcind mult, ostenit, ferind încrucişările de paşi cu fiinţe omeneşti. Nu se încredea

în nimeni. Pe răbojul zilelor lui erau crestate multe izbânzi şi înfrângeri. Credea că se călise. Îi sunau în auz terţinele Marelui Florentin: *„Nel mezzo del cammin di nostra vita / Mi ritrovai per una selva oscura / Che la diritta via era smarrita/*. Era la acel prag al drămuirii danteşti privind scara vieţii. Zâmbi. Scutură din cap făcând să-şi legene podoaba pe umeri. — O, Demiurgos! Tu care ai despărţit lumile luminii de tenebre, tu care ai fost şi spirit şi materie, ai coborât în Bythos, tu bun până la asimilarea cu durerea şi cu răul, cântându-l; mă port în umbra ta şi în acest gol al vieţii zdrenţuite. Se reîntoarse pe clipă în amara stare care-i purta paşii. Auzi în spatele lui alţi paşi. Cineva îl urmărea, parcă, ferit. Nu se uită înapoi. Mereu mai departe căutând să afle un unghi de case după care să dispară, să pună o distanţă între el şi cel pe care-l simţea în urmă-i. Paşii însă grăbeau. Auzi:

— Măria-Ta!

Nu se întoarse. Merse cu acelaşi ritm, căutând să nu se trădeze.

— Măria-Ta! Doamne Petru! Eu sunt prietenul cămăraşului Înălţimii-Voastre. Mă cunoaşteţi… Am fost la Târgoviştea, la Wilhelm Walter, ce-a fost cămăraş acolo…

Abia atunci Petru se opri şi aproape fără să se întoarcă, îl întrebă, peste umăr:

— De unde ai ştiut? Cum ţi-ai dat seamă?…

— Cine v-a văzut o dată nu vă uită, Doamne — făcu mieros omul.

Era un tânăr spân, cu câteva umbre roşcate, intenţii de mustaţă. Purta straie săseşti cu bumbi de metal şi găitane, cu o pălăriuţă rotundă pe creştet. Îl privea uluit pe Petru. Aproape că-i dedea ocol privindu-l.

— Să mergem, zise Petru, dând semn de nelinişte, fiindcă mai veneau dimpotrivă, pe uliţă o pereche, un tânăr şi o tânără.

Mergeau aproape înlănţuiţi, cu figuri surâzătoare, neluându-se în seamă decât pe ei. Purtau straie care spuneau că-s români.

— Să mergem. Unde vrea să meargă Măria-Voastră?

Îi suna ciudat fugarului că sasul nu-l întreabă nimic, că nu face nicio aluzie la ciudata-i apariţie, aici, în depărtatul târg al Mediaşului. Ştie ceva, îşi spunea Petru. Ce trebuie să fac? Dacă ştie, atunci… Atunci ce? Mai bine să-i arăt ce mă poartă în aceste locuri.

Îşi aminti de chipul acela roşcat. În adevăr fusese la Târgoviştea. Era un fel de rudă, parcă, a fostului său cămăraş, Wilhelm…

Sasul îşi aminti şi el de acel timp, mulţumindu-i pentru bunătatea ce i-o arătase Voievodul. Îi aminti că-i dăruise şi un cal. Da, da, se poate, făcu distrat Petru… în gând se întrebă: Să-i spună de ce se afla acolo, travestit în cioban? Să-i arate greaua stare în care se afla? Dacă el ştie ceva… sau poate totul, ar fi zadarnic să-i ascundă. Ce să spună? Doamne, în ce grele încercări poate trece un om!

Încet, încet se pomeni destăinuindu-i tânărului sas toate prin câte trecuse şi trecea. Căută în sân. Ştia unde are, într-o năframă cu scule de preţ, un diamant ales. Cum să i-l dea! Ce să-i spună? Ce să-i ceară?

În timp ce-i înmâna darul, mecanic, îi veni pe buze ceea ce creierul lucra în panică:

— Ia-l te rog, în amintirea şederii la Târgoviştea. Aş vrea, dacă se poate, să mă ajuţi să găsesc o căruţă şi nişte straie de neguţător. Îi spuse laconic motivul şi întâmplările. I le spuse atât de strâns, cu atâta economie de cuvinte, dar văzu cât de repede înţelese sasul, şi-i făgădui ajutorul. Înţelesese că fuge de urmăritori, că încearcă să iasă în altă ţară, la neprimejdie…

— Da, Doamne. Aşa voi face.

Îl duse la o gazdă, undeva într-un fundac al târgului, spunând că înainte de zori va fi acolo cu cele trebuitoare. În acea uliţă mărginaşă tăcerea nopţii nu era spartă decât

de un urlet de câine, undeva, nu aproape! Nu se auzea glasul veghetorului de noapte al cetăţii. De două ori, o bătaie dogită de limbă de clopot, cine ştie de ce şi de cine iscate. Apoi, urletul câinetui, aproape fără încetare, până spre zori.

Fugarul stătu tot timpul în capul oaselor, în odaia săracă mirosind a piele tăbăcită. Sasul îi spusese că gazda e un curelar sas, bătrân şi surd. Ou ochii înfipţi în nemateria întunerecului, trecea din viziune în viziune, din tristeţe în amar, nemişcat deşi ştia că gazda, holtei bătrân, nu aude.

Fără să ştie ce şi cum se întâmplase, îi urmărea pe cei de care se despărţise, în închipuitele-i reconstituiri a întâmplărilor. Adânc întristat şi dezgustat de sine, îşi dădu seama că abia acum, în această pustie noapte a socotelilor cu sufletul, cu conştiinţa, îi veneau în gând copiii, nepoţii, Stanca. Îi lăsass în seama şi grija credinciosului fost sfetnic al Domnului Pătraşcu, bătrânul ban Mihail. Nici el nu mai avea pe nimeni. Îi murise întâi fata, Hrisafina, în timpul Domniei lui Mihnea. Feciorul într-o harţă cu oamenii lui Ion Vodă armanul, când a fost ucis, după patru zile de Domnie, Vintilă, fratele lui Petru, fecior al lui Pătraşcu Vodă.

Oarbă noapte. Noapte a întrebărilor, amintirilor, a răfuielilor cu sine. O roată de imagini. Mişcările vieţii sale desfăşurate jur împrejurul creierului, a conştiinţei. Îşi prinse capul în palme ameţit. Stătu o clipă aşa aşteptând parcă să se sfârşească, să nu-l mai viziteze trecutul în anafor ce-l trăgea în adâncul său. Ridica fruntea rămânând împietrit ca o statuie. Rece. De piatră. Fugise din trup, printr-un efort de voinţă şi nu doar numai obsesiile, imagini ale trecutului. Parcă tot sângele, tot viul vieţii. De piatră. Aşa încremenise. Undeva în unghere întunecate rodea ca un fierăstrău minuscul, poate un şoarec, poate foşgăiau gândaci. Mirosea a piele mucedă, a clei. Patul era o laviţa tare cu un ţol de lână. Dar el nu se întinse. Încremenit, auzea urletul câinelui şi parcă în pauzele ce le punea, slabe, îndepărtate trâmbiţări de cocoşi. Cum nu arsese nici o lumânare, ochii tencuiţi cu întuneric, prinseră primele pulsaţii ale luminii.

Era întâi ca o sare grunjoasă, luptând între vânăt şi sur. El era ca un stâlp de sare. Întunecat. Aştepta...

*

Lăsându-l în odaia întunecată a bătrânului curelar, sasul cel tânăr porni către casă. Ţinea în palmă piatra ce i-o dăruise Voievodul valah. Tânărul ducea şi acum cu el senzaţia stranie de a-l fi întâlnit pe Domnul Petru, aici în Mediaş. Deşi prinsese ceva din zvonul ce se răspândise peste oraşele şi satele transilvane, privind starea din Valahia şi soarta lui Petru, încă nu se afla în stare să cuprindă sensul adânc, tâlcul moral al întâmplărilor. Era un tânăr sas a cărui privire verde de leuştean pălit privea împrejuru-i viaţa cu acea măruntă măsurătoare a fiinţelor obişnuite. Dar simţind în palmă piatra, se opri locului. Desfăcu degetele. Deşi în noaptea târgului apăsa negrul fără valori, şi nu răzbătea de niciunde un fior de lumină, piatra făţuită născu o sclipire, atât de slabă cum în apa unui iaz şi el orbit de noapte, răsucirea unui peşte prinde într-un solz numai, o nedovedită frântură de rază. Jucă piatra în palmă. De ce o primise?... Domnul se purtase frumos cu el, când era în Domnie şi-l vizitase pe Wilhelm la curtea Târgoviştei. N-ar fi fost nimerit s-o primească... Nu... Îi venea să se întoarcă să i-o înapoieze. S-o fi culcat. Are să i-o înapoieze mâine, în zori, când îi va duce ce-i ceruse. Nu-i va fi greu să i le ducă. Ştia unde să găsească hainele şi căruţa, cu căruţaş cu tot. Trebuie să aibă ceva bani, dacă i-a făcut un astfel de dar. Dar piatra o să i-o ducă înapoi. Tot rotind-o în podul palmei cu degetele se gândi că ar putea s-o

scape şi să n-o mai poată găsi prin întuneric. O vârî în buzunar. Mergând, o pipăi de mai multe ori, să simtă dacă e acolo. Era un diamant destul de frumos judecând după mărime. Când i-l dăruise Voievodul fugar, nu-şi dăduse seama cum arată. Îl primise în palmă stând cu ochii pe fața celui ce i-o dădea. Nu, hotărât nu-l putea lua. Dar vârî mâna în buzunar, mişcând între degete piatra de preț pipăindu-i muchiile geometrice. Tot căutând-o în timpul mersului, nu-şi dădu seama când ajunsese acasă. O slugă îl întâmpină în poartă, anunțându-l că este aşteptat, că domnul guvernator este nervos, că întrebase de el. Urcă scara grăbit. Îi cunoştea firea. Când ceva îl nemulțumea, ziua, în treburile de cârmuire în târgul Mediaşului, cei ai casei trebuiau să nu-i iasă din voie. Îl găsi umblând prin camera sa de lucru. Flăcările lumânărilor din sfeşnicul de pe masă pâlpâiau, se zbăteau la fiecare trecere a guvernatorului prin dreptul lor. Mergea repede dintr-un capăt în altul al odăii. Tânărul îşi dădu seama că tatăl său e mai mult decât neliniştit. Timid, îi ură bună seara. Bătrânul nu-i răspunse. Tânărul aşteptă. După încă două mişcări în diagonală prin încăpere, bătrânul se întoarse către tânărul ce sosise.

— Unde umbli? E destul de târziu. S-au închis porțile cetății?… Aveam nevoie de tine. Trebuie să te trimit mâine cu nişte scrisori.

— Unde?

— Ai să vezi unde.

— Mâine în zori aveam o treabă…

— Ce treabă? Ce treabă ai tu în zori? Întâlnirile cu fetele nu se fac în zori.

Îşi dădu seama de ridicolul frazei. Trecând pe lângă masă se opri brusc, făcând un gest scurt de nedumerire din brațe, încât lumânările pâlpâiră atât de tare, aproape să se stingă.

— Nu ai nici o treabă, când tatăl tău, când guvernatorul îți spune că are treabă cu tine…

— Dar, tată!…

— Nu aud nici un dar. Ți-am vorbit limpede.

— Dar…

— Vrei să-ți ordon? Da, mă rog, ce fel de treabă ai în zori? Orice ar fi, ai să faci ce-ți poruncesc eu. Bătu cu pumnul în masă atât de tare, încât tânărul care, fără să-şi dea seama că scosese din buzunar diamantul şi-l rotea în palmă, tresări, i se deschise zvâcnit pumnul scăpând piatra de preț. Diamantul se rostogoli către picioarele guvernatorului. Tânărul schiță o aplecare, să-l ridice.

— Ce-i asta?

— Un diamant.

— De unde ai tu un diamant? Îl privea scrutător…

— L-am primit.

— Cum, l-ai primit? Cine să-ți dăruie ție un diamant, în Mediaş?

Tânărul tăcea încurcat. Caracterul auster, autoritar al tatălui său îl intimida întotdeauna. Guvernatorul era cunoscut ca un om dur, în munca lui şi în viața de familie.

—Cine ți-a dăruit ție un diamant? Te întreb.

— Un străin.

— Ce fel de străin, care pică din senin în Mediaşul nostru şi împarte diamante necunoscuților?

— Mă cunoştea.

— De unde? Cum te cunoştea?… Te rog să-mi spui numaidecât!

— De când… am…

— De când ai?

— De când am fost în ospeție la vărul Walter. I se arcuiră unghi sprâncenele încă negre ale guvernatorului.

— În vizită? La vărul Walter? în Valahia… El ți l-a dat?

— Nu el, altcineva.

— Cine altcineva?

— Cineva mare… Care a fost mare.

— Cineva care a fost mare? În Valahia. Şi acum l-ai în-tâlnit, aici, în Mediaş… Şi ți-a dat…

Ochii verzi, ca ai fiului, se dilatară, întunecând verdele spălăcit… Toată fața i se schimonosi, uluită. Zvârli capul în sus, parcă ferindu-se de o lovitură nevăzută în bărbie.

— Donerweter…!… E Cercel. E fugarul din Valahia, pe care-l caută ceauşii Sultanului. Şi tu primeşti diamante? Ce ți-a cerut?

— Nu mi-a cerut nimic.

Bătrânul scutură din cap energic. Bătu iar cu pumnul in masă.

— Ce ți-a cerut?

— O căruță şi haine de schimb.

— Aha! O căruță şi haine de schimb. Şi tu primeşti de la el… Pune-l pe masă. Tânărul puse încet pe masă diamantul. Te faci complice cu duşmanul Sultanului, acum, când e vânat, când îl caută toată turcimea. Vrei să te nenoroceşti, să mă nenoroceşti? Ai?

— Eu… bâlbâi tânărul…

— Tu habar n-ai ce se întâmplă în jurul tău. Ai crescut cât turnul cetății şi tot bleg.

— Dar, tată!

— Taci! Ştiai ceva despre el? Trebuie să fi auzit vorbindu-se. Trebuia să vii îndată să-mi spui că l-ai văzut în Mediaş!

— Ştiam că nu eşti în cetate, că erai plecat la Cluj.

— Eram. Am venit cu bucurii mari. Sigismund, din porunca lui Ştefan Bathory, regele Poloniei şi unchiul său, a demis regența, i-a demis pe cei trei preşedinți şi l-a numit pe Ioan Giczi guvemator al Transilvaniei. Pe lângă că e om al dracului de rău, nici nu mă am bine cu el… Da' de ce ți-oi fi spunând eu toate astea?… A venit casapul de Giczi pe capul nostru. Fugarii căutați de turci îmi umblă prin cetate, şi domnul fiul meu îl acoperă… se lasă mituit!

— Nu m-a mituit. Voiam să i-l dau înapoi. Nu mi-am dat seama.

— Acum ți-ai dat. Unde e neprețuitul?

— Acolo! Arată cu degetul tremurător diamantul pe masă.

— Nu ăsta. Ala! Cercel!

— Într-o casă, spre zidurile cetății. La un curelar.

— Eşti sigur că n-a fugit? S-o fi temut de tine?

— Nu ştiu. Nu cred. Era ostenit…

— Acum mergi de te culcă. Când i-ai spus că duci căruța?

— În zori…

—În zori, cât mai în zori, să nu-i vie în gând s-o şteargă. Te duci la el, acolo, cu o gardă. Vezi, fii cu băgare de seamă să nu simtă; să-i laşi pe oşteni ceva mai la fereală, să nu-i vadă. Ai înțeles? Să nu cumva să-ți scape, că ne-a văzut dracu'! Giczi nu iartă. Ai auzit?

— Am auzit — spuse fiul privind vârful cizmelor guvernatorului.

Nici el nu dormi aproape toată noaptea. Cât ațipea, somnul fugar, chinuit nălucea ca nişte sori stranii, uriaşe pietre nestemate şlefuite, care se mişcau ca nişte lunule geometrice şi în fațetele lor se oglindeau, ba chipul lui Petru privindu-l îngândurat, apoi trist, întrebându-l parcă ce are de gând. În jocurile oglinzilor mari ale pietrelor apăreau când chipul tatălui său privindu-l crunt, poruncitor, ba un cap hirsut cu mari mustăți inculte, zbârlite, cu ochi însângerați în care-l bănuia pe noul, marele, fiorosul guvernator Ioan Giczi. Capetele apăreau, dispăreau în jocul fațetelor şlefuite ale pietrelor. Apăreau, se stingeau, multiplicate, nenumărate în jocul diamantelor. Apoi era o refracție, un joc de focuri tăind spațiul incert al visului scurt, ca nişte lungi sulițe ailbe, ca săbii de foc rece. Gemea, îngrozit de coşmar. Se trezea. Ațipea iar sub aceleaşi viziuni şi spaime. Se sculă în clipa în care în odaia curelarului, Petru, încremenit, pândea vărsarea luminii în noapte, adaosul de sare sură în vânătul nopții.

Fiul guvernatorului din Mediaş nu avu curaj să dea ochi cu omul pe care îl luase într-un fel sub ocrotirea lui. Acolo se afla aşteptând cel ce fusese Voievodul Valahiei, Petru, pe care-l văzuse în toată măreția voievodală la curtea Târgoviştei. Se opri la un cot de uliță spunând oştenilor să meargă cu băgare de seamă la casa curelarului, pe care le-o arătă. — Vedeți, luați-l, dar nu-l silniciți. Este Voievodul Valahiei. — E înarmat? întrebară oştenii. — Nu, nu-i înarmat. Poartă straie ciobăneşti... Mergeți! Oştenii se strecurară pe lângă ziduri, cu paşi vătuiți. Doi se lipiră de peretele tindei, ceilalți stăteau pitiți în afara Porților şi zidului curții. Bătu unul din ostaşi, încet, cum îl învățase tânărul sas. Uşa se deschise. Apăru în cadrul ei Petru dând să iasă, crezând că era omul cu care se învoise, tânărul sas. Îi strigară să se predea. Văzând ostaşii cu săbiile goale şi pe cei din uliță năvălind la auzul glasului dur al celui ce-i ceruse să se dea prins, Petru rămase împietrit. Părea că prelungeşte starea de încremenire ce-l stăpânise; toată scurgerea timpului până la bătaia înceată în uşă. Nu se împotrivi. Le vorbi cu glas stăpânit, întrebându-i nemțeşte:

— Wo sollen wir gehen?

Ostaşii nu-i răspunseră. Îi făcură semn să înainteze, încadrându-l, ținând săbiile gata. În uşa casei de unde plecau, apăru în cămaşă lungă un bătrân încovoiat. Cum privea, somnoros, prostit, după grupul ce dispărea în uliță, părea el însuşi un semn de întrebare.

*

Stând Petru în ghearele guvernatorului şi între zidurile cetății Mediaş, toate încercările de a-l scoate de acolo se izbiră de refuzul acelui guvernator al cetății, întâi, şi mai tare de împotrivirea turbată a noului mare guvernator Giczi. Sivori încercă să-i ceară acestui câinos dregător, bunurile ce-i fuseseră spoliate. Îşi dădu îndată seama că-i zadarnic. Tocmai atunci primi, prin mijlocirea domnului Francisc Kendi, prin oameni ai săi de credință, o scrisoare din partea lui Petru. Kendi câştigase prin daruri pe unul din paznicii închisorii. Petru îi scria secretarului său că e mai bine să nu ceară nimic din cele ce li se smulsese în Transilvania, de cine ştiau ei. Asta ar fi îngreuiat demersurile spre eliberarea lui din Mediaş. Să se prefacă încredințat, îi spunea Petru, că averile au fost toate luate de ceauşii Sultanului. Aşa vor fi în pace jefuitorii nobili şi netemători că li s-ar cere să le înapoieze celor păgubiți. Îi spunea că e singurul în care are nădejde şi sprijin şi ştia că Sivori pentru asta a rămas în acele locuri blestemate. Prin aceleaşi mijloace şi scrisori repetate aflau unul de soarta celuilalt, de tot ce se urzea de prieteni ca să-l scape din închisoare. Află că contele

Kendi, cu tot sufletul era în conspirația salvării, că el plecase în Polonia la Ştefan Bathory, ruda lui, să intervină pentru eliberarea şi trecerea sa spre Apus.

După două luni, Kendi se întoarse din Polonia. Îi găsi în castelul din Iernut unde-i găzduia cu multă căldură, pe secretar şi pe gentilomul Frangois Ponthus de la Planche, nerăbdători de ce hotărâse Bathory. Kendi le spusese că regele polon înclină cu toată voia, la dorințele lui, dar că îi veneau rapoarte rele de la guvernatorul Giczi. Acesta îl vestea că dacă valahul ar fi lăsat slobod şi Sultanul ar afla prin beglerbeg de arestarea şi apoi de eliberarea lui, ar fi dovedit minciuna, ei ştiind că Cercel n-a fost arestat, că a dispărut de la intrarea lui în Transilvania.

Nu mult după asta, fiind aflată de mulți detenția Principelui valah în cetatea Mediaş, guvernatorul Transilvaniei a poruncit să fie trimis la Chioar, târg întărit la hotar cu Ungaria. Dar Sivori află în acelaşi timp tot prin oamenii contelui Kendi, având răgaz să-i mai anunțe Domnului Petru ce va fi, cum va căuta mai departe mijloace de a-l scăpa. La noua cetate, căpitan era un catolic în strânse legături cu părinții iezuiți de la Cluj. Înțelegându-se şi învoit de Kendi, secretarul şi domnul Frangois de la Planche simulând că merg să târguie lucruri ce vor folosi plecării în Italia, în primăvară, merseră la Cluj, se întâlniră cu rectorul colegiului iezuit, părintele Fernando Capece, gentilom napolitan. Acesta le spuse că acel căpitan al cetății Chioar venea des să se spovedească la el în colegiu. Prin ajutorul acesta se legă iar firul între Domn şi sectretar. Se aştepta la castelul din Iernut, zi după zi, veste despre hotărârea regelui Poloniei: guvernatorul Giczi, fiara, cum spunea secretarul, mirosea țesătura conspirației. Lui Kendi nu-i putea face nimic. El juca rolul castelanului primitor, curtenitor al unora care la rândul lor îl cinstiseră în Valahia. Mai era şi ruda sa Bathory. Dar temându-se de străini, de Sivori, şi Planche şi mai ştia el cine, le trimise ordin să părăsească țara în cincisprezece zile, altfel nu răspunde de viața lor. Îi ceru chiar contelui să nu-i mai găzduiască pe străinii uneltitori.

Contele Kendi însă nu avea să țină seama de turbările lui Giczi. Era prea mare prestigiul său şi înrudirea cu Bathory. După opt luni de magnifică găzduire în castelul din Iernut Sivori socoti că-i mai bine pentru toți să se tragă peste hotare în Ungaria, pentru că din acea parte ar fi putut mai liber în mişcări să trudească spre scoaterea Domnului său din captivitate. Bathory nu făcea nici un gest. Îi veneau rapoarte defăimătoare dinspre cei interesați ca Petru Vodă să nu fie liber. Astfel, secretarul şi de la Planche îşi luară bun rămas de la distinsele gazde, cu multă căldură şi cu asigurarea din partea lui Kendi de tot ajutorul pentru îndeplinirea planului unei eliberări, a fugii dacă altfel nu se putea.

După trei zile, secretarul, cavalerul de la Planche şi oamenii lor au ajuns călărind, în Baia Mare, la hotarul cu Ungaria, aproape de cetatea în care fusese strămutat din Mediaş, Petru Voievod.

Sivori şi toți cei care-l însoțeau pipăind timpul şi locurile din care să-l poată desface pe Petru din poprirea criminală, se aflau în Baia Mare, sub oblăduirea şi protecția baronului Felician de Erbenstein, consilier al majestății sale imperiale, având în exploatare minele de argint şi de aur. Minele fuseseră ale familiei Fochari. Aceştia le luaseră în arendă de la Principele Transilvaniei care stăpânea locurile de la Baia, dăruite lui de către regele Poloniei, unchiul său, care şi el primise de la împărat, în urma unor înțelegeri făcute din pricina unor neînțelegeri. Baronul Erbenstein care îl admira pe Petru al Valahiei, din faima ce se răspândise în țările Apusului, avu grijă de oamenii aceştia credincioşi Măriei-Sale Petru. Ca mulți dintre nobilii acelor pământuri aveau, precum contele Kendi şi alții, relații cu oraşele Italiei, unde petrecuseră în tinerețe. Legătura Kendi, Erbenstein, căruia contele îi recomandase călduros pe

devotații ilustrului întemnițat la Chioar şi toată povestea strădaniei lor, făcu din baronul Erbenstein „nu doar un protector ci şi un aliat”. Scrisorile secrete între secretar şi Domn, scurtau cu timpul noianul de frământări şi îndoieli, deschideau închipuite ferestre în azur, către depărtările lumii. Sivori izbutise o apropiere de un tânăr, frate al omului care-l slujea în cetate şi care se numea Demetru. Prin aceste mâini treceau scrisorile tainice. Măria Sa Petru îi scrisese lui Sivori să aibă încredere în acest Demetru cu care ajunsese să vorbească şi despre viitoarea sa fugă din Cetate. Îi scria să-i dea acestuia o hârtie prin care avea să primească din mâna lui — a secretarului — cinci mii de taleri, de va ajuta la înfăptuirea planului de evadare. Totul trebuia să se facă în răgaz de o lună, folosind timpul când căpitanul cetății avea să meargă la Alba Iulia. Trebuia ca Demetru să hotărască noaptea în care secretarul va veni cu o ceată de oameni de credință în cetatea în care gărzile aveau să fie îmbătate de Demetru.

Petru vestise prin soli tainici, prin scrisori, pe cei doi nepoți ai săi şi pe unii boieri aşezați, aceştia în unele sate din Transilvania. Trebuiau să vină la Baia Mare, să aducă şi banii trebuitori unor astfel de încercări, să se pună sub conducerea secretarului său care îşi sacrificase bunurile şi liniştea rămânând în în preajma lui, luptând să-l redea libertății. Toți răspunseră grabnic, alergând către Baia, către nefericitul lor Voievod. Aduceau la vreo zece mii de taleri din sumele pe care la începutul bejeniei în Transilvania, Petru le împărțise, să fie în păstrare mai sigur, decât purtate de unul singur.

Baronul Erbenstein îl sfătui pe Sivori că, dat fiind că poartă după sine o suită destul de mare, trezind bănuieli căpitanului cetății Chioar, care se temea poate de o lovitură, să se depărteze de cetate. Fu ales un sat din Ungaria, Totfallu, stăpânit de un vestit nobil Ştefan Bathory — altul decât cel din Transilvania. Avură grijă să se răspândească zvonul că la topirea zăpezilor, Sivori şi cei din suită, francezi şi italieni, vor pleca spre Italia. Satul se afla cale de o zi de cetatea Chioar. Şi stăpânul locului, Bathory, fu pavăză şi sfătuitor.

Cu înfrigurare, secretarul şi oamenii săi se pregăteau aşteptând clipa când Demetru va face semnul hotărât. Iată că într-o joi spre seară, Sivori primi o ştire prin fratele lui Demetru, că sosise olipa. Căpitanul cetății plecase către Alba Iulia. Demetru spunea că în noaptea de sâmbătă putea să se înfăptuiască planul de fugă din cetate a Domnului Petru. Aşteptau caii înşeuați în grajduri, oamenii înarmați. Bagajele trimise în cetatea Satu Mare, ce se afla sub stăpânirea împăratului. Cu bagajele plecase gentilomul florentin Giovanni Massini. Trei oameni în straie țărăneşti, ducând un cal turcesc de soi, aveau să-l aştepte pe Vodă Petru la o moară ce se afla preț de jumătate milă de cetate. Au aşteptat şi aceştia şi ceata pregătită în Totfallu o noapte. Apoi cei trei cu calul s-au înapoiat spunând că nu s-a arătat suflare de om şi că prinzând de veste că se întorsese fără veste căpitanul cetății, au plecat grabnic încoace, spre Totfallu. Zilele treceau. Apoi iscoadele au adus veşti. Demetru, omul ce-l servea pe Vodă, vrând să-l ajute pe Principe să fugă, vru să-şi ia tovarăş pe unul care cum se întoarse căpitanul, îi destăinui totul. Demetru fugi. Garda fu întărită. Îl slujea acum un copist, Micloş, pe Măria-Sa. Fu cumpărat şi acesta de oamenii lui Sivori. Plecară şi sosiră câteva scrisori ce-l lămureau pe secretar şi acesta pe Domnul său despre mersul treburilor stricate de fricosul şi nesăbuitul Demetru.

Un duh al neliniştii se răsucea în sufletul şi sângele bietului secretar tot urzind planuri şi căutând prilejuri să-l scoată dintre zidurile închisorii pe Domnul său. Găsind că nu se simte la larg în Subcetate, se trase cu toți ce-i avea lângă dânsul într-un sat apropiat, Medişa, la o zi departe de Satu Mare. O făcuse cu îngăduirea

guvernatorului Ungariei, contele Francesco di Nugarola, care era italian. Ştiind obiceiul locului, Sivori îi trimise un dar de preț, un iatagan muiat în aur, împodobit cu pietre de preț. Aflând despre aşezarea lui acolo, în Medişa, au venit să-l vadă unii gentilomi italieni şi nobili unguri, slujbaşi imperiali. Se legă pe loc o prietenie cu unii, precum cu domnul Ottavio Spinola Caneto, gentilom genovez, care suise răbdător gradele în slujba împăratului. Caneto era acum locotenent-colonel, guvernator al Cetății şi împrejurimilor. Un altul era nobilul Frederic Pancrațio, maghiar de stirpe, vorbind uşor italiana. Era căpitan general al cavaleriei. În amândoi spera Sivori să afle aiutor ca să-şi împlinească ce închipuise.

*

Erau zilele Paştilor anului 1586. Trecuse mai bine de un an de când Domnul Petru zăcea între ziduri, şi de când, el, Sivori, se da de ceasul morții să izbutească ceva pentru spargerea acelor stări nenorocite. E adevărat că toți gentilomii de neam italian, nobilii germani şi unguri se întreceau în gesturi prieteneşti, în banchete prin care să cinstească pe Sivori pe secretarul Domnului valah de mare renume. Pe acesta toate dovezile de subită prietenie îl onorau şi-l bucurau, mai ales gândind la foloasele ce le nădăjduia. Scrisese şi boierilor valahi ce se aflau risipiți prin satele şi cetățile Transilvane. Sosiră cât putură de grabă, aducând şi trei mii de taleri trebuitori pentru trai şi cheltuieli în scopurile ştiute. Apoi, boierii plecară, fiindcă secretarul socotea că-i mai bine să nu stea snop acolo, să nu dea de bănuit. Îl ținu doar pe postelnicul Oprea, un om dârz, priceput şi în arme şi în folosirea abilității şi experienței pe care Sivori i le cunoştea. Ar fi vrut să-l trimită pe el cu scrisori în Polonia, către abatele Possevino şi abatele Gio Paolo Campagni, provincialul iezuiților din Polonia. Voia să trimită scurta scrisoare de acreditare a Voievodului Petru şi să-i roage să ia sub protecția lor cauza atât de strigătoare, să caute să-l înduplece pe Majestatea-Sa riga Poloniei pentru libertatea Domnului Petru — aşa încât el Sivori, să afle calea bătută şi treaba împlinită la ceasul când va merge acolo. Dar se răzgândi, îl ținu pe postelnicul Oprea cu el, trimițându-l pe gentilomul Giovanni Massini. Cei doi părinți se aflau în acea vreme la Grodno, un târg din Lituania, aproape de hotarul Moscoviei, unde stătea de un timp, cu necunoscute scopuri, Regele Bathory.

Într-o seară, în casa în care locuia secretarul, se aflau cei doi notabili cu care se legase în strânsă prietenie. Erau toți trei, firi nespus de aprinse, adică mai mult cei doi, de capă şi spadă. Sivori în schimb cu viul lui neastâmpăr, mereu căutând să înnoade firele salvatoare, îi cercetă pe cei doi oameni ai imperiului, descoperind în aceştia o înclinare şi o neconsumată dorință de gesturi şi acțiuni avântate.

Se aflau în jurul unei mese grele de stejar pe care se vedeau tăvi de argint, din cele pe care secretarul izbutise să-i fie înapoiate împreună cu altă argintărie. Pe tăvi, mai întârziau resturi de curcani fripți şi în pocaluri, valetul genovez al secretarului, avea grijă să toarne, îndată ce vedea pocalurile goale. În vatră pâlpâiau flăcări amețite asupra unui butuc ce nu se îndura să moară. Casa era veche, construită din bile mari de brad. Odaia largă, mobilată greoi, cu scaune şi lăzi făcute de meşteri de țară. Dar oaspeții nu luau aminte la decorul încăperii. Erau însuflețiți atât de licoarea sorbită din pocalurile de argint, cât şi de ceea ce le povestea secretarul. Căpitanul Ottavio Spinola Caneto îl întrerupea tot timpul pe Sivori şi de fiecare dată silueta-i înaltă cu spinarea întrebător înclinată se apleca asupra mesei, spre chipul prelung şi inspirat al secretarului, aprobându-l, repetând ultimul cuvânt rostit de acesta. La fel de însuflețit, căpitanul Frederic Pancratio, îndesat, trupeş dar mărunt, bătând cu

pumnul greu în masă de săltau toate de pe ea, strigându-i lui Caneto: *„Holgoş! Finişce!* “ După clamarea italo-maghiară, lunganul se aşeza şi Pancratio îşi mângâia mustățile roşcate, stufoase, lăsându-se satisfăcut pe spătarul scaunului. Vorbeau italieneşte. Secretarul mai mult, cei doi ofițeri imperiali mărginindu-se la sublinieri în felul lor. Când Sivori se oprea o clipă să-şi adune gândurile, genovezul Caneto sau maghiarul Pancratio, care apuca mai întâi, înălță cupa aproape strigând, de entuziasmul ce-i stăpânea:

— Să trăiască Înălțimea-Sa prințul şi stăpânul domniei voastre!

— O asemenea floare a Renaşterii să fie atât de barbar tratat? De aceşti *svergognati!*

— Mi-e scârbă de aceşti nobili transilvăneni!

Pancratio nu spunea, sau uita că acei nobili transilvăneni, care-l jefuiseră şi-l țineau închis pe înaltul Principe, erau nobili maghiari. Poate că era sincer în revolta sa.

—Înălțimea-Sa Ştefan Bathory, regele Poloniei, întârzie să dea ordin ca Domnul meu să fie eliberat. Poate, numai cu ajutorul unor bărbați bravi, care disting adevărul şi dreptatea, peste ceea ce cu silnicie comit oameni care nu prețuiesc valoarea şi onoarea, aş putea să dau aripi spre largul lumii civilizate, Principelui Petru!…

— Stăm lângă domnia voastră — săriră cei doi ofițeri imperiali.

— Căpitanul cetății… — urmă secretarul — pleacă uneori la Alba Iulia, nu?

— Sigur.

— Dacă aş avea la-ndemână, atunci, o mână de oşteni bravi, aş putea…

— Cincizeci, sau mai mulți vă stau la dispoziție. Am înțeles, am înțeles. Maghiarului îi sălta pântecul rotund şi i se zbârleau mustățile de râs. „Să i-o coacem nesuferitului ăla de căpitan al cetății. Aş vrea să-i văd mutra când o găsi colivia goală. Îi mănâncă nasul, Giczi, guvernatorul Transilvaniei. Îl aruncă în locul fugarului. “ Zicând, râse gras, cu o aprigă satisfacție.

— Ar putea fi îmbrăcați în harne lungi, țărăneşti sub care se ascund bine pistoalele, că săbiile le pot purta fără fereală, cum poartă toți oamenii.

— E bine, puncta Caneto, înclinându-se iar asupra mesei.

— Costumați aşa, ar merge cu care încărcate cu saci, părând să ducă grâne sau altceva de vânzare în târg.

— E grozav de ingenios! bătu iar cu pumnul în masă Pancratio. E bine, marțea e întotdeauna piață în fața cetății Chioar.

— Am aflat că garda e slabă în cetate. Cred că ar fi uşor să fie ocupată.

— Sigur. Căpitanul Pancratio, cu trei sute de oşteni călări ar merge pe lângă pădure, şi la un semnal dat de cei ce pătrund în cetate, pornim în galop, şi punem stăpânire pe ea.

— Când Principele vostru va fi liber, cetatea va rămâne sub stăpânirea împăratului. În timpul împăratului Maximilian a fost zălogită pe treizeci de mii de taleri. Când a vrut să o recapete, transilvănenii s-au codit, n-au mai vrut şi aşa s-a iscat duşmănie între ei şi Maximilian. Cred, domnii mei, că ar fi nimerit să-i aducem la cunoştință planul nostru domnului conte de Nogarola. Este guvernator al Ungariei din partea împăratului. Cum credeți?

— Eu cred că n-ar fi bine — zise încet, mormăit, Caneto.

— Eu cred că da… — punctă cu pumnul în masa grea, Pancratio.

— Şi eu cred — zise Sivori.

— Contele Nogarola e ca o giruetă, ca un cocoş de vânt. Se întoarce dincotro bate vântul. Mai suferă şi de podagră. Dacă-l găseşti în criză, nu alegi nimic de la el, mormăi iar Ca

neto.

— Ba îi spunem. Mergem împreună la Casovia, la guvernator, şi-i spunem. O să-i surâdă afacerea.

O ţinură fiecare pe-a lor câtva timp. Caneto tăcu sorbind din pocal. Ca să pună punct, Pancratio înălţă pocalul, toastând în cinstea superbului Principe, pe care îl socotim gata, scăpat, apoi privind cu încântare pocalul, îi spuse secretarului:

— Licoarea asta, nobilul nostru prieten, vine din viile de lângă Tarczall. Îl beau numai împăratul şi unele mărimi.

— Vă mulţumesc că aţi avut bunătatea să mi-l trimiteţi. E într-adevăr unic, zise Sivori sorbindu-l îndelung, gândind că soarbe acea cupă întru sănătatea şi libertatea Domnului Petru.

*

Dar vizita a doua la Nogarola, după ce acestuia întâi îi surâse planul, nu mai avea nimic încurajator. Îl găsiră în toane proaste, avea cum spusese Caneto, una din crizele lui de podagră. Îl sâcâi această vizită. Spuse că era mai bine dacă făceau treaba fără să ştie el. Aşa că i-a comunicat împăratului. Dar Majestatea-Sa imperială nu ţinea să dăuneze armistiţiului ce-l avea Sultanul, cu care transilvănenii erau aliaţi. Îi ordonase guvernatorului să-l scoată pe secretar şi toţi ai lui din Ungaria. Primise din partea lui Giczi un raport in care era încondeiat Sivori, că stă la Satu Mare cu suită numeroasă, că urzeşte nu se ştie ce turburări. În opt zile — suna ordinul imperial — trebuie să iasă din regatul Ungariei, cu toţi oamenii lui. Altfel, cădea sub pedeapsa confiscării averii. Chiar viaţa îi putea fi primejduită.

Între oftările ce i le smulgea răul podagrei, contele Nogarola se simţi obligat să spună că regretă nespus să nu poată fi de folos în această treabă încurcată. El îl admira şi ar fi vrut să-i poată fi de folos ilustrului Principe, dar nici el, precum nici împăratul nu au o cale s-o folosească. Dar vreau să fac totuşi ceva pentru domnia voastră — îi spuse secretarului. O să fac pe n-aude n-a vede, să vă îngădui vreo douăzeci de zile, pentru împlinirea poruncii împărăteşti.

Era nespus de frumos şi cumplit de urât — îşi zicea bietul Sivori. Toţi, cu mâna pe inimă, stimează, iubesc, îl admiră pe Princepele Petru, toţi! Şi toţi în cor. Se termină corul şi toţi au loc să se strecoare onctuoşi şi senini printr-un mare zero.

Bietul genovez era sastisit. Trebuia să aibă o sinceră devoţiune şi admiraţie pentru Cercel ca să se bage în primejdii, să-şi treacă anii, să întârzie pe străine locuri, obsedat de scăparea Domnului valah din închisorile transilvănene.

Veni şi trimisul în Polonia, gentilomul Masini. Abatele Possevino îl asigura pe secretar de grija ce-o avea asupra soartei Voievodului Petru. Vorbise cu de la el pornire regelui Bathory şi îl asigura că va face totul, dar că aşteaptă un prilej, şi vrea să-i vindece de teamă pe transilvăneni, care făcând ce-au făcut, se temeau să nu afle Sultanul, fiindcă ei nu recunoşteau că Principele Petru ar fi închis în vreun loc de pe pământurile lor. La scurt timp au sosit şi cei doi boieri valahi, aducând două mii de taleri. Au stat pe lângă secretar care-i încuraja spunând că cei trimişi la Roma va să aducă vestea şi întărirea pentru eliberarea Domnului Petru. Aveau să se întoarcă la vetrele lor trecătoare când va pleca el spre Polonia.

Sosi o scrisoare de la contele Kendi, care se arăta nespus de mâhnit de ordinul împăratului. El îl îndemna pe Sivori cu scrisori către un nobil de ispravă, prieten al său, care îl va primi cu căldură, ca şi pe toţi cei din suită, în castelul său din Munckacs. Acest loc se pare că e astfel aşezat, întărit, că nu-l va afla şi nici necăji

careva. Castelanul era un bărbat de optzeci de ani, încă tare, om original, care, de stirpe mare fiind şi apucat, nu se temea nici de dracu. Gazdă primitoare, încât Sivori şi toată ceata se simţiră în larg şi în pace, în vasta locuinţă, pe care domnul Gaspar Magocci le-o hărăzise în târgul de sub castel.

Ajutat de castelan, secretarul, prin oameni de încredere îi scrise lui Petru şi primi răspuns. I se plângea în acest scris de soarta oarbă care a făcut ca toate încercările secretarului să-l scape, să fie zădărite şi de două ori i-au căzut aripile. Căpitanul cetăţii, temător, îi scrisese lui Giczi, câinele de guvernator transilvan şi acesta lui Bathory în Polonia. Aflase prin omul care-l ajuta, copistul, că se hotărâse să fie dus în altă parte, în altă cetate. Nu se ştia în care, unde Sivori, vorbind cu postelnicul Oprea, îi spunea că el crede că Domnul va fi şi fost dus de acolo, din Chioar. Unde? S-o îndura Dumnezeu să afle. Şi or vedea. Iscoadele or da de fir.

În târgul Munckacs se ivi ciuma. În chiar casa în care stăteau se dovediră trei cazuri. Nenorocul, câinoşenia celor ce le aduseseră necazul, ciuma, toate se puneau în calea mişcărilor bietului genovez. Trebuiau să fugă goniţi de spectrul ciumei. Socoteau să fie pe drum şi cei ce plecaseră la Roma. Drumul lor era la întors prin Cracowia.

După ce-şi luară bun rămas de la octogenarul castelan Gaspar Magocci, secretarul, postelnicul Oprea în două trăsuri şi doisprezece oameni călări, părăsiră târgul Munckacs. În patru zile trecură hotarul în Polonia, mergând spre Cracowia. Mai aveau preţ de o jumătate zi până să intre în oraş, când, de după cotul unei păduri de mesteceni şi pini, văzură venind către ei trei oameni călări. Apropiindu-se îi recunoscură pe banul Mihail, postelnicul Radul şi cavalerul de la Planche, care se întorceau de la Roma. Se strânseră în braţe, socotind că norocul i-a făcut să se întâinească. Îşi spuseră unii altora câte se întâmplaseră în atâtea vreme scursă. Cei trei se întristară aflând că nici de astă dată Voievodul nu scăpase, cu tot zbuciumul lui Sivori. Cei trei aduceau scrisori către regele Poloniei din partea Sanctităţii-Sale Papa Sixt şi de la cardinalul Azzolino pentru nunţiul Sanctităţii-Sale, monseniorul Bovio, episcop de Camerino, care îşi avea reşedinţa în Polonia, reprezentând pe Sanctitatea-Sa pe lângă Ştefan Bathory. Erau scrisori cu timbru grav, care cereau să hotărască soarta nedreaptă a Principelui, iubit şi stimat de toată lumea Vaticanului, de toţi cardinalii, ca pe un spirit nobil, prinţ creştin de mare faimă, scriau cardinalii Mondevi, Azzolino şi Madrucci. Scrisoarea Papei Sixt către Ştefan Bathory rege al Poloniei, prin timbrul verbului şi puterii cuvântului marelui păstor al bisericii Romane, o citiră cu un simţământ de reculegere. Secretarul şi însoţitorii săi mai credeau încă, prin asemenea glasuri să se dea de perete uşile închisorilor transilvane.

Îi scria Înaltul Părinte rigăi polon:

„Carissime in Christo fili noster salutem et wpostolicam be-nedictionem.......”

Iubite fiu al nostru întru Christos, salutare şi binecuvântare apostolică: Atât pietatea ta cât şi spiritul tău de dreptate manifest în râvna de a veni în ajutorul celor buni şi nevinovaţi, ne îndreptăţeşte să discutăm o chestiune foarte serioasă. Şi pentru că socotim că efortul Domniei-Tale, în această privinţă este demn de al Tău nume, îndrăznim să spunem pe scurt Majestăţii Tale cele ce urmează: Iubitul nostru fiu Petrus, Principele Valahiei, bărbat catolic şi foarte legat de Sfântul Scaun, pârât şi compromis la turci din cauza unor false încriminări, a fost silit să fugă în Transilvania, unde este ţinut în captivitate, fără proces, de peste un an, lipsit fiind de toate cele de trebuinţă. Iată de ce o rugăm pe Majestatea-Ta, din toate puterile noastre, aşa cum o cere dreptatea acestui fapt şi cauza lui Christos şi aşa cum ne dă dreptul să sperăm în pietatea Ta, să porunceşti să i se dea drumul din închisoare şi să

fie lăsat liber. Nu ne îndoim că Majestatea-Ta va face acest lucru cât mai repede, pentru care îți vom rămâne foarte îndatorați.

Dată la Roma la Sfântul Petru, cu pecetea pescarului, în ziua de 21 iunie 1586.

*

Şi iarăşi de teama unor neaşteptate şiretlicuri şi împrejurări, căpitanul cetății cu voia guvernatorului Giczi, întâi căuta să încercuie satul cu soldați, să-l prindă pe neastâmpăratul genovez care punea mereu la cale alte uneltiri pentru fuga întemnițatului. Sivori se salvă sărind pe o fereastră prin ogrăzile vecine casei unde locuia. Apoi aflară că Domnul Petru nu se mai ştie la cetatea Chioar.

Căutând zadarnic să afle noua închisoare, se retraseră într-un sat mai depărtat zis Subcetate. Pe boieri îi sfătui să meargă la casele lor în Transilvania. Aşa se mai stingea bănuiala zbirilor unguri. Rămaseră cu Sivori, numai banul Mihail şi postelnicul Radul. Banul Mihail, în Valahia fusese întâiul după Vodă, om de credință şi nădejde, ce-l cunoscuse de mic pe Domn. Era şi acum la vârsta înaltă om cu putere şi frumusețe bărbătească şi Radul Postelnic avea minte ageră şi tărie. Aveau cu ei şi pe domnul Frangois Ponthus de la Planche şi alții, aşteptând veşti de la iscoade, nădăjduind, sucindu-şi mințile să găsească noi căi, alte prilejuri şi alți oameni de cumpărat.

Sivori se gândea să încerce iar la riga polonez, cu ajutorul părintelui Antonio Possevino din compania lui Isus căruia riga îi arăta o încredere neştirbită. Era legătura cu papalitatea, deşi acelaşi rigă polon Bathory ținea seama de cealaltă legătură mai strâns simțită — Sultanul.

Se mai pregătea secretarul să scrie şi Sanctității-Sale Papa Sixt al cincilea care îi urmase Preafericitului Papă Grigorie al treisprezecelea, ca să afle întâmplările şi silnicia ce-o îndura strălucitul Principe Petru al Valahiei, să-l ia sub autoritatea-i stolică, fiindcă îl cunoscuse pe Măria-Sa pe când era la Roma şi era cardinal. Mai voia să scrie şi altor cardinali, cardinalului Marducci, cardinalului Como, cardinaluiui Mondovi; să-şi unească toți duhul şi să sprijine acțiunile lor, să-l hotărască poate pe riga polon, pe Bathory, să facă ceva pentru slobozirea Principelui Petru din închisoarea în care se va fi aflând. Ei nu o dibuiseră încă. Şi era un scârțâit de pene pe hârtie. Ştafetele goneau pe căi ce duceau de la o țară la alta, de la un rege la guvernatori, de la cardinali la cardinali, de la Papă la rege. Şi din închisoare-n închisoare, din an în alt an „Cavalerul splendid”, cum îl gratulase Papa Sixt al cincilea; *„Notre ami et cousin”,* cum îl numeau Henric şi Catherina de Medicis, „nobilul nostru principe şi prieten”, cum îi spuneau Sigismund Bathory cel tânăr şi nobilii săi sfetnici ce stăpâneau Transilvania, îşi chinuia zilele şi cugetul şi sufletul atât de plin de mari elanuri spre înfăptuiri, pe care numai un prinț de Renaştere, un prinț între principi cum îl vedeau cât era în strălucire, putea să viseze, să năzuiască, de nu l-ar fi uitat unii şi nu i-ar fi surpat alții tronul şi nu l-ar fi lăcomit şi jefuit şi întemnițat alții. Nobilii, cei neîntrecuți în jurăminte, în legăminte uşor făcute, uşor călcate.

*

În timp ce oamenii fostului Domn Petru se dădeau de ceasul morții să afle unde l-au dus, spre căile Maramureşului, pe ocolişuri înainta o trăsură închisă încadrată pe laturi şi în urmă de mulți călăreți înarmați. Înaintea trăsurii, la o bună distanță, alți oşteni călări cercetau din trapul săltat împrejurimile, cu multă încordare. În trăsură, afară de prizonierul strămutat în altă cetate, se făcea că moțăie un ofițer de honvezi.

Deschidea din când în când câte un ochi cu căutătura subțire ca o muchie de cuțit spionând mişcările celui pe care îl escorta. Treabă zadarnică. Joc neghiob. Pândă de motan cu şoarecele în ghiare. Pe bancă, cu ochii închişi, să nu mai vadă mutra lată, spână, cu ochii oblici, Petru se legăna hurducat de trăsura greoaie, cu roți grele, încercând să nu gândească. Nu-l mai interesa încotro e dus. Era spre a treia temniță şi a doua dezamăgire. Tot ce încercase bunul său Franco nu izbândise. Ştia că jefuitorii nobili vor pune mereu stavili. Se temeau de Sultan, se temeau că or trebui să dea seama de bunurile furate de ei. Bunurile Voievodului valah, ale lui Sivori şi ale celorlalți curteni ai lui Petru, cavalerii franci, italieni şi pe cele ale boierilor ce băjeniseră cu Vodă, temători de noul Domn şi hăineala turcilor.

Cum este scrisă, undeva, linia vieții unor oameni!... Mereu luați, mereu duşi, mereu întorşi, mereu pironiți de o năpastă, mereu alta, mereu aceeaşi. Dus în robie de mic, la Istanbul, apoi la Rhodos... sub călcâiul turcului. Acum aici, la frații creştini, la voia oamenilor de treaptă aleasă, din temniță în temniță, fără vină, fără greşeală, numai cât voia să facă altfel, mai bine, pentru țară, pentru norod, fără gânduri de cotropire de alte pământuri şi neamuri. Silit să silească, să poată rămâne în fruntea țării visându-i binele, luminarea, altă viață şi deprinderi, risipirea întunericului.

Căuta să stingă jarul disperării. Nu era singura făptură din vremile scurse cu omenirea, care suferise şi suferea nedreptatea şi silnicia semenilor. Căuta din tot ce învățase, din tot ce întâlnise şi auzise, urmărea şirul nesfârşit de nedreptăți, de oprimați, de striviți sub călcâiul soartei şi de orbirea oamenilor. Iartă-mă Pătraşcule, frățioare! Ai zăcut ani şi ani în temniță, ai sfârşit în temniță. Iartă-mă, frate!... Eu, de aceeaşi carne, acelaşi sânge cu tine... de ce aş fi cruțat?! Eu am întâlnit şi stele luminoase în drumul meu, eu am... dar copiii? Copiii, Doamne, să nu ne urmeze. Să aibă parte de mai multă îndurare... Or avea? Să vină oare un profet, o mare lumină, să-i atingă, să pipăie cu arătătorul veşniciei inertul deget al omului modelat după suprema formă, aşa cum în fresca lui Michelangelo, divinitatea, trece desăvârşirea, viața, prin degetul primului om. Sunt ani de când a stat, la Roma, în Sixtină, cu acea supralume, peste creştetul său, zguduit, privind cum va fi privit Papa, cum or fi privit atâția oameni, în trecere, ca el, Petru simțindu-se mic sub atâta miracol. Cine-ar putea să învie omenirea moartă, ca metafora zugrăvită de zbuciumul florentin? Fiindcă uneori cred că omenirea e moartă, sau numai o mişcare de umbre nocive, care se întrechinuie, se urăsc... O, copiii mei! Marcule! Ionaş, Radule, şi tu Stanco, mamă şi soață şi Doamnă în umbră. De ce v-am hărăzit o soartă şi o viață ca aceea?

Se mai linişti câtva, amintindu-şi că erau în urma lui, afară, acolo între oameni şi umbre, oameni adevărați, oare duceau cu ei acel fior de viață şi înălțare spre desăvârşire, moştenit de la începuturi. Erau ca Mihail banul, ca Sivori, ca acel străin, nobil, nu de stemă doar ci de omenie, la care se aflau în grijă ai săi, cei ce-i purtau flacăra şi sângele şi poate Doamne apără-i — păcatele.

*

Drumul era lung. Încerca să nu-şi piardă răbdarea. Ofițerul coborâse din trăsură. Acum călărea pe lângă caretă. Un oştean care-i purta calul călărindu-l cât stătuse în fața lui Petru, suise lângă vizitiu. Ofițerul se gândi că arestatul nu-i primejdios. Neînarmat, ştiindu-se însoțit de o gardă puternică, nu va încerca nimic. Văzuse că escortatul, al cărui hram îl ştia, arăta asa de parcă s-ar fi stricat la minte. ÎI auzise un timp vorbind singur. I se păru că spune versuri, în italieneşte. Apoi îl văzu, privindu-l pe furiş, că murmură doar, neauzit, mişcând buzele de parcă ar fi spus rugăciuni. Mai

târziu îi păru căzut într-o stare de prostrație. Stătea cu bărbia în piept. Chipul îi era umbrit, aproape ascuns de pletele ce se legănau în ritmul vehiculului. Nu dormea. Îi văzu ochii cu privirea plecată înainte, departe, răzbătând poate prin lemnul caretei, prin spatele vizitiului, spre cine ştie unde. Dar privirea aceasta era întoarsă în el. Petru îşi urmărea gândurile. Da, îi scrisese înainte de a fi fost luat din Chioar, tot ce credea că avea secretarul de făcut. Tot ce în răspuns acesta îi comunică, despre corespondența tainică, dusă de mâinile celor cumpărați, scrisori către toate capetele mari ce ar putea să ajute la ieşirea lui din captivitate. Către toți câți ar fi lucrat să-i convingă pe Ştefan Bathory, riga polonez, pe nobilii maghiari şi pe Sigismund, că el, pasă-mi-te, ştie şi crede că toate bunurile şi banii au mers la Istanbul. Că nu va avea nici o pretenție de înapoierea averii pierdute. Că accepta orice condiții, va sta sub voia lor. Va da ca zălog rigăi Poloniei pe doi fii ai săi; ca să poată scăpa de sub nedreapta detenție.

Gândind acestea, îşi spunea: „Iată, cu vrerea mea, va să înceapă şi cu ei ce mi-a fost dat mie. Nu, n-am să-i supun aceleiaşi mizerii, aceleiaşi soarte duşmănoase. Nu, copiii mei! Mai curând voi putrezi în fiare, printre fiare ce-şi zic oameni. Totuşi, se mai află oameni ca acest domn Francisc Kendi care i-a luat feciorii sub aripa-i protectoare. I-a dat în grija administratorului moşiilor ce stăpâneşte în apropierea castelului său, în comuna Dateş. Acest om de încredere Ioan Szabo Sârbul, îi creşte, după cum îi scrisese Franco, cu toată grija cuvenită principilor. Doar ştiau că deşi erau fii naturali, primiseră recunoaşterea cu drept de urmaşi la Domnie, în Valahia. Pentru asta Sultanul, vizirii, paşalele, fuseseră încărcați cu daruri...

Convoiul înainta uneori pe drumuri anevoioase. La popasuri, ofițerul îl întreba dacă nu vrea să coboare. Făcea, drept răspuns, un vag semn de negare. De nu i s-ar fi legănat uşor pletele, deşi nu erau în mers, cerberul ar fi putut crede că n-a auzit sau nu vrea să răspundă. Îi păru liniştit, căzut în somnolență şi nepăsare. Dar Petru era ca râurile şi lacurile adânci; o mare linişte la suprafață şi mişcare gândită a lumilor în adâncul său.

*

Din Satu Mare, unde se trăsese spre mai multă libertate în mişcări secretarul şi cei ce-l însoțeau, au plecat către Roma, boierii valahi Mihail banul şi postelnicul Radul precum şi gentilomul Ponthus de la Planche. Acesta avea să-i spună prin viu grai Sanctității-Sale Papa Sixt, întărind ce fusese aşezat în slove îndurerate. Spre Polonia, scrisorile către pater Possevino, erau purtate de un florentin din suita secretarului, domnul Giovanni Masini. Secretarul aştepta în Satu Mare vremea întoarcerii celor trimişi la Roma. Aveau să se întâlnească în Cracowia, unde va merge şi el, secretarul, vestit prin curier, ca să se înfățişeze cu scrisoarea pe care o nădăjduia din partea lui Sixt, către Bathory rege.

Până atunci, bietul Franco pândea în zilele şi nopțile Satului Mare, prilejuri, plănuind o mie şi una de chipuri să afle unde, în ce parte l-ar fi dus pe Principele său. Dacă toate s-or dovedi în haină, câinoasă vitregie — îi scrisese Petru — să mai încerce, neizbutind altcum, să-l trimită pe domnul de la Planche, care fiind francez, ar putea să-l câştige pe noul ambasador al regelui Franței, la Istanbul, pentru nefericita-i stare; să-i zugrăvească strigătoarea nedreptate, jignirea şi suferința ce i-au pricinuit-o nobilii maghiari din Transilvania. Domnul ambasador Jean Lancosme, astfel informat, ar putea pleda soarta Voievodului Petru — *ce malheureux et illustre Prince”.*

*

Prin ferestrele zăbrelite, când se afla în mijlocul încăperii, şedea doar cerul; albastru, gol, când era senin, sur pe vreme rea, sau rostogolit cu nori de furtună, dacă nu călătoriți ca vele uriaşe la nevăzute caravele. Contenind din mersul neobosit, făcând înconjurul odăii, sau tăind-o pieziş, privea uneori, prin una din ferestrele aşezate mai sus de statul omului, suit pe un scăunaş negru, grosolan cioplit din lemn greu de tisă. Văzuse că odaia în care era închis se află într-un fel de turn în mijlocul cetății. Aceasta stătea în culmea unui munte mărunt, cioplit de timp, înconjurat de râpi prăpăstioase. Era în luna mai. Între pachetele de pini şi molizi, pădurea de foioase, încă neînverzită, întindea crengi goale, căngi, sulițe lemnoase, arcuri de crengi fără corzi, dar zvârlind săgeți negre sau colorate de zburătoare.

Când obosit se oprea iar cercetând încăperea, întâlnea aceleaşi lucruri: trei: un pat ca o laviță, cu o cergă groasă de lână maronie, aşezat pe laturea unui perete, către sud, sub una din ferestrele cocoțate; o masă pătrată, din lemn greu, lustruită de timp, chinuită de lovituri de cuțit, un scaun. Încăperea, către nord, avea un intrând, o măruntă odaie oarbă — care, într-un ungher, descoperea ochiului cercetător urmele unui balcon zidit, sau aşa ceva.

În primele timpuri ale aşezării sale în noua închisoare, Petru nu luase aminte la puținele semne pe care i le înfățişa austera odaie în care avea să-şi ducă cine ştie cât necazul. Adusese cu el din cealaltă tainiță, din cetatea Chioarului, puținele lucruri ce le avea şi i se îngăduia să le aibă, printre care o carte de istorie a lumii primită de la părinții iezuiți, ca să-şi cheltuiască mai uşor zilele pustii, amare, ale detențiunii. Era scrisă în latină şi îi slujea ca izvor pentru un vast poem istoric, după cât năzuia să înfăptuiască. Dar la început, sub starea apăsătoare, disperată, nu putea închega nimic. Nu putea sta locului. Noaptea, răsucit de gânduri şi revolte, se ridica de pe lavița dură şi măsura încăperea de la fereastră la fereastră, uitându-se prin pătratele barelor de fier la cerul adânc, aproape negru, în care tremurau stelele. „Toți orbii se uită în sus — îşi spuse el, într-o asemenea cercetare a cerului împărțit în pătratele de fiare… Şi eu sunt un orb… Ce pot vedea decât atât, ce-şi pot închipui şi orbii care au văzut odată. Văd cerul, văd stelele. Şi stelele sunt oarbe. Ele habar n-au de existența mea. Eu, orb, le văd; privesc în sus şi le văd. Privesc în sus ca orbii. “ Buzele i se mişcau. Se auzi şoptind. Îşi auzea glasul, scăzut, cum ai auzi glasul cuiva şoptindu-ți: — *„Saepe etiam stellas, vento impendete, videbis / Praecipites caelo labi, noctisque per umbram / Flammarum longos a tergo albescere tractus. /*… Rămăsese cu privirea atârnată de bariera grătarelor de fier din fereastră… Părea tălmăcind nu versul poetului antic ci propriile sale gânduri, i se păru că se aude şoptind mai departe, deşi erau şoaptele fără sunet ale adâncului său: — ori, ce este omul pe pământ ? Ce îmi povesteau oare visele pruncie, despre tot ce însemn eu pe acest pământ? Ce este acest pământ în sistemul solar? Ce înseamnă oare soarele în mişcarea mută, nesfârşită, a noianului de astre? Ce legi ascultă toate aparițiile ce vin către noi ca repezite din înălțimi şi adâncuri? Ştia că marele Virgiliu, întrebat ce crede despre toată existența, despre toate cât cuprindem, despre cele ce nu dau nici dezgust nici saturare, a răspuns că se desfăcea de toate, în afară de nevoia de a întelege *„Praeter intellegere”* — Da, marele poet purta semnul însingurării, al liniştii spiritului. O viață de necurmate cercetări ale sufletului şi de cunoaştere, de înțelegere a lumii, în lumea poeziei sub starea ei luminoasă de grație.

Dar eu, unde am ajuns? Unde am năzuit? Aicea, unde măsur măruntețea omului, măruntețea pământului, când în straturile curate şi aşezate ale duhului, cântăresc

prețul cuvintelor, a întrebărilor ce ne aruncă în îngemănata, uriaşa necuprindere a spațiului şi a timpului. O, Petrule, nu vezi? Nu vezi cât de neînsemnat eşti pe această sferă pitică, în trecerea acestei scurte vieți, dacă măsori totul cu nebănuitele distanțe? Stăm pe o stea uriaşă, la fața căreia s-au închegat, s-au aşezat toate câte ne uimesc gândirea şi ne par de o veşnicie aşa, spre veşnicie... Dar în miezul acesteia fierbe, aşa cum de foc fremătător era întreagă, din scoarță până-n miezul miezului. Pe măsură ce te afunzi în măruntaiele ei, căldura creşte, fierberea aşijderea. Asemenea şi omul. Părelnic, înfățişarea-i aşezată, nu trădează clocotul lăuntric... Nu trădează clocotul lăiuntric. Dar Doamne, cât clocot e... Cât clocot a fost să mă cheltuie spre toate câte le-am năzuit, să le înfăptuiesc, să le zidesc, să le schimb. Acolo, în țară şi aici în mine. Cât clocot de ură. De ură? Nu, de furie! Ba nu, de ură împotriva celor ce stându-mi împotrivă, ca puterile impure ale răului, mi-au tăiat aripile, mi-au stins privirile unde-mi înmugureau florile viitoare. De ură, că fără drept şi fără judecată mă țin ca pe un rău, ca pe furi, în silnicie şi în voia lor. O, dar voi ieşi de aici odată, voi merge la treapta judecăților înalte, voi cere dreptate. O voi avea... Se opri. Căta tot către acelaşi cer negru zăbrelit... De unde dreptate?... Zâmbi... Poate, poate trebuie să cred, să nădăjduiesc. Dar oamenii? Omul? Nu-i cunosc? Nu m-au lovit ei? Nu eu i-am creat ca să fiu sigur de ei. Nu ştiu! „Nu ştiu — spunea mama Macabeilor, copiilor săi, — cum ați apărut în sânul meu: Nu eu v-am dat sufletul, duhul şi viața ce ați primit-o”... Dar mai era un clocot. Erau copiii săi. Marcu, Ionaş, Radul... Îşi duse mâna la gât în care simțea un mic clocot, ca un înec de plâns... „0, băieții mei, vouă, eu v-am dat sufletul, duhul şi viața ce ați primit-o!... Şi ce v-am mai dat? Ce-o să vă las? “ Nu, mai bine să nu se gândească. Şi aşa nu slujeşte la nimic întrebarea fără răspuns. Răspunsul o să vi-l dea timpul, viața... Apa de departe nu stinge focul de aproape.

Aşa a stat, chinuit de întrebări, de nelinişti până a început să se strecoare, graduat, lumina zorilor, netemătoare de gratiile închisorii, ca o ființă imaterială, conştientă, gânditoare, că luminii nu-i poate fi luată libertatea. Era obişnuit, de mult, să vegheze, să nu doarmă. Marele depozit, al trecutului, încercărilor, mărimii şi umilințelor îi mobilau zilele şi nopțile. Când trupul zăcea ostenit, ca mort, în această alcătuire iscusită de rețele de oase, de ramificări de nervi, de vase de sânge sub învelişul cărnii, până sus, acolo în cerebellum, în acea materie cenuşie, ca un burete ce suge şi expulzează, senzații, lumi de gânduri, creând lumi, distrugând altele, năvălea tot ce trăise, chipuri şi gesturi, fraze, extaze, surâsuri, rânjete. Totul se în-vârtea ca într-o pâlnie, cu un urlet gândit ce nu se mai stinge până nu se subțiază, se subțiază ca un cui, ca un ac, din ce în ce mai subțire, mai fin, înfingându-se să rămână acolo, în buretele cenuşiu cu o durere ce venind din afară, se întâlnea cu aceea ce venea dinlăuntru.

Atunci se auzi cum o mână încearcă închizătoarea uşii... Cineva o deschide. Un glas răguşit, adormit, îi vorbeşte încet, şoptit.

— Iureghet, nociagoş, uhr!

Este... Ianoş, sau Gabor, Istvan sau Ferri, cum îi mai zice. Nu-şi mai aduce aminte. Nu i-a învățat încă numele. Dar îi ştie Chipul. Lat, cu pomeții înaintați sub adâncirea ochilor verzi; cu nasul lat, aşezat gospodăreşte asupra buzei de sus, asupra căreia se zbârlesc câteva tuleie gălbui, ca şi părul pe țeastă. Are un surâs mereu neşters, care ar putea fi perfid. Dar lumina din ochii verzi este atât de vegetală, atât de nevinovat mirată, încât toată expresia asiată spune ceva despre o câmpie nesfârşită, de cai cu coame de foc în vântul zorilor sau amurgului, şi de-o neînțeleasă melancolie.

Îl întreabă ca în fiecare zori, cum a dormit. Petru nu înțelege. Intuieşte ce spune. Îi aduce apă şi-i toarnă să se spele în ligheanul de aramă. Îl priveşte cum îşi piaptănă

lungile, grelele plete. Îl priveşte cu o curiozitate de copil. Apoi îi aduce tava cu mâncarea de dimineaţă. Cana cu lapte şi pâinea neagră. Întârzie locului ca întotdeauna. Nu se hotărăşte să plece. Parcă ar aştepta ceva. Nu spune nimic. Întinde gâtul cu urechea întoarsă către uşa deschisă. Parcă stă să audă ceva. Ascultă. Se suceşte şi-l priveşte pe omul care se piaptănă. Parcă ar vrea să-i spună ceva. Ceva peste obişnuitele cuvinte pe care, parcă, i se îngăduie să spună. Petru a întors privirea. A rămas cu pieptenele înfipt în păr, cu braţul în aer.

— Ce este… Istvan — se hotărăşte Petru să-i ghicească numele.

— Ferri!

Ochii lui Petru îşi măresc luminile.

— Ai înțeles?

Ferri întoarce capul spre uşă. Ascultă.

— Înțeles!

— Ştii româneşte?

— Ştii puțin. Nu voie ştim. Capitan Lonyan Albert… Face semnul retezării gâtului. Dar zâmbeşte chinuit.

— Am înțeles, Ferri.

Flăcăul a ascultat iar. Se duce spre uşa deschisă. Se înclină uşor către cel din odaie. Iese încet. Se aude închizătoarea scrâşnind.

Grăbit cum era să izbutească ceva hotărât pentru Domnul său, Sivori ar fi vrut să înainteze, trecând prin Varşovia, capitala Masoviei, unde avea reşedința episcopul de Camerino, nunțiul papal, să ajungă la Grodno. În acest târg aflat la marginea Lituaniei, către Moscovia, regele polon, după cât se spunea, pipăia timpul şi starea potrivită să pornească împotriva Marelui Duce al Moscovei.

Episcopul Camerino, luând de la secretar scrisorile cardinalului Azzolino, secretarul Papei, îi spuse că şi el a primit prin curier, alte scrisori mai de recentă dată, din care ştia că el, Sivori şi însoțitorii, vor veni în Polonia. Că date fiind recomandările Vaticanului pentru a se face totul ca Principele Petru să fie eliberat, el, nunțiul, ar fi mers cu ei la rege, la Grodno, dar că asta ar fi în dauna lucrului, că ar face vâlvă, că regelui nu i-ar suna bine, pentru atâtea şi atâtea din cele cunoscute în Transilvania şi necunoscute la Poartă. Nunțiul potoli flacăra pârjolitoare a secretarului. Îl sfătui să meargă însoțit de nobilul domn Planche, în straie simple, ca să nu atragă ochii asupră-le.

Totul a mers aşa de parcă ghemul se desfăşura firesc. Dar era un ghem iluzoriu care cu cât se desfăşura rămânea la dimensiile nestricate ale formei începutului. Audiențe secrete la ceasuri de noapte la rege. Scrisorile Papei şi cardinalilor citite cu mare devoțiune. Promisiuni şi amânări. Regele vrea, dat fiindcă vrea să nu-l dezamăgească pe Sanctitatea-Sa Sixt. Dar că chiar fiu supus vicarului lui Christos, trebuie să țină seama şi de încrângăturile politice. Să nu-i zgândăre pe turci. Să nu-i descopere pe nobilii din Transilvania. Că trebuie să convoace o dietă a nobililor, cum va ordona în ăst sens guvernatorului de acolo, ca să se găsească un mijloc să se lase libertate lui Petru, că mai ordonase ca acesta să fie tratat bine şi să nu-i fie primejduită viața… Punea întrebări şi răspundea şi i se traducea în latină regelui. Regele Bathory făgădui să asculte şi să îndeplinească dorința Papei. Le spuse solilor valahi şi secretarului să meargă în pace. Majestatea-Sa, printre treburile grave ce le avea aci, va da la vreme veste monseniorului Camerino, nunțiul papal la Varşovia. Şi părintele Gio Paolo îi sfătuia la aceasta, îmbărbătându-i, făcându-i să nădăjduiască în eliberarea Principelui Petru.

În zilele acelea intrau în Grodno trimişii Marelui Duce al Moscovei. Veneau să trateze ceva despre înlăturarea unor neînțelegeri, trimişii împuterniciți, cu o suită de două mii de călăreți. O paşnică suită în arme, în număr şi cu inima curată!!

Sivori îi privea, se gândea la mersul istoriei, la cumpenile ei la înțelegerile şi demersurile diplomatice, la puterea şi durata jurămintelor de dragoste între regi şi cârmuitori de popoare.

Şi Ştefan Bathory vrea, în ce-l privea pe Domnul Cercel, tot binele. Făgăduia, făgăduia şi Papei şi lor, cum pe timpuri îi făgăduia lui Alexandru, Oaie Seacă, să nu-l ajute pe tânărul poftitor la scaunul valah. Şi se arătase atunci, drept şi tare în ce-i făgăduise duşmanului lui Petru. Ascultându-l pe rege, Sivori îi privea chipul. Figura aceea tăiată de o mustață copioasă, ochii puțin piezişi, ageri în capul îndesat pe un gât scurt. Părea tot adunat în el, încifrat, de nepătruns. Secretarul ştia că are calitățile unui mare monarh. Dar nu îi spunea nimic bietului Sivori în sensul unei deschideri sincere față de om. Poate se înşela. Poate? Regele Bathory le recomanda să aibă răbdare.

Pe aceste întâmplări, cu aceiste gânduri, Sivori şi ai săi călătoreau înapoi spre Cracowia. Înaintea cetei lor pâlpâia călăuzindu-i, o lumină scăzută, ce-i drept. Era totuşi o luminiță dătătoare de nădejdi.

Treceau printr-o pădure, cale de o zi de Cracowia. Când au intrat între trunchii acelei păduri în care drumul către Cracowia tăia o latură, secretarul se întreba dacă şi ceilalți tovarăşi de drum simțeau, cum simțea el, strania lumină gălbuie ce colora totul, mirosul fetid, mirosul putred ardeiat, de parcă sub frunzele galbene căzute din mesteceni şi fagi, se descompuneau mărunte trupuri de ființe ale pădurii.

Era octombrie şi căzuseră ploi. Pinii puneau pete întunecate de verde pe cerul cenuşiu. Mestecenii, ca în febră aiurau tremurând galben buze vegetale. Din mesteceni şi fagi potopeau ninsori de frunze moarte. Totuşi, pe alocuri îşi înălțau degetele de carne cenuşie cuiburi de ciuperci. Numai un ochi obişnuit să le descopere, căutându-le anume, nu aşa în mersul cailor şi totuşi, Sivori fu cel ce le zări printre trunchiurile pădurii şi stratul de frunze ofilite. Spuse vizitiului să oprească. Îl trimise pe vaietul său genovez să culeagă. În acest timp, mişcându-se pe drumul de şleau ce tăia pădurea, secretarul vorbea cu Cavalerul de la Planche:

— De mult n-am mai mâncat ciuperci. Dumneata nu ai poftă?

— Drept să-ți spun, nu mor după ele.

— Eu însă da. Îmi plac grozav.

— Domnul meu, pe mine mă îngrețoşează. De altfel şi aici, în această pădure, e un miros grețos, aproape pestilențial — spuse Planche, scoțând o batistă imaculată, parfumată se vede, cu care îşi tampona nările.

— Crezi că astea pe care le culege valetul dumitale or fi bune?

— Da, par a fi mânătărci.

— Vezi, fii atent! Eu ştiu că este o familie de campaniolus, familia Amanitelor, dintre care, una, *Amanita virosa,* grozav de otrăvitoare, ca toate de altfel, dar asta, cea mai… şi e grețoasă la miros, un miros pestilențial… Nu ştiu, dar parcă izul ăsta ce stăpâneşte aici, în pădure…

Sivori îl privea amuzat, gândind:

— Ia te uită, savantul botanist. Ce l-o fi găsit?! Altfel este un om delicios. Ce l-o fi apucat? Zâmbi.

— Poate ai pofti să ții o dizertație despre ele. Ştiu că există vreo câteva zeci de mii de specii pe pământ.

Cavalerul râse cu bonomie, îndreptându-se spre caleaşca lui. Valetul secretarului, chemat de acesta, veni cu un sac plin de ciuperci. Îl puse în lada caleştii. Se urcară în caleaşcă. Călăreţii suiră în şei. Porniră. Pădurea rămânea în urmă cu tainele ei. În caleaşcă, domnul de la Planche îşi tampona neîncetat nările cu batista parfumată, stăpânit încă de o greaţă vagă. Se gândea nu fără să fie amuzat, dacă într-adevăr *Amanita virosa era* ciuperca ce răspândea mirosul urât, sau *Amanita verna* (primăvăratecă); asta nu se putea, ea apărând în anotimpul ce-i da numele. Poate *Amanita pantherina,* cu pălăria ciocolatie şi picăţele albe. Nu, asta dă un delir, o beţie muscariană... Ei, *au diable,* — spuse el tare agitând albul batistei ce-l învăluia în mireasma-i plăcută.

*

Cum caii echipajelor şi cei de şea se arătau a fi trudiţi de lunga cale străbătută şi cum mai aveau până în Cracowia, şi cum se lăsa seară, opriră în primul sat, căutând gazde.

Secretarul cu oamenii săi se aşezară la un gospodar, domnul Planche şi boierii valahi cu oamenii lor traseră la o casă unde se aflau numai femei, bărbaţii fiind plecaţi către Grodno, luaţi la oaste.

Unde trăsese, secretarul puse pe bucătarul său, un tânăr neamţ, să pregătească ciupercile. Erau destule, pentru toţi din casa aceea. Gazdele nu mâncară. Cinaseră. Sivori şi ai lui luară masa. Doborâţi de osteneala lungului drum, cum credeau, oamenii piroteau ameţiţi. Sivori îşi lăsase capul îngreuiat pe braţe. I se păru că se scufundă într-un abis cumplit de rece. Dădu să se scoale. Îşi dădu seama că pe clipită nu mai vede, că a orbit. O gheară îi sugrumă inima. Nu o mai simţi. Trupul îşi pierduse greutatea, apoi parcă otgoane puternice îl trăgeau în adânc. Îl strigă pe Gepetto, valetul său.

— *Aiuto! Gepetto, aiuto!*

Dar acesta îi răspunse cu greu, mişcându-se nespus de încet, în vis. Un om din suită, un milanez voinic, văzând cum împrejur oamenii cădeau unul după altul, pe unde apucau, începu să strige:

— *Signore! Siamo avvelenati!* Ciupercile erau otrăvitoare!!

Cu greu, dându-şi seama de adevăr, săltându-şi capul şi trunchiul ca de piatră, deasupra mesei, aducându-şi aminte că are cu el întotdeauna, într-o lădiţă, o bucată de alicorn, al cărui efect îl încercase cândva, strigă milanezului să deschidă lădiţa, să ia alicornul să-l piseze, să pună praful într-o cupă cu apă. Omul, cu ultimele puteri, făcu ce-i spuse. Bău cu greu secretarul, clănţănind din dinţi, abia ţinând cupa. Milanezul se târî, dând fiecăruia să bea. Bău şi el. Veniră şi gazdele, bărbatul şi femeia, şi feciorul lor, mazovieni cu inima tare, ajutându-i pe otrăviţi. După câteva clipe fiecare vărsa, acolo unde se afla, dând afară toată hrana otrăvită, otrava cu atâtea culori de parcă ar fi înghiţit din greşeală, boielile unui zugrav. Respirau toţi de parcă tone le-ar fi apăsat piepturile. Căzură în somn letargic aproape. A doua zi, povesteau cum somnul de noapte le fusese fulgerat de vedenii cumplite şi gazdele îi auzeau cum aiurau toţi, vorbind câte-n lună şi-n stele, prăpăstii toate.

În timp ce gazdele curăţau resemnate scândurile, podeaua şi ungherele pe unde se uşuraseră bieţii duşi de pe lume, aproape, veniră înspăimântaţi boierii valahi şi domnul de la Planche. Acesta ceru să vadă dacă au mai rămas ciuperci întregi. Întâmplător într-o tingire de aramă se mai vedeau câteva ce nu fuseseră gătite de bucătarul neamţ. Privindu-le îndelung, de la Planche clătinând din cap, spuse:

— N-am avut dreptate. Nu era nici *Amanita verna,* nici *Amanita virosa,* nici *pantherina.* Da, aceasta are pălăria galbenă-verzuie cu fibrele radiante şi lame albe. Cert că este vorba de *Amanita phalloides — sans faute!*

Dacă nu s-ar fi prăbuşit iar în somn, după scurta trezire, secretarul, râzând, i-ar fi zis franțuzului: Ei bravo! Le ştii toate, tată al ciupercilor. Un lucru nu ai ştiut, că puteam fi morți şi fără dizertația ta postumă. Adormi, ca şi ceilalți. Părea să-i fi bătut pe toți, îndelung, duşmani, călăi nevăzuți, cu frânghii grele şi ude. Erau sleiți, zdrobiți. În semisomn letargic, bietul Sivori se zbuciuma, în umbra cugetului şi sfâşierea inimii. Se vedea murind în chip prostesc, ucis de o ciupercă împuțită. Murea el, singurul sprijin al celui ce mucezea între zidurile unui castel sinistru. Se făcea că acoperişul castelului e galben-verzui, cu lame albe radiante. Sub acoperişul acesta spongios, cleios, strângându-se ca o meduză sau ca o plantă carnivoră, trupul principelui Petru se zgârcea, înota în gama de culori stranii a otrăvurilor care curgeau din acoperiş, îl înecau, îl dizolvau şi pe locul lui rămânea o mână de cenuşă îngrozitor de rău mirositoare. Pentru bietul secretar era o a doua moarte.

*

Abia ridicați din lințolii, ca un pâlc de Lazări ieşiți din mormânt, bietul Sivori şi oamenii săi, boierii şi cavalerul de la Planche pomiră târâş-grăpiş pe drumul Cracowiei. Toți se înzdrăveniseră. Numai când ajunseră în străvechea cetate a Cracowiei, îl ajunse moartea pe tânărul ajutor de bucătar al secretarului, un neamț, care împlinea în chiar ziua intrării în cetate, douăzeci de ani. Era un flăcău subțire, înalt, cu nişte ochi naiv de albaştri şi cu un nas bont înălțat către sprâncene. Singur, el, nu luase alicorn, încăpățânându-se să creadă că nu ciupercile îi duseseră pe toți la buza gropii. Acum, sta răzimat de un zid,

îndărătnic şi în fața morții. Voiră să-l culce. Nu primi. Sta înainte proptit cu spinarea în zid. Ochii îi erau mai tulburi, un nor le umbrea cătarea, dar el se silea să-i deschidă rotund, privind cu intensitate ceva, undeva înaintea lui. Repezea, cu ultimele zvâcniri, palma, gonind ceva ce părea că-l pândeşte sau vine către el. Cu câteva clipe înaintea stingerii albastrului naiv al ochilor, avu puterea să mai îngăime abia desluşit:

— Fugi, du-te! m-ai păcălit, scârboaso!

Sivori care îl veghea, căutând cu mâini tremurânde să-l susțină, îl întrebă într-o doară:

— Cu cine vorbeşti? Pe cine vezi?

Flăcăul tăcu o vreme, câteva clipe. Nu gemea. Nu arăta să sufere de convulsiile cumplite ce le dă veninul... Suferința părea concentrată în privirile naiv de albastre care luptau să alunge norul, ceața ce le umbrea mai adânc, de nasul cârn, care ca o vietate despărțită de chipul muribundului, făcea sforțări să-şi înalțe bontul, mai tare, între sprâncene. Se mai auzi, de astă dată, horcăit:

— Fugi tu, urâto, cu pălăria ta puturoasă.

Îi nălucea prin ultimele sclipiri ale înțelegerii, că vine către el o fantomă, o aproape ființă, fata-ciupercă, grasă, cărnoasă, cu carnea cenuşie, privindu-l fără ochi, pe sub pălăria rotundă cu picățele roşii: Părea că fata-ciupercă se umflă, apropiindu-se de el, se umflă, dând să facă brațe, de la coapsele otova, să-l poată cuprinde...

— Fugi! Ai pălăria şarpelui!

Se prăbuşi, drept, ca un trunchi subțire, fără să se încovoaie, sunând ca un lemn pe dalele de piatră. Rămase înlemnit, culcat lângă zid. Sivori, la fel de înlemnit de

spaimă, de durere, lângă tălpile mortului cu care făcea un unghi drept, un unghi de moarte şi durere.

*

Până în Crăciunul lui 1586, Sivori vegetă în Cracowia scriind boierilor aflători în Transilvania, precum şi contelui Francisc Kendi, la care ştia că se află doi din copiii Principelui Petru. În scrisorile la care dorea răspuns, se rugă să se cerceteze, să se afle, unde, în care cetate se va fi aflat închis Domnul Petru. Voia să-i dea veste secretarul despre tot ce încercau şi nădăjduiau să izbutească pe lângă Regele polon Ştefan Bathory. Dar nu venea nici un răspuns. Şi de-ar fi venit, ar fi fost zadarnic. De la tronul Poloniei nu mai putea nădăjdui nimic. Regele Bathory murise între timp. Întors de la o vânătoare, pe o vreme geroasă, o fistulă la o veche rană, la picior, îl săvârşi în opt zile, acolo, la Grodno, unde stătea pândind mişcările Ducelui Moscoviei. Se prăbuşeau toate nădejdile bietului Sivori. Trebuiau încercate, gândite alte căi pentru eliberarea Doimnului său. Boierii munteni aflați cu el în Polonia, văzând că nu mai este nădejde au inceput a se căina, zicând că pentru Domnul lor nu se mai află scăpare, au hotărât, cu durere în suflet, să-l părăsească pe secretar, zicând să meargă în Transilvania, la familiile lor. Ei îl slujiseră cu credință şi cu primejdie pe Domn, dar cum totul se oprise, ei vor pleca şi nici nu vor mai putea trimite bani. Dar au mai adaos, că îndată ce s-ar afla o cale să-l scoată pe Domnul Petru din zidurile haine unde zăcea, vor alerga cu viața averile lor să-l slujească. Sivori rămase sub grea apăsare a sufletului şi nu-l puteau mângâia vorbele înflăcărate, despre prepuelnice chipuri de izbândă ale gentilomilor florentini Lorenzo Nelli sau Luca Soderini ce făceau parte din suită, sau pater Roberto Scotto rectorul iezuiților din Cracowia. Dar tot ce-i desfăşurau prin vorbe era pentru credinciosul secretar al lui Petru, vorbe, vorbe goale, vânare de vânt.

Ce putea face, el, cavalerul de la Planche şi boierii valahi credincioşi, ce-i rămăseseră în preajmă, în acest burg polon, străin şi rece, surd, orb, pentru soarta Principelui Petru?

Se mai întrezări o nădejde. Pater Roberto Scotto, dibui un canonic din Cracowia, rudă a domnului Ioan Zamoyski, mare cancelar al regatului Poloniei, căsătorit cu o soră a tânărului principe al Transilvaniei. Îi lăsă să vadă canonicul că ar putea face ceva pentru soarta Principelui întemnițat, undeva în Transilvania. Canonicul spunea că marele cancelar Zamoyski ştia că defunctul rege ar fi înclinat să-l libereze pe Principe. El, canonicul ar fi putut să trateze cu marele Cancelar care ar fi putut la rându-i să trateze cu principele transilvan, cumnatul său… că, ei, dacă… poate… Aceste suspensii îl făcură pe Sivori să înțeleagă pe „dacă” şi „poate” venind în întâmpinarea şi uşurarea situației.

— Poate, ar fi nimerit, zise Sivori, — să-i facem canonicului, ruda cancelarului, un dar, sau o făgăduială, atât lui cât şi Înălțimii-Sale cancelarul, nu?

— Ai gândit cum nu se poate mai înțelept, fiule, împlini pater Scotto. După cât cunosc, marele cancelar stă prost cu visteria din pricina marilor cheltuieli ce se trag de la războaiele civile între poloni spre alegerea noului rege. De i s-ar adăuga ceva bani pentru cauza sa, ar gândi şi ar lucra mai cu râvnă pentru scoaterea Principelui vostru din nedreapta închisoare.

— Cred că propunerea Sfinției-Sale e cum nu se poate mai înțeleaptă, spuse cavalerul de la Planche, care se afla de față.

— Amănuntele va să le hotărâm îndată. Veți scrie excelenței sale cancelarul asupra celor de trebuință. Canonicul va merge la Varşovia unde-şi are reşedința marele cancelar să-i dezvolte prin viu grai, toate, când zic toate, ar fi să-i comunicăm lucruri hotărâte... Pater Scotto surâse onctuos şi secretarul, cât şi de la Planche, fură luminați de acest surâs.

— Hotărât, se grăbi Sivori — ne însărcinăm, eu şi cavalerul de la Planche — întoarse capul către acesta — primi semnul încuviințării — printr-un scris de zece mii de scuzi, bani ce vor fi dați canonicului, şi prin alt scris pentru patruzeci de mii de scuzi către marele cancelar. Vor fi plătiți când Principele va fi liber şi dus în Polonia spre ocrotire.

Pentru că secretarului i se păru să citească o îngândurare pe fruntea lui pater Roberto, adăugă îndată:

— Banii aceştia îi vor primi fără nici o îndoială de la boierii valahi, unde îi avem în păstrare. De altfel, odată liber, Principele Petru îşi va arăta recunoştința la cât se va face pentru el...

— O, da, de asta nici o îndoială — adăugă de la Planche. — E întinsă asupra multor hotare faima dărniciei Înălțimii-Sale.

Pater Roberto nu spuse niciun cuvânt. Făcu un semn moale cu palma, voind să sublinieze adevărul asupra acestora.

— Domnilor, încheie prelatul. Peste toate aceste, voia şi lumina Celui de Sus.

De la Planche, cu spiritul său galic se simți împins să ridice privirea în bagdadie, dar îşi reținu un început de zâmbet rămânând aşa, ca într-un fel de meditație asupra celor spuse de prelat. Acesta oftă, tot pe zâmbetul său onctuos:

— Eh, trebuie să despărțim cele spirituale de cele necesare. Toate în viață au două înfățişări. Filosofia ne învață să le admitem pe amândouă.

— O, da, zâmbi uşurat la rându-i, cavalerul, încântat că zâmbetul critic putea să se întindă pe obrazul lui, fără nici o reținere.

*

Toate bune îşi spuneau, după o scurgere a timpului, Sivori şi de la Planche. Dar timpul se scurgea încet, adică veneau multe împotriva sorocului eliberării lui Petru. Canonicul îi asigurase. Marele cancelar făgăduise să-i scrie principelui Transilvaniei, cumnatul său. Dar veneau întâmplări împotrivă. Cancelarul nu avea răgaz şi liniştire până nu se alegea un alt rigă în Polonia. Funia răbdării se lungea. Banii se cheltuiau şi începea iar o umbră de îndoială şi tristețe să coboare pe obrazul secretarului. El trebuia să întârzie în țara leşească până la o rânduire a treburilor. Hotărâră să plece, cavalerul la Constantinopole unde ar putea cu ajutorul ambasadorului Franței, dacă eliberarea nu izbutea prin cancelar, să fie încunoştințat Sultanul despre adevăr şi trista stare a celui ce a fost Domn în Valahia. Un ambasador polon trecea spre Istanbul. Cavalerul îl va însoți spre a duce mărturie şi lumină în treburile Donmului Petru.

În afară de pater Roberto, de canonic şi de marele cancelar, nu mulți cunoşteau întâmplările, soarta Principelui Petru Cercel. Sivori, căruia îi adiase Domnul său ceva despre trecerea prin Polonia, întâia oară, atunci când venea din Rhodos, se ferise să bată darabana pe toate căile. Mulți nobili care îl cunoscuseră pe fostul Domn valah, strălucitor, învățat, care lăsase o amintire luminoasă, ar fi adus sprijin, sau nu, însă era cineva de care secretarul nu prea ştia. Nu ştia nici blonda contesă Iaslowicki, soția

contelui palatin George Iaslowicki, că în Cracowia se află oameni ai celui căruia îi păstra încă o colorată şi melancolică amintire.

1587. Secretarul se află tot în Cracowia. Umblă ca o nălucă pe vechile ulițe către palatele unora din nobilii cu care se împrietenise, către locuințele cardinalilor Papei, printre care, *pater* Roberto Scotto şi iezuiții al căror rector era cardinalul, precum şi spre canonicul, cel ce se înrudea cu Înălțimea-Sa cancelarul. Această mărime, domnul Ioan Zamoyski, îl asigura canonicul, va să purceadă la lucrarea pentru eliberarea Principelui Petru, îndată ce va fi ales noul rege al Poloniei. Dar... mereu venea acel dar care întârzia totul. Sivori trimitea curieri în Transilvania, la prietenii, boierii români în pribegie şi la contele Francisk Kendi. Răspunsurile întârziau. Într-un amurg cracowian, când în turnul Zegarova sunau ceasurile şapte, se aflau în casa unde locuia secretarul, doi gentilomi florentini, Lorenzo Nelli şi Luca Soderini, care veneau uneori să-l vadă, să-i fie sprijin sufletului şi răbdării, aducându-i noi şi noi argumente în susținerea credinței că toate se vor împlini după dreptate — după legile morale, umane şi aşa mai departe... Secretarul îi privea cu o copilărească, voit naivă încredere, chiar atunci când în suflet creştea drojdia amărăciunii şi neîncrederii în împlinirea fericită a aşteptărilor.

— Nu se poate ca mâna destinului să nu-i deschidă porțile temniței infame! clama patetic gentilomul Soderini, când în poarta casei răsunară lovituri grăbite. Toți rămaseră nemişcați ca într-o pantomimă.

— *Che cosa accade?* — şopti Lorenzo Nelli, care era cel mai tânăr dintre cei trei şi o fire impresionabilă. Între acestea intră valetul genovez al secretarului.

— *Eccellenza! — Fuori c'e un corriere arrivato dalla Transilvania. Ha portato delle lettere! Eccole!* Îi întinse lui Sivori hârtiile împăturite, sigilate. Secretarul desfăcu grăbit, citind, gonind cu privirile avide peste rândurile de slove, larg aruncate pe file, parcă cu aceeaşi vădită grabă cum el citea acum, frământând cu mâini tremurătoare, misiva.

— *Grazie a Dio! Uhanno trovato!* L-au găsit, l-au găsit! izbucni Sivori cu privirile strălucinde, cu glasul gâtuit de emoție. Le citi ce îi scria contele Kendi, acest prieten credincios. Principele fusese dus şi închis într-o cetate numită Hust, la hotarul dintre Transilvania şi regatul Poloniei. Pe nedimensionatul ecran al închipuirii, cei trei desenau imaterial planuri, generau gesturi mărețe, combinau, se încurcau în arguții şi idei care mai de care mai temerare, încât aproape osteniți şi de băuturile pe care valetul le aducea, căzură, cu tot temperamentul lor italic într-o dulce torpoare şi legănare a capetelor. Îl lăsară cei doi gentilomi pe secretar, în brațele unei fericiri depline. Dar liniştea bietului Franco era departe să-şi afle aşezarea. Rămase în semi-întunericul odăii cu ochii pironiți asupra ferestrelor cu ochiuri de geam rotunde, plumbuite. Părea că din toate aceste rotunjimi de sticlă încercănate în plumb, îl privesc ochi cercetători de pâlpâire între lumină şi întunerec, ochi suprafireşti în care se încastrau pupile ce se dilatau, se contractau ca nişte pupile umane multiplicate. Erau privirile din adâncul spațiilor, priviri când mustrătoare, când rugătoare. Şi cum în acele mari pupile se bănuia albastrul, e drept, cam întunecat, aminteau de albastrul frumoşilor ochi ai Principelui Petru, care acum va fi privit şi el prin ferestrele unui sumbru lăcaş de cetate închisoare, acolo, la acel Hust... Hust! Hust! repeta mintal, obsedat de cuvântul sinistru ce tăia ca o secure, ca o sabie, ca o coasă. Brrr! Se scutură secretarul, ridicându-se mergând să deschidă uşa grea de stejar, strigându-şi valetul genovez.

— Niccolo! Niccolo!

Repeta strigarea, dar nu era strigare de nume ci un strigăt de izbândă.

Valetului, care veni pe fugă, speriat de felul în care era chemat, îi spuse pe nerăsuflate, tot ce privea soarta Principelui şi că se aflase locul unde era închis. Au stat amândoi mult de taină, sfătuindu-se ca doi prieteni, cu glasuri aproape şoptite, aruncând în juru-le priviri temătoare, deşi nu se afla nimeni în încăpere în afara lor. Hotărâră ca Niccolo să meargă degrabă la Hust, trecând hotarul din Polonia în Transilvania. Va duce cu el o scrisoare către Principe. O să vadă cum va face să ajungă în mâna Excelenței-Sale. Cu grija lui şi cu îndurarea Domnului. Depindea totuşi de el, de Niccolo, ca tot ce scrisese secretarul să stea sub privirea Măriei-Sale. Îi scrisese despre toate ce le încercase spre scoaterea lui din ghearele nobililor maghiari. Îl implora pe Principe să-i răspundă spre a şti cum se află, ce poate face el, Franco, pentru a-i înlesni fuga. Nu-i pomenea nimic despre ce îl îndurera pe el şi l-ar fi înnegurat pe Principe, cum că unii din boierii valahi, obosiți de aşteptare şi nemaicrezând în scăparea Domnului lor, au pipăit să vadă de se pot înapoia în țară, la noua Domnie. Îi trimiseră daruri lui Mihnea, să-i ierte, să-i primească, să nu-şi fărâme zilele în pământ străin. S-au întors acei boieri în Valahia. Aveau la ei, date în păstrare de Petru, cei mai mulți bani. Şi-au călcat jurământul şi omenia. Astea nu i le scrise Franco în acea scrisoare ce avea, poate, să i-o ducă, de va fi cu putință, să facă să-i ajungă, valetul său genovez, Niccolo.

Se mai aflau lângă Franco unii boieri de credință ca banul Mihail, Radul logofătul şi alți şase boieri ce se înapoiaseră de la Roma şi cei doi nepoți ai Măriei-Sale Petru, care aveau dârzenie, sufletele pline de credință dar în lipsă de bani mulți, după cât cheltuiseră, fără risipă, pentru a vieţui şi la încercările de iscodiri şi nădejde de scoaterea Domnului lor la aria liberă a vieții.

*

De multe zile Niccolo, care ajunsese la Hust, se învârtea ca o vulpe pe lângă cetate. Cum făcu, cum drese, lipi prieteşug cu un ostaş ce se afla în garda cetății. Niccolo se aşezase într-un sat învecinat cu cetatea. Acolo întâlnindu-se cu ostaşul, Niccolo îl ademeni cu o sută de ducați de aur. Ostaşul se lăsă ademenit. Era şi el o vulpe şireată şi lacomă de aur. Luă scrisoarea secretarului spunându-i valetului să n-aibă grije. Îl ştia pe Ferri, pe flăcăul ce slujea Principelui valah. Ştie el ce să facă să ajungă scrisoarea la Principe şi suta de ducați de aur în punga lui goală de ostaş. Cu Ferri, cu camerdinerul ce-l slujea pe Principe, stătea, el, ostaşul uneori de vorbă. Într-una din zile, tot aşa, sporovăind, ostaşul îi spuse:

— No, auzi tu Ferri!

— Apăi, ce s-aud?

— Principele ăsta, de-i închis acolo în turn…

— No, ce-i cu el? Lasă treaba asta. — Flăcăul privi cu grijă în jurul lui. Nu se afla nimeni în preajmă; dar tăcu cu încăpățânare.

— Măi Ferri!

— Ce-i?

— Măi, cum nu moare de urât, acolo, singur.

— Mai vine să-l vadă, câteodată, căpitanul…

— Lonyan? Mai bine dracu'. Ar fi mai plăcut bietului om decât Albert ăsta. No, şi ce face cât îi singur?

— Cată în cărți.

— Îşi dă singur?

— Nu cărți d'alea… Se uită şi se tot uită într-o carte mare, grea.

— Şi ce vede în cartea aia?
— Păi i-or dat-o, i-or trimis-o părinţii iezuiţi, cât a stat în cetate la Chioar.
— No, şi?
— Păi, în ea e istoria lumii. Şi se uită în ea, şi tot scrie. Scrie în stihuri. Îl aud uneori, prin uşă, că le cântă.
— Stihuri? Le cântă?
— Le zice tare.
— Ei, dacă-i aşa — îi trecuse îndată prin cap — se loveşte cumu-i mai bine.
— Ce se loveşte?
— Că eu am făcut nişte stihuri în cinstea bietului Prinţ ferecat acolo. Şi de i-ai duce tu, Ferri, stihul, poate am câştiga ceva. Am auzit că-i tare darnic. Te prinzi?
— Om cerca. Numai să nu prindă căpitanul ceva, că-i moarte.
— Ca mormântul. Uite stihurile — Oşteanul îi întinse scrisorile de mult rânduite, Ferri le tot învârtea în mâini cătând la ele ca găina. Deşi bănuia ce bănuia, oşteanul stătea încordat:
— No, ceteşte!
— Nu ştiu ceti.
— Atunci lasă. Du-le numai. O să-i pară bine…
Ferri le strecură în sân. — Săracul, îşi vâră şarpele-n sân, — gândi oşteanul. Da' poate o merge bine, dacă ăsta n-o fi prea prost. Ferri plecă dând în uliţă, îndreptându-se către Hust.
Primind din mâna lui Ferri misiva, Petru zâmbi înţelegând totul. Flăcăul zâmbi şi el bucuros că-i aducea prigonitului un pic de mângâiere.
— Le-o făcut un oştean, un şogor de-al meu.
— Ce? făcu Petru îngândurat. Îşi reveni. A, da, frumoase stihuri. Uite, — vârî mâna în taşca de piele ce atârna de spătarul scaunului, scoţând o jumătate duzină de ducaţi.
— Să-i dai acelui oştean ce s-a ostenit cu stihuri atât de plăcute. Se aşeză la masa pătrată, aşternând în grabă un răspuns către Franco.
— Uite, să-i dai oşteanului stihurile astea de mulţumire. Şi ţine şi tu Ferri. Îi întinse un pumn de ducaţi. Ferri îşi feri mâinile la spate cu un zâmbet incert. Asta îi aminti lui Petru de eunucul bătrân care făcuse acelaşi gest, atunci, când îi gătea lada pentru Rhodos. O clipă, Petru simţi că pielea chipului i se strânge uşor şi o bănui colorându-se.
— *Sancta Simplicitas,* este o virtute, Doamne. *Pater peccavi miserere mei!*… Îl îmbrăcă pe bietul flăcău într-o privire atât de caldă, atât de pătrunzătoare, încât pe pomeţii proeminenţi ai acestuia se aprinseră mici ruguri de sânge… Ieşi înclinându-se, privind în podele, abia nimerind clanţa neagră a uşii de stejar.

*

Doisprezece oameni, aşteptau, pândeau de vreo două săptămâni într-un sat de unguri, la două mile depărtare de Hust. Erau oameni hotărâţi, aspri. Îşi treceau timpul cioplind toiege, furci de tors pentru femeile din sat. Satul ştia că-s veniţi cu treburi de oierit sau să cumpere cai, că arătau şi a ciobani şi a geambaşi. Aveau aruncate pe umeri bunde miţoase, dar la şold, ca toată lumea săbii. Pistoalele nu se vedeau. Le aveau pitite în straiţe. Aveau cu ei o mândreţe de cal turcesc sau arăbesc, ceea ce hotărî că tot negustori de cai erau. Căpetenia arăta a faţă boierească. Se văzuseră adesea boieri sau boiernaşi dându-se cu neguţătoria. Cei doisprezece erau cu

răbdare, dar căpetenia care era postelnicul Aldulea ştia de patru luni, după cum pomenise Domnul Petru în stihurile-scrisoare trecute prin trei perechi de mâini, de la Principe, la Ferri, la soldat, ca să ajungă sub ochii lui Franco. Din vreme în vreme, sta aşezat câte unul din cei doisprezece, la marginea satului, cioplind un lemn sau zicând din fluieră, cu ochii spre depărtările Hustului, unde duceau şei de dealuri, păduri, râpe şi ape venind spumoase dinspre munte.

Postelnicul Aldulea ieşea pe fiece zi din vatra satului luând-o într-o anume parte încotro simţea şi credea să se împlinească minunea. Se întorcea sub aripa nopţii, nu atât ostenit de căile bătute cât cu sufletul încă o dată încărcat de amărăciune şi furie că Domnul Petru îşi prelungea osânda nedreaptă, nejudecată. Cădea în somn greu la gazda unde în grajd, lângă vitele gospodarului, armăsarul de preţ lovea saboţii în lemnul podelii din bile de brad sforăind focos, neliniştit, parcă şi el de prelungita aşteptare.

*

De multe zile Principele nu mai întârzia îndelungă vreme la masa pătrată pe care erau risipite foile nenumărate, aşternute cu stihuri frumos rânduite, cum curseseră luni şi luni de zile sub pana neobosită. Acum obosise. Sau îl munceau alte imbolduri, alte planuri. Se ridica de la masă şi în mişcarea nervoasă, filele lunecau pe luciul lemnului vechi zburând cu legănari să se aşeze asupra altora ce umpleau podeaua. Călca peste ele îndreptându-se către ferestrele cocoţate. Se urca pe scăunaşul negru, grosolan cioplit, să arunce o privire grăbită afară. Vedea ce văzuse luni în şir, acelaşi peisagiu cu râpi prăpăstioase, pădurea verde de molizi şi de foioase ce dădeau în roşcat şi în galben. Se apropia toamna. Cobora repede de pe scăunel. Se apropia de mărunta încăpere oarbă unde descoperise de multă vreme urmele balconului zidit. Când nu mai putea lucra, zilnic, asculta întâi la ce se auzea sau nu dincolo de uşa de stejar a încăperii. Nu se zvonea mişcare sau glas. Intra în cămăruţa oarbă. Din scândura groasă, văruită ca peretele, scotea cuiele zgâlţâind uşor, dar îndelung. După un timp putea să le scoată şi să le înfigă la loc în scândură, lăsând-o ca la început, nevăzându-se dezgrădinarea ei. Scândura avea o crăpătură prin care putuse să vadă cândva, că pe lângă zidul tumului, prins în doi stâlpi de pin, fiinţa un vechi orologiu de mari dimensiuni, cu contra-greutăţi. Ceasul era mort, ruginit la părţile de fierărie. Se gândi ce avea să facă. Mai văzuse prin ferestrele cocoţate, că jos era o deschizătură în zidul cetăţii, prin care oştenii din gardă aruncau gunoaiele. De ani şi ani adunate la piciorul zidului, creşteau o saltea moale, în straturi suprapuse de necurăţenii putrezite. Cum îţi aşterni aşa dormi, spune zicala, dar aşternutul ăsta alţii mi l-au pregătit. Voi zace poate ca Iov, pe gunoaie, cu toate bubele mele nevăzute, cu toată sărăcia mea… Ci răbdător ca Iov, mereu să stărui… îi sună în auz, în memorie versul ce-l scrisese odată… Era încă după amiază luminoasă. Destul de cald. La noapte o să taie subţire acolo, pe înălţimi sau prin văile întunecate. Se îndreptă spre laviţă, pipăi în adânc, dedesupt. Era acolo, frânghia ce-o împletise. O răsucise, din brâul gros de mătase, cel mai bun ce-l avea, sfâşiindu-l în fâşii ca şi cearceaful din pânză tare. Rămase lângă laviţă în picioare, parcă fără gânduri. Rotea privirea şi nu întâlnea decât sărăcia uscată. Numai pe podele odihna sutelor de aripi albe, ca şi pe masă, pe laviţă, manuscrisul unei opere de care încă nu-şi da seama, ce semn poartă, ce va însemna în lume. Trudise ca un ermit, ca un pustnic plin de mişcările lumii, pe care el nu o mai văzuse, decât prin amintire şi din marea carte în care se adâncea, să scoată ca dintr-o mină metalul de preţ. Dar acum metalul era al lui, litera din carte rămânea

moartă. Fugea prin stihurile epopeii pe care o închegase gesturile unei umanități mereu alta, mereu aceeaşi pe care el o cunoscuse cu toate transfigurările şi grimasele de iad. Începu să le adune grăbit de peste tot. Apoi încetini ritmul, culegându-le de pe laviță, de pe sub masă, ca apoi să le caute cu înfrigurare. Le aduna în vraf. Întâlnea şi file care nu erau legate de lunga cântare în capitole. Erau stihuri, însemnări, gânduri. Vraf, vraf, pe masa pătrată pe care se născuseră. Erau toate acolo, acum. Vor pleca. Va rămâne odaia goală. Dar ele s-au născut aici. O strângere uşoară în piept. Oare să ducă cu el, cu ele, cu filele zilelor şi nopților uşoară părere de rău. Părere de rău? Pentru ce? Pentru acest cuib al durerii şi singurătății, cum ai avea, părăsind forțat un loc unde ai fost fericit? Sunt nebun, îşi spunea. M-am obişnuit ca spânzuratul cu lațul ce-l leagănă. Dulce leagăn am avut. Blând m-au legănat dumnealor nobilii transilvani. Se smuci fizic din plasa de gânduri absurde. Se duse să mai încerce o dată cuiele, jocul lor în scândura pe care o mişcă puțin să audă de face zgomot. Nu făcea. Se desprindea uşor. Fiare la ferestre şi uşurătate dincoace. Desfăşura în gând tot ce va face, tot ce va putea face. Văzuse că trebuie să treacă printr-o magazie de scânduri, lungă, în care se odihneau ostaşii din gardă. Pe necurmata desfăşurare a gândului, asupra mişcărilor ce avea să facă, nu-şi dădu seama, curând, că soarele se lăsase în păduri, după dealuri şi munți. Venea aripa sură a amurgului. Apoi se lăsă noaptea, dar aripa sură a amurgului împinsese nori târâtori şi se scutura o ploaie măruntă, mocănească... „E două după miezul nopții" strigă undeva pe metereze un ostaş de gardă... Petru se duse la uşă. Lipi urechea de lemnul rece. Nu se auzea nici tăcerea. Se mişcă hotărât. Îmbrăcă un zipon, singura haină scurtă ce-o avea. Lăsă dulama de brocard cambrată, care-o punea iarna să-l apere de frigul odăii unde era închis. Dulama l-ar fi împiedicat. Haina scurtă era din catifea închisă la culoare, fără nasturi de aur sau argint. Începu să se înfăşoare cu un brâu lat, după ce rânduise toate foile scrise în jurul mijlocului. Înfăşură brâul, strâns, asupră-le. Arăta cam pântecos şi cu pieptul prea bombat. Nu mai aruncă nici o privire în odaie. Desfăcu scândura din cuie. Se strecură prin deschizătură. Era toată noaptea ca o agată neagră. Pipăi şi găsi stâlpii de pin ce susțineau orologiul tăcut. Se sprijini de unul din stâlpi, cu spatele, încolăci picioarele şi brațele lunecând încet, cu greutate. Ostaşii de pază pe metereze înfigeau în tăria neagră a nopții strigătele care mărturiseau că nu dorm. Când atinse pământul, pieptul îi bubuia, se înăbuşea de efort şi teamă, să nu fie auzit. Stătu câtva încremenit. Încet, pas după pas, apăsând haina în jurul trupului să turtească grosimea frânghiei ce-o înfăşurase, cu care avea să coboare de-a lungul zidului, din cetate. Se apropie de magazia de scânduri. Uşa era deschisă, nemişcată de nici o adiere. Ploua mărunt, ploaie câinească. Ascultă. Intră. Pâlpâia o lumină într-un fel de opaiț într-un colț al magaziei. Oştenii, unii dormeau lungiți pe lavițe goale, de scânduri, alții moțăiau. Se vedea ca prin sită. Înaintă. Tăiau fierăstraiele grase ale sforăielilor horcăite. Mirosea a lână udă, a fum. Merse mai departe, către cealaltă ieşire ce ducea spre locul unde văzuse deschizătura în zid prin care se aruncau gunoaiele. Se mişcă unul din oştenii care moțăiau. Puse asupră-i privirile tulburi, tuşi gros. Rămase o clipă cu ochii tâmpi care nu vedeau parcă. Îl socotea ca unul de al lor. Petru nu se opri, înaintă cu pas egal, voit greoi, ca unul ce se trezise din somn şi mergea afară pentru vreo nevoie. Oşteanul lăsă bărbia în piept. Adormise. Petru ieşi în noapte. Se apropie de locul unde ştia deschizătura în zid. Sentinelele nu auzeau paşii lui din pricina lătratului întărâtat al câinilor din cetate. Dar oare nu se auzeau bubuind bătăile inimii lui? Pipăia zidul în lung. Dădu de spărtură. Se împiedică de un lemn. Înlemni. Ascultă să vadă dacă nu au auzit cei de pe metereze. Nu. Lemn binevenit! Legă un capăt al frânghiei închipuite din brâu şi cearceaf, îl lăsă să cadă

desfăşurându-se în gol. Nu ştia unde va ajunge. După cât i se păruse privind din turn, să fi avut vreo şapte zeci de palme. Se lăsă de-a lungul în gol şi el, târşiind tălpile zid. Simți o arsură în palme, apoi o durere care l-ar fi făcut să-şi dea drumul, atât era de ascuțită. Dar ținu strâns şi se lăsă încet. Îl tăia până la os mătasea şi apoi țesătura aspră a cearceafului făcut fâşii. Nu ştia cât mai avea până jos. Îşi dădu drumul. Căzu. Căzu pe gunoiul care-şi răscoli miasmele. Nu-şi dădu seama cât a zăcut în nesimțire. Se trezi încleiat în gunoiul putred, umed. Încotro să se mişte? În gunoi şi în pătura imaterială a nopții. Se târî întâi, cumplit de greu, afundându-se în miasmele cleioase. Porni. Nu ştia încotro. Ajunse la râpi. Se rostogoli ades lovindu-se la cap, gata să-şi frângă gâtul, să-şi rupă mădularele. După multe rostogoliri şi târâşuri, dădu la şes, încurcându-se în tufe dese de urzici şi spini. Era mai cumplit decât dacă ar fi bântuit furtuna, ar fi spintecat bolțile, fulgerele. Ploua mărunt, rece, dar nu-l spăla de toată scârna ce-l sufoca. Mâinile cu palmele sângerânde îi ardeau acum umflându-se sub muşcăturile spinilor şi acelor mărunte ale urzicăriei. Îşi aminti că avea un cuțit la brâu. Începu să taie desimea verde, duşmănoasă. Dar când se crezu la larg se simți scufundat în mocirla unei mlaştini. Se zbătu mult să nu-l înghită mâlul. Era pătruns de udătura cleioasă până la oase. Nu mai gândea. Se zbătea ca o fiară încolțită de elemente, de duhuri potrivnice. Gâfâia greu. Se sufoca. Ajunse după cât auzea forfota apei, la albia unui râu. Ştia că trebuie să treacă un râu ca să ajungă acolo unde-l aşteptau cei doisprezece cu Aldulea. Pipăia cu picioarele să dea de vadul mai puțin adânc. Înainta în sforul apei. Simți că adâncul creşte. Râul curgea cu un vâjâit straniu. Parcă voia să-l înspăimânte, să se lase în voia lui, pradă, să-l ducă rusalcele în adâncuri. Îşi dădu drumul. Facă-se voia ta, râule! Râul cotea şi la coturi, sălcii îşi aruncau rădăcinile şi crengile în sforul apei, Le simți, se prinse de şerpii vegetali şi icnind, răsuflând greu mai să-i crape pietul, atinse malul. Se târî pe mal. Rămase un timp, nu-şi dădu seama cât, cu brațele cruce, cu fața în nisipul umed, rece. Era sleit de puteri, dar gândul lucra. Ştia că undeva, în părțile acelea trebuia să fie satul şi pădurea unde-l aşteptau oamenii pe care-i ceruse lui Sivori să-i trimită. Deschise cu greu ochii. Începeau să se reverse din depărtările răsăritului apele luminii. Auzi un fâşâit prin nisipul țesut de mărăcinişuri. Văzu şarpele. E şarpe de apă, îşi spuse, ca să se liniştească. Târâtoarea trecu la vreo două brațe de obrazul lui. Începu să se târască în urma şarpelui, la deal. După câtva timp se săltă sprijinindu-se în mâini. Se opinti, se ridică anevoie. Vlaga îi reveni cu încetul. Urca. Urcuşul creştea. Trebuia să fie un munte mai mic. Era împădurit. Se încâlceau alocurea desimea copacilor şi tufele mari de mure, sau smeuriş, nu vedea bine ce. Îi sângerau palmele. Suferea cumplit. Îi erau şi umflate. Îmbrăcămintea rece îi era lipită de trup şi chiftea apa în sân şi în încălțări. Se gândea cu durere, cu disperare la foile ascunse în sân şi sub brâul care le păstra sub strânsoarea zadarnică. Nu nădăjduia să fi rămas neatins scrisul, munca de ani de zile, de nopți nedormite sub zăvoarele Chioarului şi Hustului. Dar poate prin minune să se fi salvat ceva din tot, să poată relua şi lega cu ce-a rămas. Poate. Începu să recite frânturi de stihuri ce-i rămăseseră în memoris, aşa, ca să uite, să nu sondeze adâncul durerii care-i spunea că totul e pierdut. Cobora. Simți că în coasta lui, spre deal, mai coboară cineva. Auzi foşnet şi trosnet de crengi. Grăbi strângând mânerul de os al cuțitului pe care nu-l pierduse. Simțea un fior rece în şira spinării. La o spărtură în desimea copacilor, din tufele de zmeură se ridică în două labe o matahală. Abia atunci fiara dădu un răget. Tot timpul îl urmărise tăcută, pândindu-l. Era furioasă dar nu-l ataca. Nu se gândi că poate fi o ursoaică dând să-l înspăimânte, să-l îndepărteze de puii ce vor fi făcut tumbe prin desimea tufelor. Crezu că vrea să-l atace. Se smulse din loc şi din spaimă dădu să fugă. Ursoaica îl urma tot costiş, răgând, sticlindu-şi

colții îmbălați de furie. Petru goni din răsputeri. Nici nu-şi dădea seama de urletul aproape inuman care-l zvârlea din plămâni fără să-l audă. Nu privea în urmă. Mătăhala se ridicase din nou în două labe. O clipă se legănă nehotărâtă, căscând botul, muşcând aerul cu un mormăit gutural din gâtlej.

Apoi se lăsă în patru labe, dansând nehotărâtă, legănându-şi capul privind parcă în urma omului ce gonea urlând, apoi către desimea zmeuretului unde se vor fi aflat puii.

*

Se opri. Ieşise la un gol pe o clină a muntelui care trăgea către văi o mantie încă verde de iarbă, curată, de păşune. Aproape în mijlocul poienii, cât se vedea, era o stâncă lată de vreo şapte palme, înaltă cât ar fi o strană şi la baza ei o altă lespede mai scăzută. Stânca era neagră, îmbrăcată cu muşchi de un verde mineral. Lespedea de lângă ea gălbui-albă. Merse spre acolo trăgându-şi răsufletul. Gâfâia greu. Îl duceau greu picioarele moi. Simțea tulbure că trecuse primejdia. Se opri lângă stâncă rămânând câteva clipe fără să cuprindă realitatea, să înțeleagă liniile şi culorile locului. Se lăsă moale pe stâncă, precum s-ar fi lăsat pe-o laviță, firesc. Puse palmele pe piatră, în laturile lui. Simți moliciunea caldă a muşchiului ca o mângâiere în palmele rănite. Cu tălpile se sprijinea de lespedea alb-gălbuie. Aşa îl află postelnicul Aldulea, urcând în poiană, apărând dintr-o pală de negură ce se târa dinspre văi. Nu mulți l-ar fi recunoscut, aşa cum se înfățişa, dar postelnicul stătu fără grai, nemişcat, la un salt sau două de căprioară în calea stâncii. Aşa cum îl vedea,. pe stânca neagră, sprijinindu-se cu palmele de-a dreapta şi stânga, parcă se afla, cugetând pe un tron al însingurării şi durerii. Postelnicul se apropie încet, ca în vis. Puse genunchiul în pământ, rămânând cu ochii împâcliți de lacrămi asupra a ce vedea.

— Doamne Petru!

*

Alergase într-un răsuflet postelnicul Aldulea, către marginea pădurii, unde ziua se trăgeau din sat câțiva bărbați din cei doisprezece, ținând şi armăsarul la-ndemână, pentru clipa când va fi nevoie. Se întoarseră în grabă acolo, în poiană. Domnul Petru şedea aşa cum îl văzuse şi-l lăsase postelnicul. Oamenii îşi scoaseră cuşmele rămânând cerc, ca într-un sfat de taină. Numai armăsarul suriu sforăia, bătea din copite cu lovituri înfundate în iarba poienii. Petru îi privea pe rând, cu un zâmbet bun, dar în anume fel de parcă i-ar fi văzut la mari depărtări, mărunți, mărunți, ca nişte piese de şah vii. Postelnicului îi păru ciudată înfățişarea şi cătarea Voievodului. Nu spusese Domnul nici un cuvânt, dar după cum arăta bănui o parte din încercările prin care trecuse să ajungă aici. Apropiindu-se, postelnicul se plecă dând să-i sărute mâna. O văzut stacojie, umflată, cu pete de sânge închegat. O luă şi o întoarse uşor cu palma în sus. I se tăie postelnicului mai adâncă dunga dintre sprâncene. Palmele sfâşiate, ca stigmatele Răstignitului, gemu în gând tânărul boier. Câinii de nemeşi. Palma Voievodului dogorea în mâinile postelnicului. E bolnav, îşi spuse mai mult sie-şi decât celor din jur. Le făcu semn să se apropie. Cu grijă îl ridicară, ajutându-l să urce pe cal. Îi aşezară picioarele în scări. Calul era dus de dârlogi şi se ațineau pe laturile calului să-l sprijine la nevoie pe Domn, care legănat se cumpănea instinctiv privind în coborâre, înainte, cum ar fi privit în sine, în memoria-i chinuită.

*

Un rădvan uşor cu un atelaj de şase cai ieşea în grabă prin poarta Sfântului Florian din Cracowia. Cu o zi înainte, în ajunul Sfintei Maria din septembrie, în zori, marea veste sosise cu un curier, din Transuvania. Acum, dus de aripile bucuriei, Sivori gonea către Casovia, oraş de frunte al Ungariei Superioare, unde se afla Petru, după evadarea din Hust. Îl vestea în scrisoare postelnicul Aldulea că Măria-Sa e în siguranță, deşi căzuse bolnav din câte a îndurat cu prilejul fugii din cetate. Rădvanul se depărta de Cracowia. Sivori întoarse capul privind în urmă. Se mai vedeau înălțându-se asupra cetății turnurile Pasamonik, turnul octogonal Ciesielska, apoi Stolarska şi al Sfântului Florian. Urechea mai prinse un zvon de clopote, slab şi îi mai năluci turnul cu ceas, Zegarowa, apoi, cum rădvanul mânca drumul, ca trecută prin site cenuşii, masa grea de ziduri şi turle a Wawelului. Parcă simțea că priveşte acest burg pentru ultima oară. Dar cum îşi luă ochii de pe imaginea ce se micşora, uită, cuprinzând cu gândul ce-i sta înainte, dorința ca drumul să se scurteze prin minune, să se afle în fața ilustrului Principe atât de nedrept încercat de soartă.

Pe alte drumuri, se îndreptau în acelaşi timp către Casovia boierii valahi aflători în Transilvania, precum şi nepoții de soră ai lui Petru.

Rădvanul lui Sivori opri spre amurgul lui patrusprezece septembrie în fața scărilor palatului guvernamental din Casovia unde se afla găzduit Petru. Un valet îl călăuzi către încăperea în care *Il signor Principe* se repauza. Când se deschise uşa, Petru veni către secretar. O clipă, au rămas nemişcați, privindu-se. Secretarul începuse să se încline dar Petru îl prinse în brațe.

— Nu, dragul meu Franco. Frate... Amândoi erau gâtuiți de emoția revederii, după o despărțire de ani de zile. Secretarul nici nu luase în seamă ce se petrecea în odaia largă în care jucau flăcările în cămin, şi glasuri, calde, pline de vibrația emoției subliniau frumusețea clipei. Se aflau acolo contele Nogarola, guvernatorul, câțiva cavaleri de frunte ai Casoviei, căpitanul Ottavio Spinola Caneto numit de împărat, de curând căpitan al oraşului. Desfăcându-se din îmbrățişare, Franco se simți stânjenit, privindu-i roată pe toți cei de față, pe care, dată fiind puternica emoție, nu-i văzuse, venind de la slaba lumină, a coridoarelor şi scărilor urcate intrând, în încăperea viu luminată de multe sfeşnice aprinse.

— Domnilor, cavalerul Franco Sivori. Unii din Domniile Voastre îl cunoaşteți. Îl pot socoti ca un frate. Cum aş putea răsplăti oare, devotamentul cu care s-a luptat aceşti ani, din toate puterile, risipindu-şi anii tineri, numai pentru a mă scoate din închisorile în care au găsit cu cale să mă îngroape acei ce-i țineam, spuma nobilimii transilvane, care îmi juraseră prietenia veşnică şi care m-au jefuit şi m-au umilit?

— Doamne Petru! murmură bietul secretar. Toți câți se aflau în încăpere, păstrau o tăcere adâncă.

— Nu, dragul meu Franco. N-aş putea cu nimic răsplăti tot zbuciumul şi dragostea ta. Ce-ți pot da aceste palme goale şi sfâşiate, aceste mâini goale ale unui Domn pribeag, căruia după ce i s-au luat bunurile, a fost şi lipsit de libertate? Dar de-o vrea Domnul, de m-oi întoarce la scaunul Valahiei, jumătate din ființa, din voința şi averea mea vor fi şi ale tale. Acum ce spun par numai vorbe. Dar vreau ca aceste vorbe să nu le uit. Îți aduci aminte Franco, ce-a spus odată la curtea noastră din Târgoviştea, Pugiella, secretarul şi poetul, prietenul nostru?

— Cu ce prilej, Măria-Ta?

— Vorbeam toți trei de cei ce au o slabă aducere aminte. Mi-au rămas în gând şi în suflet cuvintele acelui om minunat. Spunea că „unii, care au slabă ținere de minte n-

ar fi atât de nefericiți de nu şi-ar aduce aminte nici de bine nici de rău. Dar mai sunt şi din cei ce scriu binele ce li s-a făcut pe nisip, iar răul pe marmoră". Socot că inima mea nu-i de marmoră şi că te-am scris cu sângele în toată făptura mea.

Toți cei ce auzeau, bătură din palme. Nu mai conteneau cu laudele la atâta noblețe de suflet şi generozitate. Petru îi auzea şi zâmbea. Noblețe, generozitate? Doar pentru ei erau numai vorbe... Sufletul lui era plin de recunoştință, vorbele lui erau zapisuri scrise cu sânge, în inima şi în cugetul lui. Dar de la vorbe până la înfăptuire... Doamne „numai Tu îi ştii calea şi sorocul... " Aldulea îl vedea din coastă. Se apropie:

— Măria-Ta!

— Da, postelnice.

— Să mă ierte Măria-Ta, dar văd că...

— Şi eu văd, postelnice.

— Nu se simte bine Măria-Voastră?

— Obosit, postelnice. Obosit. M-a obosit răsfățul soartei.

Contele Nogarola, ce sta de vorbă cu Sivori, auzi primul şi privindu-l pe Principe, se întoarse către cavalerii care sporovăiau...

— Domnilor, Înălțimea-Sa e obosit, nu se simte bine. Să-l lăsăm să-şi recapete vigoarea pe care domnii din Transilvania voiau să i-o smulgă odată cu viața... Să mergem, domnii mei.

Sivori şi postelnicul îl duseră la odihnă. Secretarul, care se pricepea şi avea cu el leacuri felurite de care nu se despărțea, printre care şi alicornul ce l-a întors din moartea de venin, îl doftorici, îi unse şi-i bandajă palmele, mâinile chinuite. Ardea din nou din tot trupul şi aproape aiura. Îl vegheară întreaga noapte.

A doua zi răsări soarele când se auziră la scările palatului Nogarola, uruit de roți şi tropot de cai. Măria-Sa se simțea mai bine, îl înştiințară secretarul şi Aldulea pe guvernator care trimisese să afle starea Principelui Petru. Aldulea, intrând în odaia convalescentului, îl cerceta din priviri pe Franco, dacă să-i spună sau nu Măriei-Sale, că...

— Să vină, postelnice Aldulea. Îi aştept de mult, de când mă aşteptau şi ei. Toată noaptea i-am aşteptat. Sunt şi feciorii surorii mele Maria?

— Toți, Doamne. Şi ei şi boierii. Se codesc să intre, că ştiu greul Măriei-Tale.

— Să nu se codească, postelnice. Să se bucure că s-a codit Doamna aia cârnă... Să nu se codească. Ei sunt viața. Adu-i degrabă.

Au intrat unul câte unul, ferindu-se aproape pe lângă zid, cum intri în odaia de zăcere a unui bolnav. El se săltase în perne, asupra cărora se resfirară pletele bogate, chemând un surâs care să-i încurajeze.

— Măria-Ta! Măria-Ta! Măria-Ta!

— Fiți bineveniți, cinstiți boieri. Puțini aleşi, dar aleşi... Bine ai venit, mare ban Mihail. Îmi adii amintire despre cinstitul meu părinte, Pătraşcu Domnul, Dumnezeu să-l odihnească. Domnia ta eşti cel mai vechi în viața mea.

Glasul îi tremura puțin. Banul Mihail se apropie cu pasul său greu, clătinând pletele albe, se înclină. Petru presimți ce căuta.

— Nu, bane. Nu mâna. Pe obraz, ca un părinte.

— Măria-Ta, eşti fiul şi părintele nostru. Banul tuşi în pumn vădit mişcat. Se apropiară şi ceilalți. Cei doi feciori ai Mariei, sărutară pe rând mâna Domnului. Acesta îi mângâie pe creştet. Privind pe deasupra lor, Petru îi numi pe rând, pe toți boierii ce se aflau în iatac:

— Iată şi pe marele clucer, Radu ot Băleni, şi pe dumnealui marele logofăt Stanciu — Belobrad — şi domnia ta mare spătar Danciu din Popeşti. Vino mai aproape, veniți

toți boierii mei, să vă văd, să vă aud. Ce veşti de prin lume, că eu m-am întors abia din nelume? Ce se întâmplă prin locurile de unde veniți?

— Măria-Ta, — vorbi Mihail banul — cum ne-a aprins pe noi bucuria la vestea că ai scăpat la lumină, aşa i-a pălit necazul şi spaima pe guvernatorul Transilvaniei, pe Giczi, precum şi pe ceilalți diregători mai de sus.

— De ce s-ar teme, cinstite bane, oare?

— Au de ce, Măria-Ta. Se tem de răsplată la fapta lor. Se tem că Măria-Ta va scrie, *sikiatname,* cum zic turcii, plângere, în care Sultanul va afla cum e dreptatea.

— Dreptatea au pus-o sub obroc, cei din Transilvania. Nemeşii au mințit toată vremea față de trimişii Porții Otomane, adăugă marele clucer Radu din Băleni.

— Şi beglerbegul care-l minte la rându-i pe Sultan, face pe bunul lui plac.

— Aşa că nemeşii din Transilvania s-au înțeles, ca să adoarmă focul, să se pună bine cu Măria-Ta.

— Cum? întrebă Petru cu o încruntare şi un joc al sprâncenelor.

— Vor să-l trimită la Măria-Ta pe contele Kendi, care este sfătuitor al principelui Sigismund, să stea de vorbă cu Măria-Ta, într-un sat de polonezi, ce se află la hotar între Transilvania şi Ungaria.

Petru scutură podoaba pletelor:

— Nu! Îl prețuiesc pe contele Francisk Kendi. Îi port recunoştință că s-a purtat bine cu boierii mei, cu Franco Sivori, că i-a adăpostit şi le poartă grijă feciorilor mei. — Se opri, înclinând fruntea, apoi, după o tăcere grea, urmă: — Despre cel mai mic, despre Radu, ați mai prins ceva?

_- Atâta, ne-a venit ştire că s-ar afla tot la Istanbul cu grecoaica cu doica ce l-a luat când a venit urgia asupra casei Măriei-Tale —zise cu glas scăzut şi obidă Belobrad, logofătul.

— Nu, nu mă voi duce să dau față cu domnul Kendi. Ştiu că el nu poate veni la Casovia, că aşa îi cere Giczi, guvernatorul. Va merge Franco Sivori, cu scrisori de împuternicire să cerceteze ce vor transilvănenii. Să i se spună contelui că am trecut pe lângă moarte, că stau încă în suferință. Să-i spună contelui că nu-i bănuiam, pe anumite mărimi ce stau pe gâtul poporului transilvănean, adepți ai ideilor lui Platon. — Spunând acestea, Petru luci în ochi o lumină vicleană, zâmbind dispreţuitor. Mai văzu că chipurile boierilor stăteau nedumerite. Adăugă gândind că acei boieri de ispravă nu erau platonicieni. — Filosoful grec Platon, urmă el, credea că sufletul înțeleptului, odată ce a desfăcut legăturile cu trupul, se înapoiază în lumea ideilor să contemple din nou sublima lor stare. Dar să fie liniştiți, dacă pot, domnii nemeşi, că n-a fost pe voia şi sufletul lor. N-am rupt legăturile cu trupul, şi lumea ideilor o cercetez să aflu o cale pe care să duc laolaltă la bun sfârşit şi lumina dreptății şi sorocul răsplății, în care, fiecare să ne primim ce ni se cuvine.

— Aşa, aşa, Măria-Ta! încuviințau boierii, trecând peste tâlcul netălmăcit al filosofului grec, dar cuprinzând cu inima şi cu bunul simț frământările Domnului.

*

Din iatacul aflat în aripa stângă a castelului Nogarola, Principele Petru, ieşit aproape cu totul din boală, părea să fie adâncit în cercetarea locului unde se afla. Privea pentru întâia dată priveliştea, aşa putea crede cel ce l-ar fi aşteptat să se întoarcă către cuprinsul odăiei. În adevăr, uitându-se prin fereastră, Petru nu vedea decât imaginile ce se desfăşurau în cugetul său. Nimic din ce se întâmpla dincolo de geamurile împărțite în pătrate plumbuite, nu-i oprea ochiul, nu-i trezea curiozitatea.

Îşi depăna gândurile, cum ai prefira un şirag de mătănii. Le răsfoia ca pe o carte a orelor, imaginile clipelor grele sau amănuntele cele mai neînsemnate ale lungului timp trăit între zidurile închisorilor prin care îl plimbaseră primitoarele gazde nobiliare. Uneori îl scuturau spasme nervoase, cântărind nedreptatea amară, cruntă, timpul ce i se furase, anii irosiți, visurile sfărâmate. Goneau ca norii pe desfăşurarea lăuntrului ca pe un uriaş fundal, sensibil, insesizabil. Avalanşe de nori negri, vineții, galbeni. De acel galben al deznădejdiei neputincioase. Ce să urască? Ce să ierte? Ce să înceapă? îşi spunea fără cuvinte. — Ce să înceapă? Să înceapă totul de la alfabetul destinului său. Dar destinul, oare, se poate lua de la cap, cum ai şterge ceața de pe un geam, să vezi cu totul altă privelişte. O altă viziune a vieții tale? Dar o gândea pe aceeaşi, de unde o lăsase. Dublul său ieşi din tiparu-i trupesc, pornind către noi mişcări, către noi țeluri. Simți că vechiul eu rămăsese lângă pervazul ferestrei înalte, ca o păpuşă ce-i semăna, şi imaginea nouă îşi începe noul drum. Ea, păpuşa, sau imaginea se întorsese către lăuntrul iatacului din a cărui penumbră un glas îl chema.

— *Eccellenza! Sono arrivati!*

Se întâmplă ceva ca o moarte şi o înviere. Îşi reintră în vechiul tipar al trupului. Fu cuprins de o uşoară ameţeală pe care Sivori o prinse repezindu-se să-l susțină.

— O, *Santa Madonna! Eccellenza, si sente male?*

— Nu, dragul meu. Ceva trecător. Ai venit? Ce veşti? Ce spune cinstitul prieten al nostru, contele Kendi. Ei! Orice ar spune, nu poate vorbi decât cu vorbele lor, bietul om.

— *Signor* conte se bucură negrăit de minunea fugii Înălțimii-Voastre. El vă iubeşte nespus, prețuieşte duhul înțelepciunii voastre, la care se roagă să uite jignirile şi răul suferit. El spune că Principele Transilvaniei l-a însărcinat să vă asigure că nu a vrut nicicând să-l năpăstuiască pe Domnul Valahiei Mari, pe Principele de înaltă spiță, că el nefiind la cârma țării, fiind nevârstnic, n-a putut să oprească zelul...

— Zelul? scrâşni Petru.

— Aşa spunea Sigismund.

— Da... şi ce vor?

— Poporul şi cei de ispravă de acolo au fost îndurerați că...

— Da, am simțit-o din plin. Ce vor, Franco?

— Că el, cum va fi curând la cârma țării, va căuta să afle unde s-au dosit averile Înălțimii-Voastre...

— Şi ale voastre, Franco. Şi ale gentilomilor şi boierilor mei.Ştiu, zic că le-a luat turcul. Turcul a luat o aripă. Unde se află tot cadavrul împărțit între fiare?

— Spun că Înălțimea-Voastră să primească, pentru început, o sută cincizeci de mii de ducați de aur. Puțini, pe lângă marea sumă. Că Principele nu a văzut nimic şi că o sută cincizeci de mii intraseră în mâna ceauşului care i-a dus la Istanbul. Că sunt unii demnitari, după cum umblă vorba, în mâinile cărora s-a scurs o parte din averi, dar că nu se ştie nimic anume. Că acum nu poate face cercetări din multe pricini...

— Pricini, Franco? O singură pricină. Jefuitori şi temniceri haini.

— Înalțimea-Voastră să nu se mânie, dar domnul conte Kendi, sufletul mi-o spune şi faptele, vă este devotat. Nici el, nici principele Sigismund nu au vină, cât şi alți dregători de pe lângă Înălțimea-Sa. Plecat vă rog să primiți, acum, ce pot să dea. N-avem bani, Excelență. Şi banii-s trebuitori, mai ales acum când vom avea în față multe de împlinit pentru recâştigarea tronului. Supus rog pe Înălțimea-Voastră să primiți. Primiți, vă conjur!

Privindu-l nehotărât, Petru deschise brațele în semn de neputință. O clipă se gândi. Ridică ochii spre secretar:

— Dar poate ştii, Franco, unde se află boierii mei ce nu i-am văzut alături de cei ce-au venit să mă vadă? Unde se află Danciu din Brâncoveni, nepotul lui Detco din Brâncoveni? Unde se află Dumitru cel bătrân din Cepturi care mi-a fost mare ban, unde, toţi boierii, cărora, precum ştii, le-am dat în păstrare mare parte din averile noastre, care le-am dus în pribegie din faţa pârjolului şi lăcomiei turceşti?

Secretarul rămase tăcut. Îl privea încurcat. Se înroşise, apoi pălise de parcă ar fi stat sub o bănuială din partea Domnului Petru. Îi asuda fruntea. Buzeie i se mişcau în tremur de parcă ar fi îngânat nişte rugăciuni.

— Oare i-ai uitat, Franco? De ce nu au venit?

Bietul secretar se da de ceasul morţii neştiind cum să o întoarcă, să-l cruţe pe principe, de o nouă durere. Îşi duse mâna la frunte. Se gândea că până la urmă tot îl va împinge nevoia să-i mărturisească ce îl îndurerase şi pe el, darmite pe Vodă.

— Nu mai sunt… oftă el…

— Cum nu mai sunt? I-a lovit vreo năpastă?… Cum? Pe toţi? Nu se poate…

— S-au întors… în ţară.

— În ţară?… Vrei să spui… la Mihnea? Cu…?

— Cu tot, Maria-Ta. Se jeleau că-şi fărâmă viaţa lor şi a copiilor, în străini. Bănuiau că cel ce le-a fost Domn nu mai avea scăpare, din zidurile închisorii…

Sivori nu îndrăznea să răsufle. Avea un nod în gât şi ţinea pleoapele plecate.

— Soarta mi se-ntunecă mereu. Înşelat. Jefuit… Vorbise în adâncul lui. Sivori abia că bănui ce gemuse Principele. Dar îl văzu cum încet înalţă fruntea şi îl cercetează cu privirea lui obişnuită care mângâia obrazul celui ce-l avea înainte-i.

— Nu, prietene! Nu, Franco! Nu spun drept. Te am pe tine, şi încă alţi oameni de credinţă. Ei sunt aici. Bine că nu se află în iatac. Numai tu ai primit, o clipă, vorba mea negândită… Uit-o!

— Înălţimea-Voastră!

— Taci.

— Înălţimea-Voastră… Vă implor! Primiţi cei o sută cincizeci de mii de ducaţi…

Petru trase aer în plămâni cu silă. Întoarse capul spre ferestre, căutând o rază care să-i spele ochii şi cugetul.

— Lasă, Franco, om vedea. Poate… să treacă o noapte. Voi mai gândi. Mergi şi te odihneşte.

Când secretarul părăsi iatacul, se vesti vizita guvernatorului, contele Nogarola, gazda Principelui, pe care-l primise cu largă curtenie, cum ar fi primit pe unul din fraţii împăratului.

*

Boierii valahi se aflau adunaţi într-o cameră largă la catul de *sus* al castelului, tot în aripa stângă, aproape deasupra iatacului în care se afla Petru. Îl aşteptau pe Sivori care se dusese la aproape un ceas către iatacul Principelui. Erau nerăbdători. Îi spuseseră secretarului să unească şi sfatul, rugămintea lor ca Măria-Sa să se hotărască şi să nu respingă cei o sută cincizeci de mii de ducaţi aur. Se învârteau prin lunga sală, privind portretele mari, în rame grele, înfăţişând cine ştie ce cavaleri, strămoşi poate de-ai contelui Nogarola. Vorbeau cu aprindere despre tot ce le trecea prin cap. Apoi tăceau, ascultau zvonul de paşi dincolo de uşile încăperii. Aproape fiecare făcu un pas, o mişcare către Sivori care intră cu o mutră lungă.

— A primit? întrebă primul, Belobrad, marele logofăt.

— L-am lăsat, ieri, aproape hotărât. Azi…

— Ce spune? De ce nu vrea?

— Azi l-am aflat cu totul potrivnic… Spune că a gândit noaptea întreagă la toate jignirile şi răul ce i l-au făcut nobilii transilvani… Eu cred că l-a întors, fiindcă părea să se fi împăcat cu soarta — l-a întors din hotărâre contele Nogarola, care nu-i mistuie pe transilvani.

— Şi ce-a hotărât Măria-Sa?

— N-a hotărât nimic legat, cinstite bane Mihail. Simt că vrea să-i pedepsească pe transilvani.

— Să-i pedepsească? Bine. Dar cum?

— Iată, am aici scrisoarea către contele Kendi. Mi-a spus şi prin viu grai, să merg la Alba Iulia, să vorbesc cu excelența sa contele, spunându-i să facă pe transilvani să înapoieze cel puțin trei sute de mii de ducați. Altcum va cerca a face ce-l îndrituie dreptul şi scârba oe-o simte.

— Nu-i bine să stai în dezgust cu vecinii. Că-s încă vecini cei din Alba Iulia şi cu supărare nu se drege nimic, făcu încruntat Mihail ban.

— Nu-i bine. Nu-i calea cea bună. Să mă ierte Măria-Sa, spuse încet Oprea logofătul, om de greutate, socotit şi iubitor slujitor al Principelui, care sosise în acea dimineață din Transilvania. Măria-Sa nu ştie, că ei au şi gândit, că dacă Măria-Sa nu se lasă înduplecat, să primească ce dau ei, or trimite în taină, nişte nobili, care să dreagă ei lucrurile, cu daruri la Poartă, să-l rămână pe Vodă, să-l înfiereze la auzul Sultanului, Beglerbegul,

duşman al Măriei-Sale, asta aşteaptă.

— De unde ştii, logofete? întrebă nervos Belobrad.

— Am primit vorbă de la oameni de-ai noştri din Istanbul.

— Au şi trimis? — scrâşni Mihail ban. L-au jefuit, l-au chinuit… şi…

— Blestemații de nemeşi răspândesc vorba că Domnul Petru a jefuit țara.

— A jefuit Înălțimea-Sa? strigă Sivori. *Porca!*… Se opri din imboldul de a înjura, urmă mai potolit… Înălțimea-Sa Domnul Petru a ferit avutul de jaful turcesc, de lăcomia meghistanilor. Aşa au făcut mai toți Domnii năboiți de urgia osmanlâilor. Cu averea asta voia să redobândească tronul, să se întoarcă să ducă țara spre bine. Transilvanii l-au jefuit luând locul turcilor.

— Aşa-i, întăriră câteva glasuri.

— Aşa-i, dar ce-o face Măria-Sa fără bani, fără scule de preț?

— Va lua calea pribegiei şi a lipsei — spuse îngândurat logofătul Oprea.

— Va merge iar la Veneția şi la Roma, unde este prețuit, venerat. Va sta iar sub steaua cea bună. Sfântul Părinte, *Serenissimul Collegiu,* regele Franței, Henric, toți…

— Să dea Domnul — chibzui Oprea, logofătul. Dar osmanlâii, Sultanul, au amuşinat ceva despre nişte lucrări tainice, despre o cruciadă, cu Papa. Şi… dar nu numai asta: Bani! Cu

multi bani li se aureşte cugetul turcilor. Şi bani mulți, mulți, de unde?

— Poate s-or găsi cum s-au găsit când Înălțimea-Sa a primit Domnia Valahiei: Se grăbesc cămătarii când simt că e o cale…

— Ce cale? făcu Oprea.

— Calea spre o nouă înscăunare.

— Să te audă Dumnezeu, nobile Franco! făcu Belobrad gătindu-se să închine nişte cruci, întorcându-se după datină, spre unde s-ar afla vreo icoană. Dar pe zidurile sălii lungi nu întâlnea, decât înalți, încruntați cavaleri din veac, cu pumnale la brâu, cu săbii pe-ale căror mânere încremenise pe vecie, în imagine, pumnul.

*

Era a patra lună petrecută în castelul Nogarola din Casovia. Amfitrionul şi soţia sa, contesa Nogarola, n-au încetat cu trecerea timpului să păstreze dragostea şi să întreţină fastul în cinstea ilustrului oaspe, precum şi pentru întreaga suită de gentilomi, boieri valahi şi slujitorii acestora. Dar era timpul. Duşmanii, din Transilvania şi cei de la Poartă hrăneau supărarea Sultanului cu mereu adăogite pâri. Mergea vorba că Principele Petru se afla în Ungaria ca să adune oşteni pentru Maximilian de Austria râvnitor la tronul Poloniei. Prea mult a întârziat Principele în acel loc ca să nu întărească bănuiala Porţii şi furia Sultanului. Sivori şi unii boieri şi-au îngăduit să-l roage să iasă din Ungaria. Petru şi-a dat seama şi a hotărât o cât mai apropiată plecare. A luat cât s-a mai putut de la boieri, bani şi pietre de preţ. A dăruit unor cavaleri şi căpitani unele din pietre. Nepoţii săi, feciorii Mariei, i-au adus printre altele un pumnal lucrat la Istanbul. Pumnalul avea o teacă de aur cu încastrări de diamante. Preţuia trei mii de scuzi. Recunoscător, îl dărui contelui, iar soţiei două perle de Orient, mari, pentru a-şi face Doamna cercei. Făceau o mie cinci sute de scuzi.

Cât au stat la Casovia, Petru căpătase unele ştiri despre cei din Transilvania şi într-o măsură de crezut, în mâinile căror nobili ajunseseră banii şi sculele de preţ. Dar, adevăr sau nu, tot zadarnic era. Rămânea să se roage iar de Papa Sixt al V-lea, să-i facă pe jefuitori să-i înapoieze averea şi mai departe să lupte, pe toate căile, să recapete Domnia Valahiei.

Decembrie al anului 1587 îi întindea uriaşa-i hermină rece peste care să păşească, drum spre peninsula italică, spre Veneţia, trecând prin Austria. Se opri cu tot alaiul la Viena. Îl văzu arhiducele Ernest, care-l întâmpină ca pe un Principe, domnitor încă în ţara lui. Dar Petru şi ai săi din suită aveau grabă să ajungă în Veneţia unde nădăjduiau să prindă din nou capătul firului fermecat, să-l călăuzească pe principe către putere şi linişte şi să-şi regăsească nemângâiaţii boieri, ocinile şi bună-starea aproape uitate.

*

Lung li s-a părut drumul de la Viena până către Veneţia... Cu toate acestea erau obişnuiţi cu călătorii mai întinse. Perindaseră atâta pământ şi apă, Sivori, unii gentilomi sau boieri valahi aflaţi în convoiul către peninsula italică, dar mai ales principele Petru, pe care de mic copil îl luaseră vântoasele pribegiei. Erau de douăsprezece zile pe drum. O străbăteau pe a douăsprezecea. Legănaţi în butci sau în şeile cailor, osteniţi, nu mai pofteau oprire decât la locul rânduit de principe şi de soartă... Sastisit de zgâlţâielile echipajului dând în hârtoape, grohotişuri sau mocirle, pe drumuri rele, desfundate de ploi, Petru călărea în acea zi ce-o mai aveau de încheiat, până la ţel, pe un cal bun, ce nu purtase, mult timp, pe nimeni în şa. Îl supăra oarecum piciorul drept. La Viena, medicul palatului arhiducelui Ernest îi vorbise de un început de podagră. Cum Petru, legănat în şa, rostise înciudat ceva despre picior, despre zisa boală, logofătul Belobrad ce-şi ţinea calul în dreapta principelui scutură din cap:

— Nu, Măria-Ta, nu. Un bărbat cu virtutea, tăria şi tinereţea Măriei-Tale, nu poate fi bolnav de podagră. Să mă ierte Măria-Ta dar ori neamţul doftor n-a vorbit bine, ori Măria-Ta nu i-ai înţeles!

— Ba, nemţeasca o ştiu cuvânta, logofete şi de înţeles am înţeles bine. Piciorul meu nu ştie limba doftorului dar o deprinde pe a metehnei. Cât despre tărie şi tinereţe, îţi

mulțumesc, logofete, dar am ajuns cum spune un mare florentin: *„Nel mezzo del cammin di nostra vita”,* aşa că nu minte nici neamțul nici piciorul.

Logofătului i se strâmbase barba albă de mirare. Strângea din buze închipuind nedumerirea, într-atât, încât i se unise barba cu mustața. Cât despre ce spusese acel florentin, nu-nțelesese boabă, şi nici nu-l ştia, chiar de-i pomenise Domnul Petru un nume, de care iarăşi uitase de cum sunase. Îşi ținu calul mai încet, să nu-i vadă principele mirarea. Petru îşi lăsase în voie armăsarul cuminte, care parcă prin mersul potolit, pipăit, căta a-l feri pe acel ce-l călărea, de răul drumului. Privirea Voievodului fugea nerăbdătoare pe linia întinsă către zarea unde se bănuia Veneția, laguna, marea. Mergeau pe drumul străbătut în milenii de veşnice mişcări de legiuni romane către hotarele imperiului. Nimeni nu-şi mai da poate seama de acest drum rămas în nevăzut, asupra pământului, pe care vor fi venit în valuri barbarii. Hunii, vizigoții, ostrogoții au năboit spre peninsulă, dar n-au pătruns în cercul Lagunei, unde s-a durat puterea venetă, stăpâna marilor căi ale apelor… *„Venetia est totus mundus! “* şopti uşor, printre buze, Petru, gândindu-se la măreția şi strălucirea ce-o văzuse cu mulți ani în urmă. Dar cu cât îşi dădea seama că ziua a douăsprezecea se apropia de sfârşit, deci că se apropiau de falnica cetate a dogilor, în auz îi şopteau fără sunete, nevăzute coabe. Se îndrepta spre acolo, pe drumul străbătut altădată. Aripile imboldului, tânăr, erau pierdute, aripile ce le-a lăsat încremenite pe umerii leului, simbol din piața San Marco. Să fie de vină vârsta? Sau cele îndurate? Dar Doamne! Belobrad poate are dreptate. Se simte încă bărbat în putere. Eh! îl supără puțin piciorul… Dar nu, nu piciorul i-a slăbit aripile. Aripile l-au părăsit, poate. Simte altfel sau semnele timpului sunt altele? Oare şi Veneția asta a dogilor, e aceeaşi? Această minune între două lumi, între Orient şi Occident, care şi-a pus pecetea în istorie, să fie aceeaşi? N-au şi cetățile vârstele şi destinele asemeni oamenilor? Nu obosesc, nu se apropie şi ele de o treaptă de unde nu mai este întoarcerea dar nici drum înainte? Ajung şi ele la sfâşieri lăuntrice, la vremea îndoielilor şi neliniştii, a nesiguranței. Se gândea la starea ei în lume, în istoria vie, trăită. Ştia că puterea ei clădită prin veacuri de lupte, de restrângeri şi reînălțări ajunsese la o cumpănă, că mereu pândită de alianțe potrivnic pânditoare pierzând pe rând ce câştigase pe pământ, restrânsă pe mare de puterea otomană, era poate umbra Veneției, dar o umbră a unui mare mit.

Un mit i se pare şi trecuta lui mărire, scurta lui Domnie în Valahia. Punând-o în balanță cu destinul, măreția şi scăderea falei venete, în veacurile întoarse, îşi da seama, o vedea neînsemnată pe a lui. Ce prețuia, ce însemna el, cu toată viața petrecută în nădejde, visare, scurtă înălțare şi prăbuşire, față de împărăteasa Adriaticei, Egeei, cu mari mişcări în Mediterana. Din Adriatica îşi crease golful ei. Din treaptă în treaptă urcată sau coborâtă, ca după bătălia de la Preveza la 1538, în care sfânta ligă: Papa — Spania — Veneția, ea, *La Sposa del mare,* fu silită să încheie o pace amară cu otomanii care-i închideau Marea Egee. Pândită din toate hotarele ei, precum şi de pirații Uscocchii, în Adriatică, asmuțiți şi plătiți pentru asta de arhiducii Austriei care o jinduiau pe logodnica mării. Ea, care la căderea imperiului bizantin, luându-şi partea, dogii se-mpăunau cu titlul *„domini quartae partis et dimidiae totius Imperii Romaniae”,* titlu purtat în vechime începând cu Enrico Dandolo, despotul şi cei ce i-au urmat până în miezul veacului… până în… Până… Nu-şi amintea până-n ce veac? Somnola sau visa legănat în mersul calului. Îşi amintea visând cum fusese primit de către Nicollo da Ponte, principele Serenissim al Republicei, de cei din consiliul celor zece. Vedea prin pâcla oboselii sala Marelui Consiliu, plafonul cu *Apoteoza Veneției* a lui Veronese, Paradisul lui Tintoretto, Arsenalul, Piața San Marco, Canalul Grande, legănarea gondolei îl lunecă spre treptele palatului unde locuieşte. A

ajuns... trebuie să coboare... O smucitură din cap a calului îtinse frâul ce-l avea petrecut pe încheietura mâinii. Deschise ochii. Se zăreau departe creste de clădiri, turnuri înecate într-un cer de nuanță turchină pălindă în înserare. Ceva păli şi în adâncul sufletului său. Cum îl va primi de astă dată *La Sposa del mare?* O clipă, asupra acelui palid cer de nuanță turchină pălindă se suprapuse o vedenie din trecut. Luneca în gondolă pe Canal Grande pe lângă *Ca'* Foscari...

Deasupra celor două maluri de palate, pe cerul vast şi adânc, de culoare închis turchină, era spre seară şi atunci, norii desenau o uriaşă pasăre în elanul aripelor larg desfăcute. I se păruse atunci o prevestire de înălțare. A fost o bună prevestire. Acum cerul venet îi înfățişă oglinda de culoare turchină de peruzea, decolorată, goală.

*

— Au plecat, dragul meu Franco?

— *Sicuro, Eccellenza, questo mattino sono partite,* — răspunse Sivori înțelegând despre ce întreabă Principele Petru — dar îşi dădu seama că nu sunt singuri, că în încăpere se aflau boierii valahi, Belobrad, logofătul şi postelnicul Aldulea care nu ştiau limba.

— Scrisorile au plecat spre Constantinopole, către ambasadorul Franței Lancosme, cât şi cea către messer de la Planche...

Cei doi boieri înțeleseră că era vorba despre scrisorile ce-i vesteau pe cei din Istanbul că Domnul Petru e în libertate, în Veneția, că Măria-Sa îi îndeamnă să înceapă tratativele cu Sublima Poartă., pentru recăpătarea Domniei. Afară, pe Canal, se auzeau rumorile unei dimineți de martie. Răsunau strigătele gondolierilor, în aerul limpede şi rece. Câtva timp se auzi un scârțâit agresiv al lemnului frecat pe lemn. Când Petru aținti urechea întorcând nervos capul spre fereastra deschisă, Franco spuse zâmbind:

— *C'e una farcola...*

— Ştiu, Franco, dar nu pot s-o aud. Era, acolo... închise ochii parcă în fața unei viziuni chinuitoare... Era acolo, la Hust, un scripet... o punte mobilă la poarta cetății. Scârțâia la fel ca farcola gondolei. Dar gondola trece... puntea cetății rămânea acolo, cu scârțâitul chinuitor. Îmi răsucea nervii, zilnic. Ani. Îşi duse mâna la frunte, cătând să şteargă amintirea. Sivori se grăbi să închidă fereastra în ogivă. Se întoarse privind către cei doi boieri care la rândul lor, se feriră să pună privirile asupra lui Petru.

— Să mă iertați, — se întoarse, zâmbindu-le, Principele... Era o aducere aminte. A trecut.

— A trecut, Înălțimea-Voastră... Vor veni iar zile de glorie. Se va întoarce Înălțimea-Voastră la scaunul părintelui vostru...Vorbind, Sivori le făcea semne boierilor, încurajându-i să spună şi ei ceva spre limpezirea gândurilor principelui.

— Da, Măria-Ta... vor veni, spuse răguşit şi încurcat, Belobrad...

— Vor veni... dacă ne vom duce, îngână Petru.

— Şi Excelența-Voastră va desăvârşi în Valahia, *il rinascimento,* pe care l-ați început, pe care l-ați visat.

— Da, da, ne vom duce la Roma, la Sfântul Scaun, să mulțumim sanctității sale pentru tot ce a făcut ca Petru al Valahiei să mai calce pământul lui Dumnezeu. Că a stăruit pe lângă riga Bathory al Poloniei să vegheze, să nu-l otrăvească nemeşii transilvăneni, în Hust.

— Dar Înălțimea-Voastră are nevoie să se odihnească. să se reculeagă în sfârşit. V-am vorbit de un loc unde vom simți o negrăită mângâiere — după câte ne-au încercat, şi vom izbuti o împăcare cu oamenii.

—La Loreto, bunul meu Franco?

La Loreto, Înălțimea-Voastră… în Ancona. Acolo, în vechea biserică a călugărilor din Fonte Avellana, se află casa Sfintei-Fecioare. La *Santa Casa,* din Nazareth pe care se spune că au strămutat-o îngerii, la Loreto… E liniştea sufletului acolo.

— Ne călugărim, boierii mei. Se întoarse către Belobrad şi Aldulea, cu jumătate zâmbet nedumerit, jumătate nemărturisită nădejde. Aldulea surâse şi el, neştiind ce să spună iar bătrânul Belobrad logofăt, tuşea încurcat asupra bărbii albe.

—O, *Dio mio!* suspină Sivori, nesigur şi el despre ce cred cei trei…

— *E miracolosa, e molto riccamente ornamentata questa Santa Casa di Madonna. La chiesa e costruita da Bramante…* Le lămurea secretarul boierilor, care clătinau aprobator din cap… Erau cu credință boierii, dar în sinea lor nu se încredeau în vorbele despre minunile papistăşeşti.

*

Era martie 1588. Fregata ce-i luneca spre Ancona văzută din depărtare, era un pescăruş săgetând albastrul luminos al Mediteranei. Din Ancona mergând pe drumul pe care îl desparte de mare muntele Conero, au ajunis la Loreto. Au rămas şase zile. Cei ce-l însoțeau nu puteau să-şi dea seama, dacă locurile îl linişteau pe Principe. Tăcea mai toată vremea, privind cu ochii inspirați, nu ştiau ce anume: frumosul loc de reculegere sau… anumite vedenii ale închipuirii sale.

Uneori cugetul îi era chinuit de imbolduri de răzbunare, de ură chiar, când se gândea la nedreptățile îndurate, la jaful ce se făcuse asupra averilor sale, la anii de temniță, la osmanlâii şi la creştinii nobili ai Albei Iulii. Se vedea venind înapoi în țară, adunând pedepsitoare oşti supunând şi plătind ce îndurase. Atunci, frumosul chip se umbrea, privirile-i mângâioase nu se tulburau dar gura i se crispa, ca la o băutură amară. Atunci scutura pletele bogate în care curgeau abia dovedite firişoare de argint. Spunea şoptit: Nu!… „Să nu mă rumpă chinul şi mânia”… Îşi amintea de aceste cuvinte, de versul ce-l închipuise cândva, de acel poem ce-l împăcase cu sine, de mult.

*

Cu mica lui suită, cel ce domnise în Valahia, locuia de câteva zile la Roma într-o casă în apropierea bisericii Trinita dei Monti, nu departe de vila Medicis şi Porta Pinciana. Au pornit să bată căile Romei, ca pelerini ai frumosului antic, dar şi cu o vădită țesătură de paşi către toți cei pe care-i văzuse altădată, fie la Roma, fie în peregrinările pe la curțile regilor Poloniei, Ungariei, cardinalii, prietenii, susținătorii săi, Comendone, d'Este, Galli, Bolognetti, pe lângă Sfântul Scaun. Îndeosebi cardinalul Mondevi, care se arătase nespus de mâhnit şi căutase stăruitor să lupte pentru eliberarea Principelui Petru din închisorile transilvane, lămurind pe Sanctitatea Sa, ducând o neobosită corespondență cu ambasadorii Vaticanului în Polonia şi Transilvania. Cardinalul îi primi şi începu o vie lucrare, anunțându-l pe Papă de sosirea Principelui Petru în Roma, căpătând pentru acesta o audiență într-o zi apropiată.

*

— Ridică-te, fiule!

Părea să nu fi auzit glasul modulat, al Papei. Era încă bântuit de simţăminte contrarii. Avea o necontrolată, o nemărturisită stare, că s-ar afla acolo, îngenuncheat, încovoiat spre poalele vestmântului sfântului părinte de o măsură de timp nemăsurată. Când pusese genunchiul în podeaua cabinetului de lucru al Papei Sixt al V-lea, ştia că trebuie să-i sărute piciorul. Ceva se zvârcolise în pieptul, în creierul său, în vârtejul sângelui ce-i răzvrătea făptura, ca şi în alte asemenea prilejuri. Şi atunci când îngenunchease în faţa lui Grigorie al XlII-lea, şi la investirea de către Sultan cu însemnele Domniei, împins de tipicul curţilor, clipa de supunere şi juruire faţă de fiinţele sacrosancte, materializată prin pecetea buzelor pe piciorul ce impunea cu nemişcată, augustă autoritate actul umilei recunoaşteri şi supuneri, duplexul, duhul fiinţei sale se simţea împins, închipuia cu totul altă pornire, alt gest. Îi venea să scuipe, mai rău, să muşte ceea ce trebuia umil să adore sau să recunoască prin atingerea buzelor.

Poate, într-o fulgerare nestăpânită şi în prosternarea faţă de apostolicii părinţi ai bisericii romane, dar revenindu-şi, schiţând totuşi ritualul tipicului. Altfel se petrecu la Poarta Otomană, când sta, aproape fără răsuflet, de silă, ură şi revoltă, cu ochii la papucul împărătesc islamic. Atunci trebui să-şi muşte buzele la sânge ca să stăvilească drăceasca îmboldire, să nu înfigă dinţii sau să scuipe.

Şi totuşi la Grigorie al XlII-lea, a mărturisit că are dorinţa arzătoare să aducă, la înscăunare, când va fi Domn, principatul la calea dreptei credinţe. A vorbit apoi, atunci, cu vorbe pline de flacăra inspiraţiei, a devoţiunii, despre scoaterea creştinătăţii de sub jugul, de sub urgia Semilunii… Evoca vremea cruciadelor… Acum, stătea orb şi surd, rupt de îndoieli şi năzuinţe şi nu-i veneau în gând nici cruciade, nici dreapta credinţă, ci fraze chinuite, despre chinurile îndurate, nedreptăţile ce l-au scos din Domnie, jaful nobililor transilvăneni… Nu putea scoate un sunet. Vedea numai piciorul, pe care pironise o privire încremenită, halucinată.

— Ridică-te, fiule!

Se ridică, palid, cu fruntea încă uşor înclinată, cu chipul încadrat de cele două aripi ale pletelor. I se părea lui Sixt că are în faţă imaginea unui mucenic, a unui martir. Deosebi în ţinuta supusă, dar demnă, reculegere, dar şi conştiinţa demnităţii sale umane. — Este un principe, un ales, nu un înger căzut, îşi spunea înaltul Părinte. Şi Petru simţea parcă ce gânduri îl vizitează pe capul bisericii romane. — Este păstorul de oameni, el mă va înţelege, îmi va întinde mâna sa, augustă, să mă sprijine. Voi fi drept şi cinstit cu el, — îşi spunea Petru. Îi reveneau în memorie, clipe asemănătoare. Cu o decadă în urmă se legase faţă de Papa Grigorie al XIII-lea cu arzătoare dorinţă, să… Dar n-a făcut? A împlinit ce se putea împlini, oare nu i-a ajutat, nu le-a dat mână liberă catolicilor aflători în Valahia? Ce putea face mai mult în scurtul timp cât a domnit? Mai erau şi boierii potrivnici unor atari răsturnări de credinţâ. Le putea spune el, Petru, fiu al drept credinciosului său părinte Pătraşcu cel Bun, nepot şi strănepot al unui şir de voievozi, crescuţi şi adormiţi în dreaptă credinţă? El văzuse cu raţiunea, deslușise, tot ce putea izvorî dintr-o apropiere de… Oh, Doamne! De ce-l chinuiau acum aceste întoarceri la gânduri şi stări apuse? Ce-i putea făgădui el, pribeagul, descăunatul, disgraţiatul, cerşetor la treptele mărimilor Sfântului Scaun, al Serenissimei, şi a Franciei, poate, ce-i mai poate făgădui lui Sixt, care-l numea „Fiul meu”, care-i mângâia auzul, sufletul cu vorbe de liniştire şi întărire. Aceleaşi făgăduieli ca lui Grigorie, dar pe care Sixt putea să le cunoască. Erau şi acum aceiaşi cardinali ce-l ajutaseră în trecut, cărora le scrisese că era via lui dorinţă, peste toate, să le dovedească adânca-i recunoştinţă, pe care vrea s-o împlinească stând gata să le facă voia, să-i răsplătească. Nu i-a trimis pe cavalerul Mellier de la Constance cu o

scrisoare, cardinalului d'Este; pe acelaşi de la Constance cu solia la Henric, pe Francesco Moresini, la Veneția, să aducă plecata-i recunoştință Serenissimei, nu pregătise acea solie, acea ambasadă cu Sivori, să ducă tuturor, susținătorilor şi tuturor câți l-au îmbrățişat şi ajutat, acea ambasadă rămasă vis la scoaterea lui de către turci? Toți aceşti binevoitori ai săi l-au înțeles, îl vor sprijini oare şi de astă dată?... Înălță fruntea. Sixt îl cerceta cu blândețe. — Oare de când mă priveşte astfel? Cititu-mi-a cumva gândurile? Într-o fulgerare îi trecuseră toate acele gânduri prin cap. I se păruse o îndelungă frământare.

— Ştiu Sfânt Părinte, că biserica romană, dăruită de Petru pescarul, s-a desăvârşit prin osârdia unui lung şir de sfinți părinți ai bisericii, dintre cari mulți au suferit martiriul... Aşa spune tradiția apostolică.

— E adevărat, fiule.

Este o mângâiere pentru mine, un biet Principe fără țară. Îmi măsur drumul chinurilor mele şi gândind la marile lor fapte şi suferințe, mă văd mărunt şi nevolnic...

— Cardinalii mei n-au încetat toată această vreme a încercărilor prin care ai trecut, să mă încunoştințeze despre toate câte se întâmplau. Eu ştiu prin laudele lor, cu câtă înțelepciune şi cunoaştere este dăruit Principele Petru al Valahiei, fiindcă ai fost, eşti, vei fi Principe al Valahiei, prin grija noastră, prin voia Celui de Sus.

Petru se înclină şi încercă să vorbească, vădit mişcat. Sixt îl opri cu o moale mişcare a mâinii, de parcă l-ar fi blagoslovit.

— Le-am scris, lui Sigismund Bathory, precum şi lui Ioan Zamoyski să facă să ți se înapoieze bunurile de care ai fost deposedat. L-am trimis pe episcopul de Capua, cardinalul Hanibal Aldobrandini, care în drum spre Polonia va trece şi prin Transilvania, la principele Sigismund. Am aflat că văzând încetineala cu care...

— Să mă ierte Sanctitatea-Voastră. Încetineală? Melcul are târâşul greu, dar tot ajunge undeva.

Sixt zâmbi. Îi plăcea vorbirea simplă, colorată. Îi plăcea să-l audă vorbind astfel pe acest Principe despre ale cărui daruri ale minții se dusese faima, făcuse ocolul multor hotare...

— Melcul nu ştie unde nimereşte, adesea, dar solii Vaticanului merg la țintă. Dacă intervenția cardinalului Montalto la cancelarul Poloniei nu a dat încă roade, le va culege cardinalul Adlobrandini. Ştiu că, supărat fiind de nerestituirea bunurilor ce ți-au fost luate, ai amenințat că-i vei pârî la Poarta Otomană. E bine că n-ai făcut-o. Ar fi înveninat şi încurcat şi mai tare lucrurile. Toate se vor întoarce spre bine. Ai credință şi răbdare...

Deodată vorbele de încurajare ce i le spunea cu o voce moale Sixt, îi sunară ciudat. Ridică o clipă ochii asupra făpturii sacrosancte ce-i sta în față, cu brațele odihnind moale pe brațele ixului cu lemn lustruit. Întâi îl cuceri albul odihnitor al vestmântului amplu, apoi văzu capa neagră ce-i acoperea ca o pelerină scurtă bustul. Privirea se opri asupra chipului Papei. Îl fixau nişte ochi cercetători, aproape şireți din obrazul strâmt încadrat de o barbă fugindu-i pe sub fălci, ca barbeții lynxului despicată în bărbie, înscriind în paranteze albe gura cu buzele strânse, aproape răutăcioase. Gura asta îi spusese blând: „Ai credință şi răbdare". Cum se făcea că-i vorbise astfel? Acum cătarea Principelui coborând se opri asupra pietrei mari de safir a inelului tras pe arătătorul mâinii drepte odihnind, cu degete prelungi, aproape curgând de pe rotundul brațului de lemn întunecat al ixului. Rămase cu privirea suptă de chemarea safirului. Părea, cu cât se uita, că piatra îşi creşte dimensiile la întinsoarea unui lac violet-albăstrui; cu puteri magice... Toate gândurile i se închegau pe apele pietrei, chipuri, mişcare şi tâlc. Auzea ca din adâncul acestui lac, glasul egal, psalmodiat al

Papei. Dar era ca un fel de auit din care nu mai desprindea înțelesul. Își asculta propriile-i gânduri, reflectate de apele inelului... Îl vedea pe Sixt în imaginea ce-o privise cu o clipă înainte, chipul celui ce şedea pe ixul acoperit de roba albă. Dar această imagine dispăru şi în loc se arătă Sixt, în Veneția, pe când era inchizitor, în timpul papei Paul al IV-lea. Apoi cardinal, apoi... apele se tulburau şi apărea din nou aşa cum îi stătea în față, privindu-l cu acea privire şireată, vorbindu-i mereu cu vocea modulată care aproape că-l adormea... sau poate era puterea safirului întunecat în care-şi oglindea gândurile pe care nu i le putea dezvălui Papei. Ştia, din câte aflase, că adevăratul Sixt nu era cel ce-i vorbea mângâietor. Că avea o fire autoritară, mână de fier; cardinalii se temeau de bătrânul în care se trezea ades fostul închizitor din Veneția.

— Ce să-i făgăduiesc eu, cel care-i stau la picioare şi-i aştept mila şi sprijinul? Chiar dacă tac îmi pătrunde în cuget, îmi citeşte toate gândurile... O, altfel mă simțeam în fața şi sub privirea lui Grigore al XlII-lea. El nu-l mistuia pe Sixt, aşa mi-a spus cardinalul... Dar îşi scutură capul, parcă să şteargă gândul ăsta să nu-l citească Sixt, să afle numele celui ce-i vorbise despre asta. Îi auzi glasul:

— Eşti obosit. Ridică-te, Principe!

Avu simțământul că apele adânci ale lacului violet-albăstrui l-au azvârlit cu o undă uriaşă şi rece la picioarele Papei. I se păruse că stătuse aşa o veşnicie. Era ud de sudoare. Se ridică anevoie, amețit. Poate erau urmările bolii ce l-a stors după evadarea din Hust. Sixt îi făcu semn sa se aşeze pe un jilț ce se afla în fața ixului pe care sta el. Scăpat din apele magice ale lacului, ale safirului din arătătorul dreptei ce nu se mişcase de pe brațele ixului, Petru se auzi vorbind, fără oprire, cu un patos care tindea să crească, cu o năvală de vorbe ce nu o putea stăvili.

— Cum am încercat şi în timpul când păstorea Sanctitatea-Sa Grigorie al XIII-lea...

Vorbirea Principelui fu întreruptă. Intrase în încăpere cardinalul secretar de stat să-i amintească Înaltului Părinte apropiatul timp de audiență a unei delegații a lui Sigismund din Transilvania... Petru observă că pielea brună a feții lui Sixt se colorează, purpuriu-vinețiu şi cu mâini tremurătoare, cu amândouă îl respinge pe cardinal, ca şi cum l-ar fi îmbrâncit, deşi acesta se afla acum retras la câțiva paşi de la scaunul pe care Papa aproape că schițase o ridicare bruscă.

— Ştiu...

Acest ştiu, sună cumva ca un „du-te dracului”. Dar cardinalul se înclină plecând de-a-ndărătelea. El ştia că Sixt poate fi şi blând şi teribil, avea zile când era egal, îngăduitor şi zile când „fiara păroasă” cum îi ziceau unii cardinali (ştiind că trupu-i robust e acoperit de păr) e bine să fii atent aflându-te în preajmă-i, sau să-l ocoleşti, dacă poți. Cardinalul secretar, ieşind se întreba cu ce l-o fi nemulțumit Principele valah, fiindcă numai aşa ceva trebuie să-l fi adus la umoarea nefericită pentru cei din jur. Ştia însă că în câteva clipe îl vor vizita duhurile conciliatoare. Petru văzu că mâinile Papei aveau încă un mic tremur nervos, care încetă aproape brusc şi ochii cercetători, şireți cum îi văzuse înainte, aplecau asupră-i o lumină îmbietoare. „Asta e, îşi spuse Petru. Uitasem. Am pomenit de omul care nu-l iubea, şi pe care el, Sixt, nu-l iubea, la rându-i neîmpăcându-se cu el nici în moarte. El, Păstorul, urmaşul Pescarului. Asta e! Cum am uitat? “ Dar parcă citindu-i gândul, Sixt spuse:

— În timpul când păstorea Sanctitatea-Sa Grigorie... Ce era în timpul acela? că timpul său a fost plin de înfăptuiri înalte, de-ar fi numai Calendarul...

— Aş vrea să ştie Sanctitatea-Voastră, că în anii cât mă aflam pe scaunul Domnesc al țării mele, am căutat să am înțelegere cu Bathory. Aveam nevoie de un spate sigur în ceasul când turcii ar încerca...

— Vecinătățile bune între statele creştine sunt o pavăză şi un punct de plecare pentru mişcări împotriva Islamului agresiv.

— Dar, după cum ştie Sanctitatea-Voastră, vecinii mei nu s-au călăuzit spre aceste idealuri creştine. Le-au uitat şi nesocotit şi pe cele umane. Eu nu urăsc poporul turc, urăsc racilele şi năravurile celor ce-i poartă pe căi potrivnice păcii, omeniei... Şi dacă Domnul va îngădui şi Sanctitatea-Voastră îl va urma şi mă va ajuta, luând iară scaunul strămoşilor, nu mă voi abate de la gândurile şi visul unei...

— Am înțeles, Principe — îi spuse Sixt, zâmbind — despre aceasta vom mai cugeta, la timp potrivit. Hoarda islamică trebuie stăvilită, şi... Sixt rămase privindu-l în tăcere pe Principe. Părea că vrea să-i pătrundă cugetul, că gândeşte cu totul la altceva decât la o coaliție împotriva turcului. Petru ştia şi el că nu era timpul unei cruciade, pe care o gândea şi o propunea el, Principele pribeag. Veneția avea necazurile ei. Corfu şi Candia, insule care erau locuri de război, zise bulevarde ale creştinătății contra turcului, cereau mari cheltuieli şi griji. Lupta navală de la Lepante, cu toată măreția ei şi distrugerea flotei turce, nu dase roadele aşteptate... Îi sparse plasa gândurilor glasul prietenos al Pontifului:

— Fiule! Îl numea iar fiul său, simți că atenția, gândul Papei luase altă cale. Nu-i mai spusese „Principe".

— Ascult, Sanctitatea-Voastră.

— Căile Domnului sunt multe. Ceea ce ne-o porunci, noi slujitorii săi vom împlini... dar...

De ce acest dar? Ce legătură are acest dar, cu căile Domului. El ni le desfăşoară în fața pasului nostru să le alegem. Eu le-am ales. Sixt pare că vrea să urmez calea pe care mi-o deschide el. Nu se înşelase.

—Timpul lucrează. Ar fi vrut să-i spună că timpul e încremenit, că omul trece prin timp, omul supune timpul, că... dar se opri la vreme amintindu-şi de ce-i spuse unii cardinali, de ce-i spusese Giovanni Griti succesorul lui Priuli, că e uşor să câştigi audiența şi prietenia lui Sixt, dar nu trebuie să uiți grija de a o păstra. Pontiful ştie tot şi nu ascunde că ştiind şi pătrunzând atât de multe lucruri, nu se poate înşela în judecățile sale, că nu primeşte sfaturile altora. Aşa că Petru tăcu, privind şi el supus întrebător, fața pontifului.

— Mi-am adus aminte de laudele lui Nossio, polonezul. Cardinalul, ştiu, Principe, că era uluit de cât de repede şi în adâncime ai apropiat tot ce are mai spre rădăcini religia catolică, apostolică romană. Că ai arătat un zel inspirat. Visai în acea vreme, căpătând Domnia Valahiei, să cauți să aduci poporul ei la adevărata credință. Ei da... vom încerca totul, şi noi, şi vom căuta să-i hotărâm şi pe regele preacreştin Henric şi Serenissima pentru aceasta... Vom vedea... vom vedea...

Nu-i sunau bine Principelui cuvintele Papei, care îl privea mereu, cântărindu-l, ca pe o marfă... Deodată îl auzi:

— Ce frumos cardinal ar câştiga Curia Pontificală şi ce lumină ar lucra în organizația congregațiilor romane, pentru a cărei structură modernă şi colegială am ostenit.

Se vede că ochii lui Petru se întunecaseră. Mintea acidă a Papei Sixt pătrunse toată frământarea Principelui. Ce-l costă să-i însenineze chipul?

— Ăsta a fost un vis al meu. Dar vom căuta să ne apropiem de visul vostru, Principe.

Sixt schiță un semn de blagoslovire. Cardinalul secretar intră în încăpere. Petru se ridică. Se despărți cu tot protocolul de Pontif pornind prin labirintul clădirii Pescarului.

Cardinalul Mondevi făcu aşa ca Sivori şi trei boieri valahi din suita Principelui să fie primiți în audiență de Papa Sixt. I-au sărutat piciorul toți patru. Valahii au trecut peste asta: Ei îşi aminteau că în țară sărutau dreapta înalților părinți ai bisericii şi chiar şi a popilor. Se vede că papa ăsta fiind ăl mai mare prinț al bisericii romane, stând pe un tron de falā şi moştenit de la Petru Pescarul, cum spune secretarul, adică Sivori, aşa îl cinstesc toți. Au ascultat cuvintele Papei tălmăcite de Sivori, care n-a putut să tălmăcească şi laudele ce i le aducea pentru credința şi osârdia ce-o avusese luptând pentru eliberarea Principelui lor. Vorbele Sfântului Părinte le merseră la inimă boierilor auzind din gura lui că cel ce le fusese Domn şi va mai fi prin voia lui Dumnezeu, este o minte luminată a timpului, un principe cum n-a mai întâlnit să ştie câte ştia şi să aibă o înfățişare cum numai pronia generoasă poate să întrunească în ființa omenească. Boierii îşi mângâiau gravi bărbile. Banul Mihail, care se afla de față, lăcrimă înghesuind pumnul mare pe pleoape să nu-i vadă înalta față slăbiciunea. Plecară plini de căldură în suflet şi de venerație pentru Papă. Asta se petrecu în grădina Montecavallo.

*

Treceau lunile. Petru şi ai săi aşteptau să se întâmple ce aşteptau. La opt luni după plecarea cardinalului Aldobrandini să ducă scrisoarea lui Sixt către marele cancelar Zamoyski, cumnat al principelui Transilvaniei, pentru redarea averilor lui Petru — sosi veste de la Istanbul de la ambasadorul Franței şi cavalerul de la Planche prin care se deschidea o fereastră mai largă spre treburile ce-l priveau pe Principe.

Se mai temeau de beglerbegul înrăit împotriva lui, săpându-l la auzul Sultanului. Dar nădăjduiau — spuneau slovele şi trimisul prin viu grai, că hainul se clătina având mulți duşmani între dregătorii Înaltei Porți. Trimisul le spuse că ambasadorul şi cavalerul îl îndemnau pe Principe să iasă din cetatea Eternă, să ia calea Veneției. Înalta Poartă nu vedea cu ochi buni şederea la Roma şi beglerbegul întru asta-i tocase Sultanului, despre uneltiri şi planuri de cruciadă. Petru nu şovăi. Mai ales stia că legătura cu cei ce-l susțineau la Istanbul era mai anevoie pe la Roma decât pe calea Veneției. Ridicară pânzele iluziilor şi le îndreptară spre Logodnica mării. Era în decembrie şi în ianuarie al anului 1588 au descins în Veneția. Petru avea o nouă criză de podagră. Legatul papal Aldobrandino întors din Polonia, se afla la Treviso. Petru îl trimise pe Sivori să afle veştile. Legatul îi încunoştință că în şase luni cât stătuse la Warşovia nu-l văzuse decât rar pe cancelar. Bântuia acolo o ciumă cumplită şi delegații transilvani nu îndrăzneau să vină să trateze. A rămas că după trecerea ciumei şi rămânând în grija marelui cancelar, să se vadă unde se va ajunge. Dar n-a fost pas să se aştepte încheierea socotelilor, fiindcă la Istanbul, beglerbegul ce sta în calea lui Petru fu tăiat de ienicerii răzvrătiți, împinşi de duşmanii lui.

Toți cei ce erau în jurul tronului ridicaseră vălul de pe mintea Sultanului, care înțelese, cu durere pentru cel urât şi ucis de iatagane mişcate prin uneltire, că tot ce-i cântase beglerbegul despre Petru n-ar fi adevărat. Sultanul îl şi depuse din Domnie pe Mihnea Vodă, învestindu-l pe Petru, trimițându-i decretul.

În palatul Ca Pozzo de pe canalul Canareggio, în partea de nord a Veneției, Principele Petru aştepta neliniştit să-i sosească o veste, un curier din Istanbul, din partea ambasadorului Lancosme şi a cavalerului de la Planche. Zilele, săptămânile treceau oarbe şi surde. Aldobrandini se întorsese din Polonia fără să fi izubtit, din pricina ciumei, să aibă un răspuns, privind restituirea averilor furate de transilvani. Dar era convins că nici fără ciumă n-ar fi văzut un galben, un scud. Nemeşii lui

Sigismund, poate chiar Sigismund împins de ei ar fi umplut auzul Porții cu minciunile lor. Banii lipseau. Avea o mână de oameni în juru-i, ce trebuiau hrăniți. Palatul în care locuia, cheltuielile pentru reprezentare. Avea din nou o gondolă, trebuitoare fiindu-i pentru drumurile zilnice pe la oficiali, pe la mari ai Serenissimei, puțini, care îl vedeau bucuros. Simțise un fel de reținere, de sfială la alții. Dogele Niccolo da Ponte, care la prima lui venire în Veneția, îl primise regeşte, murise în 1585. Trebuia să câştige audiența, simpatia noului doge, Pasquale Cicogna. Bătrânul, eruditul Niccolo da Ponte, îl cinstise, îl ajutase când a fost să ia tronul Valahiei, întâia oară. Întâia oară? se întrebă Petru. Oare va fi şi a doua oară?… Cine ştie?! Domnul, cu voia lui… Atunci avusese sprijinul prea-creştinului rege Henric al Franței şi al Catherinei… şi al Papei Grigorie… Ce strălucite zile! Acum, primea aproape zilnic cămătari negutători bogați, dibuiți de Franco Sivori, prin legăturile sale, cu ajutorul neamurilor lui din Genova, care îi mai daseră ajutorul, atunci, dar el, Petru, Domnul rătăcitor n-a putut să-i mulțumească. Se simțea nefericit, umilit. Boierii, banul Mihail, Belobrad, Aldulea, stăteau neputincioşi, nefericiți şi ei în preajmă-i…

Pe Canareggio viața încremenise. Nu treceau gondole. Sufla dinspre Africa, uscat, înăbuşitor, Sirocco.

— E de rău augur, Franco.

— Ce anume, Excelență?

— Suflă vânt pustiitor în soarta mea.

— *Fa niente!* Sirocco suflă ades şi dacă usucă, viața naturii îşi recapătă drepturile…

— Dar eu sunt un om, un biet om, eu nu sunt veşnic şi puternic ca natura.

— *Ilustrissime, non preoccuparvene…* veți înflori din nou, ca natura. Aveți geniul vieții. Sunteți destinat să împliniți lucruri mari.

— Aşa e, Doamne, tună glasul banului, domnul Sivori are dreptate.

— Vă duc după mine în pustiul zilelor. Viața voastră este chinuită. Ați lăsat țara să umblați după un Principe, după un părăsit de noroc, uitat de cer… V-ați lăsat țara, bunurile, pe unii vă aşteaptă rude, copii.

— Copiii? — oftă banul.

— Iartă-mă, bane Mihail. Uitasem…

Petru îşi aminti că Hrisafina odihnea de mult sub o cruce de piatră la mânăstirea Bucovăț. Vânturile şi ploile or fi început să roadă scrisul săpat cu numele maicii Teofana. Fratele îi răposase şi el undeva în Ardeal de lingoare…

— Iartă-mă, bane — şopti Petru.

— Măria-Ta să mă ierte… Măria-Ta e singurul meu copil!

Petru se ridică, se duse şi-l cuprinse în brațe pe bătrânul şi încă trunchiosul ban.

Îndelunga aşteptare a veştilor constantinopolitane îl apăsa tot mai greu. O mare parte din timp, când nu citea sau când misiții şi negustorii care veneau, atraşi de gândul unor câştiguri mari de pe urma împrumuturilor, în vederea apropiatei întoarceri la Domnie în Valahia, cum le zugrăvea în trandafiriu Sivori, Petru stătea pe gânduri acolo unde se întâmpla să se aşeze. În acea dimineață de mai, ieşise şi se afla în loggia ce da spre Canareggio. Canalul era liniştit. Trecea foarte rar o gondolă. Dacă se întâmpla ca lopata să facă să scârțâie farcola în care era mânuită de gondolier, nu o lua în seamă, nu-l mai sâcâia ca în alte dăți. Nu o auzea. Nu lua seamă la nimic din câte-l înconjurau…

Era prăbuşit, cu trup, cu suflet, în năvala de gânduri ce-l împingeau, îl rostogoleau către timpul ce-i deschidea înainte mereu alte şi alte capcane şi prăpăstii ale vieții. Dar frumosu-i chip nu primea pecețiile mai uşoare sau mai adânc apăsate de viziuni înnegurate. Chipul îi era aproape marmorean. În acea clipă când Franco şi boierii

dădeau să iasă în loggia, să se apropie de el, Petru, aşezat în jilț având dreapta sprijinită cu palma întoarsă, cu dosul mâinii apăsată pe pulpa piciorului drept, cu stânga sprijinită în cot de brațul jilțului, cu antebrațul spre chip şi mâna susținând bărbia, cu arătătorul asupra buzelor, îl făcu pe Sivori să se oprească brusc, întinzând brațele, barând calea celor trei boieri, şoptind gâtuit, cu ochii lărgiți la cel ce privea nu asupra curgerii gondolelor sau a norilor destrămați peste crestele hornurilor şi acoperişurile caselor, ci poate a goanei închipuirilor:

— *Santa Madonna! II Pensieroso!*

— Ai? făcu a mirare, cu sunet caraghios în acel *ai* întrebător, boierul Belobrad.

*

— *Guardate! Il Pensieroso di Michelangelo. La statua di Lorenzo* de' *Medici. La statua viva…*

Boierii priviră într-acolo unde italianul vedea ce spunea şi nu văzură decât pe Principe care se odihnea uitându-se spre afară, poate, pe drumul de ape al canalului, poate la palatele ce se aliniau cursului apei încremenite în albia lui Canareggio. Veniseră toți patru, pe grabă, voind să rostească ceva Principelui.

— Eccellenza! îndrăzni Franco — *Siamo venuti…*

Petru întoarse încet capul. Îi privi parcă nerecunoscându-i. Ieşea dintr-un labirint în care rătăcise ca Theseu fără să întâlnească fiara, fără să fi doborât Minotaurul… Avea să se piardă mereu în acel labirint al îndoielilor, al rătăcirilor oarbe? Gâtuit de emoția ce-o încercase la cele ce avea să-i spună, Principelui, Sivori se bâlbâi din nou:

— *Siamo venuti dir Le che… che!*

— *Che cosa c'e caro Franco?*

— Păi asta-i! S-a spart gheața! E de bine, Măria-Ta, se spezi cu glas tare boierul Belobrad.

Cu un zâmbet şters, Petru se ridică, rezemându-se de balconul loggiei. Fără să cuprindă anume ce-i vesteau, rosti încet, parcă ascultându-şi gândul lăuntric.

— Ades când se sparge gheața te poate înghiți spărtura. Dar ce gheață, boierii mei? Ce se petrece, Franco?

Cu capul în piept, cu barba albă apăsată pe bustu-i puternic de octogenar de viță aspră, banul Mihail oftă adânc:

— Se minunează auzul meu, şi se înnegurează inima mea, Doamne al meu, al nostru, al neamului nostru, de câtă scârbă poate să adune un suflet mare; un om înalt, de la vâltorile vieții. Da, Doamne Petru… Să mă ierte Măria-Ta… sub mine s-au rupt ghețurile la toate iernile grele ale veleatului ce mi l-a rostuit Dumnezeu. O dată s-a rupt când eram încă tânăr, deşi cu barba înspicată, când a răposat din mârşava lucrare a rudelor şi a turcului, stăpânul nostru şi Voievod Pătraşcu, bunul, tatăl Măriei-Tale; altă dată s-a spart când a trebuit să Te duc, să Vă duc pe amândoi, pe Măria-Ta şi pe frățânul Pătraşcu lângă Dunărea, la râul neuitării şi-al chinului, la turcime. Alte gheţuri s-au spart, Doamne, când… când… — Se înecă, tuşi crunt. Toți ştiau când se rupseseră ghețurile sub el şi-i înghițise pe cei doi copii ai săi… Să mă ierte Măria-Ta, Domnul nostru şi al Valahiei, iară… Că eşti Domn, vei fi Domn… prin voia lui Dumnezeu…

— Şi-a turcului… — zâmbi Petru, care înțelesese bucuria boierilor şi-a secretarului căutând-o pe a sa. Dar o găsea greu. Pe fundul vasului inimii, ca într-un felegean cu cafea zăcea un zaț greu şi negru.

— Şi-a diamantului greu şi a 200. 000 de scuzi ce i-am trimis, la care nu mă îndoiesc, au luminat ochii Sultanului…

— Da, Mărite Doamne, să mă ierte Înălțimea-Voastră, toate la un loc, şi pronia cerească şi strălucirea diavolească a aurului. Aşa-i în lumea turcului…

— Acolo-i numai lucirea diavolească, râse scurt Belobrad ca să spună şi el ceva, să fie adaos la veselirea Domnului.

— „O, cât sunt de minunate judecățile lui Dumnezeu… Niciodată omul nu trebuie să se îndoiască de mila lui”…

Petru rămase, preț de câteva secunde, gânditor. Întoarse apoi o privire mai luminată, zâmbind secretarului:

— Auzit-ați, boierii mei? Iată ce se cheamă o minte ageră şi neiertătoare… Domnul secretar şi-a amintit vorbele pe care le-am rostit când cu aşteptarea întâiei luări a tronului țării noastre. Când acul balanței şi al judecății şi lăcomiei turceşti se plimbă după „acel care dă mai mult”, când către mine când către Mihnea…

— Şi când acul balanței a rămas către Măria-Voastră. Şi în ajunul de sfântul Ioan Botezătorul, Excelenței Voastre i-au fost înmânate însemnele Domniei în chiar casa domnului de Germigny, ambasadorul regelui Henric al Franciei…

— Da, da, bine, dacă sunt scrisori din Istanbul…

— Sunt, Excelența Voastră. Şi au fost aduse de un sol al domnului Lancosme, zise secretarul înmânându-i misiva. În timp ce Petru rupea sigiliul, despăturind şi fugind cu ochii peste scris, Sivori urmă:

— Solul spune că din Constantinopol până aici în Veneția a fost urmărit…

— Eh, în vremurile astea omul nu poate fi urmărit numai de umbra lui… — spuse Belobrad şi rămase ascultând ecoul înțelepciunii rostite, de care se semețea, dar lăsă nasul în jos, văzând că nimeni nu se opreşte la spusa lui, fiindcă cei trei, Mihail ban, Sivori şi Aldulea, glăsuiră de răsună loggia.

— Să ne trăieşti, Măria-Ta! Domnul şi stăpânul nostru! Domnul de drept al Valahiei Mari!

Zăpăcit şi întârziat izbucni şi glasul lui Belobrad:…

— Să ne trăieşti, Măria-Ta!… — atât de pițigăiat prin truda să îndrepte întârzierea, încât toți râseră cu voie bună. Râse şi i Belobrad. Şi deşi ziua se închidea asupra lulelelor coşurilor, încenuşând policromia palatelor, a caselor cu perspectiva frontală, desfăşurate în lungime, cum se legănau mai şterse laletele oglindirii lor în apele canalului, în loggie şi în suflete parcă crescu o lumină a învierii.

*

La lumina unui candelabru de argint cizelat, la care patru guri de zgripțori cu capetele răsturnate pe coame, păreau că înghit sau vomează cele patru lumânări, Petru stătea cugetând la jocul hazardului şi la ițele ce le țes mişcările istoriei. Avea în față o măsuță pe care se afla o carafă de vin italienesc şi un pocal. Carafa şi pocalul de cleştar şlefuit, primeau în suprafețe şi unghiuri jocul flăcărilor. Era luminat şi chipul Principelui. Se afla singur. Vinul neatins. Pe un talger, rodii şi curmale. O rodie spintecată îşi arăta sângele vegetal şi sâmburii întunecați. Părea o inimă tăiată în două. Lumânările îşi jucau para de aur… Sânge şi aur, gândi Petru. Ăsta-i simbolul vieții — îşi zise. Dar scutură din cap, încât vântul pletelor clătina limbul lumânărilor şi pe pereții loggiei umbrele jucară fantastic. — O, nu, judec strâmb. Nu-i numai sânge şi aur. Omul nu se înclină numai aurului şi nu face să curgă numai sânge. Mai

este iubirea curată față de om, prietenia, datoria, rostul în lume, înălțarea sufletului… Îşi auzi în cuget propriul său glas, gândurile din trecut…

„Sleim comorile ce ne-au fost date / Dar pân' nu rumpe firul oarba Parcă / Anilor mei plăpânzi — ierta-vei poate / Păcatele ce grele mă încarcă… “

Ades se întorcea la vechiul legământ şi împăcare cu cel din slavă… Îi veneau nu fiindcă erau stihurile lui, ci pentru că era sacrul dialog şi împăcare cu sine, curățirea prea omenescului…

„Bogat de-o-i trece-n fericita vale / Să nu-mi sluțească duhul bogăția /… Să nu mă rumpă chinul şi mânia! ci răbdător, ca Iov…

Luă iar în mână scrisoarea ambasadorului din Constantinopol. Citind, se gândea la alte asemenea misive ale lui Lancosme sau ale cavalerului de la Planche, în care îi spuneau cât stăruise Henric al Franciei pe lângă Poarta Otomană, pe lângă Sultan. Îşi amintea cuvinte, fraze… *Se luy fera scavoir et auray a plaisir de la recommander de nouveau et le favoriser autant qu'il ne sera possible, dont vous commencerez a jetter les fondaments…* apoi… *tous les offices que vous pourrez pour luy…*

Se bucura că izbutise să recâştige împăcarea şi încrederea lui Henric, pe care îl clătinaseră intrigile, şoaptele otrăvite. ajunse până la el… vitregia soartei şi junghiul trădării nobililor, a nemeşilor, îi tăiaseră calea spre cei cărora trebuia să le aducă şi mulțumirea pentru trecut şi adevărul despre câte-l împiedicaseră să se arate recunoscător, loial. Îi mai spuse trimisul lui Lancosme, care şi scria că va fi chemat la Constantinopol spre a fi repus pe tronul Valahiei. Că diamantul, de o mărime şi şlefuire deosebită, precum şi suma de 200. 000 de scuzi, căzuseră bine, fiindcă el, ambasadorul, a simțit efectul. Sultanul era înmuiat, asta i-a spus-o îndată vizirul Siavuş. Siavuş a fost cu tot sufletul pentru-Excelența Voastră, a înlăturat toate încercările partidei adverse.

Ce vor zice venețienii, dogele, domnii din Marele Consiliu al Senioriei? El nu ştia că despre darurile ce le trimisese Sultanului scrisese încă din luna lui octombrie din anul ce trecuse. Bailul Veneției la Poartă, Giovanni Moro. Că Bailul îi mai scrisese dogelui Cicogna încă din 16 mai, că la Istanbul se hotărâse şi se luaseră măsuri să întâmpine venirea Principelui, pentru investire. Erau ultimele zile din mai. Trimisul lui Lancosme nu sosise cu vestea, când cei din Serenissimă ştiau. Petru însă sflase cu întârziere, Sivori căutase să-l cruțe, să nu-i spună că cei din consiliu, desigur, cu voia dogelui Cicogna, sâcâiți de durata şederii Principelui în Veneția, ceruseră înainte de primirea veştilor să părăsească locurile. Răsucea acum, în loggia, în care lumânările luptau cu năvala întunericului şi aerului stătut de pe Canareggio, scrisoarea, fără să mai citească. Cu privirile oarbe se adâncea în trecut şi în viitor… Avea simțământul că totul se desfăşoară după legi scrise, i se învârteau în fața neprivirii, răsuciri grăbite de imagini, de scene cunoscute, trăite. Toate erau noi dar se împlineau ca în trecut. Nu vedea cum va fi altfel. În el, în gândul şi ființa-i obosită nu se aprindea flacăra de altădată. Primise vestea despre chemarea lui destul de liniştit, aproape fără o tresărire de mulțumire. Văzuse mirarea pe chipurile boierilor şi secretarului, că rămăsese aproape nepăsător, şi se silise să-i facă să creadă că se bucură. Dar îl chinuia gândul că nemaiavând bani, trebuia să ceară Serenissimei o sumă care să-i lase mişcările libere, să poată trăi până la plecare, şi să acopere cheltuielile de drum până la Constantinopole.

Lumânările erau aproape să se stingă când secretarul se apropie privind cu grije încremenirea îngândurată a principelui.

— *E proprio la mezza notte, Ilustrissime* /… Iertare, dar e timpul ca Înălțimea-Voastră…

— *E il tempo di andare a letto, caro Francesco?*
— *Si, Eccellenza,* trebuie să vă odihniți.
— Sunt odihnit, prietene. Trupul a fost absent, s-a odihnit... Sufletul... a stat de vorbă cu umbrele.

*

La treptele de marmură albă ale palatului Ca Pozzo, udate apa verzuie a canalului se legăna gondola priponită de stâlpul colorat. Răbdător, gondolierul cu simbrie îl aştepta pe principele valah, din zori, de când fusese înştiințat că Principele voia să fie dus la Palazzo Dogale... Se auzea de sus din palat cântecul neschimbat al răbduriului lopătar. Îl striga uneori răguşit, când arcul răbdării se descorda... îl relua modulând şi cu o anume tristețe, împotriva înțelesului puținelor cuvinte:
Io son figlia del mar
Madre del foco
Ma ad estinguere amore
L'oceano e poco.
Uneori se oprea din cântec, privea în sus spre arcadele loggiei, cu capul dat pe spate, ofta, bombănind aceleaşi cuvinte pe care putea să le spună, cu năduf, cuiva care-l asculta.
— *Eh! cosi siamo noi, poveri, disgraziati, dobbiamo aspettare, aspettare, aspettare.* Nuanța în crescendo, acel *aspettare* şi la a treia sau uneori la dublu ajungând, smulgea bereta de pe cap trântind-o cu năduf pe fundul gondolei. După numai un minut se auzea iar cântecul, vătuit, obosit ca să ajungă la strigătut răguşit... L'*oceano e poco.*
De vreo câteva ori, auzindu-i revoltele melodice, secretarul se aplecase peste balustrada loggiei, căutând să-l linişească:
— *Ei! gondoliere, un po' di pazienza! veniamo subito!*
— *Subito, subito! ho veduto! anche la morte puo venir subito, ma non voi!*
Sivori râse şi se retrase. Îi cunoştea firea gondolierului gras care-l slujise pe Principe şi la prima lui venire în Veneția. Era un om jovial, bun, tată a zece copii... „Ce faci cu atâția copii, Filiberto? Şi toți băieți... “ Invariabil, Filiberto răspundea: *I abiamo destinati tuti dieci a la Signoria... per il Consilio dei dieci.* Secretarul se mai aplecă o dată să-i strige:
— *Presto... veniamo, Filiberto!*
Sicuro, Presto! bombăni grăsunul.
Siamo pronti, veniamo subito.
În devăr, coborâră Principele, Aldulea şi secretarul. Ore la rând Petru nu se hotărâse să coboare să meargă spre San Marco. Trebuia să vadă ce au făcut cei de la Consiliul Seniorei cu cererea sa de bani. Presimțea că toate vor merge altfel decât în trecut şi nu-i venea să părăsească locuința... Aci era într-o stare tare de revoltă, negândită. Aci îşi zicea: De fapt ce-i erau datori venețienii ca să-l ajute mereu. Ei sunt negustori, negustori
aprigi. S-au luptat cu cetățile care căutau să le ia marea şi comptuarele în lume. Se luptau cu frații lor. Dacă l-au ajutat când a luat întâi Domnia, nădăjduiau să fie despăgubiți, să tragă folos din negoțul cu Țara Românească, să le fie un soț în planurile împotriva turcilor. Acum el nu însemna decât un risc, o sigură aventură pentru ei. Turcii creşteau şi fala, influența venetă scădea. Nu trebuia să se ştie că-l ajută din nou... Apoi, după gânduri ca acestea, zâmbea silit, spunând că respinge ajutorul venețienilor... „Cu cât voi avea mai puțin, cu atât voi creşte, voi sus mai spre

înălțimile morale”... Bietul secretar şi boierii căutau cu fereală să-l hotărască să treacă peste toate, să primească... Ce să primească? Încă ce nu primise şi nici nu era sigur că va primi. Îl cuprindea o silă apoi revoltă. Apoi, îşi da iar seama că mândria, dacă nu trebuia să-l părăsească, se cerea într-un fel s-o adoarmă... Coborâră. Filiberto se ploconi în fața Principelui. Trecu la cârmă, vârî lopata în unul din golurile forcolei: gondola se legănă puțin la bătăile scurte ale lopeții, apoi porni săgetând pe apele canalului.

— *Canal Grande, a San Marco, Filiberto! ... Senti?*

— A San Marco, Eccellenza!

Ieşind din Canareggio, trecând pe sub Ponte Giuglie, lăsând în dreapta chiesa din San Geremia, gondola, cu botul țintind înainte spre Ponte di Rialto, către San Marco, întâlnea

gondole țesând ca nişte suveici apele verzi în amonte şi în aval. Tăceau toți trei. Numai Filiberto, auzind pe ecoul canalului frânturi din cântecul vreunui confrate de breaslă, ca un cocoş excitat de trâmbița altui cocoş îndepărtat, izbucnea cu singuru-i repertoriu, repetarea: *„Io son figlia del mar / Madre del foco / Ma ad estinguere amore / L'oceano e poco”...*

Petru, ros de gânduri, părea că priveşte atent viața canalului Grande, palatele cu ziduri colorate: verde şi galben antic, coloanele, prăbuşirea ondulată a răsfrângerii, variatei arhitecturi a veacurilor. Nu-l priveau pe el, acum, nu-i rețineau atenția casele, palatele procuratorilor, ale marilor slujitori ai Republicei, nu-l priveau — nu că le privise de atâtea ori — operele de artă ale arhitectului Mauro Conducci din Bergamo, sau ale altora, ritmurile paletei de la clar la întunecat, aspectul de decor, paleta sensibilă şi mereu alta. Chinuit de antitezele gândului, de salturile imaginației se vedea în alt loc, făcând alte gesturi decât ar fi fost nimerit să facă. Îl trezi glasul lui Sivori, care îi propunea, fiindcă timpul se urca spre turnuri cu lumina, să nu mai facă, după cotul ce-l întorcea canalul la Ponte di Rialto, al doilea cot, foarte mare, ca să ajungă la debarcader, la Molo, la piazzetta de la Palazzo Dogale. Aveau să oprească, să debarce după Rialto, la Riva del Carbon, lângă Palazzo Dolfin să coboare pe Merceria şi pe Rio di Guerra ajungând astfel în Piazza San Marco.

*

Bătuseră de două ori cei doi mauri de aramă cu ciocanele în clopotul din turnul orologiului. Trecuseră două ore. Postelnicul Aldulea, cu toată vârtoşenia lui, după ce făcuse de neuitate ori înconjurul pieței San Marco şi se rezemase când de coloana leului Sfântului Marc, când de cea a Sfântului Theodor, se opri deodată, ca un al treilea, mărunt monolit, între cele două coloane. Privirea lui se oprise asupra unui ins în rasă de călugăr, cu gluga prea acoperindu-i obrazul la acel ceas al după-amiezii, dar destul de calde. Îşi aminti să-l fi văzut apărând de sub unul din portalurile bazilicei, la intrarea lor în Piazzetta din fața palatului ducal. Privise îndelung pe sub marginea glugii cărămizii, de parcă i-ar fi cunoscut. Dar mai ales, asupra Principelui întârziase cătarea-i pătrunzătoare. L-a urmărit cum suia treaptă cu treaptă scara Senioriei, urmat de secretar. Dupăce a întors privirea asupra postelnicului, s-a gândit o clipa şi s-a îndreptat spre bazilică, dispărând sub acelaşi portal, cel asupra căruia fac saltul încremenit cei patru cai din bronz, constantinopolitani. Postelnicul îşi începu iar preumblarea fără istov, când, deodată, dus de un gând se îndreptă spre intrarea din mijlocul bazilicei, pe unde văzuse prelingându-se rasa cărămizie. O făcu încet, cu fereală, dar aşa, părând nepăsător, căutând locul unde ar putea să

descopere ciudatul călugăr, dosindu-se după statuile „Lunilor” şi „Meşteşugurilor”. Îl descoperi în unghiul din dreapta, îngenuncheat după piatra Bando. Coloana joasă, de porfir, nu-l ascundea în întregime. I se vedea doar spatele, coapsa şi piciorul drept. Dosit după coloana de porfir, călugărul se bănuia nevăzut. Privirea ascuțită a postelnicului desluşi ieşind, de sub rasa aşezată clopot moale pe mozaicul pavimentului, ceva ce sclipi o clipă, cu lucire de oțel şi postelnicul îşi dete seama că nu putea să fie nici crucifix, nici toiag de monah. Stătu câtva timp să-şi mute privirea de la coloana de porfir. Cel de după piatră se silea să împrumute nemişcarea coloanei joase. Bănuia oare că din umbra „Lunilor” şi a „Meşteşugurilor, omul pe care-l ştia, îl pândeşte? Postelnicul se gândi că e mai înțelept să iasă din bazilică şi să facă aşa ca urmăritul care urmărea, după cât bănuia Aldulea, să nu înțeleagă că a fost luat la ochi. Se alătură zidului palatului dogal, aproape de intrarea unde e grupul de aramă al Tetrarcilor îmbrățişați.

Vra să zică, omul cercetează pe cineva. E călugăr şi poartă sabie. Îşi fereşte fața ziua-n amiaza mare. Se oprise îndelung cu privire asupra Domnului. Nici Măria-Sa, nici talianul n-au băgat de seamă… Dacă vrea ceva, dacă-i om bun, de ce nu s-apropie? Dar nu, nu-i curată treabă. Nu vrea să fie miluit… Nu. Ce-am văzut e limpede. Era un vârf de teacă de sabie. Călugăr cu sabie şi cu fereală… Ce-o fi amuşinând?… Îşi rupse gândurile. Coborau scara Domnul şi secretarul. Văzu de departe cuta între sprincenele lui Petru deşi cobora cu capul înclinat ca un om pe gânduri. Nici secretarul nu părea să fie luminat la față. Mergea în pasul lui Vodă, dar spicuindu-l cu privirea îngrijorată. Aldulea le ieşi în cale. Petru nu spuse nimic. Văzându-se privit de-o parte şi de alta, înălță fruntea, surâse:

— Când am pomit să venim aici la marii seniori ai Serenissimei, la marii negustori ai Logodnicei Mării, am spus: — Cu cât voi avea mai puțin cu atât mă voi ridica din umbra neomeniei… Tăcu. Îi privi, pe rând, cu acelaşi zâmbet în care era şi mândrie, şi umilință. Tăcură şi secretarul şi postelnicul.

— Vine seara, dragii mei. Seara o să ne spele cu umbrele ei de strălucirea bolnavă a acestor seniori. Gândesc să nu mergem să luăm gondola. Cred că Filiberto al nostru a rămas fără glas. Tot urlând, înciudat de aşteptare:… *Son figlia del mar…*

Cei doi râseră mânzeşte. Nu îndrăzneau glas, mai ales secretarul, care văzuse şi auzise, chipurile, vorbele marilor Senioriei, scăderea cererii a o mie de scuzi, la două sute şi făgăduiala unei corăbii care să-l ducă peste Adriatica la Cattaro… ca de acolo să meargă cum va şti la Istanbul. Vroiau să-l vadă cât mai repede plecat. Nu au spus-o, dar curtenia mințită şi ceea ce-i ofereau o arăta.

— Da, ziceam să ne abatem, să ne curățim sufletul în lăcaşul Santa Maria Formosa. E un loc plăcut inimii mele, în care ades m-am împăcat cu mine şi cu lumea.

— *Si, Eccelenza! Facciamo un po’* ocol, dar nu suntem nici departe de Riva del Carbon, unde ne aşteaptă Filiberto…

— Sărmanul! O să ne ierte… murmură zâmbind Petru.

Spunând acestea, prinse cum postelnicul rotea priviri cercetătoare în jurul Pieței San Marco şi mai ales spre porticele bazilicei. Nu-l cercetă şi nici postelnicul nu spuse nimic din câte urmărise. Porniră. Cotiră prin fața Turnului Orologiului şi lăsând în urmă San Marc, prin uliți întortocheate, dădură la Maria Formosa care-şi înălța echilibrul senin al liniilor în jurul cupolei impunătoare. Postelnicul, care tot drumul cercetase împrejurimile, se opri în portalul bisericii. Petru văzu şi nu-l întrebă iarăşi nimic. Secretarul era în gândurile lui despre întâmplările zilei.

Principele poposi câtva timp în fața primului altar privind, pentru a câta oară, se întreba secretarul, tripticul cu *Fecioara mizericordiei* de Vivarini. Se îndreptă apoi spre altarul capelei din dreapta absidei, în fața polipticului lui Palma Vecchio: *Sfânta Barbara şi sfinţii.* Sivori îl auzise o dată spunând că în tripticul lui Vivarini îl izbeşte, de câte ori îl priveşte, marea despărțire între chipurile oamenilor şi prefigurările de sfinți. Zicea că-i o redare prea crudă a micimii oamenilor şi puțin mângâietoare, chiar de-ar fi adevărat. Îl atrăgea înfățişarea din zugrăveala lui Palma Vecchio, femeia iradiind putere şi sănătate. E ca un fel de Victorie, ca o zeiță a vechiului Olimp, — mă ierte Dumnezeu — sfânta asta a lui Palma. Pe gândurile depănate, Sivori îl văzu pe Principe, venind, cu fața liniştită, făcându-le un semn uşor din cap spre ieşire. Îl găsiră pe Aldulea aproape de intrare, dar făcând câțiva paşi, agale, în întâmpinare, arătând că fusese în biserică, dar că grăbise spre ieşire şi se reîntorcea să-i fie Domnului Petru însoțitor. Petru îl privi iar! Îşi spunea în gând că postelnicul, ca om mai tânăr şi om de oaste, nu-şi afla astâmpăr, că sângele şi depărtarea de casă îl smuceşte mereu din orice loc.

Afară, noaptea venetă de iunie înfăşura în catifeaua albastră a cerului cupola Santei Maria Formosa, clopotnițele, turnurile, toate înălțimile zidite ale Veneției, care părea o încremenire de flote uriaşe cu catargele neclătinate de nici un val. Ocolind spre stânga bisericii, ieşiră în Calle del Paradiso… Ulițele înguste, casele cu ziduri ieşite peste catul de jos, susținute de grinzi puternice, vechi, de multe veacuri. Petru mergea încet gândind la ce văzuse, ce simțise şi ce-l rănise în acea după amiază. Sivori îl urma. Postelnicul însă, aci rămânea în urmă aci se strecura pe lângă ei de cum vedea desenându-se o adâncitură ori o uşă întunecată şi adâncată şi ea ca săpată în zidul vechi.

— Ei, cinstite postelnice, boieria ta n-are astâmpăr… De nu te-aş cunoaşte, aş zice că ai sorbit vreo licoare…

Sivori vru să spună şi el ceva de haz, ce-i trecuse prin cap, dar venind din urmă, postelnicul făcu un salt înaintea lor, oprindu-i cu stânga spre a le tăia calea, cu dreapta ținând sabia goală, trasă din teacă, nu văzuseră când.

— N-am sorbit, Măria-Ta, dar nu vreau să sorbiți din şerbetul morții, cum zic turcii…

Rămaseră toți trei în aşteptare. Nu vedeau nimic, Petru şi secretarul. Postelnicului îi nălucise însă mişcarea unei umbre. Le făcu semn să tacă. Din dreptunghiul unei uşi se trase afară o umbră. Îndată, alta, din golul unei firide din fața celui ce apăruse întâiul…

— Hai! mai scurgeți-vă, câți sunteți, să vă vedem la număr, că fața n-are obraz — făcu răguşit, cu o voce metalică postelnicul… Pas de câteva secunde, la câteva brațe înainte zidul mai vărsă o uşă altă umbră. Sticliră oțele. Nu mişca nimeni… între case, întunericul şi tăcerea păreau strivite ca o aceeaşi pastă.

— Ați ieşit toți, ori ba? — gemu Aldulea, negândind dacă umbrele înțeleg limba lui, ori ba. Din spatele lor se auzi că unul înțelesese…

— Am ieşit toți. Repezind o privire fulgerată în urmă-i, postelnicul păru să desluşească o umbră, acoperită cu rasă călugărească.

— Aha! Tu eşti, boaită?

— Da, fiule! — făcu miorlăit, batjocoritor, umbra din rasă…

— Loviți în spate, gemu înfundat postelnicul. Se repezi şi din câteva lovituri, întâia umbră care scăpase sabia, urlă ducându-şi mâinile la obraz.

—*M' hanno accecato!*

Sângele îi întunecase vederea. Postelnicul îl lovise fulgerător între ochi. Cei doi întârziați în spatele celui orbit de sânge, repezeau căutând să-l prindă din coaste, fiecare. Dar ulița era îngustă şi nu îngăduia o mişcare largă. În spatele lui, Aldulea îi auzea pe Principe şi pe secretar ținând piept salturilor furioase ale călugărului. Petru lupta după felul franc, cu spada şi pumnalul cu gardă pe care i-l trecuse Sivori.

Se auzi un icnet scurt. Călugărul fusese atins de Petru în vreo parte a trupului, dar se bătea ca un apucat. Postelnicul, cu toată grija de cei din spate, pe care ar fi vrut să-i ajute, din câteva rotiri îl trecu prin limba săbiei pe unul din potrivnici. Îl lovi la braț. Umbra scăpă sabia şi părea, cât se vedea prin slaba cernere a luminii stelelor, că o luase la fugă. Rămasul, dându-şi seamă că postelnicul îi tăiase pe cei doi, mai încercă să se împotrivească, lovind cu disperare în toate părțile încât, nemerind cu lama săbiei în zidul întunecat, se auzi cum o bucată a oțelului sună rostogolindu-se pe dalele uliciearei. O luă la fugă şi el. Cel lovit la ochi, se ducea cu mâinile la cap, gemând lovindu-se când de un zid când de altul ca un om beat. Postelnicul mai privi o dată în adâncul ulicioarei negre. Se repezi înapoi:

— Aşteaptă-mă părințele că vin!

Se strecură pe lângă Petru, ieşi în golul dintre cele trei săbii ce pândeau să muşce. Nu mai ținea seama că Principele putea fi umilit, neavând credință în sabia lui. Postelnicul, dezlănțuit, dar sigur pe mişcare, ca un animal de pradă, căuta numai să-l ferească, să-i apere viața.

— Postelnice, suntem trei şi omul sângerează.

Logofătul luă seama că Principele sufla greu, şuierat.

— Măria-Ta! Mai bine să rămânem trei şi câinele să moară!

Îl prinse pe călugăr într-o morişcă. Sabia se răsucea cu licăriri de fulger, dar cel cu rasă mincinoasă nu se da, repezindu-se ca un zăvod turbat. Petru şi Sivori se ațineau în spatele postelnicului, dar se traseră mai în urmă să nu-l zădărească-n mişcări. Se deschise o fereastră la catul de deasupra lor, în spatele călugărului. Cel ce o deschisese, din nebăgare de seamă grăbit să vadă ce e jos, izbi un vas mare cu flori. Vasul căzu spărgându-se cu zgomot, pe dalele uliței. În aceeaşi clipă, Aldulea strigă:

— Păzea, din urmă!...

Zgomotul vasului spart, strigătul postelnicului, îl făcură pe călugăr să aibă o scurtă răsucire a capului. Sabia lui Aldulea lovi atât de cumplit de iute, aproape descăpățânându-l. Călugărul mai stărui pe picioare, făcând o ultimă mişcare să lovească. Se prăbuşi izbindu-se de zid, nelăsând să-i cadă sabia, din pumnul crispat de moarte, pe mâner.

Rămaseră câteva clipe toți trei aproape încremeniți. Suflau greu. Nu se priviră. Fereastra, deasupră-le se închisese încet, cel dinapoia ei, nevoind să fie amestecat dacă ar veni garda. Dar garda nu se arătă. Cei tăiați se topiseră în noapte. Postelnicul îşi privi sabia însângerată. Se aplecă, prinse pulpana cărămizie a celui căzut, ştergând încet lama.

— Ce facem cu el? întrebă secretarul.

— Călugărul? Rămâie unde se află. Poate or veni frații lui de rugăciune să-l ia, ăi de au plecat însemnați.

— Ce-au vrut? Să ne jefuiască? întrebă secretarul.

— Ce au vrut şi „negutătorii" Mircioaei, mătuşa mea, când au lovit corabia ce mă ducea spre Rhodos, în exil.

— Eu cred că ăsta — Aldulea arătă cu sabia spre falsul călugăr — ar putea fi iscoada lui Mihnea, omul care l-a urmărit din Istambul pe purtătorul veştilor de la domnul ambasador al Franciei.

Coborau tăcuți pe Calle del Paradiso spre Rio di Guerra, ca să ajungă la Riva del Carbon, unde-i aştepta nefericitul Filiberto. Postelnicul îi lăsă pe Petru şi secretar să înainteze în vreme ce el încâ cerceta cu ochii, neobosit, locurile. Era o tăcere întinsă peste Cetatea Lagunelor, o tăcere atât de limpede, încât auziră ciocanele maurilor lovind cadențat în clopotul din Turnul Orologiului.

La Riva del Carbon, în stânga podului Rialto, în gondola lui priponită printre celelalte gondole, Filiberto dormea adânc, legănat de uşorul tangaj, iscat de răsuflarea canalului Grande, visând că cei zece băieți ai săi erau gătiți în hainele bogate ale celor din Consiliul Serenissimei, se aflau în Sala dei Pregadi şi dogele îi aşeza după mărime în scaunele celor zece, iar el, Filiberto, ca tată al celor zece, era, firesc, marele cancelar. Zâmbea, fericit, în vis, că gluma lui obişnuită se împlinise.

Când postelnicul puse piciorul în gondolă şi-l zgâlțâi uşor să-l trezească, crezu că o aripă de furtună saltă cumplit ambarcația. Buimac, cu ochii lipiți şi brumați de somn, sări strigând:

— P*er bacco! c'e la Tramontana! Porca Madonna!... Ah, Mamma mia!*

Îl liniştiră, zgâlțâindu-l bine să se trezească. Urcară toți trei. Gondola se depărtă de Riva del Carbon. O adâncă mutenie îi cuprinse pe principe, pe Sivori şi pe Aldulea... Doar Filiberto mormăia cu gura încleiată:

Oh, Dio mio, che bel sogno, che bel sogno.

*

Îl prinseră de brațe duhurile plecărilor. O putere de neînfrânt îl împingea mereu către alte locuri. Unde ar fi vrut să se aşeze, nu să se liniştească, nu i-au îngăduit soarta şi jucătorii şahului istoriei...., Doamne, de ce nu-mi dai rădăcinile stejarului? Şi firul de iarbă prinde rădăcină, numai robul tău Petru e vălătuc dus de vânt, plavie, pe ape, nor în văzduh, pasăre în zbor veşnic, fără aşezare pe pământ", îşi cânta uneori litania Principele.

În dimineața aceasta de 27 iunie, umbla fără astâmpăr, ca un duh fără linişte, prin încăperile ce le locuia în *Ca Pozzo.* Secretarul cu valetul său, acelaşi Niccolo ce-l urmase pretutindeni, rostuiau lucrurile ce urma să le ia în apropiata plecare la Istanbul. Omul care venise de acolo să-i fie însoțitor împuternicit şi călăuză, aşteptase destul, spunând mereu că nu trebuie să mai adaste, fiind aceasta neplăcut Sultanului care mânase către Principele Petru să-l aducă cât mai degrabă.

Petru ieşise în loggia ce da spre Canareggio. Canalul era ca o spinare verde de balaur, aşa cum îl întocmesc pe zidurile bisericilor zugravii de subțire în arătarea iadului. Sufla vânt şuierat şi apa verde se vălurea în creste mărunte, în crețuri ca pielea de târâtoare uriaşă, la nesfârşit. Cerul deasupra se întindea ca o sticlă palid albăstrui-verzie. Era rece şi nu părea boltit, ci printr-o stranie alcătuire, se ridica de la orizontul bănuit după decorul de palate, după turnuri, turle şi hogeacuri venet drept în sus, spre nicăierile lumii.

Şi aerul pe care-l trăgea în rărunchi părea să-şi sporească răceala odată intrat în plămâni, trecând în copacul sângelui, încât îşi simți toată făptura prinsă în copca unui ger gândit. Era tot frigul sufletului, frigul ce-l simțise în vremea din urmă căzând asupră-i din ochii oamenilor, din purtările şi cuvintele lor. Acei oameni erau nobilii, *il capo del consiglio dei dieci,* procuratorii, proveditorii Senioriei. În dimineața asta era întrunirea Senatului venețian. Trebuia să meargă să ia parte, să mulțumească dogelui Pasquale Cicogna, Republicei, pentru cât se făcuse în trecut şi în timpul de față la voia celui ce a fost Domn în Valahia mare, pentru cel care, dacă soarta va fi darnică, ar

urma să fie iarăşi în scaunul ce de două ori i se uzurpase. Îi venea negrăit de greu, nu să mulțumească ci să privească, chiar pentru scurt răgaz unele chipuri, unele priviri mincinoase, fățarnice. Duhul său limpede, când nu-l învolburau elanurile prea crescute din nimic, spre nimic, judeca drept, spunându-şi că totul e în firea lucrurilor, că oamenii aceia nu-i erau datori cu nimic, la întâia privire... Hotărât! Îşi vedeau de socotelile lor, de neguțătoria lor, de fala lor, aşa ca nu doar să dea câştig altora, dar chiar să-i tragă pe sfoară de le-ar veni la-ndemână. Că privind altfel, din unghiul prin care ratiunea omenească țînteşte la piscurile marilor idealuri, întâlnind în raza ei acei oameni însemnați de degetul creației ca fiind scutieri ai creştinătății, arcaşi săgetători în puterile impure; adică mai drept şi mai simplu, principii cu largi vederi, cu dorința de a apăra popoarele străvechi stăpâne, cu drepturi pe lutul şi apele ce-au oglindit strămoşii, să stăvilească zvâcnirile lacome ale islamicelor hoarde.

Aşa era frământul lăuntric, iscat de îndoieli, de revolte, de tristeți culese din perindarea zilelor, din înfățişarea părelnică a vieții şi a gesturilor omeneşti. Cum stătea astfel, uitându-şi ființa pământească, proiectat ca un duh pe necuprinsa sticlă a cerului, ca o altă lume închipuită, mişcându-se în cugetul său necontenit, în alcătuiri şi desfaceri de stări, întâi, şi trimeasă printr-un fascicol magic să capete o crescută mişcare şi tâlcuri nelămurit tulburătoare, auzi cum un glas omenesc, aieve, îi vorbeşte:

— Excelență, e vremea să mergeți. Senatul venețian vă aşteaptă.

Ar fi vrut să-i spună secretarului că Senatul venețian aşteaptă, abia aşteaptă să-l ştie cât mai curând mai departe; că la o dană, la un chei, undeva în lagună, între carace, galease şi mahoane se legăna corabia ce-l aşteaptă măsurând timpul cu pendularea catargului.

Îşi duse mâna la frunte. Trecu palma peste pleoape. Un gest care ar fi vrut să întrerupă gânduri şi vedenii; apoi întinzând brațul cu palma deschisă, întoarsă spre sticla cerului şterse cu ea parcă vastul spațiu, făcând să dispară tot ce îi arătase acolo, răsfrângerea gândurilor.

Cu ani de zile în urmă, mai tânăr, în strălucire, când un penel din Renaştere parcă îi desena un viitor colorat într-o lumină şi o paletă cu bucuria de a trăi, venețiană, văzuse, după cum îşi da seama acum, o Logodnică a mării, ascunsă sub fard mincinos. Aceasta este adevărata Veneție, cea a veacului prin care trec. Veneția orgolioasă, tenace, un mit de triumf şi bogăție. De la această logodnică nu mai avea ce aştepta. Va merge totuşi la Seniorie. Va face aşa ca să nu pară rănit, înfrânt. Va zice că-i în plin carnaval! Va purta mască. Va minți cu zâmbetul gurii, cu seninul frunții. Ochii, ochii plini de amar, de furie, de ură, nu i-i vor vedea. Va fi nefiresc de mândru, va juca precum un actor prost, un cabotin. Îl vor crede. Sunt tot nişte cabotini, care trăiesc o dramă ca şi el. Se cred puternici, în glorie, sau fac să se creadă că sunt, cum face şi el. Îl ştiau chemat la Istanbul să i se dea Domnia. El nu-i sigur. Nici ei în lăuntrica lor ființă, în cuget, nu se cred cum cată s-o arate. Să lăsăm histrionii să-şi joace farsa! Şi totuşi el crede, el speră. Zestrea de nădejdi în nu s-a sleit. Îl costă atât! Atâta risipă de suflet, de nervi, de încrederea în oameni, pe care a nutrit-o. Totuşi Renaşterea 1-a pregătit, l-a şlefuit. Dacă va mai avea răgaz, oglindirea ei, falsă în adâncuri, o vrea aşezată în tiparele virgine ale țării şi poporului său. O Renaştere românească visează aşa cum năzuie în suflet pentru o întregire, o înfrățire a tot ce-i românesc, în pământuri şi-n suflete.

*

În capul scării Giganților, între statuile de marmură ale lui Sansovino înfățișând pe Neptun şi Marte crezură să-i aştepe câțiva bărbați, după vestminte magistrați în robe roşii şi alții învestmântați în negru… Dar apropiindu-se, cu fiecare treapsuită, înțeleseră ce se petrece, după felul în care vorbeau între ei, fără să ia în seamă apropierea Principelui, a secretarului şi a celor trei boieri valahi ce-i alcătuiau suita. Se apropie însă un bărbat, care se plecă ceremonios în fața principelui Petru, spunând că e Camillo Ziliol, secretar al Senioriei şi îşi asumă plăcuta datorie sa-l călăuzească pe Excelența Sa spre sala de şedințe a Senatului Veneției. Că Înălțimea-Sa dogele Pasquale Cicogna îi urează bun sosit în Palazzo Dogale şi o sumă de fraze banale, de circumstanță care păreau să astupe, să împlinească printr-un turuit amețitor ceva ce lipsea în protocol la sosirea unui personagiu de seamă.

Într-o muțenie adâncă, Principele şi oamenii săi îl urmau pe secretarul Senioriei care-i depăşea, mergând sucit dintr-o coastă spre Petru. Acesta urca treptele Scării de Aur, cu fruntea înclinată să nu i se citească pe chip sumbra încordare. Nu privea în juru-i. Îl urmărea amintirea locurilor ce le străbătuse alte dăți. I se înfățişa, fără voie, fiecare amănunt, în linii, volume, culoare, oameni şi gesturi din trecut, din prima lui trecere prin superbele meandre, culoarele, sălile Senioriei. Dogele şi senatorii, şi marii Serenissimei de atunci, apăreau o clipă, dispăreau, cu o trecere mecanică de păpuşi, ca figurile caruselelor din orologiile turnurilor. Totul se clătina, se împâclea, spărgându-se precum imaginile pe pânza apelor tulburate. Sivori îl urma îngândurat şi el. Numai cei trei boieri, ce călcau întâia oară în Palazzo Dogale îşi răsuceau bărbile şi gâturile, uitându-se la tot ce vedeau, cu ochii lărgiți de uluire. Dar îşi luau repede seama, cătând să nu li se vadă mirarea şi să nu cumva să se împiedice, să se aştearnă pe covoarele grele sau pe pavimentul sălilor lungi. Se holbă, mai ales Belobrad, din trecere, în Sala stacojie, unde magistrații învestmântați în roşu aşteptau sosirea dogelui.

Valahii trebuiră să adaste în sala celor patru uşi, din care se putea trece, la vremea cuvenită, la unul din consiliile de dincolo de acele uşi. Dar Principele avea să treacă în sala Marelui Consiliu. Sivori şi cei trei boieri puteau privi şi asculta în fundul marii săli, după o balustradă, în spatele spațiului ocupat de cei 1200 de membri ai Marelui Consiliu şi acelor *pregadi,* nobilii veniți la rugămintea Dogelui.

Petru se zbătea în labirintul gândurilor cu ochii în vag, dar părând țintiți asupra feții laterale a peretelui din stânga sălii, unde era înfățişată Cucerirea Bizanțului. Tresări, nălucindu-i că de acolo, din acel frământ de oşti înviate sună în byksele, în bucinele de argint. Intrau în sală, Pasquale Cicogna, dogele, cei zece, inchizitorii şi toți marii demnitari ai Senioriei. Trompeții amuțiră. Întregul consiliu se afla pe locuri. Cum Principele Petru era străinul de seamă, se hotărâse înainte ca Excelenței Sale Principelui Petru Demetrius, cum îl numeau, să i se dea cuvenita întâietate. Şi aceasta o simți el ca o grabă de a isprăvi odată, cât mai curând cu oaspele stânjenitor. El ridicase cătarea spre tavanul marii săli, pe care era pictată *Apoteoza Veneției* de Veronese şi Tintoretto. Îşi aminti de figura bună de burghez iluminat a prețuitului Veronese, care-i zugrăvise chipul atunci… Simți în juru-i o mare tăcere. Coborî privirea asupra sălii. În fața vedea estrada cu tronul dogal, înconjurat de cei Zece şi cei şase consilieri ai dogelui, procuratorii Sfântului Marc…

Hotărât, trebuie să isprăvească mai repede. Nu mai avea ce lega cu aceşti oameni. Încercase să-i facă să-l ajute, să nu rupă punțile cum căutau. Luând iar scaunul țării sale, ar fi putut să le fie aliat, ar fi putut… N-ar fi putut nimic… Ei nu cred decât în ce

e gata împlinit… în ce e… Dar întâia lui Domnie a căpătat-o şi cu o mică parte de sprijin din partea Republicei… Ar putea să le spună… Dar la ce ar folosi acum elocința? Şi totuşi, în această sală, da, cu un alt doge… Era bătrânul Niccolo da Ponte… Un om de seamă… erau şi mulți dintre cei ce alcătuiesc şi azi Senatul Republicii… Îl ridicaseră în slăvi pentru chipul în care le zugrăvise tribulațiile vieții şi nedreptatea suferită pe care le-o înfățişă în cuvântarea-i înaripată în limba lor pentru care l-au lăudat atâta… Toți ochii de pe estradă îl fixau. Păreau orbi, păreau că nu-l văd sau nu vor să-l mai vadă. I se păru că dogele a închipuit o uşoară înclinare a capului. Porni să se îndrepte spre ei. Deodată treptele estradei crescură la înălțimi de cataracte. Totul vuia. Se repezeau potrivnice ape imateriale, prăbuşindu-se înspumate, căutând să-l respingă. Simțti muta, chiar zâmbitoarea, curtenitoarea adversitate. Atunci tot sângele străvechi din anafoarele timpurilor sui în el cu toate revoltele şi toată mândria neamului. I se păru că face paşi de uriaş urcând toate treptele închipuitei cataracte. Era pe platformă aproape de tronul dogal. Îi vedea calota cornată, acel biretum roşu cu coroana de aur şi pietre de preț cum purtaseră Împărații Bizanțului, dar chipul era ca o pastă incoloră între mantia aurită şi roşul biretum. Mantiile roşii din scaune, cei Zece, consilierii, păreau hălci roşii de carne… Stătea zâmbind în partea din dreapta estradei. Atunci, întâia oară, în acel 7 martie al anului 1581 se afla tot aici. În stânga estradei stătea Berthier, acel plăcut om, Bartheus Franciscus cum îi zicea el… secretarul ce i-l dase Henric; unul din secretari. Îl ridicase în slăvi Berthier. Îşi dădu seama că timpul trece uluitor, că e vremea să-şi adune ființa răvăşită, să sfârşească odată… Se auzi vorbind:

— Vin să aduc închinarea de despărțire Luminăției-Voastre, Senatului Republicei şi să mulțumesc pentru toate câte s-au făcut pentru mine.

I se învălmăşeau cu totul alte vorbe în gând, aducându-şi aminte de răspunsul pe care i-l înmânase cu hotărârea Senatului venețian, secretarul Camillo ZilioL îi spuneau că nu pot scrie principelui Transilvaniei, iar dogele Cicognia îl încredința să se mângâie cu sprijinul cerului… — Da, îşi zicea: cu ajutorul cerului. Cerul nu dă bani şi nu face lucrări diplomatice… Urmă vorbind către doge:

— Serenissime Principe, mă bucur în inima mea, că o văd pe Luminăția-Voastră sănătos, aşa cum v-am lăsat la plecarea mea din această cetate, când am fost cu ani în urmă şi rog pe bunul Dumnezeu să vă ajute să prosperați încă mulți ani, laolaltă cu toți aceşti iluştri domni.

— Şi noi, eu şi aceşti iluştri domni v-am revăzut cu plăcere, ilustre Principe.

… Da, da, am simțit-o cu prisosință! oh Doamne, de ce nu pun capăt odată comediei? gândi Principele arborând un surâs, aproape rânjet.

— Dar despre celelalte nu mai e locul să vorbim. — Se gândea la refuzul celor o mie de scuzi —… Ci iară, implor pe Cel de Sus, să vă țină în sănătate, iar pe acestă Serenissimă şi fericită Republică să o păstreze şi s-o mărească în veci!

Ar fi vrut să fie sincer. Nu ştia să urască până la răzbunare, până la distrugere. Aşa era alcătuit. Totuşi, iubea Veneția, iubea fâlfâitul mereu inspiratelor zboruri spre culmile simțirii şi frumosului Renaşterii, care-l amețea ca visatul cântec al sferelor. Dar citea în viitorul Logodnicei Mării, după toate semnele stihiilor ei, trecute şi viitoare, cum i se destramă, întâi vălurile, apoi somptuoasele vestminte de falā… O! Antisthene, îi zicea Socrate acestuia,… îți văd orgoliul prin găurile halatului!

Treptele cataractei, cum îi nălucise, când le urcă spre podiumul unde făleau dogele, înțelepții şi toți cei mari ai Serenissimei, încremeniți, înghețați de gerul lăuntric, cum îi vedea şi credea el, îşi retrăseseră năvala închipuită. Era acum totul gol, uscat, sterp.

Nici măcar limonul ce rămâne după viituri şi care generează învierea sămânței, nu se vedea.

… Şi auzi glasul psalmistului: *„Vae! vae! Babilon, civitas illa fortis!*

Mai privi o dată înaintea lui. I se păru că vede tronul dogal, jilțurile, goale. Apoi, acolo se aşezară iar nişte biete umbre colorate. Se înclină într-acolo cu bunăcuviință. Înălță fruntea, întreaga-i statură regească, se întoarse, coborând cu pas de legendă treptele, părăsind sala Marelui Consiliu, ducând după el, parcă, o întreagă cohortă de eroi, de cavaleri, de umbre mărețe.

*

Părăsind Riva degli Schiavone în dimineața zilei de 29 iunie, corabia Senioriei îi purta pe Principele Petru şi suita sa plutind spre Cattaro, peste Adriatica. Era o dimineață calmă de vară şi tăind spre Canale dela Giudecca, nava se legăna leneş în Bacino di San Marco… Câtva timp, Petru stătu răslețit, la prova, privind uşoara despletire a apei în botul vasului ce înainta destul de încet. Asta îl nemulțumea. Voia să se depărteze cât mai curând de locurile unde trăise zile pline de strălucire şi aceste timpuri din urmă ce-i întinseră cupa cu băutură amară. Pânzele celor două catarge aveau parcă moliciunea căzută a unor obraji de babă. Câteodată se trezeau sub izbucnirea unui pui de vânt şi plesneau scurt. Atunci, tresărind, se lepăda de gânduri. Dacă ar fi privit în urma vasului ar fi văzut Veneția scăzând estompată, topindu-se într-o palidă lumină trandafirie, apa acoperindu-se cu o nuanță opalină, uşor irizată, schimbându-se pe clipă sub pale de cețuri şi trecerea brizei marine. Lunecau fluturi sau în depărtări vase cu pânze? Nu întoarse niciodată capul să privească spre locul părăsit. Numai când din Giudecca, nava lunecă în Canale di Fusina, se rupse de la prova îndreptându-se spre tovarăşii de călătorie. Toată vremea cât Principele stătuse adâncit în el, cu fața spre zările marine, Sivori şi boierii cătau la Înălțimea-Sa pe furiş, nu-şi mărturiseau între ei gândurile. Fiecare depăna însă întâmplările ultimului timp petrecut în Veneția.

Le venea greu să cugete la un anume lucru ce se cerea uitat, la întâmplările zilei de greu necaz pentru Principele lor. Aproape se fereau să gândească în preajmă-i ca nu cumva, cu puterea ce i-o bănuiau, de a citi pe chipuri şi în suflete, să-i dovedească depănând anume întâmplări ce nu-i erau spre aducere aminte, precum bănuia fiecare din cei patru. Au încercat, uneori, mai ales Belobrad logofăt, care era lesne la voroavă şi într-un fel necântărit la alegerea întâmplărilor, crezând, spre descrețirea frunții Domnului Petru, a face bine, încondeind cu haz unele căpățâni sau întâmplări, văzute în ghemul de ulițe şi sfori de apă ale cetății venete, prin piețe şi piațete, la trecerea procesiunilor sfintei cruci prin Piața San Marco, sau forfota de negustori şi cumpărători de pe podul Rialto, cu liota de pezevenghi, panglicari şi pungaşi, lumea veselă şi zăludă, gătită bogat sau ascunzându-şi mizeria sub țoale de paiațe, cu măşti colorate, o lume de închipuire, cum zicea logofătul, sau de irozi în zilele carnavalului. Dar când aceste trăncăneli hazlii pomeneau de lumea Senioriei, de Palazzo Ducale, de treburile ce-i chinuiseră sufletul, îl umiliseră, Petru întorcea capul spre largul apelor în care intrau, ori spre altul decât bietul Belobrad, sau se depărta încet stând însingurat, cătând spre galerele sau mahoanele întâlnite ce veneau împotrivă, rămânând cu privirile spre nicăieri.

Când corabia care navigase sub vânturi prielnice se apropia de Cattaro, boierii valahi şi secretarul aflară, înfățişându-li-se aproape un nou Petru. Secretarul nu-l mai văzuse de multă vreme cu o asemenea lumină pe chip, cu toată făptura avântată spre

gurile Cattarului ce vărsa în apele adriate domoala deltă adunată din tăriile de piatră montenegrine în bazinele Tivatului şi Risgan ale marelui golf Cattaro. Principele arăta pornit să înfrunte înălţimile munţilor Origen şi Lovcen. Sălbateca privelişte uriaşă, înmărmuritor de frumoasă, părea să nască în sufletul, în fiinţa lui, avânturi ce dormiseră somn adânc în anii din urmă. Ai fi zis că este luat, înaripat de o muzică neauzită decât de el, armonii străbătute de mişcări de închipuiri eroice. „Aşa l-am văzut să fi ieşit din tiparele fiinţei, la vremea când mergea la întâia înscăunare în Valahia… îşi spunea secretarul.

— Boieri dumneavoastră, văd că vă miră ceva, că mă priviţi cu zâmbete nehotărâte. Vă veţi fi întrebând ce se petrece cu Petru al vostru? Dar, iată, uitându-mă la minunile firii, de aici, au apărut după ele, sau le-au acoperit frumuseţile dumnezeieşti ale pământului nostru românesc şi mi s-a umplut sufletul de dor genele de roua lor visată.

— Aşa e, Mărite Doamne! şoptiră cu o cascadă de suspine şi Mhail ban, şi Belobrad logofătul, şi postelnicul Aldulea. Privindu-şi Principele, cu noua-i lumină pe faţă, secretarul genovez zâmbea larg, de parcă vedea pentru întâia dată prea frumosul chip al Principelui.

Părăsind corabia, Petru nici nu punea alături timpul de faţă cu o altă coborâre pe uscat spre a lua căile către Istanbul, întru recăpătarea măririi şi puterii. Suita ce-l însoţea, cei trei boieri, secretarul şi trimisul de la Poarta Otomană erau umbra alaiului de cavaleri, nobili ai Apusului, boieri, oşteni, ieniceri de pază prin uneori sălbatece locuri străbătute atunci, cu primejdie de la răufăcători şi răuvoitori, ce gelozeau apropiata urcare a Principelui Petru în scaunul muntean.

Dar ajunşi la un loc de odihnă şi ospătare, într-un han, la Cattaro, un foarte vechi han ţinut de nişte levantini, s-au aşezat în jurul unei mese grele din stejar, Domnul Petru, Mihail ban, Belobrad logofăt, postelnicul Aldulea şi secretarul. Era o masă de taină, în amurg, în hanul străvechi. Trimisul Porţii plecase anume să primească, după cum suna porunca înaltei Porţi către Sangeacbeiul şi cadiul cetăţii, o gardă de spahii şi cai pentru valahi, să-i ducă la Istanbul… Erau osteniţi, erau îndoiţi în sufletul lor, dar bucatele şi vinul aspru, de piatră, le primeau pântecele şi gâtlejul. Încercau să fie voioşi, să păstreze vie flacăra nouă ce încălzise inima Voievodului. Numai secretarul pleca uneori fruntea îngândurată…

— Ce o fi având cinstitul boier secretar? făcu Belobrad, arătând din barbă către Sivori.

Principele care se afla lângă el, îi puse o mână pe umăr, uşor, că secretarului i se păru să fi poposit asupră-i, unul din hulubii blânzi în largul pieţei San Marc. Pe corabie, vorbiseră despre multe treburi trecute, viitoare, şi despre curânda despărţenie a drumurilor. Secretarul făcuse călătoria până la Cattaro să-l petreacă pe Principe, având a se întoarce înapoi, la Veneţia şi apoi, la neamurile sale la Genova…

— Ei, zise Mihail ban, — vorbindu-i lui Belobrad — lasă omul în gândurile sale — boier logofete! Nu-i bine să-l întorci pe om din toate gândurile… O fi având şi Domnia-Sa secretarul îndreptările şi socotelile sale…

— Îl las, îl las, dar să ne mai cinstească şi Domnia-Sa cu o vorbă — că mult nu l-om mai auzi. Şi să mai închine şi cu noi o cană de vin, aşa, ca la despărţenie…

— N-o să fie lungă, domnii mei, despărţenia… Dar trebuie să mai adaste, că nu-i bine să vină cu noi laolaltă la turc. Poate unii nu cunoaşteţi că iubitul nostru secretar, are la Ţarigrad un prieten dulce care i-ar pune ceva amar pe limbă sau un tăiş de iatagan la gât — spuse cu o melancolică veselie Petru.

— Cunoaştem, Măria-Ta! Assan Paşa!

— Iacă, eu nu ştiu, cinstite bane, — făcu repezit, ca înciudat de neştiinţă, Belobrad… Ce prieten dulce-i poate fi Assan Paşa?

— E vorba de şerbetul morţii ce i l-ar da, d-aia-i dulce.

— După moartea lui Ochiali Paşa, acest Assan Paşa a fost suit în slujbă mai înaltă de Sultan. Acum este mai marele asupra flotei imperiului Otoman. Corsarul Assan Paşa, că se dădea la asemenea trebi, îl luase în robie pe un genovez de-al Domniei-Sale, Aurelio Tagliacarne. Ori dragul nostru secretar i-a smuls fiarei prada de sub nas. Aşa că pământul Ţarigradului n-ar fi prea sănătos sub tălpile Domniei-Tale, Francesco!

— Mă închin, Doamne, poruncii, dar că nu mă doare despărţenia, nu pot s-o spun.

— Ne vei ajunge îndată ce vom intra în Valahia noastră. Vei veni însă pe drumul pe care-l cunoşti, prin Austria şi Ungaria. Pe unde am fost altădată şi pe unde ne îndreptăm azi, spre Istanbul, ar fi mai cu primejdie pentru un străin călătorit singur.

— Da Măria-Ta, aşa voi face… *che fare?* Mă voi înapoia la Veneţia unde voi aştepta *il coronamento della Vostra Altezza!*

— Aşa, aşa! iar încurcă limbile să nu înţeleg nimic întreg, râse Belobrad.

— Mai bine să încurce limbile decât drumurile… logofete. Că între toscană şi graiul nostru mai poţi afla tălmăcire, dar în drumurile turcului doar rătăcire.

— Aşa-i, aşa-i, Măria-Ta… turcul…

Ca să taie sporovăiala, uneori neoprită, a logofătului, Petru se ridică de la masă. Se ridicară toţi şi Principele însoţit până la odaia unde avea să odihnească, le ură noapte bună, îndemnându-i să meargă şi ei la odihnă…

În zori, în curtea hanului aşteptau caii înşăuaţi şi garda de spahii, aduşi de către Sangiacbeiul din Cattaro, venit şi el să-l petreacă pe Principe la plecarea spre Înalta Poartă.

Urcând în şa, Principele întoarse privirea spre Sivori. Acesta avea ochii înceţoşaţi. Imaginea celui ce urcase în şa se descompuse în apele sărate ale lacrămii. Secretarul se cutremură în suflet ca de rău augur. Nu era superstiţios, dar se temea de presimţiri şi crezu că acea spargere a imaginii Principelui în lacrimă, tocmai în ceasul despărţeniei, când se pornea către unde se pornea, e oarecum un semn. Îi trecu un fior rece prin măduva spinării… Îşi făcu uşor, pe furiş, cruce pe sub manta. Ochii Principelui rămaseră o clipă asupră-i. Clipise din pleoape. Ce-a vrut să spună prin zbaterea pleoapelor? Avu o jumătate mişcare a braţelor spre Petru, ca o implorare. Din înaltul şeii, ridicând dreapta, Principele îi strigă:

— Să ne vedem cu bine la Târgoviştea, Franco!

Convoiul porni. Secretarul rămase în picioare în faţa hanului, până cel din urmă călăreţ se şterse în depărtare.

*

Aripile nădejdii şi încrederii încă mai băteau în preajmă-i intrând în Constantinopole. Brizele Bosforului aducând miresme de iasomie şi tamarix sau suflând prin Baglarbaşi, prin înălţimile cu vii, îi umflau nările şi-i bombau pieptul la amintiri din vremea întâiei sale străluciri. Poetul o luase înaintea diplomatului, a Principelui, umplând cu gest şi culoare marile pânze ale închipuirii. în Pera, dând să urce treptele ambasadei Franţei văzu în cadrul porţii mari un om mic, delicat ca făptură, aşteptându-l. Când îi deosebi chipul, o clipă, Petru avu un mic fior de presimţire umbrită. Ceva îl trase înapoi. Ceva îi spunea nelămurit că ar fi bine să sară înapoi în şa, să gonească prin câmpiile, dealurile şi munţii Balcanilor, spre Cattaro,

sau Raguza. Chipul ambasadorului Lancosme avea o culoare cenuşie, o mutră de coabe sau de cioclu. Ştia că e suferind de multă vreme.

— *Je souhaite la bienvenue a l'Ilustre Prince Pierre Demetrio…* Dar vocea ambasadorului şi felul în care ura bun sosit, avea ceva de litamie. Poate i se părea Principelui. Poate el era încă prea înclinat să vadă partea luminată a vieții. Bietul Lancosme era ca însemnat de mâna cenuşie de dincolo…

— Bine v-am găsit, Excelență! Spuneți-mi cum se află ilustrul vostru rege?

— *Tout va bien.* Totul e perfectissim, Ilustre Principe.

— Dar Cavalerul de la Planche? Unde se află?

— E de o lună în Franța, Excelență.

— Fug oare păsările din acest cuib?

— E un cuib frumos, dar perfid, Principe!

Imaginea nu-i plăcu lui Petru. Tăcu. Pătrunseră în localul ambasadei. Boierii, după binețe, rămaseră să vadă de bagaje. Seara începea să-şi coboare mătăsurile închis albastre, stingând strălucirile bolților şi minaretelor marilor moschei, înnegrind verdele cireşilor. În acea seară, încercând o partidă din vechiul lor joc, tarot, Petru primi linguriță cu linguriță băutura amară. Ambasadorul îi spuse că după ce l-a vestit, şi era încredințat asupra veştilor ce i le trimisese în Veneția, în vreme ce el călătorea spre Istanbul… *„Les daix du destin avait tourne”.* Sângele Principelui zvâcnise dureros spre creier, auzindu-l. Siavuş Paşa, care le fusese cu bunăvoință, lăsase locul lui Sinan Paşa ce-l susținea la tronul *şi* urechea Sultanului pe Mihnea. Având vistieria țării, Mihnea vărsa aur greu în haznaua Porții. Trei sute de mii de galbeni şi ce mai ungea pe deasupra ochii şi palmele dregătorilor de tot felul şi de tot rangul la Poartă.

Dar Petru Şchiopul şi omul său cu trecere la scaunul împărătesc, Bartolomeu Brutti, făcură să suie în scaunul muntean pe nepotul şi fiul adoptat de către Domnul Bogdaniei, pe Vlad, dar care a răposat înainte de a pupa papucul Sultanului, aşa că acum va judeca Divanul, cui îi va reveni tronul muntenesc, lui Mihnea sau lui, principelui Petru?

Rămăsese mut, înghețat de gerul uluirii… Nu-i sunase bine alcătuirea frazei:… „Cui va reveni tronul, lui Mihnea sau Principelui Petru? Tot repetând-o, înțelese că oricum ar fi fost spusă, tot în pofida lui ar fi fost: — Lui Mihnea sau lui Petru, lui Petru sau lui Mihnea, bănuita posesiune, învestirea tot rivalului sună să-i cadă: Mihnea la început, Mihnea la sfârşit. Era o răsucire de cuvinte, dar suna ceva fatidic, o aşezare şi o respingere… Prostii, îşi spuse. Temeri de babă superstițioasă…

— Şi când o să se țină Divan, Excelență?

— Mâine!

— Mâine? Inima îi bătu iară. Năvala sângelui fu mai scurtă, mai tare bătură ciocanele sângelui în inimă, în creier.

— Da. Mâine. De trei zile slujitori înalți ai Porții veneau mereu să te caute, Înalte Principe. Spuneau că Sultanul vrea să se țină cât mai curând Divan, să sfârşească cu giamparalele, cu danțul ăsta.

Cărțile cu figurile tarotului rămăseseră răspândite asupra mesei. Jucaseră în silă, cu gândurile trase la închipuiri neliniştitoare. Ambasadorul rămăsese cu nebunul în mână. Îl privea cu coada ochiului pe Principe. Avea un tic nervos. Strâmba gura, trăgând de colțurile ei în jos, încordând vinele, tendoanele gâtului, de parcă s-ar fi strâmbat la cel din fața lui. Petru privea ca halucinat cărțile de tarot răvăşite pe masă… Figurile „arcanelor mari” erau încurcate cu figurile „arcanelor mici”, fiecare cu tâlcul lor. Era sub ochii lui, ai Principelui, o caricare a vieții. Se întâlneau Papa,

împăratul, împărăteasa, îndrăgostitul, călugărul, forța, roata norocului, spânzuratul, moartea, diavolul şi nebunul. Nebunul era în mâna ambasadorului, avea şi Petru o carte în mână. Nici nu-şi da seama că o are între degete… Le numea în minte şi fiecare îi trezea o imagine reală din trecut. Papa! Se gândi la Sixt al V-lea: Mare om. Ciudat om. Ar fi vrut să-l facă, să-l aibă Cardinal în Curia Papală… Cardinalul Petrus poate: avu un râs interior… Roata norocului… Această roată l-a suit, l-a coborât… Îl va mai sui? Ce se va întâmpla oare cu el? Poate că era bine să fi fost cardinal la Roma. Râse iar în de el… Împărăteasa? Aici se suprapuneau atâtea. Aci apărea pe carte, Margareta de Navara… Oh! Margareta! Ce femeie alambicată, neruşinată şi dăruită. Avea haz şi talent… Catherina de Medicis, Hazeki… Stanca… Contesa palatină… Iaslowicki… şi mai cum? I-a uitat numele mic. Se poate? L-a iubit atâta! Acea blondă polacă pasionată. La dracu! E oare timpul să trec în linie muierile?

Ambasadorul făcând supărătoarea-i aschimoasă, cu gura şi vinele gâtului, zvârli pe masă nebunul. Petru privi o clipă la Lancosme, apoi la carte. Era ca o potriveală. Zvârli şi el cartea. Văzu că avusese cavalerul. Era o ironie. O stupidă potriveală: Nebunul şi Cavalerul. „Doamne! Să fie ăsta tâlcul rostului vieții mele… Cavalerul şi Nebunul? “

*

În dimineața când urma să aibă loc în Divan alegerea noului Voievod al Valahiei, în una din încăperile Haremului erau adunate *Haseki sultans,* femeile oficiale ale Sultanului. Ascultau cum una din ele povestea, cu ochii lărgiți de emoție, cu glas că a visat noaptea dinaintea dimineții Divanului, cum, după obicei, în lungul gangului de trecere, din stânga, Trecătoarei de Aur, în *Cinlerin mesveret yeri* — în acel „Sobor al zânelor — cum spune o străveche credință, temutele arătări au tot descântat şi una din ele, care arăta cea mai rea, a spus vorbe ciudate. Celelalte zâne îşi fluturau pletele de negură sau sânge străluminat şi neînchegat, auind şi lălăind ca nişte lupoaice…

— Şi ce-a menit zâna cea rea? întrebă tremurind una din cadâne, cea mai tânără, ghemuită pe un covor de nacru lângă bazinul cu apa încremenită ca o oglindă albastră. Povestitoarea, cu un glas mai pe şoaptă, roti privirile spăimoase de parcă se aştepta ca arătarea să fie în preajmă, să o audă:

— Se făcea că zâna nu vorbea osmanlî, dar scria nişte semne prin aer şi cum trecea vergeaua ei fermecată prin întuneric, se arătau nişte semne roşii. Semnele se adunau şi închegau chipuri…

— Ce chipuri? Ce chipuri? şoptiră toate *Haseki sultans* deodată.

— Ssst… Tăceți! Întâi s-a închegat chipul ghiaurului cu cercel. Pe urmă, zâna a şters cu mâna ca o mătură chipul ghiaurului frumos. A scris iar cu vergeaua şi a venit în locul lui alt chip.

— Care chip? Cine? Beiul Mihnea?

— Da. Beiul Mihnea…

— Şi? şi? gâfâiau de emoție, nervoase, toate sultanele. Beiul vărsa pe gură, pe nări, prin ochi, prin urechi, ca o fântână, un val de aur. Aurul se închegă, rotund, în mii şi mii

ducați de aur ce se aşezau unul deasupra altuia, rotunzi, mari, crescând, închipuind 22 de stâlpi şi deasupra lor, se arcuiau 22 de bolți de aur…

— Ca în încăperea cea mare unde se tine azi Divanul… aşa arăta?

— Aşa! Şi Stăpânul nostru, măritul Padişah, nu ştia ce să facă, ce să aleagă.. pe cine să-l facă Voievod? pe ghiaurul cu cercel sau pe vărsătorul de aur?!…

— Şi? Şi ce-a mai fost?

— Şi stăpânul nostru, slăvitul Padişah, a trecut prin Gangul de Aur, s-a dus în încăperea unde se află mantaua Profetului, a îngenuncheat, a bătut fruntea de podea şi a întrebat: „Ce să fac? “

— Şi? Şi? Ce-a…?

— Nu ştiu. Ştiu că zâna cea rea m-a văzut că ascultam în somn şi s-a îndreptat spre mine cu vergeaua vrăjită, întinsă. Atunci am țipat… şi… şi m-am trezit.

— Uf! nu puteai să nu te sperii, să nu te trezeşti? Acum ştiam şi noi ce-a spus Sultanului Profetul. Cea mai tânără rămăsese ghemuită de spaimă pe covorul de nacru, în vreme ce unele din *Haseki sultans,* alergau după povestitoare, s-o prindă, s-o pedepsească pentru greşeala de a se fi trezit, lipsindu-le de sfârşitul visului. Fugeau uşor, ca nişte zâne şi ele, dar cu gângureli şi țipete uşoare şi gâlgâiri de râs, zicând s-o prindă, s-o arunce pe povestitoarea mincinoasă în bazinul cu apa ca o oglindă albastră.

*

În încăperea celor 22 de coloane cu 22 de culmi boltite asupră-le, se aflau: Sultanul Murad, aşezat pe un tron îmbrăcat cu plăci de aur. În stânga lui, Sinan, marele vizir, în picioare. Tot în stânga, mai departe, nu pe podiumul tronului împărătesc se afla I*eniceri Agasi,* Aga ienicerilor. Apoi, purtătorul iataganului împărătesc şi ienicerii de gardă… Între coloane, de-a dreapta şi stânga, aşteptau hotărârea Divanului… în stânga sălii, Mihnea, cu boieri de sub oblăduirea sa, ce-i slujiseră în Domnie. Pe dreapta, principele Petru, cu ambasadorul Lancosme, banul Mihail, Belobrad şi postelnicul Aldulea. Nici unul din cei de față nu aveau arme. Stăteau aşa aşteptând, neprivindu-se amândouă tagmele, ca nişte străini ce nu s-ar fi cunoscut, ce n-ar fi vorbit acelaşi grai, pândindu-se totuşi, nu din cătări, întoarceri de capete, ci prin toți porii, cu toate fibrele trupului şi săgețile ucigătoare ale gândului… Puterea cu care se urau n-o aveau poate nici două haite potrivnice de fiare, de jivine ale bungetului de codru. Unii din cei potrivnici se întâmpla să se şi înrudească, de aproape, de departe, cum se întâmpla cu Mihnea şi Petru. Coborau din aceeaşi stirpe, dintr-un şir de Basarabi, de Voievozi, mai dirept, mai pe latură, fără a mai gândi că se trăgeau toți din aceeaşi ginte, din acelaşi neam. Turcii îi priveau ca pe o marfă. Cu răceală dar cu interes. Era un cântar foarte simțitor în cugetul, în inima, în năravul lor. Şi în cântarul ăsta, fiece ducat adăugat peste ce dădea unul din prepuşii la Domnie, făcea să se ridice talgerul celuilalt ca la Judecata din urmă.

Unii se întrebau de ce nu se ține Divanul în Kubbealti. Acolo, sub bolta lui, în sala dezbaterilor, lucrarea era purtată şi sta sub veghea marelui vizir. Sultanul urmărea dezbaterile, ascuns în altă încăpere, privind şi auzind prin „Kafas”, o mică deschidere cu grilă, aflată în perete. De ce azi se ține aici, între coloane? Poate că erau mulți? Poate că era în joc acel joc al balanței? Poate… Petru văzând chipul închis al Sultanului se gândea că alta ar fi judecata de azi, dacă ar fi fost în vremea lui Mehmed al II-lea. Mehmed era un înțelept, un iluminat. Dusese turcimea spre o Renaştere, în cumpănă cu Renaşterea tahană. Sta la sfat cu înțelepții, cărturarii de toate neamurile. Nu se minunase el privind ruinele Acropolei? La o astfel de vreme şi la un astfel de suzeran s-ar fi mişcat altfel, ar fi putut înfăptui larg ce începuse în scurta lui Domnie în Târgoviştea, în Țară.

Privea la Sultan, care stătea mut, încruntat, cu bărbia în piept apăsat parcă de turbanul imens sub care, se întreba Petru, ce lumi de gânduri se mişcă, sau ce ar mai jindui din aurul şi sângele norodului din Valahia sau altor noroade.

Marele vizir purta un caftan de culoarea fisticului şi în verdele palid al fondului se rămureau încrengături de desene în verde mai închis. Părea un *Fistik Agaci,* un arbore de fistic încremenit lângă tronul împărătesc. Când se mişca, culoarea adiată îi făcea greață. Nu-i plăcuse niciodată lui Petru, fisticul, nici copil fiind. De ce trebuiau şi culorile să-l chinuiască azi?... Se vorbea în Divan. Vorbea ceva marele vizir. În încremenirea acelui *Fistik Agaci* omenesc, părea că un alt grai răzbate prin încrengătura verde. Un glas egal, uscat, un glas de dincolo de lumea înțelegerii. În aceeaşi clipă auzi numele lui, pomenit de acel glas şi îndată, răspunzând, din latura stângă, unul în grai valah aruncând ca un lătrat de zăvod lihnit:

— Păi, să ştie luminatul Padişah, stăpânul nostru, al tuturor, că nu ştie nimeni sământa fostului Voievod Petru: că n-ar fi vlăstar dovedit, de Domn valah...

Petru simți lângă el o foire şi foşnet de veştminte. Mâini căutau la şold săbiile lipsă... Ce-a spus? Că n-aş fi?... Dădu să facă un pas către locul de unde auzise glasul. Cunoştea acest glas. Era al lui Iani, fratele lui Andronic Cantacuzinul, duşmanul său, susținătorul lui Mihnea... Mihnea care stătea alb la față. Sângele îi fugise din trup, aşteptând, după asta, să vadă ce-o să se întâmple. Mihnea, pe care-l crutase când acel paşă îi ceruse 100 000 de scuzi să-l şteargă din calea lui... Când el îl ocărâse spunându-i că nu-i ucigaş, că ar împărți mai curând Domnia cu el... Şi, iată... o slugă de-a lui îi zvârlea în auz, în fața tuturor, palma plină de vorbe otrăvite, împuțite... În aceeaşi clipă, îl văzu pe marele vizir aplecat la urechea Sultanului spunându-i ceva... Sultanul râdea. De ce râdea? Nu era o clipă de haz, ci de nebunie, de sânge. Râdea că i se spusese că-i bastard, sau mai rău, el, Petru, fiul răposatului Pătraşcu cel Bun. El care purta pe trup semnul ştiut, de os de Domn. Care-l purta în suflet pe Dumnezeu şi pe om, iubirea de lume, încă, înca, peste toate câte... A, da, ştia de ce râdea Marele Turc. Dat fiind tâlcul clipei, nu putea să râdă, decât că Sinan, vizirul îi turnase dulceag şi curvar în auz o snoavă pe care-o ştiau toți. „Că nu ştie catârul cine-i e tată: calul sau măgarul”... sau aşa ceva... Sultanul râde. Râd toți... Trebuia să facă ceva care să-i fie şi Sultanului răsplată... Se apropie de omul a1 cărui glas îl ştia să fi spus blăstămăția... Se auzi plesnetul unei palme cumplite... „E şi pentru tine, turc spurcat... Şi pentru tine”. Se învârtea totul. Coloanele, cele 22, se răsuceau ca uriaşe burghie intrând în pământ şi în cer. De ce nu e Samson, cu umeri uriaşi, să dărâme coloane şi bolți asupră-le. Să piară şi el şi auzu-i, spurcat de o limbă de român? Nici nu văzu semnele Sultanului, ale marelui vizir către Ieniceri Agaşi, care făcu şi el semne către ienicerii de gardă din preajma tronului. Se simți împins cu putere în afara sălii. Împinşi şi boierii ce-l însoțeau, împinşi ca nişte furi sub ochii altor valahi ce priveau însă înainte, cu încordare de slugi sau zăvozi, la tronul de unde aşteptau să li se azvârle osul.

*

Ambasadorul Franței, domnul Lancosme, caută să se folosească de autoritatea pe care n-o mai avea la Poartă, să-l scape pe Principe. Trecerea sa pe lângă împărăție, pe lângă marii dregători ai Sultanului scăzuse din pricina luptelor din lăuntrul hotarelor Franciei, dezbinării dintre regele Henric, ducele de Guise şi a fratelui acestuia, cardinalul Louis de Loraine, pe care pusese să-i asasineze. Henric al III-lea se unise

cu Henric de Navara, asediind Parisul care-l repudiase, alungându-l, dar în timpul asediului, fu înjunghiat de călugărul fanatic Jaques Clement, lângă Saint Cloud.

În zadar, nefericitul ambasador lupta cu auzul surd şi ochii legaţi ai celor de la Poartă, în zadar venea să le spună că Principele Petru ar fi voit să-şi urce darurile, să le pună la picioare 1 000 000 de scuzi, din care să fie aduşi îndată 400 000 şi în vreme de trei ani, restul, fiind în Domnie în Valahia. Ei ştiau că Mihnea dă sigur ce dă şi nici nu mai aveau să ia în seamă un împuternicit al Franciei dezbinate şi slăbite. Ce izbuti fu să facă să fie lăsaţi în libertate boierii, care însă urmau să plece îndată din Ţarigrad, la ei acasă sau unde-or vedea cu ochii. Dar boierii, credincioşii Mihail ban, Belobrad şi Aldulea s-au ascuns în lăcaşul ambasadei, apoi, ca să nu-l primejduiască pe ambasador, pe unde au putut să se dosească, tot adăstând cu o nădejde în suflete, ca Principele lor să scape printr-o minune şi voie a Celui de Sus, că la atâta mai nădăjduiau.

*

Împins de şpăngile ienicerilor, Petru fu oprit lângă grajdurile imperiale. Aştepta în picioare, năucit de repeziciunea cu care venise prăbuşirea, năpasta şi ura. Se mişcau în preajmă vizitii, rândaşi la cai, fără să arunce o privire la ghiarului păzit între iatagane. Vedeau ades astfel de muşterii, chiar şi foşti demnitari turci, în aşteptarea unui fapt pe care ei îl ştiau, cunoscându-le şi drumul ce-aveau să-l urmeze. Sosi scârţâind un fel de rădvan întunecat, murdar, tras de două mârţoage, pe lângă caii de rasă ce se auzeau fornăind şi boncănind din copite, în grajduri. Pe lângă ieniceri veniră un dragoman şi elci slujitori ai Agiei. Dragomanul îi spuse să urce. Cum Petru rămăsese în loc, privind înspre rădvan parcă fără să-l vadă, dragomanul îi spuse mai aspru să urce. Îi arătă spre trăsură:

— Haida! Alta nu-i. Ce, vrei să-ţi dea Mirahur Aga trăsura cu oglinzi şi podoabe de Uskudar? Ai? ghiaur spurcat!

Urcă. Elcii îl suiră aproape pe sus, spre râsul argaţilor de la grajduri. Porniră. Mergeau încet. Rădvanul o luă întâi spre miazăzi. Palatul Topkapî rămânea înapoi odată cu marea. Mârţoagele aci întindeau şleaurile, aci slăbeau din tras, că-l smuceau izbindu-se de dragomanul ce-i sta alături. Un timp nu mai gândi la nimic. Simţea un fel de ceaţă în faţa ochilor. Trecură pe lângă o pădurice de servilik. Era atât de neagră, de aproape, umbra cipreşilor, încât se aştepta să-l cuprindă o noapte fără sfârşit… Nu ştia încotro îl duc. Când apăru în coasta rădvanului ce înainta greoi, clădirea cu două trupuri a bisericii armene, presimţi că se afla în primejdie. La pălimarele de piatră de care se legau caii, deosebi în alcătuirea pietrei, scoici cochilii de un palid trandafiriu, părelnice înfloriri de măcieşi. Slaba lor strălucire pură îl hrăni cu o clipă de nădejde. Dar amăgirea se stinse când rădvanul trecu de al doilea trup al bătrânei bazilice unde-şi avea reşedinţa Catolicosul. Deodată, apărând, părea că vine asupră-le masa puternică, înfricoşătoare a închisorii celor şapte turnuri, mult blestemata Edicule. Începuse să audă în stânga lui şi să simtă respiraţia caldă a mării lovindu-se cu vuet de stânci. Părea că are lângă ureche o uriaşă scoică, una din acele cochilii în golul căreia vuieşte ecoul frământului mării sau nesfârşirii adâncurilor de peste lume. Ghiocul uriaş vuia în însăşi creierul lui! Văzu între două turnuri greoaie, de piatră, poarta înaltă pentru bombarde şi maşini de război, tăiată de o bârnă uriaşă din lemn de cedru, cu vână tare, plină de volburi, din vârtejuri de fibră lemnoasă, sub care se vedea o toacă de aramă.

Caleaşca întunecată se opri în fața închisorii, cam la o sută de paşi. Dragomanul şi elcii coborâră dând glas, spuind cuvântul de trecere să fie îngăduiți să se apropie de porți. De undeva, din o coastă a lemnului porții, se ivi o gânganie de om de parcă ar fi trecut prin poarta închisorii. Petru nu auzea ce vorbeau cu toate că ar fi înțeles turca lor în dialect stâlcit, necunoscut. La o poruncă a slujitorului din cetate, careta se apropie la pas. Fu împins să coboare. Îşi ridică privirea spre înălțimea amețitoare a turnurilor cu simțământul mărunțimii şi fragilității ființei despuiate de darurile de stirpe a alcătuirii omeneşti pieritoare. De-ar fi rămas mai mult să privească înspre acolo, turnurile, cum şi începuseră, aveau să prindă a lua toate o mişcare în cerc, amețitoare, amenințând să se prăbuşească asupră-i. Se simți împins înainte spre poarta ce deschidea o bortă de întuneric, din pântecul adânc de negru prin care năvăleau izbindu-i fața, intrându-i pe nări, în gât, miasme grele ce-l înecau. Îl împinseră iar, cu asprime, să facă întâiul pas, să treacă pragul în acel gâtlej de putregiune şi neagră necunoaştere. Pragul era suit spre înalt în pătratul nespus de strâmt, tăiat în suprafața mare a porților, de lemn… Trebuia să ridice un picior să-l petreacă înlăuntru, să vâre umărul, apoi capul, să tragă tot trupul spre întuneric.

— Haida! îi strigă aspru un glas.

Când să pătrundă, aruncă o privire înapoi, stând o clipă în cumpăna sorții. Pe poarta dinspre miazăzi, deschizând drumul către Edirne, printre ciclopicele ziduri ale Bizanțului, văzu stema vechii împărății a bazileilor, rămasă în ființă, acolo, de veacuri, prin cine ştie ce minune, sau uitare.

— Haida! Treci! lătră cu furie un glas. O labă grea îi apăsă grumazul. Altele îl prinseră de umeri ca nişte căngi, aproape zvârlindu-l înlăuntru, în umbra grea a unui gang. Auzi mişcare târşâită. Parcă foşneau jivine mute, amenințătoare. Cineva sufla greu. Peste miazmele ce lâncezeau în gangul întunecat, simți, când se apropia mult de el, răsuflarea grea, cumplită ca de stârv a unei ființe nevăzute. Când i se dedară ochii cu umbra strânsă, la cinci paşi, deosebi, cutremurându-se un chip, mai mult un craniu descărnat, fără nas, fără urechi. Era ființa care-i trimisese trâmba răsuflului de cadavru. Îşi dădu seama că e un lepros. Spăimoasa arătare se tot apropia de el, îi dădea târcoale. În urma leprosului văzu o revărsare de cărnuri ce ținea în brațele prea mici, subsioară, un catastif ce nu-l putea cumpăni în mâinile grase cu degete boante. De-a stânga grasului, unul, arătând să fie mai marele purtătorilor de chei, ținea o singură cheie mare. Era cheia turnului spre care se îndreptau Deschise uşa turnului. Numai el o deschidea. După ce răsuci şi deschise, dădu glas:

—Pomak!!

Cel strigat se apropie. Era un om întunecat. Tâlhar crud altădată. Bulgar, închinător la Islam. Aruncă o căutătură neagră, ucigaşă, pe sub sprâncenele ce se încurcau în părul ce-i acoperea fruntea îngustă. Avea în mână un mănunchi de chei se sunau la fiecare pas făcut. Se apropie de întâia grapă de fier ce închidea drumul spre scările ce se vedeau în umbră. Petru îşi aminti că turnului spre care se îndreptau i se zicea „Turnul sângelui”'. Un boier valah, ce fusese cândva închis acolo şi scăpat, îi pomenise, în țară, numele. Pomak, mişcându-se încet, de parcă târa după el lanțuri şi ghiulele grele, zăngănea legătura de chei. Erau acolo cheile de la toate celulele Turnului. Pomak deschise a doua grilă. Între patru turci cu iataganele scoase din teci, Petru îl urma pe fiorosul chelar al turnului morții. Cei patru purtau straie întunecate. Doar ilicele erau roşii. Luciul iataganelor cu lama mată, era aburit şi pătat pe alocuri de seul din teci.

Ieşeau dintre ziduri în curte, spre fundul căreia văzu o poartă gigantică de marmură albă, cu intrarea zidită. Se gândi că trebuie să fie „Porta aurea”. Pe fundalul

ei se desena o moscheie cu minaret de lemn în care se făceau slujbele, rugăciunile pentru gărzi. Cine se mai roagă aici în casa groazei, a nebuniei şi morţii? se întreba Petru. Îşi dădu seama că în starea în care se afla, cu toate căile vieţii şi libertăţii închise, mai găsea timp şi loc în cuget să vadă, să gândească asupra tot ce-l înconjoară şi întâlnesc ochii. Poate tocmai ca să nu cuprindă limpede unde merge, ce se întâmplă cu el. Tot ce vedea în trecere, stătea sub norii verzi de frunziş al platanilor uriaşi cu trunchiuri ca picioarele elefanţilor, cu scoarţa leproasă, lăsând să apară fibra lemnoasă ca o piele alb-cenuşie, bolnavă.

În dreapta, împotriva turnului mare, două scări urcau la vechile metereze de apărare. Totul era ca o cutie uriaşă ce răsuna la cel mai mic zgomot. Auzi marea auind. Vuietul intra prin unghiuri, prin gangul întunecat, ca un oftat puternic, ca o jălanie a unor duhuri nemângâiate. Îi venea să geamă şi el, să urle cum urlă lupul.

Mai marele purtător de chei se opri la Turn, în faţa porţii de lemn bătută cu piroane mari de aramă, strigând:

— Ibrahim!

… ahiiim… ahiiim! auzi ecoul… Se deschise o vizetă. În penumbră sticliră dinţii celui ce deschisese pătratul de lemn.. Se auziră sunete surde, guturale. Mutul răsuci o cheie care râşcâi ruginit. Trase, după cât se auzea, zăvoare grele. Urmându-l pe mut, urcă trei trepte late păşind peste un prag înalt. Se vedea melcul scării coborând spre groapa sângelui. Văzu un butuc mare, întunecat, pătat, se vede, de sângele descăpăţânaţilor. Într-o latură purta o verigă de care se legau mâinile. Mirosea a hoit, a iz sălciu de sânge. Însoţit de luciul iataganelor, urca, urca. I se părea că melcul scării nu avea sfârşit. Poate undeva, ajuns, zidurile se vor desface, va privi cerul, va odihni ochii pe catifeaua uşor ondulată a mării ţesută cu albe fulgerări sau planări de pescăruşi.

O clipă simţurile i se treziră şi cuprinse ce se întâmpla în juru-i. Simţi cum Ibrahim, mutul şi alţi doi temnicieri, îi calcă în pas. Şi ceilalţi doi erau fără grai. Îi auzi scoţând mugetele căznite ale muţilor. Urcau mereu. Dar nu în cer, gândi… Urca în iadul singurătăţii şi al uitării. Lumina slabă răzbătea printre zăbrele pe dreapta melcului scării. Citi pe zidurile mucegăite, pe uşi, nume zgâriate de mâini grăbite, în treacăt. Se întrebă, câţi vor mai fi trăind, dincolo de uşile întunecate? Câţi vor fi pătat cu sângele lor butucul din josul scării, adăugind izvorul roşu pornit din groapa sângelui, prin canal subpământean să se risipească în undele Bosforului? Urcă şi nu mai aude nimic, cei trei muţi purtând încălţări de pâslă… Aude numai răsufletul greu al unuia din muţi care ostenise urcând. Aude numai călcătura sa şi ecoul. În umbra verzie a scării Ibrahim se opri. Trase zăvoarele la uşa celulei în faţa căreia se opriseră. Fu împins înăuntru. Nu văzu nimic altceva în penumbră decât ziduri goale, două capre de lemn netras la rindea cu două scânduri late asupră-le, închipuind pat de rupt oasele, nu de odihnă. Câţi vor fi lâncezit pe scândurile astea până la ceasul să fie, duşi la butuc? Oare ăsta să-i fie sfârşitul? Atât de cumplit, zdrobitor în umilinţă şi chin sălbatec? Stătu mult în picioare, după ce fură trase zăvoarele, pe dinafară, de către mutul Ibrahim. Stătea nehotărât parcă încotro să pornească. Unde să pornească? În jurul celulei înguste şi oarbe? Venea o slabă lumină prin ochiul fără geam al uşii ce da către melcul scării şi puţul sângelui, de unde veneau în pale, în răbufniri, miasmele. Privi spre ferăstruica cetluită cu bare de fier în cruce. Dar dinspre crucea fără duh nu-i venea nici o întărire, nici o nădejde. Stătea sleit de gânduri, de sânge, de voinţă, scăldat în năduşeli reci. Se îndreptă spre laviţă. Doar trei paşi, dar îi făcu într-o veşnicie parcă. Se lăsă, mai mult se topi pe scânduri, rămânând cu privirile în cerul afumat al tavanului. Nu se auzea nici un sunet nici pe melcul scării nici

asupră-i în chilie, nici dedesubt. Îi erau zidite parcă urechile. Îi încremeniseră simțirile. Numai ochii mai împungeau prin umbra verzuie a celulii. Numai ochii căutau, ascultau, simțeau. Îi simți umezind, dar nu fuga înceată a lacrimii calde spre lobul urechii, unde mai spânzura perla cercelului. Zidurile întunecate, mucegăite nu purtau nici un semn că în celulă ar mai fi trecut alte făpturi pierdute din răbojul vieții, din amintirea celor din afară. Nu era nici un nume zgâriat. Nu-i venea nici un mesaj nici de la cei vii nici de la cei din adâncuri. Uşa de stejar, înegrită, era zgâriată. Încercaseră poate, unghii însângerate de trudă zadarnică să afle un chip de a o smulge din încheierea ei cu cadrul. Marginea de lemn groasă arăta slabe urme de aşchii smulse, în urma încercărilor disperate şi mereu încercate zadarnic. Nu se afla clanță, zăvoare. Zăvoarele grele erau trase pe dinafară. Îl pecetluiseră ca într-un mormânt. Cum stătea cu ochii încremeniți spre tavan desluşi o pânză întinsă de păianjen. În mijlocul plasei pândea nemişcat un păianjen mare, din cei cu picioare pestrițe, de neam din Anatolia. Ştia că e veninos. Acum stătea încremenit cu celicerele veninoase închise. Îi vedea ochii mici, rotunzi ca nişte perle prinse în pielea lui chitinoasă. Nu-şi da seama dacă gângania se uită la el. Nu ştia dacă privirea arahnidei era din acele dedate să vadă ziua sau noaptea. Căuta să gândească mult la mărunta bestie, ca să nu gândească la ce-l aducea la teamă, la disperare. Obosi să tot privească la păianjen. O, Doamne! de s-ar putea ca veninul să fie atât de puternic, să mă ucidă, sau să mă adoarmă. Să dorm somn neoprit, necercetat de vise!

*

Nu avea un răboj. Nu măsurase timpul. Nu ştia câte nopți, câte zile se scurseseră. S-ar fi putut călăuzi după mâncarea şi apa aduse de mut. Un soi de hrană ce n-o putea aşeza în rândul hranei omeneşti. Apa sălcie şi împuțită părea să fi luat izul sângelui şi mucegaiului… După chipul în care slăbise, după puterile scăzute, părea să fi trecut îndelungă vreme. Fusese un om puternic, sănătos. Chiar după anii de temnițí transilvane. Acum stătea tot lungit pe scândurile goale, cu ochii pironiți în ochii lucioşi ai păianjenului anatolit. Vorbea, fără cuvinte cu insecta veninoasă ce nu se hotărâse să se lase pe un fir cleios până la el… „I-ai văzut? Şi îşi zic oameni. Târâtoare mai veninoase decât tine. S-au prelins pe drumuri, pe melcul scării acestui turn al sângelui, al morții să vină să sugă sângele dintr-un om sfârşit… Care nu le-a făcut nici un rău… “ Se gândea, vorbindu-i arahnidei, ce-i devenise duhovnic, la venirea cu zile în urmă a unor ființe din afara Turnului morții… Doi… era să zică oameni… dar se gândi la toată hordia de necurate făpturi ce chinuiau veghile anahoreților, pustnici în chihile se sufletească reculegere… Da, prietene, i-ai văzut. Cel mai tânăr era Mihnea, ruda, consângeanul meu, Domn acum în locul meu pe tronul părintelui meu. Celălalt, un împuternicit al nemeşilor, al principelui transilvan, acel Nicolae Gavai… Cum au putut să se încumete, să vina, să cate în ochii mei ştiindu-mi viața şi gândurile, eu ştiindu-le gândurile şi faptele? Dacă tu auzi de acolo, din plasa ta, i-ai auzit, ai văzut vorbele lor cleioase făurind o plasă de minciuni şi capcane, să mă facă să spun ce spuneau, să umilească ce mai aveau de umilit, să țeasă un covor cleios întins în lume pe care să călătorească minciunile lor, pasămi-te trecute prin gura lui Petru… Îmi cereau să scriu, să cer iertare tuturor, să recunosc că juruisem strâmb în fața Papei Sixt, a veneților, a Sultanului, că nobilii, nemeşii din Transilvania n-au făcut ce-au făcut, că nu m-au jefuit, m-au chinuit în temnițele lor. Că de dau scris, oi scăpa cu zile şi voi fi lăsat să cer pomană regelui Franței, care-o fi fost acum? că Henric a murit… N-am dat, frate, ai văzut? Un mort nu mai scrie. Nici nu poate întoarce

vorbele din drumul lor în nefiinţă. Cum să mai afle ieşire vie, de aici, o fiinţă săpată la voia Sultanului de către prea-cucernice, prea milostive fiare ca Nichifor Dascălul, exarhul Patriarhal, frate întru duh cu Domnul Mihnea, cruţatul de mine de la moartea ce i-o căta Paşa ce-mi cerşea bani pentru atare faptă, şi alţi milostiviţi de viaţă-mi, ca Iani, unchiul fratelui meu de tată, care n-are vină, numai cât ura neînţeleasă a lui Iani asupră-mi sau Cantacuzinul cu putere de sfat otrăvit la Înalta Poartă la auzul Sultanului.

Dar cum să calc dincolo de umbra mea, ce m-a însoţit nespurcată de sânge drept, dincolo de omenie, de cinste, de mândrie? Cum să spun că toţi mi-au fost fraţi şi binevoitori?

Cum să spun că guvernatorii transilvani Zombori şi Giczi n-au făcut ce-au făcut împotriva-mi, împotriva poporului şi pământului meu? Că retezându-mi zilele, înfundându-mi căile au lovit în soarta ţării munteneşti pentru care lucram să se lumineze?...

Să-mi minţesc sufletul şi să-i amăgesc pe cei ce veni-vor după mine? Ei, duşmanii, tot mă vor pierde... Mă vor pierde prietene... Gândurile i se împâcleau. Îl trăgeau degete nevăzute de inimă. Îi curgea prin trupul slăbit sângele înspăimântat de ce avea să vină. Ce avea să vină mai mult decât moartea?... Nu ştia că putea veni mai mult, mai cumplit. Răsfoia în fiece clipă filele îngălbenite ale cărţii vieţii scrise cu fapte şi gânduri. Îl vizitau închipuiri şi chipuri. Unde vor fi pruncii săi? A, da. Marcu şi Ionaş sunt în Transilvania la bravul conte Kendi, dar Petru, care fusese adus de doica grecoaică în Istanbul? Nu putuse a-i da de urmă. Dar ce sunt urmele oamenilor? Fire de paing. Nu-i aşa, frate? Se uita în ochii ca perlele mărunte şi nu ştia de-l ascultă, de-l înţelege. Dar gândul îi depăna, întindea ca arahnida din tavan, fire cleioase să prindă cât mai multe mărturii ale vieţii trăite. Să nu uite nimic. Să uite unde e, ce se va petrece mai târziu...

*

Auzi trăgându-se zăvoarele, auzi răsucirea în rugina lăcaşului cheii. Nu ştia de-i zi ori noapte. Nu ştia că afară, în lume, e februarie şi leat 1590. Slăbit, rămase întins. Mutul se apropie. Sta lângă laviţă privindu-l. De ce-l privea aşa cum ai privi o părere? Cu nedumerire, cu un soi de mirare tâmpă. Doar era încă viu. Încă. Îi făcuse semn cu capul către uşă, către casa scării. Vra să zică venise clipa. Se ridică încet. Simţea amorţeală în trup şi în cuget. Nu deosebea dacă e frica sau orbirea fricei, dându-i acea răceală în toată fiinţa. Vra să zică aşa se întunecă o minte ce visa înălţimile de duh ale vieţuirii pe acest pământ, între oameni. Cât văzuse, cât polen şi aur rămas din acest zbor, va păli tot, se va pierde-n pământ şi în ape, şi-n văzduh? Doar asta-i: „veşnică trecere”... Suspină. Un suspin însoţit de şoapte: *„Pater peccavi miserere mei!*. Mutul clătină din cap. Privi la Petru să vadă de se uită la el. Ridică ochii alburii spre tavanul celulei. Petru închise ochii. Se urni, ieşind încet, pornind să coboare melcul scării. Mutul luând un felinar de pe podea, îl urmă în coborâre, fără paşi, ca o umbră, numai felinarul scâncea metalic legănat în toartă.

La capătul scării, la groapa sângelui, la butucul negru, se aflau Pomak şi încă patru gealaţi. Unul din ei, numai cu un ilic roşu pe bustul gol, ţinea în mână ceva, ca un iatagan scurt. Se vede că era furtună pe mare, fiindcă pale de vânt scăpând prin deschizături jeleau prelung, ascuţit, în susul melcului scării. Gealaţii îl prinseră de umeri apăsându-l asupra butucului. Cercă să nu se împotrivească în bunăştiinţă, carnea însă i se-ncrâncenă, muşchii i se împietriră, fiinţa-i pieritoare se împotrivea

fără ca duhul lui s-o ceară. Acum, acum se va săvârşi, pierzându-se în vecie. Nimic nu-l mai putea scăpa. De ce să se mai împotrivească? Doar nervii lucrau împotriva voinței. Gealații îl apăsară mai vârtos asupra butucului. Mâinile, duse la spate, legate cu lanț de inelul gros înfipt în lemn, mai încercau împotrivire. Gealatul cu junghierul lat îl cerceta cu o mână aspră, noduroasă, pe după gât. Acum, acum.. dar nu mai luă dintr-o dată seamă la mişcarea gealatului. O goană de chipuri, de frânturi din viața-i trecută îl luară în ele, departe de locul unde se afla trupul nevolnic sub silnicia călăilor. Cel cu jungherul, încurcându-şi degetele în pletele ce curgeau în jurul capului, pe butuc, înjură cumplit. Simți că e tras de păr în sus. Auzi în aer vâjâitul jungherului lat căzând asupra butucului. Se crezu descăpățânat. Iată, încă în moarte, nevolnicul trup mai simte, cugetul încă mai cugetă... Nu încerca durere, nici lipsă în simțuri şi înțelegere. Dar nu-şi da seamă ce s-a petrecut cu el. Poate e clipa când se alege neființa de ființă?...

Gealatul îi prinsese snop pletele ce-l încurcau şi cu o lovitură le tăiase bogăția. Îl prinse de-o ureche. Nu simți când i-o reteză. Îi suci cu putere capul, încât oasele cefei trosniră. Simți cum îi retează a doua ureche. Nu află durere. Numai şuvoaie calde îi alergau pe obraji. Gealatul ridică a doua ureche tăiată. Smulse cercelul cu perlă însângerată. Îl şterse grăbit de vestmântul chinuitului, îl privi o clipă, prețuindu-l în palmă apoi îl vârî în brâul verde ce-i înfăşura mijlocul. Gealatul îi căută fața. Îi apăsă ceafa pe butuc. Îi vedea chipul. O mutră asiată, cu pomeții vineți sub ochii oblici, aproape închişi. Prin crăpătura dintre pleoapele spâne, îl fixa un vârf de privire rece. Lama jungherului lat scrâşni în zgârciul nasului... Nu mai auzea nimic. Din capul ciuntit ca din măştile de piatră la fântâni, prin locul unde erau urechile şi nasul țâşni întâi, apoi gâlgâi sângele. Pe țeastă, părul retezat stătea zbârlit, scurtat şi năclăit. Părea un cap de gorgonă cu întreită izbucnire de sânge. Sângele îl ardea. Nu văzu când şi cine îi apăsa pe chip, asupra unde fuseseră urechile şi nasul, ceva moale. Desluşi slab, mirosul de cârpă arsă. Îl ținură mult aşa. Cătau să oprească năvala sângelui.

Era furtună pe mare şi pale de vânt, jeleau prelung, ascuțit în sus pe melcul scării turnului sângelui.

*

Mai mult târât, ca un sac, l-au urcat în chilia păianjenului. Vietatea era tot acolo, în ungherul înalt, în pânza-i firavă din care n-avea nimeni să-l doboare. Poate că acum privea, zăcând pe scânduri, curioasa arătare. Oricum, de avea sau nu înțelegerea, vederea unei făpturi omeneşti, în ochii, în globulele mărunte ca nişte perle se va fi răsfrânt o imagine nouă, poate tot atât de neînțeleasă ca întâia pe care-o oglindise, frumusețea celui ce era încă Petru, Principe, fost Voievod, Domn al Valahiei Mari, al Țării Româneşti.

Începuseră să-l doară cumplit rănile celor trei fântâni de sânge care sleiseră. Îl durea tot trupul. Nu avu tăria sau nu se îndemna să ducă mâna la obraz, să atingă rănile dureroase, părul pe care-l simțea tot ca pe-o rană. Îşi aduse aminte de o soartă cumplită, de neomenescul sfârşit al unui om din vechime, Andronic Comnen, ce fusese la Bizanț în veac XII cavaler de baladă, tiran, împărat. Ucis de furia plebei ce-l adorase, ciumpăvit, îşi duse unul din brațe, bontul, fără pumn, la gură, ceea ce făcu să se spună că dându-şi suflarea, Andronic mai avea sete de sânge omenesc... În creierul înfierbântat, năucit de durere, se închipui o clipă, Andronic... O, doamne! Dar n-a fost împărtăşania mea sângele altuia. Deschise pleoapele arse de fierbinţeală.

Întâlni, sus, în plasa lui, anatolitul veninos. I se păru că perlele îi crescuseră în trup. Ajunşi mari cât ochii omeneşti, îl privesc cu ascuţime, se apropie, se fac necruţător de întrebători, schimbându-se în mari icoane în mişcare. îi arătau întâmplări din trecut pe care le recunoscu… „Capete căzând pe butuc, sângele ţâşnind… Dar el nu-l văzuse ţişnind, nu-l dorise… Nu, nu eu am vrut ca ei să moară. Ei ar fi vrut sfârşitul meu… Ei, Dobromir ban, Mihail vornicul şi Gonţea paharnicul s-au hăinit, vroiau să mă vândă, după ce-mi juraseră credinţă… Ochii din plasa cleioasă din înaltul celulei crescură odată cu ţesătura, cu plasa paingului ce-l cuprindea ca o negură din care nu mai află scăpare decât în adâncurile celor două haosuri negre, rotitoare care unindu-şi sorbul îl supseră, prăbuşindu-l în neştiut.

*

Plebea Istanbulului, câtă se afla la acel ceas pe calea Bagdadului, în mahalaua Uskudar, se înghesuia să vadă, cum avea obiceiul, la trecerea alaiurilor padişahului, un ciudat cortegiu ce pornise, se spunea, de la Yedikule, prin Aksaray, mergând după un închipuit fir ariadnic prin labirintul căilor şi uliţelor peste Bosfor şi înapoi. Trecuse şi prin Galata, prin faţa clădirii ambasadei Franţei. Dar la trecerea ciudatului cortegiu uşile, ferestrele au stat închise. Părea că e o clădire părăsită. Trecuse şi prin Cornul de Aur şi din ateliere, din dughene, ieşiseră negustorii şi meseriaşii, zgâindu-se, vorbind încurcat, râzând de ce vedeau trecând… Pe un măgar ostenit, înaintând greu, în silă, suit pe greabănul ros, întors cu faţa spre coada patrupedului, o arătare. Era un bărbat purtând caftan rupt, pătat de sânge vechi. Privea înainte cu ochii mari şi vederile către care înainta, dus, săltat de măgarul cu pielea roasă, păreau să fie cumplite, fiindcă în priviri îi jucau umbrele nebuniei. Mulţimea uitându-se vedea un cap lipsit de urechi şi de nas, cu faţa înnegrită de o funingine grasă, ce nu fusese spălată. Părul ciumpăvit stătea zbârlit, adăugând încă la înfăţişarea de zălud cum îl credeau unii din mulţime. Turcimea sta pe uliţă, vorbea încurcat. Unii râdeau ca la caraghiozi, alţii se apropiau cât puteau, întrebând cei câţiva ieniceri şi elci ce-l urmau pe jalnicul călăreţ:

— Efendi, cine-i ăla? Unde-l duceţi?

Ienicerii şi elcii nu răspundeau. O singură dată, unul din gardă, un ostaş mai vârstnic, îi răspunse peste umăr unuia ce părea să fie om mai ales:

— E un fost bey ghiaur ce-a căzut de la mila înaltului Padişah.

Tristul alai înainta, urmărit de copii şi golani care ţipau şi râdeau. Unii se încumetau în calea măgarului, încercând să-l lovească, să-l vadă hurducând paiaţa vie, caraghiozul pe care-l purta. Îi alungau ienicerii, ameninţându-i cu iataganul, dacă nu se afla prin preajmă unul din inspectorii străzilor, acei *Yol hasseki,* alergând după îndrăzneţ, cu lunga vergea de bambus. Un evreu bătrân, în caftan negru, şopti la urechea femeii ce-i sta alături:

— Să mă ierte Iahve. Ăştia, osmanlâii, nu ştiu că un nazarinean a intrat în Ierusalim tot călare pe asin? E adevărat că ei o înţeleg în chipul lor turcit, cu faţa spre dos… Fie-mi iertat!

— Taci, şopti femeia. E un timp de durere. Şi se depărtară.

Măgarul mergea încet, filosofal. Coada în necurmată mişcare, gonind muştele, lovea ades obrazul desfigurat al celui ce-l calărea, având şi picioarele legate cu o frânghie, pe sub burta ani malului… Uitând în unele clipe avănia ce-l lovise, întâlnea în cătările-i albastre, rătăcite, închipuiri jucându-i în depărtare, ca apa morţilor, alaiul strălucitor ce străbătea Ţarigradul, mergând către zările dinspre miază-noapte, la un

scaun de Domnie nouă. Armăsarul arab cu gâtul încovoiat ducea un principe pe care gloata îl slăvea. Cu largă mişcare a braţului, ca un semănător legendar, azvârlea aur asupra gloatei şi el se credea aidoma unui bazileu al vechiului Bizanţ, ca Manuel Comnen, care, însurându-se cu principesa Maria, fiica principesei Constanza din Anatolia, arunca din pumnii plini hyperperii de aur asupra mulţimii, în faţa Sfintei Sofii.

Vântul de sud îi răvăşea chica ciumpăvită. Cialmale, turbane de toate culorile se opreau o clipă din mers, urmărind arătarea despre care unii ştiau de ce e dus astfel, de unde venea, încotro se îndreaptă. Văzuseră ades asemenea alai, cu bey străini sau înalţi demnitari ai Porţii, căzuţi din încredere şi treaptă.

De sus, dinspre *Eyub Halickasimpaşa*, de pe înălţimea Galatei, printr-o fereastră a ambasadei Franţei, nefericitul Lancosme privea asupra oraşului pe ale cărui întortochieri de uliţe ştia să se târască un groaznic alai. Ticul nervos îl chinuia mai des, strâmbându-i obrazul şi pe bărbie i se înnodau lacrimi de neputincioasă durere.

*

Pârele la Poartă nu conteniseră nici cât timp Petru se afla ^cetluit în Turnul sângelui. Auziseră, Mihnea şi nobilii transilvani, că cel închis la Edicule ar fi încercat noi făgăduieli de bani. S-ar fi temut de el şi mort, Mihnea. Ar fi vrut să-i vadă cât mai curând leşul, să-l ştie măcar undeva la fundul mării ospăţ lighioanelor adâncurilor. Cum nu putuseră să scoată nimic de la el, când l-au cercetat în Şapte Turnuri, nici rugăminţi de iertare, nici vorbă despre lepădare de orice gând de Domnie, nici întoarcerea acuzelor făcute asupra celor ce-l prădaseră şi-l chinuiseră la Hust, prin Sinan Vizirul îi îndopau auzul lui Murad despre minciunile căzutului Petru şi mai ales că el ar fi lucrat cu unii principi din Apus şi cu Papa la plănuiri de cruciadă împotriva Islamului. Ce-i păsa lui Murad de viaţa ghiaurului Petru, lui, care-i dase morţii chiar pe ai săi cinci fraţi, care trăia în duhul vinului ca şi Selim, părintele său, „beţivul”, călcând legile Profetului, îndrăgind numai bairam şi mehter şi caraghiozi. Între două sunete de zurna, de kurenay, îi dădu mână liberă lui Sinan Paşa să-l sluţească şi să-l piardă pe supărătorul ghiaur Petru.

Din Istanbul, bailul Veneţiei la Poartă, Giovanni Moro, vestise Serenissima despre căderea şi închiderea lui Petru la Edicule… Vestea se întinse în Apus. Toţi cei ce-l cunoscuseră deplângeau nefericirea ilustrului, învăţatului şi frumosului Principe. Era acolo, în acea parte a lumii, în Genova, un om, care-l preţuise, îl iubise; bietul Franco Sivori, care nemângâiat depăna în gândurile lui toată superbia şi avănia ce-l însoţise în viaţă pe vlăstarul de Domn, care visase să înfăptuiască ce nu se încumetase nimeni încă pe pământul valah. O Renaştere românească.

*

E o primăvară palidă, fără sânge, ca şi el. Măgarul s-a oprit. Moţăie adormit, obosit de lungă rătăcire prin Istanbul. De sus, de pe colina cu vii şi grădini, peste desfăşurarea uliţelor din Beşiktas, la ţărmuri, marea mângâie cu moliciune. În acea parte a Bosforului se găteau la porniri războinice cadârgele, flota otomană cu Kapudan, Barbaros Hairedin Paşa, cu azapii lui, arcaşii de soi ai flotei. Se vedeau pe Bosfor caice şi corăbii cu pânze brăzdând apele verzii-albastre, părând uneori încremenite, ca în zugrăveală. Trebui să-l lovească de câteva ori cu piciorul, unul din paznici, ca măgarul să se hotărască iar să înainteze. Zmucit de pornirea ruptă a patrupedului, cel care-l călărea de-a-ndărăte stătu să cadă, de n-ar fi fost legat de

picioare pe sub pântecul alb murdar şi umflat al animalului. Un amurg de aur roşu poleia cu praful imaterial cupolele şi minaretele, când se opriră la ţărm, în Beşiktaş unde aştepta o corabie, mai mult un barcaz de pescuit. Unul dintre elci se apropie şi strigă la cei de pe vas.

— Hei, voi de acolo! — Se arătară câţiva marinari. Unul mai gras, cu ţeasta goală ca un dovleac, spân şi şaşiu, cu bustul gol, stătea cu picioarele răşchirate uitându-se la cei de pe mal…

— L-aţi adus pe Duzne, ghiaur poftitor de mărire? Adă-l să-l înălţăm la catarg… dar fără măgar. Da', sened ai?

— Uite-l! Elciul sui pe punte şi sporovăi cu şaşiul, după ce-i dădu senedul.

— Zi, e-n surghiun la Rhodos?… L-om duce de-om ajunge…

Îl urcară. Întâi dădu în genunchi, cu fruntea izbind scara ce lega uscatul de puntea barcazului…

— Haida! urcă, lasă, te-nchini mai târziu Profetului! Râseră mutrele de pe vas. Îl ridicară, suindu-l cu greu. Se prăbuşi pe un colac de parâme ude… Elcii şi ienicerii plecară. Spânul şaşiu strigă porunci de manevrare a barcazului. Căngi lungi îl dezlipiră de mal. Venind în bătaia, în curentul Bosforului, pânza înălţată, plesni de câteva ori umflându-se. De pe colacul de otgoane, desfiguratul înălţă cătările albastre spre cerul poleit cu aur. Auzi în depărtare, glas de muezin curgând din săgeata unuia din minaretele apropiate ce împungeau cerul de aur. Nu mai avea gânduri, zăcea în tăcere şi adormirea lăuntrului… Se întuneca… Simţi o umbră apropiindu-se, aşezând lângă el o strachină cu kâmâz. Era cel mai tânăr dintre oamenii de pe punte. Strachina cu kîmâz rămase mult timp acolo. Trecu unul din oameni, grăbind spre prova unde-l chema şaşiul. Laptele de iapă prins, răsturnat, făcu o pată alb-cenuşie, în care se văzu lucind cornul de lună nouă…

*

Pluteau de multă vreme. Se îndreptau spre el paşi înceţi. Era şaşiul şi alţi patru oameni… Se apropiară. Simţi cum îi legau picioarele şi mâinile. Îi trecură un juvăţ după gât. Îl ridicară apropiindu-se cu el de bord. Se auzi un plesnet greu în apă.

Mult timp, rezemată de catarg, lângă colacul de otgoane şi pata kîmâzului răspândit pe punte se auzi plânsul unei umbre. Îl acoperi zbieretul şaşiului:

— Taci, muiere! Vrei să te aruncăm după el?

După un timp, traseră frânghia, aducând înecatul pe punte. Cârmaciul manevră barcazul, punând capul înapoi, către malul de la Beşiktaş.

*

Într-una din dimineţile de mai, la palatul Domnesc din Bucureşti se opri poşta cu olăcari venind de la Istanbul. Străjile dădură glas să vină logofătul cancelariei Domneşti să primească o ladă pentru Măria-Sa, trimisă…

— De unde? întrebă logofătul

— De la Ţarigrad, boierule.

— De către cine?

Nu ştiau. Lada era bine întocmită, din lemn bun, îmbrăcată în postav cenuşiu. O duseră la odăile Măriei-Sale. Cămăraşul aşteptă să vină Vodă, ca să dea poruncă să deschidă lada. Se întrebau cu toţii ce poate cuprinde acea ladă, care arăta a fi cât un stat de om. N-o însoţea nici o scrisoare. Olăcarii cu poşta veniseră atâta cale în treapăd şi pânza lăzii arăta cenuşie, dar era mai mult neagră dedesubtul stratului de

praf. Logofătul îi certase pe slujitori să nu fi înlăturat praful. Ar fi vrut să-i mâne înapoi să-l scuture, dar Măria-Sa veni grăbit, împins parcă de presimțire. Văzu lada. Porunci să fie dat deoparte capacul. Logofătul, cămăraşul şi copiii de casă păliră. În ladă odihnea chipul, înfățişarea unui bărbat… Logofătului îi tremurau buzele şi mâinile. Cămăraşul şi copiii de casă se traseră încet, încet, cu ochii lărgiți, spre ieşire, pe sub arcadele cămării.

— Doamne! e… e… se bâlbâi logofătul.

—Se pare, făcu Mihnea, albind la față…

Pe fundul lăzii, umplută cu paie, pielea, lucrată îndelung de stranii meşteri tăbăcari dintr-o uliță uitată sub zidurile vechiului Bizanț, arăta să fie, cât se putea, înfățişarea celui ce fusese Domn legiuit, înaintea lui Mihnea, Petru, fiul lui Pătraşcu cel Bun, dăruitul de zei şi de Dumnezeu. Mihnea rămas singur, cu cel pe care-l dorise atât în chipul în care i se înfățişa, simți coborând asupră-i o umbră nevăzută care-l cutremură cu un fior din altă lume.

TEXTUL ORIGINAL AL POEMULUI LUI PETRU CERCEL

„Potentissimo Dio del sommo et imo
Tu che creasti il ciel, la Terra, e'l mare,
Gli angeli de la luce e l'uom di limo,

Tu che nel ventre vergine incarnare
Per noi volesti Padre omnipotente,
Et naşcere e morire e suscitare.

Tu che col proprio sangue veramente
N'apristi il ciel, spogliasti il limbo e poi
Sathan legasti misero e dolente.

Tu che con sante braccia aperte a noi
Ancor ti mostri mansueto e pio
Per darne eterno ben ne i regni tuoi.

Ascolta Padre l'humil priego mio,
Che supplice e divoto a te ne vegno
A te che ti festi uom per far me Dio.

Con che ti pagharo mai Signor degno
Di tanti benefici a me largiti?
Che guiderdon potro mai darti in pegno?

Stati sono i favor certo infiniti
C'hai dimostrati a me vil peccatore,
che mi governi ogn'hor, ogn'hor m'aiti.

Gemme non cerchi gia d'alto valore,
Ne perle oriental, ne gran tesoro,
Che tu gli hai fatti, tutto e tuo Signore.

Tutte le cose da te fatte foro,

Ne ponno in terra i miseri mortali
Per una paglia attribuirssi a loro.

Tu con un volger d'occhio, un mover d'ali
Reggi e governi tutti gli elementi
I cieli e i regni ciechi ed infernali

Altro non cerchi da l'humane menti,
Altra offerta non vuoi, ch'un cor sincero,
A te 'nchinato, sol questo consenti.

Et che tu sia reconosciuto il vero
Dio d'Israel, colui che Faraone
Sommerger fece furibondo e fiero.

Opere cerchi sol perfette e buone
Et ch'ogni un lodi te che dentro vedi
Con provvidenza l'altrui intenzione.

Picciolo e el premio (oime) che tu ne chiedi
Et se poco s' osserva, tu signore
Pur ne vuoi far d'eterna gloria heredi

Grande e la tua bonta, troppo l'amore
Che ne dimostri, ma di rado noi
Le conosciamo, qual piu espresso errore
Di par ne va con la giustizia poi
La tua misericordia, con cui Dio
Ottimamente il tutto volger puoi.

Ma troppo e Tignoranza e'l fallo rio
Nostro, che conservar ti contendiamo
Un cor sincero humiliato e pio;

Anzi (miseri noi) sempre pecchiamo
Contra te grandamente alto monarca,
E'n vanita quel che ne dai spendiamo

Pria Signor mio che la tremenda l'arca
Rompa de gli anni mei lo stame frale,
Perdonami l'offesa che mi carca.

Et la misericordia tua sia tale
Verso di me vil peccatore indegno
Ch'io viva teco in ciel sempre immortale,

Fammi Signor de la tua gratia degno
Non mi punir secondo i falli miei
C'hanno di remission passato il segno.

Pater peccavi, miserere mei,
Infiamma lo cor, lo spirito e l’alma mia
E piacciati ch’ia venga, ove tu sei.

Tu che sei vita, veritate e via,
Fammi conoscer che quanto nel mondo
Di bene havro, per tua bonta sol fia.

Se felice saro, ricco e giocondo
Di stato, e di tesor, fa ch’in servitio
Tuo possa usarlo con timor profondo

Et se stratio n’havro, doglia e supplitio
Fammi con Giobbe patiemte e forte,
Fammi sempre costante al tuo servitio.

Quel ch’a te piace o Re de l’alta Corte
A me gradişce, a me diletta ancora
O sia benigna o sia contraria sorte,

Solo e l’intento mio servir ogn’hora,
L’immensa maesta tua Padre Santo,
Chi serve a te tutta la vita honora,
Et al fin vola al ciel con festa e conto.